Vol. XXIX.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

VISUDDHAJANAVILASINI

OR

THE COMMENTARY TO THE

APADĀNA.

PART I.

විසුද්ධජනවිලාසිනී

නා ම

අපදානට්ඨකථා.

පඨමො භාගො.

මුද්‍රනය:
එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත,
කොළඹ. 10.

බු.ව 2557
ක්‍රි.ව 2013

මිල රු. 190/-

විසුද්ධජනවිලාසිනී

නාම

අපදානට්ඨකථා.

පඨමො භාගො.

(තිපිටකමුද්දණස්ස එකූනතිංසතිමං පොත්ථකං.)

පොරාණිකෙන කෙනචි ථෙරෙන විරචිතා

විසුද්ධජනවිලාසිනී

නාම

අපදානට්ඨකථා.

පඨමො භාගො.

පින්වත්තගාමෙ සද්ධම්මාකරපරිවෙණාධිපතිනා

කථාසෙසභාවොපගතෙන

සිරි සීලානන්දාභිධානෙන

නායකත්ථෙරෙන චෙව

කොළම්බනගරෙ

විජ්ජොදයමහාවිජ්ජාලයෙ ආචරියපදප්පත්තෙන

වැලිවිටියෙ පණ්ඩිතසොරතත්ථෙරෙන

දෙසසංසොධනෙන අභිසඞ්ඛතා.

විජ්ජොදයමහාවිජ්ජාලයාධිපතිනා පණ්ඩිතසිරොමණිනා

සිරිසුමඞ්ගලරතනසාරාභිධානෙන

ලඞ්කාපච්ඡිමදිසාය පධානසඞ්ඝනායකත්ථෙරවරෙන

ඔසානසුද්ධිපත්තසමොලොකනෙන

පටිග්ගහිතා.

සයිමන් හෙවාවිතාරණ මහාසයාණත්තෙන

මුද්‍රණය:

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්

නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත, කොළඹ. 10.

බු.ව 2557

ක්‍රි.ව 2013

තුන්වන මුද්‍රණය - 2013 (500)

Vol. XXIX.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

VISUDDHAJANAVILASINI

OR

THE COMMENTARY TO THE

APADĀNA.

PART I.

REVISED AND EDITED

Ven'ble

P. SIRI SEELANANDA NAYAKA MAHA THERO

Late Principal, Saddharmākara Pirivena
Pinwatta, Pānadure

AND

WELIVITIYE PANDITA SORATA THERO

of the Tutorial Staff Vidyódaya Oriental College.

FINALLY REVISED BY

Ven'ble

KAHAWE SIRI SUMANGALA RATANASARA
MAHA THERO

Pradhāna Nāyaka of Western Province,
Principal Vidyódaya Oriental College
Māligākanda, Colombo, Ceylon.

B.E. 2557

C.E. 2013

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Parinda Ranasinghe
Shakila Wijewardane

01 August 2013.
Somawathie Hewavitarane Trust,
130,
Rev. Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka.,
Tel: 011 2 695012
E-mail: somawatitrust@sltnet.lk
web: www.somawatitrust.com

PREFATORY NOTE.

We have much pleasure in placing before the public the first part of the commentary of Apadāna, the twenty-ninth volume of the Simon Hewavitarne Bequest Series. The Tripitaka Publication Committee originally entrusted the editing of this book to the Ven'ble Pinwatte Sri Seelānanda Nāyaka Thero, Late Principal of the Saddharmākara Pirivena, Pinwatta, Panadure. He was responsible for the first fifteen forms of the publication, which were finally revised and approved by the Ven'ble M. Sri Ñānissara Nāyaka Thero, Late Principal of the Vidyodaya Pirivena. But owing to the death of both the Nāyaka Theros a change was inevitable.

The Trustees finally entrusted the work to Acārya Pandita Welivitiye Sorata Thero of the Tutorial Staff of Vidyodaya Oriental College. This being part I the index and notes will appear in the concluding Volume.

We beg to convey our thanks to the Revd. Editor and the Ven'ble Kahave Siri Sumangala Ratanasāra Nāyaka Thero for finally revising this volume.

Anagarika Dharmapala,
S. K. Moonesinghe.

Tripitaka Publication Office,
Maligakanda, Colombo.

May 5, $\frac{2473}{1930}$

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE
VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.
(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)
Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

සඤ්ඤාපනං.

PREFACE.

අපරිමිතඝමයසමුපචිතදානාදිපාරමිතාපුඤ්ඤසාගරස්ස ඤෙය්‍යසාගරපාරඞ්ගතස්ස තිණ්ණානෙකකිලෙසදොසසාගරස්ස'ම්හාකං භගවතො බුද්ධස්ස සකලං ධම්මවිනයං නිකායවසෙන පඤ්චධා විභත්තං හොති විභත්තිකුසලෙහි මහාරහන්තෙහි මහාකස්සපත්ථෙරපමුඛෙහි. තෙසු ඛුද්දකානං ධම්මක්ඛන්ධානං සමූහතො නිවාසතො ච ඛුද්දකනිකායොති ලද්ධනාමධෙය්‍යො මහාගන්ථො ඛුද්දකපාඨාදීහි පණ්ණරසහි ගන්ථෙහි සඞ්ගහිතො හොති. අපදානපාළිපි තත්ථෙවන්තොගධා දිස්සති. දීඝභාණකානං මතෙන පන අපදානපාළි ඛුද්දකනිකායෙ සඞ්ගහං න ගච්ඡති. තථා තදඤ්ඤෙසු චතූසු නිකායෙසුපි. විනයෙ අභිධම්මෙ වා අන්තොගධභාවස්සොකාසොපි නත්ථි. යථා අපදානපාළි, චරියාපිටක බුද්ධවංසාපි තථෙවාති වදන්ති. එවං දීඝභාණකා අපදානපාළි ආදීනං තිණ්ණං ගන්ථානං තීසු පිටකෙසු කත්ථචිපි පවෙසං න දෙන්ති. චරියාපිටක අපදාන බුද්ධවංස වජ්ජිතෙ ජාතකාදිගන්ථෙ සඞ්ගායිත්වා ඛුද්දකගන්ථො නාම අයන්ති ච වත්වා අභිධම්මපිටකස්මිංයෙව සඞ්ගහං ආරොපයිංසූති තෙ වදන්ති. මජ්ඣිමභාණකා පන චරියාපිටකාදීහි සද්ධිං සබ්බොපි සො ඛුද්දකගන්ථො සුත්තන්තපිටකෙ පරියාපන්නොති මඤ්ඤන්ති. ඛුද්දකගන්ථො නාමායං මහාගන්ථො යත්ථ වා තත්ථ වා පරියාපන්නභාවං ගච්ඡතු. කිං තෙන විචාරණෙන? යං පන දීඝභාණකා ආචරියපුඞ්ගවා අපදානපාළියා තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ කත්ථචිපි පවෙසොකාසං න දෙන්ති, තං අතීව විචාරෙතබ්බං හොති මතිමන්තෙහි ධම්මධරෙහි. තෙන පන ඤායති දීඝභාණකා තෙ ආචරියවරා අපදානපාළි අබුද්ධවචනන්ති මඤ්ඤිංසූති. තථාපි ධම්මපාලාභිධානෙන අට්ඨකථාචරියවරෙන පන ථෙරථෙරීගාථට්ඨකථාසු තෙසං තෙසං ථෙරානං ථෙරීනඤ්ච චරිතප්පකාසනත්ථං අපදානපාළිතො උද්ධටා බහූ ගාථා දිස්සන්ති.

අපදානපාළි පන චතුබ්බිධා හොති බුද්ධාපදාන පච්චෙකබුද්ධාපදාන ථෙරාපදාන ථෙරීඅපදානවසෙන. තෙසු බුද්ධාපදානෙ පච්චෙකබුද්ධාපදානෙ ච බුද්ධස්ස වා පච්චෙකබුද්ධානං වා අපදානං න දිස්සති. අපදානසද්දො පනායං චරිතත්ථෙ වත්තති. බුද්ධාපදානං දෙසෙන්තෙන යො බුද්ධස්ස භගවතො දීපඞ්කරපාදමූලෙ බුද්ධභාවාය පත්ථාභිනීහාරො, යඤ්ච කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි පාරමිතාපරිපූරණං, යෙ ච වෙස්සන්තරත්තභාවෙ ඨිතස්ස සත්තසතකාදිමහාපරිච්චාගා, යඤ්ච තුසිතභවනෙ ඨිතස්ස මනුස්සලොකෙ උප්පජ්ජනත්ථං දෙවබ්‍රහ්මාරාධනං, යානි ච සිද්ධත්ථකුමාර

කාලෙ පාතුභූතානි අච්ඡරියානි, යඤ්ච පුබ්බනිමිත්තෙනාලොකනං, මහාභිනික්ඛමණං, දුක්කරකිරියං, බුද්ධභාවොපගමනං, යානි පනඤ්ඤානිපි ඊදිසානි බුද්ධචරිතානි, තානි නිරවසෙසතො සඞ්ඛෙපෙනපි වත්තබ්බානි හොන්ති. එත්ථ හි අපදානපාළියා තාදිසං බුද්ධස්ස එකම්පි චරිතං න විත්ථාරිතං. පච්චෙකබුද්ධාපදානෙපි කතිපයෙහි පච්චෙකබුද්ධෙහි අත්තනො අත්තනො කම්මට්ඨානාවීකරණත්ථං ආසවක්ඛයප්පකාසනත්ථඤ්ච වුත්තා උදානගාථා විනා අඤ්ඤං චරිතං නත්ථි. තා පන උදානගාථා සබ්බාපි සුත්තනිපාතෙ ඛග්ගවිසාණසුත්තසඞ්ගහං ආරොපිතා. ථෙරථෙරීඅපදානෙසු පන සාරිපුත්තාදීහි ථෙරෙහි තෙසං පුබ්බචරිතප්පකාසනත්ථං වුත්තා ගාථා'ව ආගතා. කථං තා බුද්ධධම්මාති වත්තුං විසහාම? ඉති එවමාදීහි කාරණෙහි දීඝභාණකානං මතමඞ්ගීකාතුං මනො මෙ නිරන්තරං ඔවදතීව වත්තති. එවං දීඝභාණකෙසු ආචරියවරෙසු අපදානපාළියා බුද්ධවචනප්පවෙසොකාසං අදෙන්තෙසු කෙහි කෙහි කාරණෙහි මජ්ඣිමභාණකා තං බුද්ධවචනභාවෙන ගණ්හන්තීති වත්තුම්පි මයං න සමත්ථා භවාම.

අපදානපාළියා විසුද්ධජනවිලාසිනී නාම අට්ඨකථාපි කතා දිස්සති. සා කෙන කදා කස්සාරධනං පටිච්ච කතාති කථම්පි න ඤායතෙ. ගන්ථවංසං නාම ගන්ථං කරොන්තෙනෙකෙන මාරම්මිකෙන ථෙරෙන අපදානට්ඨකථාපි පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිනා බුද්ධඝොසෙන මහාථෙරෙනෙව කතාති වුත්තං. තං පන සමත්ථෙතුං කිම්පි කාරණං න විජ්ජති. ආචරියෙන බුද්ධඝොසත්ථෙරෙන පන අත්තනො අට්ඨකථාසු අනුත්තානෙව පදානි උත්තානීකතානි. අපදානට්ඨකථාය පන තාදිසො විසෙසො නත්ථි. පඨමං වණ්ණිතම්පි පදං දිට්ඨදිට්ඨට්ඨානෙ පුනප්පුනං වණ්ණිතං දිස්සති. අපදානපාළියා පදසම්බන්ධස්ස සුබොධට්ඨානෙපි අනෙනාචරියෙන පදසම්බන්ධං වත්වා ආකුලබ්‍යාකුලත්තං කතං. අතීව සුබොධානම්පි පදානං අත්ථං පුනප්පුනං විවරන්තෙන ගන්ථොපි අතිමහන්තත්තං පාපිතො. 'සම්බන්ධො' ඉති ච 'අත්ථො' ඉති ච වෙ පදානි අස්මිං ගන්ථෙ අතීව අධිකං දිස්සන්ති. සද්දසත්ථවිරුද්ධානි චෙව බුද්ධවචනවිරුද්ධානි ච ඨානානි අස්මිං අදුල්ලභානි. එත්ථ පන සද්දසත්ථඤ්ඤුතං වා ධම්මධරතං වා මතං ආරොධෙතුං සමත්ථානි ඨානානි අතීව විරලානි, විනා නිදානකථා චෙව පච්චෙකබුද්ධාපදානවණ්ණනඤ්ච. නිදානකථා පච්චෙකබුඩාපදානවණ්ණනා ච න හි ඉමිනා කතා. නිදානකථා ජාතකට්ඨකථාදිතො ච සුත්තනිපාතට්ඨකථාතො පච්චෙකබුද්ධාපදානවණ්ණනා ච උද්ධටා. අබ්‍යත්තෙහි ලිපිකරෙහි දූසිතානි කානිචි කානිචි ඨානානි අනෙනාචරියෙන තථෙව පටිග්ගහිතානි සංවණ්ණිතානි ච. න හි මහාගන්ථකාරකොසකලකලාකුසලො සසමයසමයන්තරකොවිදො සබ්බසත්ථවිදූනං සිරොමණිභූතො භූතත්ථසංවණ්ණකො ආචරියො බුද්ධඝොසත්ථෙරවරො ඊදිසං ගන්ථං කරෙය්‍ය. තං පන ගන්ථවංසගන්ථකස්ස මතිමත්තං අනාදරණීයං. ගන්ථවංසගන්ථං විනා අඤ්ඤත්ථ කත්ථචිපි අසුකො ආචරියො අපදානට්ඨකථාය කත්තාති න දිස්සති.

අපදානට්ඨකථාකත්තා අසුකස්මිං කාලෙ අසුකදෙසෙ අවසීති වත්තුම්පි නිදස්සනං න දිස්සති. කච්චායනව්‍යාකරණාගතානං කෙසඤ්චි සුත්තානං එත්ථ අනොතාගධත්තා කච්චායනව්‍යාකරණකරණතො ඔරභාගෙ අපදානට්ඨකථා කතාති සක්කා නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තුං. බුද්ධඝොසාදීනං අට්ඨකථාචරියානං අට්ඨකථාසු කත්ථචිපි කච්චායනව්‍යාකරණසුත්තානි නාගතානි. කච්චායනව්‍යාකරණෙ පඨමා දුතියාදිවසෙන ආගතානි විභත්තිනාමානිපි පච්චත්තොපයොගාදි වසෙන බුද්ධඝොසාදීහි දස්සිතානි. පාළිවචනානං සාධනං වත්තුකාමෙහි පොරාණිකෙහි කෙහිචි ආචරියෙහි සක්කතබ්‍යාකරණමනුගම්ම සක්කතබ්‍යාකරණසුත්තාදයො උද්ධටා. එවමාදීහි කාරණෙහි ඤායතෙ කච්චායනබ්‍යාකරණං ආචරියබුද්ධඝොසත්ථෙරතොපි පච්ඡිමකෙන ආචරියෙන කතන්ති. ඉමිස්සා කරණකාලෙ සීහළට්ඨකථායපි අවිනට්ඨතා ආරම්භගාථාහි ඤායති. තතෙව සීහළදීපිකෙන කෙනචි ආචරියෙනායං විරචිතාති වත්තුං සක්කා. අට්ඨකථාය පනස්සා ඔසානෙ "සීහළදීපතො අප්පිච්ඡතාදිගුණවන්තානං ථෙර වංසප්පදීපානං ආනන්දත්ථෙරාදීනං සබ්බසත්තානං තණ්හාමානදිට්ඨාදයො ඡෙදන විග්ගහවිවෙචනාද්‍යත්ථං සත්තහි මාසෙහි අතිවිය ආරාධෙතන ලද්ධ බොධිසම්භාරං ගවෙසන්තෙන සතිධිතිගතිවිරිය පරක්කමවන්තෙන මහාසාමඤ්ඤ*ගුණසොභනෙන තිපිටකධරෙන පණ්ඩිතෙන ආභතං ඉමං අපදානට්ඨකථං සදෙවකො ලොකො† ජානාතූ"ති පාඨොයං දිස්සති. ඉමිනා සීහළදීපතො ආභතභාවො ඤායති. අථ ච පන කත්ථ කදා ආභතාති න විසදීකතං.

අයං අපදානට්ඨකථා න සබ්බසො පරිපුණ්ණා, ථෙරීඅපදානස්ස අට්ඨකථාය අසම්භවතො. "එත්තාවතා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකත්ථෙරාපදානට්ඨකථා නිට්ඨිතා"ති ගන්ථාවසානෙ දිස්සමානෙන පාඨෙනපි පාකටී භවති ආචරියෙනානෙන ථෙරීඅපදානස්ස අට්ඨකථා අකතාති. අඤ්ඤෙසු ස්‍යාමම්මරම්මදෙසෙසු විජ්ජති වා න වාති වත්තුම්පි න විසහාම.

සා පනායං අපදානට්ඨකථා සබ්බථාපි දොසසතසඞ්කිණ්ණා ධම්ම ඡදසකානං හත්ථසම්ඵස්සමත්තං චිරෙනාපි අලභමානා අතිසයකාලුසියමුපගතා අහොසි. තං ඤත්වා තිපිටකමුද්දපනසභාය අජ්ඣක්ඛෙන ධම්මසත්ථනයවිනයවිසුද්ධකෙන වෙජ්ජාචරියෙන චාරිත්තානෙකා සාධුචරියෙන චරිතාමිතසුචරිතෙන දිවංගතෙන පරමසොගතෙන **සි. ඒ. හෙවාවිතාරණාභි**ධානෙන මහාසයෙන අජ්ඣිට්ඨො දිවං ගතො (පින්වත්තේ) සද්ධම්මාකරපරිවෙණාධිපති සිරි සීලානන්ද නායකත්ථෙරො ඉමිස්සා පණ්ණරස එලකානි සොධෙසි. තදා අම්හාක මාචරියවරෙන තිපිටකවාගීස්සරාචරියෙන දිවඞ්ගතෙන විජ්ජොදය පරිවෙණාධිස්සරෙන සිරිඤාණිස්සරාභිධානෙන පධානනායකත්ථෙරෙන තෙසං සොධියපත්තානං උපපරික්ඛිතත්තා එව සීලානන්දත්ථෙරස්ස සොධනං බහුධා පසංසනීයං ජාතං.

---

* සාමත්ත. †. සබ්බො දෙවලොකො.

තෙ ච එව මහාථෙරා කාලවසෙන සඞ්ඛාරගතිං ගතා අහෙසුං. තතො පරං කඤ්චි කාලං ඉමිස්සා මුද්දාපනං න ජාතං. තද මයං යථා වුත්තෙන මහාසයෙන ඉමිස්සා සංසොධනං පති අනිච්ඡන්තා සමානාපි අජ්ඣිට්ඨාමහ. තෙන ඉමිස්සා සුද්ධියා දුක්කරත්තං සල්ලක්ඛෙන්තෙන මයා කතිපයෙහි සීහලක්ඛරලිඛිතෙහි ආදාසපොත්ථකෙහි සංසන්දිත්වා'යං යථාසත්ති යථාබලං සංසොධිතා. ඉමිස්සා පනට්ඨකථායාතිසුඛුමො ධම්මමග්ගොපි න විත්ථාරිතො. පයුත්තභාසාපි අඤ්ඤාසු අට්ඨකථාසු විය න හි ගම්භීරා. තථාපි චස්සා සොධනං අතිදුක්කරං අහොසි, කත්තුදොසා ලෙඛකදොසාති දුවිධානං අනෙකෙසං දොසානං සම්භවතො. කත්තුදොසානමෙත්ථ බහුසො ඨානං දෙන්තා ලෙඛකදොසෙ දූරීකරිම්හ. කත්තාරෙව ලිඛිතා සාවජ්ජාති අනුමිනිතබ්බා සබ්බෙපි පාඨා තථෙව නිවෙසිතා. තාදිසානං පාඨානං අසුද්ධතා කාරණෙ මයං භීතා භවාම. අම්හෙහි පටිසඞ්ඛතො'යං භාගො'මහාකවාචරියවරෙන සද්දසද්දත්ථාරවිස්සුතාමිතසිතසිලොකෙන සකලකවිලොකවන්දිතපාදම්බුජෙන විජ්ජොදයපරිවෙණාධිපතිනා සිරිමතා සිරිසුමඞ්ගලරතනසාරාභිධානෙන පධානනායකථෙරවරෙන පටිග්ගහිතො ගාරවං පාපිතො ච.

ඉත්ථං පටිසඞ්ඛතස්සා පනිමිස්සා පඨමභාගො'යමවිලම්බං පාකටීකාතබ්බොති තිපිටකමුද්දාපනසභාය අජ්ඣක්ඛානමජ්ඣෙසනමහොසි. තස්මා'යං තිංසඵලකසමෙතො භාගො පඨමමෙව පකාසිතො හොති. අස්සාවසානභාගොපි අවිලම්බමෙව පාකටභාවං ආගමිස්සතීති නිරාසඞ්කමෙතං.

ඉමිස්සා සංසොධනෙමහාකං විජ්ජොදයපරිවෙණෙ උපප්පධානභූතො කුසග්ගබුද්ධිමා සිරිමා පියරතනාභිධානො මහාථෙරවරො බහුන්නං ඔසානසොධියපණ්ණානං ඔලොකනෙන උපත්ථම්භීභූතොති ගාරවපුබ්බඞ්ගමං පකාසයාම. තථෙව කෙසඤ්චි කෙසඤ්චි ඵලකානං සංසොධනෙ අධුනා විජ්ජොදයපරිවෙණෙ උපාචරියධුරන්ධාරිනා වෙරගොඩගාමජෙන පණ්ඩිතඅමරමොලිභික්ඛුනා ගහිතො පරිස්සමො මම පරිස්සමස්ස ලහුතායාහොසි.

යං පන ඉමං පති වත්තබ්බං ඉතො අඤ්ඤම්පි භවෙය්‍ය, තං දුතියභාගස්ස සඤ්ඤාපනෙ ආවිභවිස්සති.

වැලිවිටියෙ සොරතත්ථෙරො.

2473 වස්සෙ වෙසාඛමාසෙ
සුක්කපක්ඛෙ තතියදිනෙ
විජ්ජොදයපරිවෙණතො.

සූචිපත්තං

CONTENTS.

අඞ්කා.	විසයො.	පිට්ඨඞ්කා.
	බුද්ධාපදානවණ්ණනා.	2 -105
1	සුමෙධකථා.	2 - 26
2	අවිදූරෙනිදානං.	26- 68
3	සන්තිකෙ නිදානං.	68- 83
4	අබ්භන්තරනිදානවණ්ණනා.	83- 85
	පච්චෙකබුද්ධාපදාන සංවණ්ණනා	105-175
	පඨමොවග්ගො.	
1	පඨමගාථාවණ්ණනා	115-126
2	සංසග්ගගාථා වණ්ණනා.	105-129
3	මිත්තසුහජ්ජගාථා වණ්ණනා.	129-130
4	වංසකළීරගාථා වණ්ණනා.	131-132
5	මිගො අරඤ්ඤගාථා වණ්ණනා.	132-137
6	ආමන්තණ ගාථා වණ්ණනා.	137
7	ඛිඩ්ඩාරති ගාථා වණ්ණනා.	138
8	චාතුද්දිසගාථා වණ්ණනා.	138-140
9	දුස්සඞ්ගහ ගාථා වණ්ණනා.	140-141
10	කොවිළාර ගාථා වණ්ණනා.	141-142
	දුතියො වග්ගො.	
1 & 2	සහායගාථා වණ්ණනා.	142-144
3	අද්ධාපසංසා ගාථා වණ්ණනා.	144-145
4	සුවණ්ණවලයගාථා වණ්ණනා.	145-146
5	ආයතිභය ගාථා වණ්ණනා.	146-147
6	කාමගාථාවණ්ණනා	148-149
7	ඊති ගාථා වණ්ණනා.	148-149
8	සීතාලුක ගාථා වණ්ණනා.	149-150
9	නාගගාථා වණ්ණනා.	150-151
10	අට්ඨානගාථා වණ්ණනා.	151-153
	තතිය වග්ගො.	

අඞ්කො.	විසයො.	පිට්ඨඞ්කො.
1	දිට්ඨිවිසූක ගාථා වණ්ණනා.	153–154
2	නිල්ලොලුප ගාථා වණ්ණනා.	154–155
3	පාපසහාය ගාථා වණ්ණනා.	155–156
4	බහුස්සුත ගාථා වණ්ණනා.	156–157
5	විභූසණට්ඨාන ගාථා වණ්ණනා.	157–158
6	පුත්තදාර ගාථා වණ්ණනා.	158
7	සඞ්ගහ ගාථා වණ්ණනා.	158–159
8	සන්දාල ගාථා වණ්ණනා.	159–160
9	ඔක්ඛිත්තචක්ඛු ගාථා වණ්ණනා.	160–161
10	පාරිච්ඡත්තක ගාථා වණ්ණනා.	161–162
	චතුත්ථො වග්ගො.	
1	රසගෙධ ගාථා වණ්ණනා.	162
2	ආවරණ ගාථා වණ්ණනා.	163
3	විපිට්ඨි ගාථා වණ්ණනා.	163–164
4	ආරද්ධවිරිය ගාථා වණ්ණනා.	164–165
5	පටිසල්ලාන ගාථා වණ්ණනා.	166
6	තණ්හක්ඛය ගාථා වණ්ණනා.	166–167
7	සීහාදි ගාථා වණ්ණනා.	167–168
8	දාඨාබලි ගාථා වණ්ණනා.	169–
9	අප්පමඤ්ඤ ගාථා වණ්ණනා.	169–170
10	ජීවිතසඞ්ඛය ගාථා වණ්ණනා.	170–171
	පච්චෙක බුද්ධාපදාන සංවණ්ණනා.	171–175
	ථෙරාපදානවණ්ණනා	175
1	සාරිපුත්තත්ථෙරාපදාන වණ්ණනා.	175–203
2	මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරාපදාන වණ්ණනා.	203–209
3	මහාකස්සපත්ථෙරාපදානට්ඨකථා.	209–224
4	අනුරුද්ධත්ථෙරාපදානට්ඨකථා.	224–228
5	උපාලිත්ථෙරාපදානට්ඨකථා.	228–248

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS

VOWELS.

අa ආá ඉi ඊī උu ඌū එé ඔó

CONSONANTS.

කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞṅa
චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤña
ටṭa	ඨṭha	ඩḍa	ඪḍha	ණṇa
තta	ථtha	දda	ධdha	නna
පpa	ඵpha	බba	භbha	මma

යya රra ලla වva සsa හha ළḷa අං aṇ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kū	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khū	ඛෙ khé	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

කක kka	ඤඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	මඵ mpha
කඛ kkha	ඤහ ñha	දද dda	මබ, ඹ mba
ක්‍ය kya	ඤච, ච ñca	දධ, ද්ධ ddha	මභ mbha
ක්‍රි kri	ඡ, ඤඡ ñcha	ද්‍ර dra	මම mma
ක්ව kva	ජ, ඤජ ñja	ද්ව, දව dva	මහ mha
ඛ්‍ය khya	ඤඣ ñjha	ධව dhva	යය, ය්‍ය yya
ඛ්ව khva	ටට ṭṭa	නත nta	යහ yha
ගග gga	ටඨ, ඨ ṭṭha	නථ ntha	ලල lla
ගඝ ggha	ඩඩ ḍḍa	නද nda	ල්‍ය lya
ග්‍ර gra, ඞක ṅka	ඩඪ ḍḍha	නධ ndha	ලහ lha
ඞඛ ṅkha	ණණ ṇṇa	නන nna, නහ nha	වහ wha
ඞග ṅga	ණට ṇṭa	පප ppa	සස ssa
ඞඝ ṅgha	ණඨ ṇṭha	පඵ ppha	සම sma
චච cca	ණඩ, ඬ ṇḍa	බබ bba	සව swa
චඡ ccha	ණහ ṇha	බභ bbha	හම hma
ජජ jja	තත tta	බ්‍ර bra	හව hva
ජඣ jjha	තථ ttha	මප mpa	ළහ ḷha

ා á ි i ී ī ු u ූ ū ෙ é ො ó

THE PALI ALPHABET

විසුද්ධජනවිලාසිනී

නාම

අපදාන අට්ඨකථා.

**නමො තස්ස භගවතො අරහතො
සම්මාසම්බුද්ධස්ස.**

වන්දිත්වා සිරසා සෙට්ඨං බුද්ධමප්පටිපුග්ගලං,
ඤෙය්‍යසාගරමුත්තිණ්ණං තිණ්ණ[1] සංසාරසාගරං

තථෙව පරමං සන්තං ගම්භීරං දුද්දසං අණුං,
භවාභවකරං සුද්ධං ධම්මං සම්බුද්ධපූජිතං.

තථෙව අනඝං[2] සංඝං අසඞ්ගසංඝමුත්තමං,
උත්තමං දක්ඛිණෙය්‍යානං සන්තින්ද්‍රියමනාසවං.

කතෙන තස්ස එතස්ස පණාමෙන විසෙසතො,
රතනත්තයෙ විසෙසෙන විසෙසස්සාදරෙන මෙ.

ධීරාතිධීරධීරෙහි[3] ආගමඤ්ඤූහි විඤ්ඤූහි,
අපදානට්ඨකථා භන්තෙ කාතබ්බාති විසෙසතො.

පුනප්පුනාදරෙනෙව යාචිතොහං යසස්සිහි,
තස්මාහං සාපදානස්ස අපදානස්ස'සෙසතො.

විසෙසනයදීපස්ස දීපිස්සං පිටකත්තයෙ,
යථා පාළිනයෙනෙව අත්ථසංවණ්ණනං සුභං.

කෙන කත්ථ කදා චෙතං භාසිතං ධම්මමුත්තමං,
කිමත්ථං භාසිතඤ්චෙතං එතං වත්වා විධිං තතො.

නිදානකොසල්ලත්ථඤ්ච[4] සුබුග්ගහණධාරණං,
තස්මා තන්තං විධිං ඨත්වා පුබ්බාපරවිසෙසිතං.

පුරා සීහළභාසාය පොරාණට්ඨකථාසු ච,
ඨපිතන්තං න සාධෙති සාධූනං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං.

තස්මා තමුපනිස්සාය පොරාණට්ඨකථානයං,
විවජ්ජෙත්වා විරුද්ධත්ථං විසෙසත්ථප්පකාසයං,
විසෙසවණ්ණනං සෙට්ඨං කරිස්සාමත්ථවණ්ණනන්ති.

---

1. සී. I. තිණ්ණං.
2. ම. මඞ්ගණං.
3. ම. ධීරතිධීරධීරෙහි.
4. ම. නිදානෙසු කොසල්ලත්ථං.

"කෙන කත්ථ කදා චෙතං භාසිතං ධම්මමුත්තමන්ති" ච "කරිස්සාමත්ථවණ්ණනන්ති" ච පටිඤ්ඤාතත්තා සා පනායමපදානස්සත්ථවණ්ණනා දූරෙ නිදානං අවිදූරෙ නිදානං සන්තිකෙ නිදානන්ති ඉමානි තීණි නිදානානි දස්සෙත්වා වණ්ණීයමානා- යෙ නං සුණන්ති තෙහි සමුදාගමතො[1] පට්ඨාය විඤ්ඤාතත්තා යස්මා සුට්ඨු විඤ්ඤාතා නාම හොති තස්මා තානි නිදානානි දස්සෙත්වාව වණ්ණයිස්සාමි. තත්ථ ආදිතො තාව තෙසං නිදානානං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො:- දීපඞ්කරපාදමූලස්මිං හි කතාභිනීහාරස්ස මහාසත්තස්ස යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා චවිත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්ති තාව පවත්තො කථාමග්ගො දූරෙ නිදානං නාම, තුසිතභවනතො පන චවිත්වා යාව බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතප්පත්ති තාව පවත්තො කථාමග්ගො අවිදූරෙ නිදානං නාම, සන්තිකෙ නිදානං පන තෙසු තෙසු ඨානෙසු විහරතො තස්මිං තස්මිං යෙව ඨානෙ ලබ්භති. තත්‍රිදං දූරෙ නිදානං නාම:- ඉතො කිර කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං මත්ථකෙ අමරවතීති නාම නගරං අහොසි. තත්‍ර සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො පටිවසති උභතො සුජාතො මාතිතො ච පිතිතො ච සංසුද්ධගහණිකො යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා අක්ඛිත්තො අනුපක්කුට්ඨො ජාතිවාදෙන අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතො. සො අඤ්ඤං කම්මං අකත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පමෙව උග්ගණ්හි, තස්ස දහරකාලෙයෙව මාතාපිතරො කාලමකංසු. අථස්ස රාසිවඩ්ඪකො අමච්චො ආයපොත්ථකං ආහරිත්වා සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිභරිතෙ ගබ්භෙ විවරිත්වා එත්තකං තෙ කුමාර මාතුසන්තකං එත්තකං පිතුසන්තකං එත්තකං අය්‍යකපය්‍යකානන්ති යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ධනං ආචික්ඛිත්වා එතං පටිපජ්ජාහීති ආහ. සුමෙධපණ්ඩිතො චින්තෙසි: ඉමං ධනං සංහරිත්වා මය්හං පිතුපිතාමහාදයො පරලොකං ගච්ඡන්තා එකකහාපණම්පි ගහෙත්වා න ගතා මයා පන ගහෙත්වා ගමනකාරණං කාතුං වට්ටතීති රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා මහාජනස්ස දානං දත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජි. ඉමස්ස පනත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං ඉමස්මිං ඨානෙ සුමෙධකථා කථෙතබ්බා. සා පනෙසා කිඤ්චාපි බුද්ධවංසෙ නිරන්තරමාගතායෙව ගාථා බන්ධෙන පන ආගතත්තා න සුට්ඨු පාකටා, තස්මා තං අන්තරන්තරා ගාථා සම්බන්ධදීපකෙහි වචනෙහි සද්ධිං කථෙස්සාම. කප්පසතසහස්සාධිකානං හි චතුන්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං මත්ථකෙ දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං අමරවතීති ච අමරන්ති ච ලද්ධනාමං නගරං අහොසි. යං සන්ධාය බුද්ධවංසෙ වුත්තං:-

"කප්පෙ ච සතසහස්සෙ චතුරො ච අසඞ්ඛියෙ,[2]
අමරං නාම නගරං දස්සනෙය්‍යං මනොරමං,
දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං අන්නපානසමායුතං."[3]

1. ම. සමුදාගමනතො. 2. ම. අසඞ්ඛෙය්‍යෙ. 3. සී. II. සමාකුලන්ති.

තත්ථ **දසහි සද්දෙහි අවිවිත්ත**න්ති හත්ථිසද්දෙන අස්සසද්දෙන රථසද්දෙන භෙරිසද්දෙන මුදිඞ්ගසද්දෙන වීණාසද්දෙන ගීතසද්දෙන සඞ්ඛසද්දෙන පණවසද්දෙන අස්නාථ භුඤ්ජථ ඛාදථ පිවථාති දසමෙන සද්දෙන චාති ඉමෙහි සද්දෙහි අවිවිත්තං අහොසි. තෙසං පන සද්දානං එකදෙසමෙව ගහෙත්වා:-

“හත්ථිසද්දං අස්සසද්දං භෙරිසඞ්ඛරථානි ච,
ඛාදථ පිවථ චෙව අන්නපානෙන ඝොසිත”න්ති.

බුද්ධවංසෙ ඉමං ගාථං වත්වා:

“නගරං සබ්බඞ්ගසම්පන්නං සබ්බකාමමුපාගතං,
සත්තරතනසම්පන්නං නානාජනසමාකුලං,
සමිද්ධං දෙවනගරංව ආවාසං පුඤ්ඤකාමිනං.

නගරෙ අමරවතියා සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො,
අනෙකකොටිසන්නිචයො පහූතධනධඤ්ඤවා.

අජ්ඣායකො මන්තධරො තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ,
ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච සධම්මෙ පාරමිං ගතො”ති වුත්තං.

අථ එකදිවසං සො සුමෙධපණ්ඩිතො උපරි පාසාදතලෙ රහොගතො හුත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසින්නො එවං චින්තෙසි පුනබ්භවෙ පටිසන්ධිගහණං නාම දුක්ඛං තථා නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරස්ස භෙදනං අහං ච ජාතිධම්මො ජරාධම්මො බ්‍යාධිධම්මො මරණධම්මො එවං භූතෙන මයා අජාතිං අජරං අබ්‍යාධිං අමරණං නිද්දුක්ඛං සීතලං අමතමහානිබ්බානං පරියෙසිතුං වට්ටති අවස්සං භවතො මුඤ්චිත්වා නිබ්බානගාමිනා එකෙන මග්ගෙන භවිතබ්බන්ති. තෙන වුත්තං:-

“රහො ගතො නිසීදිත්වා එවං චින්තෙසහං තදා,
දුක්ඛො පුනබ්භවො නාම සරීරස්ස ච භෙදනං.

ජාතිධම්මො ජරාධම්මො බ්‍යාධිධම්මො ච'හං තදා,
අජරං අමරං ඛෙමං පරියෙසිස්සාමි නිබ්බුතිං.

යන්නූනිමං පූතිකායං නානා කුණපපූරිතං,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං අනපෙඛො[1] අනත්ථිකො.

අත්ථි හෙහිති සො මග්ගො න සො සක්කා න හෙතුයෙ,
පරියෙසිස්සාමි තං මග්ගං භවතො පරිමුත්තියා”.

තතො උත්තරිම්පි එවං චින්තෙසි: යථාහි ලොකෙ දුක්ඛස්ස පටිපක්ඛභූතං සුඛං නාම අත්ථි එවං භවෙ සති තප්පටිපක්ඛෙන විභවෙනාපි භවිතබ්බං යථා ච උණ්හෙ සති තස්ස උපසමභූතං සීතලම්පි අත්ථි එවං රාගග්ගිආදීනං වූපසමෙන නිබ්බානෙනාපි භවිතබ්බං යථා නාම පාපස්ස ලාමකධම්මස්ස පටිපක්ඛභූතො කල්‍යාණො අනවජ්ජභූතො ධම්මොපි අත්ථියෙව එවමෙව පාපිකාය ජාතියා සති සබ්බජාතියා ඛෙපනතො අජාතිසඞ්ඛාතෙන නිබ්බානෙනාපි භවිතබ්බමෙවාති–තෙන වුත්තං:-

1. ම. අනපෙක්ඛො.

"යථාපි දුක්ඛෙ විජ්ජන්තෙ සුඛං නාමපි විජ්ජති,
එවං භවෙ විජ්ජමානෙ විභවොපි ඉච්ඡිතබ්බකො.
යථාපි උණ්හෙ විජ්ජන්තෙ අපරං විජ්ජති සීතලං,
එවං තිවිධග්ගි විජ්ජන්තෙ නිබ්බානං ඉච්ඡිතබ්බකං,
යථාපි පාපෙ විජ්ජන්තෙ කල්‍යාණමපි විජ්ජති,
එවමෙව ජාති විජ්ජන්තෙ අජාතිපි ඉච්ඡිතබ්බක"න්ති

අපරම්පි චින්තෙසි:-

යථා නාම ගූථරාසිම්හි නිමුග්ගෙන පුරිසෙන දූරතොව පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ඡන්නං මහාතළාකං දිස්වා කතරෙන නු ඛො මග්ගෙන එත්ථ ගන්තබ්බන්ති තං තළාකං ගවෙසිතුං යුත්තං. යං තස්ස අගවෙසනං න සො තළාකස්ස දොසො පුරිසස්සෙව දොසො එවං කිලෙසමලධොවනෙ අමතමහානිබ්බානතළාකෙ විජ්ජන්තෙ තස්ස අගවෙසනං න සො අමතමහානිබ්බානතළාකස්ස දොසො පුරිසස්සෙව දොසො යථා ච චොරෙහි සම්පරිවාරිතො පුරිසො පලායනමග්ගෙ විජ්ජමානෙපි සචෙ න පලායති න සො මග්ගස්ස දොසො පුරිසස්සෙව දොසො එව, එවමෙව කිලෙසෙහි පරිවාරෙත්වා ගහිතස්ස පුරිසස්ස විජ්ජමානෙ යෙව නිබ්බානගාමිනි සිවෙ මග්ගෙ මග්ගස්ස අගවෙසනං න මග්ගස්ස දොසො පුග්ගලස්සෙව දොසො, යථා ච බ්‍යාධිපීළිතො පුරිසො විජ්ජමානෙ බ්‍යාධිතිකිච්ඡකෙ වෙජ්ජෙ න තං වෙජ්ජං බ්‍යාධි තිකිච්ඡාපෙතුං ගවෙසති තස්සෙව දොසො න වෙජ්ජස්ස දොසො, එවමෙවං කිලෙසබ්‍යාධිපීළිතො කිලෙසඋපසමමග්ගකොවිදං විජ්ජමානමෙව ආචරියං න ගවෙසති තස්සෙව දොසො න කිලෙසවිනාසකස්ස ආචරියස්සාති. තෙන වුත්තං:-

"යථා ගූථගතො පුරිසො තළාකං දිස්වාන පූරිතං,
න ගවෙසති තං තළාකං න දොසො තළාකස්ස සො.
එවං කිලෙසමලධොවෙ විජ්ජන්තෙ අමතන්තළෙ,
න ගවෙසති තං තළාකං න දොසො අමතන්තළෙ.
යථා අරීහි පරිරුද්ධො විජ්ජන්තෙ ගමනෙ පථෙ,
න පලායති සො පුරිසො න දොසො අඤ්ජසස්ස සො.
එවං කිලෙස පරිරුද්ධො විජ්ජමානෙ සිවෙ පථෙ,
න ගවෙසති තං මග්ගං න දොසො සිවමඤ්ජසෙ.
යථාපි බ්‍යාධිතො පුරිසො විජ්ජමානෙ තිකිච්ඡකෙ,
න තිකිච්ඡාපෙති තං බ්‍යාධිං න සො දොසො තිකිච්ඡකෙ.
එවං කිලෙස බ්‍යාධීහි දුක්ඛිතො පරිපීළිතො,
න ගවෙසති ආචරියං[1] න සො දොසො විනායකෙ"ති.

අපරම්පි චින්තෙසි:-

1. ම. තං ආචරියං,

යථා මණ්ඩන[1]ජාතිකො පුරිසො කණ්ඨෙ ආසත්තං කුණපං ඡඩ්ඩෙත්වා සුඛං ගච්ඡෙය්‍ය එවං මයාපි ඉමං පූතිකායං ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛෙන නිබ්බානනගරං පවිසිතබ්බං, යථා ච නරනාරියො උක්කාරභූමියං උච්චාරපස්සාවං කත්වා න තං උච්ඡඞ්ගෙන වා ආදාය දසන්තෙන[2] වා වෙඨෙත්වා ගච්ඡන්ති ජිගුච්ඡමානා පන අනපෙක්ඛාව ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති එවං මයාපි ඉමං පූතිකායං අනපෙක්ඛෙන ඡඩ්ඩෙත්වා අමතං නිබ්බානනගරං පවිසිතුං වට්ටති, යථා ච නාවිකා ජජ්ජරං නාවං අනපෙක්ඛාව ඡඩ්ඩෙත්වා ගච්ඡන්ති එවං අහම්පි නවහි වණමුඛෙහි පග්ඝරන්තං කායං ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛො නිබ්බානනගරං පවිසිස්සාමි, යථා ච පුරිසො නානාරතනානි ආදාය චොරෙහි සද්ධිං මග්ගං ගච්ඡන්තො අත්තනො රතනනාසභයෙන තෙ ඡඩ්ඩෙත්වා ඛෙමං මග්ගං ගණ්හාති එවමයම්පි කරජකායො රතනවිලොපක චොරසදිසො සචාහං එත්ථ තණ්හං කරිස්සාමි අරියමග්ගකුසලධම්මරතනං මෙ නස්සිස්සති තස්මා මයා ඉමං චොරසදිසං කායං ඡඩ්ඩෙත්වා අමතමහානිබ්බානනගරං පවිසිතුං වට්ටතීති. තෙන වුත්තං:-

"යථාපි කුණපං පුරිසො කණ්ඨෙ බද්ධං ජිගුච්ඡිය,[3]
මොචයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍ය සුඛී සෙරී සයං වසී.

තථෙවිමං පූතිකායං නානාකුණපපූරිතං,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡෙය්‍යං අනපෙක්ඛො අනත්ථිකො.

යථා උච්චාරට්ඨානම්හි කරීසං නරනාරියො,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡන්ති අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

එවමෙව ඉමං කායං නානාකුණපපූරිතං,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡිස්සං වච්චං කත්වා යථා කුටිං.

යථාපි ජජ්ජරං නාවං පලුග්ගං උදකගාහිනිං,
සාමිකා ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡන්ති අනපෙක්ඛා අනත්ථිකා.

එවමෙව ඉමං කායං නවච්ඡිද්දං ධුවස්සවං,
ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡිස්සං ජිණ්ණනාවංව සාමිකා.

යථාපි පුරිසො චොරෙහි ගච්ඡන්තො භණ්ඩමාදිය,
භණ්ඩච්ඡෙදභයං දිස්වා ඡඩ්ඩයිත්වාන ගච්ඡති.

එවමෙව අයං කායො මහාචොරසමො විය,
පහායිමං ගමිස්සාමි කුසලච්ඡෙදනා භයා"ති.

එවං සුමෙධපණ්ඩිතො නානාවිධාහි උපමාහි ඉමං නෙක්ඛම්මූපසංහිතං අත්ථං චින්තෙත්වා[4] සකනිවෙසනෙ අපරිමිතං භොගක්ඛන්ධං හෙට්ඨා වුත්තනයෙන කපණද්ධිකාදීනං විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දත්වා වත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච පහාය අමරනගරතො නික්ඛමිත්වා එකකොව හිමවන්තෙ ධම්මිකං නාම පබ්බතං නිස්සාය අස්සමං කත්වා තත්ථ පණ්ණසාලඤ්ච චඞ්කමඤ්ච මාපෙත්වා පඤ්චනීවරණදොසෙහි විවජ්ජිතං "එවං

1. ම. මණ්ඩනක. 2. ම. දුස්සන්තෙනවා. 3. ම. ජිගුච්ඡියං. 4. සී. මන්තෙත්වා.

සමාහිතෙ චිත්තෙ"ති[a] ආදිනා නයෙන වුත්තෙහි අට්ඨහි කාරණගුණෙහි සමුපෙතං අභිඤ්ඤාසඞ්ඛාතං බලං ආහරිතුං තස්මිං අස්සමපදෙ නව දොසසමන්නාගතං සාටකං පජහිත්වා ද්වාදසගුණසමන්නාගතං වාකචීරං නිවාසෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි, එවං පබ්බජිතො අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං තං පණ්ණසාලං පහාය දසගුණසමන්නාගතං රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා සබ්බං ධඤ්ඤවිකතිං පහාය පවත්තඵලභොජනො හුත්වා නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමවසෙනෙව පධානං පදහන්තො සත්තාහබ්භන්තරෙයෙව අට්ඨන්නං සමාපත්තීනං පඤ්චන්නඤ්ච අභිඤ්ඤානං ලාභී අහොසි, එවන්තං යථාපත්ථිතං අභිඤ්ඤාබලං පාපුනි. තෙන වුත්තං:-

"එවාහං චින්තයිත්වාන නෙකකොටිසතං ධනං,
නාථානාථානං දත්වාන හිමවන්තං උපාගමිං.

හිමවන්තස්සාවිදූරෙ ධම්මිකො නාම පබ්බතො,
අස්සමො සුකතො මය්හං පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං පඤ්චදොසවිවජ්ජිතං,
අට්ඨගුණසමුපෙතං අභිඤ්ඤාබලමාහරිං.

සාටකං පජහිං තත්ථ නවදොසමුපාගතං,
වාකචීරං නිවාසෙසිං ද්වාදසගුණමුපාගතං.

අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං පජහිං පණ්ණසාලකං,
උපාගමිං රුක්ඛමූලං ගුණෙදසහුපාගතං.

වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං පජහිං නිරවසෙසතො,
අනෙකගුණසම්පන්නං පවත්තඵලමාදියිං.

තත්ථප්පධානං පදහිං නිසජ්ජට්ඨානචඞ්කමෙ,
අබ්භන්තරම්හි සත්තාහෙ අභිඤ්ඤාබලපාපුනි"න්ති.

තත්ථ **අස්සමො සුකතො මය්හං පණ්ණසාලා සුමාපිතා**ති ඉමාය පාළියා සුමෙධපණ්ඩිතෙන අස්සමපණ්ණසාලචඞ්කමා සහත්ථෙන මාපිතා විය වුත්තා, අයම්පනෙත්ථ අත්ථො: මහාසත්තං හිමවන්තං අජ්ඣොගහෙත්වා අජ්ජ ධම්මිකපබ්බතං පවිසිස්සතීති දිස්වා සක්කො විස්සකම්මදෙවපුත්තං ආමන්තෙසි-තාත අයං සුමෙධපණ්ඩිතො පබ්බජිස්සාමීති නික්ඛන්තො එතස්ස වසනට්ඨානං මාපෙහීති, සො තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා රමණීයං අස්සමං සුගුත්තං පණ්ණසාලං මනොරමං චඞ්කමං ච මාපෙසි, භගවා පන තදා පුඤ්ඤානුභාවෙන නිප්ඵන්නං තං අස්සමපදං නිස්සාය සාරිපුත්ත තස්මිං ධම්මිකපබ්බතෙ:-

"අස්සමො සුකතො මය්හං පණ්ණසාලා සුමාපිතා,
චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං පඤ්චදොසවිවජ්ජිත"න්ති-ආහ.

තත්ථ **සුකතො මය්හ**න්ති සුට්ඨු කතො මයා. **පණ්ණසාලා සුමාපිතා**ති පණ්ණච්ඡදනසාලාපි මෙ සුමාපිතා අහොසි. **පඤ්චදොසවිවජ්ජිත**න්ති පඤ්චිමෙ චඞ්කමනදොසා නාම ථද්ධවිසමතා අන්තො

---

a මජ්ඣිමනිකාය-භයභෙරවසුත්ත.

රුක්ඛතා ගහනච්ඡන්නතා අතිසම්බාධතා අතිවිසාලතාති; එත්ථ විසමභූමිභාගස්මිං හි චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තස්ස පාදා රුජන්ති පොඨා උට්ඨහන්ති චිත්තං එකග්ගතං න ලභති කම්මට්ඨානං විපජ්ජති මුදුසමතලෙ පන ඵාසුවිහාරං ආගම්ම කම්මට්ඨානං සම්පජ්ජති තස්මා විසමභූමිභාගතා එකො දොසොති වෙදිතබ්බො. චඞ්කමස්ස අන්තො වා මජ්ඣෙ වා කොටියං වා රුක්ඛෙ සති පමාදමාගම්ම චඞ්කමන්තස්ස නලාටං වා සීසං වා පටිහඤ්ඤතීති අන්තො රුක්ඛතා දුතියො දොසො, තිණලතාදිගහනච්ඡන්නෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො අන්ධකාරවෙලායං උරගාදිකෙ පාණෙ අක්කමිත්වා වා මාරෙති තෙහි වා දට්ඨො දුක්ඛං ආපජ්ජතීති ගහනච්ඡන්නතා තතියො දොසො, අතිසම්බාධෙ චඞ්කමෙ විත්ථාරතො රතනිකෙ වා අඩ්ඪරතනිකෙ වා චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තස්ස පරිච්ඡෙදෙ පක්ඛලිත්වා නඛාපි අඞ්ගුලියොපි භිජ්ජන්තීති අතිසම්බාධතා චතුත්ථො දොසො, අතිවිසාලෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තස්ස චිත්තං විධාවති එකග්ගතං න ලභතීති අතිවිසාලතා පඤ්චමො දොසො, පුථුලතො පන දියඩ්ඪරතනං ද්වීසු පස්සෙසු රතනමත්තං අනුචඞ්කමනං දීඝතො සට්ඨිහත්ථං මුදුතලං සමවිප්පකිණ්ණවාලුකං චඞ්කමනං වට්ටති චෙතියගිරිම්හි දීපප්පසාදකමහින්දත්ථෙරස්ස චඞ්කමං විය, තාදිසං තං අහොසි. තෙනාහ: "චඞ්කමං තත්ථ මාපෙසිං පඤ්චදොසවිවජ්ජිත"න්ති. **අට්ඨගුණසමුපෙත**න්ති අට්ඨහි සමණසුඛෙහි උපෙතං, අට්ඨිමානි සමණසුඛානි නාම ධනධඤ්ඤපරිග්ගහාභාවො අනවජ්ජපිණ්ඩපාතපරියෙසනභාවො නිබ්බුත පිණ්ඩපාත භුඤ්ජනභාවො රට්ඨං පීළෙත්වා ධනසාරං වා සීසකහාපණාදීනි වා ගණ්හන්තෙසු රාජකුලෙසු රට්ඨකිලෙසාභාවො උපකරණෙසු නිච්ඡන්දරාගභාවො චොරවිලොපෙ නිබ්භයභාවො රාජරාජමහාමත්තෙහි අසංසට්ඨභාවො චතූසු දිසාසු අප්පටිහතභාවොති, ඉදං වුත්තං හොති යථා තස්මිං අස්සමෙ වසන්තෙන සක්කා හොන්ති ඉමානි අට්ඨසුඛානි වින්දිතුං එවං අට්ඨගුණසමුපාගතං අස්සමං මාපෙසින්ති. **අභිඤ්ඤාබලමාහරි**න්ති පච්ඡා තස්මිං අස්සමෙව වසන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා අභිඤ්ඤානඤ්ච සමාපත්තීනඤ්ච උප්පාදනත්ථාය අනිච්චතො ච දුක්ඛතො ච විපස්සනං ආරභිත්වා ථාමප්පත්තං විපස්සනාබලං ආහරිං, යථා තස්මිං වසන්තො තං බලං ආහරිතුං සක්කොමි එවං තං අස්සමං අභිඤ්ඤත්ථාය විපස්සනාබලස්ස අනුච්ඡවිකං කත්වා මාපෙසින්ති අත්ථො **සාටකං පජහිං තත්ථ නවදොසමුපාගත**න්ති එත්ථායං අනුපුබ්බකථා: තදා කිර කුටි ලෙණ චඞ්කමාදිපටිමණ්ඩිතං පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛසඤ්ඡන්නං රමණීයං මධුරසලිලාසයං අපගතවාළමිගභිංසනකසකුණං පවිවෙකක්ඛමං අස්සමං මාපෙත්වා අලඞ්කතචඞ්කමස්ස උභොසු අන්තෙසු ආලම්බනඵලකං සංවිධාය නිසීදනත්ථාය චඞ්කමවෙමජ්ඣෙ සමතලං මුග්ගවණ්ණසිලං මාපෙත්වා අන්තො පණ්ණසාලාය ජටාමණ්ඩලං වාකචීරං තිදණ්ඩකුණ්ඩිකාදිකෙ තාපසපරික්ඛාරෙ මණ්ඩපෙ පානීයඝට පානීයසඞ්ඛ පානීයසරාවානි අග්ගිසාලායං අඞ්ගාරකපල්ලදාරුආදීනි එවං යං යං පබ්බජිතානං උපකාරාය සංවත්තන්ති තං සබ්බං මාපෙත්වා

පණ්ණසාලාය භිත්තියං යෙ කෙචි පබ්බජිතුකාමා ඉමෙ පරික්ඛාරෙ ගහෙත්වා පබ්බජන්තූති අක්ඛරානි ඡින්දිත්වා දෙවලොකමෙව ගතෙ විස්සකම්මෙ දෙවපුත්තෙ සුමෙධපණ්ඩිතො හිමවන්තගිරිකන්දරානුසාරෙන අත්තනො නිවාසානුරූපං ඵාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො නදීනිවත්තනෙ විස්සකම්ම නිම්මිතං සක්කදත්තියං රමණීයං අස්සමං දිස්වා චඞ්කමණකොටිං ගන්ත්වා පදවලඤ්ජං අපස්සන්තො ධුවං පබ්බජිතා ධුරගාමෙ භික්ඛං පරියෙසිත්වා කිලන්තරූපා ආගන්ත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිසින්නා භවිස්සන්තීති චින්තෙත්වා ථොකං ආගමෙත්වා අතිවිය චිරායන්ති ජානිස්සාමීති පණ්ණසාලා වාරං විවරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා ඉතොචිතො ච ඔලොකෙන්තො මහාභිත්තියං අක්ඛරානි වාචෙත්වා මය්හං කප්පියපරික්ඛාරා එතෙ ඉමෙ ගහෙත්වා පබ්බජිස්සාමීති අත්තනා නිවත්ථපාරුතං සාටකයුගං පජහි. තෙනාහ: **සාටකං පජහිං තත්ථා**ති එවං පවිට්ඨො අහං සාරිපුත්ත තස්සං පණ්ණසාලායං සාටකං පජහිං. **නවදොසමුපාගත**න්ති සාටකං පජහන්තො නවදොසෙ දිස්වා පජහින්ති දීපෙති; තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිතානං හි සාටකස්මිං නවදොසා උපට්ඨහන්ති: මහග්ඝභාවො එකො දොසො පරපටිබද්ධතාය උප්පජ්ජනභාවො එකො පරිභොගෙන ලහුං කිලිස්සනභාවො එකො කිලිට්ඨො ච ධොවිතබ්බො ච රජිතබ්බො ච හොති පරිභොගෙන ජීරණභාවො එකො ජිණ්ණස්ස හි තුන්නං වා අග්ගලදානං වා කාතබ්බං හොති පුන පරියෙසනාය දුරභිසම්භවභාවො එකො තාපසපබ්බජ්ජාය අසාරුප්පභාවො එකො පච්චත්ථිකානං සාධාරණභාවො එකො යථා හි නං පච්චත්ථිකා න ගණ්හන්ති තථා ගොපෙතබ්බං හොති පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානභාවො එකො ගහෙත්වා චරන්තස්ස ඛන්ධභාරමහිච්ඡභාවො එකොති. තාව **වාකචීරං නිවාසෙසි**න්ති තදා අහං සාරිපුත්ත ඉමෙ නවදොසෙ දිස්වා සාටකං පහාය වාකචීරං නිවාසෙසිං මුඤ්ජතිණං හීරහීරං කත්වා ගන්ථෙත්වා කතං වාකචීරං නිවාසනපාරුපනත්ථාය ආදියින්ති අත්ථො, **ද්වාදසගුණමුපාගත**න්ති ද්වාදසහි ආනිසංසෙහි සමන්නාගතං, වාකචීරස්මිං හි ද්වාදස ආනිසංසා: අප්පග්ඝං සුන්දරං කප්පියන්ති අයං තාව එකො ආනිසංසො සහත්ථා කාතුං සක්කාති අයං දුතියො පරිභොගෙන සනිකං කිලිස්සති ධොවියමානෙපි පපඤ්චො නත්ථීති අයං තතියො පරිභොගෙන ජිණ්ණෙපි සිබ්බිතබ්බාභාවො චතුත්ථො පුන පරියෙසන්තස්ස සුඛෙන කරණභාවො පඤ්චමො තාපසපබ්බජ්ජාය සාරුප්පභාවො ඡට්ඨො පච්චත්ථිකානං නිරූපභොගාභාවො සත්තමො පරිභුඤ්ජන්තස්ස විභූසනට්ඨානාභාවො අට්ඨමො ධාරණසල්ලහුකභාවො නවමො චීවරපච්චයෙ අප්පිච්ඡභාවො දසමො වාකුප්පත්තියා ධම්මිකඅනවජ්ජභාවො එකාදසමො වාකචීරෙ නට්ඨෙපි අනපෙක්ඛභාවො ද්වාදසමොති. **අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං පජහිං පණ්ණසාල**න්ති කථං පජහිං සො කිර වරසාටකයුගං ඔමුඤ්චන්තො චීවරවංසෙ ලග්ගිතං අනොජපුප්ඵදාමසදිසං රත්තං වාකචීරං ගහෙත්වා නිවාසෙත්වා තස්සූපරි අපරං සුවණ්ණවණ්ණං වාකචීරං පරිදහිත්වා පුන්නාගපුප්ඵසන්ථරසදිසං සඛුරං අජිනචම්මං එකංසං කත්වා ජටාමණ්ඩලං පටි

මුඤ්චිත්වා චූළාය සද්ධිං නිච්චලභාවකරණත්ථං සාරසූචිං පවෙසෙත්වා මුත්තාජාලසදිසාය සික්කාය පවාළවණ්ණං කුණ්ඩිකං ඔදහිත්වා තීසු ඨානෙසු වඞ්කං කාජං ආදාය එකිස්සා කාජකොටියා කුණ්ඩිකං එකිස්සා අඞ්කුසපච්ඡි තිදණ්ඩකාදීනි ඔලම්බෙත්වා ඛාරිභාරං අංසෙ කත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කත්තරදණ්ඩං ගහෙත්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා සට්ඨිහත්ථමහාචඞ්කමෙ අපරාපරං චඞ්කමන්තො අත්තනො වෙසං ඔලොකෙත්වා මය්හං මනොරථො[1] මත්ථකං පත්තො සොභති වත මෙ පබ්බජ්ජා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදීහි සබ්බෙහි වීරපුරිසෙහි වණ්ණිතා ථොමිතා අයං පබ්බජ්ජා නාම පහීනං මෙ ගිහිබන්ධනං නික්ඛන්තොස්මි නෙක්ඛම්මං ලද්ධා මෙ උත්තමපබ්බජ්ජා කරිස්සාමි සමණධම්මං ලභිස්සාමි මග්ගඵලසුඛන්ති උස්සාහජාතො ඛාරිකාජං ඔතාරෙත්වා චඞ්කමවෙමජ්ඣෙ මුග්ගවණ්ණසිලාපට්ටෙ සුවණ්ණපටිමා විය නිසින්නො දිවසභාගං වීතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයං පණ්ණසාලං පවිසිත්වා බිදලමඤ්චකපස්සෙ[2] කට්ඨත්ථරිකාය නිපන්නො සරීරං උතුං ගාහාපෙත්වා බලවපච්චූසෙ පබුජ්ඣිත්වා අත්තනො ආගමනං ආවජ්ජෙසි, අහං ඝරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා අමිතභොගං අනන්තං යසං පහාය අරඤ්ඤං පවිසිත්වා නෙක්ඛම්මගවෙසකො හුත්වා පබ්බජිතො[3] ඉතො දානි පට්ඨාය පමාදචාරං චරිතුං[4] න වට්ටති පවිවෙකං හි පහාය විචරන්තං මිච්ඡාවිතක්කමක්ඛිකා ඛාදන්ති ඉදානි මයා පවිවෙකමනුබ්‍රෑහෙතුං වට්ටති අහං හි ඝරාවාසං පලිබොධතො දිස්වා නික්ඛන්තො අයං ච මනාපා පණ්ණසාලා බෙලුවපක්කවණ්ණපරිභණ්ඩිකතා භූමි රජතවණ්ණා සෙතභිත්තියො කපොතපාදවණ්ණං පණ්ණච්ඡදනං විචිත්තත්ථරකවණ්ණො බිදලමඤ්චකො නිවාසඵාසුකං වසනට්ඨානං න එත්තො[5] අතිරෙකතරා විය මෙ ගෙහසම්පදා පඤ්ඤායතීති පණ්ණසාලාය දොසෙ විචිනන්තො අට්ඨ දොසෙ පස්සි, පණ්ණසාලාපරිභොගස්මිං හි අට්ඨ ආදීනවා: මහාසමාරම්භෙන දබ්බසම්භාරෙ සමොධානෙත්වා කරණපරියෙසනභාවො එකො ආදීනවො, තිණපණ්ණමත්තිකාසු පතිතාසු තාසං පුනප්පුනං ඨපෙතබ්බතාය නිබද්ධජග්ගනභාවො දුතියො, සෙනාසනං නාම මහල්ලකස්ස පාපුණාති අවෙලාය වුට්ඨාපියමානස්ස චිත්තෙකග්ගතා න හොතීති වුට්ඨාපනියභාවො තතියො, සීතුණ්හාදිපටිඝාතෙන කායස්ස සුඛුමාලකරණභාවො චතුත්ථො, ගෙහං පවිට්ඨෙන යං කිඤ්චි පාපං සක්කා කාතුන්ති ගරහපටිච්ඡාදනභාවො පඤ්චමො, මය්හන්ති පරිග්ගහකරණභාවො ඡට්ඨො, ගෙහස්ස අත්ථිභාවො නාමෙස සදුතියකවාසොති සත්තමො, ඌකාමඞ්කුණඝරගොළිකාදීනං සාධාරණතාය බහුසාධාරණභාවො අට්ඨමො, ඉති ඉමෙ අට්ඨ ආදීනවෙ දිස්වා මහාසත්තො පණ්ණසාලං පජහි, තෙනාහ:- **"අට්ඨදොසසමාකිණ්ණං පජහිං පණ්ණසාලකං"**න්ති. **"උපාගමිං රුක්ඛමූලං ගුණෙ දසහුපාගත"**න්ති ඡන්නං පටික්ඛිපිත්වා

1. ම. මනං මත්ථකප්පත්තො. 2. සී. II. නිසීදනමඤ්චක. 3. ම. පබ්බජිත්වා. 4. ම. අත්තනොචරිතුං. 5. ජා: අ: අතො.

දසහි ගුණෙහි උපෙතං රුක්ඛමූලං උපගතොස්මීති වදති. තත්‍රිමෙ දසගුණා: අප්පසමාරම්භතා එකො ගුණො උපගමනමත්තකමෙව හි තත්ථ හොතීති, අප්පටිජග්ගනතා දුතියො තං හි සම්මට්ඨම්පි අසම්මට්ඨම්පි පරිභොගඵාසුකං හොතියෙව, අනුට්ඨාපනීයතා තතියො, ගරහං න පටිච්ඡාදෙති තත්ථ හි පාපං කරොන්තො ලජ්ජතීති ගරහාය අප්පටිච්ඡන්නභාවො චතුත්ථො, අබ්භොකාසවාසො විය කායං න සන්ථම්භෙතීති කායස්ස අසන්ථම්භනභාවො පඤ්චමො, පරිග්ගහකරණාභාවො ඡට්ඨො, ගෙහාලයපටික්ඛෙපො සත්තමො, බහුසාධාරණගෙහෙ විය පටිජග්ගිස්සාමි නං නික්ඛමථාති නීහරණකාභාවො අට්ඨමො, වසන්තස්ස සප්පීතිකභාවො නවමො, රුක්ඛමූලසෙනාසනස්ස ගතගතට්ඨානෙසු සුලභතාය අනපෙක්ඛභාවො දසමොති. ඉමෙ දසගුණෙ දිස්වා "රුක්ඛමූලං ගතොස්මී"ති වදති, ඉමානි එත්තකානි කාරණානි සල්ලක්ඛෙත්වා මහාසත්තො පුන දිවසෙ භික්ඛාය ගාමං පාවිසි, අථස්ස සම්පත්තගාමෙ මනුස්සා මහන්තෙන උස්සාහෙන භික්ඛං අදංසු, සො භත්තකිච්චං නිට්ඨපෙත්වා අස්සමං ආගම්ම නිසීදිත්වා චින්තෙසි: නාහං ආහාරං ලභාමීති[1] පබ්බජිතො, සිනිද්ධාහාරො නාමෙස මානමදපුරිසමදෙ වඩ්ඪෙති ආහාරමූලකස්ස ච දුක්ඛස්ස අන්තො නත්ථි යන්නූනාහං වාපිතරොපිතධඤ්ඤනිබ්බත්තං ආහාරං පජහිත්වා පවත්තඵලභොජනො භවෙය්‍යන්ති. සො තතො පට්ඨාය තථා කත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො සත්තාහබ්භන්තරෙයෙව අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච ච අභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙසි. තෙන වුත්තං.–

"වාපිතං රොපිතං ධඤ්ඤං පජහිං නිරවසෙසතො,
අනෙකගුණසම්පන්නං පවත්තඵලමාදියිං.

තත්ථප්පධානං පදහිං නිසජ්ජට්ඨාන චඞ්කමෙ,
අබ්භන්තරම්හි සත්තාහෙ අභිඤ්ඤාබල මපාපුණි"න්ති.

එවං අභිඤ්ඤාබලං පත්වා සුමෙධතාපසෙ සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තෙ දීපඞ්කරො නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. තස්ස පටිසන්ධිජාතිබොධිධම්මචක්කප්පවත්තනෙසු සකලාපි දසසහස්සී ලොකධාතු සංකම්පි සංපකම්පි සංපවෙධි මහාවිරවං විරවි ද්වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහංසු සුමෙධතාපසො සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තො නෙව තං සද්දමස්සොසි න ච තානි නිමිත්තානි අද්දක්ඛි. තෙන වුත්තං:–

"එවං මෙ සිද්ධිපත්තස්ස වසීභූතස්ස සාසනෙ,
දීපඞ්කරො නාම ජිනො උප්පජ්ජි ලොකනායකො.

උප්පජ්ජන්තෙ ච ජායන්තෙ බුජ්ඣන්තෙ ධම්මදෙසනෙ,
චතුරො නිමිත්තෙ නාද්දසිං ඣානරතිසමප්පිතො"ති.

තස්මිං ඛණෙ දීපඞ්කරදසබලො චතූහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි පරිවුතො අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො රම්මං නාම නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති, රම්මනගරවාසිනො 'දීපඞ්කරො කිර

1. ම. නාලභාමීති.

සමණිස්සරො පරමාභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො රම්මනගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසතී'ති සුත්වා සප්පිනවනීතාදීනි චෙව භෙසජ්ජානි වත්ථච්ඡාදනානි ච ගාහාපෙත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා යෙන බුද්ධො යෙන ධම්මො යෙන සඞ්ඝො තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා හුත්වා සත්ථාරං උපසංකමිත්වා දසබලං ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා ධම්මදෙසනං සුත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමිංසු. තෙ පුනදිවසෙ මහාදානං සජ්ජෙත්වා නගරං අලඞ්කරිත්වා දසබලස්ස ආගමනමග්ගං අලඞ්කරොන්තා උදකභින්නට්ඨානෙසු පංසුං පක්ඛිපිත්වා සමං භූමිතලං කත්වා රජතපට්ටවණ්ණං වාලුකං ආකිරන්ති, ලාජෙ චෙව[1] පුප්ඵානි ච විකිරන්ති, නානාවිරාගෙහි වත්ථෙහි ධජපතාකෙ උස්සාපෙන්ති, කදලියො චෙව පුණ්ණඝටපන්තියො ච පතිට්ඨාපෙන්ති. තස්මිං කාලෙ සුමෙධතාපසො අත්තනො අස්සමපදා උග්ගන්ත්වා තෙසං මනුස්සානං උපරිභාගෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තො තෙ හට්ඨතුට්ඨෙ මනුස්සෙ දිස්වා කින්නුඛො කාරණන්ති ආකාසතො ඔරුය්හ එකමන්තං ඨිතො මනුස්සෙ පුච්ඡි: අම්භො කස්ස තුම්හෙ ඉමං මග්ගං අලඞ්කරොථාති? තෙන වුත්තං:-

"පච්චන්තදෙසවිසයෙ නිමන්තෙත්වා තථාගතං,
තස්ස ආගමනං මග්ගං සොධෙන්ති තුට්ඨමානසා.

අහං තෙන සමයෙන නික්ඛමිත්වා සකස්සමා,
ධුනන්තො වාකචීරානි ගච්ඡාමි අම්බරෙ තදා.

වෙදජාතං ජනං දිස්වා හට්ඨතුට්ඨං පමොදිතං,
ඔරොහිත්වාන ගගනා මනුස්සෙ පුච්ඡි තාවදෙ.

තුට්ඨහට්ඨො පමුදිතො වෙදජාතො මහාජනො,
කස්ස සොධීයති මග්ගො අඤ්ජසං වටුමායන"න්ති.

මනුස්සා ආහංසු: භන්තෙ සුමෙධ න ත්වං ජානාසි? දීපඞ්කරදසබලො සම්මාසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො චාරිකං චරමානො අම්හාකං නගරං පත්වා සුදස්සනමහාවිහාරෙ පටිවසති මයං තං භගවන්තං නිමන්තෙත්වා තස්සෙව බුද්ධස්ස භගවතො ආගමනමග්ගං අලඞ්කරොමාති, අථ සුමෙධතාපසො චින්තෙසි: බුද්ධොති ඛො ඝොසමත්තම්පි ලොකෙ දුල්ලභං පගෙව බුද්ධුප්පාදො, මයාපි ඉමෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දසබලස්ස මග්ගං අලඞ්කරිතුං වට්ටතීති. සො තෙ මනුස්සෙ ආහ: සචෙ භො තුම්හෙ එතං මග්ගං බුද්ධස්ස අලඞ්කරොථ මය්හම්පි එකං ඔකාසං දෙථ අහම්පි තුම්හෙහි සද්ධිං මග්ගං අලඞ්කරිස්සාමීති. තෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා සුමෙධතාපසො ඉද්ධිමාති ජානන්තා උදකභින්නොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා ත්වං ඉමං ඨානං අලඞ්කරොහීති අදංසු, සුමෙධො බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා චින්තෙසි: අහං ඉමං ඔකාසං ඉද්ධියා අලඞ්කරිතුං පහොමි එවං අලඞ්කතො න මං පරිතොසෙස්සති අජ්ජ මයා කායවෙය්‍යාවච්චං කාතුං වට්ටතීති පංසුං ආහරිත්වා තස්මිං පදෙසෙ පක්ඛිපි තස්ස

1. ජා. අ. ලාජානිචෙව.

තස්මිං පදෙසෙ අනිට්ඨිතෙයෙව[1] දීපඞ්කරො දසබලො මහානුභාවානං ඡළභිඤ්ඤානං ඛීණාසවානං චතූහි සතසහස්සෙහි පරිවුතො දෙවතාසු දිබ්බමාලාගන්ධාදීහි පූජයන්තාසු දිබ්බසඞ්ගීතෙසු පවත්තන්තෙසු මනුස්සෙසු මානුසකෙහි ගන්ධමාලාදීහි චෙව තුරියෙහි පූජයන්තෙසු අනොපමාය බුද්ධලීළ්හාය මනොසිලාතලෙ විජම්භමානො සීහො විය තං අලඞ්කතපටියත්තමග්ගං පටිපජ්ජි. සුමෙධතාපසො අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා අලඞ්කතමග්ගෙන ආගච්ඡන්තස්ස දසබලස්ස වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතං අසීතියා අනුබ්‍යඤ්ජනෙහි අනුරඤ්ජිතං බ්‍යාමප්පභාය සම්පරිවාරිතං මණිවණ්ණගගනතලෙ නානප්පකාරවිජ්ජුලතා විය ආවෙළාවෙළභූතා චෙව යුගලයුගලභූතා ඡබ්බණ්ණඝනබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තං රූපග්ගප්පත්තං අත්තභාවං ඔලොකෙත්වා අජ්ජ මයා දසබලස්ස ජීවිතපරිච්චාගං කාතුං වට්ටති මා භගවා කලලං අක්කමි මණිඵලකසෙතුං පන අක්කමන්තො විය සද්ධිං චතූහි ඛීණාසවසතසහස්සෙහි මම පිට්ඨිං මද්දමානො ගච්ඡතු තං මෙ භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති කෙසෙ මොචෙත්වා අජිනචම්මජටාවාකචීරානි කාළවණ්ණෙ කලලෙ පත්ථරිත්වා මණිඵලකසෙතු විය කලලපිට්ඨෙ නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං:-

"තෙ මෙ පුට්ඨා වියාකංසු[2] බුද්ධො ලොකෙ අනුත්තරො,
දීපඞ්කරො නාම ජිනො උප්පජ්ජි ලොකනායකො,
තස්ස සොධීයති මග්ගො අඤ්ජසං වටුමායනං.
බුද්ධොති මම සුත්වාන පීති උප්පජ්ජි තාවදෙ,
බුද්ධො බුද්ධොති කථයන්තො සොමනස්සං පවෙදයිං.
තත්ථ ඨත්වා විචින්තෙසිං තුට්ඨො සංවිග්ගමානසො,
ඉධ බීජානි රොපිස්සං ඛණො වෙ මා උපච්චගා.
යදි බුද්ධස්ස සොධෙථ එකොකාසං දදාථ මෙ,
අහම්පි සොධයිස්සාමි අඤ්ජසං වටුමායනං.
අදංසු තෙ මමොකාසං සොධෙතුං අඤ්ජසං තදා,
බුද්ධො බුද්ධොති චින්තෙන්තො මග්ගං සොධෙමහං තදා.
අනිට්ඨිතෙ මමොකාසෙ දීපඞ්කරො මහාමුනි,
චතූහි[3] සතසහස්සෙහි ඡළභිඤ්ඤෙහි තාදිහි,
ඛීණාසවෙහි විමලෙහි පටිපජ්ජි අඤ්ජසං ජිනො.
පච්චුග්ගමනා වත්තන්ති වජ්ජන්ති භෙරියො බහූ,
ආමොදිතා නරමරූ සාධුකාරං පවත්තයුං.
දෙවා මනුස්සෙ පස්සන්ති මනුස්සාපි ච දෙවතා,
උභොපි තෙ පඤ්ජලිකා අනුයන්ති තථාගතං.
දෙවා දිබ්බෙහි තුරියෙහි මනුස්සා මානුසකෙහි ච,
උභොපි තෙ වජ්ජයන්තා අනුයන්ති තථාගතං.
දිබ්බං මන්දාරවං පුප්ඵං පදුමං පාරිච්ඡත්තකං,
දිසොදිසං ඔකිරන්ති ආකාසනභ ගතා* මරූ.

1. සී. I. අනලඞ්කතෙයෙව. 2. සී. IV. ව්‍යාකරිංසු. 3. සී. IV. චත්තාරි.
* "ආකාසෙන ගතා" තිපි පාඨො. "ආකාසසඞ්ඛාතෙ නභසි ගතා"ති අට්ඨකථා ගතත්තා සො නාඞ්ගීකතො.

දිබ්බං චන්දනචුණ්ණඤ්ච වරගන්ධඤ්ච කෙවලං,
දිසො දිසං ඔකිරන්ති ආකාසනභ* ගතා මරූ.[1]
චම්පකං සලලං නීපං නාග පුන්නාග කෙතකං,
දිසොදිසං උක්ඛිපන්ති[2] භූමිතලගතා නරා.
කෙසෙ මුඤ්චිත්වහං[3] තත්ථ වාකචීරඤ්ච චම්මකං,
කලලෙ පත්ථරිත්වාන අවකුජ්ජො නිපජ්ජහං.
අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු,
මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථො හිතාය මෙ භවිස්සතී"ති.

සො කලලපිට්ඨෙ නිපන්නකොව අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා දීපඞ්කර දසබලස්ස බුද්ධසිරිං සම්පස්සමානො එවං චින්තෙසි–සචෙ අහං ඉච්ඡෙය්‍යං සබ්බකිලෙසෙ ඣාපෙත්වා සඞ්ඝනවකො හුත්වා රම්මනගරං පවිසෙය්‍යං. අඤ්ඤාතකවෙසෙන පන මෙ කිලෙසෙ ඣාපෙත්වා නිබ්බාණප්පත්තියා කිච්චං නත්ථි යන්නූනාහං දීපඞ්කරදසබලො විය පරමාභිසම්බොධිං පත්වා ධම්මනාවං ආරොපෙත්වා මහාජනං සංසාරසාගරා උත්තාරෙත්වා පච්ඡා පරිනිබ්බායෙය්‍යං ඉදං මය්හං පතිරූපන්ති. තතො අට්ඨධම්මෙ සමොධානෙත්වා බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා නිපජ්ජි. තෙන වුත්තං :–

"පථවියං නිපන්නස්ස එවං මෙ ආසි චෙතසො,
ඉච්ඡමානො අහං අජ්ජ කිලෙසෙ ඣාපයෙ මම.
කිං මෙ අඤ්ඤාතවෙසෙන ධම්මං සච්ඡිකතෙනිධ,
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා බුද්ධො හෙස්සං සදෙවකෙ.
කිං මෙ එකෙන තිණ්ණෙන පුරිසෙන ථාමදස්සිනා,
සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණිත්වා තාරෙමි ජනතං බහුං.
සංසාරසොතං ඡින්දිත්වා විධංසිත්වා තයො භවෙ,
ධම්මනාවං සමාරුය්හ සන්තාරෙස්සං සදෙවක"න්ති.

යස්මා පන බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තස්ස :–

"මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති හෙතු සත්ථාරදස්සනං,
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති අධිකාරො ච ඡන්දතා,
අට්ඨධම්මසමොධානා අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී"ති.

මනුස්සත්තභාවස්මිං යෙව හි ඨත්වා බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣති නාගස්ස වා සුපණ්ණස්ස වා දෙවතාය වා පත්ථනා නො සමිජ්ඣති, මනුස්සත්තභාවෙපි පුරිසලිඞ්ගෙ ඨිතස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති ඉත්ථියා වා පණ්ඩක නපුංසක උභතොබ්‍යඤ්ජනකානං වා නො සමිජ්ඣති, පුරිසස්සාපි තස්මිං අත්තභාවෙ අරහත්තප්පත්තියා හෙතුසම්පන්නස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති නො ඉතරස්ස, හෙතුසම්පන්නෙනාපි සචෙ ජීවමානක බුද්ධස්සෙව සන්තිකෙ පත්ථෙන්තස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති පරිනිබ්බුතෙ බුද්ධෙ චෙතියසන්තිකෙ වා බොධිමූලෙ වා පත්ථෙන්තස්ස න සමිජ්ඣති, බුද්ධානං සන්තිකෙ පත්ථෙන්තස්සාපි පබ්බජ්ජාලිඞ්ගෙ ඨිතස්සෙව සමිජ්ඣති

---

* ආකාසෙන. 1. ම. අඞං ගාථා. 2. සී. III, ඔකිරන්ති. 3. ම. මුඤ්චිත්වාහං.

නො ගිහිලිඞ්ගෙ ඨිතස්ස, පබ්බජිතස්සාපි පඤ්චාභිඤ්ඤ අට්ඨසමාපත්තීනං ලාභිනොයෙව සමිජ්ඣති න ඉමාය ගුණසම්පත්තියා විරහිතස්ස, ගුණසම්පන්නෙනාපි යෙන අත්තනො ජීවිතං බුද්ධානං පරිච්චත්තං හොති තස්ස ඉමිනා අධිකාරෙන අධිකාරසම්පන්නස්සෙව සමිජ්ඣති න ඉතරස්ස, අධිකාරසම්පන්නස්සාපි යස්ස බුද්ධකාරකධම්මානං අත්ථාය මහන්තො ඡන්දො ච මහන්තො උස්සාහො ච වායාමො ච පරියෙට්ඨි ච තස්සෙව සමිජ්ඣති න ඉතරස්ස, තත්‍රිදං ඡන්දමහන්තතාය ඔපම්මං: සචෙ හි එවමස්ස ‘යො සකලචක්කවාළගබ්භං එකොදකීභූතං අත්තනො බාහුබලෙන පතරිත්වා පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති, යො වා පන සකලචක්කවාළගබ්භං වෙළුගුම්බසඤ්ඡන්නං වියූහිත්වා මද්දිත්වා පදසා ගච්ඡන්තො පාරං ගන්තුං සමත්ථො සො බුද්ධත්තං පාපුණාති, යො වා පන සකලචක්කවාළගබ්භං සත්තියො ආකොටෙත්වා නිරන්තරං සත්තිඵලසමාකිණ්ණං පදසා අක්කමමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො සො බුද්ධත්තං පාපුණාති, යො වා පන සකලචක්කවාළගබ්භං වීතච්චිකඞ්ගාරභරිතං පාදෙහි අක්කමමානො පාරං ගන්තුං සමත්ථො සො බුද්ධත්තං පාපුණාතී’ති. යො එතෙසු එකම්පි අත්තනො දුක්කරං න මඤ්ඤති අහං එවම්පි කරිත්වා වා ගන්ත්වා වා පාරං ගහෙස්සාමීති[1] එවං මහන්තෙන ඡන්දෙන ච උස්සාහෙන ච වායාමෙන ච පරියෙට්ඨියා ච සමන්නාගතො හොති තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣති න ඉතරස්ස, සුමෙධතාපසො පන ඉමෙ අට්ඨධම්මෙ සමොධානෙත්වා බුද්ධභාවාය අභිනීහාරං කත්වා නිපජ්ජි, දීපඞ්කරොපි භගවා ආගන්ත්වා සුමෙධතාපසස්ස සීසභාගෙ ඨත්වා මණිසීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙන්තො විය පඤ්චවණ්ණපසාදසම්පන්නානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා කලලපිට්ඨෙ නිපන්නං සුමෙධතාපසං දිස්වා අයං තාපසො බුද්ධත්තාය අභිනීහාරං කත්වා නිපන්නො සමිජ්ඣිස්සති නු ඛො ඉමස්ස පත්ථනා උදාහු නොති අනාගතංසඤාණං පෙසෙත්වා උපධාරෙන්තො ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි අතික්කමෙත්වා අයං ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති ඤත්වා ඨිතකොව පරිසමජ්ඣෙ ව්‍යාකාසි, “පස්සථ නො තුම්හෙ ඉමං උග්ගතපං තාපසං කලලපිට්ඨෙ නිපන්න”න්ති, එවං භන්තෙ අයං බුද්ධත්තාය අභිනීහාරං කත්වා නිපන්නො සමිජ්ඣිස්සති ඉමස්ස පත්ථනා ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සති, තස්මිං පනස්ස අත්තභාවෙ කපිලවත්ථු නාම නගරං නිවාසො භවිස්සති, මායා නාම දෙවී මාතා, සුද්ධොදනො නාම රාජා පිතා, උපතිස්සො නාම ථෙරො අග්ගසාවකො, දුතියඅග්ගසාවකො[2] කොලිතො නාම, බුද්ධුපට්ඨාකො ආනන්දො නාම, අග්ගසාවිකා ඛෙමා නාම, දුතියසාවිකා උප්පලවණ්ණා නාම ථෙරී භවිස්සති, අයං පරිපක්කඤාණො මහාභිනික්ඛමනං කත්වා මහාපධානං පදහිත්වා නිග්‍රොධමූලෙ පායාසං පටිග්ගහෙත්වා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ පරිභුඤ්ජිත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ අස්සත්ථරුක්ඛමූලෙ අභිසම්බුජ්ඣිස්සතීති. තෙන වුත්තං :-

1. ම. පාරංගමිස්සාමීති. 2. සී. II. දුතියසාවකො.

"දීපඞ්කරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො,
උස්සීසකෙ මං ඨත්වාන ඉදං වචනමබ්‍රවි.

පස්සථ ඉමං තාපසං ජටිලං උග්ගතාපනං,
අපරිමෙය්‍යො ඉතො කප්පෙ බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

අහු කපිලව්හයා රම්මා නික්ඛමිත්වා තථාගතො,
පධානං පදහිත්වාන කත්වා දුක්කරකාරියං.[1]

අජපාලරුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා තථාගතො,
තත්ථ පායාසමග්ගය්හ නෙරඤ්ජරමුපෙහිති.

නෙරඤ්ජරාය තීරම්හි පායාසං ආදය* සො ජිනො,
පටියත්තවරමග්ගෙන බොධිමූල මුපෙහිති.

තතො පදක්ඛිණං කත්වා බොධිමණ්ඩං අනුත්තරො,
අස්සත්ථරුක්ඛමූලම්හි බුජ්ඣිස්සති මහායසො.

ඉමස්ස ජනිකා මාතා මායා නාම භවිස්සති,
පිතා සුද්ධොදනො නාම අයං හෙස්සති ගොතමො.

අනාසවා වීතරාගා සන්තචිත්තා සමාහිතා,
කොලිතො උපතිස්සො ච අග්ගා හෙස්සන්ති සාවකා.

ආනන්දො නාමුපට්ඨාකො උපට්ඨිස්සති තං ජිනං,
ඛෙමා උප්පලවණ්ණා ච අග්ගා හෙස්සන්ති සාවිකා.

අනාසවා වීතරාගා සන්තචිත්තා සමාහිතා,
බොධි තස්ස භගවතො අස්සත්ථොති පවුච්චතී"ති.

තං සුත්වා සුමෙධතාපසො මය්හං කිර පත්ථනා සමිජ්ඣිස්සතීති සොමනස්සප්පත්තො අහොසි. මහාජනො දීපඞ්කරදසබලස්ස වචනං සුත්වා සුමෙධතාපසො කිර බුද්ධබීජඞ්කුරො බුද්ධඞ්කුරොවාති හට්ඨතුට්ඨො අහොසි. එවං චස්ස අහොසි: යථා නාම පුරිසො නදිං තරන්තො උජුකෙන තිත්ථෙන උත්තරිතුං අසක්කොන්තො හෙට්ඨා තිත්ථෙන උත්තරති එවමෙවං මයං දීපඞ්කරදසබලස්ස සාසනෙ මග්ගඵලං අලභමානා අනාගතෙ යදා ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි තදා තව සම්මුඛා මග්ගඵලං සච්ඡිකාතුං සමත්ථා භවෙය්‍යාමාති පත්ථනං ඨපයිංසු, දීපඞ්කරදසබලොපි බොධිසත්තං පසංසිත්වා අට්ඨහි පුප්ඵමුට්ඨීහි පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි තෙපි චතුසතසහස්සසඞ්ඛා ඛීණාසවා බොධිසත්තං ගන්ධෙහි ච මාලාහි ච පූජෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමිංසු දෙවමනුස්සා පන තථෙව පූජෙත්වා වන්දිත්වා පක්කන්තා, බොධිසත්තො සබ්බෙසං පටික්කන්තකාලෙ සයනා වුට්ඨාය පාරමියො විචිනිස්සාමීති පුප්ඵරාසි මත්ථකෙ පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි, එවං නිසින්නෙ බොධිසත්තෙ සකලදසසහස්සචක්කවාළෙ දෙවතා සන්නිපතිත්වා සාධුකාරං දත්වා අය්‍ය සුමෙධතාපස! පොරාණකබොධිසත්තානං පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා පාරමියො විචිනිස්සාමාති නිසින්නකාලෙ යානි පුබ්බනිමිත්තානි නාම පඤ්ඤායිංසු[2] තානි සබ්බානිපි අජ්ජ පාතුභූතානි, නිස්සංසයෙන ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි මයමෙතං ජානාම යස්සෙතානි නිමිත්තානි පඤ්ඤ

1. ම. දුක්කරකාරිකං. 2. සී. I. පඤ්ඤායන්ති. * "අද" ඉති කත්ථචි.

යන්ති එකන්තෙන සො බුද්ධො හොති ත්වං අත්තනො විරියං දළ්හං කත්වා පග්ගණ්හාහි බොධිසත්තං නානප්පකාරාහි ථුතීහි අභිත්ථවිංසු. තෙන වුත්තං :-

“ඉදං සුත්වාන වචනං අසමස්ස මහෙසිනො,
ආමොදිතා නරමරූ බුද්ධබීජඞ්කුරො අයං.

උක්කුට්ඨිසද්දා වත්තන්ති අප්ඵොටෙන්ති හසන්ති ච,
කතඤ්ජලී නමස්සන්ති දසසහස්සී සදෙවකා.

යදිමස්ස ලොකනාථස්ස විරජ්ඣිස්සාම සාසනං,
අනාගතම්හි අද්ධානෙ හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

යථා මනුස්සා නදිං තරන්තා පටිතිත්ථං විරජ්ඣිය,
හෙට්ඨා තිත්ථෙ ගහෙත්වාන උත්තරන්ති මහානදිං.

එවමෙව මයං සබ්බෙ යදි මුඤ්චාමිමං ජිනං,
අනාගතම්හි අද්ධානෙ හෙස්සාම සම්මුඛා ඉමං.

දීපඞ්කරො ලොකවිදූ ආහුතීනං පටිග්ගහො,
මම කම්මං පකිත්තෙත්වා දක්ඛිණං පාදමුද්ධරි.

යෙ තත්ථ ආසුං ජිනපුත්තා සබ්බෙ පදක්ඛිණමකංසු මං,
නරා නාගා ච ගන්ධබ්බා[1] අභිවාදෙත්වාන පක්කමුං.

දස්සනං මෙ අතික්කන්තෙ සසඞ්ඝෙ ලොකනායකෙ,
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන ආසනා උට්ඨහිං තදා.

සුඛෙන සුඛිතො හොමි පාමුජ්ජෙන පමුදිතො,
පීතියා ච අභිස්සන්නො පල්ලඞ්කං ආභුජිං තදා.

පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා එවං චින්තෙසහං තදා,
වසීභූතො අහං ඣානෙ අභිඤ්ඤාපාරමිං ගතො.

සහස්සියම්හි ලොකම්හි ඉසයො නත්ථි මෙ සමා,
අසමො ඉද්ධිධම්මෙසු අලභිං ඊදිසං සුඛං,

පල්ලඞ්කාභුජනෙ මය්හං දසසහස්සාධිවාසිනො,
මහානාදං පවත්තෙසුං ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

යා පුබ්බෙ බොධිසත්තානං පල්ලඞ්කවරමාභුජෙ,
නිමිත්තානි පදිස්සන්ති තානි අජ්ජ පදිස්සරෙ.

සීතං ව්‍යපගතං හොති උණ්හඤ්ච උප සම්මති,
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

දසසහස්සී ලොකධාතූ නිස්සද්දා හොන්ති නිරාකුලා,
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

මහා වාතා න වායන්ති න සන්දන්ති සවන්තියො,
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

---

1. සී IV. සුපණ්ණානරනාගාච. 1. ම. ‘දෙවාමනුස්සාඅසුරායක්ඛා.

ථලජොදකජා[1] පුප්ඵා සබ්බෙ පුප්ඵන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ පුප්ඵිතා සබ්බෙ ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

ලතා වා යදි වා රුක්ඛා ඵලභරා හොන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ ඵලිතා සබ්බෙ ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

ආකාසට්ඨා ච භුම්මට්ඨා රතනා ජොතන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ රතනා ජොතන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

මානුසකා ච දිබ්බා ච තුරියා වජ්ජන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජුභො[2] අභිරවන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

විචිත්තපුප්ඵා ගගනා අභිවස්සන්ති තාවදෙ,
තෙපි අජ්ජ පවස්සන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

මහාසමුද්දො ආභුජති දසසහස්සී පකම්පති,
තෙපජ්ජුභො අභිරවන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

නිරයෙපි දසසහස්සා අග්ගී නිබ්බන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ නිබ්බුතා[3] අග්ගී ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

විමලො හොති සුරියො සබ්බා දිස්සන්ති තාරකා,
තෙපි අජ්ජ පදිස්සන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

අනොවට්ඨෙන උදකෙන[4] මහියා උබ්භිජ්ජි තාවදෙ,
තං පජ්ජුබ්භිජ්ජතෙ මහියා ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

තාරාගණා විරොචන්ති නක්ඛත්තා ගගනමණ්ඩලෙ,
විසාඛා චන්දිමායුත්තා ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

බිලාසයා දරීසයා නික්ඛමන්ති සකාසයා,
තෙපජ්ජ ආසයා ඡුද්ධා ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

න හොන්ති අරතී සත්තානං සන්තුට්ඨා හොන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ සබ්බෙ සන්තුට්ඨා ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

රොගා තදුපසම්මන්ති ජිගච්ඡා ච විනස්සති,
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

රාගො තදා තනු හොති දොසො මොහොපි නස්සති,
තෙපජ්ජ විගතා සබ්බෙ ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

භයං තදා න භවති අජ්ජපෙතං පදිස්සති,
තෙන ලිඞ්ගෙන ජානාම ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

රජො නුද්ධංසති උද්ධං අජ්ජපෙතං පදිස්සති,
තෙන ලිඞ්ගෙන ජානාම ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

1. ම. ථලජාදකජා. 2. ම. තෙපච්චුභො. 3. ම. නිබ්බුතො. 4. ම. උදකං.

අනිට්ඨගන්ධො පක්කමති දිබ්බගන්ධො පවායති,
සොපජ්ජ වායති ගන්ධො ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

සබ්බෙ දෙවා පදිස්සන්ති ඨපයිත්වා අරූපිනො,
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

යාවතා නිරයා නාම සබ්බෙ දිස්සන්ති තාවදෙ,
තෙපජ්ජ සබ්බෙ දිස්සන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

කුඩ්ඩා කවාටා සෙලා ච න හොන්තාවරණා තදා,
ආකාසභූතා තෙපජ්ජ ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

චුතී ච උපපත්තී ච ඛණෙ තස්මිං න විජ්ජති,
තානි අජ්ජ පදිස්සන්ති ධුවං බුද්ධො භවිස්සසි.

දළ්හං පග්ගණ්හ විරියං මා නිවත්ත අභික්කම,
මයමෙපතං විජානාම ධුවං බුද්ධො භවිස්සසී”ති.

බොධිසත්තො දීපඞ්කරදසබලස්ස ච දසසහස්ස චක්කවාළදෙවතානඤ්ච වචනං සුත්වා භිය්‍යොසොමත්තාය සඤ්ජාතුස්සාහො හුත්වා චින්තෙසි: බුද්ධා නාම අමොඝවචනා–නත්ථි බුද්ධානං කථාය අඤ්ඤථත්තං යථා හි ආකාසෙ ඛිත්තලෙඩ්ඩුස්ස පතනං–ජාතස්ස මරණං–අරුණෙ උග්ගතෙ සුරියස්සුග්ගමනං–ආසයා නික්ඛන්තසීහස්ස සීහනාදනදනං–ගරුගබ්භාය ඉත්ථියා භාරමොචනඤ්ච ධුවං අවස්සංභාවී, එවමෙවං බුද්ධානං වචනං නාම ධුවං අමොඝං අද්ධා අහං බුද්ධො භවිස්සාමීති; තෙන වුත්තං:–

“බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා දසසහස්සීනචූභයං,
තුට්ඨහට්ඨො පමුදිතො[1] එවං චින්තෙසහං තදා.

අද්වෙජ්ඣවචනා බුද්ධා අමොඝවචනා ජිනා,
විතථං නත්ථි බුද්ධානං ධුවං බුද්ධො භවාමහං.

යථා ඛිත්තං නභෙ ලෙඩ්ඩු ධුවං පතති භූමියං,
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං වචනං ධුවසස්සතං.

යථාපි සබ්බසත්තානං මරණං ධුවසස්සතං,
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං වචනං ධුවසස්සතං.

යථා රත්තික්ඛයෙ පත්තෙ සුරියස්සුග්ගමනං ධුවං,
තථෙව බුද්ධ සෙට්ඨානං වචනං ධුවසස්සතං.

යථා නික්ඛන්තසයනස්ස සීහස්ස නදනං ධුවං,
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං වචනං ධුවසස්සතං.

යථා ආපන්නසත්තානං භාරමොරොපනං ධුවං.
තථෙව බුද්ධසෙට්ඨානං වචනං ධුවසස්සත”න්ති.

1. ම. පමොදිතො.

සො ධුවාහං බුද්ධො භවිස්සාමීති එවං කතසන්නිට්ඨානො බුද්ධකාරකෙ ධම්මෙ උපධාරෙතුං-කහං නු ඛො බුද්ධකාරකධම්මා? කිං උද්ධං උදාහු අධො දිසාවිදිසාසූති? අනුක්කමෙන සකලං ධම්මධාතුං විචිනන්තො පොරාණකබොධිසත්තෙහි ආසෙවිත නිසෙවිතං පඨමං දානපාරමිං දිස්වා එවං අත්තානං ඔවදි: සුමෙධපණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය පඨමං දානපාරමිං පූරෙය්‍යාසි; යථා හි නිකුජ්ජිතො උදකුම්භො නිස්සෙසං කත්වා උදකං වමති යෙව න පච්චාහරති, එවමෙව ධනං වා යසං වා පුත්තදාරං වා අඞ්ගපච්චඞ්ගං වා අනොලොකෙත්වා සම්පත්තයාචකානං සබ්බං ඉච්ඡිතිච්ඡිතං නිස්සෙසං කත්වා දදමානො බොධිරුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භවිස්සසීති පඨමං දානපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං :-

"හන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ විචිනාමි ඉතො චිතො,
උද්ධං අධො දසදිසා යාවතා ධම්මධාතු යා.

විචිනන්තො තදා දක්ඛිං පඨමං දානපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි අනුචිණ්ණං මහාපථං.

ඉමං ත්වං පඨමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
දානපාරමිතං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථාපි කුම්භො සම්පුණ්ණො යස්ස කස්සචි අධො කතො,
වමතෙවුදකං නිස්සෙසං න තත්ථ පරිරක්ඛති.

තථෙව යාචකෙ දිස්වා හීනමුක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ,
දදාහි දානං නිස්සෙසං කුම්භො විය අධො කතො"ති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො දුතියං සීලපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධපණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය සීලපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, යථා හි චමරිමිගො නාම ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා අත්තනො වාලමෙව රක්ඛති, එවං ත්වම්පි ඉතො පට්ඨාය ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා සීලමෙව රක්ඛන්තො බුද්ධො භවිස්සසීති දුතියං සීලපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං :-

"න හෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විචිනන්තො තදා දක්ඛිං දුතියං සීලපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං දුතියං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
සීලපාරමිතං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථාපි චමරී වාලං කිස්මිචි පති ලග්ගිතං,
උපෙති මරණං තත්ථ න විකොපෙති වාලධිං.

තථෙව චතූසු භූමීසු සීලානි පරිපූරය,
පරිරක්ඛ සබ්බදා සීලං චමරී විය වාලධිං”ති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධ පණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය නෙක්ඛම්මපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, යථා හි චිරං බන්ධනාගාරෙ වසමානො පුරිසො න තත්ථ සිනෙහං කරොති අථ ඛො උක්කණ්ඨතියෙව අවසිතුකාමො හොති; එවමෙව ත්වම්පි සබ්බභවෙ බන්ධනාගාරසදිසෙ කත්වා සබ්බභවෙහි උක්කණ්ඨිතො මුඤ්චිතුකාමො හුත්වා නෙක්ඛම්මාභිමුඛො හොහි, එවං බුද්ධො භවිස්සසීති තතියං නෙක්ඛම්මපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං :-

“න හෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විචිනන්තො තදා දක්ඛිං තතියං නෙක්ඛම්ම පාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං තතියං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
නෙක්ඛම්මෙ පාරමිං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථා අන්දුඝරෙ පුරිසො චිරවුත්ථො දුඛට්ටිතො,
න තත්ථ රාගං ජනෙති මුත්තිං යෙව ගවෙසති.

තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ පස්ස අන්දුඝරෙ විය,
නෙක්ඛම්මාභිමුඛො හොහි භවතො පරිමුත්තියා”ති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධ පණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය පඤ්ඤාපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසීති හීනමජ්ඣිමුක්කට්ඨෙසු කඤ්චි අවජ්ජෙත්වා සබ්බෙපි පණ්ඩිතෙ උපසංකමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡෙය්‍යාසි, යථා පිණ්ඩචාරිකො භික්ඛු හීනාදිභෙදෙසු කුලෙසු කිඤ්චි අවජ්ජෙත්වා පටිපාටියා පිණ්ඩාය චරන්තො ඛිප්පං යාපනං ලභති, එවං ත්වම්පි සබ්බපණ්ඩිතෙ උපසංකමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්තො බුද්ධො භවිස්සසීති චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං :-

“න හෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.
විචිනන්තො තදා දක්ඛිං චතුත්ථං පඤ්ඤාපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං..
ඉමං ත්වං චතුත්ථං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
පඤ්ඤාය පාරමිං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.
යථාපි භික්ඛු භික්ඛන්තො හීනමුක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ,
කුලානි න විවජ්ජෙන්තො එවං ලභති යාපනං,

තථෙව ත්වං සබ්බකාලං පරිපුච්ඡන්තො බුධං ජනං,
පඤ්ඤාය පාරමිං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අථස්ස න- එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො පඤ්චමිං විරියපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධ පණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය විරියපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, යථා හි සීහො මිගරාජා සබ්බඉරියාපථෙසු දළ්හවිරියො හොති එවං ත්වම්පි සබ්බභවෙසු සබ්බඉරියාපථෙසු දළ්හවිරියො අනොලීනවිරියො. සමානො බුද්ධො භවිස්සසීති පඤ්චමිං විරියපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි: තෙන වුත්තං :-

“න හෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විචිනන්තො තදා දක්ඛිං පඤ්චමං විරිය පාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං පඤ්චමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
විරියපාරමිතං ගච්ඡ යදි බොධිං පත්තු මිච්ඡසි.

යථාපි සීහො මිගරාජා නිසජ්ජට්ඨාන චඞ්කමෙ,
අලීනවිරියො හොති පග්ගහීතමනො සදා.

තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ පග්ගණ්හ විරියං දළ්හං,
විරියපාරමිතං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො ඡට්ඨිං[1] ඛන්තිපාරමිං දිස්වා එතද්හොසි, සුමෙධ පණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය ඛන්තිපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි, සම්මානනෙපි අවමානනෙපි[2] ඛමොව භවෙය්‍යාසි, යථාපි පඨවියං සුචිම්පි අසුචිම්පි පක්ඛිපන්ති න තෙන පඨවී සිනෙහං න පටිඝං කරොති ඛමති සහති අධිවාසෙති යෙව; එවමෙවං ත්වම්පි සම්මානනෙපි අවමානනෙපි[3] ඛමොව සමානො බුද්ධො භවිස්සසීති ඡට්ඨං ඛන්ති පාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං :-

“න හෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.
විචිනන්තො තදා දක්ඛිං ඡට්ඨමං ඛන්තිපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.
ඉමං ත්වං ඡට්ඨමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
තත්‍ථ අද්වෙජ්ඣමානසො සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.
යථාපි පඨවී නාම සුචිම්පි අසුචිම්පි ච,
සබ්බං සහති නික්ඛෙපං න කරොති පටිඝං තයා.

1. ඡට්ඨං. 2. සී. IV. සම්මානනාවමානෙසු. 3. සමානෙපි අවමානෙපි.

තථෙව ත්වම්පි සබ්බෙසං සම්මානා[1]මානනක්ඛමො,
ඛන්තිපාරමිතං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො සත්තමිං සච්චපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධ පණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය සච්චපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි මත්ථකෙ අසනියා පතමානායපි ධනාදීනං අත්ථාය ඡන්දාදීනං වසෙන සම්පජානමුසාවාදං නාම මා අභාසි, යථා හි ඔසධීතාරකා නාම සබ්බඋතූසු අත්තනො ගමනවීථිං ජහිත්වා අඤ්ඤය වීථියා න ගච්ඡති සකවීථියාව ගච්ඡති; එවමෙවං ත්වම්පි සච්චං පහාය මුසාවාදං නාම අකරොන්තොයෙව බුද්ධො භවිස්සසීති සත්තමිං සච්චපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං:-

“න හෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.
විචිනන්තො තදා දක්ඛිං සත්තමිං[2] සච්චපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිතනිසෙවිතං.
ඉමං ත්වං සත්තමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
තත්ථ අද්වෙජ්ඣවචනො සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.
යථාපි ඔසධී නාම තුලාභූතා සදෙවකෙ,
සමයෙ උතුවස්සෙ වා න වොක්කමති[3] වීථිතො.
තථෙව ත්වම්පි සච්චෙසු මා වොක්කමසි වීථිතො,
සච්චපාරමිතං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො අට්ඨමිං අධිට්ඨානපාරමිං දිස්වා එතදහොසි: සුමෙධ පණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය අධිට්ඨාන පාරමිං පූරෙය්‍යාසි–යං අධිට්ඨාසි තස්මිං අධිට්ඨානෙ නිච්චලො භවෙය්‍යාසි, යථා හි පබ්බතො නාම සබ්බාසු දිසාසු වාතෙ පහරන්තෙ න කම්පති න චලති අත්තනො ඨානෙයෙව තිට්ඨති; එවමෙවං ත්වම්පි අත්තනො අධිට්ඨානෙ නිච්චලො හොන්තොව බුද්ධො භවිස්සසීති අට්ඨමිං අධිට්ඨානපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං :-

“න හෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.
විචිනන්තො තදා දක්ඛිං අට්ඨමිං අධිට්ඨාන පාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.
ඉමං ත්වං අට්ඨමිං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
තත්ථ ත්වං අචලො හුත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.
යථාපි පබ්බතො සෙලො අචලො සුප්පතිට්ඨිතො,
න කම්පති භුසවාතෙහි සකට්ඨානෙව තිට්ඨති.

1. ම. සම්මානනාව. 1. සත්තම. 3. සී. IV. නාතික්කමති.

තථෙව ත්වම්පි අධිට්ඨානෙ සබ්බදා අචලො භව,
අධිට්ඨාන පාරමිං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො නවමිං මෙත්තාපාරමිං දිස්වා එතදහොසි, සුමෙධ පණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය මෙත්තාපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි-හිතෙසුපි අහිතෙසුපි එකචිත්තො භවෙය්‍යාසි, යථාපි උදකං නාම පාපජනස්සපි කල්‍යාණජනස්සපි සීතභාවං එකසදිසං කත්වා ඵරති. එවමෙව ත්වම්පි සබ්බසත්තෙසු මෙත්තචිත්තෙන එකචිත්තො හොන්තොව බුද්ධො භවිස්සසීති නවමිං මෙත්තාපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං :-

“න හෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විචිනන්තො තදා දක්ඛිං නවමිං මෙත්තාපාරමිං,
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං නවමිං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
මෙත්තාය අසමො හොහි යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

යථාපි උදකං නාම කල්‍යාණෙ පාපකෙ ජනෙ,
සමං ඵරති සීතෙන පවාහෙති රජො මලං.

තථෙව ත්වං හිතාහිතෙ සමං මෙත්තාය භාවය,
මෙත්තාය පාරමිං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

අථස්ස න එත්තකෙහෙව බුද්ධකාරකධම්මෙහි භවිතබ්බන්ති උත්තරිම්පි උපධාරයතො දසමිං උපෙක්ඛා පාරමිං දිස්වා එතදහොසි:-සුමෙධ පණ්ඩිත! ත්වං ඉතො පට්ඨාය උපෙක්ඛාපාරමිම්පි පූරෙය්‍යාසි-සුඛෙපි දුක්ඛෙපි මජ්ඣත්තොව භවෙය්‍යාසි, යථාපි පඨවි නාම සුචිම්පි අසුචිම්පි පක්ඛිපමානෙ මජ්ඣත්තා හොති, එවමෙවං ත්වම්පි සුඛදුක්ඛෙපි මජ්ඣත්තොව හොන්තො බුද්ධො භවිස්සසීති දසමිං උපෙක්ඛාපාරමිං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං :-

“න හෙතෙ එත්තකායෙව බුද්ධධම්මා භවිස්සරෙ,
අඤ්ඤෙපි විචිනිස්සාමි යෙ ධම්මා බොධිපාචනා.

විචිනන්තො තදා දක්ඛිං දසමිං උපෙක්ඛාපාරමිං
පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආසෙවිත නිසෙවිතං.

ඉමං ත්වං දසමං තාව දළ්හං කත්වා සමාදිය,
තුලාභූතො[1] දළ්හො හුත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසි.

යථාපි පඨවී නාම නික්ඛිත්තං අසුචිං සුචිං,
උපෙක්ඛති උභොපෙතෙ කොපානුනයවජ්ජිතා.

තථෙව ත්වං සුඛදුක්ඛෙ තුලාභූතො සදා භව,
උපෙක්ඛා පාරමිං ගන්ත්වා සම්බොධිං පාපුණිස්සසී”ති.

---

1. ම. තුලභූතො.

තතො චින්තෙසි: ඉමස්මිං ලොකෙ බොධිසත්තානං පූරෙතබ්බා බොධිපරිපාචනියා[1] බුද්ධකාරකධම්මා එත්තකායෙව දසපාරමියො ඨපෙත්වා අඤ්ඤෙ නත්ථි, ඉමාපි දසපාරමියො උද්ධං ආකාසෙපි නත්ථි හෙට්ඨා පඨවියම්පි පුරත්ථිමාදිසු දිසාසුපි නත්ථි මය්හංයෙව පන හදයබ්භන්තරෙ පතිට්ඨිතාති, එවං තාසං හදයෙ පතිට්ඨිතභාවං දිස්වා සබ්බාපි දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාය පුනප්පුනං සම්මසන්තො අනුලොමපටිලොමං සම්මසති, පරියන්තෙ ගහෙත්වා ආදිං ඨපෙති ආදිම්හි ගහෙත්වා පරියන්තෙ ඨපෙති මජ්ඣෙ ගහෙත්වා උභතො කොටිං ඔසාපෙති උභතො කොටිසු ගහෙත්වා මජ්ඣං පාපෙත්වා ඔසාපෙති, බාහිරභණ්ඩපරිච්චාගො දානපාරමී නාම අඞ්ගපරිච්චාගො දානඋපපාරමී නාම ජීවිතපරිච්චාගො පරමත්ථපාරමී නාමාති දසපාරමියො දසඋපපාරමියො දසපරමත්ථපාරමියොති සමතිංස පාරමියො යන්තං විනිවට්ටෙන්තො විය මහාමෙරුං මත්ථං කත්වා චක්කවාළමහාසමුද්දං ආලොළෙන්තො විය ච සම්මසි, තස්ස දසපාරමියො සම්මසන්තස්ස සම්මසන්තස්ස ධම්මතෙජෙන චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලා අයං මහාපඨවී හත්ථිනා අක්කන්තනළකලාපො විය පීළියමානං උච්ඡුයන්තං විය ච මහාවිරවං විරවමානා සංකම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, කුලාලචක්කං විය තෙලයන්තචක්කං විය ච පරිබ්භමි. තෙන වුත්තං:-

"එත්තකායෙව තෙ ලොකෙ යෙ ධම්මා බොධිපාචනා,
තතුද්ධං නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර දළ්හං තත්ථ[3] පතිට්ඨහ.

ඉමෙ ධම්මෙ සම්මසතො සභාවසරසලක්ඛණා,[4]
ධම්මතෙජෙන වසුධා දසසහස්සී පකම්පථ.

චලති රවති පුථුවී උච්ඡුයන්තංව පීළිතං,
තෙලයන්තෙ යථා චක්කං එවං කම්පති මෙදිනී"ති.

මහාපඨවියා කම්පමානාය රම්මනගරවාසිනො සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තා යුගන්තවාතබ්භාහතා* මහාසාලා විය මුච්ඡිතමුච්ඡිතා පපතිංසු, ඝටාදීනි කුලාලභාජනානි පවට්ටන්තානි අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරන්තානි චුණ්ණවිචුණ්ණානි අහෙසුං, මහාජනො භීතතසිතො සත්ථාරං උපසංකමිත්වා-කින්නුඛො භගවා නාගාවට්ටො අයං භූතයක්ඛදෙවතාසු අඤ්ඤතරාවට්ටො වාති? නහි මයං එතං ජානාම, අපි ච ඛො සබ්බොපි අයං මහාජනො උපද්දුතො, කින්නුඛො ඉමස්ස ලොකස්ස පාපකං භවිස්සති උදාහු කල්‍යාණං? කථෙථ නො එතං කාරණන්ති ආහ සත්ථා තෙසං කථං සුත්වා තුම්හෙ මා භායථ මා චින්තයිත්ථ නත්ථි වො ඉතො නිදානා භයං, යො මයා අජ්ජ සුමෙධපණ්ඩිතො අනාගතෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකතො සො ඉදානි පාරමියො

1. සී. II. බොධිපරිපාචනා.
2. පාපෙති.
3. ම. කත්වා.
4. ම. සභාවරසලක්ඛණෙ.

* යුගන්තවාතමහා හතා.

සම්මසති, තස්ස පාරමියො සම්මසන්තස්ස විලොලෙන්තස්ස ධම්මතෙජෙන සකලදසසහස්සී ලොකධාතු එකප්පහාරෙන කම්පති චෙව රවති චාති ආහ. තෙන වුත්තං :-

"යාවතා පරිසා ආසි බුද්ධස්ස පරිවෙසනෙ,
පවෙධමානා සා තත්ථ මුච්ඡිතා සෙති භූමියං.

ඝටා නෙකසහස්සානි කුම්භීනං ච සතා බහූ,
සංචුණ්ණා මථිතා තත්ථ අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ඤපඝට්ටිතා.

උබ්බිග්ගා තසිතා භීතා භන්තා බ්‍යාධිතමානසා,
මහාජනා සමාගම්ම දීපඞ්කර මුපාගමුං.

කිං භවිස්සති ලොකස්ස කල්‍යාණ මථ පාපකං,
සබ්බො උපද්දුතො ලොකො තං විනොදෙහි චක්ඛුම.

තෙසං තදා සඤ්ඤපෙසි දීපඞ්කරො මහාමුනි,
විස්සත්ථා හොථ මා භාථ ඉමස්මිං පුථුවිකම්පනෙ.

යමහං අජ්ජ ව්‍යාකාසිං බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති,
එසො සම්මසති ධම්මං පුබ්බකං ජිනසෙවිතං.

තස්ස සම්මසතො ධම්මං බුද්ධභූමිං අසෙසතො,
තෙනායං කම්පිතා පුථුවී දසසහස්සී සදෙවකෙ"ති.

මහාජනො තථාගතස්ස වචනං සුත්වා හට්ඨතුට්ඨො මාලාගන්ධ විලෙපනං ආදාය රම්මනගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තං උපසංකමිත්වා මාලාදීහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා රම්මනගරමෙව පාවිසි. බොධිසත්තොපි දසපාරමියො සම්මසිත්වා විරියං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාය නිසින්නාසනා වුට්ඨාසි. තෙන වුත්තං :-

"බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා මනො නිබ්බායි තාවදෙ,
සබ්බෙ මං උපසංකම්ම පුනපි මං අභිවන්දිය.

සමාදියිත්වා බුද්ධගුණං දළ්හං කත්වාන මානසං,
දීපඞ්කරං නමස්සිත්වා ආසනා වුට්ඨහිං තදා"ති.

අථ බොධිසත්තං ආසනා වුට්ඨහන්තං සකලදසසහස්සී චක්ක වාළෙ දෙවතා සන්නිපතිත්වා දිබ්බෙහි මාලාගන්ධෙහි පූජෙත්වා අය්‍ය සුමෙධතාපස! තයා අජ්ජ දීපඞ්කරදසබලස්ස පාදමූලෙ මහතී පත්ථනා පත්ථිතා සා තෙ අනන්තරායෙන සමිජ්ඣතු මා තෙ භයං වා ඡම්භිතත්තං වා අහොසි සරීරෙ අප්පමත්තකොපි රොගො මා උප්පජ්ජතු ඛිප්පං පාර මියො පූරෙත්වා සම්මාසම්බොධිං පටිවිජ්ඣ යථා පුප්ඵූපගඵලූපගා රුක්ඛා සමයෙ පුප්ඵන්ති චෙව ඵලන්ති ච තථෙව ත්වංපි තං සමයං අන තික්කමිත්වා ඛිප්පං සම්බොධිමුත්තමං ඵුසස්සූති ආදීනි ථුතිමඞ්ගලානි පයිරුදාහංසු. එවං ච පයිරුදාහිත්වා අත්තනො අත්තනො දෙවට්ඨාන

මෙව අගමංසු, බොධිසත්තොපි දෙවතාහි අභිත්ථුතො 'අහං දසපාරමියො පූරෙත්වා කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං මත්ථකෙ බුද්ධො' භවිස්සාමී'ති විරියං දළ්හං කත්වා අධිට්ඨාය නභං අබ්භුග්ගන්ත්වා හිමවන්තමෙව අගමාසි. තෙන වුත්තං :–

"දිබ්බං මානුසකං පුප්ඵං දෙවමානුසකා උභො,
සමොකිරන්ති පුප්ඵෙහි වුට්ඨහන්තස්ස ආසනා.

වෙදයන්ති ච තෙ සොත්ථිං දෙවමානුසකා උභො,
මහන්තං පත්ථිතං තුය්හං තං ලභස්සු යථිච්ඡිතං.

සබ්බීතියො විවජ්ජන්තු සබ්බරොගො[1] විනස්සතු,
මා තෙ භවත්වන්තරායො ඵුස ඛිප්පං බොධිමුත්තමං.

යථාපි සමයෙ පත්තෙ පුප්ඵන්ති පුප්ඵිනො දුමා,
තථෙව ත්වං මහාවීර බුද්ධඤාණෙන පුප්ඵසි.[2]

යථා යෙ කෙචි සම්බුද්ධා පූරයුං දසපාරමී,
තථෙව ත්වං මහාවීර පූරය දසපාරමී.[3]

යථා යෙ කෙචි සම්බුද්ධා බොධිමණ්ඩම්හි බුජ්ඣරෙ,
තථෙව ත්වං මහාවීර බුජ්ඣස්සු ජිනබොධියං.

යථා යෙ කෙචි සම්බුද්ධා ධම්මචක්කං පවත්තයුං,
තථෙව ත්වං මහාවීර ධම්මචක්කං පවත්තය.

පුණ්ණමාසෙ යථා චන්දො පරිපුණ්ණො[4] විරොචති,
තථෙව ත්වං පුණ්ණමනො විරොච දසසහස්සියං.

රාහුමුත්තො යථා සුරියො තාපෙන අතිරොචති,
තථෙව ලොකං මුඤ්චිත්වා විරො ච සිරියා තුවං.

යථා යා කාචි නදියො ඔසරන්ති මහොදධිං,
එවං සදෙවකා ලොකා ඔසරන්තු තවන්තිකෙ.

තෙහි ථුතප්පසත්ථො සො දසධම්මෙ සමාදිය,
තෙ ධම්මෙ පරිපූරෙන්තො පවනං පාවිසි තදා"ති.

සුමෙධකථා නිට්ඨිතා.

රම්මනගරවාසිනොපි ඛො නගරං පවිසිත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදංසු. සත්ථා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං සරණාදිසු පතිට්ඨාපෙත්වා රම්මනගරම්හා නික්ඛමිත්වා තතො උද්ධම්පි

1. ම. සොකරොගො. 2. ම. බුද්ධඤාණෙහි පුප්ඵස්සු 3. ම. පූරෙය්‍ය දසපාරමී.
4. ම. පරිසුද්ධො.

යාවතායුකං තිට්ඨන්තො සබ්බං බුද්ධකිච්චං කත්වා අනුක්කමෙන අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි තත්ථ යං වත්තබ්බං තං සබ්බං බුද්ධවංසෙ වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. වුත්තං හි තත්ථ:-

"තදා තෙ භොජයිත්වාන සසඞ්ඝං ලොක නායකං,
උපගඤ්ඡුං සරණං තස්ස දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

සරණාගමනෙ කඤ්චි නිවෙසෙසි තථාගතො,
කඤ්චි පඤ්චසු සීලෙසු සීලෙ දසවිධෙ පරං.

කස්සචි දෙති සාමඤ්ඤං චතුරො ඵලමුත්තමෙ,
කස්සචි අසමෙ ධම්මෙ දෙති සො පටි සම්භිදා.

කස්සචි වරසමාපත්තියො අට්ඨ දෙති නරාසභො,
තිස්සො කස්සචි විජ්ජායො ඡළභිඤ්ඤා පවෙච්ඡති.

තෙන යොගෙන ජනකායං ඔවදති මහාමුනි,
තෙන විත්ථාරිකං ආසි ලොකනාථස්ස සාසනං.

මහාහනූ උසභක්ඛන්ධො දීපඞ්කරසනාමකො,
බහූ ජනෙ තාරයති පරි මොචෙති දුග්ගතිං.

බොධනෙය්‍යං ජනං දිස්වා සතසහස්සෙපි යොජනෙ,
ඛණෙන උප ගන්ත්වාන බොධෙසි තං මහාමුනි.

පඨමාභිසමයෙ බුද්ධො කොටිසත මබොධයි,
දුතියාභිසමයෙ නාථො සතසහස්සං අබොධයි.

යදා ච දෙවභවනම්හි බුද්ධො ධම්ම මදෙසයි,
නවුති කොටිසහස්සානං තතියාභිසමයො අහු.

සන්නිපාතා තයො ආසුං දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො,
කොටිසතසහස්සානං පඨමො ආසි සමාගමො.

පුන නාරදකූටම්හි පවිවෙකගතෙ ජිනෙ,
ඛීණාසවා වීතමලා සමිංසු සතකොටියො.

යදා වසි මහාවීරො සුදස්සන සිලුච්චයෙ,
නවුතිකොටිසහස්සෙහි පවාරෙසි මහාමුනි.

අහං තෙන සමයෙන ජටිලො උග්ගතාපනො,
අන්තලික්ඛම්හි චරණො පඤ්චාභිඤ්ඤාසු පාරගූ.

දසවීස සහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහු,
එකද්වින්නං අභිසමයො ගණනාතො අසඞ්ඛියො.

විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං ඉද්ධං ඵීතං අහු තදා,
දිපඞ්කරස්ස භගවතො සාසනං සුවිසොධිතං.

චත්තාරි සතසහස්සානි ඡළභිඤ්ඤා මහිද්ධිකා,
දීපඞ්කරං ලොකවිදුං පරිවාරෙන්ති සබ්බදා.

යෙ කෙචි තෙන සමයෙන ජහන්ති මානුසං භවං,
අප්පත්තමානසා සෙඛා ගරහිතාව භවන්ති තෙ.

සුපුප්ඵිතං පාවචනං අරහන්තෙහි තාදිහි,
ඛීණාසවෙහි විමලෙහි උපසොභති සදෙවකෙ.

නගරං රම්මවතී නාම සුදෙවො නාම ඛත්තියො,
සුමෙධා නාම ජනිකා දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො

සුමඞ්ගලො ච තිස්සො ච අහෙසුං අග්ගසාවකා,
සාගරො නාමුපට්ඨාකො දීපඞ්කරස්ස සත්ථුනො.

නන්දා චෙව සුනන්දා ච අහෙසුං අග්ගසාවිකා,
බොධි තස්ස භගවතො පිප්ඵලීති පවුච්චති.

අසීති හත්ථමුබ්බෙධො දීපඞ්කරො මහාමුනි,
සොභති දීපරුක්ඛොව සාලරාජාව ඵුල්ලිතො.

සතසහස්සවස්සානි ආයුං තස්ස මහෙසිනො,
තාවතා තිට්ඨමානො සො තාරෙසි ජනතං බහුං.

ජොතයිත්වාන සද්ධම්මං සන්තාරෙත්වා සදෙවකං,
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව නිබ්බුතො සො සසාවකො.

සා ච ඉද්ධි සො ච යසො තානි ච පාදෙසු චක්කරතනානි,
සබ්බං සමන්තරහිතං නනු රිත්තා සබ්බසඞ්ඛාරාති.

දීපඞ්කරස්ස අපරෙන කොණ්ඩඤ්ඤො නාම නායකො,
අනන්තතෙජො අමිතයසො අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො."

දීපඞ්කරස්ස පන භගවතො අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං අතික්කමිත්වා කොණ්ඩඤ්ඤො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං දුතියෙ කොටිසහස්සං තතියෙ නවුතිකොටියො. තදා බොධිසත්තො විජිතාවි නාම චක්කවත්ති රාජා හුත්වා කොටිසතසහස්සසංඛස්ස බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. සත්ථා බොධිසත්තං බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකරිත්වා ධම්මං දෙසෙසි, සො සත්ථු ධම්මකථං සුත්වා රජ්ජං නිය්‍යාදෙත්වා පබ්බජි සො තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො උප්පාදෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. කොණ්ඩඤ්ඤස්ස පන භගවතො රම්මවතී නාම නගරං සුනන්දො නාම ඛත්තියො පිතා, සුජාතා නාම දෙවී මාතා, භද්දො ච සුභද්දො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අනුරුද්ධො නාම උපට්ඨාකො, තිස්සා ච උපතිස්සා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සාලකල්‍යාණිරුක්ඛො බොධි, අට්ඨාසීති හත්ථුබ්බෙධං සරීරං, වස්සසතසහස්සං ආයුප්පමාණං අහොසි.

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං අතික්කමිත්වා එකස්මිං යෙව කප්පෙ චත්තාරො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු මඞ්ගලො සුමනො රෙවතො සොභිතොති. මඞ්ගලස්ස භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා අහෙසුං. තෙසු පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං. දුතියෙ කොටිසතසහස්සං, තතියෙ නවුතිකොටියො. වෙමාතිකභාතා කිරස්ස ආනන්දකුමාරො නවුතිකොටිසඞ්ඛාය පරිසාය සද්ධිං ධම්මසවණත්ථාය සත්ථුසන්තිකං අගමාසි. සත්ථා තස්ස අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි. සො සද්ධිං පරිසාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. සත්ථා තෙසං කුලපුත්තානං පුබ්බචරිතං ඔලොකෙන්තො ඉද්ධිමයපත්තචීවරස්ස උපනිස්සයං දිස්වා දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා එථ භික්ඛවොති ආහ. සබ්බෙ තං ඛණෙ යෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරා විය ආකප්පසම්පන්නා හුත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පරිවාරයිංසු. අයමස්ස තතියො සාවකසන්නිපාතො අහොසි. යථා පන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං සමන්තා අසීතිහත්ථප්පමාණායෙව සරීරප්පභා අහොසි, න එවං තස්ස භගවතො, තස්ස පන භගවතො සරීරප්පභා නිච්චකාලං දසසහස්සී ලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. රුක්ඛපඨවිපබ්බතසමුද්දාදයො අන්තමසො උක්ඛලියාදීනි උපාදාය සුවණ්ණපට්ටපරියොනද්ධා විය අහෙසුං. ආයුප්පමාණං පනස්ස නවුතිවස්සසහස්සානි අහොසි එත්තකං කාලං චන්දසුරියාදයො අත්තනො පභාය විරොචිතුං නාසක්ඛිංසු, රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදො න පඤ්ඤායිත්ථ, දිවා සුරියාලොකෙන විය සත්තා නිච්චං බුද්ධාලොකෙනෙව විචරිංසු, සායං පුප්ඵනක කුසුමානං පාතො ච රවනකසකුණාදීනඤ්ච වසෙන ලොකො රත්තිංදිවපරිච්ඡෙදං සල්ලක්ඛෙසි. කිංපන අඤ්ඤෙසං බුද්ධානං අයමානුභාවො නත්ථීති? නො නත්ථි. තෙපි හි ආකඞ්ඛමානා දසසහස්සීලොකධාතුං තතො වා භිය්‍යො ආභාය ඵරෙය්‍යුං මඞ්ගලස්ස පන භගවතො පුබ්බපත්ථනාවසෙන අඤ්ඤෙසං ව්‍යාමප්පභා විය සරීරප්පභා නිච්චමෙව දසසහස්සීලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. සො කිර බොධිසත්තචරියං චරණකාලෙ වෙස්සන්තරසදිසෙ අත්තභාවෙ ඨිතො සපුත්තදාරො වඞ්කපබ්බතසදිසෙ පබ්බතෙ වසි. අථෙකො ඛරදාඨිකො නාම යක්ඛො මහාපුරිසස්ස දානජ්ඣාසයතං සුත්වා බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන උපසංකමිත්වා මහාසත්තං ද්වෙ දාරකෙ යාචි. මහාසත්තො දදාමි බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තකෙති වත්වා හට්ඨතුට්ඨො උදකපරියන්තං මහාපඨවිං කම්පෙන්තො ද්වෙපි දාරකෙ අදාසි. යක්ඛො චඞ්කමනකොටියං ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ඨත්වා පස්සන්තස්සෙව මහාසත්තස්ස මූලාලකලාපං විය දාරකෙ ඛාදි. මහාපුරිසස්ස යක්ඛං ඔලොකෙත්වා මුඛෙ විවටමත්තෙ අග්ගිජාලං විය ලොහිතධාරං උග්ගිරමානං තස්ස මුඛං දිස්වාපි කෙසග්ගමත්තම්පි දොමනස්සං න උප්පජ්ජි. සුදින්නං වත මෙ දානන්ති චින්තයතො පනස්ස සරීරෙ මහන්තං පීතිසොමනස්සං උදපාදි. සො ඉමස්ස මෙ දානස්ස නිස්සන්දෙන අනාගතෙ ඉමිනාව නීහාරෙන රස්මියො නික්ඛමන්තූති පත්ථනං අකාසි. තස්ස තං පත්ථනං නිස්සාය බුද්ධභූතස්ස සරීරතො රස්මියො නික්ඛමිත්වා එත්තකං ඨානං ඵරිංසු. අපරම්පිස්ස

පුබ්බචරිතං අත්ථි. සො කිර බොධිසත්තකාලෙ එකස්ස බුද්ධස්ස චෙතියං දිස්වා පසන්නචිත්තො මයා ඉමස්ස බුද්ධස්ස ජීවිතං පරිච්චජිතුං වට්ටතීති දණ්ඩකදීපිකාවෙඨනනියාමෙන සකලසරීරං වෙඨාපෙත්වා රතනමකූලං සතසහස්සග්ඝනකං සුවණ්ණපාතිං සප්පිස්ස පූරාපෙත්වා තත්ථ සහස්සවට්ටියො ජාලෙත්වා තං සීසෙනාදාය සකලසරීරං ජාලාපෙත්වා චෙතියං පදක්ඛිණං කරොන්තො සකලරත්තිං වීතිනාමෙසි. එවං යාව අරුණුග්ගමනා වායමන්තස්ස ලොමකූපමත්තම්පි උසුමං න ගණ්හි, පදුමගබ්භං පවිට්ඨකාලො විය අහොසි. ධම්මො හි නාමෙස අත්තානං රක්ඛන්තං රක්ඛති. තෙනාහ භගවා :-

“ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාති,
එසානිසංසො ධම්මෙ සුචිණ්ණෙ න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී”ති.

ඉමස්සපි කම්මස්ස නිස්සන්දෙන තස්ස භගවතො සරීරොභාසො දසසහස්සිං ලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. තදා අම්හාකං බොධිසත්තො සුරුචි නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථාරං නිමන්තෙස්සාමීති උපසඞ්කමිත්වා මධුරධම්මකථං සුත්වා ස්වෙ මය්හං භික්ඛං ගණ්හථ භන්තෙති ආහ! බ්‍රාහ්මණ. කිත්තකෙහි තෙ භික්ඛූහි අත්ථොති? කිත්තකා පන තෙ භන්තෙ පරිවාරභික්ඛූති? ආහ. තදා තස්ස පඨමසන්නිපාතො හොති තස්මා කොටිසතසහස්සන්ති ආහ. භන්තෙ සබ්බෙහිපි සද්ධිං මය්හං භික්ඛං ගණ්හථාති. සත්ථා අධිවාසෙසි. බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා ගෙහං ගච්ඡන්තො චින්තෙසි: අහං එත්තකානං භික්ඛූනං යාගුභත්තවත්ථාදීනි දාතුං සක්කොමි, නිසීදනට්ඨානං පන කථං භවිස්සතීති, තස්ස චින්තා චතුරාසීතියොජනසතසහස්ස මත්ථකෙ ඨිතස්ස දෙවරඤ්ඤො පණ්ඩුකම්බලසිලාසනස්ස උණ්හභාවං ජනෙසි. සක්කො කො නු ඛො මං ඉමස්මා ඨානා චාවෙතුකාමොති? දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො මහාපුරිසං දිස්වා සුරුචිබ්‍රාහ්මණො බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා නිසීදනට්ඨානත්ථාය චින්තෙසි. මයාපි තත්ථ ගන්ත්වා පුඤ්ඤකොට්ඨාසං ගහෙතුං වට්ටතීති වඩ්ඪකිවණ්ණං නිම්මිණිත්වා වාසිඵරසුහත්ථො මහාපුරිසස්ස පුරතො පාතුභවිත්වා අත්ථි නු ඛො කස්සචි භතියා කත්තබ්බන්ති? ආහ. මහාපුරිසො දිස්වා කිං කම්මං කරිස්සසීති? ආහ. මම අජානනසිප්පං නාම නත්ථි, ගෙහං වා මණ්ඩපං වා යො යං කාරෙති තස්ස තං කාතුං ජානාමීති. තෙන හි මය්හං කම්මං අත්ථීති. කිං අය්‍යාති? ස්වාතනාය මයා කොටිසතසහස්ස භික්ඛූ නිමන්තිතා. තෙසං නිසීදනට්ඨානං කරිස්සසීති. අහං නාම කරෙය්‍යං සචෙ මෙ භතිං දාතුං සක්ඛිස්සථාති. සක්ඛිස්සාමි තාතාති. සාධු කරිස්සාමීති ගන්ත්වා එකං පදෙසං ඔලොකෙසි. ද්වාදසතෙරසයොජනප්පමාණො පදෙසො කසිණමණ්ඩලං විය සමතලො අහොසි. සො එත්තකෙ ඨානෙ සත්තරතනමයො මණ්ඩපො උට්ඨහතූති චින්තෙත්වා ඔලොකෙසි, තාවදෙව පථවිං භින්දිත්වා මණ්ඩපො උට්ඨහි. තස්ස සුවණ්ණමයෙසු ථම්භෙසු රජතමයා ඝටිකා අහෙසුං. රජතමයෙ

සුවණ්ණමයා, මණිමයෙසු ථම්භෙසු පවාළමයා, පවාළමයෙසු මණිමයා, සත්තරතනමයෙසු ථම්භෙසු සත්තරතනමයා ඝටිකා අහෙසුං. තතො මණ්ඩපස්ස අන්තරන්තරෙ කිඞ්කිණිකජාලං ඔලම්බතූති ඔලොකෙසි. සහ ඔලොකනෙනෙව ඔලම්බි යස්ස මන්දවාතෙරිතස්ස පඤ්චඞ්ගිකස්සෙව තුරියස්ස මධුරසද්දො නිච්ඡරති දිබ්බසඞ්ගීතිවත්තනකාලො විය අහොසි අන්තරන්තරා ගන්ධදාම මාලාදාමානි ඔලම්බන්තූති චින්තෙසි. තානි ඔලම්බිංසු. කොටිසතසහස්සසංඛානං භික්ඛූනං ආසනානි ච ආධාරකානි ච පඨවිං භින්දිත්වා උට්ඨහන්තූති චින්තෙසි. තාවදෙව උට්ඨහිංසු. කොණෙ කොණෙ එකෙකා උදකචාටියො උට්ඨහන්තූති චින්තෙසි. උදකචාටියො උට්ඨහිංසු. සො එත්තකං මාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා– එහි අය්‍ය තව මණ්ඩපං ඔලොකෙත්වා මය්හං භතිං දෙහීති ආහ. මහාපුරිසො ගන්ත්වා මණ්ඩපං ඔලොකෙසි, ඔලොකෙන්තස්සෙව ච සකලසරීරං පඤ්චවණ්ණාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටං අහොසි. අථස්ස එතදහොසි: නායං මණ්ඩපො මනුස්සභූතෙන කතො, මය්හං පන අජ්ඣාසයං මය්හං ගුණමාගම්ම අද්ධා සක්කභවනං උණ්හං භවිස්සති තතො සක්කෙන දෙවරඤ්ඤා අයං මණ්ඩපො කාරිතො භවිස්සති, න ඛො පන මෙ යුත්තං එවරූපෙ මණ්ඩපෙ එකදිවසං යෙව දානං දාතුං සත්තාහං දස්සාමීති චින්තෙසි. බාහිරකදානං හි තත්තකම්පි සමානං බොධිසත්තානං තුට්ඨිං කාතුං න සක්කොති. අලඞ්කතසීසං පන ඡින්දිත්වා අඤ්ජිත අක්ඛීනි උප්පාටෙත්වා හදයමංසං වා උප්පාටෙත්වා දින්නකාලෙ බොධිසත්තානං චාගං නිස්සාය තුට්ඨි නාම අහොසි. අම්හාකම්පි හි බොධිසත්තස්ස සිවිරාජජාතකෙ දෙවසිකං පඤ්චකහාපණසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා චතුසු චාරෙසු නගරමජ්ඣෙ ච දානං දෙන්තස්සෙතං දානං චාගතුට්ඨිං උප්පාදෙතුං නාසක්ඛි. යදා පනස්ස බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගන්ත්වා සක්කො දෙවරාජා අක්ඛීනි යාචි, තදා තානි උප්පාටෙත්වා දදමානස්සෙව හාසො උප්පජ්ජි කෙසග්ගමත්තම්පි චිත්තං අඤ්ඤථත්තං නාහොසි. එවං දින්නදානං නිස්සාය බොධිසත්තානං තිත්ති නාම නත්ථි තස්මා සො මහාපුරිසො සත්තාහං මයා කොටිසතසහස්සසඞ්ඛානං භික්ඛූනං දානං දාතුං වට්ටතීති චින්තෙසි. තතො තස්මිං මණ්ඩපෙ නිසීදාපෙත්වා සත්තාහං ගවපානං නාම අදාසි. “**ගවපාන**”න්ති මහන්තෙ මහන්තෙ කොලම්බෙ ඛීරස්ස පූරෙත්වා උද්ධනං ආරොපෙත්වා ඝනපාකපක්කෙ ඛීරොදකෙ තණ්ඩුලෙ පක්ඛිපිත්වා පක්කමධුසක්ඛරචුණ්ණසප්පීහි අභිසඞ්ඛතභොජනං වුච්චති, මනුස්සායෙව පරිවිසිතුං නාසක්ඛිංසු, දෙවාපි එකන්තරිකා හුත්වා පරිවිසිංසු. ද්වාදස තෙරසයොජනප්පමාණම්පි ඨානං භික්ඛූ ගණ්හිතුං නප්පහොසියෙව. තෙ පන භික්ඛූ අත්තනො අත්තනො ආනුභාවෙන නිසීදිංසු. පරියොසානදිවසෙ සබ්බභික්ඛූනං පත්තානි ධොවාපෙත්වා භෙසජ්ජත්ථාය සප්පිනවනීතතෙලමධුඵාණිතානං පූරෙත්වා තිචීවරෙහි සද්ධිං අදාසි. සඞ්ඝනවකභික්ඛුනා ලද්ධචීවරසාටකා සතසහස්සග්ඝනකා අහෙසුං.

සත්ථා අනුමොදනං කරොන්තො අයං පුරිසො එවරූපං මහාදානං අදාසි. කො නු ඛො භවිස්සතීති? උපධාරෙන්තො අනාගතෙ කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සතීති දිස්වා මහාපුරිසං ආමන්තෙත්වා ත්වං එත්තකං නාම කාලං අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො භවිස්සසීති ව්‍යාකාසි. මහාසත්තො බ්‍යාකරණං සුත්වා–අහං කිර බුද්ධො භවිස්සාමි, කො මෙ ඝරාවාසෙන අත්ථො? පබ්බජිස්සාමීති චින්තෙත්වා තථාරූපං සම්පත්තිං ඛෙළපිණ්ඩං විය පහාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති.

මඞ්ගලස්ස පන භගවතො නගරං උත්තරං නාම අහොසි, පිතාපි උත්තරො නාම ඛත්තියො, මාතාපි උත්තරා නාම දෙවී, සුමෙධො ච ධම්මසෙනො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, පාලිතො නාමුපට්ඨාකො, සිවලී ච අසොකා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, නවුතිවස්සසහස්සානි ඨත්වා පරිනිබ්බුතෙ පන තස්මිං සම්බුද්ධෙ එකප්පහාරෙනෙව දසචක්කවාළසහස්සානි එකන්ධකාරානි අහෙසුං. සබ්බචක්කවාළෙසු මනුස්සානං මහන්තං ආරොදන පරිදෙවනං අහොසි.

“කොණ්ඩඤ්ඤස්ස අපරෙන මඞ්ගලො නාම නායකො,
තමං ලොකෙ නිහන්ත්වාන ධම්මොක්කමභිධාරයී”ති.

එවං දසසහස්ස ලොකධාතුං අන්ධකාරං කත්වා පරිනිබ්බුතස්ස භගවතො අපරභාගෙ සුමනො නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමෙ සන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ කඤ්චනපබ්බතම්හි නවුතිකොටිසතසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොටිසහස්සානි. තදා මහාසත්තො අතුලො නාම නාගරාජා අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො. සො බුද්ධො උප්පන්නොති සුත්වා ඤාතිසඞ්ඝපරිවුතො නාගභවනා නික්ඛමිත්වා කොටිසතසහස්සභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතස්ස භගවතො දිබ්බතුරියෙහි උපහාරං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පච්චෙකදුස්සයුගානි දත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාසි. සොපි නං සත්ථා අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි, තස්ස භගවතො නගරං ඛෙමං නාම අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා දෙවි, සරණො ච භාවිතත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, උදෙනො නාමුපට්ඨාකො, සොණා ච උපසොණා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, නවුතිහත්ථුබ්බෙධං සරීරං නවුතියෙව වස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි.

“මඞ්ගලස්ස අපරෙන සුමනො නාම නායකො,
සබ්බධම්මෙහි අසමො සබ්බසත්තානමුත්තමො”ති.

තස්ස අපරභාගෙ රෙවතො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ ගණනා නත්ථි, දුතියෙ කොටිසතසහස්සභික්ඛූ අහෙසුං, තථා තතියෙ. තදා බොධිසත්තො අතිදෙවො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය සිරසි අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තස්ස සත්ථුනො කිලෙසප්පහානෙ වණ්ණං සුත්වා උත්තරාසඞ්ගෙන පූජං අකාසි. සොපි නං බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි. තස්ස පන භගවතො නගරං සුධඤ්ඤවතී නාම අහොසි, පිතා විපුලො නාම ඛත්තියො, මාතා විපුලා නාම, වරුණො ච බ්‍රහ්මදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සම්භවො නාම උපට්ඨාකො, භද්දා ච සුභද්දා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු සට්ඨිවස්සසහස්සානීති.

"සුමනස්ස අපරෙන රෙවතො නාම නායකො,
අනූපමො අසදිසො අතුලො උත්තමො ජිනො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ සොභිතො නාම සත්ථා උදපාදි තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා, පඨම සන්නිපාතෙ කොටිසතං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුති කොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො, තදා බොධිසත්තො අජිතො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි, සොපි නං බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි, තස්ස පන භගවතො නගරං සුධම්මං නාම අහොසි, පිතා සුධම්මො නාම රාජා, මාතා සුධම්මා නාම, අසමො ච සුනෙත්තොච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අනොමො නාම උපට්ඨාකො, නකුලා ච සුජාතා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නාගරුක්ඛො බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණන්ති.

"රෙවතස්ස අපරෙන සොභිතො නාම නායකො,
සමාහිතො සන්තචිත්තො අසමො අප්පටිපුග්ගලො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං අතික්කමිත්වා එකස්මිං කප්පෙ තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු අනොමදස්සී පදුමො නාරදෙති. අනොමදස්සිස්ස භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨම සන්නිපාතෙ අට්ඨ භික්ඛුසතසහස්සානි[1] අහෙසුං, දුතියෙ සත්ත, තතියෙ ඡ, තදා බොධිසත්තො එකො යක්ඛසෙනාපති අහොසි මහිද්ධිකො මහානුභාවො අනෙකකොටිසතසහස්සානං යක්ඛානං අධිපති. සො බුද්ධො උප්පන්නොති සුත්වා ආගන්ත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානමදාසි. සොපි නං සත්ථා බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි. අනොමදස්සිස්ස භගවතො චන්දවතී නාම නගරං අහොසි. යසවා නාම රාජා පිතා, යසොධරා නාම මාතා, නිසභො ච අනොමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වරු

1. සී. අට්ඨභික්ඛුසහස්සානි.

ණො නාමුපට්ඨාකො, සුන්දරී ච සුමනා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, අජ්ජුනරුක්ඛො බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

"සොභිතස්ස අපරෙන සම්බුද්ධො දිපදුත්තමො,
අනොමදස්සී අමිතයසො තෙජස්සී දුරතික්කමො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ පදුමො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා. පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ තීණි සතසහස්සානි, තතියෙ අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ මහාවනසණ්ඩවාසීනං භික්ඛූනං ද්වෙසතසහස්සානි, තදා බොධිසත්තො සීහො හුත්වා සත්ථාරං නිරොධසමාපත්තිං සමාපන්නං දිස්වා පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පීතිසොමනස්සජාතො තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා සත්තාහං බුද්ධාරම්මණපීතිං අවිජහිත්වා පීතිසුඛෙන ගොචරාය අපක්කමිත්වා ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා භගවන්තං පයිරුපාසමානො අට්ඨාසි. සත්ථා සත්තාහච්චයෙන නිරොධා උට්ඨහිත්වා සීහං ඔලොකෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙපි චිත්තං පසාදෙත්වා සඞ්ඝං වන්දිස්සතී ති භික්ඛුසඞ්ඝො ආගච්ඡතූති චින්තෙසි. භික්ඛූ තාවදෙව ආගමිංසු, සීහොපි භික්ඛුසඞ්ඝෙ චිත්තං පසාදෙති. සත්ථා තස්ස මනං ඔලොකෙත්වා අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතීති තං බ්‍යාකාසි. පදුමස්ස පන භගවතො නගරං චම්පකං නාම අහොසි, පදුමො නාම රාජා පිතා, අසමා නාම මාතා, සාලො ච උපසාලො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වරුණො නාම උපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සොණරුක්ඛො බොධි, අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං සරීරං අහොසි, ආයු වස්සසතසහස්සන්ති.

"අනොමදස්සිස්ස අපරෙන සම්බුද්ධො දිපදුත්තමො,
පදුමො නාම නාමෙන අසමො අප්පටිපුග්ගලො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ නාරදො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටිසතසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොටිසතසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු අට්ඨසු ච සමාපත්තීසු චිණ්ණවසී හුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා ලොහිතචන්දනෙන පූජං අකාසි. සොපි තං සත්ථා අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතීති. බ්‍යාකාසි, තස්ස භගවතො ධඤ්ඤවතී නාම නගරං අහොසි, සුමෙධො නාම ඛත්තියො පිතා, අනොමා නාම මාතා, භද්දසාලො ච ජිතමිත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, වාසෙට්ඨො නාම උපට්ඨාකො, උත්තරා ච ඵග්ගුණී ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහාසොණරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨාසීති හත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුති වස්සසහස්සානි ආයූති.

"පදුමුත්තරස්ස අපරෙන සම්බුද්ධො දිපදුත්තමො,
නාරදො නාම නාමෙන අසමො අප්පටිපුග්ගලො"ති.

නාරද බුද්ධස්ස අපරභාගෙ ඉතො සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ එකො පදුමුත්තරො නාම බුද්ධො උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතසහස්සං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ වෙභාරපබ්බතෙ නවුතිකොටිසහස්සානි, තතියෙ අසීතිකොටිසහස්සානි. තදා බොධිසත්තො ජටිලො නාම මහාසෙට්ඨී[1] හුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස තිචීවරදානං අදාසි. සොපි නං සත්ථා අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි. පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ තිත්ථියා නාම නාහෙසුං. සබ්බෙ දෙවමනුස්සා බුද්ධමෙව සරණං අගමිංසු. තස්ස භගවතො නගරං හංසවතී නාම අහොසි. පිතා ආනන්දො නාම ඛත්තියො, මාතා සුජාතා නාම දෙවී, දෙවලො ච සුජාතො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුමනො නාම උපට්ඨාකො, අමිතා ච අසමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සාලරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨාසීති හත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි ගණ්හි, වස්සසතසහස්සානි ආයූති.

"නාරදස්ස අපරෙන සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො,
පදුමුත්තරො නාම ජිනො අක්ඛොබ්භො සාගරූපමො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ තිංසකප්පසහස්සානි අතික්කමිත්වා සුමෙධො ච සුජාතො චාති එකස්මිං කප්පෙ ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. සුමෙධස්සාපි භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ සුදස්සනනගරෙ කොටිසතං ඛීණාසවා අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො, තදා බොධිසත්තො උත්තරො නාම මාණවො හුත්වා ඨපිතංයෙව අසීතිකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං අදාසි. දත්වා ච පන ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨාය නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. සොපි නං අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි. සුමෙධස්ස භගවතො සුදස්සනං නාම නගරං අහොසි, සුදත්තො නාම රාජා පිතා, මාතාපි සුදත්තා නාම, වරුණො ච සබ්බකාමො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සාගරො නාම උපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහානීපරුක්ඛො[2] බොධි, සරීරං අට්ඨාසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු නවුතිවස්සසහස්සානි.

"පදුමුත්තරස්ස අපරෙන සුමෙධො නාම නායකො,
දුරාසදො උග්ගතෙජො සබ්බලොකුත්තමො මුනී"ති.

තස්ස අපරභාගෙ සුජාතො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ සට්ඨිභික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ පඤ්ඤාස, තතියෙ චත්තාලීසං, තදා බොධිසත්තො චක්කවත්තිරාජා හුත්වා බුද්ධො උප්පන්නොති සුත්වා උපසංකමිත්වා ධම්මං සුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සද්ධිං සත්තහි රතනෙහි චතූසු මහාදීපෙසු රජ්ජං දත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජි, සකලරට්ඨවාසිනො රාජපාහතං[3] ගහෙත්වා,

1. ම. මහාරට්ඨියො. 2. ම. නිම්බරුක්ඛො. 3. රට්ඨුප්පාදං-ජාතකට්ඨකථා.

ආරාමිකකිච්චං සාධෙන්තා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිච්චං මහාදානං අදංසු. සොපි තං සත්ථා අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතීති ව්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො නගරං සුමඞ්ගලං නාම අහොසි. උග්ගතො නාම රාජා පිතා, පභාවතී නාම මාතා, සුදස්සනො ච සුදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, නාරදො නාමුපට්ඨාකො, නාගා ච නාගසමාලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහාවෙළුරුක්ඛො බොධි, සො කිර මන්දච්ඡිද්දො ඝනක්ඛන්ධො උපරි නිග්ගතාහි මහාසාඛාහි මොරපිඤ්ඡකලාපො විය විරොචිත්ථ, තස්ස භගවතො සරීරං පණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, ආයු නවුතිවස්සසහස්සානි.

"තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි සුජාතො නාම නායකො,
සීහහනු උසභක්ඛන්ධො අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො අට්ඨාරසකප්පසතමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ පියදස්සී අත්ථදස්සී ධම්මදස්සීති තයො බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. පියදස්සිස්සාපි භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීති, තදා බොධිසත්තො කස්සපො නාම මාණවො තිණ්ණං වෙදානං පාරඞ්ගතො හුත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා කොටිසතසහස්සධනපරිච්චාගෙන සඞ්ඝාරාමං කාරෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාසි. අථ නං සත්ථා අට්ඨාරසකප්පසතච්චයෙන බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො අනොමං නාම නගරං අහොසි, පිතා සුදින්නො නාම රාජා, මාතා සුචන්දා[1] නාම, පාලිතො ච සබ්බදස්සී ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සොභිතො නාමුපට්ඨාකො, සුජාතා ච ධම්මදින්නා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පියඞ්ගුරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුතිවස්සසහස්සානි ආයූති.

"සුජාතස්ස අපරෙන සයම්භූ ලොකනායකො,
දුරාසදො අසමසමො පියදස්සී මහායසො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ අත්ථදස්සී නාම භගවා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ අට්ඨනවුතිභික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ අට්ඨාසීතිසතසහස්සානි, තථා තතියෙ, තදා බොධිසත්තො සුසීමො නාම මහිද්ධිකතාපසො හුත්වා දෙවලොකතො මන්දාරකපුප්ඵඡත්තං ආහරිත්වා සත්ථාරං පූජෙසි. සොපි නං අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි, තස්ස භගවතො සොභිතං නාම නගරං අහොසි, සාගරො නාම රාජා පිතා, සුදස්සනා නාම මාතා, සන්තො ච උපසන්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අභයො නාමුපට්ඨාකො, ධම්මා ච සුධම්මා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, චම්පකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං, සරීරප්පභා සමන්තතො සත්තයොජනමත්තං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, ආයු වස්සසතසහස්සානි.

"තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි අත්ථදස්සී නරාසභො,
මහාතමං නීහරිත්වා පත්තො සම්බොධිමුත්තම"න්ති.

1. ම. චන්දා.

තස්ස අපරභාගෙ ධම්මදස්සී නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨම සන්නිපාතෙ කොටිසතං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ සත්තතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො, තදා බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා දිබ්බපුප්ඵෙහි ච දිබ්බතුරියෙහි ච පූජමකාසි. සොපි නං සත්ථා අනාගතෙ බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි, තස්ස භගවතො සරණං නාම නගරං අහොසි, පිතා සරණො නාම රාජා, මාතා සුනන්දා නාම, සුමනො ච ඵුස්සදෙවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුනෙත්තො නාමුපට්ඨාකො, ඛෙමා ච සච්චනාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, රත්තඞ්කුරවකරුක්ඛො බොධි, බිම්බජාලොතිපි වුච්චති, සරීරං පනස්ස අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

“තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි ධම්මදස්සී මහායසො,
තමන්ධකාරං විධමෙත්වා අතිරොචති සදෙවකෙ”ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ එකොව සිද්ධත්ථො නාම සම්මාසම්බුද්ධො උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ කොටිසතං භික්ඛූ අහෙසුං, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො, තදා බොධිසත්තො උග්ගතෙජො අභිඤ්ඤාබලසම්පන්නො මඞ්ගලො නාම තාපසො හුත්වා මහාජම්බුඵලං ආහරිත්වා තථාගතස්ස අදාසි සත්ථා තං ඵලං භුඤ්ජිත්වා චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි, තස්ස භගවතො නගරං වෙභාරං නාම අහොසි, පිතා ජයසෙනො නාම රාජා, මාතා සුඵස්සා නාම, සම්බලො ච සුමිත්තො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, රෙවතො නාම උපට්ඨාකො, සීවලී ච සුරාමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, කණිකාරරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

“ධම්මදස්සිස්ස අපරෙන සිද්ධත්ථො ලොකනායකො,
නිහන්ත්වා තමං සබ්බං සුරියො අබ්භුග්ගතො යථා”ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො ද්වානවුතිකප්පමත්ථකෙ එකස්මිං කප්පෙ තිස්සො ඵුස්සොති ද්වෙ බුද්ධා නිබ්බත්තිංසු. තිස්සස්ස භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා, පඨමසන්නිපාතෙ භික්ඛූනං කොටිසතං අහොසි, දුතියෙ නවුතිකොටියො, තතියෙ අසීතිකොටියො, තදා බොධිසත්තො මහාභොගො මහායසො සුජාතො නාම රාජා හුත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහිද්ධිකභාවං පත්වා බුද්ධො උප්පන්නොති සුත්වා දිබ්බ මන්දාරව පදුම පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵානි ආදාය චතුපරිසමජ්ඣෙ ගච්ඡන්තං භගවන්තං පූජෙසි, ආකාසෙ පුප්ඵවිතානං අහොසි, සොපි නං සත්ථා ඉතො ද්වානවුතිකප්පමත්ථකෙ බුද්ධො භවිස්සසීති ව්‍යාකාසි, තස්ස භගවතො ඛෙමං නාම නගරං අහොසි, ජනසන්ධො නාම පිතා, පදුමා නාම මාතා, බ්‍රහ්මදෙවො ච උදයො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සුමනො නාම උපට්ඨාකො, ඵුස්සා ච සුදත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, අසනරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වස්සසතසහස්සං ආයූති.

"සිද්ධත්ථස්ස අපරෙන අසමො අප්පටිපුග්ගලො,
අනන්තසීලො අමිතයසො තිස්සො ලොකග්ගනායකො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඵුස්සො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ සට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ පණ්ණාස, තතියෙ ද්වත්තිංස, තදා බොධිසත්තො විජිතාවී නාම ඛත්තියො හුත්වා මහාරජ්ජං පහාය සත්ථුසන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා මහාජනස්ස ධම්මං කථෙසි. සීලපාරමිං ච පූරෙසි සොපි නං බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො කාසි නාම නගරං අහොසි, ජයසෙනො නාම රාජා පිතා, සිරිමා නාම මාතා, සුරක්ඛිතො ච ධම්මසෙනො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අභයො නාමුපට්ඨාකො, සාලා ච උපසාලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, ආමලකරුක්ඛො බොධි, සරීරං අට්ඨපණ්ණාසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, නවුතිවස්සසහස්සානි ආයූති.

"තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි අහු සත්ථා අනුත්තරො,
අනූපමො මහායසො ඵුස්සො ලොකග්ගනායකො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකනවුතිකප්පෙ විපස්සී නාම භගවා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසතසහස්සං අහොසි, දුතියෙ එකනවුතිසතසහස්සං, තතියෙ අසීතිසහස්සානි, තදා බොධිසත්තො මහිද්ධිකො මහානුභාවො අතුලො නාම නාගරාජා හුත්වා සත්තරතනඛචිතං සුවණ්ණමයං පීඨං භගවතො අදාසි. සොපි නං ඉතො එකනවුතිකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සසීති බ්‍යාකාසි. තස්ස භගවතො බන්ධුමතී නාම නගරං අහොසි, බන්ධුමා නාම රාජා පිතා, බන්ධුමතී නාම මාතා, ඛණ්ඩො ච තිස්සො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, අසොකො නාමුපට්ඨාකො, චන්දා ච චන්දමිත්තා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පාටලිරුක්ඛො බොධි, සරීරං අසීතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා සත්ත යොජනානි ඵරිත්වා අට්ඨාසි, අසීතිවස්සසහස්සානි ආයූති.

"ඵුස්සස්ස අපරෙන සම්බුද්ධො දිපදුත්තමො,
විපස්සී නාම නාමෙන ලොකෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා"ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉතො එකතිංසකප්පෙ සිඛී ච වෙස්සභූ චාති ද්වෙ බුද්ධා අහෙසුං. සිඛිස්සපි භගවතො තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ භික්ඛුසතසහස්සං අහොසි, දුතියෙ අසීතිසහස්සානි, තතියෙ සත්තතිසහස්සානි, තදා බොධිසත්තො අරින්දමො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සචීවරමහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තරතනපතිමණ්ඩිතං හත්ථිරතනං දත්වා හත්ථිප්පමාණං කප්පියදානං අදාසි සොපි නං සත්ථා ඉතො එකතිංසකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි, තස්ස පන භගවතො අරුණවතී නාම නගරං අහොසි, අරුණො නාම ඛත්තියො පිතා, පභාවතී නාම මාතා, අභිභූ ච සම්භූතො[1] ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, ඛෙමඞ්කරො නාමුපට්ඨාකො, මඛිලා ච පදුමා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, පුණ්ඩරීකරුක්ඛො බොධි, සරීරං සත්තතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සරීරප්පභා යොජනත්තයං ඵරිත්වා අට්ඨාසි, සත්තති[2]වස්සසහස්සානි ආයූති.

1. සම්භවො-ජාතකට්ඨකථා. 2. ජා: අ: සත්තතිංස.

"විපස්සිස්ස අපරෙන සම්බුද්ධො දිපදුත්තමො,
සිඛිව්හයො නාම ජිනො අසමො අප්පටිපුග්ගලො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ වෙස්සභූ නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි තයො සාවකසන්නිපාතා; පඨමසන්නිපාතෙ අසීතිභික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං, දුතියෙ සත්තති, තතියෙ සට්ඨි, තදා බොධිසත්තො සුදස්සනො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සචීවරං මහාදානං දත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ආචාරගුණසම්පන්නො බුද්ධරතනෙ චිත්තීකාරපීතිබහුලො අහොසි. සොපි නං භගවා ඉතො එකතිංසකප්පෙ බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි, තස්ස භගවතො අනොමං නාම නගරං අහොසි, සුප්පතීතො නාම රාජා පිතා, යසවතී නාම මාතා, සොණො ච උත්තරො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, උපසන්තො නාම උපට්ඨාකො, රාමා ච සුරාමා ච[1] ද්වෙ අග්ගසාවිකා, සාලරුක්ඛො බොධි, සරීරං සට්ඨිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, සට්ඨිවස්සසහස්සානි ආයූති.

"තත්ථෙව මණ්ඩකප්පම්හි අසමො අප්පටිපුග්ගලො,
වෙස්සභූ නාම නාමෙන ලොකෙ උප්පජ්ජි සො ජිනො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ ඉමස්මිං කප්පෙ චත්තාරො බුද්ධා නිබ්බත්තා කකුසන්ධො කොණාගමනො කස්සපො අම්හාකං භගවාති. කකුසන්ධස්ස භගවතො එකොව සාවකසන්නිපාතො. තත්ථ චත්තාලීසං භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො ඛෙමො නාම රාජා හුත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පත්තචීවරානි චෙව අඤ්ජනාදි භෙසජ්ජානි ච දත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජි. සොපි නං බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි, කකුසන්ධස්ස භගවතො ඛෙමං නාම නගරං අහොසි, අග්ගිදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, විසාඛා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, විධුරො ච සඤ්ජීවො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, බුද්ධිජො නාම උපට්ඨාකො, සාමා ච චම්පා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, මහාසිරීසරුක්ඛො බොධි, සරීරං චත්තාලීසහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, චත්තාලීසවස්සසහස්සානි ආයූති.

"වෙස්සභුස්ස අපරෙන සම්බුද්ධො දිපදුත්තමො,
කකුසන්ධො නාම නාමෙන අප්පමෙය්‍යො දුරාසදො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ කොණාගමනො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි එකො සාවකසන්නිපාතො. තස්ස තිංසභික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො පබ්බතො නාම රාජා හුත්වා අමච්චගණපරිවුතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පත්තුණ්ණචීනපට්ට කොසෙය්‍ය කම්බල දුකූලානිචෙව සුවණ්ණපටිකං[2] ච දත්වා සත්ථුසන්තිකෙ පබ්බජි, සොපි නං බුද්ධො භවිස්සතීති බ්‍යාකාසි, තස්ස භගවතො සොභවතී නාම නගරං අහොසි, යඤ්ඤදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, උත්තරා නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, භිය්‍යො ච උත්තරො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා,

1. දාමා ච සුදාමා ච කත්ථචි. 2. සුවණ්ණපාදුකං-අට්ඨසාලිනී.

සොත්ථිජො නාම උපට්ඨාකො, සමුද්දා ච උත්තරා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, උදුම්බරරුක්ඛො බොධි, සරීරං තිංසහත්ථුබ්බෙධං[1] අහොසි, තිංසවස්සසහස්සානි ආයූති.

"කකුසන්ධස්ස අපරෙන සම්බුද්ධො දිපදුත්තමො,
කොණාගමනො නාම ජිනො ලොකජෙට්ඨො නරාසභො"ති.

තස්ස අපරභාගෙ කස්සපො නාම සත්ථා උදපාදි. තස්සාපි එකො සාවකසන්නිපාතො; තත්ථ වීසති භික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. තදා බොධිසත්තො ජොතිපාලො නාම මාණවො හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරංගතො භූමියඤ්ච අන්තලික්ඛෙ ච පාකටො ඝටීකාරස්ස කුම්භකාරස්ස මිත්තො අහොසි. සො තෙන සද්ධිං සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා පබ්බජිත්වා ආරද්ධවිරියො තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා වත්තසම්පත්තියා බුද්ධසාසනං සොභෙසි. සොපි තං බුද්ධො භවිස්සසීති බ්‍යාකාසි, තස්ස භගවතො ජාතනගරං බාරාණසී නාම අහොසි. බ්‍රහ්මදත්තො නාම බ්‍රාහ්මණො පිතා, බන්ධුමතී[2] නාම බ්‍රාහ්මණී මාතා, තිස්සො ච භාරද්වාජො ච ද්වෙ අග්ගසාවකා, සබ්බමිත්තො නාම උපට්ඨාකො, අනුලා ච උරුවෙලා ච ද්වෙ අග්ගසාවිකා, නිග්‍රොධරුක්ඛො බොධි, සරීරං වීසතිහත්ථුබ්බෙධං අහොසි, වීසතිවස්සසහස්සානි ආයූති.

"කොණාගමනස්ස අපරෙන සම්බුද්ධො දිපදුත්තමො,
කස්සපො නාම නාමෙන ධම්මරාජා පභඞ්කරො"ති.

යස්මිං කප්පෙ දීපඞ්කරො භගවා උදපාදි. තස්මිං අඤ්ඤෙපි තයො බුද්ධා අහෙසුං. තෙසං සන්තිකෙ බොධිසත්තස්ස ව්‍යාකරණං නත්ථි. තස්මා තෙ ඉධ න දස්සිතා. අට්ඨකථායං පන තණ්හඞ්කරතො පට්ඨාය සබ්බෙපි බුද්ධෙ දස්සෙතුං ඉදං වුත්තං :-

"තණ්හඞ්කරො මෙධඞ්කරො අථොපි සරණඞ්කරො,
දීපඞ්කරො ච සම්බුද්ධො කොණ්ඩඤ්ඤො දිපදුත්තමො.

මඞ්ගලො සුමනො චෙව රෙවතො සොභිතො තථා,
අනොමදස්සී පදුමො නාරදො පදුමුත්තරො.

සුමෙධො ච සුජාතො ච පියදස්සී මහායසො,
අත්ථදස්සී ධම්මදස්සී සිද්ධත්ථො ලොකනායකො.

තිස්සො ඵුස්සො ච සම්බුද්ධො විපස්සී සිඛී වෙස්සභූ,
කකුසන්ධො කොණාගමනො කස්සපො චාපි නායකො.

එතෙ අහෙසුං සම්බුද්ධා වීතරාගා සමාහිතා,
සතරංසීව උප්පන්නා මහාතමවිනොදනා,
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධාව නිබ්බුතා තෙ සසාවකා"ති.

---

1. වීසතිහත්ථුබ්බෙධං. සාත්ථවි. 2. ජා: අ: ධනවතීනාම.

තාව අම්හාකං බොධිසත්තො දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ අධිකාරං කරොන්තො කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි ආගතො, කස්සපස්ස පන භගවතො ඔරභාගෙ ඨපෙත්වා ඉමං සම්මාසම්බුද්ධං අඤ්ඤො බුද්ධො නාම නත්ථි, ඉති දීපඞ්කරාදීනං චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධව්‍යාකරණො බොධිසත්තො යෙන පන තෙන :-

මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති හෙතු සත්ථාරදස්සනං,
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති අධිකාරො ච ඡන්දතා,
අට්ඨධම්මසමොධානා අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී"ති.

ඉමෙ අට්ඨධම්මෙ සමොධානෙත්වා දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාරෙන "හන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ විචිනාමි ඉතො චිතො"ති උස්සාහං කත්වා "විචිනන්තො තදා දක්ඛිං පඨමං දානපාරමි"න්ති දානපාරමිතාදයො බුද්ධකාරකධම්මා දිට්ඨා–තෙ පූරෙන්තො යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා ආගමි, ආගච්ඡන්තො ච යෙ තෙ කතාභිනීහාරානං බොධිසත්තානං ආනිසංසා වණ්ණිතා :-

"එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නා බොධියා නියතා නරා,
සංසරං දීඝ මද්ධානං කප්පකොටිසතෙහිපි.

අවීචිම්හි ච නුප්පජ්ජන්ති තථා ලොකන්තරෙසු ච,
නිජ්ඣාම තණ්හා ඛුප්පිපාසා න හොන්ති කාලකඤ්ජකා

න හොන්ති ඛුද්දකා පාණා උප්පජ්ජන්තාපි දුග්ගතිං,
ජායමානා මනුස්සෙසු ජච්චන්ධා න භවන්ති තෙ.

සොතවෙකල්ලතා නත්ථි න භවන්ති මූගපක්ඛිකා,
ඉත්ථිභාවං න ගච්ඡන්ති උභතොබ්‍යඤ්ජනපණ්ඩකා.
න භවන්ති පරියාපන්නා බොධියා නියතා නරා,
මුත්තා ආනන්තරිකෙහි සබ්බත්ථ සුද්ධගොචරා.

මිච්ඡාදිට්ඨිං න සෙවන්ති කම්මකිරිය දස්සනා,
වසමානාපි සග්ගෙසු අසඤ්ඤං නුප්පජ්ජරෙ,
සුද්ධාවාසෙසු දෙවෙසු හෙතු නාම න විජ්ජති.

නෙක්ඛම්මනින්නා සප්පුරිසා විසංයුත්තා භවාභවෙ,
චරන්ති ලොකත්ථචරියායො[1] පූරෙන්තා සබ්බපාරමී"ති.

තෙ ආනිසංසෙ අධිගන්ත්වාව ආගතො; පාරමියො පූරෙන්තස්ස චස්ස අකිත්තිබ්‍රාහ්මණකාලෙ, සඞ්ඛබ්‍රාහ්මණකාලෙ, ධනඤ්ජයරාජකාලෙ, මහාසුදස්සනරාජකාලෙ, මහාගොවින්දකාලෙ, නිමිමහාරාජකාලෙ, චන්දකුමාරකාලෙ, විසය්හසෙට්ඨිකාලෙ සිවිරාජකාලෙ, වෙස්සන්තරරාජකාලෙති දානපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි; එකන්තෙන පනස්ස සසපණ්ඩිතජාතකෙ :-

1. ජා: අ: ලොකත්ථචරියාය.

"භික්ඛාය උපගතං දිස්වා සකත්තානං පරිච්චජිං,
දානෙන මෙ සමො නත්ථි එසා මෙ දානපාරමී"ති

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්තස්ස දානපාරමිතා පරමත්ථපාරමිතා නාම ජාතා. තථා සීලවරාජකාලෙ, චම්පෙය්‍යනාගරාජකාලෙ, භූරිදත්තනාගරාජකාලෙ, ඡද්දන්තනාගරාජකාලෙ, ජයද්දිසරාජපුත්තඅලීනසත්තුකුමාරකාලෙති සීලපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි, එකන්තෙන පනස්ස සඞ්ඛපාලජාතකෙ :-

"සූලෙහි විජ්ඣියන්තෙපි කොට්ටියන්තෙපි සත්තිහි,
භොජපුත්තෙ න කුප්පාමි එසා මෙ සීලපාරමී"ති.

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොන්තස්ස සීලපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා සොමනස්සකුමාරකාලෙ, හත්ථිපාලකුමාරකාලෙ, අයොඝරපණ්ඩිතකාලෙති මහාරජ්ජං පහාය නෙක්ඛම්මපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි, එකන්තෙන පනස්ස චූලසුතසොමජාතකෙ :-

"මහාරජ්ජං හත්ථගතං ඛෙළපිණ්ඩංව ඡඩ්ඩයිං,
චජතො න හොති ලග්ගනං එසා මෙ නෙක්ඛම්මපාරමී"ති.

එවං නිස්සඞ්ගතාය රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛමන්තස්ස නෙක්ඛම්මපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා විධුරපණ්ඩිතකාලෙ, මහාගොවින්දපණ්ඩිතකාලෙ, කුද්දාලපණ්ඩිතකාලෙ, අරකපණ්ඩිතකාලෙ, බොධිපරිබ්බාජකකාලෙ, මහොසධපණ්ඩිතකාලෙති පඤ්ඤාපාරමිතාය පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි, එකන්තෙන පනස්ස සත්තුභස්තජාතකෙ සෙනකපණ්ඩිතකාලෙ :-

"පඤ්ඤාය විචිනන්තොහං බ්‍රාහ්මණං මොචයිං දුඛා,
පඤ්ඤාය මෙ සමො නත්ථි එසා මෙ පඤ්ඤාපාරමී"ති.

අන්තොභස්තගතං සප්පං දස්සෙන්තස්ස පඤ්ඤාපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. තථා විරියපාරමිතාදීනම්පි පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි, එකන්තෙන පනස්ස මහාජනකජාතකෙ :-

"අතීරදස්සී ජලමජ්ඣෙ හතා සබ්බෙව මානුසා,
චිත්තස්ස අඤ්ඤථා නත්ථි එසා මෙ විරියපාරමී"ති.

එවං මහාසමුද්දං තරන්තස්ස විරියපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා, ඛන්තිවාදීජාතකෙ :-

"අචෙතනංව කොට්ටෙන්තෙ තිණ්හෙන ඵරසුනා මමං,
කාසිරාජෙ න කුප්පාමි එසා මෙ ඛන්තිපාරමී"ති.

එවං අචෙතනභාවෙන විය මහාදුක්ඛං අධිවාසෙන්තස්ස ඛන්තිපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා, මහාසුතසොමජාතකෙ :-

"සච්චවාචං අනුරක්ඛන්තො චජිත්වා මම ජීවිතං,
මොචයිං එකසතං ඛත්තියෙ එසා මෙ සච්චපාරමී"ති.

එවං ජීවිතං චජිත්වා සච්චං අනුරක්ඛන්තස්ස සච්චපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා, මූගපක්ඛජාතකෙ :-

"මාතාපිතා න මෙ දෙස්සා න පි දෙස්සං මහායසං,
සබ්බඤ්ඤුතං පියං මය්හං තස්මා වතමධිට්ඨහි"න්ති

එවං ජීවිතම්පි චජතො වතං අධිට්ඨහන්තස්ස අධිට්ඨානපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. සාමජාතකෙ :-

"න මං කොචි උත්තසති න පිහං භායාමි කස්සචි,
මෙත්තාබලෙනුපත්ථද්ධො රමාමි පවනෙ තදා"ති.

එවං ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා මෙත්තායන්තස්ස මෙත්තාපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා, ලොමහංසජාතකෙ :-

"සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි ඡවට්ඨිං උපනිධායහං,
ගොමණ්ඩලා උපගන්ත්වා රූපං දස්සෙන්තනප්පක"න්ති

එවං ගාමදාරකෙහි නිට්ඨුභනාදීහි චෙව මාලාගන්ධූපහාරාදීහි චෙව සුඛදුක්ඛං උප්පාදෙන්තෙසුපි උපෙක්ඛං අනතිවත්තන්තස්ස උපෙක්ඛාපාරමිතා පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පනෙස අත්ථො චරියාපිටකතො ගහෙතබ්බො, එවං පාරමියො පූරෙත්වා වෙස්සන්තරත්තභාවෙ ඨිතො :-

"අචෙතනායං පුථවි අවිඤ්ඤාය සුඛං දුඛං,
සාපි දානබලා මය්හං සත්තක්ඛත්තුං පකම්පථා"ති.

එවං මහාපථවිං කම්පෙත්වා මහාපුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ තතො චුතො තුසිතභවනෙ නිබ්බත්ති. ඉති දීපඞ්කරපාදමූලතො පට්ඨාය යාව අයං තුසිතපුරෙ නිබ්බත්ති, එත්තකං ඨානං දූරෙනිදානං නාම. තුසිතපුරෙ වසන්තෙයෙව බොධිසත්තෙ බුද්ධකොලාහලං නාම උදපාදි. ලොකස්මිං හි තීණි කොලාහලානි උප්පජ්ජන්ති: කප්පකොලාහලං බුද්ධකොලාහලං චක්කවත්තිකොලාහලන්ති. තත්ථ වස්සසතසහස්සච්චයෙන කප්පුට්ඨානං භවිස්සතීති ලොකබ්යූහා නාම කාමාවචරදෙවා මුත්තසිරා විකිණ්ණකෙසා රුදම්මුඛා අස්සූනි හත්ථෙහි පුඤ්ඡමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය විරූපවෙසධාරිනො හුත්වා මනුස්සපථෙ විචරන්තා එවං ආරොචෙන්ති: මාරිසා ඉතො වස්සසතසහස්සච්චයෙන කප්පුට්ඨානං භවිස්සති, අයං ලොකො විනස්සිස්සති, මහාසමුද්දොපි සුස්සිස්සති, අයං ච මහාපථවී සිනෙරු ච පබ්බතරාජා උඩ්ඪය්හිස්සන්ති විනස්සිස්සන්ති, යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනාසො භවිස්සති, මෙත්තං මාරිසා භාවෙථ, කරුණං මුදිතං උපෙක්ඛං මාරිසා භාවෙථ, මාතරං උපට්ඨහථ, පිතරං උපට්ඨහථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො හොථාති,

ඉදං කප්පකොලාහලං නාම. වස්සසහස්සච්චයෙන පන සබ්බඤ්ඤු බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතීති ලොකපාලදෙවා ඉතො මාරිසා වස්සසහස්සච්චයෙන බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජතීති උග්ඝොසෙන්තා ආහිණ්ඩන්ති. ඉදං බුද්ධකොලාහලං නාම. වස්සසතච්චයෙන චක්කවත්තිරාජා උප්පජ්ජිස්සතීති දෙවතායො ඉතො මාරිසා වස්සසතච්චයෙන චක්කවත්තිරාජා උප්පජ්ජිස්සතීති උග්ඝොසෙන්තියො ආහිණ්ඩන්ති. ඉදං චක්කවත්තිකොලාහලං නාම, ඉමානි තීණි කොලාහලානි මහන්තානි හොන්ති. තෙසු බුද්ධකොලාහලසද්දං සුත්වා සකලදසසහස්සචක්කවාළදෙවතා එකතො සන්නිපතිත්වා අසුකො නාම සත්තො බුද්ධො භවිස්සතීති ඤත්වා තං උපසංකමිත්වා ආයාචන්ති. ආයාචමානා ච පුබ්බනිමිත්තෙසු උප්පන්නෙසු ආයාචන්ති. තදා පන සබ්බාපි තා එකෙකචක්කවාළෙ චාතුම්මහාරාජසක්කසුයාමසන්තුසිතපරනිම්මිතවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මෙහි සද්ධිං එකචක්කවාළෙ සන්නිපතිත්වා තුසිතභවනෙ වසන්තස්ස බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා මාරිස තුම්හෙහි දසපාරමියො පූරෙන්තෙහි න සක්කසම්පත්තිං[1] න බ්‍රහ්ම න චක්කවත්තිසම්පත්තිං පත්ථෙන්තෙහි පූරිතා, ලොකනිත්ථරණත්ථාය පන සබ්බඤ්ඤුතං පත්ථෙන්තෙහි පූරිතා, සො වො දානි කාලො මාරිස බුද්ධත්ථාය සමයො මාරිස බුද්ධත්ථායාති එවං ආයාචිංසු. අථ මහාසත්තො දෙවතානං පටිඤ්ඤං අදත්වාව කාලදීපදෙසකුලජනෙත්තිආයුපරිච්ඡෙදවසෙන පඤ්චමහාවිලොකනං නාම විලොකෙසි, තත්ථ කාලො නු ඛො අකාලො නු ඛොති පඨමං කාලං විලොකෙසි, තත්ථ වස්සසතසහස්සතො උද්ධං වඩ්ඪිත ආයුකාලො කාලො නාම න හොති, කස්මා? තදා හි සත්තානං ජාතිජරාමරණානි න පඤ්ඤායන්ති බුද්ධානං ච ධම්මදෙසනා තිලක්ඛණමුත්තා නාම නත්ථි තෙසං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තාති කථෙන්තානං කිං නාමෙතං කථෙන්තීති නෙව සොතබ්බං න සද්ධාතබ්බං මඤ්ඤන්ති, තතො අභිසමයො න හොති. තස්මිං අසති අනිය්‍යාණිකං සාසනං හොති. තස්මා සො අකාලො, වස්සසතතො ඌනආයුකාලොපි අකාලො නාම හොති; කස්මා? තදා හි සත්තා උස්සන්නකිලෙසා හොන්ති උස්සන්නකිලෙසානඤ්ච දින්නොවාදො ඔවාදට්ඨානෙ න තිට්ඨති උදකෙ දණ්ඩරාජි විය ඛිප්පං විගච්ඡති, තස්මා සොපි අකාලො වස්සසතසහස්සතො පන පට්ඨාය හෙට්ඨා වස්සසතතො පට්ඨාය උද්ධං ආයුකාලො කාලො නාම. තදා ච වස්සසතස්ස ආයුකාලො. අථ මහාසත්තො නිබ්බත්තිතබ්බකාලොති කාලං පස්සි. තතො දීපං විලොකෙන්තො සපරිවාරෙ චත්තාරො දීපෙ ඔලොකෙත්වා තීසු දීපෙසු බුද්ධා න නිබ්බත්තන්ති ජම්බුදීපෙයෙව නිබ්බත්තන්තීති දීපඤ්ච පස්සි, තතො ජම්බුදීපො නාම මහා, දසසහස්සයොජනපරිමාණො. කතරස්මිං නු ඛො පදෙසෙ බුද්ධා නිබ්බත්තන්තීති? ඔකාසම්පි ඔලොකෙන්තො මජ්ඣිමදෙසං පස්සි; මජ්ඣිමදෙසො, නාම පුරත්ථිමාය දිසාය කජඞ්ගලං නාම නිගමො තස්සාපරෙන

1. ජා: අ: න මාරසම්පත්තිං.

මහාසාලො තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, පුබ්බදක්ඛිණාය දිසාය සලලවතී නාම නදී තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, දක්ඛිණාය දිසාය සෙතකණ්ණිකං නාම නිගමො තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, පච්ඡිමාය දිසාය ථූණං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, උත්තරාය දිසාය උසීරද්ධජො නාම පබ්බතො තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙති, එවං විනයෙ වුත්තො පදෙසො සො ආයාමතො තීණි යොජනසතානි විත්ථාරතො අඩ්ඪතෙය්‍යානි[1] පරික්ඛෙපතො නවයොජනසතානීති, එතස්මිං පදෙසෙ බුද්ධා පච්චෙකබුද්ධා අග්ගසාවකා අසීතිමහාසාවකා චක්කවත්තිරාජා අඤ්ඤෙ ච මහෙසක්ඛා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපති මහාසාලා ච උප්පජ්ජන්ති. ඉදං චෙත්ථ කපිලවත්ථු නාම නගරං, තත්ථ මයා නිබ්බත්තිතබ්බන්ති නිට්ඨං අගමාසි. තතො කුලං විලොකෙන්තො බුද්ධා නාම වෙස්සකුලෙ වා සුද්දකුලෙ වා න නිබ්බත්තන්ති ලොකසම්මතෙ පන ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වාති ද්වීසු යෙව කුලෙසු නිබ්බත්තන්ති ඉදානි ඛත්තියකුලං ලොකසම්මතං තත්ථ නිබ්බත්තිස්සාමි, සුද්ධොදනො නාම රාජා මෙ පිතා භවිස්සතීති කුලං පස්සි. තතො මාතරං විලොකෙන්තො බුද්ධමාතා නාම පුරිසලොලා සුරාධුත්තා න හොති, කප්පසතසහස්සං පන පූරිතපාරමී ජාතිතො පට්ඨාය අඛණ්ඩපඤ්චසීලා යෙව හොති, අයඤ්ච මහාමායා නාම දෙවී එදිසී අයං මෙ මාතා භවිස්සතීති, කිත්තකං පනස්සා ආයූති? දසන්නං මාසානං උපරි සත්ත දිවසානීති පස්සි. ඉති ඉමං පඤ්චමහාවිලොකනං විලොකෙත්වා කාලො මෙ මාරිසා බුද්ධභාවායාති දෙවතානං සඞ්ගහං කරොන්තො පටිඤ්ඤං දත්වා ගච්ඡථ තුම්හෙති තා දෙවතා උය්‍යොජෙත්වා තුසිතදෙවතාහි පරිවුතො තුසිතපුරෙ නන්දනවනං පාවිසි. සබ්බදෙවලොකෙසු හි නන්දනවනං අත්ථි යෙව; තත්ථ නං දෙවතා "ඉතො චුතො සුගතිං ගච්ඡ ඉතො චුතො සුගතිං ගච්ඡා"ති එවං පුබ්බෙ කතකුසලකම්මොකාසං සාරයමානා විචරන්ති; සො එවං දෙවතාහි කුසලං සාරයමානාහි පරිවුතො තත්ථ විචරන්තො යෙව චවිත්වා මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස ආවිභාවත්ථං අයං ආනුපුබ්බිකථා: තදා කිර කපිලවත්ථුනගරෙ ආසාළ්හිනක්ඛත්තං සඞ්ඝුට්ඨං අහොසි, මහාජනො නක්ඛත්තං කීළති, මහමායා දෙවී පුරෙ පුණ්ණමාය සත්තමදිවසතො පට්ඨාය විගතසුරාපානං මාලාගන්ධවිභූතිසම්පන්නං නක්ඛත්තකීළං අනුභවමානා සත්තමෙ දිවසෙ පාතොව උට්ඨාය ගන්ධොදකෙන නහායිත්වා චත්තාරිසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා මහාදානං දත්වා සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතා වරභොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය අලඞ්කතපටියත්තං සිරිගබ්භං පවිසිත්වා සිරිසයනෙ නිපන්නා නිද්දං ඔක්කමමානා ඉමං සුපිනං අද්දස: චත්තාරො කිර නං මහාරාජා සයනෙනෙව සද්ධිං උක්ඛිපිත්වා හිමවන්තං

1. ජා: අ: අඩ්ඪතියොජනානි.

නෙත්වා සට්ඨියොජනිකෙ මනොසිලාතලෙ සත්තයොජනිකස්ස මහාසාලරුක්ඛස්ස හෙට්ඨා ඨපෙත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු, අථ නෙසං දෙවියො ආගන්ත්වා දෙවිං අනොතත්තදහං නෙත්වා මනුස්සමලහරණත්ථං නහාපෙත්වා දිබ්බවත්ථං නිවාසාපෙත්වා ගන්ධෙහි විලිම්පාපෙත්වා දිබ්බපුප්ඵානි පිළන්ධාපෙත්වා තතො අවිදූරෙ රජතපබ්බතො තස්ස අන්තො කනකවිමානං අත්ථි තත්ථ පාචීනසීසකං දිබ්බසයනං පඤ්ඤපෙත්වා නිපජ්ජාපෙසුං. අථ බොධිසත්තො සෙතවරවාරණො හුත්වා තතො අවිදූරෙ එකො සුවණ්ණපබ්බතො තත්ථ විචරිත්වා තතො ඔරුය්හ රජතපබ්බතං අභිරුහිත්වා උත්තරදිසතො ආගම්ම රජතදාමවණ්ණාය සොණ්ඩාය සෙතපදුමං ගහෙත්වා කුඤ්චනාදං නදිත්වා කනකවිමානං පවිසිත්වා මාතුසයනං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණං පස්සං ඵාලෙත්වා කුච්ඡිං පවිට්ඨසදිසො අහොසි. එවං උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තෙන පටිසන්ධිං ගණ්හි. පුන දිවසෙ පබුද්ධා දෙවී තං සුපිනං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා චතුසට්ඨිමත්තෙ බ්‍රාහ්මණපාමොක්ඛෙ පක්කොසාපෙත්වා හරිතුපලිත්තාය ලාජාදීහි කතමඞ්ගලසක්කාරාය භූමියා මහාරහානි ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා තත්ථ නිසින්නානං බ්‍රාහ්මණානං සප්පිමධුසක්කරාභිසඞ්ඛතස්ස වරපායාසස්ස සුවණ්ණරජතපාතියො පූරෙත්වා සුවණ්ණරජතපාතීහි යෙව පටිකුජ්ජිත්වා අදාසි. අඤ්ඤෙහි ච අහතවත්ථකපිලගාවිදානාදීහි තෙ සන්තප්පෙසි. අථ නෙසං සබ්බකාමෙහි සන්තප්පිතානං බ්‍රාහ්මණානං සුපිනං ආරොචෙත්වා කිං භවිස්සතීති? පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා ආහංසු: "මා චින්තයිත්ථ මහාරාජ දෙවියා කුච්ඡිම්හි ගබ්භො පතිට්ඨිතො, සො ච ඛො පුරිසගබ්භො න ඉත්ථිගබ්භො, පුත්තො තෙ භවිස්සති; සො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසිස්සති රාජා භවිස්සති චක්කවත්ති, සචෙ අගාරස්මා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සති බුද්ධො භවිස්සති ලොකෙ විවට්ටච්ඡදො"ති. බොධිසත්තස්ස පන මාතුකුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිගහණක්ඛණෙ එකප්පහාරෙනෙව සකලදසසහස්සී ලොකධාතු සංකම්පි සම්පකම්පි සම්පවෙධි, ද්වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං, දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු අප්පමාණො ඔභාසො ඵරි, තස්ස තං සිරිං දට්ඨුකාමා විය අන්ධා චක්ඛූනි පටිලභිංසු, බධිරා සද්දං සුණිංසු, මූගා සමාලපිංසු, ඛුජ්ජා උජුගත්තා අහෙසුං, පඞ්ගුලා පදසා ගමනං පටිලභිංසු, බන්ධනගතා සබ්බසත්තා අන්දුබන්ධනාදීහි මුච්චිංසු, සබ්බනරකෙසු අග්ගි නිබ්බායි, පෙත්තිවිසයෙසු ඛුප්පිපාසා වූපසමිංසු, තිරච්ඡානානං භයං නාහොසි, සබ්බසත්තානං රොගො වූපසමි, සබ්බසත්තා පියංවදා අහෙසුං, මධුරාකාරෙන අස්සා හසිංසු, වාරණා ගජ්ජිංසු, සබ්බතුරියානි සකසකනින්නාදං මුඤ්චිංසු, අඝට්ටිතානි යෙව මනුස්සාදීනං හත්ථූපගාදීනි ආභරණානි විරවිංසු, සබ්බා දිසා විප්පසන්නා අහෙසුං, සත්තානං සුඛං උප්පාදයමානො මුදුසීතලො වාතො වායි, අකාලමෙඝො පවස්සි, පඨවිතොපි උදකං උබ්භිජ්ජිත්වා විස්සන්දි, පක්ඛිනො ආකාසගමනං විජහිංසු, නදියො අසන්දමානා අට්ඨංසු, මහාසමුද්දෙ මධුරොදකං අහොසි, සබ්බත්ථකමෙව පඤ්ච

වණ්ණපදුමෙහි සඤ්ඡන්නතලො අහොසි, ථලජජලජාදීනි සබ්බපුප්ඵානි
පුප්ඵිංසු, රුක්ඛානං ඛන්ධෙසු ඛන්ධපදුමානි සාඛාසු සාඛාපදුමානි ලතාසු
ලතාපදුමානි පුප්ඵිංසු, ඛලසිලාතලානි භින්දිත්වා උපරූපරි සතපත්තානි[1]
හුත්වා දණ්ඩකපදුමානි නාම නික්ඛමිංසු, ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි
ඔලම්බිංසු, සමන්තතො පුප්ඵවස්සානි වස්සිංසු, ආකාසෙ දිබ්බතුරියානි
වජ්ජිංසු, සකලදසසහස්සී ලොකධාතු වට්ටෙත්වා විස්සට්ඨමාලාගුළො විය
උප්පීළෙත්වා බද්ධමාලාකලාපො විය අලඞ්කතපටියත්තමාලාසනං විය ච
එකමාලිනී[2] විප්ඵුරන්තවාලවීජනී පුප්ඵධූපගන්ධපරිවාසිතා පරමසොභග්ග
පත්තා අහොසි. එවං ගහිතපටිසන්ධිකස්ස බොධිසත්තස්ස පටිසන්ධිතො
පට්ඨාය බොධිසත්තස්ස චෙව බොධිසත්තමාතුයා ච උපද්දවනිවාරණත්ථං
ඛග්ගහත්ථා චත්තාරො දෙවපුත්තා ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. බොධිසත්තස්ස
මාතුයා පුරිසෙසු රාගචිත්තං නුප්පජ්ජි ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා ච අහොසි
සුඛිනී අකිලන්තකායා. බොධිසත්තඤ්ච අන්තොකුච්ඡිගතං විප්පසන්නෙ
මණිරතනෙ ආවුතපණ්ඩුසුත්තං විය පස්සති. යස්මා ච බොධිසත්තෙන
වසිතකුච්ඡි නාම චෙතියගබ්භසදිසා හොති න සක්කා අඤ්ඤෙන
සත්තෙන වසිතුං වා පරිභුඤ්ජිතුං වා, තස්මා බොධිසත්තමාතා සත්තා
හජාතෙ බොධිසත්තෙ කාලං කත්වා තුසිතපුරෙ නිබ්බත්තති. යථා ච අඤ්ඤා
ඉත්ථියො දසමාසෙ අප්පත්තාපි අතික්කමිත්වාපි නිසින්නාපි නිපන්නාපි
විජායන්ති න එවං බොධිසත්තමාතා, සා පන බොධිසත්තං දසමාසෙ
කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා ඨිතාව විජායති. අයං බොධිසත්තමාතුධම්මතා,
මහාමායාපි ඛො දෙවී පත්තෙන තෙලං විය දසමාසෙ කුච්ඡිනා බොධි
සත්තං පරිහරිත්වා පරිපුණ්ණගබ්භා ඤාතිකුලං ගන්තුකාමා සුද්ධොදන
මහාරාජස්ස ආරොචෙසි: ඉච්ඡාමහං දෙව කුලසන්තකං දෙවදහනගරං
ගන්තුන්ති. රාජා සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා කපිලවත්ථුතො යාව දෙවදහ
නගරා මග්ගං සමතලං කාරාපෙත්වා කදලිපුණ්ණඝටධජපතාකාදීහි
අලඞ්කාරාපෙත්වා දෙවිං සොණ්ණසිවිකාය නිසීදාපෙත්වා අමච්චසහස්සෙන
උක්ඛිපාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන පෙසෙසි. ද්වින්නම්පි නගරානං
අන්තරෙ උභයනගරවාසීනම්පි ලුම්බිනිවනං නාම මඞ්ගලසාලවනං
අත්ථි. තස්මිං සමයෙ මූලතො පට්ඨාය යාව අග්ගසාඛා සබ්බං එකඵාලි
ඵුල්ලං අහොසි සාඛන්තරෙහි චෙව පුප්ඵන්තරෙහි ච පඤ්චවණ්ණ
භමරගණා නානප්පකාරා ච සකුණසඞ්ඝා "මධුරස්සරෙන විකූජන්තා
විචරන්ති, සකලං ලුම්බිනීවනං චිත්තලතාවනසදිසං මහානුභාවස්ස
රඤ්ඤො සුසජ්ජිත ආසනමණ්ඩලං[3] විය අහොසි, දෙවියා තං දිස්වා
සාලවනෙ කීළිතුකාමතා උදපාදි. අමච්චා දෙවිං ගහෙත්වා සාලවනං
පවිසිංසු. සා මඞ්ගලසාලමූලං උපගන්ත්වා සාලසාඛං ගණ්හිතුකාමා
අහොසි. සාලසාඛා සුසෙදිතවෙත්තග්ගං විය ඔනමිත්වා දෙවියා හත්ථ
සමීපං උපගඤ්ඡි. සා හත්ථං පසාරෙත්වා සාඛං අග්ගහෙසි, තාවදෙවස්ස
කම්මජවාතා චලිංසු: අථස්සා සාණිං පරික්ඛිපාපෙත්වා මහාජනො

1. ජා: අ: සත්තසත්තා හුත්වා. 2. ජා: අ: එකමාලාමාලිනී. 3. ජා: අ: ආපානමණ්ඩලං.

පටික්කමි. සාලසාඛං ගහෙත්වා තිට්ඨමානාය ච'ස්සා ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි තං ඛණඤ්ඤෙව චත්තාරො මහාබ්‍රහ්මාණො සුවණ්ණජාලං ආදාය සම්පත්තා තෙන සුවණ්ණජාලෙන බොධිසත්තං සම්පටිච්ඡිත්වා මාතු පුරතො ඨත්වා අත්තමනා දෙවි හොහි මහෙසක්කො තෙ පුත්තො උප්පන්නොති ආහංසු. යථා පන අඤ්ඤෙ සත්තා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තා පටික්කූලෙන අසුචිනා මක්ඛිතා හුත්වා නික්ඛමන්ති, න එවං බොධිසත්තො සො පන ධම්මාසනතො ඔතරන්තො ධම්මකථිකො විය නිස්සෙණිතො ඔතරන්තො පුරිසො විය ච ද්වෙ හත්ථෙ ද්වෙ ච පාදෙ පසාරෙත්වා ඨිතකොව මාතුකුච්ඡිසම්භවෙන කෙනචි අසුචිනා අමක්ඛිතො සුද්ධො විසදො කාසිකවත්ථෙ නික්ඛිත්තමණිරතනං විය ජොතයන්තො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමි. එවං සන්තෙපි බොධිසත්තස්ස ච බොධිසත්තමාතුයා ච සක්කාරත්ථං ආකාසතො ද්වෙ උදකධාරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තස්ස ච මාතු ච'ස්ස සරීරෙ උතුං ගාහාපෙසුං. අථ නං සුවණ්ණජාලෙන පටිග්ගහෙත්වා ඨිතානං මහාබ්‍රහ්මානං හත්ථතො චත්තාරො මහාරාජා[1] මඞ්ගලසම්මතාය සුඛසම්ඵස්සාය අජිනප්පවෙණියා ගණ්හිංසු තෙසං හත්ථතො මනුස්සා දුකූලචුම්බටකෙන ගණ්හිංසු. මනුස්සානං හත්ථතො මුච්චිත්වා පථවියං පතිට්ඨාය පුරත්ථිමදිසං ඔලොකෙසි. අනෙකානි චක්කවාළසහස්සානි එකඞ්ගණානි අහෙසුං. තත්ථ දෙවමනුස්සා ගන්ධමාලාදීහි පූජයමානා මහාපුරිස ඉධ තුම්හෙහි සදිසො අඤ්ඤො නත්ථි කුතො උත්තරිතරොති ආහංසු. එවං චතස්සො දිසා චතස්සො අනුදිසා ච හෙට්ඨා උපරීති දසපි දිසා අනුවිලොකෙත්වා අත්තනො සදිසං කඤ්චි අදිස්වා අයං උත්තරදිසාති සත්තපදවීතිහාරෙන අගමාසි මහාබ්‍රහ්මුනා සෙතච්ඡත්තං ධාරියමානො සුයාමෙන වාලවීජනිං අඤ්ඤාහි ච දෙවතාහි සෙසරාජකකුධභණ්ඩහත්ථාහි අනුගම්මමානො තතො සත්තමපදෙ ඨිතො **"අග්ගොහමස්මි ලොකස්සා"**ති ආදිං ආසභිං වාචං නිච්ඡාරෙන්තො සීහනාදං නදි, බොධිසත්තො හි තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාචං නිච්ඡාරෙසි "මහොසධත්තභාවෙ වෙස්සන්තරත්තභාවෙ ඉමස්මිං අත්තභාවෙ චා"ති. මහොසධත්තභාවෙ කිරස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තස්සෙව සක්කො දෙවරාජා ආගන්ත්වා චන්දනසාරං හත්ථෙ ඨපෙත්වා ගතො, සො තං මුට්ඨියං කත්වාව නික්ඛමි, අථ'ස්ස මාතා කිං තාත ගහෙත්වා ආගතොසීති? පුච්ඡි. "ඔසධං අම්මා"ති. ඔසධං ගහෙත්වා ආගතත්තා ඔසධකුමාරොත්වෙව'ස්ස නාමමකංසු. තං ඔසධං ගහෙත්වා 'උදකපාතියං පක්ඛිපිංසු. ආගතාගතානං අන්ධබධිරාදීනං තදෙව සබ්බරොගවූපසමාය භෙසජ්ජං අහොසි. තතො මහන්තං ඉදං ඔසධන්ති උප්පන්නවචනං උපාදාය මහොසධොතිස්ස නාමං ජාතං. වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා ච "අත්ථි නු ඛො අම්ම කිඤ්චි ගෙහස්මිං දානං දස්සාමී"ති මාතරං වදන්තො නික්ඛමි. අථ'ස්ස මාතා 'සධනෙ කුලෙ නිබ්බත්තොසි තාතා'ති වත්වා පුත්තස්ස හත්ථං අත්තනො හත්ථතලෙ කත්වා සහස්සත්ථවිකං ඨපාපෙසි ඉමස්මිං පන

1. ජා: අ: චත්තාරොමහාරාජානො.

අත්තභාවෙ ඉමං සීහනාදං නදීති. එවං බොධිසත්තො තීසු අත්තභාවෙසු මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තමත්තොව වාචං නිච්ඡාරෙසි. යථා ච පටිසන්ධිග්ගහණක්ඛණෙ ජාතක්ඛණෙපිස්ස ද්වත්තිංසපුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං. යස්මිං පන සමයෙ අම්හාකං බොධිසත්තො ලුම්බිනිවනෙ ජාතො තස්මිං යෙව සමයෙ **රාහුලමාතා** දෙවී, **ආනන්දො**, **ඡන්නො** අමච්චො, **කාළුදායි** අමච්චො, **කණ්ඨකො** අස්සරාජා,[1] **බොධිරුක්ඛො**, චතස්සො **නිධිකුම්භියො** ච ජාතා. තත්ථ එකා නිධිකුම්භි ගාවුතප්පමාණා එකා අඩ්ඪයොජනප්පමාණා එකා තිගාවුතප්පමාණා එකා යොජනප්පමාණා ගම්භීරතො පථවීපරියන්තා එව අහොසි. ඉමෙ සත්ත සහජාතා නාම. උභයනගරවාසිනො බොධිසත්තං ගහෙත්වා කපිලවත්ථුනගරමෙව අගමංසු. තං දිවසමෙව "කපිලවත්ථුනගරෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො ජාතො අයං කුමාරො බොධිමූලෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො භවිස්සතී"ති තාවතිංසභවනෙ හට්ඨතුට්ඨා දෙවසඞ්ඝා චෙලුක්ඛෙපාදීනි පවත්තෙන්තා කීළිංසු. තදා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස කුලූපගො අට්ඨසමාපත්තිලාභී කාළදෙවලො නාම තාපසො භත්තකිච්චං කත්වා දිවාවිහාරත්ථාය තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ දිවාවිහාරං නිසින්නො තා දෙවතා තථා කීළමානා දිස්වා "කිං කාරණා තුම්හෙ එවං තුට්ඨමානසා කීළථ? මය්හමෙතං කාරණං කථෙථා"ති. ආහ. දෙවතා ආහංසු: "මාරිස! සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො ජාතො, සො බොධිමණ්ඩෙ නිසීදිත්වා බුද්ධො හුත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සති, තස්ස අනන්තං බුද්ධලීළ්හං දට්ඨුං ධම්මඤ්ච සොතුං ලභාමාති ඉමිනා කාරණෙන තුට්ඨම්හා"ති. තාපසො තාසං වචනං සුත්වා ඛිප්පං දෙවලොකතො ඔරුය්හ රාජනිවෙසනං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො "පුත්තො කිර තෙ මහාරාජ ජාතො පස්සිස්සාමි න"න්ති ආහ. රාජා අලඞ්කතපටියත්තං කුමාරං ආහරාපෙත්වා තාපසං වන්දාපෙතුං අභිහරි. බොධිසත්තස්ස පාදා පරිවත්තිත්වා තාපසස්ස ජටාය පතිට්ඨහිංසු. බොධිසත්තස්ස හි තෙන අත්තභාවෙන වන්දිතබ්බයුත්තකො නාම අඤ්ඤො නත්ථි. සචෙ හි අජානන්තා බොධිසත්තස්ස සීසං තාපසස්ස පාදමූලෙ ඨපෙය්‍යුං? තස්ස මුද්ධං සත්තධා ඵලෙය්‍ය, තාපසො න මෙ අත්තානං නාසෙතුං යුත්තන්ති උට්ඨායාසනා බොධිසත්තස්ස අඤ්ජලිං පග්ගහෙසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අත්තනො **පුත්තං වන්දි.** තාපසො අතීතෙ චත්තාළීසකප්පෙ අනාගතෙ චත්තාළීසාති අසීතිකප්පෙ අනුස්සරති. බොධිසත්තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා "භවිස්සති නු ඛො බුද්ධො උදාහු නො"ති ආවජ්ජිත්වා උපධාරෙන්තො නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සතීති ඤත්වා අච්ඡරියපුරිසො අයන්ති සිතං කත්වා තතො "අහං ඉමං බුද්ධභූතං දට්ඨුං ලභිස්සාමි නු ඛො නො"ති? උපධාරෙන්තො "න ලභිස්සාමි අන්තරායෙව කාලං කත්වා බුද්ධසතෙනපි බුද්ධසහස්සෙනපි

1. ජා: අ: ආජානීයො හත්ථිරාජා.

ගන්ත්වා බොධෙතුං අසක්කුණෙය්‍යෙ අරූපභවෙ නිබ්බත්තිස්සාමී"ති දිස්වා "එවරූපං නාම අච්ඡරියපුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨුං න ලභිස්සාමි මහතී වත මෙ ජානි භවිස්සතී"ති පරොදි. මනුස්සා දිස්වා අම්හාකං අය්‍යො ඉදානෙව හසිත්වා පුන රොදති භන්තෙ කින්නු බො අම්හාකං අය්‍යපුත්තස්ස කොචි අන්තරායො භවිස්සතීති? තං පුච්ඡිංසු. නත්ථෙතස්ස අන්තරායො නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සතීති. "අථ කස්මා භන්තෙ පරොදිත්ථා"ති? එවරූපං පුරිසං බුද්ධභූතං දට්ඨුං න ලභිස්සාමි, මහතී වත මෙ ජානි භවිස්සතීති අත්තානං අනුසොචන්තො රොදාමීති ආහ. තතො සො කින්නු බො මෙ ඤාතකෙසු කොචි එතං බුද්ධභූතං පස්සිතුං ලභිස්සති න ලභිස්සතීති උපධාරෙන්තො අත්තනො භාගිනෙය්‍යං නාලකදාරකං අද්දස. සො භගිනියා ගෙහං ගන්ත්වා "කහං තෙ පුත්තො නාලකො"ති? ගෙහෙ අය්‍යාති. "පක්කොසාපෙහි න"න්ති පක්කොසාපෙත්වා අත්තනො සන්තිකමාගතං කුමාරං ආහ: තාත සුද්ධොදනමහාරාජස්ස කුලෙ පුත්තො ජාතො, බුද්ධඞ්කුරො එසො, පඤ්චතිංසවස්සානි අතික්කමිත්වා බුද්ධො භවිස්සති, ත්වං එතං දට්ඨුං ලභිස්සසි, අජ්ජෙව පබ්බජාහීති. සත්තාසීතිකොටිධනෙ කුලෙ නිබ්බත්තො දාරකො "න මං මාතුලො අනත්ථෙ නියොජෙස්සතී"ති චින්තෙත්වා තාවදෙව අන්තරාපණතො කාසායානි චෙව මත්තිකාපත්තඤ්ච ආහරාපෙත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරාපෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා "යො ලොකෙ උත්තමපුග්ගලො තං උද්දිස්ස මය්හං පබ්බජ්ජා"ති බොධිසත්තාභිමුඛං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා අංසකූටෙ ඔලග්ගෙත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා සමණධම්මං අකාසි. සො පරමාභිසම්බොධිං පත්තං තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා නාලකපටිපදං කථාපෙත්වා පුන හිමවන්තං පවිසිත්වා අරහත්තං පත්වා උක්කට්ඨපටිපදං පටිපන්නො සත්තෙව මාසෙ ආයුං පාලෙත්වා එකං සුවණ්ණපබ්බතං නිස්සාය ඨිතකොව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. බොධිසත්තම්පි බො පඤ්චමදිවසෙ සීසං නහාපෙත්වා "නාමගහණං ගණ්හිස්සාමා"ති රාජභවනං චතුජාතිගන්ධෙහි විලිම්පෙත්වා ලාජපඤ්චමකානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා අසම්භින්නපායාසං පචාපෙත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගතෙ අට්ඨුත්තරසතං බ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා රාජභවනෙ නිසීදාපෙත්වා සුභොජනං භොජාපෙත්වා මහාසක්කාරං කත්වා "කින්නු බො භවිස්සතී"ති? ලක්ඛණානි පරිග්ගණ්හාපෙසුං. තෙසු :-

"රාමො ධජො ලක්ඛණො චාපි මන්ති
කොණ්ඩඤ්ඤො ච භොජො සුයාමො සුදත්තො,
එතෙ තදා අට්ඨ අහෙසුං බ්‍රාහ්මණා
ඡළඞ්ගවා මන්තං වියාකරිංසූ"ති.

ඉමෙ අට්ඨෙව බ්‍රාහ්මණා ලක්ඛණපරිග්ගාහකා අහෙසුං. පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ සුපිනොපි එතෙහෙව පරිග්ගහිතො. තෙසු සත්ත ජනා ද්වෙ අඞ්ගුලියො උක්ඛිපිත්වා ද්වෙධා බ්‍යාකරිංසු. "ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතො සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසිස්සති රාජා භවිස්සති චක්කවත්ති, සචෙ පබ්බජිස්සති බුද්ධො භවිස්සතී"ති සබ්බං චක්කවත්තිරඤ්ඤො සිරිවිභවං ආචික්ඛිංසු. තෙසු දහරතරො ගොත්තතො **කොණ්ඩඤ්ඤො** නාම බ්‍රාහ්මණො බොධිසත්තස්ස වරලක්ඛණනිප්ඵත්තිං ඔලොකෙත්වා "ඉමස්ස අගාරමජ්ඣෙ ඨානකාරණං නත්ථි, එකන්තෙනෙව විවට්ටච්ඡද්දො බුද්ධො භවිස්සතී"ති එකමෙව අඞ්ගුලිං උක්ඛිපිත්වා එකංසබ්‍යාකරණං බ්‍යාකාසි. අයං හි කතාධිකාරො පච්ඡිමභවිකසත්තො පඤ්ඤාය ඉතරෙ සත්ත ජනෙ අභිභවිත්වා ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතස්ස බොධිසත්තස්ස එකන්තබුද්ධභාවසඞ්ඛාතං එකමෙව ගතිං අද්දස. තස්මා එකඞ්ගුලිං උක්ඛිපිත්වා එවං බ්‍යාකාසි. අථස්ස නාමං ගණ්හන්තා සබ්බලොකත්ථසිද්ධිකරත්තා **සිද්ධත්ථො**ති නාම මකංසු. අථ ඛො තෙ බ්‍රාහ්මණා අත්තනො ඝරානි ගන්ත්වා පුත්තෙ ආමන්තයිංසු "තාතා අම්හෙ මහල්ලකා සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තං සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තං සම්පාපුණෙය්‍යාම වා නො වා, තුම්හෙ තස්මිං කුමාරෙ සබ්බඤ්ඤුතං පත්තෙ තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජෙය්‍යාථා"ති. තෙ සත්තපි ජනා යාවතායුකං ඨත්වා යථාකම්මං ගතා. කොණ්ඩඤ්ඤමාණවො පන අරොගො අහොසි, සො මහාසත්තෙ වුද්ධිමන්වාය මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන උරුවෙලං ගන්ත්වා "රමණීයො වත අයං භූමිභාගො අලං වතිදං පධානත්ථිකස්ස කුලපුත්තස්ස පධානායා"ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා තත්ථ වාසං උපගතෙ "මහාපුරිසො පබ්බජිතො"ති සුත්වා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං පුත්තෙ උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ: සිද්ධත්ථකුමාරො කිර පබ්බජිතො සො නිස්සංසයෙන බුද්ධො භවිස්සති, සචෙ තුම්හාකං පිතරො අරොගා අස්සු අජ්ජ නික්ඛමිත්වා පබ්බජෙය්‍යුං සචෙ තුම්හෙපි ඉච්ඡෙය්‍යාථ එථ අහං මහාපුරිසං අනුපබ්බජිස්සාමීති. තෙ සබ්බෙ එකච්ඡන්දා භවිතුං නාසක්ඛිංසු. තෙසු තයො ජනා න පබ්බජිංසු. කොණ්ඩඤ්ඤබ්‍රාහ්මණං ජෙට්ඨකං කත්වා ඉතරෙ චත්තාරො පබ්බජිංසු. තෙ පඤ්චජනා **පඤ්චවග්ගියා ථෙරා** නාම ජාතා. තදා පන සුද්ධොදනමහාරාජා "කිං දිස්වා මය්හං පුත්තො පබ්බජිස්සතී"ති පුච්ඡි? චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානීති? "කතරඤ්ච කතරඤ්චාති? ජරාජිණ්ණං ව්‍යාධිතං මතං පබ්බජිත"න්ති. රාජා– ඉතො පට්ඨාය එවරූපානං මම පුත්තස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමිතුං මා අදත්ථ, මය්හං පුත්තස්ස බුද්ධභාවෙන කම්මං නත්ථි, අහං මම පුත්තං ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු ඉස්සරියාධිපච්චං චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙන්තං ඡත්තිංසයොජනපරිමණ්ඩලාය පරිසාය පරිවුතං ගගනතලෙ විචරමානං පස්සිතුකාමොති එවඤ්ච පන වත්වා ඉමෙසං චතුප්පකාරානං නිමිත්තානං කුමාරස්ස චක්ඛුපථෙ ආගමනනිවාරණත්ථං චතූසු දිසාසු ගාවුතෙ ගාවුතෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. තං පන දිවසං මඞ්ගලට්ඨානෙ සන්නිපතිතෙසු අසීතියා ඤාතිකුලසහස්සෙසු එකෙකො එකමෙකං

පුත්තං පටිජානි: "අයං බුද්ධො වා හොතු රාජා වා, මයං එකමෙකං පුත්තං දස්සාම සචෙපි බුද්ධො භවිස්සති ඛත්තියසමණගණෙහි පරිවුතො විචරිස්සති, සචෙ රාජා භවිස්සති ඛත්තියකුමාරෙහෙව පරිවුතො විචරිස්සතී"ති. රාජාපි බොධිසත්තස්ස උත්තමරූපසම්පන්නා විගතසබ්බදොසා ධාතියො පච්චුපට්ඨාපෙසි. බොධිසත්තො මහන්තෙන පරිවාරෙන මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන වඩ්ඪති. අථෙකදිවසං රඤ්ඤො වප්පමඞ්ගලං නාම අහොසි. තං දිවසං සකලනගරං දෙවනගරං විය අලඞ්කරොන්ති සබ්බෙ දාසකම්මකරාදයො අහතවත්ථනිවත්ථා ගන්ධමාලාදිපටිමණ්ඩිතා රාජකුලෙ සන්නිපතන්ති රඤ්ඤො කම්මන්තෙ නඞ්ගලසහස්සං යොජෙන්ති. තස්මිං පන දිවසෙ එකෙනූනඅට්ඨසතනඞ්ගලානි සද්ධිං බලිවද්දරස්මියොත්තෙහි රජතපරික්ඛතානි හොන්ති රඤ්ඤො ආලම්බනනඞ්ගලං පන රත්තසුවණ්ණපරික්ඛතං හොති. බලිවද්දානං සිඞ්ගා රස්මිපතොදාපි සුවණ්ණපරික්ඛතාව හොන්ති. රාජා මහාපරිවාරෙන නික්ඛමන්තො පුත්තං ගහෙත්වාව අගමාසි. කම්මන්තට්ඨානෙ එකො ජම්බුරුක්ඛො බහලපලාසො සන්දච්ඡායො අහොසි. තස්ස හෙට්ඨා කුමාරස්ස සයනං පඤ්ඤපෙත්වා උපරි සුවණ්ණතාරඛචිතං විතානං බන්ධාපෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙත්වා ආරක්ඛං ඨපෙත්වා රාජා සබ්බාලඞ්කාරං අලඞ්කරිත්වා අමච්චගණපරිවුතො නඞ්ගලකරණට්ඨානං අගමාසි, තත්ථ රාජා සුවණ්ණනඞ්ගලං ගණ්හාති, අමච්චා එකෙනූනඅට්ඨසතරජතනඞ්ගලානි, කස්සකා සෙසනඞ්ගලානි, තෙ තානි ගහෙත්වා ඉතො චිතො ච කසන්ති. රාජා පන ඔරතො වා පාරං ගච්ඡති පාරතො වා ඔරං ආගච්ඡති, එතස්මිං ඨානෙ මහාසම්පත්ති අහොසි. බොධිසත්තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නා ධාතියො රඤ්ඤො සම්පත්තිං පස්සිස්සාමාති අන්තොසාණිතො බහි නික්ඛන්තා. බොධිසත්තො ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො කඤ්චි අදිස්වාව වෙගෙන උට්ඨාය පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා ආනාපානෙ පරිග්ගහෙත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙසි. ධාතියො ඛජ්ජභොජ්ජන්තරෙ විචරමානා ථොකං චිරායිංසු. සෙසරුක්ඛානං ඡායා අතිවත්තා[1] තස්ස පන රුක්ඛස්ස ඡායා පරිමණ්ඩලං හුත්වා අට්ඨාසි. ධාතියො අය්‍යපුත්තො එකකොති වෙගෙන සාණිං උක්ඛිපිත්වා අන්තො පවිසමානා බොධිසත්තං සයනෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නං තඤ්ච පාටිහාරියං දිස්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං: දෙව කුමාරො එවං නිසින්නො අඤ්ඤෙසං රුක්ඛානං ඡායා අතිවත්තා, ජම්බුරුක්ඛස්ස පන ඡායා පරිමණ්ඩලා ඨිතාති. රාජා වෙගෙනාගන්ත්වා පාටිහාරියං දිස්වා **අයං තෙ තාත දුතියවන්දනාති පුත්තං වන්දි.** අථ අනුක්කමෙන බොධිසත්තො සොළසවස්සුද්දෙසිකො ජාතො, රාජා බොධිසත්තස්ස තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙ තයො පාසාදෙ කාරාපෙසි එකං නවභූමකං එකං සත්තභූමකං එකං පඤ්චභූමකං චත්තාලීසසහස්සා ච නාටකිත්ථියො උපට්ඨාපෙසි බොධිසත්තො දෙවො විය අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතො අලඞ්කත

1, ජා: අ: අතික්කන්තා.

නාටකිත්ථීහි පරිවුතො නිප්පුරිසෙහි තූරියෙහි පරිචාරියමානො මහා
සම්පත්තිං අනුභවන්තො උතුවාරෙන[1] තීසු පාසාදෙසු විහාසි, රාහුලමාතා
පනස්ස දෙවී අග්ගමහෙසී අහොසි. තස්සෙවං මහාසම්පත්තිං අනුභවන්තස්ස
එකදිවසං ඤාතිසඞ්ඝස්ස අබ්භන්තරෙ අයං කථා උදපාදි: "සිද්ධත්ථො ඛිඩ්ඩා
පසුතොව විහරති, න කිඤ්චි සිප්පං සික්ඛති, සඞ්ගාමෙ පච්චුපට්ඨිතෙ
කිං කරිස්සතී"ති? රාජා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා "තාත තව ඤාතකා
සිද්ධත්ථො කිඤ්චි සිප්පං අසික්ඛිත්වා කීළාපසුතොව විහරතී"ති වදන්ති.
එත්ථ කිං, පත්තකාලෙ මඤ්ඤසීති? දෙව මම සිප්පං සික්ඛනකිච්චං
නත්ථි. නගරමජ්ඣෙ සිප්පදස්සනත්ථං භෙරිං චරාපෙථ. ඉතො
සත්තමෙ දිවසෙ ඤාතකානං සිප්පං දස්සෙස්සාමීති. රාජා තථා කාරෙසි.
බොධිසත්තො අක්ඛණවෙධි වාලවෙධි ධනුග්ගහෙ සන්නිපාතාපෙත්වා
මහාජනස්ස මජ්ඣෙ අඤ්ඤෙහි ධනුග්ගහෙහි අසාධාරණං ඤාතකානං
ද්වාදසවිධං සිප්පං දස්සෙසි. තං සරභඞ්ගජාතකෙ ආගතනයෙනෙව
වෙදිතබ්බං. තදා තස්ස ඤාතිසඞ්ඝො නික්කඞ්ඛො අහොසි. අථෙකදිවසං
බොධිසත්තො උය්‍යානභූමිං ගන්තුකාමො සාරථිං ආමන්තෙත්වා රථං
යොජෙහීති ආහ, සො සාරථි සාධූති පටිස්සුණිත්වා මහාරහං උත්තම
රථං සබ්බාලඞ්කාරෙන අලඞ්කරිත්වා කුමුදපත්තවණ්ණෙ චත්තාරො
මඞ්ගලසින්ධවෙ යොජෙත්වා බොධිසත්තස්ස පටිවෙදෙසි. බොධිසත්තො
දෙවවිමානසදිසං රථං අභිරුහිත්වා උය්‍යානාභිමුඛො අගමාසි. දෙවතා
"සිද්ධත්ථකුමාරස්ස අභිසම්බුජ්ඣනකාලො ආසන්නො, පුබ්බනිමිත්තං
දස්සෙස්සාමා"ති එකං දෙවපුත්තං ජරාජිණ්ණං ඛණ්ඩදන්තං පලිතකෙසං
වඞ්කං ඔභග්ගසරීරං දණ්ඩහත්ථං පවෙධමානං කත්වා දස්සෙසුං. තං බොධි
සත්තො චෙව සාරථි ච පස්සන්ති, තතො බොධිසත්තො "සම්ම සාරථි
කො නාමෙස පුරිසො කෙසාපිස්ස න යථා අඤ්ඤෙස"න්ති මහාපදානෙ
ආගතනයෙන සාරථිං පුච්ඡිත්වා තස්ස වචනං සුත්වා "ධීරත්ථු භො වත
ජාතියා යත්‍ර හි නාම ජාතස්ස ජරා පඤ්ඤායිස්සතී"ති සංවිග්ගහදයො
තතොව පටිනිවත්තිත්වා පාසාදමෙව අභිරුහි. රාජා– "කිං කාරණා මම
පුත්තො ඛිප්පං පටිනිවත්තී"ති? පුච්ඡි. ජිණ්ණකපුරිසං දිස්වා දෙවාති.
ජිණ්ණකං දිස්වා පබ්බජිස්සතීති ආහංසු කස්මා මං නාසෙථ? සීඝං
පුත්තස්ස මෙ නාටකානි සජ්ජෙථ, සම්පත්තිං අනුභවන්තො පබ්බජ්ජාය
සතිං න කරිස්සතීති වත්වා ආරක්ඛං වඩ්ඪෙත්වා සබ්බදිසාසු අද්ධයොජනෙ
අද්ධයොජනෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. පුනෙකදිවසං බොධිසත්තො තථෙව
උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාහි නිම්මිතං බ්‍යාධිතං පුරිසං දිස්වා පුරිමනයෙ
නෙව පුච්ඡිත්වා සංවිග්ගහදයො නිවත්තිත්වා පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි
පුච්ඡිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සංවිදහිත්වා පුන වඩ්ඪෙත්වා සමන්ත
තො තිගාවුතප්පමාණෙ පදෙසෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. අපරම්පි එකදිවසං
බොධිසත්තො තථෙව උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාහි නිම්මිතං කාල
කතං දිස්වා පුරිමනයෙනෙව පුච්ඡිත්වා සංවිග්ගහදයො පුන නිවත්තිත්වා
පාසාදං අභිරුහි. රාජාපි පුච්ඡිත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන සංවිදහිත්වා

1. ජා: අ: උතුවාරෙන උතුවාරෙන.

පුන වඩ්ඪෙත්වා සමන්තතො යොජනප්පමාණෙ ආරක්ඛං ඨපෙසි. අපරම්පෙකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො දෙවතාහි නිම්මිතං සුනිවත්ථං සුපාරුතං පබ්බජිතං දිස්වා– කො නාමෙසොති සාරථිං පුච්ඡි, සාරථි කිඤ්චාපි බුද්ධුප්පාදස්ස අභාවා පබ්බජිතං වා පබ්බජිතගුණෙ වා න ජානාති, දෙවතානුභාවෙන පන පබ්බජිතො නාමායං දෙවාති වත්වා පබ්බජ්ජාය ගුණෙ වණ්ණෙසි. බොධිසත්තො පබ්බජ්ජාය රුචිං උප්පාදෙත්වා තං දිවසං උය්‍යානං අගමාසි. දීඝභාණකා පනාහු: “චත්තාරිපි නිමිත්තානි එකදිවසෙනෙව දිස්වා අගමාසී”ති. සො තත්ථ දිවසභාගං කීළිත්වා මඞ්ගලපොක්ඛරණියං නහායිත්වා අත්ථංගතෙ සුරියෙ මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ නිසීදි අත්තානං අලඞ්කාරාපෙතුකාමො, අථස්ස පරිචාරකපුරිසා නානාවණ්ණානි දුස්සානි නානප්පකාරා ආභරණවිකතියො මාලාගන්ධවිලෙපනානි ච ආදාය සමන්තා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස නිසින්නාසනං උණ්හාකාරං අහොසි. සො කො නු ඛො මං ඉමම්හා ඨානා චාවෙතුකාමොති? උපධාරෙන්තො බොධිසත්තස්ස අලඞ්කාරෙතුකාමතං ඤත්වා විස්සකම්මං ආමන්තෙසි: සම්ම විස්සකම්ම සිද්ධත්ථකුමාරො අජ්ජ අඩ්ඪරත්තිසමයෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිස්සති, අයමස්ස පච්ඡිමං අලඞ්කාරකරණං, ත්වං උය්‍යානං ගන්ත්වා තං දිබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරොහීති. සො සාරථී සාධූති පටිග්ගහෙත්වා දෙවානුභාවෙන තං ඛණඤ්ඤෙව බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා තස්සෙව කප්පකසදිසො හුත්වා දිබ්බදුස්සෙන බොධිසත්තස්ස සීසං වෙඨෙසි. බොධිසත්තො හත්ථසම්ඵස්සෙන නායං මනුස්සො දෙවපුත්තො අයන්ති අඤ්ඤාසි. වෙඨනෙන වෙඨිතමත්තෙ සීසෙ මොළියං මණිරතනාකාරෙන දුස්සසහස්සං අබ්භුග්ගඤ්ඡි. පුන වෙඨෙන්තස්ස සහස්සන්ති දසක්ඛත්තුං වෙඨෙන්තස්ස දසදුස්සසහස්සානි අබ්භුග්ගච්ඡිංසු සීසං ඛුද්දකං දුස්සානි බහූනි, කථං අබ්භුග්ගතානීති න චින්තෙතබ්බං. තෙසු හි සබ්බමහන්තං සාමලතා පුප්ඵප්පමාණං අවසෙසානි කුතුම්බකපුප්ඵප්පමාණානි අහෙසුං. බොධිසත්තස්ස සීසං කිඤ්ජක්ඛ[1] ගවච්ඡිතං විය කුය්‍යකපුප්ඵං අහොසි. අථස්ස සබ්බාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතස්ස සබ්බතාලාවචරෙසු සකානි සකානි පටිභාණානි දස්සයන්තෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු “ජය නන්ද”ති ආදීහි වචනෙහි සූත මාගධිකාදීසු නානප්පකාරෙහි මඞ්ගලවචනත්ථුතිඝොසෙහි සම්භාවෙන්තෙසු සබ්බාලඞ්කාර පතිමණ්ඩිතං තං රථවරං ආනෙසුං. බොධිසත්තො තං අභිරුහි තස්මිං සමයෙ යසොධරා පුත්තං විජාතාති සුත්වා සුද්ධොදන මහාරාජා පුත්තස්ස මෙ තුට්ඨිං නිවෙදෙථාති සාසනං පහිණි. බොධිසත්තො තං සුත්වා “**රාහුලො ජාතො බන්ධනං ජාත**”න්ති ආහ. රාජා– කිං මෙ පුත්තො අවචාති? පුච්ඡිත්වා තං වචනං සුත්වා ඉතො පට්ඨාය නත්තා මෙ **රාහුලකුමාරො** නාම හොතූති ආහ. බොධිසත්තොපි ඛො රථවරං ආරුය්හ මහන්තෙන යසෙන අතිමනොරමෙන සිරිසොභග්ගෙන නගරං පාවිසි. තස්මිං සමයෙ **කිසාගොතමී** නාම

1. ජා: අ: කිඤ්ජක්ඛවලලිතං.

ඛත්තියකඤ්ඤා උපරි පාසාදවරතලගතා නගරං පදක්ඛිණං කුරුමානස්ස බොධිසත්තස්ස රූපසිරිං දිස්වා පීතිසොමනස්සජාතා ඉමං උදානං උදානෙසි :-

"නිබ්බුතා නූන සා මාතා නිබ්බුතො නූන සො පිතා,
නිබ්බුතා නූන සා නාරී යස්සායං ඊදිසො පතී"ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො චින්තෙසි: අයං එවමාහ එවරූපං අත්තභාවං පස්සන්තියා මාතු හදයං නිබ්බායති පිතු හදයං නිබ්බායති පජාපතියා හදයං නිබ්බායතීති කස්මිං නුඛො නිබ්බුතෙ හදයං නිබ්බුතං නාම හොතීති? අථස්ස කිලෙසෙසු විරත්තමානසස්ස එතදහොසි: රාගග්ගිම්හි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති. දොසග්ගිම්හි මොහග්ගිම්හි නිබ්බුතෙ නිබ්බුතං නාම හොති දිට්ඨිමානාදිසු සබ්බකිලෙසදරථෙසු නිබ්බුතෙසු නිබ්බුතං නාම හොතීති, අයං මං සුස්සවණං සාවෙසි. අහං හි නිබ්බානං ගවෙසන්තො විචරාමි අජ්ජෙව මයා ඝරාවාසං ඡඩ්ඩෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා නිබ්බානං ගවෙසිතුං වට්ටති. අයං ඉමිස්සා ආචරියභාගො හොතූති ගීවතො ඔමුඤ්චිත්වා කිසාගොතමියා සතසහස්සග්ඝනකං මුත්තාහාරං පෙසෙසි. සා සිද්ධත්ථකුමාරො මයි පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා පණ්ණාකාරං පෙසෙසීති සොමනස්සජාතා අහොසි. බොධිසත්තො මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන අත්තනො පාසාදං අභිරූහිත්වා සිරිසයනෙ නිපජ්ජි. තාවදෙව නං සබ්බාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතා නච්චගීතාදිසු සුසික්ඛිතා දෙවකඤ්ඤා විය රූපසොභග්ගප්පත්තා නාටකිත්ථියො තුරියානි ගහෙත්වා සම්පරිවාරෙත්වා අභිරමාපෙන්තියො නච්චගීතවාදිතානි පයොජයිංසු බොධිසත්තො කිලෙසෙසු විරත්තචිත්තතාය නච්චාදීසු අනභිරතො මුහුත්තං නිද්දං ඔක්කමි. තාපි ඉත්ථියො- යස්සත්ථාය මයං නච්චාදීනි පයොජෙම සො නිද්දූපගතො, ඉදානි කිමත්ථං කිලමිස්සාමාති? ගහිතගහිතානි තුරියානි අජ්ඣොත්ථරිත්වා නිපජ්ජිංසු. ගන්ධතෙලප්පදීපා ඣායන්ති. බොධිසත්තො පබුජ්ඣිත්වා සයනපිට්ඨෙ පල්ලඞ්කෙන නිසින්නො අද්දස තා ඉත්ථියො තුරියභණ්ඩානි අවත්ථරිත්වා නිද්දායන්තියො එකච්චා පග්ඝරිතඛෙළා ලාලාකිලින්නගත්තා එකච්චා දන්තෙ ඛාදන්තියො එකච්චා කාකච්ඡන්තියො එකච්චා විප්පලපන්තියො එකච්චා විවටමුඛී එකච්චා අපගතනිවත්ථා පාකටබීභච්ඡසම්බාධට්ඨානා; සො තාසං විප්පකාරං දිස්වා භීය්‍යොසොමත්තාය කාමෙසු විරත්තචිත්තො අහොසි. තස්ස අලඞ්කතපටියත්තං සක්කභවනසදිසම්පි තං මහාතලං නානාවිධකුණපභරිතං ආමකසුසානං විය උපට්ඨාසි. තයො භවා ආදිත්තගෙහසදිසා විය ඛායිංසු. "උපද්දුතං වත භො උපස්සට්ඨං වත භො"ති උදානං පවත්තෙසි. අතිවියස්ස පබ්බජ්ජාය චිත්තං නමි. සො අජ්ජෙව මයා මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුං වට්ටතීති සයනා උට්ඨාය ද්වාරසමීපං ගන්ත්වා- කො එත්ථාති? ආහ. උම්මාරෙ සීසං කත්වා නිපන්නො ඡන්නො අහං අය්‍යපුත්ත ඡන්නොති ආහ. අජ්ජාහං මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිතුකාමො එකං මෙ අස්සං කප්පෙහීති ආහ. සො සාධු දෙවාති අස්සභණ්ඩකං

ගහෙත්වා අස්සසාලං ගන්ත්වා ගන්ධතෙලප්පදීපෙසු ජලන්තෙසු සුමනපට්ටවිතානස්ස හෙට්ඨා රමණීයෙ භූමිභාගෙ ඨිතං කන්ථකං අස්සරාජං දිස්වා අජ්ජ මයා ඉමමෙව කප්පෙතුං වට්ටතීති කන්ථකං කප්පෙසි. සො කප්පියමානොව අඤ්ඤාසි: අයං ආකප්පනා අතිවිය ගාළ්හා අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු උය්‍යානකීළාය ගමනකාලෙ කප්පනා විය න හොති, මය්හං අය්‍යපුත්තො අජ්ජ මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිතුකාමො භවිස්සතීති. තතො තුට්ඨමානසො මහාහසිතං හසි. සො සද්දො සකලනගරං පත්ථරිත්වා ගච්ඡෙය්‍ය දෙවතා පන නං සන්නිරුම්භිත්වා කස්සචි සොතුං නාදංසු. බොධිසත්තොපි ඛො ඡන්නං පෙසෙත්වා පුත්තං තාව පස්සිස්සාමීති චින්තෙත්වා නිසින්නපල්ලඞ්කතො උට්ඨාය රාහුලමාතුයා වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ගබ්භද්වාරං විවරිත්වා අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ අන්තොගබ්භෙ ගන්ධතෙලප්පදීපො ඣායති, රාහුලමාතා සුමනමල්ලිකාදීනං පුප්ඵානං අම්මණමත්තෙන අභිප්පකිණ්ණෙ සයනෙ පුත්තස්ස මත්ථකෙ හත්ථං ඨපෙත්වා නිද්දායති. බොධිසත්තො උම්මාරෙ පාදං ඨපෙත්වා ඨිතකොව ඔලොකෙත්වා සචාහං දෙවියා හත්ථං අපනෙත්වා මම පුත්තං ගණ්හිස්සාමි දෙවී පබුජ්ඣිස්සති එවං මෙ ගමනන්තරායො භවිස්සති බුද්ධො හුත්වාව ආගන්ත්වා පුත්තං පස්සිස්සාමීති පාසාදතලතො ඔතරි. යං පන ජාතකට්ඨකථාය "තදා සත්තාහජාතො රාහුලකුමාරො හොතී"ති වුත්තං, තං සෙසඅට්ඨකථාසු නත්ථි; තස්මා ඉදමෙව ගහෙතබ්බන්ති. එවං බොධිසත්තො පාසාදතලා ඔතරිත්වා අස්සසමීපං ගන්ත්වා එවමාහ: "තාත කන්ථක ත්වං අජ්ජ එකරත්තිං මං තාරය අහං තං නිස්සාය බුද්ධො හුත්වා සදෙවකං ලොකං තාරයිස්සං" තතො උල්ලඞ්ඝිත්වා කන්ථකස්ස පිට්ඨිං අභිරුහි. කන්ථකො ගීවතො පට්ඨාය ආයාමෙන අට්ඨාරසහත්ථො හොති තදනුච්ඡවිකෙන උබ්බෙධෙන සමන්නාගතො ථාමජවසම්පන්නො සබ්බසෙතො ධොතසඞ්ඛසදිසො. සො සචෙ හසෙය්‍ය වා පාදසද්දං වා කරෙය්‍ය සද්දො සකලනගරං අවත්ථරෙය්‍ය තස්මා දෙවතා අත්තනො ආනුභාවෙන තස්ස යථා න කොචි සුණාති එවං හසිතසද්දං සන්නිරුම්භිත්වා අක්කමණඅක්කමණපදවාරෙ හත්ථතලානි උපනාමෙසුං. බොධිසත්තො අස්සවරස්ස පිට්ඨිවෙමජ්ඣගතො ඡන්නං අස්සස්ස වාලධිං ගාහාපෙත්වා අඩ්ඪරත්තිසමයෙ මහාද්වාරසමීපං පත්තො. තදා කිර රාජා එවං මම පුත්තො යාය කායචි වෙලාය නගරද්වාරං විවරිත්වා නික්ඛමිතුං න සක්ඛිස්සතීති ද්වීසු ද්වාරකවාටෙසු එකෙකං පුරිසසහස්සෙන විවරිතබ්බං කාරාපෙසි බොධිසත්තො පන ථාමබලසම්පන්නො හත්ථිගණනාය කොටිසහස්සහත්ථීනං පුරිසගණනාය දසකොටිසහස්සපුරිසානං බලං ධාරෙති. සො චින්තෙසි: සචෙ ද්වාරං න විවරීයති අජ්ජ කන්ථකස්ස පිට්ඨියං නිසින්නොව වාලධිං ගහෙත්වා ඨිතෙන ඡන්නෙන සද්ධිංයෙව කන්ථකං ඌරූහි නිප්පීළෙත්වා අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධං පාකාරං උප්පතිත්වා අතික්කමිස්සාමීති. ඡන්නොපි චින්තෙසි: සචෙ ද්වාරං න විවරීයති, අහං අය්‍යපුත්තං ඛන්ධෙ නිසීදාපෙත්වා කන්ථකං දක්ඛිණෙන හත්ථෙන කුච්ඡියං පරික්ඛිපිත්වා උපකච්ඡන්තරෙ කත්වා පාකාරං

උප්පතිත්වා අතික්කමිස්සාමීති. කණ්ඨකොපි චින්තෙසි: සචෙ ද්වාරං න විව
රීයති, අහං අත්තනො සාමිකං පිට්ඨියං යථා නිසින්නමෙව ඡන්නෙන
වාලධිං ගහෙත්වා ඨිතෙන සද්ධිංයෙව උක්ඛිපිත්වා පාකාරං උප්පතිත්වා
අතික්කමිස්සාමීති; සචෙ ද්වාරං න විවරෙය්‍යුං තෙසු තීසු අඤ්ඤතරො
යථාචින්තිතමෙව සම්පාදෙය්‍ය. ද්වාරෙ අධිවත්ථා දෙවතා ද්වාරං විවරි,
තස්මිං ඛණෙ මාරො පාපිමා බොධිසත්තං නිවත්තෙස්සාමීති ආගන්ත්වා
ආකාසෙ ඨිතො ආහ **"මාරිස මා නික්ඛම ඉතො තෙ සත්තමෙ දිවසෙ
චක්කරතනං පාතුභවිස්සතී"**ති; ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරානං චතුන්නං
මහාදීපානං රජ්ජං කාරෙස්සසි නිවත්ත මාරිසාති ආහ, කොසි ත්වන්ති?
අහං වසවත්තීති, මාර! ජානාමහං මය්හං චක්කරතනස්ස පාතුභාවං
අනත්ථිකො හං රජ්ජෙන දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා බුද්ධො
භවිස්සාමීති ආහ. මාරො ඉතො දානි පට්ඨාය කාමවිතක්කං වා ව්‍යාපාද
විතක්කං වා විහිංසාවිතක්කං වා චින්තිතකාලෙ ජානිස්සාමීති ඔතාරා
පෙක්ඛො ඡායා විය අනුගච්ඡන්තො අනුබන්ධි බොධිසත්තො පන
හත්ථගතං චක්කවත්තිරජ්ජං ඛෙළපිණ්ඩං විය අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඩෙත්වා
මහන්තෙන සක්කාරෙන නගරා නික්ඛමි. ආසාළ්හිපුණ්ණමාය උත්තරා
සාළ්හනක්ඛත්තෙ වත්තමානෙ නික්ඛමිත්වා ච පුන නගරං අපලො
කෙතුකාමො ජාතො, එවඤ්ච පනස්ස චින්තිත උප්පන්නමත්තෙයෙව
මහාපුරිස න තයා නිවත්තෙත්වා ඔලොකනකම්මං කතන්ති වදමානා
විය මහාපථවී කුලාලචක්කං විය ඡිජ්ජිත්වා පරිවත්ති බොධිසත්තො
නගරාභිමුඛො ඨත්වා නගරං ඔලොකෙත්වා තස්මිං පදෙසෙ කණ්ඨක
නිවත්තනචෙතියට්ඨානං දස්සෙත්වා ගන්තබ්බමග්ගාභිමුඛං කණ්ඨකං කත්වා
පායාසි මහන්තෙන සක්කාරෙන උළාරෙන සිරිසොභග්ගෙන, තදා
කිරස්ස දෙවතා පුරතො සට්ඨි උක්කාසහස්සානි ධාරයිංසු පච්ඡතො
සට්ඨි දක්ඛිණපස්සතො සට්ඨි වාමපස්සතො සට්ඨීති අපරා දෙවතා
චක්කවාළමුඛවට්ටියං අපරිමාණා උක්කා ධාරයිංසු අපරා දෙවතා ච නාග
සුපණ්ණාදයො ච දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි මාලෙහි චුණ්ණෙහි ධූපෙහි පූජය
මානා ගච්ඡන්ති පාරිච්ඡත්තකපුප්ඵෙහි චෙව මන්දාරවපුප්ඵෙහි ච ඝන
මෙඝවුට්ඨිකාලෙ ධාරාහි විය නභං නිරන්තරං අහොසි දිබ්බානි සඞ්ගී
තානි පවත්තන්ති සමන්තතො අට්ඨතුරියානි සට්ඨිතුරියානීති අට්ඨ
සට්ඨිතුරිය සතසහස්සානි පවත්තයිංසු තෙසං සද්දො සමුද්දකුච්ඡියං
මෙඝත්ථනිතකාලො විය යුගන්ධරකුච්ඡියං සාගරනිග්ඝොසකාලො විය ච
වත්තති ඉමිනා සිරිසොභග්ගෙන ගච්ඡන්තො බොධිසත්තො එකරත්තෙන
නෙව තීණි රජ්ජානි අතික්කම්ම තිංසයොජනමත්ථකෙ අනොමාය
නාම නදියා තීරං පාපුනි. කිම්පන අස්සො තතො පරං ගන්තුං
න සක්කොතීති? නො න සක්කොති සො හි එකචක්කවාළගබ්භං නාභියා
ඨිතචක්කස්ස නෙමිවට්ටිං මද්දන්තො විය අන්තන්තෙන චරිත්වා පුරෙ
පාතරාසමෙව ආගන්ත්වා අත්තනො සම්පාදිතං භත්තං භුඤ්ජිතුං සමත්ථො
තදා පන දෙවනාගසුපණ්ණාදීහි ආකාසෙ ඨත්වා ඔස්සට්ඨෙහි ගන්ධමාලා
දීහි යාව ඌරුප්පදෙසා සඤ්ඡන්නං සරීරං ආකඩ්ඪෙන්තො ගන්ධමාලා

ජටං ඡින්දන්තස්ස අති පපඤ්චො අහොසි තස්මා තිංසයොජනමත්තමෙව අගමාසි අථ බොධිසත්තො නදීතීරෙ ඨත්වා ඡන්නං පුච්ඡි කිං නාමා අයං නදීති 'අනොමා නාම දෙවා'ති අම්හාකම්පි පබ්බජ්ජා අනොමා භවිස්සතීති පණ්හියා ඝට්ටෙන්තො අස්සස්ස සඤ්ඤමදාසි අස්සො ච උප්පතිත්වා අට්ඨුසභවිත්ථාරාය නදියා පාරිමතීරෙ අට්ඨාසි බොධිසත්තො අස්සපිට්ඨිතො ඔරුය්හ රජතපට්ටසදිසෙ වාලුකපුලිනෙ ඨත්වා ඡන්නං ආමන්තෙසි සම්ම ඡන්න ත්වං මය්හං ආභරණානි චෙව කණ්ඨකඤ්ච ආදාය ගච්ඡ අහං පබ්බජිස්සාමීති, අහම්පි දෙව පබ්බජිස්සාමීති, බොධිසත්තො න ලබ්භා තයා පබ්බජිතුං ගච්ඡෙව ත්වන්ති තික්ඛත්තුං පටිබාහිත්වා ආභරණානි ච කණ්ඨකඤ්ච පටිච්ඡාපෙත්වා චින්තෙසි ඉමෙ මය්හං කෙසා සමණසාරුප්පා න හොන්ති අඤ්ඤො බොධිසත්තස්ස කෙසෙ ඡින්දිතුං යුත්තරූපො නත්ථීති, සො සයමෙව ඛග්ගෙන ඡින්දිස්සාමීති දක්ඛිණෙන හත්ථෙන අසිං ගහෙත්වා වාමහත්ථෙන මොලියා සද්ධිං චූළං ගහෙත්වා ඡින්දි, කෙසා ද්වඞ්ගුලමත්තා හුත්වා දක්ඛිණතො ආවත්තමානා සීසං අල්ලීයිංසු තෙසං යාවජීවං තදෙවප්පමාණං අහොසි මස්සු ච තදනුරූපං පුන කෙසමස්සුඔහාරණකිච්චං නාම නාහොසි බොධිසත්තො සහ මොලියා චූළං ගහෙත්වා සචාහං බුද්ධො භවිස්සාමි ආකාසෙ තිට්ඨතු නො චෙ භූමියං පතතූති අන්තලික්ඛෙ ඛිපි සො යොජනට්ඨානං අබ්භුග්ගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. සක්කො දෙවරාජා දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා යොජනියරතනචඞ්ගොටකෙන සම්පටිච්ඡිත්වා තාවතිංසභවනෙ චූළාමණිචෙතියං නාම පතිට්ඨාපෙසි :-

"ඡෙත්වාන මොලිං වරගන්ධවාසිතං
වෙහාසයං උක්ඛිපි සක්‍යපුඞ්ගවො,[1]
සහස්සනෙත්තො සිරසා පටිග්ගහී
සුවණ්ණචඞ්ගොටවරෙන වාසවො"ති.

බොධිසත්තො පුන චින්තෙසි ඉමානි කාසිකවත්ථානි මය්හං න සමණසාරුප්පානීති, අථස්ස කස්සපබුද්ධකාලෙ පුරාණසහායකො ඝටිකාරමහාබ්‍රහ්මා එකං බුද්ධන්තරං ජරං අප්පත්තෙන මිත්තභාවෙන චින්තෙසි අජ්ජ මෙ සහායකො මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛන්තො සමණපරික්ඛාරමස්ස ගහෙත්වා ගච්ඡිස්සාමීති.

"තිචීවරං ච පත්තො ච වාසි සූචි ච බන්ධනං,
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො"ති

ඉමෙ අට්ඨපරික්ඛාරෙ ආහරිත්වා අදාසි. බොධිසත්තො අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා උත්තම පබ්බජිතවෙසං ගණ්හිත්වා ඡන්න ත්වං මම වචනෙන මාතාපිතූනං ආරොග්‍යං වදෙහීති වත්වා උය්‍යොජෙසි

1. ජං: අ: අග්ගපුග්ගලො.

ඡන්නො බොධිසත්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි කණ්ඨකො පන ඡන්නෙන සද්ධිං මන්තයමානස්ස බොධිසත්තස්ස වචනං සුණන්තොව නත්ථි දානි මය්හං පුන සාමිනො දස්සනන්ති චින්තෙත්වා චක්ඛුපථං විජහන්තො සොකං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො හදයෙන ඵලිතෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ කණ්ඨකො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති ඡන්නස්ස පඨමං එකොව සොකො අහොසි කණ්ඨකස්ස කාලකිරියාය දුතියෙන සොකෙන පීළිතො රොදන්තො පරිදෙවන්තො නගරං අගමාසි. බොධිසත්තො පන තස්මිං යෙව පදෙසෙ අනුපියං නාම අම්බවනං අත්ථි තත්ථ සත්තාහං පබ්බජ්ජාසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා එකදිවසෙනෙව තිංසයොජනමග්ගං පදසා ගන්ත්වා රාජගහං පවිසිත්වා සපදානං පිණ්ඩාය චරි. සකලනගරං බොධිසත්තස්ස රූපදස්සනෙනෙව ධනපාලකෙ පවිට්ඨෙ රාජගහං විය අසුරින්දෙ පවිට්ඨෙ දෙවනගරං විය ච සඞ්ඛොභං ආපජ්ජි. රාජපුරිසා ගන්ත්වා දෙව එවරූපො නාම සත්තො නගරෙ පිණ්ඩාය චරති. දෙවො වා මනුස්සො වා නාගො වා සුපණ්ණො වා අසුකො නාමෙසොති න ජානාමාති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා පාසාදතලෙ ඨත්වා මහාපුරිසං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තො පුරිසෙ ආණාපෙසි ගච්ඡථ භණෙ වීමංසථ සචෙ අමනුස්සො භවිස්සති නගරා නික්ඛමිත්වා අන්තරධායිස්සති සචෙ දෙවතා භවිස්සති ආකාසෙන ගච්ඡිස්සති සචෙ නාගො භවිස්සති පථවියං නිමුජ්ජිත්වා ගමිස්සති සචෙ මනුස්සො භවිස්සති යථාලද්ධං භික්ඛං භුඤ්ජිස්සතීති. මහාපුරිසොපි ඛො මිස්සකභත්තං සංහරිත්වා අලං මෙ එත්තකං යාපනායාති ඤත්වා පවිට්ඨද්වාරෙනෙව නගරා නික්ඛමිත්වා පණ්ඩවපබ්බතච්ඡායායං පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදිත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජිතුං ආරභි අථස්ස අන්තානි පරිවත්තිත්වා මුඛෙන නික්ඛමණාකාරප්පත්තානි අහෙසුං තතො සො තෙන අත්තභාවෙන එවරූපස්ස ආහාරස්ස චක්ඛුනාපි අදිට්ඨපුබ්බතාය තෙන පටික්කූලාහාරෙන අට්ටියමානොපි එවං අත්තනාව අත්තානං ඔවදි සිද්ධත්ථ! ත්වං සුලභන්නපානෙ කුලෙ තිවස්සික ගන්ධසාලිභොජනං නානග්ගරසෙහි භුඤ්ජනට්ඨානෙ නිබ්බත්තෙනාපි එකං පංසුකූලිකං දිස්වා කදා නු ඛො අහම්පි එවරූපො හුත්වා පිණ්ඩාය චරිත්වා භුඤ්ජිස්සාමි භවිස්සති නු ඛො මෙ සො කාලොති චින්තෙත්වා නික්ඛන්තො ඉදානි කිං නාමෙතං කරොසීති එවං අත්තනාව අත්තානං ඔවදිත්වා නිබ්බිකාරො හුත්වා ආහාරං පරිභුඤ්ජි රාජපුරිසා තං දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං රාජා දූතවචනං සුත්වා වෙගෙන නගරා නික්ඛමිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඉරියාපථස්මිං යෙව පසීදිත්වා බොධිසත්තස්ස සබ්බං ඉස්සරියං නිය්‍යාදෙසි බොධිසත්තො මය්හං මහාරාජ වත්ථුකාමෙහි වා කිලෙසකාමෙහි වා අත්ථො නත්ථි අහං පරමාභිසම්බොධිං පත්ථයන්තො නික්ඛන්තොති. රාජා අනෙකප්පකාරං යාචන්තොපි තස්ස චිත්තං අලභිත්වා අද්ධා ත්වං බුද්ධො භවිස්සසි බුද්ධභූතෙන තයා පඨමං මම විජිතං ආගන්තබ්බන්ති පටිඤ්ඤං ගණ්හි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන

"පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමි යථා පබ්බජි චක්ඛුමා"ති ඉමං පබ්බජ්ජා
සුත්තං සාට්ඨකථං ඔලොකෙත්වා වෙදිතබ්බො, බොධිසත්තො රඤ්ඤො
පටිඤ්ඤං දත්වා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරමානො අළාරඤ්ච කාලාමං
උද්දකඤ්ච රාමපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා නායං
මග්ගො බොධායාති තම්පි සමාපත්තිභාවනං අනලඞ්කරිත්වා සදෙව
කස්ස ලොකස්ස අත්තනො ථාම විරිය සන්දස්සනත්ථං මහාපධානං පද
හිතුකාමො උරුවෙලං ගන්ත්වා රමණීයො වතායං භූමිභාගොති තත්ථෙව
වාසං උපගන්ත්වා මහාපධානං පදහි. තෙපි ඛො කොණ්ඩඤ්ඤප්පමුඛා
පඤ්චවග්ගියා ගාමනිගමරාජධානීසු භික්ඛාය චරමානා තත්ථ බොධි
සත්තං සම්පාපුණිංසු අථ නං ඡබ්බස්සානි මහාපධානං පදහන්තං ඉදානි
බුද්ධො භවිස්සති ඉදානි බුද්ධො භවිස්සතීති පරිවෙණසම්මජ්ජනාදි
කායපටිපත්තියා උපට්ඨහමානා සන්තිකාවචරා අහෙසුං බොධිසත්තොපි
ඛො කොටිප්පත්තං දුක්කරකාරිකං කරිස්සාමීති එකතිලතණ්ඩුලාදීහිපි
වීතිනාමෙසි සබ්බසොපි ආහාරූපච්ඡෙදං අකාසි දෙවතාපි ලොමකූපෙහි
ඔජං උපසංහරමානා පක්ඛිපිංසු අථස්ස තාය නිරාහාරතාය පරමකසි
මානප්පත්තො* සුවණ්ණවණ්ණොපි කායො කාළවණ්ණො අහොසි.
වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණානි පටිච්ඡන්නානි අහෙසුං. අප්පෙකදා ආනාපාන
කජ්ඣානං ඣායන්තො මහාවෙදනාභිතුන්නො විසඤ්ඤීභූතො චඞ්ක
මණකොටියං පතති, අථෙකච්චා දෙවතා කාලකතො සමණො ගොත
මොති වදන්ති එකච්චා නිරාහාරතාය මුච්ඡිතො එසොති එකච්චා විහාරො
ත්වෙවෙසො අරහන්තන්ති ච ආහංසු. තත්ථ යාසං කාලකතොති අහොසි තා
ගන්ත්වා සුද්ධොදනරඤ්ඤො ආරොචෙසුං තුම්හාකං පුත්තො කාලකතොති,
මම පුත්තො බුද්ධො හුත්වා කාලකතො නුඛො උදාහු අහුත්වාති? බුද්ධො
භවිතුං නාසක්ඛි පධානභූමියං යෙව පතිත්වා කාලකතොති, ඉදං සුත්වා රාජා
නාහං සද්දහාමි මම පුත්තස්ස බොධිං අප්පත්වා කාලකිරියා නාම නත්ථීති
පටික්ඛිපි, කස්මා රාජා නසද්දහතීති? කාළදෙවලතාපසස්ස වන්දාපන
දිවසෙ ජම්බුරුක්ඛමූලෙ ච පාටිහාරියානං දිට්ඨත්තා, පුන බොධිසත්තෙ
සඤ්ඤං පටිලභිත්වා උට්ඨිතෙ තා දෙවතා ආගන්ත්වා අරොගො තෙ
මහාරාජ පුත්තොති ආරොචෙන්ති රාජා ජානාමහං පුත්තස්ස අමරණ
භාවන්ති වදෙසි, මහාසත්තස්ස ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරියං කරොන්තස්ස
ආකාසෙ ගණ්ඨිකරණකාලො විය අහොසි සො අයං දුක්කරකාරිකා
නාම බොධාය මග්ගො න හොතීති ඔළාරිකං ආහාරං ආහාරෙතුං ගාම
නිගමෙසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ආහාරං ආහරි අථස්ස වත්තිංසමහාපුරිස
ලක්ඛණානි පාකතිකානි අහෙසුං කායො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි; පඤ්ච
වග්ගියා භික්ඛූ අයං ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කරොන්තොපි සබ්බඤ්ඤුතං
පටිවිජ්ඣිතුං නාසක්ඛි ඉදානි ගාමාදීසු පිණ්ඩාය චරිත්වා ඔළාරිකං
ආහාරං ආහරයමානො කිං සක්ඛිස්සති බාහුලිකො එස පධානවිබ්භන්තො
සීසං නහායිතුකාමස්ස උස්සාවබින්දුතක්කනං විය අම්හාකං එතස්ස
සන්තිකා විසෙසතක්කනං කිං නො ඉමිනාති මහාපුරිසං පහාය

* කසිරප්පත්තො.

අත්තනො අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා අට්ඨාරසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා ඉසිපතනං පවිසිංසු. තෙන ඛො පන සමයෙන උරුවෙලායං සෙනානිගමෙ සෙනානිකුටුම්බිකස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තා සුජාතා නාම දාරිකා වයප්පත්තා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ පත්ථනං අකාසි සචාහං සමානජාතිකං කුලඝරං ගන්ත්වා පඨමගබ්භෙ පුත්තං ලභිස්සාමි අනුසංවච්ඡරං තෙ සතසහස්සපරිච්චාගෙන බලිකම්මං කරිස්සාමීති, තස්සා සා පත්ථනා සමිජ්ඣි සා මහාසත්තස්ස දුක්කරකාරිකං කරොන්තස්ස ඡට්ඨවස්සෙ පරිපුණ්ණෙ විසාඛපුණ්ණමාය බලිකම්මං කාතුකාමා හුත්වා පුරෙතරමෙව ධෙනුසහස්සං ලට්ඨිමධුකවනෙ චරාපෙත්වා තාසං ඛීරං පඤ්චධෙනුසතානි පායෙත්වා තාසං ඛීරං අඩ්ඪතියානි සතානීති එවං යාව සොළසන්නං ධෙනූනං ඛීරං අට්ඨ ධෙනුයො පිවන්ති තාව ඛීරස්ස බහලතරතඤ්ච මධුරතරතඤ්ච ඔජවන්තතරතඤ්ච පත්ථයමානා ඛීරපරිවත්තනං නාම අකාසි, සා විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ පාතොව බලිකම්මං කරිස්සාමීති රත්තියා පච්චූසසමයං පච්චුට්ඨාය තා අට්ඨධෙනුයො දුහාපෙසි වච්ඡකා ධෙනූනං ථනමූලං නාගමංසු ථනමූලෙ පන නවභාජනෙසු උපනීතමත්තෙසු අත්තනො ධම්මතාය ඛීරධාරා පගඝරිංසු සා තං අච්ඡරියං දිස්වා සුජාතා සහත්ථෙනෙව ඛීරං ගහෙත්වා නවභාජනෙ පක්ඛිපිත්වා සහත්ථෙනෙව අග්ගිං කත්වා පචිතුං ආරභි තස්මිං පායාසෙ පච්චමානෙ මහන්තමහන්තා බුබ්බුලා උට්ඨහිත්වා දක්ඛිණාවත්තා හුත්වා සඤ්චරන්ති එකඵුසිතම්පි බහි න උප්පතති උද්ධනතො අප්පමත්තකොපි ධූමො න උට්ඨහති තස්මිං සමයෙ චත්තාරො ලොකපාලා ආගන්ත්වා උද්ධනෙ ආරක්ඛං ගණ්හිංසු. මහාබ්‍රහ්මා ඡත්තං ධාරෙසි සක්කො අලාතානි සමානෙන්තො අග්ගිං ජාලෙසි දෙවතා ද්විසහස්ස දීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු දෙවානඤ්ච මනුස්සානඤ්ච උපකප්පනඔජං අත්තනො දෙවානුභාවෙන දණ්ඩකබද්ධං මධුපටලං පීළෙත්වා මධු ගණ්හමානා විය සංහරිත්වා තත්ථ පක්ඛිපිංසු, අඤ්ඤදා හි කාලෙසු දෙවතා කබළෙ කබළෙ ඔජං පක්ඛිපන්ති, සම්බොධිපත්තදිවසෙ ච පරිනිබ්බානදිවසෙ ච උක්ඛලියංයෙව පක්ඛිපිංසු, සුජාතා එකදිවසෙව තත්ථ අත්තනො පාකටානි අනෙකානි අච්ඡරියානි දිස්වා පුණ්ණං නාම දාසිං ආමන්තෙසි අම්ම පුණ්ණෙ අජ්ජ අම්හාකං දෙවතා අතිවිය පසන්නා මයා හි එත්තකෙ කාලෙ එවරූපං අච්ඡරියං න දිට්ඨපුබ්බං වෙගෙන ගන්ත්වා දෙවට්ඨානං පටිජග්ගාහීති, සා සාධු අය්‍යෙති තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තුරිතතුරිතා රුක්ඛමූලං අගමාසි බොධිසත්තොපි ඛො තස්මිං රත්තිභාගෙ පඤ්චමහාසුපිනෙ දිස්වා පරිගණ්හන්තො නිස්සංසයං අජ්ජාහං බුද්ධො භවිස්සාමීති කතසන්නිට්ඨානො තස්සා රත්තියා අච්චයෙන කතසරීරපටිජග්ගනො භික්ඛාචාරකාලං ආගමයමානො පාතොව ගන්ත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි අත්තනො පභාය සකලං රුක්ඛමූලං ඔභාසයමානො, අථ ඛො සා පුණ්ණා අද්දස බොධිසත්තං රුක්ඛමූලෙ පාචීනලොකධාතුං ඔලොකයමානං නිසින්නං සරීරතො චස්ස නික්ඛන්තාහි පභාහි සකලරුක්ඛං සුවණ්ණවණ්ණං, දිස්වා තස්සා

එතදහොසි අජ්ජ අම්හාකං දෙවතා රුක්ඛතො ඔරුය්හ සහත්ථෙනෙව
බලිකම්මං පටිච්ඡිතුං නිසින්නා මඤ්ඤෙති උබ්බෙගප්පත්තා හුත්වා
වෙගෙන ආගන්ත්වා සුජාතාය එතමත්ථං ආරොචෙසි. සුජාතා තස්සා
වචනං සුත්වා තුට්ඨමානසා හුත්වා අජ්ජ දානි පට්ඨාය මම ජෙට්ඨධී
තුට්ඨානෙ තිට්ඨාහීති ධීතුඅනුච්ඡවිකං සබ්බාලඞ්කාරං අදාසි යස්මා පන
බුද්ධභාවං පාපුණනදිවසෙ සතසහස්සග්ඝනිකා එව සුවණ්ණපාති ලද්ධුං
වට්ටති තස්මා සා සුවණ්ණපාතියා පායාසං පක්ඛිපිස්සාමීති චිත්තං
උප්පාදෙත්වා සතසහස්සග්ඝනිකං සුවණ්ණපාතිං නීහරාපෙත්වා තත්ථ
පායාසං පක්ඛිපිතුකාමා පක්කභාජනං ආවජ්ජෙසි සබ්බො පායාසො
පදුමපත්තතො උදකං විය අනිවත්තිත්වා පාතියං පතිට්ඨාසි එකපාතිපූර
මත්තොව අහොසි. සා තං පාතිං අඤ්ඤාය පාතියා පටිකුජ්ජිත්වා
ඔදාතවත්ථෙන වෙඨෙත්වා සයං සබ්බාලඞ්කාරෙහි අත්තභාවං අලඞ්කරිත්වා
තං පාතිං අත්තනො සීසෙ ඨපෙත්වා මහන්තෙන ආනුභාවෙන නිග්‍රොධ
මූලං ගන්ත්වා බොධිසත්තං දිස්වා බලවසොමනස්සජාතා රුක්ඛ
දෙවතාති සඤ්ඤාය දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතොනතා ගන්ත්වා
සීසතො පාතිං ඔතාරෙත්වා විවරිත්වා සුවණ්ණභිඞ්කාරෙන ගන්ධපුප්ඵ
වාසිතං උදකං ගහෙත්වා බොධිසත්තං උපගන්ත්වා අට්ඨාසි. ඝටීකාර
මහාබ්‍රහ්මුණා දින්නමත්තිකාපත්තො එත්තකං කාලං බොධිසත්තං අවි
ජහිත්වා තස්මිං ඛණෙ අදස්සනං ගතො බොධිසත්තො පත්තං අපස්සන්තො
දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා උදකං සම්පටිච්ඡි සුජාතා සහෙව පාතියා
පායාසං මහාපුරිසස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි මහාපුරිසො සුජාතං ඔලොකෙසි සා
ආකාරං සල්ලක්ඛෙත්වා අය්‍ය මයා තුම්හාකං පරිච්චත්තං ගණ්හිත්වා යථා
රුචිං කරොථාති වන්දිත්වා යථා මය්හං මනොරථො නිප්ඵන්නො එවං තුම්හා
කම්පි නිප්ඵජ්ජතූති වත්වා සතසහස්සග්ඝනිකම්පි සුවණ්ණපාතිං පුරාණ
කපත්තං විය පරිච්චජිත්වා අනපෙක්ඛාව පක්කාමි; බොධිසත්තොපි බො
නිසින්නට්ඨානා උට්ඨාය රුක්ඛං පදක්ඛිණං කත්වා පාතිං ආදාය නෙරඤ්ජරා
තීරං ගන්ත්වා අනෙකෙසං බොධිසත්තසතසහස්සානං අභිසම්බුජ්ඣන
දිවසෙ ඔතරිත්වා නහානට්ඨානං සුපතිට්ඨිතතිත්ථං නාම අත්ථි තස්ස තීරෙ
පාතිං ඨපෙත්වා සුපතිත්ථෙ ඔතරිත්වා නහාත්වා අනෙකබුද්ධසතසහස්සානං
නිවාසනං අරහද්ධජං නිවාසෙත්වා පුරත්ථාභිමුඛො නිසීදිත්වා එකට්ඨි
තාලපක්කප්පමාණෙ එකූනපණ්ණාස පිණ්ඩෙ කත්වා සබ්බං අප්පො
දකමධුපායාසං පරිභුඤ්ජි සො යෙවස්ස බුද්ධභූතස්ස සත්තසත්තාහං
බොධිමණ්ඩෙ වසන්තස්ස එකූනපණ්ණාස දිවසානි ආහාරො අහොසි.
එත්තකං කාලං අඤ්ඤො ආහාරො නත්ථි න නහානං න මුඛධොවනං
න සරීරවලඤ්ජො ඣානසුඛෙන ඵලසමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙසි.
තං පන පායාසං භුඤ්ජිත්වා සුවණ්ණපාතිං ගහෙත්වා සචාහං අජ්ජ
බුද්ධො භවිස්සාමි අයං පාති පටිසොතං ගච්ඡතු නොචෙ භවිස්සාමි
අනුසොතං ගච්ඡතූති වත්වා නදීසොතෙ පක්ඛිපි. සා සොතං ඡින්දමානා
නදීමජ්ඣං ගන්ත්වා මජ්ඣට්ඨානෙනෙව ජවසම්පන්නො අස්සො විය
අසීතිහත්ථමත්තට්ඨානං පටිසොතං ගන්ත්වා එකස්මිං ආවට්ටෙ

නිමුජ්ජිත්වා කාලනාගරාජභවනං ගන්ත්වා තිණ්ණං බුද්ධානං පරිභොග
පාතියො කිලිකිලීති රවං කාරයමානා පහරිත්වා තාසං සබ්බහෙට්ඨිමා
හුත්වා අට්ඨාසි කාලනාගරාජා තං සද්දං සුත්වා හීයො එකො බුද්ධො
නිබ්බත්ති පුන අජ්ජ එකො නිබ්බත්තොති වත්වා අනෙකෙහි පද
සතෙහි ථුතිං වදමානො උට්ඨාසි. තස්ස කිර මහාපථවියා එකයො
ජන තිගාවුතප්පමාණං නභං පූරෙත්වා ආරොහනකාලො අජ්ජ වා
හීයො වාති සදිසො අහොසි. බොධිසත්තොපි නදීතීරම්හි සුපුප්ඵිතසාල
වනෙ දිවා විහාරං කත්වා සායණ්හසමයං පුප්ඵානං වණ්ටතො මුච්චන
කාලෙ දෙවතාහි අලඞ්කතෙන අට්ඨුසභවිත්ථාරෙන මග්ගෙන සීහො
විය විජම්භමානො බොධිරුක්ඛාභිමුඛො පායාසි. නාගයක්ඛසුපණ්ණා
දයො දිබ්බෙහි ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජයිංසු දිබ්බසඞ්ගීතානි පවත්තයිංසු
දසසහස්සිලොකධාතු එකගන්ධා එකමාලා එකසාධුකාරා අහොසි. තස්මිං
සමයෙ සොත්ථියො නාම තිණහාරකො තිණං ආදාය පටිපථෙ ගච්ඡන්තො
මහාපුරිසස්ස ආකාරං ඤත්වා අට්ඨතිණමුට්ඨියො අදාසි. බොධිසත්තො
තිණං ගහෙත්වා බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ දක්ඛිණදිසාභාගෙ උත්තරාභි
මුඛො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ දක්ඛිණචක්කවාළං ඔසීදිත්වා හෙට්ඨා
අවීචිසම්පත්තං විය අහොසි. උත්තරචක්කවාළං උල්ලඞ්ඝිත්වා උපරි
භවග්ගප්පත්තං විය අහොසි. බොධිසත්තො ඉදං සම්බොධිං පාපුණ
නට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤෙති පදක්ඛිණං කරොන්තො පච්ඡිමදිසාභාගං
ගන්ත්වා පුරත්ථිමාභිමුඛො අට්ඨාසි. තතො පච්ඡිමචක්කවාළං ඔසීදිත්වා
හෙට්ඨා අවීචිසම්පත්තං විය අහොසි පුරත්ථිමචක්කවාළං උල්ලඞ්ඝිත්වා
උපරිභවග්ගප්පත්තං විය අහොසි. ඨිතඨිතට්ඨානෙ කිරස්ස නෙමිවට්ටි
පරියන්තෙ අක්කන්තං නාභිපතිට්ඨිතමහාසකටචක්කං විය මහාපථවී
ඔනතුන්නතා අහොසි. බොධිසත්තො ඉදම්පි සම්බොධි පාපුණනට්ඨානං
න භවිස්සති මඤ්ඤෙති පදක්ඛිණං කරොන්තො උත්තරදිසාභාගං
ගන්ත්වා දක්ඛිණාභිමුඛො අට්ඨාසි. තතො උත්තරචක්කවාළං ඔසීදිත්වා
හෙට්ඨා අවීචිසම්පත්තං විය අහොසි. දක්ඛිණචක්කවාළං උල්ලඞ්ඝිත්වා
උපරිභවග්ගප්පත්තං විය අහොසි. බොධිසත්තො ඉදම්පි සම්බොධිපාපු
ණනට්ඨානං න භවිස්සති මඤ්ඤෙති පදක්ඛිණං කරොන්තො පුරත්ථිම
දිසාභාගං ගන්ත්වා පච්ඡිමාභිමුඛො අට්ඨාසි. පුරත්ථිමදිසාභාගෙ පන සබ්බ
බුද්ධානං පල්ලඞ්කට්ඨානං අහොසි තං නෙවච්ඡම්භති න කම්පති බොධි
සත්තො ඉදං සබ්බ බුද්ධානං අවිජහිතං අචලට්ඨානං කිලෙසපඤ්ජර
විද්ධංසනට්ඨානන්ති ඤත්වා තානි තිණානි අග්ගෙ ගහෙත්වා චාලෙසි තාව
දෙව චුද්දසහත්ථො පල්ලඞ්කො අහොසි. තානිපි ඛො තිණානි තථා
රූපෙන සණ්ඨානෙන සණ්ඨහිංසු යථා රූපෙසු කුසලො චිත්තකාරො වා
පොත්ථකාරො වා ආලිඛිතුම්පි සමත්ථො නත්ථි බොධිසත්තො බොධික්ඛන්ධං
පිට්ඨිතො කත්වා පුරත්ථාභිමුඛො දළ්හමානසො හුත්වා:-

“කාමං තචො න්හාරු ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු,
උප සුස්සතු නිස්සෙසං සරීරෙ මංසලොහිතං”ති.

නත්වෙවාහං සම්මාසම්බොධිං අප්පත්වා ඉමං පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමීති අසනිසතසන්නිපාතෙනාපි අභෙජ්ජරූපං අපරාජිතපල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. තස්මිං සමයෙ මාරො පාපිමා සිද්ධත්ථකුමාරො මය්හං වසං අතික්කමිතුකාමො න දානිස්ස අතික්කමිතුං දස්සාමීති මාරබලස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා මාරඝොසනං නාම ඝොසාපෙත්වා මාරබලං ආදාය නික්ඛමි. සා මාරසෙනා මාරස්ස පුරතො ද්වාදස යොජනානි හොති දක්ඛිණතො ච වාමතො ච ද්වාදසයොජනානි හොති. පච්ඡතො චක්කවාළපරියන්තං කත්වා ඨිතා උද්ධං නවයොජනුබ්බෙධා හොති. තස්සා උන්නාදන්තියා උන්නාදසද්දො යොජනසහස්සතො පට්ඨාය පථවි උද්‍රියනසද්දො විය සූයති. අථ මාරො දෙවපුත්තො දියඩ්ඪයොජනසතිකං ගිරිමෙඛලං නාම හත්ථිං අභිරූහිත්වා බාහුසහස්සං මාපෙත්වා නානායුධානි අග්ගහෙසි අවසෙසායපි මාරපරිසාය ද්වෙ ජනා එකසදිසා එකසදිසං ආයුධං ගණ්හන්තා නාහෙසුං. නානාවණ්ණා නානප්පකාරමුඛා හුත්වා නානායුධානි ගණ්හන්තා බොධිසත්තං අජ්ඣොත්ථරමානා ආගමිංසු දසසහස්සචක්කවාළෙ දෙවතා පන මහාසත්තස්ස ථුතියො වදමානා අට්ඨංසු. සක්කො දෙවරාජා විජයුත්තරසඞ්ඛං ධමමානො අට්ඨාසි. සො කිර සඞ්ඛො වීසං හත්ථසතිකො හොති සකිං වාතං ගාහාපෙත්වා ධමමානො චත්තාරො මාසෙ සද්දං කරිත්වා නිස්සද්දො හොති. මහාකාලනාගරාජා අතිරෙකපදසතෙන වණ්ණං වදන්තොව අට්ඨාසි මහාබ්‍රහ්මා සෙතච්ඡත්තං ධාරයමානො අට්ඨාසි මාරබලෙ පන බොධිමණ්ඩං උපසඞ්කමන්තෙ තෙසං එකොපි ඨාතුං නාසක්ඛි. සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙනෙව පලායිංසු කාලො නාම නාගරාජාපි පථවියං නිමුජ්ජිත්වා පඤ්චයොජනසතිකං මඤ්ජෙරිකනාගභවනං ගන්ත්වා උභොහි හත්ථෙහි මුඛං පිදහිත්වා නිපන්නො සක්කො දෙවරාජාපි විජයුත්තරසඞ්ඛං පිට්ඨියං කත්වා චක්කවාළමුඛවට්ටියං අට්ඨාසි. මහාබ්‍රහ්මා සෙතච්ඡත්තං චක්කවාළකොටියං ඨපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව අගමාසි. එකදෙවතාපි ඨාතුං සමත්ථා නාම නාහොසි මහාපුරිසො පන එකකොව නිසීදි. මාරොපි අත්තනො පරිසං ආහ: තාතා සුද්ධොදනපුත්තෙන සිද්ධත්ථෙන සදිසො අඤ්ඤො පුරිසො නාම නත්ථි මයං සම්මුඛා යුද්ධං දාතුං න සක්ඛිස්සාම පච්ඡාභාගෙන දස්සාමාති, මහාපුරිසොපි තීණි පස්සානි ඔලොකෙත්වා සබ්බදෙවතානං පලාතත්තා සුඤ්ඤානි අද්දස පුන උත්තරපස්සෙන මාරබලං අජ්ඣොත්ථරමානං දිස්වා අයං එත්තකො ජනො මං එකකං සන්ධාය මහන්තං වායාමං කරොති ඉමස්මිං ඨානෙ මය්හං මාතා වා පිතා වා භාතා වා අඤ්ඤො වා කොචි ඤාතකො නත්ථි ඉමා පන දසපාරමියොව මය්හං දීඝරත්තං පුත්තපරිජනසදිසා තස්මා මයා පාරමියොව බලග්ගං කත්වා පාරමීසත්ථෙනෙව පහරිත්වා ඉමං බලකායං විද්ධංසෙතුං වට්ටතීති දසපාරමියො ආවජ්ජමානො නිසීදි. අථ මාරො දෙවපුත්තො වාතෙනෙව සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමීති වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙසි තං ඛණඤ්ඤෙව පුරත්ථිමාදිභෙදා වාතා සමුට්ඨහිත්වා අඩ්ඪයොජනද්වියොජනතියොජනප්පමාණානි

පබ්බතකූටානි පදාලෙත්වා වනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උද්ධංමූලානි කත්වා[1] සමන්තා ගාමනිගමෙ චුණ්ණවිචුණ්ණං කාතුං සමත්ථොපි මහාපුරිසස්ස පුඤ්ඤතෙජෙන විහතානුභාවො බොධිසත්තං පත්වා බොධිසත්තස්ස චීවරකණ්ණමත්තම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛිංසු. තතො උදකෙන අජ්ඣොත්ථරිත්වා මාරෙස්සාමීති මහාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි; තස්සානුභාවෙන උපරූපරි සතපටලසහස්සපටලාදිභෙදා වලාහකා උට්ඨහිත්වා වස්සිංසු. වුට්ඨිධාරාවෙගෙන පඨවි ඡිද්දා අහොසි; වනරුක්ඛාදීනං උපරිභාගෙන මහාඔඝො ආගන්ත්වා මහාසත්තස්ස චීවරෙ උස්සාව බින්දුගහණ[2]මත්තම්පි තෙමෙතුං නාසක්ඛි. තතො සො පාසාණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකූටානි ධූමායන්තානි පජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා දිබ්බමාලාගුළභාවං ආපජ්ජිංසු. තතො පහරණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. එකතො ධාරා උභතො ධාරා අසිසත්තිඛුරප්පාදයො ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තං පත්වා දිබ්බානි පුප්ඵානි අහෙසුං. තතො අඞ්ගාරවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. කිංසුකවණ්ණා අඞ්ගාරා ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා විකිරිංසු. තතො කුක්කුලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. අච්චුණ්හා අග්ගිවණ්ණා කුක්කුලො ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ චන්දනචුණ්ණං හුත්වා නිපති. තතො වාලුකාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. අතිසුඛුමවාලුකා ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා මහාසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා නිපතිංසු. තතො කලලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. තං කලලං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං ආකාසෙනාගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදමූලෙ දිබ්බවිලෙපනං හුත්වා පති. තතො ඉමිනා භිංසෙත්වා සිද්ධත්ථං පලාපෙස්සාමීති අන්ධකාරං සමුට්ඨාපෙසි. තං චතුරඞ්ගසමන්නාගතං අන්ධකාරං විය මහාතමං හුත්වා බොධිසත්තං පත්වා සුරියප්පභාවිහතං විය අන්ධකාරං අන්තරධායි.

එවං සො මාරො ඉමාහි නවහි වාතවස්සපාසාණපහරණඅඞ්ගාරකුක්කුලවාලුකාකලලන්ධකාරවුට්ඨීහි බොධිසත්තං පලාපෙතුං අසක්කොන්තො කිං භණෙ තිට්ඨථ? ඉමං සිද්ධත්ථකුමාරං ගණ්හථ හනථ පලාපෙථාති අත්තනො පරිසං ආණාපෙත්වා සයම්පි ගිරිමෙඛලස්ස හත්ථිනො ඛන්ධෙ නිසින්නො චක්කායුධං ආදාය බොධිසත්තං උපසඞ්කමිත්වා සිද්ධත්ථ උට්ඨෙහි එතස්මා පල්ලඞ්කා නායං තුය්හං පාපුණාති මය්හං එසො පාපුණාතීති ආහ. මහාසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා අවොච: මාර නෙව තයා දස පාරමියො පූරිතා න උපපාරමියො න පරමත්ථපාරමියො නාපි පඤ්ච මහාපරිච්චාගා පරිච්චත්තා න ඤාතත්ථචරියා න ලොකත්ථචරියා න බුද්ධිචරියා පූරිතා, සබ්බා තා මයායෙව පූරිතා. තස්මා නායං පල්ලඞ්කො තුය්හං පාපුණාති. මය්හෙවෙසො පාපුණාතීති. මාරො කුද්ධො කොධවෙගං අසහන්තො මහාපුරිසස්ස චක්කායුධං විස්සජ්ජෙසි. තං තස්ස පාරමියො ආවජ්ජන්තස්සෙව උපරිභාගෙ මාලාවිතානං

1. ජා: අ: උම්මූලෙත්වා. 2. ජා: අ: ඨාන.

හුත්වා අට්ඨාසි. තං කිර ඛුරධාරං චක්කායුධං අඤ්ඤදා තෙන කුද්ධෙන විස්සට්ඨං එකඝනපාසාණත්ථම්භෙ වංසකළීරෙ විය ඡින්දන්තං ගච්ඡති ඉදානි පන තස්මිං මාලාවිතානං හුත්වා ඨිතෙ අවසෙසා මාරපරිසා ඉදානි සිද්ධත්ථො පල්ලඞ්කතො වුට්ඨාය පලායිස්සතීති මහන්තමහන්තානි සෙලකූටානි විස්සජ්ජෙසුං තානිපි මහාපුරිසස්ස පාරමියො ආවජ්ජන්තස්ස මාලාගුළභාවං ආපජ්ජිත්වා භූමියං පතිංසු දෙවතා චක්කවාළමුඛවට්ටියං ඨිතා ගීවං පසාරෙත්වා සීසං උක්ඛිපිත්වා නට්ඨො වත භො සිද්ධත්ථකුමාරස්ස රූපග්ගප්පත්තො අත්තභාවො කින්නු ඛො සො කරිස්සතීති ඔලොකෙන්ති තතො බොධිසත්තො පූරිතපාරමීනං බොධිසත්තානං අභිසම්බුජ්ඣනදිවසෙ පත්තපල්ලඞ්කො මය්හං පාපුණාතීති වත්වා ඨිතං මාරං ආහ: මාර! තුය්හං දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛීති. මාරො ඉමෙ එත්තකා ච ජනා සක්ඛිනොති මාරබලාභිමුඛං හත්ථං පසාරෙසි තස්මිං ඛණෙ මාරපරිසාය අහං සක්ඛී අහං සක්ඛීති පවත්තසද්දො පඨවි උද්‍රියනසද්දසදිසො අහොසි. අථ මාරො මහාපුරිසං ආහ: සිද්ධත්ථ! තුය්හං දානස්ස දින්නභාවෙ කො සක්ඛීති, මහාපුරිසො-තුය්හං තාව දානස්ස දින්නභාවෙ සචෙතනා සක්ඛිනො, මය්හං පන ඉමස්මිං ඨානෙ සචෙතනො කොචි සක්ඛී නාම නත්ථි, තිට්ඨතු තාව මෙ අවසෙසඅත්තභාවෙසු දින්නදානං, වෙස්සන්තරත්තභාවෙ පන ඨත්වා මය්හං සත්තසතකමහාදානස්ස තාව දින්නභාවෙ අචෙතනාපි අයං ඝන මහාපඨවී සක්ඛීති චීවරගබ්භන්තරතො දක්ඛිණහත්ථං අභිනීහරිත්වා වෙස්සන්තරත්තභාවෙ ඨත්වා මය්හං සත්තසතකමහාදානස්ස දින්නභාවෙ ත්වං සක්ඛී න සක්ඛීති මහාපඨවියාභිමුඛං හත්ථං පසාරෙසි; මහාපඨවි අහං තෙ තදා සක්ඛීති විරාවසතෙන විරාවසහස්සෙන විරාවසතසහස්සෙන මාරබලං අවත්ථරමානා විය උන්නදි. තතො මහාපුරිසෙ දින්නං තෙ සිද්ධත්ථ මහාදානං උත්තමදානන්ති වෙස්සන්තරදානං සම්මසන්තෙ දියඩ්ඪයොජනසතිකො ගිරිමෙඛලහත්ථි ජන්නුකෙහි පතිට්ඨාසි. මාරපරිසා දිසාවිදිසා පලායිංසු ද්වෙ එකමග්ගෙන ගතා නාම නත්ථි සීසාභරණානි චෙව නිවත්ථවසනානි ච ඡඩ්ඩෙත්වා සම්මුඛසම්මුඛ දිසාහියෙව පලායිංසු. තතො දෙවසඞ්ඝා පලායමානං මාරබලං දිස්වා මාරස්ස පරාජයො ජාතො සිද්ධත්ථකුමාරස්ස ජයො ජයපූජං කරිස්සාමාති නාගා නාගානං සුපණ්ණා සුපණ්ණානං දෙවතා දෙවතානං බ්‍රහ්මානො බ්‍රහ්මානං ඝොසෙත්වා[1] ගන්ධමාලාදිහත්ථා මහාපුරිසස්ස සන්තිකං බොධිපල්ලඞ්කං අගමංසු. එවං ගතෙසු:[2]

"ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං
මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො,
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා
ජයං තදා නාගගණා මහෙසිනො.

1. ජා: අ: පෙසෙත්වා. 2. ජා: අ: ගතෙසු ච පන තෙසු.

ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං
මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො,
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා
සුපණ්ණසඞ්ඝාපි ජයං මහෙසිනො.

ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං
මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො,
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා
ජයං තදා දෙවගණා මහෙසිනො.

ජයො හි බුද්ධස්ස සිරීමතො අයං
මාරස්ස ච පාපිමතො පරාජයො,
උග්ඝොසයුං බොධිමණ්ඩෙ පමොදිතා
ජයං තදා බ්‍රහ්මගණා මහෙසිනො"ති.

අවසෙසා දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු දෙවතා මාලාගන්ධවිලෙපනෙහි පූජයමානා නානප්පකාරා ච ථුතියො වදමානා අට්ඨංසු. එවං ධරමානෙයෙව සූරියෙ මහාපුරිසො මාරබලං විධමෙත්වා චීවරූපරි පතමානෙහි බොධිරුක්ඛඞ්කුරෙහි රත්තපවාළදලෙහි විය පූජියමානො පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙසි. අථස්ස ද්වාදසපදිකං පච්චයාකාරං වට්ටවිවට්ටවසෙන අනුලොමපටිලොමතො සම්මසන්තස්ස[1] දසසහස්සී ලොකධාතු උදකපරියන්තං කත්වා ද්වාදසක්ඛත්තුං සඞ්කම්පි. මහාපුරිසෙ පන දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙත්වා අරුණුග්ගමනවෙලාය සබ්බඤ්ඤුතඤාණං පටිවිජ්ඣන්තෙ සකලදසසහස්සී ලොකධාතු අලඞ්කතපටියත්තා අහොසි. පාචීනචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකානං කොටියො පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටියං පහරන්ති. තථා පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකානං කොටියො පාචීනචක්කවාළමුඛවට්ටියං පහරන්ති. දක්ඛිණචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකානං කොටියො උත්තරචක්කවාළමුඛවට්ටියං පහරන්ති. උත්තරචක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකානං කොටියො දක්ඛිණචක්කවාළමුඛවට්ටියං පහරන්ති. පථවිතලෙ චක්කවාළමුඛවට්ටියං උස්සාපිතානං ධජානං පටාකානං කොටියො බ්‍රහ්මලොකං ආහච්ච අට්ඨංසු. බ්‍රහ්මලොකෙ බද්ධානං ධජානං පතාකානං කොටියො පථවිතලෙ පතිට්ඨහිංසු. දසසහස්සෙසු චක්කවාළෙසු පුප්ඵූපගරුක්ඛා පුප්ඵං ගණ්හිංසු. ඵලූපගරුක්ඛා ඵලපිණ්ඩිභාරභරිතා අහෙසුං. ඛන්ධෙසු ඛන්ධපදුමානි පුප්ඵිංසු, සාඛාසු ච සාඛාපදුමානි ලතාසු ලතාපදුමානි ආකාසෙ ඔලම්බකපදුමානි සිලාතලානි භින්දිත්වා උපරූපරි සත්තසත්ත හුත්වා දණ්ඩකපදුමානි උට්ඨහිංසු. දසසහස්සිලොකධාතු වට්ටෙත්වා විස්සට්ඨමාලාගුළං විය සුසන්ථතපුප්ඵසන්ථරො විය ච පුප්ඵාභිකිණ්ණා අහොසි.

1. ජා; අ: සම්මසන්තස්ස සම්මසන්තස්ස.

චක්කවාළන්තරෙසු අට්ඨයොජනසහස්සලොකන්තරිකනිරයෙ සත්තා සුරියප්පභාහිපි[1] අනොභාසිතපුබ්බා තදා එකොභාසා අහෙසුං. චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරො මහාසමුද්දො මධුරොදකො අහොසි; නදියො නප්පවත්තිංසු, ජච්චන්ධා රූපානි පස්සිංසු, ජාතිබධිරා සද්දං සුණිංසු, ජාතිපීඨසප්පිනො පදසා ගච්ඡිංසු, අන්දුබන්ධනාදීනි ඡිජ්ජිත්වා පතිංසු. එවං අපරිමානෙනපි සිරිවිභවෙන පූජියමානො මහාපුරිසො අනෙකප්පකාරෙසු අච්ඡරියධම්මෙසු පාතුභූතෙසු සබ්බඤ්ඤුතං පටිවිජ්ඣිත්වා සබ්බබුද්ධෙහි අවිජහිතං උදානං උදානෙසි :-

"අනෙකජාති සංසාරං සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං,
ගහකාරකං ගවෙසන්තො දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

ගහකාරක දිට්ඨොසි පුන ගෙහං න කාහසි,
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා ගහකූටං විසඞ්ඛිතං,
විසඞ්ඛාරගතං චිත්තං තණ්හානං ඛය මජ්ඣගා"ති.

ඉති තුසිතභවනතො පට්ඨාය යාව අයං බොධිමණ්ඩෙ[2] සබ්බඤ්ඤුතප්පත්ති එත්තකං ඨානං **අවිදූරෙ නිදානං** නාමාති වෙදිතබ්බං.

සන්තිකෙ නිදානං පන "එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ, වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලාය"න්ති ච එවං තස්මිං තස්මිං ඨානෙයෙව ලබ්භතීති වුත්තං. කිඤ්චාපි එවං වුත්තං, අථ ඛො පන තම්පි ආදිතො පට්ඨාය එවං වෙදිතබ්බං. උදානං උදානෙත්වා ජයපල්ලඞ්කෙ නිසින්නස්ස භගවතො එතදහොසි: "අහං කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි ඉමස්ස පල්ලඞ්කස්ස කාරණා සන්ධාවිං, එත්තකං මෙ කාලං ඉමස්සෙව පල්ලඞ්කස්ස කාරණා අලඞ්කතසීසං ගීවාය ඡින්දිත්වා දින්නං, සුඅඤ්ජිතානි අක්ඛීනි හදයමංසඤ්ච උබ්බත්තෙත්වා දින්නා, ජාලියකුමාරසදිසා පුත්තා කණ්හාජිනාකුමාරිසදිසා ධීතරො මද්දිදෙවිසදිසා භරියායො ච පරෙසං දාසත්ථාය දින්නා, අයං මෙ පල්ලඞ්කො ජයපල්ලඞ්කො වරපල්ලඞ්කො; එත්ථ මෙ නිසින්නස්ස සඞ්කප්පා පරිපුණ්ණා න තාව ඉතො වුට්ඨහිස්සාමී"ති අනෙකකොටිසතසහස්සසමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො සත්තාහං තත්ථෙව නිසීදි. යං සන්ධාය වුත්තං: "**අථ ඛො භගවා සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසීදි විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදී**"ති. අථ එකච්චානං දෙවතානං "අජ්ජාපි නූන සිද්ධත්ථස්ස කත්තබ්බකිච්චං අත්ථි පල්ලඞ්කස්මිං හි ආලයං න විජහතී"ති පරිවිතක්කො උදපාදි. සත්ථා දෙවතානං පරිවිතක්කං ඤත්වා තාසං විතක්කවූපසමනත්ථං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිහාරියං දස්සෙසි. මහාබොධිමණ්ඩෙ හි කතපාටිහාරියඤ්ච ඤාතිසමාගමෙ කතපාටිහාරියං ච පාථික

1. ජා; අ: සත්ත සුරියප්පභාහි. 2. ජා; අ: බොධිමණ්ඩස්මිංහි.

පුත්තසමාගමෙ කතපාටිහාරියං ච සබ්බං ගණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ කතපාටිහාරියසදිසං අහොසි. එවං සත්ථා ඉමිනා පාටිහාරියෙන දෙවතානං විතක්කං වූපසමෙත්වා පල්ලඞ්කතො ඊසකං පාචීනනිස්සිතෙ උත්තරදිසාභාගෙ ඨත්වා "ඉමස්මිං වත මෙ පල්ලඞ්කෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිද්ධ"න්ති චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පූරිතානං පාරමීනං ඵලාධිගමට්ඨානං පල්ලඞ්කං අනිමිසෙහි අක්ඛීහි ඔලොකයමානො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං **අනිමිසචෙතියං** නාම ජාතං. අථ සත්ථා පල්ලඞ්කස්ස ච ඨිතට්ඨානස්ස ච අන්තරා චඞ්කමං මාපෙත්වා පුරත්ථිමපච්ඡිමතො ආයත රතනචඞ්කමෙ චඞ්කමන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. තං ඨානං **රතනචඞ්කම චෙතියං** නාම ජාතං. චතුත්ථෙ පන සත්තාහෙ බොධිතො පච්ඡිමුත්තරභාගෙ[1] දෙවතා රතනඝරං මාපයිංසු. තත්ථ භගවා පල්ලඞ්කෙන නිසීදිත්වා අභිධම්මපිටකං විසෙසතො චෙත්ථ අනන්තනයසමන්තපට්ඨානං විචිනන්තො සත්තාහං වීතිනාමෙසි: ආභිධම්මිකා පනාහු. "රතනඝරං නාම න රතනමයං ගෙහං, සත්තන්නං පකරණානං සම්මසිතට්ඨානං රතනඝර"න්ති යස්මා පනෙත්ථ උභොපෙතෙ පරියායෙන යුජ්ජන්ති තස්මා උභයම්පෙතං ගහෙතබ්බමෙව. තතො පට්ඨාය පන තං ඨානං **රතනඝරචෙතියං** නාම ජාතං. එවං සත්ථා බොධිසමීපෙ යෙව චත්තාරි සත්තාහානි වීතිනාමෙත්වා පඤ්චමෙ සත්තාහෙ බොධිරුක්ඛමූලා යෙන අජපාලනිග්‍රොධො තෙනුපසඞ්කමි. තත්‍රාපි ධම්මං විචිනන්තො විමුත්තිසුඛඤ්ච පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි. තස්මිං සමයෙ මාරො පාපිමා "එත්තකං කාලං අනුබන්ධන්තො ඔතාරාපෙක්ඛොපි ඉමස්ස කිඤ්චි ඛලිතං න අද්දසං, අතික්කන්තො දානි එස මම වස"න්ති දොමනස්සප්පත්තො මහාමග්ගෙ නිසීදිත්වා සොළස කාරණානි චින්තෙන්තො භූමියං සොළස ලෙඛා ආකඩ්ඪි: අහං එසො විය **දානපාරමිං** න පූරෙසිං තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතොති එකං ලෙඛං ආකඩ්ඪි තථා අහං එසො විය **සීලපාරමිං, නෙක්ඛම්මපාරමිං, පඤ්ඤාපාරමිං, විරියපාරමිං, ඛන්තිපාරමිං, සච්චපාරමිං, අධිට්ඨානපාරමිං, මෙත්තාපාරමිං, උපෙක්ඛාපාරමිං** න පූරෙසිං, තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතොති දසමං ලෙඛං ආකඩ්ඪි. තථා අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණස්ස පටිවෙධාය උපනිස්සයභූතා දසපාරමියො න පූරෙසිං, තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතොති එකාදසමං ලෙඛං ආකඩ්ඪි. තථා අහං එසො විය අසාධාරණස්ස ආසයානුසය ඤාණස්ස මහාකරුණා සමාපත්තිඤාණස්ස යමකපාටිහාරියඤාණස්ස අනාවරණඤාණස්ස සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පටිවෙධාය උපනිස්සයභූතා දසපාරමියො න පූරෙසිං. තෙනම්හි ඉමිනා සදිසො න ජාතොති සොළසමං ලෙඛං ආකඩ්ඪි. එවං මාරො ඉමෙහි කාරණෙහි මහාමග්ගෙ සොළස ලෙඛා ආකඩ්ඪිත්වා නිසීදි.

---

1. ජා; අ: දිසාභාගෙ.

තස්මිං සමයෙ **තණ්හා අරති රගා**ති තිස්සො මාරධීතරො "පිතා නො න පඤ්ඤායති, කහං නු ඛො එතරහී"ති ඔලොකයමානා තං දොමනස්සප්පත්තං භූමිං ලිඛමානං නිසින්නං දිස්වා පිතුසන්තිකං ගන්ත්වා කස්මා තාත ත්වං දුක්ඛී දුම්මනොති පුච්ඡිංසු. "අම්මා අයං මහාසමණො මය්හං වසං අතික්කන්තො එත්තකං කාලං ඔලොකෙන්තො ඔතාරමස්ස දට්ඨුං නාසක්ඛිං, තෙනම්හි, දුක්ඛී දුම්මනො"ති. යදි එවං මා චින්තයිත්ථ මයමෙතං අත්තනො වසෙ කත්වා ආදාය ආගමිස්සාමාති ආහංසු. න සක්කා අම්මා එස කෙනචි වසෙ කාතුං අචලාය සද්ධාය පතිට්ඨිතො එස පුරිසොති. තාත මයං ඉත්ථියො නාම ඉදානෙව නං රාගපාසාදීහි බන්ධිත්වා ආනෙස්සාම තුම්හෙ මා චින්තයිත්ථාති වත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා "පාදෙ තෙ සමණ පරිචාරෙමා"ති ආහංසු. භගවා නෙව තාසං වචනං මනසි අකාසි, න අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙසි, අනුත්තරෙ උපධිසඞ්ඛයෙ විමුත්තියා[1] විවෙකසුඛඤ්ඤෙව අනුභවන්තොව නිසීදි. පුන මාරධීතරො "උච්චාවචා ඛො පුරිසානං අධිප්පායා කෙසඤ්චි කුමාරිකාසු පෙමං හොති, කෙසඤ්චි පඨමවයෙ ඨිතාසු, කෙසඤ්චි මජ්ඣිමවයෙ ඨිතාසු, කෙසඤ්චි පච්ඡිමවයෙ ඨිතාසු, යං නූන මයං නානප්පකාරෙහි පලොභෙත්වා ගණ්හෙය්‍යාමා"ති එකමෙකා කුමාරිකාවණ්ණාදිවසෙන සතං සතං අත්තභාවෙ අභිනිම්මිනිත්වා කුමාරිකා අවිජාතා සකිං විජාතා දුවිජාතා මජ්ඣිමිත්ථියො මහත්ථියො ච හුත්වා ඡක්ඛත්තුං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා "පාදෙ තෙ සමණ පරිචාරෙමා"ති ආහංසු. තම්පි භගවා න මනසාකාසි යථා තං අනුත්තරෙ උපධිසඞ්ඛයෙ විමුත්තො. කෙචි පනාචරියා වදන්ති "තා මහිත්ථිභාවෙන උපගතා දිස්වා භගවා එතා ඛණ්ඩදන්තා පලිතකෙසා හොන්තූති අධිට්ඨාසී"ති. තං න ගහෙතබ්බං. න හි භගවා එවරූපං අධිට්ඨානං අකාසි, භගවා පන "අපෙථ තුම්හෙ, කිං දිස්වා එවං වායමථ එවරූපං නාම අවීතරාගාදීනං පුරතො කාතුං වට්ටති, තථාගතස්ස පන රාගො පහීනො දොසො පහීනො මොහො පහීනො"ති අත්තනො කිලෙසප්පහානං ආරබ්භ :-

"යස්ස ජිතං නාවජීයති ජිතමස්ස නො යාති කොචි ලොකෙ,
තං බුද්ධමනන්තගොචරං අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථ.
යස්ස ජාලිනී විසත්තිකා තණ්හා නත්ථි කුහිඤ්චි නෙතවෙ,
තං බුද්ධමනන්තගොචරං අපදං කෙන පදෙන නෙස්සථා"ති

ඉමා ධම්මපදෙ බුද්ධවග්ගෙ වෙ ගාථා වදන්තො ධම්මං දෙසෙසි. තා සච්චං කිර නො පිතා අවොච "අරහං සුගතො ලොකෙ න රාගෙන සුවානයො"ති ආදීනි වත්වා පිතුසන්තිකං ආගමිංසු. භගවාපි තත්ථෙව සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා තතො මුචලින්දමූලං අගමාසි. තත්ථ සත්තාහවද්දලිකාය උප්පන්නාය සීතාදිපටිබාහනත්ථං මුචලින්දෙන නාගරාජෙන සත්තක්ඛත්තුං භොගෙහි පරික්ඛිත්තො අසම්බාධාය ගන්ධකුටියං විහ

1. ජං: අ: විමුත්තමානසො.

රන්තො විය විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානො සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා රාජායතනං උපසංකමිත්වා තත්ථාපි විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදියමානො සත්තාහං වීතිනාමෙසි. එත්තාවතා සත්ත සත්තාහානි පරිපුණ්ණානි. එත්ථන්තරෙ නෙව මුඛධොවනං න සරීරපටිජග්ගනං න ආහාරකිච්චං අහොසි. ඣානසුඛෙනෙව ච වීතිනාමෙසි. අථස්ස තස්මිං සත්තසත්තාහමත්ථකෙ එකූනපඤ්ඤාසතිමෙ දිවසෙ තත්ථ නිසින්නස්ස මුඛං ධොවිස්සාමීති චිත්තං උදපාදි. සක්කො දෙවානමින්දො අගදහරීටකං ආහරිත්වා අදාසි. සත්ථා තං පරිභුඤ්ජි. තෙනස්ස සරීරවලඤ්ජො අහොසි. අථස්ස සක්කොයෙව නාගලතාදන්තකට්ඨඤ්ච මුඛධොවනඋදකඤ්ච අදාසි. සත්ථා දන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා අනොතත්තදහොදකෙන මුඛං ධොවිත්වා තත්ථෙව රාජායතනමූලෙ නිසීදි. තස්මිං සමයෙ තපස්සුභල්ලිකා නාම ද්වෙ වාණිජා පඤ්චහි සකටසතෙහි උක්කලා ජනපදා මජ්ඣිමදෙසං ගච්ඡන්තා පුබ්බෙ අත්තනො සාලොහිතාය දෙවතාය සකටානි සන්නිරුම්භිත්වා සත්ථු ආහාරසම්පාදනෙ උස්සාහිතා මන්ථඤ්ච මධුපිණ්ඩිකඤ්ච ආදාය **"පටිග්ගණ්හාතු නො භන්තෙ භගවා ඉමං ආහාරං අනුකම්පං උපාදායා"**ති සත්ථාරං උපනාමෙත්වා අට්ඨංසු. භගවා පායාසපටිග්ගහණදිවසෙයෙව පත්තස්ස අන්තරහිතත්තා "න තථාගතා හත්ථෙසු පටිග්ගණ්හන්ති, කිම්හි නු ඛො අහං පටිග්ගණ්හෙය්‍ය"න්ති චින්තෙසි. අථස්ස චිත්තං ඤත්වා චතූහි දිසාහි චත්තාරො මහාරාජානො ඉන්දනීලමණිමයෙ පත්තෙ උපනාමෙසුං. භගවා තෙ පටික්ඛිපි. පුන මුග්ගවණ්ණසෙලමයෙ චත්තාරො පත්තෙ උපනාමෙසුං, භගවා චතුන්නම්පි මහාරාජානං සද්ධානුරක්ඛණත්ථාය චත්තාරොපි පත්තෙ පටිග්ගහෙත්වා උපරූපරි ඨපෙත්වා එකො හොතූති අධිට්ඨාසි. චත්තාරොපි මුඛවට්ටියං පඤ්ඤායමානලෙඛා හුත්වා මජ්ඣිමප්පමාණෙන එකත්තං උපගමිංසු. භගවා තස්මිං පච්චග්ඝෙ සෙලමයෙ පත්තෙ ආහාරං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං අකාසි, තෙ ද්වෙ භාතරො වාණිජා බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සරණං ගන්ත්වා **ද්වෙවාචිකා** උපාසකා අහෙසුං. අථ නෙසං එකං නො භන්තෙ පරිචරිතබ්බට්ඨානං දෙථාති වදන්තානං දක්ඛිණහත්ථෙන අත්තනො සීසං පරාමසිත්වා කෙසධාතුයො අදාසි, තෙ අත්තනො නගරෙ තා ධාතුයො සුවණ්ණසමුග්ගස්ස අන්තො පක්ඛිපිත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං, සම්මාසම්බුද්ධොපි ඛො තතො වුට්ඨාය පුන අජපාලනිග්‍රොධමෙව ගන්ත්වා නිග්‍රොධමූලෙ නිසීදි. අථස්ස නිසින්නමත්තස්සෙව අත්තනො අධිගතධම්මස්ස ගම්භීරතං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණො **"අධිගතො ඛො මයායං ධම්මො"**ති පරෙසං අදෙසෙතුකාමතාකාරප්පවත්තො විතක්කො උදපාදි. අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පති "නස්සති වත භො ලොකො විනස්සති වත භො ලොකො"ති දසහි චක්කවාළසහස්සෙහි සක්කසුයාමසන්තුසිතනිම්මාණරතිවසවත්තිමහාබ්‍රහ්මානො ආදාය සත්ථු සන්තිකං ආගන්ත්වා "දෙසෙතු භන්තෙ භගවා ධම්ම"න්ති ආදිනා නයෙන ධම්මදෙසනං ආයාචි. සත්ථා පටිඤ්ඤං දත්වා කස්ස නු ඛො

අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍යන්ති? චින්තෙන්තො–ආළාරො පණ්ඩිතො, සො ඉමං ධම්මං ඛිප්පං ආජානිස්සතීති චිත්තං උප්පාදෙත්වා පුන ඔලොකෙන්තො තස්ස සත්තාහකාලකතභාවං ඤත්වා උද්දකං ආවජ්ජෙසි. තස්සාපි අභිදොසකාලකතභාවං ඤත්වා බහූපකාරා ඛො මෙ පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූති පඤ්චවග්ගියෙ මනසි කත්වා කහං නුඛො තෙ එතරහි විහරන්තීති ආවජ්ජෙන්තො බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙති ඤත්වා කතිපාහං බොධිමණ්ඩසාමන්තායෙව පිණ්ඩාය චරන්තො විහරිත්වා ආසාළ්හිපුණ්ණමායං බාරාණසියං ගන්ත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙස්සාමීති පක්ඛස්ස චාතුද්දසියං පච්චූසසමයෙ පච්චුට්ඨාය පභාතාය රත්තියා කාලස්සෙව පත්තචීවරමාදාය අට්ඨාරසයොජනමග්ගං පටිපන්නො අන්තරාමග්ගෙ උපකං නාම ආජීවකං දිස්වා තස්ස අත්තනො බුද්ධභාවං ආචික්ඛිත්වා තං දිවසමෙව සායණ්හසමයෙ ඉසිපතනං පාපුණි. පඤ්චවග්ගියා තථාගතං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා–අයං ආවුසො සමණො ගොතමො පච්චයබාහුල්ලාය ආවත්තිත්වා පරිපුණ්ණකායො පීණින්ද්‍රියො සුවණ්ණවණ්ණො හුත්වා ආගච්ඡති, ඉමස්ස වන්දනාදීනි න කරිස්සාම, මහාකුලප්පසුතො ඛො පනෙස ආසනාභිහාරං අරහති, තෙනස්ස ආසනමත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමාති කතිකං අකංසු. භගවා සදෙවකස්ස ලොකස්ස චිත්තාචාරජානනසමත්ථෙන ඤාණෙන "කින්නුඛො ඉමෙ චින්තයිංසූ"ති ආවජ්ජිත්වා චිත්තං අඤ්ඤාසි. අථ තෙ සබ්බදෙවමනුස්සෙසු අනොදිස්සකවසෙන ඵරණසමත්ථං මෙත්තචිත්තං සඞ්ඛිපිත්වා ඔදිස්සකවසෙන මෙත්තචිත්තෙන ඵරි. තෙ භගවතො මෙත්තචිත්තෙන ඵුට්ඨා යථා යථා භගවා තෙ උපසඞ්කමති තථා තථා සකාය කතිකාය අසණ්ඨහන්තා පච්චුග්ගන්ත්වා අභිවාදනාදීනි සබ්බකිච්චානි අකංසු, සම්මාසම්බුද්ධභාවං පනස්ස අජානන්තා කෙවලං නාමෙන ආවුසොවාදෙන ච සමුදාචරිංසු, අථ තෙ භගවා "මා භික්ඛවෙ තථාගතං නාමෙන ච ආවුසොවාදෙන ච සමුදාචරිත්ථ, අරහං භික්ඛවෙ තථාගතො සම්මාසම්බුද්ධො"ති අත්තනො බුද්ධභාවං ඤාපෙත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො උත්තරාසාළ්හනක්ඛත්තයොගෙ වත්තමානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි පරිවුතො පඤ්චවග්ගියෙ ථෙරෙ ආමන්තෙත්වා ද්වාදසාකාරං තිපරිවට්ටං සඤ්ඤාණවිජම්භනමනුත්තරං ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තං දෙසෙසි, තෙසු කොණ්ඩඤ්ඤථෙරො දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙන්තො සුත්තපරියොසානෙ අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, සත්ථා තත්ථෙව වස්සං උපගන්ත්වා පුන දිවසෙ වප්පථෙරං ඔවදන්තො විහාරෙයෙව නිසීදි. සෙසා චත්තාරොපි පිණ්ඩාය චරිංසු, වප්පථෙරො පුබ්බණ්හෙයෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, සත්ථා තත්ථෙව වස්සං උපගන්ත්වා පුන දිවසෙ භද්දියථෙරං පුන දිවසෙ අස්සජිථෙරන්ති සබ්බෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පඤ්චමියං පක්ඛස්ස පඤ්චපි ථෙරෙ සන්නිපාතෙත්වා අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තං දෙසෙසි. දෙසනා පරියොසානෙ පඤ්චපි ථෙරා අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ සත්ථා යසස්ස කුලපුත්තස්ස

උපනිස්සයං දිස්වා රත්තිභාගෙ නිබ්බිජ්ජිත්වා ගෙහං පහාය නික්ඛන්තං **"එහි යසා"**ති පක්කොසිත්වා තස්මිංයෙව රත්තිභාගෙ සොතාපත්තිඵලෙ පුන දිවසෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා අපරෙපි තස්ස සහායකෙ චතුපඤ්ඤාස ජනෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙත්වා අරහත්තං පාපෙසි, එවං ලොකෙ එකසට්ඨියා අරහන්තෙසු ජාතෙසු වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා "චරථ භික්ඛවෙ චාරික"න්ති සට්ඨි භික්ඛූ දිසාසු පෙසෙත්වා සයං උරුවෙලං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ කප්පාසිකවනසණ්ඩෙ තිංසභද්දවග්ගියකුමාරෙ විනෙසි, තෙසු සබ්බපච්ඡිමකො සොතාපන්නො සබ්බුත්තමො අනාගාමී අහොසි, තෙපි සබ්බෙ එහිභික්ඛුභාවෙනෙව පබ්බාජෙත්වා දිසාසු පෙසෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා අඩ්ඪුඩ්ඪානි පාටිහාරියසහස්සානි දස්සෙත්වා උරුවෙලකස්සපාදයො සහස්සජටිලපරිවාරෙ තෙභාතිකජටිලෙ විනෙත්වා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බාජෙත්වා ගයාසීසෙ නිසීදාපෙත්වා ආදිත්තපරියාය දෙසනාය අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තෙන අරහන්තසහස්සෙන පරිවුතො බිම්බිසාරරඤ්ඤො දින්නපටිඤ්ඤං මොචෙස්සාමීති රාජගහනගරූපචාරෙ ලට්ඨිවනුය්‍යානං අගමාසි රාජා උය්‍යානපාලස්ස සන්තිකා සත්ථා ආගතොති සුත්වා ද්වාදසනහුතෙහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි පරිවුතො සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා චක්කවිචිත්තතලෙසු සුවණ්ණපට්ටවිතානං විය පභාසමුදයං විස්සජ්ජෙන්තෙසු තථාගතස්ස පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා එකමන්තං නිසීදි සද්ධිං පරිසාය, අථ ඛො තෙසං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං එතදහොසි කිං නු ඛො මහාසමණො උරුවෙලකස්සපෙ බ්‍රහ්මචරියං චරති උදාහු උරුවෙලකස්සපො මහාසමණෙති? භගවා තෙසං චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය උරුවෙලකස්සපං ගාථාය අජ්ඣභාසි :-

"කිමෙව දිස්වා උරුවෙලවාසී
පහාසි අග්ගිං කිසකොවදානො,
පුච්ඡාමි තං කස්සප එතමත්ථං
කථං පහීනං තව අග්ගිහුත්ත"න්ති.

ථෙරොපි භගවතො අධිප්පායං විදිත්වා :-

"රූපෙ ච සද්දෙ ච අථො රසෙ ච
කාමිත්ථියො චාභි[1] වදන්ති යඤ්ඤා,
එතං මලන්ති උපධීසු ඤත්වා
තස්මා න යිට්ඨෙ න හුතෙ අරඤ්ජි"න්ති.

ඉමං ගාථං වත්වා අත්තනො සාවකභාවප්පකාසනත්ථං තථාගතස්ස පාදපිට්ඨෙ සීසං ඨපෙත්වා "සත්ථා මෙ භන්තෙ භගවා සාවකොහමස්මි"න්ති වත්වා එකතාලං ද්විතාලං තිතාලන්ති යාව සත්තතාලප්පමාණං සත්තක්ඛත්තුං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඔරුය්හ තථාගතං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි, තං පාටිහාරියං දිස්වා මහාජනො අහො

1. ජ. අ. චාපි.

මහානුභාවා බුද්ධා එවං හි ථාමගතදිට්ඨිකො නාම අරහාති මඤ්ඤමානො උරුවෙලකස්සපොපි දිට්ඨිජාලං භින්දිත්වා තථාගතෙන දමිතොති සත්ථුගුණකථං යෙව කථෙසි. භගවා නාහං ඉදානියෙව උරුවෙලකස්සපං දමෙමි අතීතෙපි එස මයා දමිතොති වත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා **"මහානාරදකස්සප ජාතකං"** කථෙත්වා චත්තාරි සච්චානි පකාසෙසි රාජා එකාදසහි නහුතෙහි සද්ධිං සොතාපත්ති ඵලෙ පතිට්ඨාසි, එකං නහුතං උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි රාජා සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්නොයෙව පඤ්ච අස්සාසකෙ පවෙදෙත්වා සරණං ගන්ත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි පුන දිවසෙ යෙහි ච භගවා දිට්ඨො යෙහි ච අදිට්ඨො තෙ සබ්බෙපි රාජගහවාසිනො අට්ඨාරසකොටිසඞ්ඛා මනුස්සා තථාගතං දට්ඨුකාමා පාතොව රාජගහතො ලට්ඨිවනුය්‍යානං අගමංසු තිගාවුතො මග්ගො නප්පහොසි සකලලට්ඨිවනුය්‍යානං නිරන්තරං ඵුටං අහොසි. මහාජනො දසබලස්ස රූපග්ගප්පත්තං අත්තභාවං පස්සන්තොපි තිත්තිං කාතුං නාසක්ඛි වණ්ණභූමි නාමෙසා, එවරූපෙසු හි ඨානෙසු භගවතො ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජනාදිප්පභෙදා සබ්බාපි රූපකායෙ සිරි වණ්ණෙතබ්බා එවං රූපග්ගප්පත්තං දසබලස්ස රූපං පස්සමානෙන මහාජනෙන නිරන්තරං ඵුටෙ උය්‍යානෙ ගමනමග්ගෙ ච එකභික්ඛුස්සාපි නික්ඛමනොකාසො නාහොසි තං දිවසං කිර භගවතො භත්තං ඡින්නං භවෙය්‍ය තස්මා තං මා අහොසීති සක්කස්ස නිසින්නාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි සො ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤත්වා මාණවකවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා බුද්ධධම්මසඞ්ඝපටිසංයුත්තා ථුතියො වදමානො දසබලස්ස පුරතො ඔතරිත්වා දෙවානුභාවෙන ඔකාසං කත්වා :-

"දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි,
සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො රාජගහං පාවිසි භගවා.

සන්තො සන්තෙහි—පෙ—
මුත්තො මුත්තෙහි—පෙ—
තිණ්ණො තිණ්ණෙහි—පෙ—රාජගහං පාවිසි භගවා.

දසවාසො දසබලො දසධම්මවිදූ දසහි චුපෙතො,
සො දසසතපරිවාරො[2] රාජගහං පාවිසි භගවා"ති

ඉමාහි ගාථාහි සත්ථුවණ්ණං වදමානො පුරතො පායාසි. මහාජනො මාණවකස්ස රූපසිරිං දිස්වා අතිවිය අභිරූපො වතායං මාණවකො න ඛො පන අම්හෙහි දිට්ඨපුබ්බොති චින්තෙත්වා කුතො අයං මාණවකො කස්ස වා අයන්ති ආහ. තං සුත්වා මාණවො :-

"යො ධීරො සබ්බධී දන්තො බුද්ධො අප්පටිපුග්ගලො,
අරහං සුගතො ලොකෙ තස්සාහං පරිචාරිකො"ති

ගාථං ආහ.

2. ම. පරිවාරකො.

සත්ථා සකෙන කතොකාසං මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා භික්ඛුසහස්සපරිවුතො රාජගහං පාවිසි. රාජා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස දානං දත්වා අහං භන්තෙ තීණි රතනානි විනා වසිතුං න සක්ඛිස්සාමි වෙලාය වා අවෙලාය වා භගවතො සන්තිකං ආගමිස්සාමි ලට්ඨිවනුය්‍යානඤ්ච නාම අතිදූරෙ ඉදං පන අම්හාකං වෙළුවනුය්‍යානං නාතිදූරෙ නාච්චාසන්නෙ ගමනාගමනසම්පන්නං බුද්ධාරහං සෙනාසනං ඉදං මෙ භන්තෙ භගවා පටිග්ගණ්හාතූ ති සුවණ්ණභිඞ්කාරෙන පුප්ඵගන්ධවාසිතං මණිවණ්ණං උදකමාදාය වෙළුවනුය්‍යානං පරිච්චජන්තො දසබලස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙසි. තස්මිං ආරාමෙ පටිග්ගහිතෙයෙව බුද්ධසාසනස්ස මූලානි ඔතිණ්ණානීති මහාපඨවි කම්පි, ජම්බුදීපතලස්මිං ඨපෙත්වා වෙළුවනං අඤ්ඤං පඨවිං කම්පෙත්වා ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථි, තම්බපණ්ණිදීපෙපි ඨපෙත්වා මහාවිහාරං අඤ්ඤං පඨවිං කම්පෙත්වා ගහිතසෙනාසනං නාම නත්ථි, සත්ථා වෙළුවනාරාමං පටිග්ගහෙත්වා රඤ්ඤො අනුමොදනං කත්වා උට්ඨායාසනා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො වෙළුවනං අගමාසි. තස්මිං ඛො පන සමයෙ සාරිපුත්තො ච මොග්ගල්ලානො චාති ද්වෙ පරිබ්බාජකා රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්ති අමතං පරියෙසමානා, තෙසු සාරිපුත්තො අස්සජිත්ථෙරං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං දිස්වා පසන්නචිත්තො පයිරුපාසිත්වා **"යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා"**ත්‍යාදි ගාථං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය අත්තනො සහායස්ස මොග්ගල්ලානස්සාපි තමෙව ගාථං අභාසි. සොපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තෙ උභොපි සඤ්ජයං ඔලොකෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. තෙසු මොග්ගල්ලානො[1] සත්තාහෙන අරහත්තං පාපුනි සාරිපුත්තො[2] අඩ්ඪමාසෙන, උභොපි[3] තෙ සත්ථා අග්ගසාවකට්ඨානෙ ඨපෙසි. සාරිපුත්තත්ථෙරෙන ච අරහත්තං පත්තදිවසෙයෙව සාවකසන්නිපාතං අකාසි. තථාගතෙ පන තස්මිඤ්ඤෙව වෙළුවනුය්‍යානෙ විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා පුත්තො කිර මෙ ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං චරිත්වා පරමාභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මචක්කො රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරතීති සුත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආමන්තෙසි. එහි භණෙ ත්වං පුරිසසහස්සපරිවාරො රාජගහං ගන්ත්වා මම වචනෙන පිතා[4] තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා දට්ඨුකාමොති වත්වා මම පුත්තං ගණ්හිත්වා එහීති ආහ. සො එවං දෙවාති රඤ්ඤො වචනං සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා පුරිසසහස්සපරිවාරො ඛිප්පමෙව සට්ඨියොජනමග්ගං ගන්ත්වා දසබලස්ස චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මදෙසනාවෙලායං විහාරං පාවිසි. සො තිට්ඨතු තාව රඤ්ඤො පහිතසාසනන්ති පරිසපරියන්තෙ ඨිතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා යථාඨිතොව සද්ධිං පුරිසසහස්සෙන අරහත්තං පත්වා පබ්බජ්ජං යාචි භගවා එථ භික්ඛවොති හත්ථං පසාරෙසි සබ්බෙ තංඛණඤ්ඤෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වස්සසතිකත්ථෙරා විය අහෙසුං. අරහත්තං පත්තකාලතො පට්ඨාය පන අරියා නාම මජ්ඣත්තාව

1. ජං: අ: මහාමොග්ගල්ලානො.
2. ජං: අ: සාරිපුත්තත්ථෙරො.
3. ම: උභොපිජනෙ.
4. ජං: අ: මෙ.

හොන්තීති සො රඤ්ඤො පහිතසාසනං දසබලස්ස න කථෙසි රාජා නෙව ගතො[1] ආගච්ඡති න සාසනං සුය්‍යතීති එහි භණෙ ත්වං ගච්ඡාහීති තෙනෙව නියාමෙන අඤ්ඤං අමච්චං පෙසෙසි සොපි ගන්ත්වා පුරිමනයෙනෙව සද්ධිං පරිසාය අරහත්තං පත්වා තුණ්හී අහොසි. රාජා එතෙනෙව නියාමෙන පුරිසසහස්ස පරිවාරෙන අමච්චෙ පෙසෙසි සබ්බෙ අත්තනො කිච්චං නිට්ඨපෙත්වා තුණ්හීභූතා තත්ථෙව විහරිංසු. රාජා සාසනමත්තකම්පි ආහරිත්වා ආචික්ඛන්තං අලභිත්වා චින්තෙසි එත්තකාපි ජනා මයි සිනෙහාභාවෙන සාසනමත්තම්පි න පච්චාහරිංසු කො නු ඛො මෙ සාසනං කරිස්සතීති සබ්බං රාජබලං ඔලොකෙන්තො කාළුදායිං අද්දස. සො කිර රඤ්ඤො සබ්බත්ථසාධකො අබ්භන්තරිකො අතිවිය විස්සාසිකො අමච්චො බොධිසත්තෙන සද්ධිං එකදිවසෙ ජාතො සහපංසුකීළිතො සහායො. අථ නං රාජා ආමන්තෙසි. තාත කාළුදායි අහං මම පුත්තං දට්ඨුකාමො නව පුරිසසහස්ස පරිවාරෙ නව අමච්චෙ පෙසෙසිං තෙසු එකොපි ආගන්ත්වා සාසනමත්තං ආරොචෙන්තො නාම නත්ථි දුජ්ජානො ඛො පන මෙ ජීවිතන්තරායො ජීවමානො යෙවාහං පුත්තං දට්ඨුකාමො සක්ඛිස්සසි නු ඛො මෙ පුත්තං දස්සෙතුන්ති. සක්ඛිස්සාමි දෙව සචෙ පබ්බජිතුං ලභිස්සාමීති, තාත ත්වං පබ්බජිත්වා වා අපබ්බජිත්වා වා මය්හං පුත්තං දස්සෙහීති, සො සාධු දෙවාති රඤ්ඤො සාසනං ආදාය රාජගහං ගන්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලාය පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා සපරිවාරො අරහත්තං පත්වා එහිභික්ඛුභාවෙන පබ්බජිත්වා විහාසි. සත්ථා බුද්ධො හුත්වා පඨමං අන්තොවස්සං ඉසිපතනෙ වසිත්වා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා උරුවෙලං ගන්ත්වා තත්ථ තයො මාසෙ වසන්තො තෙභාතිකජටිලෙ විනෙත්වා භික්ඛුසහස්සපරිවාරො ඵුස්සමාසපුණ්ණමායං රාජගහං ගන්ත්වා ද්වෙ මාසෙ වසි එත්තාවතා බාරාණසිතො නික්ඛන්තස්ස පඤ්චමාසා ජාතා සකලො හෙමන්තො අතික්කන්තො කාළුදායිත්ථෙරස්ස ආගතදිවසතො සත්තට්ඨ දිවසා වීතිවත්තා ථෙරො ඵග්ගුණමාසපුණ්ණමියං චින්තෙසි අතික්කන්තො දානි හෙමන්තො වසන්තසමයො අනුප්පත්තො මනුස්සෙහි සස්සානි උද්ධරිත්වා සම්මුඛසම්මුඛට්ඨානෙහි මග්ගා දින්නා හරිතතිණසඤ්ඡන්නා පඨවී සුපුප්ඵිතා වනසණ්ඩා පටිපජ්ජනක්ඛමා මග්ගා කාලො දසබලස්ස ඤාතිසඞ්ගහං කාතුන්ති. අථ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා :–

“අඞ්ගාරිනො දානි දුමා භදන්තෙ ඵලෙසිනො ඡදනං විප්පහාය,
තෙ අච්චිමන්තොව පභාසයන්ති සමයො මහාවීර භගීරසානං.[2]
නාති සීතං නාති උණ්හං නාති දුබ්භික්ඛඡාතකං,
සද්දලා හරිතා භූමි එස කාලො මහාමුනී”ති.

සට්ඨිමත්තාහි ගාථාහි දසබලස්ස කුලනගරගමනවණ්ණං වණ්ණෙසි, අථ නං සත්ථා කින්නුඛො උදායි මධුරස්සරෙන ගමනවණ්ණං වණ්ණෙසීති ආහ, තුම්හාකං භන්තෙ පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා තුම්හෙ

1. ජං; අ: ගතකො. 2. ථෙර: භාගිරසානං.

පස්සිතුකාමො කරොථ ඤාතකානං සඞ්ගහන්ති සාධු උදායි කරිස්සාමි ඤාතකානං සඞ්ගහං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආරොචෙහි ගමියවත්තං පරිපූරෙස්සන්තීති. සාධු භන්තෙති ථෙරො ආරොචෙසි. භගවා අඞ්ගමගධවාසීනං කුලපුත්තානං දසහි සහස්සෙහි කපිලවත්ථුවාසීනං දසහි සහස්සෙහීති සබ්බෙහෙව වීසතිසහස්සෙහි ඛීණාසවභික්ඛූහි පරිවුතො රාජගහා නික්ඛමිත්වා දිවසෙ දිවසෙ යොජනං ගච්ඡති රාජගහතො සට්ඨියොජනං කපිලවත්ථුං ද්වීහි මාසෙහි පාපුනිස්සාමීති අතුරිතචාරිකං පක්කාමි ථෙරොපි භගවතො නික්ඛන්තභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙස්සාමීති වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනෙ පාතුරහොසි. රාජා ථෙරං දිස්වා තුට්ඨචිත්තො මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො පටියාදිතස්ස නානග්ගරසභොජනස්ස පත්තං පූරෙත්වා අදාසි. ථෙරො උට්ඨාය ගමනාකාරං දස්සෙසි. නිසීදිත්වා භුඤ්ජ භන්තෙති. සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමි මහාරාජාති. කහං පන තාත සත්ථාති? වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවාරො තුම්හාකං දස්සනත්ථාය චාරිකං නික්ඛන්තො මහාරාජාති. රාජා තුට්ඨමානසො ආහ: තුම්හෙ ඉමං පරිභුඤ්ජිත්වා යාව මම පුත්තො ඉමං නගරං පාපුනාති තාවස්ස ඉතොව පිණ්ඩපාතං පරිහරථාති. ථෙරො අධිවාසෙසි. රාජා ථෙරං පරිවිසිත්වා පත්තං ගන්ධචුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙත්වා උත්තමභොජනස්ස පූරෙත්වා තථාගතස්ස දෙථාති ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨාපෙසි. ථෙරො සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව පත්තං ආකාසෙ ඛිපිත්වා සයම්පි වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා සත්ථුහත්ථෙ ඨපෙසි. සත්ථා තං පරිභුඤ්ජි එතෙනුපායෙන ථෙරො දිවසෙ දිවසෙ පිණ්ඩපාතං ආහරි සත්ථාපි අන්තරාමග්ගෙ රඤ්ඤොයෙව පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජි ථෙරොපි භත්තකිච්චාවසානෙ දිවසෙ දිවසෙ අජ්ජ භගවා එත්තකං ආගතො අජ්ජ එත්තකන්ති බුද්ධගුණපටිසංයුත්තාය ච කථාය සකලං රාජකුලං සත්ථුදස්සනං විනායෙව සත්ථරි සඤ්ජාතප්පසාදං අකාසි. තෙනෙව තං භගවා එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං කුලප්පසාදකානං යදිදං කාළුදායීති එතදග්ගෙ ඨපෙසි. සාකියාපි ඛො අනුප්පත්තෙ භගවති අම්හාකං ඤාතිසෙට්ඨං පස්සිස්සාමාති සන්නිපතිත්වා භගවතො වසනට්ඨානං වීමංසමානා නිග්‍රොධසක්කස්ස ආරාමො රමණීයොති සල්ලක්ඛෙත්වා[1] සබ්බං පටිජග්ගනවිධිං කාරෙත්වා ගන්ධපුප්ඵහත්ථා පච්චුග්ගමනං කරොන්තා සබ්බාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතෙ දහරදහරෙ නාගරදාරකෙ ච නාගරදාරිකායො ච පඨමං පහිණිංසු තතො රාජකුමාරෙ ච රාජකුමාරියො ච තෙසං අනන්තරා[2] සාමං ගන්ධපුප්ඵචුණ්ණාදීහි පූජයමානා භගවන්තං ගහෙත්වා නිග්‍රොධාරාමමෙව අගමංසු. තත්ථ භගවා වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. සාකියා නාම මානජාතිකා මානත්ථද්ධා තෙ සිද්ධත්ථකුමාරො අම්හෙහි දහරතරො අම්හාකං කනිට්ඨො භාගිනෙය්‍යො පුත්තො නත්තාති චින්තෙත්වා දහරදහරෙ රාජකුමාරෙ

1. ජා: අ: තත්ථ. 2. සී. අන්තරා.

ආහංසු තුම්හෙ වන්දථ මයං තුම්හාකං පිට්ඨිතො නිසීදිස්සාමාති තෙසු එවං අවන්දිත්වා නිසින්නෙසු භගවා එතෙසං අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා න මං ඤාතකා වන්දන්ති හන්ද දානි තෙ වන්දාපෙස්සාමීති අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජි. තතො වුට්ඨාය ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා තෙසං සීසෙ පාදපංසුං ඔකිරමානො විය ගණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරිය සදිසං පාටිහාරියං අකාසි, රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා ආහ. භන්තෙ[1] තුම්හාකං ජාතදිවසෙ කාලදෙවලස්ස වන්දනත්ථං උපනීතානං වො පාදෙ පරිවත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨිතෙ දිස්වාපි අහං තුම්හාකං පාදෙ වන්දිං අයං මෙ පඨම වන්දනා, වප්පමඞ්ගලදිවසෙ ජම්බුච්ඡායාය සිරිසයනෙ නිපන්නානං වො ජම්බුච්ඡායාය අපරිවත්තනං දිස්වාපි පාදෙ වන්දිං අයං මෙ දුතියවන්දනා, ඉදානි පන ඉමං අදිට්ඨපුබ්බං පාටිහාරියං දිස්වා තුම්හාකං පාදෙ වන්දාමි අයං මෙ තතියවන්දනාති, රඤ්ඤා පන වන්දිතෙ භගවන්තං අවන්දිත්වා ඨාතුං සමත්ථො නාම එකසාකියොපි නාහොසි සබ්බෙ වන්දිංසුයෙව ඉති භගවා ඤාතයො[2] වන්දාපෙත්වා ආකාසතො ඔතරිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසින්නෙ භගවති සිඛාප්පත්තො ඤාතිසමාගමො අහොසි. සබ්බෙ එකග්ගචිත්තා හුත්වා නිසීදිංසු. තතො මහාමෙඝො පොක්ඛරවස්සං වස්සි, තම්බවණ්ණං උදකං හෙට්ඨා විරවන්තං ගච්ඡති[3] තෙමිතුකාමො තෙමෙති අතෙමිතුකාමස්ස සරීරෙ එකබින්දුමත්තම්පි න පතති. තං දිස්වා සබ්බෙ අච්ඡරියබ්භුතචිත්තා ජාතා අහො අච්ඡරියං අහො අබ්භුතන්ති කථං සමුට්ඨාපෙසුං සත්ථා න ඉදානෙව මය්හං ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං වස්සති අතීතෙපි වස්සීති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා වෙස්සන්තර ජාතකං කථෙසි, ධම්මකථං සුත්වා සබ්බෙ උට්ඨාය වන්දිත්වා පක්කමිංසු එකොපි රාජා වා රාජමහාමත්තො වා ස්වෙ අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හථාති වත්වා ගතො නාම නත්ථි සත්ථා පුන දිවසෙ වීසතිසහස්ස භික්ඛුපරිවුතො කපිලවත්ථුං පිණ්ඩාය පාවිසි තං න කොචි ගන්ත්වා නිමන්තෙසි පත්තං වා අග්ගහෙසි භගවා ඉන්දඛීලෙ ඨිතොව ආවජ්ජෙසි කථන්නුඛො පුබ්බබුද්ධා කුලනගරෙ පිණ්ඩාය චරිංසු "කිං උප්පටිපාටියා ඉස්සරජනානං ඝරානි අගමංසු. උදාහු සපදානචාරිකං චරිංසූ"ති තතො එකබුද්ධස්සාපි උප්පටිපාටියා ගමනං අදිස්වා මයාපි දානි අයමෙව තෙසං වංසො පග්ගහෙතබ්බො ආයතිඤ්ච මම සාවකා මමඤ්ඤෙව අනුසික්ඛන්තා පිණ්ඩචාරිකං වත්තං පරිපූරෙස්සන්තීති කොටියං නිවිට්ඨගෙහතො පට්ඨාය සපදානං පිණ්ඩාය චරි. අය්‍යො කිර සිද්ධත්ථකුමාරො පිණ්ඩාය චරතීති ද්විභූමිකතිභූමිකාදිසු සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා මහාජනො දස්සනබ්‍යාවටො අහොසි රාහුලමාතාපි දෙවී අය්‍යපුත්තො කිර ඉමස්මිං නගරෙ මහන්තෙන රාජානුභාවෙන සුවණ්ණසිවිකාදීහි විචරිත්වා ඉදානි කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායවත්ථනිවාසනො කපාලහත්ථො පිණ්ඩාය චරති සොභති නුඛොති සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා භගවන්තං නානාවිරාගසමුජ්ජලාය සරීරප්පභාය නගරවීථියො ඔභා

1, ස්‍යා; අ: භගවා. 2. ජා: අ: ඤාතකෙ, 3. ස්‍යා: අ: යො තෙමිතුකාමො.

ලොත්වා බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපසමුපබ්‍යූළ්හාය අසීත්‍යානුබ්‍යඤ්ජනාවභාසිතාය ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපටිමණ්ඩිතාය අනොපමාය බුද්ධසිරියා විරොචමානං දිස්වා උණ්හීසතො පට්ඨාය යාව පාදතලා :-

"සිනිද්ධනීලමුදුකුඤ්චිත කෙසො
සූරිය නිම්මලතලාභි ලලාටො[1],
යුත්ත තුඞ්ග මුදුකායත නාසො
රංසිජාල විතතො නරසීහො"ති

එවමාදිකාහි[2] දසහි නරසීහගාථාහි අභිත්ථවිත්වා තුම්හාකං පුත්තො පිණ්ඩාය චරතීති රඤ්ඤො ආරොචෙසි රාජා සංවිග්ගහදයො හත්ථෙන සාටකං සණ්ඨපෙන්තො තුරිතතුරිතො නික්ඛමිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා භගවතො පුරතො ඨත්වා ආහ. "කින්නුඛො භන්තෙ අම්හෙ ලජ්ජාපෙථ? කිමත්ථං පිණ්ඩාය චරථ? කිං එත්තකානං භික්ඛූනං න සක්කා භත්තං ලද්ධුන්ති සඤ්ඤං කරිත්ථාති? වංසචාරිත්තමෙතං මහාරාජ අම්හාකන්ති නනු භන්තෙ අම්හාකං මහාසම්මතඛත්තියවංසො නාම තත්ථ ච එකඛත්තියොපි භික්ඛාචාරිකො නාම නත්ථීති අයං මහාරාජ ඛත්තියවංසො නාම තව වංසො, අම්හාකං පන දීපඞ්කරො කොණ්ඩඤ්ඤො-පෙ-කස්සපොති අයං බුද්ධවංසො නාම එතෙ ච අඤ්ඤෙ ච අනෙකසහස්සසඞ්ඛා බුද්ධා භික්ඛාචාරෙනෙව ජීවිකං කප්පෙසුන්ති අන්තරවීථියං ඨිතොව :-

"උත්තිට්ඨෙ නප්පමජ්ජෙය්‍ය ධම්මං සුචරිතං චරෙ,
ධම්මචාරී සුඛං සෙති අස්මිං ලොකෙ පරම්හි චා"ති

ඉමං ගාථමාහ, ගාථාපරියොසානෙ රාජා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි :-

"ධම්මං චරෙ සුචරිතං න නං දුච්චරිතං චරෙ,
ධම්මචාරී සුඛං සෙති අස්මිං ලොකෙ පරම්හි චා"ති

ඉමං ගාථං සුත්වා සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, ධම්මපාලජාතකං සුත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, මරණසමයෙ සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා සිරිසයනෙ නිපන්නොයෙව අරහත්තං පාපුණි. අරඤ්ඤවාසෙන පධානානුයොගකිච්චං රඤ්ඤො නාහොසි, සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකත්වායෙව පන භගවතො පත්තං ගහෙත්වා සපරිසං භගවන්තං මහාපාසාදං ආරොහෙත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසි, භත්තකිච්චපරියොසානෙ සබ්බං ඉත්ථාගාරං ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දි ඨපෙත්වා රාහුලමාතරං, සා පන "ගච්ඡ අය්‍යපුත්තං වන්දාහී"ති පරිජනෙන වුච්චමානාපි "සචෙ මය්හං ගුණො අත්ථි සයමෙව මම සන්තිකං අය්‍යපුත්තො

1. ජා: අ: තලාටො.
2. කම්බොජක්ඛර අපදානට්ඨකථායම්පි "දසහි". ජා: අ: අට්ඨහි. සාරත්ථදීපනියං පන එවමාදිකාහි "අට්ඨහි"ගාථාහි, ගණ්ඨිපදෙසු පන "චක්කවරඞ්කිත රත්තසුපාදො"ත්‍යාදයො "නව"ගාථායොපි එත්ථ දස්සිතා.

ආගමිස්සති ආගතමෙව තං වන්දිස්සාමී"ති වත්වා න අගමාසි භගවා රාජානං පත්තං ගාහාපෙත්වා ද්වීහි අග්ගසාවකෙහි සද්ධිං රාජධීතාය සිරිගබ්භං ගන්ත්වා රාජධීතා යථාරුචිං වන්දමානා න කිඤ්චි වත්තබ්බාති වත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. සා වෙගෙන ගන්ත්වා ගොප්ඵකෙසු ගහෙත්වා පාදපිට්ඨියං සීසං පරිවත්තෙත්වා යථාජ්ඣාසයං වන්දි. රාජා රාජධීතාය භගවති සිනෙහබහුමානාදි ගුණසම්පත්තිං කථෙසි. "භන්තෙ මම ධීතා තුම්හෙහි කාසායානි වත්ථානි නිවාසිතානී"ති සුත්වා තතො පට්ඨාය කාසායනිවත්ථා ජාතා තුම්හාකං එකභත්තිකභාවං සුත්වා එකභත්තිකාව ජාතා තුම්හෙහි මහාසයනස්ස ඡඩ්ඩිතභාවං සුත්වා පට්ටිකමඤ්චකෙව නිපන්නා තුම්හාකං මාලාගන්ධාදීහි විරතභාවං ඤත්වා විරතමාලගන්ධාව ජාතා, අත්තනො ඤාතකෙහි මයං පටිජග්ගිස්සාමාති සාසනෙ පෙසිතෙ එකඤාතිකම්පි න ඔලොකෙසි. එවං ගුණසම්පන්නා මෙ භන්තෙ ධීතාති; අනච්ඡරියං මහාරාජ අයං ඉදානි රක්ඛියමානා රාජධීතා පරිපක්කෙ ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛෙය්‍ය සා පුබ්බෙ අනාරක්ඛා පබ්බතපාදෙපි විචරමානා අපරිපක්කෙ ඤාණෙ අත්තානං රක්ඛීති වත්වා චන්දකින්නරජාතකං කථෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි පුන දිවසෙ නන්දස්ස රාජකුමාරස්ස අභිසෙක ගෙහප්පවෙසන විවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානෙසු තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා කුමාරං පත්තං ගාහාපෙත්වා පබ්බාජෙතුකාමො මඞ්ගලං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි ජනපදකල්‍යාණී කුමාරං ගච්ඡන්තං දිස්වා **"තුවටං ඛො අය්‍යපුත්ත ආගච්ඡෙය්‍යාසී"**ති වත්වා ගීවං පසාරෙත්වා ඔලොකෙසි. සො භගවන්තං පත්තං ගණ්හථාති වත්තුං අවිසහමානො විහාරංයෙව අගමාසි, තං අනිච්ඡමානංයෙව භගවා පබ්බාජෙසි, ඉති භගවා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා තතියදිවසෙ නන්දං පබ්බාජෙසි සත්තමෙ දිවසෙ රාහුලමාතා කුමාරං අලඞ්කරිත්වා භගවතො සන්තිකෙ පෙසෙසි, "පස්ස තාත එතං වීසතිසහස්ස සමණපරිවුතං සුවණ්ණවණ්ණං බ්‍රහ්මරූපවණ්ණං සමණං අයං තෙ පිතා එතස්ස මහන්තා නිධයො අහෙසුං තස්ස නික්ඛමනකාලතො පට්ඨාය න පස්සාම ගච්ඡ නං දායජ්ජං යාචාති; "අහං තාත කුමාරො අභිසෙකං පත්වා චක්කවත්ති භවිස්සාමි ධනෙන මෙ අත්ථො ධනං මෙ දෙහි සාමිකො හි පුත්තො පිතුසන්තකස්සා"ති. කුමාරො භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වාව පිතුසිනෙහං පටිලභිත්වා හට්ඨචිත්තො සුඛා තෙ සමණ ඡායාති වත්වා අඤ්ඤඤ්ච බහුං අත්තනො අනුරූපං වදන්තො අට්ඨාසි. භගවා කතභත්තකිච්චො අනුමොදනං වත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි කුමාරොපි "දායජ්ජං මෙ සමණ දෙහි දායජ්ජං මෙ සමණ දෙහී"ති භගවන්තං අනුබන්ධි භගවා කුමාරං න නිවත්තාපෙසි පරිජනොපි භගවතා සද්ධිං ගච්ඡන්තං නිවත්තෙතුං නාසක්ඛි ඉති සො භගවතා සද්ධිං ආරාමමෙව අගමාසි. තතො භගවා චින්තෙසි අයං පිතුසන්තකං ධනං ඉච්ඡති තං වට්ටානුගතං සවිඝාතං හන්දස්ස මෙ බොධිමණ්ඩෙ පටිලද්ධං සත්තවිධං අරියධනං දෙමි ලොකුත්තරදායජ්ජස්ස නං සාමිකං කරොමීති ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං

ආමන්තෙසි තෙන හි සාරිපුත්ත රාහුලං පබ්බාජෙහීති. ථෙරො තං පබ්බාජෙසි. පබ්බජිතෙ ච පන කුමාරෙ රඤ්ඤො අධිමත්තං දුක්ඛං උප්පජ්ජි. තං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා **“සාධු භන්තෙ අය්‍යා මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං න පබ්බාජෙය්‍යු”**න්ති වරං යාචි භගවා ච තස්ස වරං දත්වා පුනෙකදිවසං රාජනිවෙසනෙ කතභත්තකිච්චො එකමන්තං නිසින්නෙන රඤ්ඤා “භන්තෙ තුම්හාකං දුක්කරකාරිකකාලෙ එකා දෙවතා මං උපසඞ්කමිත්වා පුත්තො තෙ කාලඞ්කතොති ආහ. තස්සා වචනං න සද්දහන්තො “න මය්හං පුත්තො සම්බොධිං අප්පත්වා කාලං කරොතී”ති තං පටික්ඛිපින්ති වුත්තෙ තුම්හෙ ඉදානි කිං සද්දහිස්සථ පුබ්බෙ අට්ඨීකානි දස්සෙත්වා පුත්තො තෙ මතොති වුත්තෙ න සද්දහිත්ථාති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා මහාධම්මපාලජාතකං කථෙසි. කථාපරියොසානෙ රාජා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. ඉති භගවා පිතරං තීසු ඵලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො පුනදෙව රාජගහං ගන්ත්වා සීතවනෙ විහාසි. තස්මිං සමයෙ අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති පඤ්චසකටසතෙහි භණ්ඩං ආදාය රාජගහං ගන්ත්වා අත්තනො පියසහායකස්ස සෙට්ඨිනො ගෙහං ගන්ත්වා තත්ථ බුද්ධස්ස භගවතො උප්පන්නභාවං සුත්වා බලවපච්චූසෙ දෙවතානුභාවෙන විවටෙන ද්වාරෙන සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය දුතියදිවසෙ බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා සාවත්ථිං ආගමනත්ථාය සත්ථුපටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අන්තරාමග්ගෙ පඤ්චචත්තාලීසයොජනට්ඨානෙ සතසහස්සං සතසහස්සං දත්වා යොජනිකං යොජනිකං විහාරං කාරෙත්වා[1] ජෙතවනං කොටිසන්ථාරෙන අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොටීහි කිණිත්වා නවකම්මං පට්ඨපෙසි; සො මජ්ඣෙ දසබලස්ස ගන්ධකුටිං කාරෙසි. තං පරිවාරෙත්වා අසීති මහාථෙරානං පාටියෙක්කං එකසන්නිවෙසනෙ ආවාසෙ එකකූටික ද්විකූටික හංසවට්ට දීඝසාලා මණ්ඩපාදිවසෙන සෙසසෙනාසනානි පොක්ඛරණීචඞ්කමණ රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි චාති අට්ඨාරසකොටිපරිච්චාගෙන රමණීයෙ භූමිභාගෙ මනොරමං විහාරං කාරාපෙත්වා දසබලස්ස ආගමනත්ථාය දූතං පෙසෙසි, සත්ථා දූතස්ස වචනං සුත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො රාජගහතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිනගරං පාපුණි. මහාසෙට්ඨිපි ඛො විහාරමහං සජ්ජෙත්වා තථාගතස්ස ජෙතවන පවිසනදිවසෙ පුත්තං සබ්බාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතං කත්වා අලඞ්කතපටියත්තෙහෙව පඤ්චහි කුමාරසතෙහි සද්ධිං පෙසෙසි. සො සපරිවාරො පඤ්චවණ්ණවත්ථසමුජ්ජලානි පඤ්චධජසතානි ගහෙත්වා දසබලස්ස පුරතො අහොසි. තෙසං පච්ඡතො මහාසුභද්දා චූළසුභද්දාති ද්වෙ සෙට්ඨිධීතරො පඤ්චහි කුමාරිකාසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණඝටෙ ගහෙත්වා නික්ඛමිංසු, තාසං පච්ඡතො සෙට්ඨිභරියා සබ්බාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතා පඤ්චහි මාතුගාමසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණපාතියො ගහෙත්වා නික්ඛමි. සබ්බෙසං පච්ඡතො සයං මහා

1. ජං: අ: කාරාපෙත්වා,

සෙට්ඨී අහතවත්ථනිවත්ථො අහතවත්ථනිවත්ථෙහෙව පඤ්චහි සෙට්ඨිසතෙහි සද්ධිං භගවන්තං අබ්භුග්ගඤ්ඡි භගවා ඉමං උපාසකපරිසං පුරතො කත්වා මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො අත්තනො සරීරප්පභාය සුවණ්ණරසසෙකපිඤ්ජරානි විය වනන්තරානි කුරුමානො අනන්තාය බුද්ධලීළ්හාය අපරිමානාය බුද්ධසිරියා ජෙතවනං පාවිසි,, අථ නං අනාථපිණ්ඩිකො ආපුච්ඡි: **“කථාහං භන්තෙ ඉමස්මිං විහාරෙ පටිපජ්ජාමී”ති “තෙන හි ගහපති ඉමං විහාරං ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පතිට්ඨාපෙහී”ති** “සාධු භන්තෙ”ති මහාසෙට්ඨි සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආදාය දසබලස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා ඉමං ජෙතවනවිහාරං ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස දම්මිති අදාසි, සත්ථා විහාරං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කරොන්තො :–

“සීතං උණ්හං පටිහන්ති තතො වාළමිගානි ච,
සිරිංසපෙ ච මකසෙ සිසිරෙ චාපි වුට්ඨියො.

තතො වාතාතපො ඝොරො සඤ්ජාතො පටිහඤ්ඤති,
ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච ඣායිතුඤ්ච විපස්සිතුං.

විහාරදානං සඞ්ඝස්ස අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතං,
තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො සම්පස්සං අත්ථ මත්තනො,
විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ.

තෙසං අන්නඤ්ච පානඤ්ච වත්ථසෙනාසනානි ච,
දදෙය්‍ය උජුභූතෙසු විප්පසන්නෙන චෙතසා.

තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්ති සබ්බදුක්ඛපනූදනං,
යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය පරිනිබ්බාති අනාසවො”ති

විහාරානිසංසං කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකො දුතියදිවසතො පට්ඨාය විහාරමහං ආරභි. විසාඛාය විහාරමහො චතූහි මාසෙහි නිට්ඨිතො අනාථපිණ්ඩිකස්ස පන විහාරමහො නවමාසෙහි නිට්ඨාසි. විහාරමහෙපි අට්ඨාරසෙව කොටියො පරිච්චාගං අගමංසු ඉති එකස්මිංයෙව විහාරෙ චතුපණ්ණාසකොටිසඞ්ඛං ධනං පරිච්චජි, අතීතෙ පන විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ පුනබ්බසුමිත්තො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණිට්ඨකසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ යොජනප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි, සිඛිස්ස පන භගවතො කාලෙ සිරිවඩ්ඪො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණඵාලසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ තිගාවුතප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි, වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ සොත්ථියො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණහත්ථිපදසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ අඩ්ඪයොජනප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි, කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ අච්චුතො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණිට්ඨකසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිංයෙව ඨානෙ ගාවුතප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි, කොණාගමනස්ස භගවතො කාලෙ උග්ගො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණකච්ඡපසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිං

යෙව ඨානෙ අඩ්ඪගාවුතප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි, කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සුමඞ්ගලො නාම සෙට්ඨි සුවණ්ණිට්ඨකසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිං යෙව ඨානෙ සොළසකරීසප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි, අම්හාකං පන භගවතො කාලෙ අනාථපිණ්ඩිකො සෙට්ඨි කහාපණ කොටිසන්ථාරෙන කිණිත්වා තස්මිං යෙව ඨානෙ අට්ඨකරීසප්පමාණං සඞ්ඝාරාමං කාරෙසි, ඉදං කිර ඨානං සබ්බබුද්ධානං අවිජහිතට්ඨාන මෙව.

ඉති මහාබොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතප්පත්තිතො යාව පරිනිබ්බාන මඤ්චා යස්මිං යස්මිං ඨානෙ භගවා විහාසි ඉදං **සන්තිකෙ නිදානං** නාමාති වෙදිතබ්බං.

“අථ බුද්ධාපදානානි සුණාථ සුද්ධමානසා,
තිංසපාරමිසම්පුණ්ණා ධම්මරාජා අසඞ්ඛියා”ති.

එත්ථ **අථා**ති අධිකාරන්තරූපනයනත්ථෙ නිපාතපදං, විභත්තියුත්තා යුත්තනිපාතපදං, අථවා :-

“අධිකාරෙ මඞ්ගලෙ චෙව නිප්ඵන්නත්ථෙ’වධාරණෙ,
අනන්තරෙ ච ගමනෙ **අථ** සද්දො පවත්තතීති.

තථාහි ;-

අධිකිච්චං අධිට්ඨානං අධිඅත්ථං විභාසති,
සෙට්ඨජෙට්ඨකභාවෙන අධිකාරො විධීයතෙ”ති

වුත්තත්තා බුද්ධානං සමතිංසපාරමිධම්මානං අධිකිච්චතො සෙට්ඨ ජෙට්ඨතො අධිකාරත්ථෙන අථ සද්දෙන යුත්තා මපදානානීති, තිවිධබොධි සත්තානං පූජාමඞ්ගලසභාවතො “පූජා ච පූජනීයානං එතං මඞ්ගල මුත්තම”න්ති වචනතො මඞ්ගලත්ථෙන අථ සද්දෙන වුත්තා මපදානානීති, බුද්ධාදීනං භගවන්තානං සම්පත්තිකිච්චස්ස අරහත්තමග්ගෙන නිප්ඵන්න තො නිප්ඵන්නත්ථෙන අථ සද්දෙන යුත්තා මපදානානීති, බුද්ධාදීනං අර හත්ත මග්ගාදිකුසලතො අඤ්ඤ අකුසලානං අභාවතො අවධාරණත්ථෙන නිවාරණට්ඨෙන අථසද්දෙන යුත්තා මපදානානීති, ඛුද්දකපාඨසඞ්ගහාන න්තරං සඞ්ගීතත්තා අනන්තරත්ථෙන අථ සද්දෙන යුත්තා මපදානානීති, ඉතො ඛුද්දකපාඨතො පට්ඨායාති අපගමනත්ථෙන අථසද්දෙන යුත්තා මපදානානීති. **බුද්ධොති** එත්ථ බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤුතාය බුද්ධො, සබ්බදස්සාවිතාය බුද්ධො, විස විතාය බුද්ධො, ඛීණාසවසඞ්ඛාතෙන බුද්ධො, නිරුපක්කිලෙසසඞ්ඛාතෙන බුද්ධො, පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන බුද්ධො, අදුතියත්ථෙන බුද්ධො, තණ්හාය පහානත්ථෙන බුද්ධො, එකායනමග්ගඞ්ගතොති බුද්ධො, එකො අනුත්තරං සම්මා සම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති බුද්ධො, අබුද්ධිවිහතත්තා බුද්ධි පටි ලාභා බුද්ධො, බුද්ධි බුද්ධං බොධොති අනත්ථන්තර මෙතං, යථා නීලාදිවණ්ණ යොගතො පටො නීලො පටො රත්තො පටොති වුච්චති එවං බුද්ධි ගුණයොගතො බුද්ධො-අථවා බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණ

තෙන ඤාණෙන සකල දියඩ්ඪසහස්සකිලෙසාරිගණෙ ඛෙපෙත්වා නිබ්බානාධිගමනතො ඤාණං බොධීති වුච්චති, තෙන සම්පයුත්තො සමඞ්ගිභූතො පුග්ගලො බුද්ධො, තෙනෙව ඤාණෙන පච්චෙකබුද්ධොපි සබ්බෙ කිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා නිබ්බානමධිගච්ඡන්ති, බුද්ධානං පන චතූසු අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යෙසු කප්පසතසහස්සෙසු ච පාරමියො පූරෙත්වා බොධිඤාණස්සාධිගතත්තා ච ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තිඤාණ මහාකරුණාසමාපත්තිඤාණ යමකපාටිහීරඤාණ සබ්බඤ්ඤුතඤාණ අනාවරණආසයානුසයාදි අසාධාරණඤාණානං සමධිගතත්තා ච එකායපි ධම්මදෙසනාය අසඞ්ඛ්‍යසත්තනිකායෙ ධම්මාමතං පායෙත්වා නිබ්බානස්ස පාපනතො ච තදෙව ඤාණං බුද්ධානමෙව අධිකභාවතො තෙසමෙව සම්බුද්ධානං අපදානං කාරණං=බුද්ධාපදානං; තං හි දුවිධං: කුසලාකුසලවසෙන. පච්චෙකබුද්ධා පන න තථා කාතුං සමත්ථාති පච්චයදායකානං සඞ්ගහං කරොන්තාපි :-

"ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං ඛිප්පමෙව සමිජ්ඣතු,
පූරෙන්තු චිත්තසංකප්පා චන්දො පණ්ණරසො යථා'
ඉච්ඡිතං-පෙ-සංකප්පා මණි ජොතිරසො යථා"ති.

ඉමාහි ඊහියෙව ගාථාහි ධම්මං දෙසෙන්ති. දෙසෙන්තාපි අසඞ්ඛ්‍යසත්තනිකායෙ බොධෙතුං න සක්කුණන්ති, තස්මා න සබ්බඤ්ඤුබුද්ධසදිසා හුත්වා පාටිඑක්කං විබුද්ධාති=පච්චෙකබුද්ධා; තෙසං අපදානං කාරණං=පච්චෙකබුද්ධාපදානං; චිරවසිතාති ථෙරා. අථවා චිරතර සීලාචාරමද්දවාදිගුණෙහි යුත්තාති=ථෙරා, අථවා චිරවරසීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනගුණෙහි යුත්තාති=ථෙරා, අථවා චිරතරසඞ්ඛාතපණීතානුත්තරසන්තිනිබ්බානමධිගතාති=ථෙරා, ථෙරානං අපදානානි=ථෙරාපදානානි, තථා තාදිගුණෙහි යුත්තාති=ථෙරී, ථෙරීනං අපදානානි=ථෙරිඅපදානානි; තෙසු බුද්ධාපදානෙ පඤ්චච අපදානානි පඤ්චච සුත්තන්තා. තෙනාහු පොරාණා :-

පඤ්චච අපදානානි පඤ්චසුත්තානි යස්ස ච,
ඉදං බුද්ධාපදානන්ති පඨමං අනුලොමතොති.

පච්චෙකබුද්ධාපදානෙපි පඤ්චච අපදානා පඤ්චච සුත්තන්තා. තෙනාහු පොරාණා :-

පඤ්චච අපදානානි පඤ්චසුත්තානි යස්ස ච
ඉදං පච්චෙකබුද්ධාපදානන්ති දුතියං අනුලොමතොති.

ථෙරාපදානෙසු දසාධිකපඤ්චසතාපදානා වග්ගතො එකපඤ්ඤාස වග්ගා. තෙනාහු පොරාණා:-

පඤ්චසතදසාපදානානි එකපඤ්ඤාස වග්ගතො,
ඉදං ථෙරාපදානන්ති තතියං අනුලොමතොති.

ථෙරීඅපදානෙසු චත්තාළීසං අපදානානි වග්ගතො චතුරො වග්ගා. තෙනාහු පොරාණා :-

චත්තාළීසෙවාපදානානි චතුවග්ගානි යස්ස ච,
ඉදං ථෙරීපදානන්ති චතුත්ථං අනුලොමතොති.

"අපදාන"න්ති එත්ථ **අපදාන**සද්දො කාරණගහණඅපගමනපටිපාටිඅක්කොසනාදිසු දිස්සති, තථා හි. "එස ඛත්තියානං අපදානං බ්‍රාහ්මණානං අපදාන"න්ති ආදිසු කාරණෙ දිස්සති, ඛත්තියානං කාරණං බ්‍රාහ්මණානං කාරණන්ති අත්ථො. "උපාසකානං අපදාන" න්ති ආදිසු ගහණෙ දිස්සති, සං සුට්ඨු ගහණන්ති අත්ථො. "වාණිජානං අපදානං සුද්දානං අපදාන"න්ති ආදිසු අපගමනෙ දිස්සති, තතො තතො තෙසං අපගමනන්ති අත්ථො. "පිණ්ඩපාතිකො භික්ඛු සපදානචාරවසෙන පිණ්ඩාය චරතී"ති ආදිසු පටිපාටියා දිස්සති, ඝරපටිපාටියා චරතීති අත්ථො. "අපගතා ඉමෙ සාමඤ්ඤා අපගතා ඉමෙ බ්‍රහ්මඤ්ඤාති අපදානෙතී"ති ආදිසු අක්කොසනෙ දිස්සති, අක්කොසති පරිභාසතීති අත්ථො. ඉධ පන **කාරණෙ** දිස්සති. තස්මා බුද්ධානං අපදානානි=බුද්ධාපදානානි බුද්ධකාරණානීති අත්ථො. ගඞ්ගාවාලිකූපමානං අනෙකෙසං බුද්ධානං දානපාරමිතාදි සමතිංසපාරමිතා කාරණන්ති දට්ඨබ්බං. අථ අධිකාරාදීසු යුත්තඅපදානානි[1] සුද්ධමානසා සුණාථාති සම්බන්ධො. තත්ථ **සුද්ධමානසා**ති අරහත්තමග්ගඤාණෙන දියඩ්ඪකිලෙසසහස්සං ඛෙපෙත්වා ඨිතත්තා සුද්ධමානසා පරිසුද්ධචිත්තා සුද්ධහදයා පඤ්චසතා[2] ඛීණාසවා ඉමස්මිං ධම්මසභායෙ[3] සන්නිසින්නා සුණාථ ඔහිතසොතා මනසිකරොථාති අත්ථො. එත්ථ පන අපදානානීති අවත්වා පච්චෙකබුද්ධාපදාන ථෙරාපදාන ථෙරිඅපදානෙසු විජ්ජමානෙසුපි 'අථ බුද්ධාපදානානී'ති වචනං ඛන්ධයමක ආයතන ධාතුසච්චසංඛාරඅනුසයයමකෙසු විජ්ජමානෙසුපි පධානවසෙන ආදිවසෙන ච "මූලයමක"න්ති වචනං විය තෙරසසඞ්ඝාදිසෙස ද්වෙ අනියත තිංසනිස්සග්ගියෙසු විජ්ජමානෙසුපිපධාන[4] වසෙන ආදිවසෙන ච පාරාජිකකණ්ඩොති වචනං විය ච ඉධාපි පධානවසෙන ආදිවසෙන ච වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. සම්මාසම්බුද්ධාපදානානීති වත්තබ්බෙ **වණ්ණාගමො-පෙ-පඤ්චවිධං නිරුත්ත**න්ති නිරුත්තිනයෙන වා **තෙසු වුද්ධිලොපාගමවිකාරවිපරීතාදෙසා චා**ති සුත්තෙන වා තතියත්ථවාචකස්ස "සම්මා"ති නිපාතපදස්ස සයං සද්දත්ථවාචකස්ස "සං"ති උපසග්ගපදස්ස ච ලොපං කත්වා කතන්ති වා බුද්ධසද්දමෙව ගහෙත්වා ගාථාබන්ධසුඛත්ථං බුද්ධාපදානානීති වුත්තං; තස්මා සම්මාසම්බුද්ධාපදානානීති අත්ථො.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදානට්ඨකථාය
අබ්භන්තරනිදානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

1. සී. සුත්තඅපදානානි.
2. සී. සතා.
3. සී. ධම්මසඞ්ගහසභායෙ.
4. ම. පධානා.

ඉදානි අබ්භන්තරනිදානානන්තරං අපදානවණ්ණකථං කථෙතුකාමො:-

සපදානං අපදානං විචිත්‍රනයදෙසනං,
යං ඛුද්දකනිකායස්මිං සඞ්ගායිංසු මහෙසයො,
තස්ස දානි අනුප්පත්තො අත්ථසංවණ්ණනාක්කමොති.

තත්ථ යං අපදානං තාව සකලං බුද්ධවචනං එකවිමුත්තිරසන්ති වුත්තත්තා එකරසෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති. ධම්මවිනයවසෙන විධා[1]සංගහෙ ධම්මෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති. පඨම මජ්ඣිම පච්ඡිම බුද්ධවචනෙසු මජ්ඣිම බුද්ධවචනෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති. විනයාභිධම්මසුත්තන්තපිටකෙසු සුත්තන්තපිටකෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති දීඝනිකායමජ්ඣිමසංයුත්තඅඞ්ගුත්තරඛුද්දකනිකායෙසු පඤ්චසු ඛුද්දකනිකායෙ සඞ්ගහං ගච්ඡති. සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනඞ්ගෙසු ගාථ[2] [ඞ්ග] සඞ්ගහීතං.

වාසීතිං බුද්ධතො ගණ්හිං වෙසහස්සානි භික්ඛුතො,
චතුරාසීතිසහස්සානි යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො ති.

එවං වුත්ත චතුරාසීති සහස්සධම්මක්ඛන්ධෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඞ්ගහිතං හොතීති; තං අපදානං දස්සෙන්තො ඉදානි **තිංසපාරමිසම්පුණ්ණා ධම්මරාජා අසඞ්ඛියාති** ආහ, තත්ථ දසපාරමිතා එව පච්ඡිමමජ්ඣිමුක්කට්ඨවසෙන දසපාරමී දසඋපපාරමී දසපරමත්ථපාරමීනං වසෙන සමතිංසපාරමී, තාහි සං සුට්ඨු **පුණ්ණා** සම්පුණ්ණා සමන්නාගතා සමඞ්ගිභූතා අජ්ඣාපන්නා සඤ්ඤුත්තාති **තිංසපාරමිසම්පුණ්ණා**, සකල ලොකත්තයවාසිනො සත්තනිකායෙ මෙත්තාකරුණාමුදිතාඋපෙක්ඛා සඞ්ඛාතාහි චතූහි බ්‍රහ්මවිහාරසමාපත්තී වා ඵලසමාපත්තිවිහාරෙන වා එකචිත්තභාවෙන අත්තනො කායෙ රඤ්ජෙන්ති අල්ලීයාපෙන්තී ති රාජානො, ධම්මෙන රාජා=**ධම්මරාජා**, ඉත්ථම්භූතා බුද්ධා සතසහස්ස කොටි පකොටි කොටිප්පකොටි අහහ අබ්බ අටට සොගන්ධික පුණ්ඩරීක කුමුද උප්පල කථාන මහාකථාන අසඞ්ඛ්‍යානං වසෙන **අසඞ්ඛියා** සඞ්ඛා රහිතා ධම්මරාජා,. තෙ අතීතා විගතා නිරුද්ධා අබ්භත්ථං ගතාති අධිප්පායො, තෙසු අතීතබුද්ධෙසු කතාධිකාරඤ්ච අත්තනො බොධිසත්ත භූතෙන චක්කවත්තිරඤ්ඤා හුත්වා කත සම්භාරඤ්ච ආනන්දත්ථෙරෙන පුට්ඨො භගවා **සම්බොධිං බුද්ධසෙට්ඨාන**න්ති ආදි මාහ, භො ආනන්ද මම අපදානං සුණොහී ති අධිප්පායො. ආනන්ද අහං පුබ්බ බොධි සම්භාර පූරණකාලෙ චක්කවත්තිරාජා හුත්වා සෙට්ඨානං පසත්ථානං පටිවිද්ධචතුසච්චානං බුද්ධානං සම්බොධිං චතුසච්චමග්ගඤාණං සබ්බ ඤ්ඤුතඤාණං වා සිරසා අභිවාදයෙති සම්බන්ධො, **සසඞ්ඝ** සාවක සංඝසහිතෙ **ලොකනායකෙ** ලොකජෙට්ඨෙ බුද්ධෙ **දසඞ්ගුලී** උභොහි හත්ථපුටෙහි **නමස්සිත්වා** වන්දිත්වා **සිරසා** සීසෙන **අභිවාදයෙ** ආදරෙන ඵොමනං කත්වා පණාමං කරොමීති අත්ථො.

1, ම. ද්විධ.
2. ගාථා: සබ්බත්ථ.

යාවතා බුද්ධඛෙත්තෙසූති දසසහස්සචක්කවාළෙසු බුද්ධඛෙත්තෙසු; **ආකාසට්ඨා** ආකාසගතා **භුම්මට්ඨා** භුමිතලගතා වෙළුරියාදයො සත්තරතනා **අසඞ්ඛියා** සඞ්ඛාරහිතා **යාවතා** යත්තකා විජ්ජන්ති තානි සබ්බානි **මනසා** චින්තෙත්වා **සමාහරෙ** සංසුද්ධචිත්තො[1] අධිට්ඨහිත්වා ආහරිස්සාමීති අත්ථො. මම පාසාදස්ස සාමන්තා රාසීකරොමීති අත්ථො. තත්ථ **රූපියභූමිය**න්ති තස්මිං අනෙකභූමිමහි පාසාදෙ රූපියමයා රජතමයා භූමි නිම්මිතාති අත්ථො. අහං **රතනාමයං** සත්තහි රතනෙහි නිම්මිතඅනෙකසතභූමිකං පාසාදං **උබ්බිද්ධං** උග්ගතං **නභමුග්ගතං** ආකාසෙ ජොතමානං මාපයින්ති අත්ථො. තමෙව පාසාදං වණ්ණෙන්තො **විචිත්තථම්භං** ත්‍යාදි මාහ, විචිත්තෙහි අනෙකෙහි මසාරගල්ලාදිවණ්ණෙහි ථම්භෙහි උස්සාපිතං **සුකතං** සුට්ඨුකතං ලක්ඛණයුත්තං ආරොහපරිණාහ වසෙන **සුවිභත්තං.** අනෙකකොටිසතගණනතොරණනිම්මිතත්තා **මහාරහං;** පුනපි කිංවිසිට්ඨං? **කනකාමයසංඝාටං** සුවණ්ණෙහි කතතුලා සංඝාට වලයෙහි යුත්තං තත්ථ උස්සාපිත කොන්තෙහි ච ඡත්තෙහි ච **මණ්ඩිතං** සොභිතං පාසාදන්ති සම්බන්ධො. පුනපි පාසාදස්සෙව සොභං වණ්ණෙන්තො **පඨමා වෙළුරියා භූමි** ත්‍යාදි මාහ. තස්ස අනෙකසතභූමි පාසාදස්ස **සුභා** ඉට්ඨා කන්තා මනාපා **අබ්භසමා** වලාහකපටලසදිසා **විමලා** නිම්මලා වෙළුරිය මණිමයා නීලවණ්ණා පඨමා භූමි අහොසීති අත්ථො. ජලජනලිනපදුමෙහි ආකිණ්ණා සමඞ්ගිභූතා. **වරාය** උත්තමාය **කඤ්චනභූමියා** සුවණ්ණභූමියා ච සොභතීති අත්ථො. තස්සෙව පාසාදස්ස කාචි භූමි පවාළකොට්ඨාසා **පවාළවණ්ණා** කාචි භූමි **ලොහිතිකා** ලොහිතවණ්ණා කාචි භූමි **සුභා** මනොහරා **ඉන්දගොපකවණ්ණාභා** රස්මියො නිච්ඡරමානා කාචි භූමි දස **දිසා ඔභාසතී**ති අත්ථො. තස්මිං යෙව පාසාදෙ **නියූහා** නිග්ගතා පමුඛසාලා ච **සුවිභත්තා** සුට්ඨු විභත්තා කොට්ඨාසතො විසුං විසුං කතා **සීහපඤ්ජරා** සීහවාරා ච **චතුරො වෙදිකා** ච වලයෙහි ච ජාලකවාටෙහි ච **මනොරමා** මනඅල්ලීයනකා ගන්ධාවෙළා ගන්ධදාමා ච ඔලම්බන්තීති අත්ථො. තස්මිං යෙව පාසාදෙ **සත්තරතනභූසිතා** සත්තරතනෙහි සොභිතා කූටාගාරා කිංභූතා? **නීලා** නීලවණ්ණා **පීතා** පීතවණ්ණා සුවණ්ණවණ්ණා **ලොහිතකා** ලොහිතකවණ්ණා රත්තවණ්ණා **ඔදාතා** ඔදාතවණ්ණා සෙතවණ්ණා **සුද්ධකාළකා** අමිස්සකාළවණ්ණා; **කූටාගාරවරූපෙතො** කූටාගාරවරෙහි කණ්ණිකකූටාගාරවරෙහි **උපෙතො** සමන්නාගතො පාසාදොති අත්ථො. තස්මිං යෙව පාසාදෙ **ඔලොකමයා** උද්ධමුඛා පුප්ඵිතා **පදුමා** සොභන්ති. සීහව්‍යග්ඝාදීහි වාළමිගගණෙහි ච හංසකොඤ්චමයූරාදිපක්ඛිසමූහෙහි ච **සොභිතො** සො පාසාදොති අත්ථො. අති උච්චො හුත්වා නභමුග්ගතත්තා **නක්ඛත්තතාරකාහි ආකිණ්ණො චන්දසූරියෙහි** චන්දසූරියරූපෙහි ච **මණ්ඩිතො** සො පාසාදොති අත්ථො. සො එව චක්කවත්තිස්ස පාසාදො **හෙමජාලෙන** සුවණ්ණජාලෙන **සඤ්ඡන්නො සොණ්ණකිංකිණිකා**

1. ම. සුඤ්චිතො.

යුත්තා සුවණ්ණකිංකිණිකජාලෙහි යුත්තා සමන්නාගතාති අත්ථො. **මනොරමා** මනල්ලීයනකා **සොවණ්ණමාලා** සුවණ්ණපුප්ඵපන්තියො **වාතවෙගෙන** වාතප්පහාරෙන **කූජන්ති** සද්දං කරොන්තීති අත්ථො. **මඤ්ජට්ඨකං** මඤ්ජට්ඨවණ්ණංව **ලොහිතකං** ලොහිතකවණ්ණං **පීතකං** පීතකවණ්ණං **හරිපිඤ්ජරං** ජම්බොනද සුවණ්ණවණ්ණං පඤ්චවණ්ණස්ස **නානාරඞ්ගෙහි** අනෙකෙහි වණ්ණෙහි **සමපීතං** රඤ්ජිතං ධජං **උස්සිතං** පාසාදෙ උස්සාපිතං; **ධජමාලිනී**ති ලිඞ්ගවිපල්ලාසවසෙන වුත්තං ධජමාලා යුත්තො පාසාදොති අත්ථො. තස්මිං පාසාදෙ අත්ථරණාදයො වණ්ණෙන්තො **න තං බහු** ත්‍යාදිමාහ, තත්ථ යං න පාසාදෙ තං න බහු; අවිජ්ජමානං නාම නත්ථීති අත්ථො. **නානා සයනවිචිත්තා** අනෙකෙහි අත්ථරණෙහි විචිත්තා සොභිතා මඤ්චපීඨාදිසයනාසනා අනෙකසත සංඛ්‍යා; කිම්භූතා? **ඵලිකා** ඵලිකමණීහි කතා **රජතමයා** රජතෙහි කතා **මණීමයා** නීලමණීහි කතා **ලොහිතඞ්කාරතනා** ජාති රඞ්ගමණීහි කතා **මසාරගල්ලමයා** කබරවණ්ණමණීහි කතා; **සණ්හකාසික සන්ථතාති** සණ්හෙහි සුඛුමෙහි කාසිකවත්ථෙහි අත්ථතා; **පාපුරාති** පාපුරණා; කීදිසා? **කම්බලා** ලොමසුත්තෙහි කතා **දුකූලා** දුකූලපටෙහි කතා **චීනා** චීනපටෙහි කතා **පත්තුණ්ණා** පත්තුණ්ණදෙසෙ ජාත පටෙහි කතා **පණ්ඩු** පණ්ඩුවණ්ණා විචිත්තත්ථරණා; අනෙකෙහි අත්ථරණෙහි **පාපුරා** පාපුරණෙහි ච විචිත්තං **සබ්බං** සයනාදිං **මනසා** චිත්තෙන අහං **පඤ්ඤපෙමී**ති අත්ථො. තදෙව පාසාදං වණ්ණෙන්තො **තාසු තායෙව භූමිසූ**ති ආදිමාහ. තත්ථ **"රතනකූටමලංකත"**න්ති රතනමයකූටෙහි රතනකණ්ණිකාහි අලඞ්කතං සොභිතන්ති අත්ථො. **මණී වෙරොචනා උක්කා**ති වෙරොචනමණීහි රතනමණීහි කතා **උක්කා** දණ්ඩපදීපා **ධාරයන්තා සුතිට්ඨරෙ**ති ආකාසෙ සුවඩ්ඪු ධාරයන්තා ගණ්හන්තා අනෙකසතජනා සුවඩ්ඪු තිට්ඨන්තීති අත්ථො. පුන තදෙව පාසාදං වණ්ණෙන්තො **සොභන්ති එසිකත්ථම්භා**ති ආදිතො ආහ. තත්ථ එසිකත්ථම්භා නාම නගරද්වාරෙ සොභනත්ථාය නිඛාතඅයත්ථම්භා **සුභා** ඉට්ඨා **කඤ්චනතොරණා** සුවණ්ණමයා **ජම්බොනදා** ජම්බොනදසුවණ්ණමයා ච **සාරමයා** ඛදිර රුක්ඛසාරමයා **රජතමයා** ච තොරණා සොභන්ති එතාති තොරණා ච තං පාසාදං සොභයන්තීති අත්ථො. තස්මිං පාසාදෙ **සුවිභත්තා අනෙකා සන්ධි**කවාටෙහි ච අග්ගලෙහි ච **චිත්තිතා** සොභිතා සන්ධිපරික්ඛෙපා සොභයන්තීති අත්ථො. **උභතො**ති තස්ස පාසාදස්ස උභොසු පස්සෙසු **පුණ්ණසමා** අනෙකෙහි පදුමෙහි උප්පලෙහි ච **සංයුතා** සම්පුණ්ණා තං පාසාදං සොභයන්තීති අත්ථො. එවං පාසාදස්ස සොභං වණ්ණෙත්වා රතනමයං පාසාදස්ස සක්කාරසම්මානස්ස පකාසෙන්තො **අතීතෙ සබ්බබුද්ධා චා**ති චාහ. තත්ථ **අතීතෙ**ති අතික්කන්තෙ විගතෙ කාලෙ ජාතෙ සම්භූතෙ **සසඞ්ඝ** සාවකසමූහ සහිතෙ සබ්බෙ **ලොකනායකෙ** බුද්ධෙ සභාවෙන **පකතිවණ්ණරූපෙන සණ්ඨානෙන සසාවකෙ** සාවකසහිතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ නිම්මිණිත්වා යෙන ද්වාරෙන පාසාදෙ පවිසිතබ්බො හොති තෙන ද්වාරෙන පවිසිත්වා

සසාවකා සබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධා **සබ්බසොවණ්ණමයෙ පීඨෙ** සකල
සුවණ්ණමයෙ පීඨෙ නිසින්නා **අරියමණ්ඩලා** අරියසමූහා අහෙසුන්ති
අත්ථො. **එතරහි** වත්තමානෙ කාලෙ **අනුත්තරා** උත්තරවිරහිතා යෙව
පච්චෙකබුද්ධා **අත්ථි** සංවිජ්ජන්ති **තෙ** ච පච්චෙකබුද්ධෙ **අනෙකසත**
සයම්භූ සයමෙව භූතෙ අඤ්ඤාචරියරහිතෙ **අපරාජිතෙ** බන්ධකිලෙසාභි
සඞ්ඛාරමච්චුදෙවපුත්තමාරෙහි අපරාජිතෙ ජය මාපන්නෙන සන්තප්පෙ
සින්ති අත්ථො. **භවනං** මය්හං පාසාදං අතීතකාලෙ ච වත්තමාන
කාලෙ ච **සබ්බෙ බුද්ධා සමාරුහුං** සංසුට්ඨු ආරුහිංසූති අත්ථො. **යෙ**
දිබ්බා දිවි භවා දිබ්බා දෙවලොකෙ ජාතා යෙ ච කප්පරුක්ඛා අත්ථි. **යෙ ච**
මානුසා මනුස්සෙ ජාතා යෙ කප්පරුක්ඛා අත්ථි තතො **සබ්බදුස්සං**
සමාහත්වා සං සුට්ඨු ආහරිත්වා තෙචීවරානි කාරෙත්වා තෙ පච්චෙක
බුද්ධෙ **තිචීවරෙහි අච්ඡාදෙමී**ති සම්බන්ධො. එවං තිචීවරෙහි අච්ඡා
දෙත්වා පාරුපාපෙත්වා තෙසං නිසින්නානං පච්චෙකබුද්ධානං **සම්පන්නං**
මධුරං **ඛජ්ජං** ඛාදිතබ්බං **භොජ්ජං** භුඤ්ජිතබ්බං **ආහාරඤ්ච** මධුරං **සාය**
නීයං ලෙහනීයඤ්ච සම්පන්නං මධුරං පිවිතබ්බං **අට්ඨපානඤ්ච** භුඤ්ජි
තබ්බං ආහාරඤ්ච **සුභෙ** සුන්දරෙ **මණිමයෙ** සෙලමයෙ පත්තෙ සංසුට්ඨු
පූරෙත්වා **අදාසිං** පටිග්ගාහාපෙසින්ති අත්ථො. **සබ්බෙ අරියමණ්ඩලා** සබ්බෙ
තෙ අරියසමූහා **දිබ්බවත්ථසමා හුත්වා මට්ඨා**ති දිබ්බවත්ථසමඞ්ගිනො
හුත්වා මට්ඨා කිලෙසරහිතත්තා සිලිට්ඨා සොභමානා **චීවරසංයුතා** තිචීව
රෙහි සමඞ්ගිභූතා මධුනා ච සක්ඛරාහි ච තෙලෙන ච[1] මධුඵාණිතෙහි ච
වරමන්නෙන උත්තමඅන්නෙන ච මයා **තප්පිතා** අප්පිතා පරිපූරිතා
අහෙසුන්ති අත්ථො. **තෙ** එවං සන්තප්පිතා අරියමණ්ඩලා **රතනගබ්භං**
සත්තහි රතනෙහි නිම්මිතගබ්භං පවිසිත්වා **ගුහාසයා** ගුහායං සයමානා
කෙසරසීහා විය **මහාරහම්හි සයනෙ** අනග්ඝෙ මඤ්චෙ **සීහසෙය්‍ය**
මකප්පයුං යථා සීහො මිගරාජා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සයන්තො පාදෙ
පාදං අච්චාධාය දක්ඛිණහත්ථං සීසූපධානං කත්වා වාමහත්ථං උජුකං
ඨපෙත්වා වාලධිං අන්තරසත්ථියං කත්වා නිච්චලො සයති එවං සෙය්‍යං
කප්පයුං කරිංසූති අත්ථො. තෙ එවං සීහසෙය්‍යං කප්පෙත්වා **සම්පජානා**
සතිසම්පජඤ්ඤසම්පන්නා **සමුට්ඨාය** සංසුට්ඨු උට්ඨහිත්වා **සයනෙ**
පල්ලඞ්කමාභුජුං ඌරුබද්ධාසනං කරිංසූති අත්ථො.

ගොචරං සබ්බබුද්ධානන්ති සබ්බෙසං අතීතානාගතානං බුද්ධානං
ගොචරං ආරම්මණභූතං **ඣානරතිසමප්පිතා** ඣානරතියා සංසුට්ඨු අප්පිතා
සමඞ්ගිභූතා අහෙසුන්ති අත්ථො. **අඤ්ඤෙ ධම්මානි දෙසෙන්තී**ති තෙසු
පච්චෙකබුද්ධෙසු අඤ්ඤෙ එකච්චෙ ධම්මෙ දෙසෙන්ති අඤ්ඤෙ එකච්චෙ
ඉද්ධියා **පඨමාදිඣානකීළාය කීළ**න්ති රමන්ති **අඤ්ඤෙ** එකච්චෙ
අභිඤ්ඤායො **වසීභාවිතා** වසං කරිංසු පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු ආවජ්ජන
සමාපජ්ජන වුට්ඨානඅධිට්ඨානපච්චවෙක්ඛණසඞ්ඛාතාහි **පඤ්ච** වසීතාහි
වසීභාවං ඉතා ගතා පත්තා අභිඤ්ඤායො අප්පෙන්ති සමාපජ්ජන්ති

1. ම. සතෙන ච.

අඤ්ඤෙදු එකවෙව **අනෙකසතසහස්සියො විකුබ්බනානි** "එකොපි හුත්වා බහුධා හොති බහුධාපි හුත්වා එකො හොතී"ති එවමාදීනි ඉද්ධිවිකුබ්බනානි **කුබ්බන්ති** කරොන්තීති අත්ථො. **බුද්ධාපි බුද්ධෙ** ති එවං සන්නිපතිත්වා තෙසු පච්චෙකබුද්ධෙසු සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස විසයං ආරම්මණභූතපඤ්හං බුද්ධා බුද්ධෙ පුච්ඡන්තීති අත්ථො. තෙ බුද්ධා අත්ථගම්භීරතාය **ගම්භීරං නිපුණං** සුඛුමං **ඨානං** කාරණං **පඤ්ඤාය විනිබුජ්ඣරෙ** විසෙසෙන නිරවසෙසතො බුජ්ඣන්ති තදා මම පාසාදෙ සන්නිපතිතා සාවකාපි බුද්ධෙ පඤ්හං පුච්ඡන්ති බුද්ධා **සාවකෙ** සිස්සෙ පඤ්හං පුච්ඡන්ති තෙ බුද්ධා ච සාවකා ච අඤ්ඤමඤ්ඤං පඤ්හං පුච්ඡිත්වා **අඤ්ඤමඤ්ඤං ව්‍යාකරොන්ති** විස්සජ්ජෙන්ති පුන තෙ සබ්බෙ එකතො දස්සෙන්තො **බුද්ධා ච පච්චෙක බුද්ධාති** ආදිමාහ.

තත්ථ **බුද්ධා** සම්මාසම්බුද්ධා **පච්චෙකබුද්ධා** ච සාවකා ච **සිස්සා පරිචාරකාති** නිස්සිතකා එතෙ සබ්බෙ සකාය සකාය රතියා රමමානා සල්ලීනා මම පාසාදෙ අභිරමන්තීති අත්ථො. එතස්මිං වෙජයන්තපාසාදෙ පච්චෙකානං බුද්ධානං ආචාරසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙන්තො සො හි ලොකාවිජයො **චක්ක**වත්ති රාජා **ඡත්තා තිට්ඨන්තු රතනාති** ආදිමාහ.

තත්ථ **රතනා** සත්තරතනමයා ඡත්තා කඤ්චනාවෙළපන්තිකා සුවණ්ණජාලෙහි ඔලම්බිතා තිට්ඨන්තු. **මුත්තාජාලපරික්ඛිත්තා** මුත්තාජාලෙහි පරිවාරිතා සබ්බෙ ඡත්තා මම මත්ථකෙ මුද්ධන් ධාරයන්තූති චින්තිතමත්තෙන යෙව ඡත්තා පාතුභූතාති අත්ථො. **සොවණ්ණතාරකචිත්තිතා** සුවණ්ණතාරකාහි දද්දල්ලමානා චෙලවිතානා **භවන්තු** නිබ්බත්තන්තු **විචිත්තා** අනෙකවණ්ණා මාලාවිතානා පුප්ඵපට්ටා සබ්බෙ අනෙකා විතානා **මත්ථකෙ** නිසීදනට්ඨානස්ස උපරිභාගෙ කරොන්තූති අත්ථො. **මාලාදාමෙහි**[1] අනෙකසුගන්ධපුප්ඵදාමෙහි **විතතා** පරිකිණ්ණා **ගන්ධදාමෙහි** චන්දනකුඞ්කුමතගරාදි සුගන්ධදාමෙහි **සොභිතා** පොක්ඛරණීති සම්බන්ධො. **දුස්සදාමෙහි පරිකිණ්ණාති** චිත්තාදි අනග්ඝදුස්සදාමෙහි පරිකිණ්ණා සත්තරතනදාමෙහි විභූසිතා අලඞ්කතා **පොක්ඛරණී, පුප්ඵාභිකිණ්ණා** චම්පකසලලසොගන්ධිකාදිසුවණ්ණපුප්ඵෙහි ආකිණ්ණා සුට්ඨු විචිත්තා සොභිතා; පුනරපි කිම්භූතා පොක්ඛරණී? සුරභිගන්ධ සුගන්ධෙහි භූසිතා සමන්තතො **ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලඞ්කිතා** පඤ්චහි අඞ්ගුලෙහි ලිම්පිතා ගන්ධෙහි අලඞ්කතා **හෙමච්ඡදනඡාදිතා** සුවණ්ණච්ඡදනෙහි සුවණ්ණවිතානෙහි ඡාදිතා පාසාදස්ස චතුද්දිසා පොක්ඛරණියො පදුමෙහි ච උප්පලෙහි ච සුට්ඨු සන්ථතා පත්ථටා **සුවණ්ණරූපා** සුවණ්ණවණ්ණා ජායන්ති **පදුම[2]රෙණුරජුග්ගතා** පදුමරෙණූහි ච ධූලීහි ච ආකිණ්ණා පොක්ඛරණියො භවන්තීති අත්ථො. මම වෙජයන්තපාසාදස්ස සමන්තතො පාසාද පත්ථටා සුවණ්ණරූපෙ සුවණ්ණවණ්ණා ඛායන්ති **පදුමරෙණු රජුග්ගතා** පදුමරෙණූහි ධූලිහි ච ආකිණ්ණා පොක්ඛරණියො භවන්තීති

1. ම. මල්‍යදාමෙහි, 2 ම. පදුම.

අත්ථො. මම වෙජයන්තපාසාදස්ස සමන්තතො **පාදපා** චම්පකාදයො රුක්ඛා සබ්බෙ පුප්ඵන්තු එත්ථ පුප්ඵරුක්ඛා **සයමෙව පුප්ඵං මුඤ්චිත්වා** පුප්ඵිත්වා විගලිත්වා **ගන්ධා භවනමොකිරුං** ඔකිණ්ණපාසාදස්ස උපරි කරොන්තූති අත්ථො. **තත්ථ** තස්මිං මම වෙජයන්තපාසාදෙ **සිඛිනො** මයූරා නච්චන්තු **දිබ්බහංසා** දෙවතා හංසා **පකූජරෙ** සද්දං කරොන්තු **කරවීකා** ච මධුරසද්දා කොකිලා **ගායන්තු** ගීතවාක්‍යං කරොන්තු අපරෙ අනුත්තා ච **දිජසඞ්ඝා** පක්ඛිසමූහා පාසාදස්ස සමන්තතො මධුරරවං රවන්තූති අත්ථො. **පාසාදස්ස සමන්තතො** සබ්බා ආතත විතතාදයො භෙරියො වජ්ජන්තු හඤ්ඤන්තු සබ්බා තා අනෙකතන්තියො වීණා රවන්තු සද්දං කරොන්තු සබ්බා අනෙකප්පකාරා සඞ්ගීතියො පාසාදස්ස සමන්තතො වත්තන්තු ගායන්තූති අත්ථො. **යාවතා** යත්තකෙ ඨානෙ **බුද්ධඛෙත්තම්හි** දසසහස්සචක්කවාළෙ තතො පරෙසු චක්කවාළෙසු **ජොතිසම්පන්නා අච්ඡින්නා** මහන්තා සමන්තතො **රතනාමයා** සත්තහි රතනෙහි කතා ඛචිතා **සොණ්ණපල්ලඞ්කා** සුවණ්ණපල්ලඞ්කා **තිට්ඨන්තු** පාසාදස්ස සමන්තතො **දීපරුක්ඛා** පදීපධාරණතෙලරුක්ඛා **ජලන්තු** පදීපෙහි පජ්ජලන්තු **දසසහස්සිපරම්පරා** දසසහස්සීනං පරම්පරා දසසහස්සියො **එකපජ්ජොතා** එකෙකපදීපා විය **භවන්තු**[1] උජ්ජොතන්තූති අත්ථො. නච්චගීතෙසු ඡෙකා **ගණිකා** නච්චිත්ථියො ච **ලාසිකා** මුඛෙන සද්දකාරකා ච පාසාදස්ස සමන්තතො නච්චන්තු අච්ඡරාගණා දෙව ඉත්ථිසමූහා නච්චන්තා **නානාරඞ්ගා** අනෙකවණ්ණා නානාරඞ්ගමණ්ඩලා පාසාදස්ස සමන්තතො නච්චන්තා **පදිස්සන්තු** පාකටා හොන්තු. තදා අහං තිලොකවිජයො නාම චක්කවත්තිරාජා හුත්වා සකලචක්කවාළෙ **දුමග්ගෙ** රුක්ඛග්ගෙ **පබ්බතග්ගෙ** හිමවන්තචක්කවාළපබ්බතාදීනං අග්ගෙ සිනෙරුපබ්බතමුද්ධනි ච සබ්බට්ඨානෙ සුවිත්තං අනෙකවණ්ණං **විචිත්තං පඤ්චවණ්ණිකං** නීලපීතාදි පඤ්චවණ්ණධජං උස්සාපෙමීති අත්ථො. **නරා** ලොකන්තරා නරා ච නාගලොකතො **නාගා ච** දෙවලොකතො **ගන්ධබ්බා** ච දෙවා ච සබ්බෙ **උපෙන්තු** උපපජ්ජන්තු තෙ නරාදයො **නමස්සන්තා** මම නමක්කාරං කරොන්තා **පඤ්ජලිකා** කතහත්ථපුටා මම වෙජයන්තපාසාදං පරිවාරෙන්තූති අත්ථො.

එවං සො තිලොකවිජයො චක්කවත්තිරාජා පාසාදස්ස ච අත්තනො ච ආනුභාවං වණ්ණෙත්වා ඉදානි අත්තනා සම්පත්තං කතපුඤ්ඤඵලං සමාදපෙන්තො **යං කිඤ්චි කුසලං කම්ම**න්ති ආදිමාහ; යං කිඤ්චි කුසලකම්මසඞ්ඛාතං කිරියං කත්තබ්බං අත්ථි තං සබ්බං **මම** මයා **කායෙන වාචාය මනසා** චාති තීහි වාරෙහි කතන්ති දස්සෙති. **සුකතං** සුට්ඨු කතං තාවතිංසභවනෙ උප්පජ්ජනාරහං කතන්ති අත්ථො. පුන සමාදපෙන්තො **යෙ සත්තා සඤ්ඤිනො**ති ආදිමාහ, තත්ථ යෙ සත්තා මනුස්සා වා දෙවා වා බ්‍රහ්මනො වා සඤ්ඤිනො අසඤ්ඤරහිතා අත්ථි **යෙ ච සත්තා අසඤ්ඤිනො** සඤ්ඤාරහිතා සත්තා සන්ති තෙ

1. ම. පජ්ජලන්තු.

සබ්බෙ සත්තා **මය්හං** මයා කතපුඤ්ඤඵලභාගී භවන්තු භාවං ලභන්තු පුඤ්ඤවන්තා හොන්තූති අත්ථො. පුනපි සමාදපෙන්තො බොධිසත්තො **යෙහි**[1] **කත**න්ති ආදිමාහ. මයා කතං පුඤ්ඤං යෙහි නරනාගගන්ධබ්බ දෙවෙහි සුවිඤ්ඤුතං තෙසං මයා දින්නං පුඤ්ඤඵලං තස්මිං මයා කතෙ පුඤ්ඤෙ දින්නභාවං යෙ නරාදයො න ජානන්ති දෙවා ගන්ත්වා තෙසං තන්නිවෙදෙය්‍යුං ආරොචෙය්‍යුන්ති අත්ථො. සබ්බලොකස්මිං යෙ සත්තා ආහාරනිස්සිතා ජීවන්ති තෙ සබ්බෙ සත්තා මනුඤ්ඤං භොජනං සබ්බං **මම චෙතසා**[2] මම චිත්තෙන මෙ පුඤ්ඤිද්ධියා ලභන්තූති අත්ථො. **මනසා** පසන්නෙන චිත්තෙන යං දානං මයා දින්නං තස්මිං අනෙකචිත්තෙන පසාදං **ආවහිං** උප්පාදෙසිං සබ්බසම්බුද්ධා ච පච්චෙක බුද්ධා ච ජිනසාවකා ච මයා චක්කවත්තිරඤ්ඤා පූජිතා; **සුකතෙන තෙන කම්මෙන** සද්දහිත්වා කතෙන කුසලකම්මෙන **චෙතනාපණිධීහි ච** චිත්තෙන කතපත්ථනාහි ච **මානුසං දෙහං** මනුස්ස සරීරං **ජහිත්වා** ඡඩ්ඩෙත්වා අහං තාවතිංසදෙවලොකං **අගඤ්ඡිං** අගමාසිං සුත්තප්ප බුද්ධො විය තත්ථ උප්පජ්ජින්ති අත්ථො. තතො තිලොකවිජයො චක්ක වත්තිරාජා කාලකතො, තතො පට්ඨාය ආගතො **දුවෙ භවෙ** වෙ ජාතියෙ පජානාමි **දෙවත්තෙ** දෙවත්තභාවෙ **මානුසෙ** මනුස්සත්තභාවෙ තතො ජාතිචයතො **අඤ්ඤං ගතිං** අඤ්ඤං උප්පත්තිං **න ජානාමි** න සරාමි **මනසා** චිත්තෙන **පත්ථනා ඵලං** පත්ථිතපත්ථනා ඵලන්ති අත්ථො. **දෙවානං අධිකො හොමී**ති යදි දෙවෙසු ජාතො ආයුවණ්ණබලතෙජෙහි[3] දෙවානං අධිකො ජෙට්ඨො සෙට්ඨො අහොසින්ති අත්ථො. යදි මනුස්සෙසු ජාතො මනුජාධිපො මනුස්සානං අධිපති **ඉස්සරො** භවාමි තත්ථ රාජභූතො අභිරූපෙන රූපසම්පත්තියා ච ලක්ඛණෙන ආරොහ පරිනාහාදිලක්ඛණෙන ච සම්පන්නො සම්පුණ්ණො උප්පන්නුප්පන්නභවෙ **පඤ්ඤාය** පරමත්ථජානනසමත්ථාය පඤ්ඤාය **අසමො** සමරහිතො මයා සදිසො කොචි **නත්ථී**ති අත්ථො. මයා කතපුඤ්ඤසම්භාරෙන පුඤ්ඤ බලෙන උප්පන්නුප්පන්නභවෙ සෙට්ඨං පසත්ථං මධුරවිවිධඅනෙකප්පකාර භොජනඤ්ච අන්නප්පකං බහුං සත්තරතනඤ්ච නානාවිධානි අනෙකප්ප කාරානි පට්ටකොසෙය්‍යාදිවත්ථානි ච **නභසා** ආකාසතො **මං** මම සන්තිකං **ඛිප්පං** සීඝං[4] උපෙන්ති උපගච්ඡන්ති; **පුථබ්‍යා** පථවියඤ්ච පබ්බතෙ ආකාසෙ ච උදකෙ **ච** වනෙ ච **යං යං** යත්ථ යත්ථ **හත්ථං පසාරෙමි** නික්ඛි පාමි තතො තතො **දිබ්බා භක්ඛා** දිබ්බා ආහාරා **මං** මම සන්තිකං **උපෙන්ති** උපගච්ඡන්ති පාතුභවන්තී'ති අත්ථො. **තථා** යථාක්කමං **සබ්බරතනා** සබ්බෙ චන්දනාදයො ගන්ධා සබ්බෙ යානවාහනා සබ්බෙ චම්පකනාගපුන්නා ගාදයො මාලා පුප්ඵා සබ්බෙ අලඞ්කාරා ආභරණා සබ්බා දිබ්බකඤ්ඤා සබ්බෙ මධුසක්ඛරා **ඛජ්ජා** සබ්බෙ පූපාදයො ඛජ්ජා ඛාදිතබ්බා **මං** මම සන්තිකං උපෙන්ති උපගච්ඡන්ති.

සම්බොධිං වරපත්ථියාති උත්තමචතු මග්ග ඤාණපත්තියා පාපුණනත්ථාය මයා යං උත්තමදානං කතං පූරිතං තෙන උත්තමදානෙන

1. ම. යෙසං. 2. ම: තෙජසා. 3. ස්‍යා, තෙජරතීහි. 4. ස්‍යා. සීඝසීඝං.

සෙලසඞ්ඛාතං පබ්බතං සකලං එකනින්නාදං කරොන්තො **බහලං ගිරං**[1] පුථුලං ගිරං අසනිඝොසං ගජ්ජන්තො **සදෙවකං ලොකං** සකලං මනුස්සදෙවලොකං **හාසයන්තො** සොමනස්සප්පත්තං කරොන්තො **ලොකෙ** සකලලොකන්තරයෙ විවට්ටච්ඡදෙ බුද්ධො අහං භවාමීති අත්ථො. **දිසා දසවිධා ලොකෙති** චක්කවාළලොකෙ **දසවිධා** දස කොට්ඨාසදිසා හොන්ති තත්ථ කොට්ඨාසෙ **යායතො** යායන්තස්ස ගච්ඡන්තස්ස අන්තකං නත්ථීති අත්ථො. චක්කවත්තිකාලෙ තස්මිං මයා ගතගතට්ඨානෙ දිසාභාගෙ වා **බුද්ධක්ඛෙත්තා** බුද්ධවිසයා **අසංඛියා** සඞ්ඛාරහිතා **පභා පකිත්තිතාති** තදා චක්කවත්තිරාජකාලෙ මය්හං පභා චක්කරතනමණිරතනාදීනං පභා ආලොකා යුගලයුගලා හුත්වා **රංසිවාහනා**[2] රංසිමුඤ්චනා **පකිත්තිතා** පාකටා **එත්ථන්තරෙ** දස සහස්සිචක්කවාළන්තරෙ **රංසිජාලං** රංසිසමූහං **ආලොකො විපුලො** බහුතරො **භවෙ** අහොසීති අත්ථො. **එකානෙක ලොකධාතුම්හීති** දසසහස්සිචක්කවාළෙසු සබ්බෙ ජනා[3] මං පස්සන්ති දක්ඛින්තීති අත්ථො. සබ්බෙ දෙවා **යාව බ්‍රහ්මනිවෙසනා** යාව බ්‍රහ්මලොකා මං අනුවත්තන්තා අනුකූලා භවන්තු; **විසිට්ඨ**[4] **මධුනාදෙනාති** විසිට්ඨෙන මධුරෙන නාදෙන **අමතභෙරිමාහනින්ති** අමතභෙරිං දෙවදුන්දුභිං පහරිං එත්ථන්තරෙ එකස්මිං දසසහස්සිචක්කවාළබ්භන්තරෙ සබ්බෙ ජනා මම **මධුරං ගිරං** සද්දං සුණන්තා මනසි කරොන්තු **ධම්මමෙඝෙන වස්සන්තෙ** ධම්මදෙසනාමෙඝෙන නාදෙන තබ්බොහාරපරමත්ථගම්භීරමධුරසුඛුමත්ථවසෙන වස්සන්තෙ වස්සමානෙ සම්මාසම්බුද්ධානුභාවෙන සබ්බෙ භික්ඛූ භික්ඛුනී ආදයො **අනාසවා** නික්කිලෙසා හොන්තු; **යෙත්ථ පච්ඡිමකා සත්තාති** එත්ථ එතෙසු රාසිභූතෙසු චතූසු පරිසන්තෙසු යෙ සත්තා පච්ඡිමකා ගුණවසෙන හෙට්ඨිමකා තෙ සබ්බෙ සොතාපන්නා භවන්තූති අධිප්පායො. තදා තිලොකවිජයචක්කවත්තිරාජකාලෙ දාතබ්බයුත්තකං දානං දත්වා **අසෙසතො** නිස්සෙසතො **සීලං** සීලපාරමිං පූරෙත්වා **නෙක්ඛම්මෙ** නෙක්ඛම්ම පාරමිතාකොටිං පත්වා උත්තමං සම්බොධිං චතුමග්ගඤාණං පත්තො භවාමි භවෙය්‍යං **පණ්ඩිතෙ** පඤ්ඤවන්තෙ මෙධාවිනො **පරිපුච්ඡිත්වා** "කිං භන්තෙ කත්තබ්බං කිං න කත්තබ්බං කිං කුසලං කිං අකුසලං කිං කත්වා සග්ගමොක්ඛවයස්ස භාගී හොතී"ති පුච්ඡිත්වා එව පඤ්ඤාපාරමිං පූරෙත්වාති අත්ථො. **කත්වා විරියමුත්තමන්ති** උත්තමං ඨානනිසජ්ජාදිසු අවිච්ඡින්නං විරියං කත්වා විරියපාරමී පූරෙත්වාති අත්ථො. සකලවිරුද්ධජනෙහි කතඅනාදරාධිවාසනා ඛන්තිපාරමි කොටිං ගන්ත්වා ඛන්තිපාරමිං පූරෙත්වා උත්තමසම්බොධිං උත්තම සම්බුද්ධත්තං පත්තො භවෙය්‍යං. **කත්වා දළ්හමධිට්ඨානන්ති** මම සරීරජීවිතෙසු විනස්සන්තෙසුපි පුඤ්ඤකම්මතො න විරමිස්සාමීති අචලවසෙන දළ්හං අධිට්ඨානපාරමිං කත්වා සීසෙ ඡිජ්ජමානෙපි මුසාවාදං න

---

1. ම. ගිරිං.
2. ම. රංසිවාහතා, රංසිමුඤ්චමානා.
3. කං, සබ්බලොකා.
4. ම. විසට්ඨං.

කථෙස්සාමීති සච්චපාරමිතාය කොටිං **පූරිය** පූරෙත්වා **සබ්බෙ සත්තා සුඛී අවෙරා**ති ආදිනා මෙත්තාපාරමිතාය කොටිං පත්වා උත්තමං උත්තමසම්බෝධිං පත්තොති අත්ථො. සජීවකාජීවකසත්තූනං ලාභෙ ච තෙසං අලාභෙ ච කායිකචෙතසිකසුඛෙ චෙව තථා දුක්ඛෙ ච සාදරානාදරජනෙහි කතෙ සම්මානෙ චෙව ඔමානෙ ච **සබ්බත්ථ සමකො** සමානමානසො උපෙක්ඛාපාරමී පූරෙත්වා උත්තමං සම්බෝධිං **පත්තො** පාපුණෙය්‍යාති අත්ථො **කොසජ්ජං** කුසීතභාවං **භයතො** භයවසෙන අපායදුක්ඛභාගීති **දිස්වා** ඤත්වා **අකොසජ්ජං** අකුසීතභාවං අලීනවුත්තිං විරියං **ඛෙමතො** ඛෙමවසෙන නිබ්බාණගාමීති දිස්වා ඤත්වා **විවාදං** කලහං **භයතො දිස්වා** අපායභාගීති දිස්වා ඤත්වා **අවිවාදං** විවාදතො විරමනං නිබ්බාණප්පත්තීති **ඛෙමතො** දිස්වා ඤත්වා **සමග්ගා** එකග්ගචිත්තා **සඛිලා** සිලිට්ඨා මෙත්තාය ධුරගතාය සොභමානා හොථාති අත්ථො. **එසා කථා** වණ්ණනා **උදීරණා බුද්ධානං අනුසාසනං** ඔවාදදානං. **පමාදං** ඨානනිසජ්ජාදිසු සතිවිප්පවාසෙන විහරණං **භයතො** නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙසු දුක්ඛිතදුරූපඅප්පසන්නපාණතාදිසංවත්තනිකං අපායදුක්ඛභාගීති ඤත්වා **අප්පමාදං** සබ්බකිරියාසු සතියා විහරණං ඛෙමතො වඩ්ඪිතො නිබ්බානසම්පාපුණනන්ති දිස්වා පච්චක්ඛතො ඤත්වා **අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං** අට්ඨඞ්ගිකමග්ගං සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංකප්පො සම්මා වාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මාආජීවො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධීති අට්ඨඅවයවං සම්මාසම්බොධියා මග්ගං අධිගමූපායං **භාවෙථ** වඩ්ඪෙථ මනසි කරොථ එසා බුද්ධානසාසනං එසා කථා වණ්ණනා උදීරණා බුද්ධානං සාසනී බුද්ධානං අනුසාසනීති අත්ථො. **සමාගතා බහුබුද්ධා**ති අනෙකසතසහස්සසංඛ්‍යා පච්චෙකබුද්ධා සමාගතා රාසිභූතා **සබ්බසො** සබ්බප්පකාරෙන අරහන්තො ච ඛීණාසවා අනෙකසතසහස්සා **සමාගතා** රාසිභූතා තස්මා තෙ බුද්ධෙ ච අරහන්තෙ ච වන්දමානා වන්දනාරහෙ **නමස්සථ** අට්ඨඞ්ගපඤ්චඞ්ගනමක්කාරෙන නමස්සථ වන්දථ, **එවං** ඉමිනා මයා වුත්තප්පකාරෙණ **අචින්තියා** චින්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා බුද්ධා **බුද්ධධම්මා**ති බුද්ධෙහි දෙසිතා **චත්තාරො** සතිපට්ඨානා අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො පඤ්චක්ඛන්ධා හෙතුපච්චයො ආරම්මණපච්චයොති ආදයො ධම්මා බුද්ධානං වා සභාවා **අචින්තියා** චින්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා; **අචින්ති[1]යෙසු** චින්තාවිසයාතික්කන්තෙසු පසන්නානං දෙවමනුස්සානං **විපාකො** දෙවමනුස්සසම්පත්තිනිබ්බානසම්පත්තිසංඛාතො චින්තෙතුං අසක්කුණෙය්‍යො සංඛ්‍යාතික්කන්තො හොති භවති.

ඉති එත්තාවතා ච යථා අද්ධානගාමිනො මග්ගමාචික්ඛථාති පුට්ඨෙන වාමං මුඤ්චිත්වා දක්ඛිණං ගණ්හථාති වුත්තෙන තෙන මග්ගෙන ගන්ත්වා ගාමනිගමරාජධානිසු **කත්තබ්බකිච්චං** නිට්ඨාපෙත්වා පුන මුඤ්චිතෙන අපරෙන වාමමග්ගෙන ගතාපි ගාමනිගමාදිසු **කත්තබ්බකිච්චං නිට්ඨාපෙන්ති** එවමෙව බුද්ධාපදානං කුසලාපදානවසෙන නිට්ඨාපෙත්වා තදෙව අකුසලාපදානවසෙන විත්ථාරෙතුං ඉදං පඤ්හකම්මං: [2]

1. ම; අචින්තියෙ. 2. ඉදං පඤ්හකම්මං වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

දුක්කරඤ්ච අබ්භක්ඛානං අබ්භක්ඛානං පුනාපරං,
අබ්භක්ඛානං සිලාවෙධො සකලිකාපි ච වෙදනා.

නාළාගිරි සත්ථච්ඡෙදෙ සීසදුක්ඛං යව ඛාදනං,
පිට්ඨිදුක්ඛ මතී සාරො ඉමෙ අකුසලකාරණාති.

තත්ථ පඨමපඤ්හෙ-**දුක්කර**න්ති ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකා අතීතෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ බොධිසත්තො ජොතිපාලො නාම බ්‍රාහ්මණමාණවො හුත්වා නිබ්බත්තො බ්‍රාහ්මණජාතිවසෙන සාසනෙ අප්පසන්නො තස්ස භගවතො පිලොතිකකම්මනිස්සන්දෙන කස්සපො භගවාති සුත්වා කුතො මුණ්ඩකස්ස සමණස්ස බොධි පරමදුල්ලභාති ආහ, සො තෙන කම්මනිස්සන්දෙන අනෙකජාතිසතෙසු දුක්ඛමනුභවිත්වා තස්සෙව භගවතො ලද්ධබ්‍යාකරණො අනන්තරං තෙනෙව කම්මෙන ජාතිසංසාරං ඛෙපෙත්වා පරියොසානෙ වෙස්සන්තරත්තභාවං පත්වා තතො චුතො තුසිතභවනෙ නිබ්බත්තො දෙවතායාචනෙන තතො චවිත්වා සක්‍යකුලෙ නිබ්බත්තො ඤාණස්ස පරිපාකත්තා සකලජම්බුදීපරජ්ජං පහාය අනොමානදීතීරෙ සුනිසිතෙනාසිනා සමකුටකෙසකලාපං ඡින්දිත්වා බ්‍රහ්මුනා ආනීතෙ ඉද්ධිමයෙ කප්පසණ්ඨානකාලෙ පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තෙ අට්ඨපරික්ඛාරෙ පටිග්ගහෙත්වා පබ්බජිත්වා බොධිඤාණදස්සනස්ස තාව අපරිපක්කත්තා බුද්ධභාවාය මග්ගාමග්ගං අජානිත්වා ඡබ්බස්සානි උරුවෙලජනපදෙ එකාහාරඑකාලොපඑකතණ්ඩුලඑකාසනභොජනවසෙන අට්ඨිචම්මන්හාරුසෙස නිම්මංසරුධිරපෙතරූපසදිසසරීරො මහාපධාන සුත්තෙන වුත්තනයෙන පධානං මහාවිරියං දුක්කරකාරිකං අකාසි සො ඉමං දුක්කරකාරිකං සම්බොධියා මග්ගං න හොතීති චින්තෙත්වා ගාමනිගමරාජධානීසු පණීතාහාරං පරිභුඤ්ජිත්වා පීනින්ද්‍රියො පරිපුණ්ණද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණො තමෙනං බොධිමණ්ඩමුපගන්ත්වා පඤ්චමාරෙ ජිනිත්වා බුද්ධො ජාතොති.

අවචාහං ජොතිපාලො කස්සපං සුගතං තදා,
කුතො නු බොධි මුණ්ඩස්ස බොධි පරමදුල්ලභා.
තෙන කම්මවිපාකෙන අචරිං දුක්කරං බහුං,
ඡබ්බස්සමුරුවෙලාය තතො බොධි මපාපුණිං.
සොහං එතෙන මග්ගෙන පාපුණිං බොධි මුත්තමං,
කුම්මග්ගෙන න ගවෙසිස්සං පුබ්බකම්මෙන කාරිතො.
පුඤ්ඤපාපපරික්ඛීණො සබ්බසන්තාපවජ්ජිතො,
අසොකො අනුපායාසො නිබ්බායිස්සං අනාසවොති.

දුතියපඤ්හෙ:- **අබ්භක්ඛාන**න්ති අභි අක්ඛානං පරිභාසනං, අතීතෙ කිර බොධිසත්තො සුද්දකුලෙ ජාතො අපාකටො අප්පසිද්ධො මුනාලි නාම ධුත්තො හුත්වා පටිවසති. තදා මහිද්ධිකො මහානුභාවො සුරභි නාම පච්චෙකබුද්ධො කෙනචි කරණීයෙන තස්ස සමීපට්ඨානං පාපුණි.

සො තං දිස්වා ච දුස්සීලො පාපධම්මො අයං සමණො තථාදිනා අබ්භාචික්ඛි. සො තෙන අකුසලනිස්සන්දෙන අනෙකවස්සසහස්සානි දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ-යදා තිත්ථියා පඨමතරං භගවතො තුසිතභවනෙ වසනසමයෙ ච පාකටා හුත්වා සකජනං වඤ්චෙත්වා වාසට්ඨිදිට්ඨියො දීපෙත්වා විචරිංසු-තදා තුසිතපුරා චවිත්වා සක්කරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කමෙන බුද්ධො ජාතො. තිත්ථියා සුරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජොපනකා විය විහතලාභසක්කාරා භගවති ආඝාතං බන්ධිත්වා විචරන්ති. තස්මිං සමයෙ රාජගහසෙට්ඨි ගඞ්ගාය ජාලං බන්ධිත්වා කීළන්තො රත්තචන්දනඝටකං දිස්වා අම්හාකං ගෙහෙ චන්දනානි බහූනි ඉමං භමං අරොපෙත්වා භමකාරෙහි පත්තං ලිඛාපෙත්වා වෙළුපරම්පරාය ලග්ගෙත්වා යෙ ඉමං පත්තං ඉද්ධියා ආගන්ත්වා ගණ්හන්ති තෙසං භත්තිකො භවිස්සාමීති භෙරිඤ්චරා පෙසි. තදා තිත්ථියා නට්ඨම්හා දානි නට්ඨම්හා දානීති මනෙනපුං- නිගණ්ඨනාථපුත්තො සකපරිසං එවමාහ: අහං වෙළුසමීපං ගන්ත්වා ආකාසෙ උල්ලඞ්ඝනාකාරං කරොමි; තුම්හෙ ජිවදාරුමයං පත්තං පටිච්ච ඉද්ධිං මා කරොථාති මං ඛන්ධෙ ගහෙත්වා වාරෙථාති තෙ තත්ථ ගන්ත්වා තථා අකංසු, තදා පිණ්ඩොලභාරද්වාජො මොග්ගල්ලානො ච තිගාවුතෙ සෙලපබ්බතමත්ථකෙ ඨත්වා පිණ්ඩපාතං ගමයමානා චීවරං පාරුපන්තා තං කොලාහලං සුණිංසු. තෙසු මොග්ගල්ලානො පිණ්ඩොලභාරද්වාජං ත්වං ආකාසෙන ගන්ත්වා තං පත්තං ගණ්හාහීති ආහ, සො භන්තෙ තුම්හෙයෙව භගවතා ඉද්ධිමන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතා තුම්හෙව ගණ්හථාති ආහ, තථාපි මයා ආණත්තො ත්වමෙව ගණ්හාහීති ආණත්තො අත්තනා සීතං තිගාවුතං සෙලපබ්බතං පාදතලෙ ලග්ගෙත්වා උක්ඛලියා පිධානං විය සකලරාජගහනගරං ඡාදෙසි. තදා නගරවාසිනො ඵලිකපබ්බතෙ ආවුතරත්තසුත්තම්ව තං ථෙරං පස්සිත්වා භන්තෙ භාරද්වාජ අම්හෙ රක්ඛථාති උග්ඝොසිංසු භීතා සුප්පාදීනි සීසෙ අකංසු. තදා ථෙරො තං පබ්බතං සීතට්ඨානෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඉද්ධියා ගන්ත්වා තං පත්තං අග්ගහෙසි. තදා නගරවාසිනො මහාකොලාහල මකංසු. භගවා වෙළුවනාරාමෙ නිසින්නො තං සද්දං සුත්වා කිං එසො සද්දොති ආනන්දං පුච්ඡි. භාරද්වාජෙන භන්තෙ පත්තස්ස ගහිතත්තා සන්තුට්ඨා නගරවාසිනො උක්කුට්ඨිසද්ද මකංසූති ආහ, තදා භගවා ආයතිං පරූපවාදමොචනත්ථං තං පත්තං ආහරාපෙත්වා භඤ්ජාපෙත්වා අඤ්ජනූපපිංසනං කත්වා භික්ඛූනං දාපෙසි, දාපෙත්වා ච පන "න භික්ඛවෙ ඉද්ධිවිකුබ්බනා කාතබ්බා යො කරෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කටස්සා"ති සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි. තතො තිත්ථියා සමණෙන කිර ගොතමෙන සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං තෙ ජීවිතහෙතුපි තං නාතික්කමන්ති; මයං ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සාමාති තත්ථ තත්ථ රාසිභූතා කොලාහල මකංසු, අථ රාජා බිම්බිසාරො තං සුත්වා භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො භගවන්තමෙවමාහ, තිත්ථියා භන්තෙ ඉද්ධිපාටිහාරියං කරිස්සාමාති උග්ඝොසෙන්තීති, අහම්පි මහාරාජ කරිස්සාමීති. නනු භන්තෙ භගවතා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්ති? තමෙව මහාරාජ පුච්ඡිස්සාමි තවුය්‍යානෙ අම්බඵලාදීනි ඛාදන්තානං

එත්තකො. දක්ඛාති දක්ඛං ඨපෙන්තො තං චාපි[1] එකතො කත්වා ඨපෙසීති න මයං භන්තෙ දක්ඛාති, එවං මහාරාජ න මයං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං අත්ථීති, කත්ථ භන්තෙ පාටිහාරියං කරිස්සතීති? සාවත්ථියං සමීපෙ ගණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ මහාරාජාති: සාධු භන්තෙ තං පස්සිස්සාමාති තතො තිත්ථියා ගණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ කිර පාටිහාරියං භවිස්සතීති සුත්වා නගරස්ස සාමන්තා අම්බරුක්ඛෙ ඡෙදාපෙසුං නාගරා මහාඅඞ්ගණට්ඨානෙ මණ්ඩපාති මණ්ඩපං අට්ටාලාදයො බන්ධිංසු සකලජම්බුදීපවාසිනො රාසිභූතා පුරත්ථිමදිසායමෙව ද්වාදසයොජනානි ඵරිත්වා[2] අට්ඨංසු සෙසදිසාසුපි තදනුරූපෙනාකාරෙන සන්නිපතිංසු භගවාපි කාලෙ සම්පත්තෙ ආසාළ්හිපුණ්ණමාසියං පාතොව කත්තබ්බකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා තණ්ඨානං ගන්ත්වා නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ ගණ්ඩබ්බො[3] නාම උය්‍යානපාලො කිපිල්ල[4]පුටෙසු පක්කං අම්බඵලං දිස්වා සචාහං ඉමං රඤ්ඤො දදෙය්‍යං කහාපණාදිසාරං ලභෙය්‍යං භගවතො උපනාමිතෙ පන ඉධලොකපරලොකෙසු නිප්ඵත්ති[5] භවිස්සතීති භගවතො උපනාමෙසි භගවා තං පටිග්ගහෙත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආණාපෙසි ඉමං ඵලං මද්දිත්වා පානකං දෙහීති ථෙරො තථා අකාසි භගවා අම්බරසං පිවිත්වා අම්බට්ඨිං උය්‍යානපාලස්ස දත්වා ඉමං රොපෙහීති ආහ, සො වාලුකං වියූහාපෙත්වා තං රොපෙසි[6] ආනන්දත්ථෙරො කුණ්ඩිකාය උදකං ආසිඤ්චි තස්මිං ඛණෙ අම්බඞ්කුරො උට්ඨහිත්වා ජනස්ස පස්සන්තස්සෙව සාඛා විටපසම්පන්නො පුප්ඵඵලභරිතො පඤ්ඤායිත්ථ පතිත අම්බඵලං ඛාදන්තා සකලජම්බුදීපවාසිනො ඛයං පාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. අථ භගවා පුරත්ථිමචක්කවාළතො යාව පච්ඡිමචක්කවාළං තාව ඉමස්මිං චක්කවාළෙ මහාමෙරුමුද්ධනි රතනචඞ්කමං මාපෙත්වා අනෙකපරිසාහි සීහනාදං නදාපෙන්තො ධම්මපදට්ඨකථායං වුත්තනයෙන මහාඉද්ධිපාටිහාරියං කත්වා තිත්ථියෙ මද්දිත්වා තෙ විප්පකාරං පාපෙත්වා පාටිහීරාවසානෙ පුරිමබුද්ධාචිණ්ණවසෙන තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ වස්සං වුත්ථො නිරන්තරං තෙමාසං අභිධම්මං දෙසෙත්වා මාතුපමුඛානං අනෙකදෙවානං සොතාපත්තාදිමග්ගාධිගමං කත්වා වුත්ථවස්සො දෙවොරොහණං කත්වා අනෙකදෙවබ්‍රහ්මගණපරිවුතො සංකස්සපුරද්වාරං ඔරුය්හ ලොකානුග්ගහං අකාසි, තදා භගවතො ලාභසක්කාරො ජම්බුදීපමජ්ඣොත්ථරමානොව පඤ්චමහාගඞ්ගා විය අහොසි. අථ තිත්ථියා පරිහීනලාභසක්කාරා දුක්ඛිදුම්මනා පත්තක්ඛන්ධා අධොමුඛා නිසීදිංසු. තදා තෙසං උපාසිකා චිඤ්චමානවිකා නාම අතිවිය රූපග්ගප්පත්තා තෙ තථා නිසින්නෙ දිස්වා කිං භන්තෙ එවං දුක්ඛිදුම්මනා නිසින්නාති පුච්ඡි? කිං පන ත්වං භගිනි අප්පොස්සුක්කාසීති? කිං භන්තෙති සමණස්ස ගොතමස්ස උප්පාදකාලතො පට්ඨාය මයං හතලාභසක්කාරා නගරවාසිනො අම්හෙ න කිඤ්චි මඤ්ඤන්තීති මයා එත්ථ කිං කාතබ්බන්ති? තයා සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං උප්පාදෙතුං වට්ටතීති සා මය්හං

1. ම. තඤ්චාපි.
2. කම්බොජ: ඵරිතා.
3. ධම්ම: ගණ්ඩො නාම.
4. ධම්ම: පිඞ්ගලකිපිල්ල, කං: රත්තකිපිල්ල.
5. සී. I. නිබ්බත්ති.
6. ධම්ම: සත්ථා තස්ස උපරි හත්ථං ධොවි.

හාරෙති වත්වා තත්ථ උස්සාහං කරොන්ති විකාලෙ ජෙතවනවිහාරං ගන්ත්වා තිත්ථියානං උපස්සයෙ වසිත්වා පාතොව නගරවාසීනං ගන්ධාදීනි ගහෙත්වා භගවන්තං වන්දනත්ථාය ගමනසමයෙ ජෙතවනා විය නික්ඛන්තා කත්ථ සයිතාසීති පුට්ඨා කිං තුම්හාකං මම සයිතට්ඨානෙනාති? වත්වා පක්කාමි සා කමෙන ගච්ඡන්තෙ කාලෙ පුච්ඡිතා සමණෙනාහං ගොතමෙන එකගන්ධකුටියං සයිත්වා නික්ඛන්තාති ආහ, තං බාලපුථුජ්ජනා සද්දහිංසු පණ්ඩිතා සොතාපන්නාදයො නසද්දහිංසු එකදිවසං සා දාරුමණ්ඩලං උදරෙ බන්ධිත්වා උපරි රත්තපටං පරිදහිත්වා ගන්ත්වා සරාජිකාය පරිසාය ධම්මදෙසනත්ථාය. නිසින්නං භගවන්තං එවමාහ, මහාසමණ ත්වං ධම්මං දෙසෙසි තුය්හං පටිච්ච උප්පන්නදාරකගබ්භිනියා මය්හං ලසුණමරිචාදීනි නවිචාරෙසීති තථාභාවං භගිනි ත්වඤ්චෙව පජානාසි අහඤ්චාති සා එවං මෙථුනසංසග්ගසමයං වෙ යෙව ජානන්ති න අඤ්ඤෙති ආහ, තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි සක්කො ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා වෙ දෙවපුත්තෙ ආණාපෙසි තුම්හෙසු එකො මුසිකවණ්ණං මාපෙත්වා තස්ස දාරුමණ්ඩලස්ස බන්ධනං ඡින්දතු එකො වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙත්වා පාරුත පටං උද්ධං ඛිපතූති තෙ ගන්ත්වා තථා අකංසු දාරුමණ්ඩලං පතමානං තස්සා පාදපිට්ඨී භින්දි, ධම්මසභායං සන්නිපතිතා පුථුජ්ජනා සබ්බෙ අරෙ! දුට්ඨචොරි ත්වං එවරූපස්ස ලොකනාථස්ස සාමිනො එවරූපං අබ්භක්ඛානං අකාසීති උට්ඨහිත්වා එකෙකමුට්ඨිප්පහාරං දත්වා සභායං නීහරිංසු දස්සනාතික්කන්තාය පඨවි විවරමදාසි තස්මිං ඛණෙ අවීචිතො ජාලා උට්ඨහිත්වා කුලදත්තිකෙන රත්තකම්බලෙනෙව තං අච්ඡාදෙත්වා අවීචිම්හි පක්ඛිපි, භගවතො ලාභසක්කාරො අතිරෙකතරො අහොසි තෙන **වුත්තං** :-

සබ්බාභිභුස්ස බුද්ධස්ස නන්දො නාමාසි සාවකො,
තං අබ්භක්ඛාය නිරයෙ චිරං සංසරිතං මයා.

දසවස්සසහස්සානි නිරයෙ සංසරිං චිරං,
මනුස්සයොනිං පත්වාහං අබ්භක්ඛානං බහුං ලභිං.

තෙන කම්මාවසෙසෙන චිඤ්චමානවිකා මමං,
අබ්භාචික්ඛි අභූතෙන ජනකායස්ස අග්ගතොති.

තතියපඤ්හෙ අබ්භක්ඛානන්ති අභි අක්ඛානං අක්කොසනං, අතීතෙ කිර බොධිසත්තො අපාකටජාතියං උප්පන්නො මුනාලි නාම ධුත්තො හුත්වා දුජ්ජනසංසග්ගබලෙන සුරභි නාම පච්චෙකබුද්ධං දුස්සීලො පාපධම්මො අයං භික්ඛූති අක්කොසිං. සො තෙන අකුසලෙන වචීකම්මෙන බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ දසපාරමිතාසංසිද්ධිබලෙන බුද්ධො ජාතො ලාභග්ග යසග්ගප්පත්තො අහොසි. පුන තිත්ථියා උස්සාහජාතා කථන්නුඛො

සමණස්ස ගොතමස්ස අයසං උප්පාදෙස්සාමාති? දුක්ඛී දුම්මනා නිසීදිංසු, තදා සුන්දරී නාමෙකා පරිබ්බාජිකා තෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ඨිතා තෙ තුණ්හීභූතෙ කිඤ්චි අවදන්තෙ කිං මය්හං දොසොති පුච්ඡි, සමණො ගොතමො අම්හෙ විහෙඨයමානො ත්වං අප්පොස්සුක්කා විහරිස්සසි. ඉදං තව දොසොති එවමාහ. තත්ථ කිං? කරිස්සාමීති ත්වං සමණස්ස ගොතමස්ස අවණ්ණං උප්පාදෙතුං සක්ඛිස්සසීති? සක්ඛිස්සාමි අය්‍යාති වත්වා තතො පට්ඨාය වුත්තනයෙන දිට්ඨදිට්ඨානං සමණෙන ගොතමෙන එකගන්ධකුටියං සයිත්වා නික්ඛන්තාති වත්වා අක්කොසති පරිභාසති. තිත්ථියාපි පස්සථ භො සමණස්ස ගොතමස්ස කම්මන්ති අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති, වුත්තඤ්චෙතං :-

මුනාලිනාමහං ධුත්තො පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතියා,
පච්චෙකබුද්ධං සුරභිං අබ්භාචික්ඛිං අදූසකං.

තෙන කම්මවිපාකෙන නිරයෙ සංසරිං අහං,
බහූනි වස්සසහස්සානි දුක්ඛං වෙදෙසි වෙදනං.

තෙන කම්මාවසෙසෙන ඉධ පච්ඡිමකෙ භවෙ,
අබ්භක්ඛානං මයා ලද්ධං සුන්දරිකාය කාරණාති.

චතුත්ථපඤ්හෙ අබ්භක්ඛානං අභිවිසෙසෙන අක්කොසනං පරිභාසනං, අතීතෙ කිර බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පන්නො බහුස්සුතො බහූහි සක්කතො පූජිතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිතො හිමවන්තෙ වනමූලඵලාහාරො බහුමාණවෙ මන්තෙ වාචෙන්තො වාසං කප්පෙසි එකො පඤ්චාභිඤ්ඤඅට්ඨසමාපත්තිලාභී තාපසො තස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො තං දිස්වාව ඉස්සාපකතො තං අදූසකං ඉසිං කාමභොගිකුහකො අයං ඉසීති අබ්භාචික්ඛි අත්තනො සිස්සෙ ච ආහ අයං ඉසි එවරූපො අනාචාරකොති, තෙපි තමෙව අක්කොසිංසු, සො තෙන අකුසලකම්මවිපාකෙන අනෙකවස්සසහස්සානි නිරයෙ දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධො හුත්වා ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො ආකාසෙ පුණ්ණචන්දො විය පාකටො ජාතො තමෙව තිත්ථියා අබ්භක්ඛානෙනපි අසන්තුට්ඨා පුනපි සා සුන්දරිකා අබ්භක්ඛානං කාරෙත්වා සුරාධුත්තෙන පක්කොසාපෙත්වා ලඤ්ජං දත්වා තුම්හෙ සුන්දරිං මාරෙත්වා ජෙතවනවාරසමීපෙ මාලාකච්චවරෙන ඡාදෙථාති ආණාපෙසුං, තෙ තථා කරිංසු තතො තිත්ථියා සුන්දරිං න පස්සාමාති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං රාජා පරියෙසථාති ආහ. තෙ අත්තනා පතිතට්ඨානතො ගහෙත්වා මඤ්චකං ආරොපෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙත්වා පස්සථ භො සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකානං කම්මන්ති භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච සකලනගරෙ අවණ්ණං උග්ඝොසෙන්තා විචරිංසු සුන්දරිං ආමකසුසානෙ අට්ටකෙ ඨපෙසුං රාජා සුන්දරීමාරකෙ පරියෙසථාති පුරිසෙ ආණාපෙසි, තදා ධුත්තා සුරං පිවිත්වා ත්වං සුන්දරිං මාරෙසි ත්වං මාරෙසීති කලහං කරිංසු, රාජපුරිසා තෙ ධුත්තෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො

දස්සෙසුං රාජා කිං භණෙ තුම්හෙහි සුන්දරී මාරිතාති? ආම දෙවාති කෙහි ආණත්තාති? තිත්ථියෙහි දෙවාති රාජා තිත්ථියෙ ආහරාපෙත්වා බන්ධාපෙත්වා ගච්ඡථ භණෙ බුද්ධස්ස අවණ්ණත්ථාය අම්හෙහි සයමෙව සුන්දරී මාරාපිතා භගවා තස්ස සාවකා ච අකාරකාති[1] උග්ඝොසථාති ආහ, තෙ තථා අකංසු සකලගාමවාසිනො නික්කඞ්ඛා අහෙසුං රාජා තිත්ථියෙ ච ධුත්තෙ ච මාරාපෙත්වා ඡඩ්ඩාපෙසි, තතො භගවතො භිය්‍යො ලාභසක්කාරො වඩ්ඪති. තෙනාවුත්තං :-

බ්‍රාහ්මණො සුතවා ආසිං අහං සක්කතපූජිතො,
මහාවනෙ පඤ්චසතෙ මන්තෙ වාචෙසි මාණවෙ.

තත්ථාගතො[2] ඉසි භීමො පඤ්චාභිඤ්ඤො මහිද්ධිකො,
තමහං ආගතං දිස්වා අබ්භාචික්ඛිං අදූසකං.

තතො හං අවචං සිස්සෙ කාමභොගී අයං ඉසී,
මය්හම්පි භාසමානස්ස අනුමොදිංසු මාණවා.

තතො මාණවකා සබ්බෙ භික්ඛමානා කුලෙ කුලෙ,
මහාජනස්ස ආහංසු කාමභොගී අයං ඉසී.

තෙන කම්මවිපාකෙන පඤ්චභික්ඛුසතා ඉමෙ,
අබ්භක්ඛානං ලභුං සබ්බෙ සුන්දරිකාය කාරණාති.

පඤ්චමපඤ්හ සිලාවෙධොති ආහතචිත්තො සිලං පවිජ්ඣි, අතීතෙ කිර බොධිසත්තො ච කනිට්ඨභාතා ච එකපිතුපුත්තා අහෙසුං තෙ පිතු අච්චයෙන ධනෙ දාසෙ ච පටිච්ච කලහං කරොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං විරුද්ධා අහෙසුං බොධිසත්තො අත්තනො බලභාවෙන කනිට්ඨභාතරං අජ්ඣොත්ථරිත්වා තස්ස පරිසා නං පවිජ්ඣෙසි සො තෙන කම්මවිපාකෙන නරකාදීසු අනෙකවස්සසහස්සානි දුක්ඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධො ජාතො දෙවදත්තො රාහුලකුමාරස්ස මාතුලො පුබ්බෙ සෙරිවාණිජකාලෙ බොධිසත්තෙන සද්ධිං වාණිජො අහොසි තෙ එකං පට්ටනගාමං පත්වා ත්වං එකවීථිං ගණ්හාහි අහම්පි එකවීථිං ගණ්හාමීති ද්වෙපි පවිට්ඨාසු දෙවදත්තස්ස පවිට්ඨවීථියං ජිණ්ණසෙට්ඨිභරියාය ච නත්තා ච ද්වෙ යෙව අහෙසුං, තෙසං මහන්තං සුවණ්ණථාලකං මලග්ගහිතං භාජනන්තරෙ ඨපිතං හොති තං සුවණ්ණථාලකභාවං අජානන්තී ඉමං ථාලකං ගහෙත්වා පිළන්ධනං දෙථාති ආහ, සො තං ගහෙත්වා සූචියා ලෙඛං කඩ්ඪෙත්වා සුවණ්ණථාලකභාවං ඤත්වා ථොකං දත්වා ගණ්හිස්සාමීති චින්තෙත්වා ගතො අථ බොධිසත්තං වාරසමීපං ආගතං දිස්වාන නත්තා අය්‍යො මය්හං කච්ඡපුටං පිළන්ධනං දෙථාති සා තං පක්කොසාපෙත්වා නිසීදාපෙත්වා තං ථාලකං දත්වා ගහෙත්වා මය්හං නත්තාය කච්ඡපුටං පිළන්ධනං දෙථාති බොධිසත්තො තං ගහෙත්වා සුවණ්ණථාලකභාවං ඤත්වා තෙන වඤ්චිතානීති ඤත්වා

1. ම· අකාරකෙති. 2. සී. I. පක්ඛන්දි,

අත්තනො පසිබ්බකාය ඨපිත අට්ඨකහාපණෙ අවසෙසභණ්ඩඤ්ච දත්වා කච්ඡපුටපිළන්ධනං කුමාරිකාය හත්ථෙ පිළන්ධාපෙත්වා අගමාසි, සො වාණිජො පුනාගන්ත්වා පුච්ඡි තාත ත්වං නගණ්හිත්ථ මය්හං පුත්තො ඉදඤ්චිදඤ්ච දත්වා තං ගහෙත්වා ගතොති, සො තං සුත්වාව හදයෙන ඵලිතෙන විය ධාවිත්වා අනුබන්ධි බොධිසත්තො නාවං ආරුය්හ පක්ඛන්දි සො තිට්ඨ මා පලායි මා පලායීති වත්වා නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ වා නාසෙතුං සමත්ථො භවෙය්‍යන්ති පත්ථනං අකාසි සො පත්ථනාවසෙන අනෙකෙසු ජාතිසතසහස්සෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං විහෙඨෙත්වා ඉමස්මිං අත්තභාවෙ සක්‍යකුලෙ නිබ්බත්තෙත්වා කමෙන භගවති සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා රාජගහෙ විහරන්තෙ. අනුරුද්ධාදීහි සද්ධිං භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා ඣානලාභී හුත්වා පාකටො භගවන්තං වරං යාචි භන්තෙ සවෙ භික්ඛුසංඝො පිණ්ඩපාතිකාදිතෙරසධුතඞ්ගානි සමාදියිස්සති සකලො භික්ඛුසංඝො මම භාරො හොතූති භගවා න අනුජානි දෙවදත්තො වෙරං බන්ධිත්වා පරිහීනජ්ඣානො භගවන්තං මාරෙතුකාමො එකදිවසං වෙභාරපබ්බතපාදෙ ඨිතස්ස භගවතො උපරි ඨිතො පබ්බතකූටං පවිද්ධෙසි භගවතො ආනුභාවෙන අපරො පබ්බතකූටො තං පතමානං සම්පටිච්ඡි තෙ සඞ්ඝට්ටනෙන උට්ඨිතා පපටිකා ආගන්ත්වා භගවතො පාදපිට්ඨියං පහරි, තෙන වුත්තං :-

වෙමාතුභාතිකං පුබ්බෙ ධනහෙතු හනිං අහං,
පක්ඛිපිං ගිරිදුග්ගස්මිං සිලාය ච අපිංසයිං.

තෙන කම්මවිපාකෙන දෙවදත්තො සිලං ඛිපි,
අඞ්ගුට්ඨං පිංසයී පාදෙ මම පාසාණසක්ඛරාති.

ඡට්ඨමපඤ්හෙ සකලිකාවෙධොති සකලිකා ඝට්ටනං, අතීතෙ කිර බොධිසත්තො එකස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො දහරකාලෙ මහාවීථියං කීළමානො වීථියං පිණ්ඩාය චරමානං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා අයං මුණ්ඩකො සමණකො කුහිං ගච්ඡතීති පාසාණසකලිකං ගහෙත්වා තස්ස පාදපිට්ඨියං ඛිපි පාදපිට්ඨි චම්මං ඡින්දිත්වා රුධිරං නික්ඛමි සො තෙන පාපකම්මෙන අනෙක වස්සසහස්සානි නිරයෙ මහාදුක්ඛං අනුභවිත්වා බුද්ධභූතොපි කම්මපිලොතිකවසෙන පාදපිට්ඨියං පාසාණ සකලිකං ඝට්ටනෙන රුධිරං පාදං[1] ලභි, තෙන වුත්තං :-

පුරෙහං දාරකො හුත්වා කීළමානො මහාපථෙ,
පච්චෙකබුද්ධං දිස්වාන මග්ගෙ සකලිකා ඛිපිං.

තෙන කම්මවිපාකෙන බුද්ධභූතස්ස මෙ සතො,
පවිද්ධෙසි සිලං තත්ථ දෙවදත්තො විඝට්ටවාති.

සත්තමපඤ්හෙ නාළාගිරීති ධනපාලකො හත්ථි, මාරණත්ථාය පෙසිතො. අතීතෙ කිර බොධිසත්තො හත්ථිගොපකො හුත්වා නිබ්බත්තො හත්ථි ආරුය්හ විචරමානො මහාපථෙ පච්චෙක බුද්ධං දිස්වා

1. ම. නික්ඛමි.

කුතො ගච්ඡති අයං මුණ්ඩකොති ආහතචිත්තො බිලජාතො හත්ථිනා ආසාදෙසි සො තෙන කම්මෙන අපායෙසු අනෙකවස්ස සහස්සානි දුක්ඛං අනුභවිත්වා පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධො ජාතො දෙවදත්තො අජාතසත්තුරාජානං සහායං කත්වා ත්වං මහාරාජ පිතරං ඝාතෙත්වා රාජා හොහි අහං බුද්ධං මාරෙත්වා බුද්ධො භවිස්සාමීති සඤ්ඤාපෙත්වා එකදිවසං රඤ්ඤො අනුඤ්ඤාතාය හත්ථිසාලං ගන්ත්වා ස්වෙ තුම්හෙ නාළාගිරිං සොළසසුරාඝටෙ පායෙත්වා භගවන්තං පිණ්ඩාය චරණවෙලායං නාළාගිරිං පෙසෙථාති හත්ථිගොපකෙ ආණාපෙසි සකලනගරං මහාකොලාහලං අහොසි බුද්ධනාගෙන හත්ථිනාගස්ස යුද්ධං පස්සිස්සාමාති උභතො රාජවීථියං මඤ්චාතිමඤ්චං බන්ධිත්වා පාතොව සන්නිපතිංසු භගවාපි කතසරීරපටිජග්ගනො භික්ඛුසංඝපරිවුතො රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි තස්මිං ඛණෙ වුත්තනියාමෙනෙව නාළාගිරිං විස්සජ්ජෙසුං, සො වීථිචච්චරාදයො විධමෙන්තො ආගච්ඡති තදා එකා ඉත්ථි දාරකං ගහෙත්වා විථිතො වීථිං ගච්ඡති හත්ථි තං ඉත්ථිං දිස්වා අනුබන්ධි භගවා නාළාගිරි න තං අත්ථාය පෙසිතො ඉධාගච්ඡාහීති ආහ සො තං සද්දං සුත්වා භගවන්තාභිමුඛො ධාවි භගවා අපරිමාණෙසු චක්කවාළෙසු අනන්තසත්තෙසු ඵරණාරහං මෙත්තං එකස්මිං යෙව නාළාගිරිම්හි ඵරි සො භගවතා මෙත්තාය ඵුටො නිබ්භයො හුත්වා භගවතො පාදමූලෙ නිපති[1] භගවා තස්ස මත්ථකෙ හත්ථං ඨපෙසි තදා දෙවබ්‍රහ්මාදයො අච්ඡරියබ්භුතජාතචිත්තා පුප්ඵපරාගාදීහි පූජෙසුං, සකලනගරෙ ජන්නුකමත්තා ධනරාසියො අහෙසුං රාජා පච්ඡිමද්වාරෙ ධනානි නගරවාසීනං හොන්තු පුරත්ථිමද්වාරෙ ධනානි රාජභණ්ඩාගාරෙ හොන්තූති භෙරිං චරාපෙසි සබ්බෙ තථා කරිංසු තදා නාළාගිරි ධනපාලො නාම අහොසි භගවා වෙළුවනාරාමං අගමාසි. තෙන වුත්තං :-

හත්ථාරොහො පුරෙ ආසිං පච්චෙකමුනි මුත්තමං,
පිණ්ඩාය විචරන්තන්තං[2] අහාරෙසි ගජෙනහං.

තෙන කම්ම විපාකෙන අන්තො නාළාගිරී ගජො,
ගිරිබ්බජෙ පුරවරෙ දාරුණො[3] සමුපාගමීති.

අට්ඨමපඤ්හෙ සත්ථච්ඡෙදොති සත්ථෙන ගණ්ඩඵාලනං කුඨාරය සත්ථෙන ඡෙදො, අතීතෙ කිර බොධිසත්තො පච්චන්තදෙසෙ රාජා අහොසි දුජ්ජනසංසග්ගවසෙන පච්චන්තදෙසවාසවසෙන ච ධුත්තො සාහසිකො එකදිවසං ඛග්ගහත්ථො පත්තිකොව නගරෙ විචරන්තො නිරපරාධජනෙ ඛග්ගෙන ඵාලෙන්තො අගමාසි සො තෙන පාපකම්මවිපාකෙන බහුනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තිරච්ඡානාදිසු දුක්ඛ මනුභවිත්වා පක්කාවසෙසෙන පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධභූතොපි හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවදත්තෙන ඛිත්තං පාසාණසක්ඛලිකප්පහාරෙණ උට්ඨිතගණ්ඩො අහොසි ජීවකො මෙත්තචිත්තෙන තං

1. ම. සයි. 2. සී. මාතාතං. 3. ම. අරුණො.

ගණ්ඩං ඵාලෙසි වෙරචිත්තස්ස දෙවදත්තස්ස රුහිරුප්පාදකම්මං ආනන්තරිකං අහොසි මෙත්තචිත්තස්ස ජීවකස්ස ගණ්ඩඵාලනං පුඤ්ඤකම්මං අහොසි. තෙන වුත්තං :-

රාජාහං පත්ථිකො ආසිං සත්තියා පුරිසෙ හනිං,
තෙන කම්මවිපාකෙන නිරයෙ පච්චිසං භුසං.

කම්මුනො තස්ස සෙසෙන සොදානි සකලං මම,
පාදෙ සත්ථපණාමෙසි නත්ථං[1] කම්මං විනස්සතීති.

නවමෙපඤ්හෙ. සීසදුක්ඛන්ති සීසාබාධො සීසවෙදනා, අතීතෙ කිර බොධිසත්තො කෙවට්ටගාමෙ කෙවට්ටො හුත්වා නිබ්බත්ති සො එකදිවසං කෙවට්ටපුරිසෙහි සද්ධිං මච්ඡමාරණට්ඨානං ගන්ත්වා මච්ඡෙ මාරෙන්තෙ දිස්වා තත්ථ සොමනස්සං උප්පාදෙසි සහගතාපි තථෙව සොමනස්සං උප්පාදයිංසු සො තෙන අකුසලකම්මෙන චතුනිරයෙ දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ දුතෙහි පුරිසෙහි සද්ධිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කමෙන බුද්ධත්තං පත්තොපි සයං සීසාබාධං පච්චනුභොති තෙ ච සක්‍යරාජානො ධම්මපදට්ඨකථායං වුත්තනයෙන විඩූඩභසඞ්ගාමෙ සබ්බෙ විනාසං පාපුණිංසු. තෙන වුත්තං :-

අහං කෙවට්ටගාමස්මිං කෙවට්ටො ආසි දාරකො,
මච්ඡකෙ ඝාතකෙ දිස්වා ජනෙසිං සොමනස්සකං.

තෙන කම්මවිපාකෙන සිසදුක්ඛං අහූ මම,
සක්කාචසබ්බෙ හඤ්ඤිංසු යදා හනි විඩූඩභෙනාති.

දසමෙපඤ්හෙ යවඛාදනන්ති වෙරඤ්ජායං යවතණ්ඩුලඛාදනං, අතීතෙ කිර බොධිසත්තො අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ නිබ්බත්තො ජාතිවසෙන ච අන්ධබාලභාවෙන ච ඵුස්සස්ස භගවතො සාවකෙ මධුරණ්ණපානෙ සාලිභොජනාදයො ච භුඤ්ජමානෙ දිස්වා අරෙ මුණ්ඩසමණා යවං ඛාදථ මා සාලිභොජනං භුඤ්ජථාති, අක්කොසි. සො තෙන අකුසලකම්මවිපාකෙන අනෙකවස්සසහස්සානි චතුසු අපායෙසු දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ කමෙන බුද්ධත්තං පත්වා ලොකසඞ්ගහං කරොන්තො ගාමනිගමරාජධානිසු චරිත්වා එකස්මිං සමයෙ වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණගාමසමීපෙ සාඛාවිටපසම්පන්නං පුචිමන්දරුක්ඛමූලං පාපුණි, වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අනෙකපරියායෙන භගවන්තං ජිනිතුං අසක්කොන්තො සොතාපන්නො හුත්වා භන්තෙ ඉධෙව වස්සං උපගන්තුං වට්ටතීති ආරාධෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන අධිවාසෙසි, අථ පුන දිවසතො පට්ඨාය මාරො පාපිමා සකලවෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණගාමවාසීනං මාරාවට්ටනං අකාසි පිණ්ඩාය පවිට්ඨාය[2] භගවතො මාරාවෙසවසෙන එකොපි කටච්ඡුභික්ඛාමත්තම්පි දාතා නාහොසි භගවා තුච්ඡපත්තො භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො පුනාගච්ඡි තස්මිං

1. ම. නහි.
2. ම. පිණ්ඩපාතාය පවිට්ඨස්ස.

එවං ආගතෙ තත්ථෙව නිවුත්ථා අස්සවාණිජා තං දිවසං දානං දත්වා වස්සං නිවුත්ථස්ස පඤ්චසතභික්ඛුපරිවාරස්ස භගවතො පඤ්චසතභික්ඛුපරිවාරං නිමන්තෙත්වා පඤ්චන්නං අස්සසතානං වෙතනතො විභාගං කත්වා තෙමාසං පොසෙමාති මන්තෙත්වා යවං කොට්ටෙත්වා භික්ඛූනං පත්තෙ පක්ඛිපන්ති[1] සකලදසසහස්සචක්කවාළදෙවතා සුජාතාය පායාසපචනදිවසෙ විය දිබ්බොජං පක්ඛිපන්ති භගවා පරිභුඤ්ජති. එවං තෙමාසං යවං පරිභුඤ්ජි තෙමාසච්චයෙන මාරාවට්ටනෙ විගතෙ පවාරණදිවසෙ වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණො සරිත්වා මහාසංවෙගප්පත්තො බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා වන්දිත්වා ඛමාපෙසි, තෙන වුත්තං :-

ඵුස්සස්සාහං පාවචනෙ සාවකෙ පරිභාසයිං,
යවං ඛාදථ භුඤ්ජථ මා ච භුඤ්ජථ සාලියො.

තෙන කම්මවිපාකෙන තෙමාසං ඛාදිතං යවං,
නිමන්තිතො බ්‍රාහ්මණෙන වෙරඤ්ජායං වසිං තදා.

එකාදසමපඤ්හෙ පිට්ඨිදුක්ඛන්ති පිට්ඨිආබාධො, අතීතෙ කිර බොධිසත්තො ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො ථාමසම්පන්නො කිඤ්චි රස්සධාතුකො අහොසි. තෙන සමයෙන එකො මල්ලයුද්ධයොධො සකල ජම්බුදීපෙ ගාමනිගමරාජධානීසු මල්ලයුද්ධෙ වත්තමානෙ පුරිසෙ පාතෙත්වා ජයප්පත්තො කමෙන බොධිසත්තස්ස වසන නගරං පත්වා තස්මිම්පි ජනෙ පාතෙත්වා ගන්තුං ආරද්ධො තදා බොධිසත්තො මය්හං වසනට්ඨානෙ එස ජයං පත්වා ගච්ඡතීති තත්ථ නගරමණ්ඩල මාගම්ම අප්ඵොටෙත්වා ආගච්ඡ මයා සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා . ගච්ඡාහීති. සො හසිත්වා ආහ එත්තකෙ මහාපුරිසෙ පාතෙත්වා අයං රස්සධාතුකො වාමනකො මම එකහත්ථස්සාපි නප්පහොතීති අප්ඵොටෙත්වා නදිත්වා ආගඤ්ඡි තෙ උභොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං හත්ථං පරාමසිංසු බොධිසත්තො තං උක්ඛිපිත්වා ආකාසෙ භමිත්වා භූමියං පාතෙන්තො ඛන්ධට්ඨිං භින්දිත්වා පාතෙසි සකලනගරවාසිනො උක්කුට්ඨිසද්දං කරොන්තා අප්ඵොටෙන්තා වත්ථාභරණාදීහි[2] බොධිසත්තං පූජෙසුං බොධිසත්තො තං මල්ලයොධං උජුං ගාහාපෙත්වා ඛන්ධට්ඨිං උජුකං කත්වා ගච්ඡ ඉතො පට්ඨාය මා එවරූපං කරෙහීති වත්වා උය්යොජෙසි. සො තෙන කම්මවිපාකෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ සාරීරසීසානි දුක්ඛමනුභවිත්වා ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ බුද්ධභූතොපි[3] පිට්ඨිරුජාදිදුක්ඛමනුභොසි තස්මා කදාචි පිට්ඨිදුක්ඛෙ උප්පන්නෙ සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ ඉතො පට්ඨාය ධම්මං දෙසෙථාති වත්වා සයං සුගතචීවරං පඤ්ඤාපෙත්වා සයති කම්මපිලොතිකං නාම බුද්ධම්පි න මුඤ්චති වුත්තං හෙතං :-

නිබ්බුද්ධෙ වත්තමානම්හි මල්ලපුත්තං නිසෙධයිං,
තෙන කම්මවිපාකෙන පිට්ඨිදුක්ඛං අහු මමාති.

ද්වාදසමපඤ්හෙ අතිසාරොති ලොහිතපක්ඛන්දිකා විරෙචනං අතීතෙ කිර බොධිසත්තො ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො වෙජ්ජකම්මෙ ඡෙකො වෙජ්ජකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙසි සො එකං සෙට්ඨිපුත්තං

1. සී. පක්ඛිපිංසු 2. සාමෙබොජ: කම්බලාභරණාදීහි. 3. ම. බුද්ධභූතස්සාපිච.

රොගෙනපීළිතං තිකිච්ඡන්තො භෙසජ්ජං කත්වා තිකිච්ඡිතස්ස දෙය්‍ය ධම්මදානෙ[1] පමාද මාගම්ම අපරං ඔසධං දත්වා වමනවිරෙචනං අකාසි සෙට්ඨි බහුධනං අදාසි. සො තෙන කම්මවිපාකෙන නිබ්බත්ත නිබ්බත්තභවෙ ලොහිතපක්ඛන්දිකා බාධෙන විරෙචිතො අහොසි. ඉමස්මිම්පි පච්ඡිමත්තභාවෙන පරිනිබ්බානසමයෙ චුන්දෙන කම්මාරපුත්තෙන පචිතසූකරමද්දවස්ස සකලචක්කවාළෙදෙවතාහි පක්ඛිත්තදිබ්බොජෙන ආහාරෙන සහ භුත්තක්ඛණෙ ලොහිතපක්ඛන්දිකා විරෙචනං අහොසි. කොටිසතසහස්සීනං බලං ඛයමගමාසි. භගවා විසාඛපුණ්ණමායං කුසිනාරායං නිබ්බානත්ථාය ගච්ඡන්තො අනෙකෙසු ඨානෙසු නිසීදන්තො පිපාසිතො පානීයං පිවිත්වා මහාදුක්ඛෙන කුසිනාරායං ගන්ත්වා පච්චූස සමයෙ පරිනිබ්බායි. කම්මපිලොතිකං එවරූපං ලොකත්තයසාමිම්පි න විජහාති[2]. තෙන වුත්තං :–

තිකිච්ඡකො පුරෙ ආසි සෙට්ඨිපුත්තං විරෙචයි,
තෙන කම්මවිපාකෙන හොති පක්ඛන්දිකා මමාති.

එවං ජිනො වියාකාසි භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අග්ගතො,
සබ්බාභිඤ්ඤාබලප්පත්තො අනොතත්තෙ මහාසරෙති.*

එවං පටිඤ්ඤාතපඤ්ඤහානං මාතිකට්ඨපනවසෙන අකුසලාපදානං සමත්තං නාම හොතීති වුත්තං. **ඉත්ථං සුදන්ති** ඉමිනා පකාරෙන හෙට්ඨා වුත්තනයෙන සුදන්ති නිපාතො පදපූරණත්ථෙ ආගතො **භගවා** **භාග්‍යසම්පන්නො** පූරිතපාරමී මහාසත්තො :–

“භාග්‍යවා භගවා යුත්තො භගෙහි ච විභත්තවා,
අථවා වන්තගමනො භවෙසු භගවා තතො”ති.

එවමාදිගුණයුත්තො දෙවාතිදෙවො, සක්කාතිසක්කො, බ්‍රහ්මාතිබ්‍රහ්මා, බුද්ධාතිබුද්ධො, සො මහාකාරුණිකො භගවා. **අත්තනො බුද්ධචරියං** බුද්ධකාරණං ධම්මං **සම්භාවයමානො** පාකටං කුරුමානො **බුද්ධාපදානියං නාම** බුද්ධකාරණා පකාසනං නාම **ධම්මපරියායං** ධම්මදෙසනං නාම වුත්තං **අභාසිත්ථා**ති, කථෙසීති.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදානට්ඨකථාය
බුද්ධාපදාන සංවණ්ණනා සමත්තා.

තතො අනන්තරං අපදානං සඞ්ගායන්තො පච්චෙකබුද්ධාපදානං ආවුසො ආනන්ද භගවතා කත්ථ පඤ්ඤත්තන්ති? පුට්ඨො **අථ පච්චෙක බුද්ධාපදානං සුණාථා**ති ආහ, තෙසං අපදානත්ථො හෙට්ඨා වුත්තනයෙව සුණාථාති වුත්තපදං උප්පත්තිනිබ්බත්තිවසෙන පකාසෙන්තො “**තථාගතං**

1. ම. දෙය්‍යධම්මස්ස දානෙ. 2. ම. නමුඤ්චතීති.
* අයං ගාථා. කම්බොජ, මරම්මපොත්ථකෙ නෙව දිස්සති.

ජෙතවනෙ වසන්ත"න්ති ආදිමාහ, තත්‍ථ ජෙතකුමාරස්ස නාම වසෙන
තථා සඤ්ඤිතෙ විහාරෙ චතූහි ඉරියාපථවිහාරෙහි දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහා
රෙහි පටිවසන්ති විහරන්තෙ යථාපුරිමිකා විපස්සිආදයො සම්මාසම්බුද්ධා
සමතිංසපාරමියො **පූරෙත්වා** ආගතා තථා අම්හාකම්පි භගවා ආගතොති
තථාගතො තං=තථාගතං, ජෙතවනෙ වසන්තන්ති සම්බන්ධො. **වෙදෙහ
මුනී**ති වෙදෙහරට්ඨෙ ජාතා තස්සා දෙවියා පුත්තො වෙදෙහිපුත්තො
මොනං වුච්චති **ඤාණං** තෙන ඉතො පවත්තොති මුනි, වෙදෙහිපුත්තො ච
සො මුනීචෙති=වෙදෙහිපුත්තමුනීති වත්තබ්බෙ **වණ්ණාගමො**ති ආදිනා
නිරුත්තිනයෙන ඉකාරස්ස අන්ත පුත්තසද්දස්ස ලොපං කත්වා වෙදෙහ
මුනීති වුත්තං. "එත දග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ධිති
මන්තානං ගතිමන්තානං පඤ්ඤවන්තානං බහුස්සුතානං උපට්ඨාකානං
යදිදං ආනන්දො"ති එතදග්ගෙ ඨපිතො ආයස්මා ආනන්දො භන්තෙ
පච්චෙක බුද්ධා නාම කීදිසා හොන්තීති **ආපුච්ඡී**ති සම්බන්ධො,
තෙ පච්චෙක බුද්ධා කෙහිකාරණෙහි කෙහි හෙතූහි **භවන්ති**
උප්පජ්ජන්ති, **ධීරා**ති භගවන්තං ආලපති තතො පරං විස්සජ්ජිතා
කාරං දස්සෙන්තො **තදාහ සබ්බඤ්ඤුවරො මහෙසී**ති ආදි මාහ:
සබ්බං අතීතාදිභෙදං හත්ථාමලකං විය ජානාතීති= සබ්බඤ්ඤූ
සබ්බඤ්ඤු ච සො වරො උත්තමො චෙති=සබ්බඤ්ඤුවරො, මහන්තං
සීලක්ඛන්ධං සමාධික්ඛන්ධං පඤ්ඤක්ඛන්ධං විමුත්තික්ඛන්ධං මහන්තං
විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං එසති ගවෙසතීති=මහෙසි, **ආනන්දභද්දං මධු
රස්සරෙණ** තදා තස්මිං පුච්ඡිතකාලෙ ආහ කථෙසීති සම්බන්ධො, භො
ආනන්ද **යෙ** තෙ පච්චෙකබුද්ධා සබ්බබුද්ධෙසු අතීතෙසු බුද්ධෙසු, **කතාධි
කාරා** කතපුඤ්ඤසම්භාරා **ජිනසාසනෙසු අලද්ධමොක්ඛා** අප්පත්ත
නිබ්බානා තෙ සබ්බෙ පච්චෙකබුද්ධා ධීරා ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ **සංවෙග
මුඛෙන** එකපුග්ගලං පධානං කත්වා පච්චෙකබුද්ධා ජානාතීති අත්‍ථො:
සුතික්ඛපඤ්ඤා සුට්ඨු තික්ඛපඤ්ඤා **විනාපි බුද්ධෙහි** බුද්ධානං ඔවාදානු
සාසනීහි රහිතා අථ **පරිත්තකෙනාපි** අප්පමත්තකෙනාපි **ආරම්මණෙ
නාපි** පච්චෙකබොධිං පටිජග්ගං බොධි සම්මාසම්බුද්ධානන්තරං බොධි **අනු
පාපුණ**න්ති පටිවිජ්ඣන්ති **සබ්බම්හි** ලොකම්හි සකලලොකත්තයෙ **මමං
ඨපෙත්වා** මං විහාය පච්චෙකබුද්ධෙහි සමොච සදිසො එව **නත්‍ථි** තෙසං
පච්චෙකබුද්ධානං මහාමුනීනං ඉමං වණ්ණං ඉමං ගුණං **පදෙසමත්තං**
සබ්බෙපමත්තං අහං තුම්හාකං සාධුකං වක්ඛාමි **කථිස්සාමී**ති අත්‍ථො:
අනාචරියකා හුත්වා සයමෙව බුද්ධානං අත්තනා ච පටිවිද්ධානං ඉසීනං
අන්තරෙ මහාඉසීනං **මධුවබුද්දං** ඛුද්දකමධුපටලං ඉව **සාධූනි** මධුරානි
වාක්‍යානි උදානවචනානි **අනුත්තරං** උත්තරවිරහිතං **භෙසජ්ජං** ඔසධං
නිබ්බානං **පත්ථයන්තා** ඉච්ඡයන්තා සබ්බෙ තුම්හෙ **සුපසන්නචිත්තා** සුප
සන්නමනා හොථ මණසි කරොථාති අත්‍ථො: **සමාගතානං** රාසිභූතානං
උප්පන්නානං **පච්චෙකබුද්ධානං**-අරිට්ඨො,උපරිට්ඨො, තගරසිඛී, යසස්සී,
සුදස්සනො, පියදස්සී, ගන්ධාරො, පිණ්ඩොලො, උපාසභො, නීථො, තථො,
සුතවා, භාවිතත්තො, සුම්භො, සුභො, මෙථුලො, අට්ඨමො, සුමෙධො,

අනීඝො,සුදඨො,හිඞ්ගු,හිඞ්ගො, ද්වෙ ජාලිනො,අට්ඨකො,කොසලො,සුබාහු, උපනෙමි, සොනෙමි,සොසන්තචිත්තො, සච්චො,තථො,විරජො,පණ්ඩිතො, කාලො, උපකාලො, විජිතො, ජිතො, අඞ්ගො, පඞ්ගො, ගුත්තිජිතො, පස්සී, ජහී, උපධිං, දුක්ඛමූලං,'අපරාජිතො, සරභඞ්ගො, ලොමහංසො, උච්චඞ්ග මායො, අසිතො, අනාසවො, මනොමයො, මානච්ඡිදො, බන්ධුමා, තදධි මුත්තො, විමලො, කෙතුමා, කෙතුම්භරාගො, මාතඞ්ගො, අරියො,අච්චුතො, අච්චුතගාමබ්‍යාමකො, සුමඞ්ගලො, චාති ආදීනංපඤ්චපච්චෙකබුද්ධසතානං **පරම්පරා** පච්චෙකසඞ්ඛ්‍යා බ්‍යාකරණානි යො ච ආදීනවො **සඞ්ගවිරාග වත්ථුං** අනල්ලීයනකාරණං **යථා ච** යෙන කාරණෙන **බොධිං අනුපාපු ණිංසු** චතුමග්ගඤාණං පච්චවෙක්ඛං කරිංසු **සරාගවත්ථුසූති** සංසුට්ඨු අල්ලීයී තබ්බවත්ථුසු වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු **විරාගසඤ්ඤී** විරත්තපඤ්ඤ වන්තො **රත්තම්හි ලොකම්හි** අල්ලීයනසභාවෙ ලොකෙ **විරත්තචිත්තා** අනල්ලීයනමනා හිත්වා **පපඤ්චන්ති** රාගො පපඤ්චං දොසො පපඤ්චං සබ්බකිලෙසා පපඤ්චාති පපඤ්චසඞ්ඛාතෙ කිලෙසෙ හිත්වා **ජිතඵන්දි තානි** සබ්බානි තානි චාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි ජිනිත්වා **තථෙව** තෙන කාරණෙන එවං **බොධිං අනුපාපුණිංසු** පච්චෙකබොධිඤාණං පච්චක්ඛං කරිංසූති අත්ථො. **සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩ**න්ති, තජ්ජන ඵාලන වධබන්ධනං නිධාය ඨපෙත්වා තෙසං සබ්බෙසං සත්තානං අන්තරෙ අඤ්ඤ තරං **කිඤ්චි** එකම්පිසත්තං **අවිහෙඨයං** අවිබොධයන්තො අදුක්ඛා පෙන්තො මෙත්තෙන සබ්බෙසු භූතෙසූති, **භූතා** වුච්චන්ති තසා ච ථාවරා ච, යෙසං තසිණා තණ්හා අප්පහීණා යෙ සඤ්ච භයභෙරවා අප්පහීණා තෙ **තසා,** කිං කාරණා තසන්ති? තසා තසන්ති උත්තසන්ති පරි තසන්ති සන්තාසං ආපජ්ජන්ති තං කාරණා වුච්චන්ති=තසා, යෙසං තසිණා තණ්හා පහීණා යෙසඤ්ච භයභෙරවා පහීණා තෙ ථාවරා කිංකාරණා වුච්චන්ති ථාවරා? ථිරන්ති න තසන්ති උපරි තසන්ති නභායන්ති නසන්තාසං ආපජ්ජන්ති තං කාරණා වුච්චන්ති=**ථාවරා** තයො **දණ්ඩා,** කායදණ්ඩො වචීදණ්ඩො මනොදණ්ඩොති. තිවිධං කායදුච්චරිතං, කායදණ්ඩො චතුබ්බිධං වචීදුච්චරිතං වචීදණ්ඩො. තිවිධං මනො දුච්චරිතං මනොදණ්ඩො. සබ්බෙ චක්කවාළෙසු භූතෙසු සත්තෙසු. තං වධං **දණ්ඩං, නිධාය** ඨපෙත්වා ඔරොපයිත්වා සමො රොපයිත්වා නික්ඛිපිත්වා පටිප්පස්සම්භෙත්වා ගහිතත්තං අගහෙත්වාති- සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං අවිහෙඨයං **අඤ්ඤතරම්පි** තෙසන්ති, එකමෙකම්පි සත්තං පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා අණ්ඩුයා වා රජ්ජුයා වා අවිහෙඨයන්තො සබ්බෙපි සත්තෙ අවිහෙඨයන්තො අවිහෙඨයං අඤ්ඤතරම්පි තෙසං **න පුත්ත මිච්ඡෙය්‍ය කුතො සහාය**න්ති නාති පටික්ඛෙපො පුත්තාති චත්තාරො පුත්තා, අත්‍රජො පුත්තො, ඛෙත්තජො, දින්නකො, අන්තෙවාසිකො පුත්තො සහායා වුච්චන්ති යෙන සහ ආගමනං ඵාසු ගමනං ඵාසු ඨානං ඵාසු නිසජ්ජා ඵාසු ආලපනං ඵාසු සල්ලපනං, ඵාසු සමුල්ලපනං න පුත්ත

මිච්ඡෙය්‍ය කුතො සහායන්ති පුත්තම්පි න ඉච්ඡෙය්‍ය න පත්ථෙය්‍ය නපි භජෙය්‍ය නාභිජප්පෙය්‍ය, කුතො මිත්තං වා සන්දිට්ඨං වා සම්භත්තං වා සහායං ඉච්ඡෙය්‍ය සාදියෙය්‍ය පත්ථෙය්‍ය පිහෙය්‍ය අභිජප්පෙය්‍යාති න පුත්තමිච්ඡෙය්‍ය කුතො සහායං **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො**ති. සො පච්චෙකසම්බුද්ධො පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො, අදුතියට්ඨෙන එකො, තණ්හාය පහාණෙන එකො, එකන්තවීතරාගොති එකො, එකන්තවීතදොසොති එකො, එකන්තවීතමොහොති එකො, එකන්තනික්කිලෙසොති එකො, එකායනමග්ගං ගතොති එකො, අනුත්තරං පච්චෙකසම්බොධිං පච්චෙකසම්බුද්ධො පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො, සො හි පච්චෙකසම්බුද්ධො සබ්බං ඝරාවාසපලිබොධං ඡින්දිත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා නික්ඛම්ම අනගාරියං පබ්බජිත්වා ආකිඤ්චඤ්ඤවාසං උපගන්ත්වා එකොව චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතීති එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො. කථං සො අදුතියට්ඨෙන එකො? සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවති අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහසෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානි සො එකො ගච්ඡති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යංකප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො රහො නිසීදති, එකොචඞ්කමති, එකො චරති, විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතීති. එවං සො අදුතියට්ඨෙන එකො. කථං සො තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො? සො එකො අදුතියො අප්පමත්තො ආතාපි පහිතත්තො විහරන්තො මහාපධානං පදහන්තො සසෙනං නමුචිං මාරං පමත්තබන්ධුං විධමෙත්වා තණ්හා ජාලිනිං සරිතං විසත්තිකං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්ති අකාසි අනභාවං ගමෙසි.

"තණ්හා දුතියො පුරිසො දීඝමද්ධාන සංසරං,
ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං සංසාරං නාතිවත්තති.

එවමාදිනවං ඤත්වා තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවං,
වීතතණ්හො අනාදානො සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ"ති.

එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො, කථං එකන්තවීතරාගොති එකො? රාගස්ස පහීනත්තා එකන්තවීතරාගොති එකො දොසස්ස පහීනත්තා එකන්තවීතදොසොති එකො, මොහස්ස පහීනත්තා එකන්තවීතමොහොති එකො කථං එකන්තනික්කිලෙසොති එකො? සබ්බකිලෙසානං පහීනත්තා එකන්තනික්කිලෙසොති එකො, එවං සොපච්චෙකසම්බුද්ධො එකන්තනික්කිලෙසොති එකො, කථං සො එකායනමග්ගං ගතොති එකො? එකායනමග්ගො වුච්චති චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, පඤ්චින්ද්‍රියානි, පඤ්චබලානි, සත්තබොජ්ඣඞ්ගානි, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො;–

“ඒකායනං ජාතිඛයන්ත දස්සී
මග්ගං පජානාති හිතානුකම්පි,
ඒතෙන මග්ගෙන අතංසු පුබ්බෙ
තරිස්සන්ති යෙ තරන්තොව ඔඝ”න්ති.

ඒවං සො ඒකායනමග්ගං ගතොති ඒකො, කථං සො පච්චෙක සම්බුද්ධො ඒකො අනුත්තරං පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති ඒකො, **බොධි වුච්චති** චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං. පඤ්ඤා පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො වීමංසා විපස්සනා සම්මාදිට්ඨි. සො පච්චෙක බුද්ධො තෙන පච්චෙකබොධිඤාණෙන සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති බුජ්ඣි, සබ්බෙසඞ්ඛාරා දුක්ඛාති බුජ්ඣි, සබ්බෙධම්මා අනත්තාති බුජ්ඣි, අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති බුජ්ඣි, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති බුජ්ඣි, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති බුජ්ඣි, නාමරූප පච්චයා සළායතනන්ති බුජ්ඣි, සළායතනපච්චයා ඵස්සොති බුජ්ඣි, ඵස්ස පච්චයා වෙදනාති බුජ්ඣි, වෙදනාපච්චයා තණ්හාති බුජ්ඣි, තණ්හා පච්චයා උපාදානන්ති බුජ්ඣි, උපාදානපච්චයා භවොති බුජ්ඣි භවපච්චයා ජාතීති බුජ්ඣි, ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති බුජ්ඣි- අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධොති බුජ්ඣි, සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධොති බුජ්ඣි, විඤ්ඤාණනිරොධා නාම රූපනිරොධොති බුජ්ඣි, නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධොති බුජ්ඣි, සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධොති බුජ්ඣි, ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධොති බුජ්ඣි, වෙදනානිරොධා තණ්හා, නිරොධොති බුජ්ඣි, තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධොති බුජ්ඣි උපා දානනිරොධා භවනිරොධොති බුජ්ඣි, භවනිරොධා ජාතිනිරොධොති බුජ්ඣි ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධොති බුජ්ඣි, ඉදං දුක්ඛන්ති බුජ්ඣි, අයං දුක්ඛ සමුදයොති බුජ්ඣි, අයං දුක්ඛ නිරොධගාමිනී පටිපදාති බුජ්ඣි, ඉමෙ ආසවාති බුජ්ඣි, අයං ආසව සමුදයොති බුජ්ඣි-පෙ-පටිපදාති බුජ්ඣි, ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යාති බුජ්ඣි,ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යාති බුජ්ඣි, ඉමෙ ධම්මා පහාතබ්බාති බුජ්ඣි ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බාති බුජ්ඣි ඉමෙ ධම්මා භාවෙතබ්බාති බුජ්ඣි ඡන්නං ඵස්සායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච බුජ්ඣි පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච-පෙ-නිස්සරණඤ්ච බුජ්ඣි, චතුන්නං මහා භූතානං සමුදයඤ්ච අත්ථගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච බුජ්ඣි, යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බන්තං නිරොධධම්මන්ති බුජ්ඣි, පටි බුජ්ඣිතබ්බං අධිගන්තබ්බං ඵස්සිතබ්බං සච්ඡිකාතබ්බන්ති තෙන පච්චෙක බොධිඤාණෙන බුජ්ඣි පටිබුජ්ඣි සංබුජ්ඣි අධිගඤ්ඡි ඵස්සි සච්ඡාකාසීති, ඒවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො, ඒකො අනුත්තරං පච්චෙකසම්බොධිං අභි සම්බුද්ධොති. **චරෙති අට්ඨ චරියායො,** ඉරියාපථචරියා, ආයතන චරියා, සතිචරියා, සමාධිචරියා, ඤාණචරියා, මග්ගචරියා, පටිපක්ඛචරියා,

ලොකත්ථචරියා, ඉරියාපථචරියාති, චතූසු ඉරියාපථෙසු, ආයතනචරියාති ඡසු අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු, සතිචරියාති චතූසු සතිපට්ඨානෙසු, සමාධිචරියාති, චතූසු ඣානෙසු, ඤාණචරියාති, චතූසු සච්චෙසු, මග්ගචරියාති, චතූසු අරියසච්චෙසු, පටිපත්තිචරියාති, චතූසු සාමඤ්ඤඵලෙසු, ලොකත්ථචරියාති, තථාගතෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු, පදෙසෙසු පච්චෙකසම්බුද්ධෙසු, සෙසෙසු සාවකෙසු, ඉරියාපථචරියා ච පණිධිසම්පන්නානං. ආයතනචරියා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං. සතිචරියා අප්පමාදවිහාරීනං. සමාධිචරියා අධිචිත්ත මනුයුත්තානං. ඤාණචරියා බුද්ධිසම්පන්නානං. මග්ගචරියා, සම්මා පටිපන්නාකාරං. පටිපත්තිචරියා අධිගමඵලානං. ලොකත්ථචරියා තථාගතානං අරහන්තානං සම්මාසම්බුද්ධානං. පදෙසතො පච්චෙකසම්බුද්ධානං, පදෙසො සාවකානං. ඉමා අට්ඨචරියා- **අපරාපි අට්ඨචරියා යො** අධිමුච්චන්තො සද්ධාය චරති. පග්ගණ්හන්තො විරියෙන චරති. උපට්ඨපෙන්තො සතියා චරති අවික්ඛෙපං කරොන්තො සමාධිනා චරති. පජානන්තො ඤාණචරියාය චරති. විජානන්තො විඤ්ඤාණචරියා චරති. එවං පටිපන්නස්ස කුසලා ධම්මා ආයතනන්ති ආයතනචරියා චරති. එවං පටිපන්නො විසෙස මධිගච්ඡතීති විසෙසචරියා චරති. ඉමා අට්ඨචරියායො- දස්සනචරියාය ච සම්මාදිට්ඨියා අභිනිරොපණචරියා. සම්මා සඞ්කප්පස්ස පරිග්ගාහචරියා ච සම්මා වාචාය සමුට්ඨානචරියා ච සම්මා කම්මන්තස්ස වොදාන චරියා ච සම්මා ජීවස්ස පග්ගහචරියා ච සම්මාවායාමස්ස උපට්ඨාන චරියා ච සම්මා සතියා අවික්ඛෙපචරියා ච සම්මා සමාධිස්ස ඉමා අට්ඨචරියායො. **ඛග්ගවිසාණකප්පොති** යථා ඛග්ගස්ස[1] නාම විසාණං එකමෙව හොති අදුතියං එවං සො පච්චෙකසම්බුද්ධො තක්කප්පො තස්සදිසො තප්පටිභාගො-අතිලොණං වුච්චති ලොණකප්පො, අතිතිත්තං වුච්චති තිත්තකකප්පො, අති මධුරං වුච්චති මධුකප්පො, අති උණ්හං වුච්චති අග්ගිකප්පො, අති සීතං වුච්චති හිමකප්පො, මහාඋදකක්ඛන්ධො වුච්චති සමුද්දකප්පො, මහබ්බලප්පත්තො සාවකො වුච්චති. **සත්ථුකප්පො**[2] එවමෙව සො පච්චෙකසම්බුද්ධො ඛග්ගවිසාණකප්පො ඛග්ගවිසාණපටිභාගො එකො අදුතියො මුත්තබන්ධනො සම්මා ලොකෙ චරති. විහරති ඉරියති වත්තති යපෙති යාපෙතීති එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො, තෙනාහු පච්චෙක බුද්ධා :-

“සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං
අවිහෙඨයං අඤ්ඤතරම්පි තෙසං,
න පුත්තමිච්ඡෙය්‍ය කුතො සහායං
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

සංසග්ගජාතස්ස භවන්ති ස්නෙහා
ස්නෙහන්වයං දුක්ඛ මිදං පහොති,
ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

---

1. සී: මිගස්ස. 2. සු: අ: “සත්ථුකප්පෙන වත කිර භො සාවකෙන සද්ධිං මන්තයමානා”ති එවමාදිසු විය පටිභාගො වෙදිතබ්බො,

මිත්තෙ සුහජ්ජෙ අනුකම්පමානො
හාපෙති අත්ථං පටිබද්ධචිත්තො,
එතං භයං සන්ථවෙ පෙක්ඛමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

වංසො විසාලොව යථා විසත්තො
පුත්තෙසු දාරෙසු ච යා අපෙක්ඛා,
වංසකළීරොව අසජ්ජමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

මිගො අරඤ්ඤම්හි යථා අබද්ධො
යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය,
විඤ්ඤූ නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

ආමන්තනා හොති සහාය මජ්ඣෙ
වාසෙ ච ඨානෙ ගමනෙ චාරිකාය,
අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙක්ඛමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

ඛිඩ්ඩාරතී හොති සහාය මජ්ඣෙ
පුත්තෙසු ච විපුලං හොති පෙමං,
පියවිප්පයොගං විජිගුච්ඡමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

චාතුද්දිසො අප්පටිඝො ච හොති
සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන,
පරිස්සයානං සහිතා අඡම්භී
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

දුස්සඞ්ගහා පබ්බජිතාපි එකෙ
අථො ගහට්ඨා ඝරමාවසන්තා,
අප්පොස්සුක්කො පරපුත්තෙසු හුත්වා
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

ඔරොපයිත්වා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි
සංසීනපත්තො යථා කොවිලාරො,
ඡෙත්වාන වීරො ගිහිබන්ධනානි
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො

සචෙ ලභෙථ නිපකං සහායං
සද්ධිං චරං සාධුවිහාරිධීරං,
අභිභුය්‍ය සබ්බානි පරිස්සයානි
චරෙය්‍ය තෙනත්තමනො සතීමා.

නො චෙ ලභෙථ නිපකං සහායං
සද්ධිං චරං සාධුවිහාරිධීරං,
රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය
එකො චරෙ මාතඞ්ගරඤ්ඤෙව නාගො.

අද්ධා පසංසාම සහාය සම්පදං
සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සහායා,
එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජභොජී
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

දිස්වා සුවණ්ණස්ස පභස්සරානි
කම්මාරපුත්තෙන සුනිට්ඨිතානි,
සංඝට්ටමානානි දුවෙ භුජස්මිං
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

එවං දුතියෙන සහා මමස්සං
වාචාභිලාපො අභිසජ්ජනා වා,
එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා
විරූපරූපෙන මථෙන්ති චිත්තං,
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණ කප්පො.

ඊතී ච ගණ්ඩො ච උපද්දවො ච
රොගො ච සල්ලඤ්ච භයඤ්ච මෙතං,
එතං භයං කාමගුණෙසු ඡෙත්වා
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච ඛුදං පිපාසං
වාතාතපෙ ඩංසසිරිංසපෙ ච,
සබ්බානි පෙතානි අභිසම්භවිත්වා
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

නාගොව යූථානි විවජ්ජයිත්වා
සඤ්ජාතඛන්ධො පදුමී උළාරො,
යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

අට්ඨානතං සඞ්ගනිකාරතස්ස
සං පස්සයෙ සාමයිකං විමුත්තිං,
ආදිච්චබන්ධුස්ස වචො නිසම්ම
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

දිට්ඨිවිසූකානි උපාතිවත්තො
පත්තො නියාමං පටිලද්ධමග්ගො,
උප්පන්නඤාණොම්හි අනඤ්ඤනෙය්‍යො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

නිල්ලොලුපො නික්කුහො නිප්පිපාසො
නිම්මක්ඛො නිද්ධන්තකසාවමොහො,
නිරාසයො සබ්බලොකෙ භවිත්වා
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

පාපං සහායං පරි වජ්ජයෙථ
අනත්ථදස්සිං විසමෙ නිවිට්ඨං,
සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තං
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

බහුස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ
මිත්තං උළාරං පටිභානවන්තං,
අඤ්ඤාය අත්ථානි විනෙය්‍ය කඞ්ඛං
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

ඛිඩ්ඩං රතිං කාමසුඛඤ්ච ලොකෙ
අනලඞ්කරිත්වා අනපෙක්ඛමානො,
විභූසනට්ඨානා විරතො සච්චවාදී
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

පුත්තං ච දාරං පිතරඤ්ච මාතරං
ධනානි ධඤ්ඤානි ච බන්ධවානි,
හිත්වාන කාමානි යථොධිකානි
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

සඞ්ගො එසො පරිත්තමෙත්ථ සොඛ්‍යං
අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙත්ථ භීය්‍යො,
ගළො එසො ඉති ඤත්වා මුතීමා
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

සන්දාලයිත්වාන සංයොජනානි
ජාලං භෙත්වා සලිලම්බුචාරී,
අග්ගීව දඩ්ඪං අනිවත්තමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

ඔක්ඛිත්තචක්ඛූ න ච පාදලොලො
ගුත්තින්ද්‍රියො රක්ඛිතමානසානො,
අනවස්සුතො අපරිඩය්හමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

ඔහාරයිත්වා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි
සඤ්ඡින්නපත්තො යථා පාරිඡත්තො,
කාසාය වත්ථො අභිනික්ඛමිත්වා
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො

රසෙසු ගෙධං අකරං අලොලො
අනඤ්ඤපොසී සපදානචාරී,
කුලෙ කුලෙ අප්පටිබද්ධචිත්තො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

පහාය පඤ්චාවරණානි චෙතසො
උපක්කිලෙසෙ බ්‍යපනුජ්ජ සබ්බෙ,
අනිස්සිතො ඡෙත්වා ස්නෙහදොසං
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

විපිට්ඨිකත්වාන සුඛං දුඛඤ්ච
පුබ්බෙව ච සොමනස්සදොමනස්සං,
ලද්ධා නුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

ආරද්ධවිරියො පරමත්ථපත්තියා
අලීනචිත්තො අකුසීතවුත්ති,
දළ්හනික්කමො ථාමබලූපපන්නො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

පටිසල්ලානං ඣාන මරිඤ්චමානො
ධම්මෙසු නිච්චං අනුධම්මචාරී,
ආදීනවං සම්මසිතා භවෙසු
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

තණ්හක්ඛයං පත්ථයං අප්පමත්තො
අනෙළමූගො සුතවා සතීමා,
සඞ්ඛාතධම්මො නියතො පධානවා
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

සීහොව සද්දෙසු අසන්තසන්තො
වාතොව ජාලම්හි අසජ්ජමානො,
පදුමංව තොයෙන අලිප්පමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

සීහො යථා දාඨබලී පසය්හ
රාජා මිගානං අභිභුය්‍ය චාරී,
සෙවෙථ පන්තානි සෙනාසනානි
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුත්තිං
ආසෙවමානො මුදිතඤ්ච කාලෙ,
සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

රාගඤ්ච දොසඤ්ච පහාය මොහං
සන්දාලයිත්වා සංයොජනානි,
අසන්තසං ජීවිතසඞ්ඛයම්හි
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.

භජන්ති සෙවන්ති ච කාරණත්ථා
නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා,
අත්තට්ඨපඤ්ඤා අසුචී මනුස්සා
එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො"ති.

1.

තත්ථ **සබ්බෙසු භූතෙසූති** ඛග්ගවිසාණපච්චෙකබුද්ධාපදානසුත්තං, **කා උප්පත්ති?** සබ්බසුත්තානං චතුබ්බිධා උප්පත්ති අත්තජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයො අට්ඨුප්පත්තිකො පුච්ඡාවසිකොති, තත්ථ ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිකො උප්පත්ති විසෙසෙන පන යස්මා එත්ථ කාචි කාචි ගාථා තෙන තෙන පච්චෙකබුද්ධෙන පුට්ඨෙන වුත්තා කාචි අපුට්ඨෙන අත්තනො අභිසමයානුරූපං උදානං යෙව උදානෙන්තෙන තස්මා කස්සචි ගාථාය පුච්ඡාවසිකතො කස්සචි අත්තජ්ඣාසයතො උප්පත්ති තත්ථ යා අයං අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උප්පත්ති, සා ආදිතො පට්ඨාය එවං වෙදිතබ්බා. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි බුද්ධානං පත්ථනා ච අභිනීහාරො ච දිස්සති තථා සාවකානං පච්චෙකබුද්ධානං න දිස්සති යන්නූනාහං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡෙය්‍යන්ති, සො පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භගවන්තං උපසංකමිත්වා යථාක්කමෙන එතමත්ථං පුච්ඡි. තස්ස භගවා පුබ්බයොගාවචරසුත්තං අභාසි. "පඤ්චිමෙ ආනන්ද ආනිසංසා පුබ්බයොගාවචරෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්චෙව **අඤ්ඤං** ආරාධෙති, නොචෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිගච්චෙව **අඤ්ඤං** ආරාධෙති අථ මරණකාලෙ **අඤ්ඤං** ආරාධෙති, අථ දෙවපුත්තො සමානො **අඤ්ඤං** ආරාධෙති, අථ බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤො හොති, අථ පච්ඡිමෙ කාලෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො හොතීති" එවං වත්වා පුන ආහ: පච්චෙකබුද්ධා නාම ආනන්ද අභිනීහාරසම්පන්නා පුබ්බයොගාවචරා හොන්ති තස්මා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං සබ්බෙසං පත්ථනා ච අභිනීහාරො ච ඉච්ඡිතබ්බොති, සො ආහ: බුද්ධානං භන්තෙ පත්ථනා කීවචිරං වට්ටතීති? බුද්ධානං ආනන්ද හෙට්ඨිම පරිච්ඡෙදෙන චත්තාරි අසංඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, මජ්ඣිමපරිච්ඡෙදෙන අට්ඨ අසංඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච උපරිම පරිච්ඡෙදෙන සොළසඅසංඛෙය්‍යානි කප්පසත

සහස්සඤ්ච එතෙ ච භෙදා පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකවිරියාධිකානං වසෙන ඤාතබ්බා පඤ්ඤාධිකානං හි සද්ධා මන්දා හොති පඤ්ඤා තික්ඛා සද්ධාධිකානං පඤ්ඤා මජ්ඣිමා හොති සද්ධා තික්ඛා විරියාධිකානං පඤ්ඤා මන්දා හොති විරියං තික්ඛන්ති අප්පත්වා පන චත්තාරිඅසංඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච දිවසෙ දිවසෙ වෙස්සන්තරදානසදිසං දානං දෙන්තොපි තදනුරූපං සීලාදිසබ්බපාරමීධම්මෙ ආචිනන්තොපි අන්තරා බුද්ධො භවිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති, කස්මා? ඤාණං ගබ්භං න ගණ්හාති වෙපුල්ලං නාපජ්ජති පරිපාකං න ගච්ඡතීති, යථා නාම තිමාස චතුමාස පඤ්චමාසච්චයෙන නිප්ඵජ්ජනං සස්සං තං තං කාලං අප්පත්වා දිවසෙ දිවසෙ සතක්ඛත්තුං සහස්සක්ඛත්තුං කෙළායන්තො පි උදකෙන සිඤ්චන්තො අන්තරා පක්ඛෙන වා මාසෙන වා නිප්ඵාදෙස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති කස්මා? සස්සං ගබ්භං න ගණ්හාති වෙපුල්ලං නාපජ්ජති පරිපාකං න ගච්ඡතීති එවමෙවං අප්පත්වා චත්තාරිඅසංඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච අන්තරා බුද්ධො භවිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති, තස්මා යථාවුත්තමෙව කාලං පාරමී පරිපූරණං කාතබ්බං ඤාණපරිපාකත්ථාය, එත්තකෙනාපිච කාලෙන බුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනීහාරකරණෙ අට්ඨ සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා, අයං හි:-

“මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති [1] හෙතු සත්ථාරදස්සනං,
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති අධිකාරො ච ඡන්දතා.
අට්ඨධම්මසමොධානා අභිනීහාරො සමිජ්ඣතී”ති.

අභිනීහාරොති මූලපණිධානස්සෙතං අධිවචනං, තත්ථ මනුස්සත්තන්ති මනුස්සජාති, අඤ්ඤත්‍ර හි මනුස්සජාතියා අවසෙසජාතීසු දෙවජාතියම්පි ඨිතස්ස පණිධි න සිජ්ඣති, එත්ථ ඨිතෙන පන බුද්ධත්තං පත්ථයන්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා මනුස්සත්තං යෙව පත්ථෙතබ්බං, තත්ථ ඨත්වා පණිධි කාතබ්බො, එවං සමිජ්ඣති. **ලිඞ්ගසම්පත්තීති** පුරිසභාවො මාතුගාමනපුංසකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකාදීනං හි මනුස්සජාතියං ඨිතානම්පි පණිධි න ඉජ්ඣති තත්ථ ඨිතෙන පන බුද්ධත්තං පත්ථෙන්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා පුරිසභාවො යෙව පත්ථෙතබ්බො, තත්ථ ඨත්වා පණිධි කාතබ්බො එවං සමිජ්ඣති, **හෙතූති** අරහත්තස්ස උපනිස්සය සම්පත්ති යො හි තස්මිං අත්තභාවෙ වායමන්තො අරහත්තං පාපුණිතුං සමත්ථො තස්ස පණිධි සමිජ්ඣති න ඉතරස්ස යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස, සො හි දීපඞ්කරපාදමූලෙ පබ්බජිත්වා තෙනත්තභාවෙන අරහත්තං පාපුණිතුං සමත්ථො අහොසි, **සත්ථාරදස්සනන්ති** බුද්ධානං සම්මුඛා දස්සනං, එවං හි ඉජ්ඣති නො අඤ්ඤථා යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස, සො හි දීපඞ්කරං සම්මුඛා දිස්වා පණිධි අකාසි **පබ්බජ්ජාති**. අනගාරියභාවො සො ච ඛො සාසනෙ වා කම්මවාදිකිරියවාදිතාපසපරිබ්බාජකනිකායෙ වා වට්ටති යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස, සො හි තාපසො හුත්වා පණිධි අකාසි. **ගුණසම්පත්තීති** ඣානාදි ගුණපටිලාභො, පබ්බජිතස්සාපි හි ගුණසම්පන්නස්සෙව

1. කම්බොජ: මනුස්සලිඞ්ගසම්පත්ති,

ඉජ්ඣති නො ඉතරස්ස යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස, සො හි **පඤ්චාභිඤ්ඤො** අට්ඨසමාපත්තිලාභී ච හුත්වා පණිධෙසි, **අධිකාරොති** අත්තපරිච්චාගො ජීවිතපරිච්චාගම්පි කත්වා පණිදහතො යෙව ඉජ්ඣති නො ඉතරස්ස, යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස සො හි :-

"අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො සහසිස්සෙහි ගච්ඡතු,
මා නං කලලෙ අක්කමිත්ථො හිතාය මෙ භවිස්සතී"ති.

එවං අත්තපරිච්චාගං කත්වා පණිධෙසි, **ඡන්දතාති** කත්තුකම්‍යතා සා **යස්ස** බලවතී හොති **තස්ස** ඉජ්ඣති, සා ච පණිධි යාව සචෙ කොචි වදෙය්‍ය කො චත්තාරිඅසංඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච නිරයෙ පච්චිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡතීති. තං සුත්වා යො අහන්ති වත්තුං උස්සහති තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බා, තථා යදි කොචි වදෙය්‍ය සකලචක්කවාළං වීතච්චිකානං අඞ්ගාරානං පූරිතං අක්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති=කො සකලචක්කවාළං සත්තිසූලෙහි ආකිණ්ණං අක්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති=කො සකලචක්කවාළං සමතිත්තිකං උදකපුණ්ණං උත්තරිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති=කො සකලචක්කවාළං නිරන්තරං වෙළුගුම්බසඤ්ඡන්නං මද්දන්තො අතික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡතීති, තං සුත්වා යො අහන්ති වත්තුං උස්සහති තස්ස ඡන්දතා බලවතීති වෙදිතබ්බා, එවරූපෙනෙව කත්තුකම්‍යතා ඡන්දෙන සමන්නාගතො සුමෙධපණ්ඩිතො පණිධෙසීති, එවං සමිද්ධාභිනීහාරො ච බොධිසත්තා ඉමානි අට්ඨාරස අභබ්බට්ඨානානි න උපෙති; සො හි තතොපපභුති න ජච්චන්ධො හොති, න ජච්චබධිරො, න උම්මත්තකො, න එළමූගො, න පීඨසප්පි, න මිලක්ඛෙසු උප්පජ්ජති, න දාසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තති, න නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, නාස්ස ලිඞ්ගංපරිවත්තති, න පඤ්චානන්තරියකම්මානි කරොති, න කුට්ඨී හොති, න තිරච්ඡානයොනියා වට්ටකතො පච්ඡිමත්තභාවො, හත්ථිතො අධිකත්තභාවො හොති, න ඛුප්පිපාසිකනිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතෙසු උප්පජ්ජති, න කාලකඤ්ජිකාසුරෙසු න අවීචිනිරයෙ න ලොකන්තරිකාසු උප්පජ්ජති, කාමාවචරෙසු න මාරො හොති රූපාවචරෙසු න අසඤ්ඤිභවෙ උප්පජ්ජති, න සුද්ධාවාසෙසු උප්පජ්ජති, න අරූපභවෙසු, න අඤ්ඤං චක්කවාළං සඞ්කමති, යාචිමා උස්සාහො ච උම්මඞ්ගො ච අවත්ථානඤ්ච හිතචරියා චාති චතස්සො බුද්ධභූමියො තාහි සමන්නාගතො හොති, තත්ථ :-

"උස්සාහො විරියං වුත්තං මග්ගො පඤ්ඤා, පවුච්චති,
අවත්ථානං අධිට්ඨානං හිතචරියා මෙත්තාභාවනා"ති -

වෙදිතබ්බා, යෙහි ච ඉමෙ නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො පවිවෙකජ්ඣාසයො අලොභජ්ඣාසයො අදොසජ්ඣාසයො අමොහජ්ඣාසයො නිස්සරණජ්ඣාසයොති ඡ අජ්ඣාසයා බොධිපරිපාකාය සංවත්තන්ති, යෙහි සමන්නාගතත්තා නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා කාමෙ දොසදස්සාවිනො, පවිවෙකජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා සඞ්ගණිකාය දොසදස්සාවිනො, අලොභජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා ලොභෙ දොසදස්සාවිනො, අදොසජ්ඣාසයා ච

බොධිසත්තා දොසෙ දොස දස්සාවිනො, අමොහජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා,
මොහෙ දොසදස්සාවිනො නිස්සරණජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා සබ්බභවෙසු
දොසදස්සාවිනොති වුච්චන්ති, තෙහි ච සමන්නාගතො හොතීති,
පච්චෙකබුද්ධානං පන කීව චිරං පත්ථනා වට්ටතීති පච්චෙකබුද්ධානං ද්වෙ
අසංඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච තතො ඔරං පාපුණිතුං අසක්කුණෙය්‍ය
තාය කාරණං වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ වෙදිතබ්බං එත්තකෙනාපි ච කාලෙන
පච්චෙකබුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනීහාරකරණෙ පඤ්චසම්පත්තියො
ඉච්ඡිතබ්බා තෙසං හි :-

මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති විගතාසවදස්සනං,
අධිකාරො ඡන්දතා එතෙ අභිනීහාරකාරණා"ති.

තත්ථ **විගතාසවදස්සන**න්ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං යස්ස
කස්සචි දස්සනන්ති අත්ථො, සෙසං වුත්තනයමෙව, අථ සාව
කානං පත්ථනා කිත්තකං වට්ටතීති, ද්වින්නං අග්ගසාවකානං
එකං අසංඛෙය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච අසීතිමහාසාවකානං කප්ප
සතසහස්සමෙව තථා බුද්ධස්ස මාතාපිතූනං උපට්ඨාකස්ස පුත්තස්සාති
තතො ඔරං න සක්කා තත්ථ කාරණං වුත්තනයමෙව, ඉමෙසං පන
සබ්බෙසම්පි අධිකාරො ඡන්දතාති ද්වඞ්ග සමන්නාගතො යෙව අභිනී
හාරො හොති, එවං ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා ච අභිනීහාරෙන යථා වුත්තප්ප
භෙදකාලෙ පාරමියො පූරෙත්වා බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්තා ඛත්තිය
කුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා උප්පජ්ජන්ති, පච්චෙකබුද්ධා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණ
ගහපතිකුලානං අඤ්ඤතරස්මිං, අග්ගසාවකා පන බුද්ධා විය ඛත්තිය
බ්‍රාහ්මණකුලෙස්වෙව සබ්බබුද්ධා සංවට්ටමානෙ කප්පෙ නුප්පජ්ජන්ති,
විවට්ටමානෙ කප්පෙ උප්පජ්ජන්ති, තථා පච්චෙකබුද්ධා තෙ පන බුද්ධානං
උප්පජ්ජනකාලෙ නුප්පජ්ජන්ති, බුද්ධා සයඤ්ච බුජ්ඣන්ති පරෙ ච
බොධෙන්ති පච්චෙකබුද්ධා සයමෙව බුජ්ඣන්ති න පරෙ බොධෙන්ති, අත්ථ
රසමෙව පටිවිජ්ඣන්ති න ධම්මරසං, නහි තෙ ලොකුත්තරධම්මං පඤ්ඤත්තිං
ආරොපෙත්වා දෙසෙතුං සක්කොන්ති, මූගෙන දිට්ඨ සුපිනො විය වන
චරකෙන නගරෙ සායිත බ්‍යඤ්ජනරසො විය ච තෙසං ධම්මාභිසමයො
හොති, සබ්බං ඉද්ධිසමාපත්තිපටිසම්භිදප්පභෙදං පාපුණන්ති ගුණවිසිට්ඨ
තාය බුද්ධානං හෙට්ඨා සාවකානං උපරි හොන්ති, අඤ්ඤෙ පබ්බාජෙත්වා
ආභිසමාචාරිකං න සික්ඛාපෙන්ති, චිත්තසල්ලෙඛො කාතබ්බො ඔසානං
නාපජ්ජිතබ්බන්ති ඉමිනා උද්දෙසෙන උපොසථං කරොන්ති, කරොන්තා ච
ගන්ධමාදනෙ මඤ්ජූසකරුක්ඛමූලෙ රතනමාළකෙ සන්නිපතිත්වා "අජ්ජ
උපොසථො"ති වචනමත්තෙන වා උපොසථං කරොන්තීති-එවං භගවා
ආයස්මතො ආනන්දස්ස පච්චෙකබුද්ධානං සබ්බාකාරපරිපූරං පත්ථනඤ්ච
අභිනීහාරඤ්ච කථෙත්වා ඉදානි ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා ච අභිනී
හාරෙන සමුදාගතෙ තෙ තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ කථෙතුං **සබ්බෙසු භූතෙසු
නිධාය දණ්ඩ**න්ති ආදිනා නයෙන ඉමං ඛග්ගවිසාණසුත්තං අභාසි. අයං
තාව අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස උප්පත්ති, ඉදානි

විසෙසෙන වතතබබා, තතථ ඉමිසසා තාව ගාථාය එවං උපපතති වෙදි
තබබා, සො කිර පචෙචකබුදෙධා පචෙචකබොධිසතතභූමිං ඔගාහනෙතා
දෙව අසංඛෙය්‍යානි කපපසතසහසසඤච පාරමියො පූරෙත්වා කසසපසස
භගවතො සාසනෙ පබබජිත්වා ආරඤඤකො හුත්වා ගතපචචාගතවතතං
පූරෙනෙතා සමණධමමං අකාසි. එතං කිර වතතං අපරිපූරෙත්වා පචෙචක
බොධිං පාපුණනතා නාම නතථි, කිං පනෙතං ගතපචචාගතවතතං
නාම? හරණ පචචාහරණං තං යථා විභූතං හොති තථා කථෙසසාම,
ඉධෙකචෙචා භිකඛු හරති න පචචාහරති, එකචෙචා පචචාහරති න හරති,
එකචෙචා නෙව හරති න පචචාහරති එකචෙචා හරති ච පචචාහරති ච
තතථ යො භිකඛු පගෙව වුටඨාය චෙතියඞගණබොධියඞගණවතතං
කත්වා බොධිරුකෙඛ උදකං ආසිඤචිත්වා පානීයඝටං පූරෙත්වා පානීය
මාළකෙ ඨපෙත්වා ආචරියවතතං උපජඣායවතතං කත්වා වෙඅසීතිඛනධ
කවතතානි චුදදසමහාවතතානි ච සමාදාය වතතති, සො සරීරපරිකමමං
කත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා යාව භිකඛාචාරවෙලා තාව විවිතතා
සනෙ වීතිනාමෙත්වා වෙලං ඤත්වා නිවාසෙත්වා කායබනධනං බනධිත්වා
උතතරාසඞගං කරිත්වා සඞඝාටිං ඛනෙධ කරිත්වා පතතං අංසෙ ආලගෙගත්වා
කමමටඨානං මනසිකරොනෙතා චෙතියඞගණං පත්වා චෙතියඤච බොධිඤච
වනදිත්වා ගාමසමීපෙ පාරුපිත්වා පතතං ආදාය ගාමං පිණඩාය පවිසති
එවං පවිටෙඨා ච ලාභී භිකඛු පුඤඤවා උපාසකෙහි සකකතො ගරු
කතො උපටඨාකකුලෙ වා පටිකකමණසාලායං වා පටිකකමිත්වා උපාස
කෙහි තං තං පඤහං පුචඡියමානො තෙසං පඤහවිසසජජනෙන ධමම
දෙසනාවිකෙඛපෙන ච තං මනසිකාරං ඡඩෙඩත්වා නිකඛමති විහාරං
ආගතොපි භිකඛූ පඤහං පුටෙඨා කථෙති ධමමං භණති තං තං ව්‍යාපාර
මාපජජති, පචඡාභතතමපි පුරිමයාමමපි මජඣිමයාමමපි එවං භිකඛූහි
සදධිං පපඤෙචත්වා කායදුටඨුලලාභිභූතො පචඡිමයාමෙ සයති, නෙව
කමමටඨානං මනසිකරොති, අයං වුචචති හරති න පචචාහරතීති. යො පන
ව්‍යාධිබහුලො හොති භුතතාහාරො පචචූසසමයෙ න සමමා පරිනාමති,
පගෙව වුටඨාය යථාවුතතං වතතං වා . කාතුං නසකෙකාති කමමටඨානං
වා මනසිකාතුං අඤඤදතථු යාගුං වා ඛජජකං වා භෙසජජං වා පතථය
මානො කාලසෙසව පතතචීවර මාදාය ගාමං පවිසති, තතථ යාගුං වා ඛජජ
කං වා භතතං වා භෙසජජං වා ලදධා පතතං නීහරිත්වා භතතකිචචං
නිටඨාපෙත්වා පඤඤතතාසනෙ නිසිනෙනා කමමටඨානං මනසි කරිත්වා
විසෙසං පත්වා වා අපපත්වා වා විහාර මාගනත්වා තෙනෙව මනසිකාරෙණ
විහරති, අයං වුචචති පචචාහරති න හරතීති, එදිසා හි භිකඛු යාගුං
පිවිත්වා විපසසනං වඩෙඪත්වා බුදධසාසනෙ අරහතතං පතතා ගණන
පථං වීතිවතතා. සීහළදීපෙයෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු ආසනසාලායං
න තං ආසනං අතථි යතථ භිකඛු නිසීදිත්වා යාගුං පිවිත්වා අරහතතං
අපපතතා, යො පන පමාදවිහාරී හොති නිකඛිතතධුරො සබබවතතානි
භිනදිත්වා පඤචවිධ චෙතොඛිලවිනිබදධචිතෙතා විහරනෙතා කමමටඨාන
මනසිකාර මනනුයුතෙතා ගාමං පිණඩාය පවිසිත්වා ගිහීහි සදධිං

කථාපපඤ්චෙන පපඤ්චිතො තුච්ඡකොව නික්ඛමති, අයං වුච්චති නෙව හරති න පච්චාහරතීති. යො පන පගෙව වුට්ඨාය පුරිමනයෙනෙව සබ්බවත්තානි පරිපූරෙත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා තාව පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොති, කම්මට්ඨානං නාම දුවිධං **සබ්බත්ථකං පාරිහාරියඤ්ච** තත්ථ සබ්බත්ථකං නාම මෙත්තා ච මරණානුස්සති ච තං හි සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බතො සබ්බත්ථකන්ති වුච්චති, මෙත්තා නාම ආවාසාදීසු මෙත්තාවිහාරී භික්ඛු සබ්‍රහ්මචාරීනං පියො හොති මනාපො තෙන ඵාසුං අසංඝට්ටො විහරති දෙවතාසු මෙත්තාවිහාරී දෙවතාහි රක්ඛිතගොපිතො සුඛං විහරති රාජරාජමහාමත්තාදීසු මෙත්තාවිහාරී තෙහි මමායිතො සුඛං විහරති ගාමනිගමාදිසු මෙත්තාවිහාරී සබ්බත්ථ භික්ඛාචරියාදිසු මනුස්සෙහි සක්කතො ගරුකතො සුඛං විහරති මරණානුස්සතිභාවනාය ජීවිතනිකන්තිං පහාය අප්පමත්තො විහරති, යං පන සදා පරිහරිතබ්බං චරියානුකූලෙන ගහිතං දසසු අසුභ කසිනානුස්සතීසු අඤ්ඤතරං චතුධාතුවවත්ථානමෙව වා තං සදා පරිහරිතබ්බතො රක්ඛිතබ්බතො භාවෙතබ්බතො ච පාරිහාරියන්ති වුච්චති. මූලකම්මට්ඨානම්පි තදෙව:*අත්ථකාමා හි කුලපුත්තා සාසනෙ පබ්බජිත්වා දසපි වීසම්පි තිංසම්පි චත්තාළීසම්පි පඤ්ඤාසම්පි සතම්පි එකතො වසන්තා කතිකාවත්තං කත්වා විහරන්ති, ආවුසො තුම්හෙ න ඉණට්ටා න භයට්ටා න ජීවිතකාරණා පබ්බජිතා දුක්ඛා මුඤ්චිතුකාමා පබ්බජිතා තස්මා ගමනෙ උප්පන්නකිලෙසෙ ගමනෙ යෙව නිග්ගණ්හථ, ඨානෙ නිසජ්ජ සයනෙ උප්පන්නකිලෙසෙ සයනෙ යෙව නිග්ගණ්හථාති, තෙ එවං කතිකා වත්තං කත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා අඩ්ඪඋසභ අඩ්ඪගාවුතන්තරෙසු පාසාණා හොන්ති තාය සඤ්ඤාය, කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තාව ගච්ඡන්ති සචෙ කස්සචි ගමනෙ කිලෙසො උප්පජ්ජති සො තත්ථෙව නිග්ගණ්හාති තථා අසක්කොන්තො තිට්ඨති අථස්ස පච්ඡා ගච්ඡන්තොපි තිට්ඨති. සො අයං භික්ඛු තුය්හං උප්පන්නවිතක්කං ජානාති අනනුච්ඡවිකං තෙ එතන්ති අත්තානං පටිචොදෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා තත්ථෙව අරියභූමිං ඔක්කමති තථා අසක්කොන්තො නිසීදති අථස්ස පච්ඡතො ගච්ඡන්තොපි නිසීදති සො යෙව නයො අරියභූමිං ඔක්කමිතුං අසක්කොන්තොපි තං කිලෙසං වික්ඛම්භෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තොව ගච්ඡති න කම්මට්ඨානං අථස්ස පච්ඡාගච්ඡන්තොපි තිට්ඨති සො අයං භික්ඛු තුය්හං උප්පන්නවිතක්කං ජානාති අනනුච්ඡවිකං අනෙන විප්පයුත්තෙන පාදං උද්ධරති චෙ පටිනිවත්තෙත්වා පුරිමපදෙසමෙව එති, ආලින්දවාසී මහාඵුස්සදෙවත්ථෙරොවිය සො කිර එකූනවීසති වස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙන්තො එව විහාසි මනුස්සාපි සුදං අන්තරා මග්ගෙ කසන්තා ච වපන්තා ච මද්දන්තා ච කම්මානි කරොන්තා ච ථෙරං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා අයං ථෙරො පුනප්පුන නිවත්තිත්වා ගච්ඡති කිං නු ඛො මග්ගමූළ්හො උදාහු කිඤ්චි පම්මුට්ඨොති සමුල්ලපන්ති සො තං අනාදියිත්වා කම්මට්ඨානයුත්තෙන චිත්තෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො වීසති වස්සබ්භන්තරෙ

* පරමත්ථජොතිකට්ඨකථායං “චතුධාතුවවත්ථානං” විත්ථාරෙන දිස්සති.

අරහත්තං පාපුණි අරහත්තප්පත්තදිවසෙ චස්ස චඞ්කමණකොටියං අධිවත්ථා දෙවතා අඞ්ගුලියා දීපං උජ්ජාලෙත්වා අට්ඨාසි චත්තාරො ච මහාරාජානො සක්කො ච දෙවානමින්දො බ්‍රහ්මා ච සහම්පති උපට්ඨානං ආගමිංසු තඤ්ච ඔභාසං දිස්වා වනවාසී තිස්සත්ථෙරො තං දුතිය දිවසෙ පුච්ඡි රත්තිභාගෙ ආයස්මතො සන්තිකෙ ඔභාසො අහොසි, කිං සො ඔභාසොති, ථෙරො වික්ඛෙපං කරොන්තො ඔභාසො ච නාම දීපො භාසොපි හොති මණිඔභාසොපි හොතීති එවමාදිමාහ, සො පටිච්ඡාදෙථ තුම්හෙති චොදිතො ආමාති පටිජානිත්වා ආරොචෙසි, කාලවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය ච, සොපි කිර ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙන්තො පඨමං තාව භගවතො මහාපධානං පූජෙමීති සත්තවස්සානි ඨානචඞ්කමමෙව අධිට්ඨාසි පුන සොළසවස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා අරහත්තං පාපුණි එවං කම්මට්ඨානමනුයුත්තචිත්තෙනෙව පාදං උද්ධරති වියුත්තෙන චිත්තෙන උද්ධටෙ චෙ පටිනිවත්තෙන්තො ගාමසමීපං ගන්ත්වා ගාවී නුඛො පබ්බජිතො නුඛොති ආසඞ්කනීයපදෙසෙ ඨත්වා සංඝාටිං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ගාමද්වාරං පත්වා කච්ඡකරකතො උදකං ගහෙත්වා ගණ්ඩූසං කත්වා ගාමං පවිසති භික්ඛං දාතුං වන්දිතුං වා උපගතෙ මනුස්සෙ දීඝායුකා හොථාති වචනමත්තෙනාපි මෙ කම්මට්ඨාන වික්ඛෙපො මා අහොසීති සචෙ පන තං අජ්ජ භන්තෙ කිං සත්තමී උදාහු අට්ඨමීති දිවසං පුච්ඡන්ති උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙති සචෙ දිවසපුච්ඡකා න හොන්ති නික්ඛමණ වෙලායං ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වා යාති, සීහළ දීපෙ ගලම්බතිත්ථ විහාරෙ වස්සූපගතා පඤ්ඤාස භික්ඛූ විය තෙ කිර වස්සූපනායික උපොසථදිවසෙ කතිකාවත්තං අකංසු අරහත්තං අප්පත්වා න අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපිස්සාමාති, ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තා ගාමද්වාරෙ උදකගණ්ඩූසං කත්වා පවිසිංසු දිවසෙ පුච්ඡිතෙ උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙසුං අපුච්ඡිතෙ ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වා විහාරං අගමංසු තත්ථ මනුස්සා නිට්ඨුභනං දිස්වා ජානිංසු අජ්ජ එකො ආගතො අජ්ජ ද්වෙති එවං විනෙතසුං කින්නුඛො එතෙ අම්හෙහෙව සද්ධිං න සල්ලපන්ති උදාහු අඤ්ඤමඤ්ඤම්පීති යදි අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි න සල්ලපන්ති අද්ධා විවාදජාතා භවිස්සන්ති හන්ද නෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙස්සාමාති සබ්බෙ විහාරං අගමංසු තත්ථ පඤ්ඤාස භික්ඛූසු වස්සං උපගතෙසු ද්වෙ භික්ඛූ එකොකාසෙ නාද්දසංසු තතො තෙසු යො චක්ඛුමා පුරිසො සො එවමාහ න භො කලහකාරකානං වසනොකාසො ඊදිසො හොති සුසම්මට්ඨං චෙතියඞ්ගණං බොධියඞ්ගණං සුනික්ඛිත්තා සම්මජ්ජනියො සුපට්ඨපිතං පානීයපරිභොජනීයන්ති තෙ තතො නිවත්තා තෙ භික්ඛූ අන්තොවස්සෙයෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා මහාපවාරණාය විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙසුං, එවං කාලවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය, ගලම්බතිත්ථවිහාරෙ වස්සූපගත භික්ඛූ විය ච, කම්මට්ඨානයුත්තෙනෙව චිත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො ගාමසමීපං පත්වා උදකගණ්ඩූසං කත්වා වීථියො සල්ලක්ඛෙත්වා යත්ථ සුරාසොණ්ඩධුත්තාදයො කලහකාරකා චණ්ඩහත්ථිඅස්සාදයො වා නත්ථි තං වීථිං පටිපජ්ජති තත්ථ පිණ්ඩාය චරන්තො න තුරිතතුරිතො විය ජවෙන ගච්ඡති

ජවපිණ්ඩපාතිකඞ්ගං[1] නාම නත්ථි විසමභූමිභාගප්පත්තං පන උදකභරිතසකටමිව නිච්චලොව හුත්වා ගච්ඡති අනුඝරං පවිට්ඨො ච දාතුකාමඅදාතුකාමං වා සල්ලක්ඛෙත්වා තදනුරූපං කාලං ආගමෙන්තො භික්ඛං ගහෙත්වා පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තො ආහාරෙ පටික්කූලසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා අක්ඛබ්භඤ්ජනවණාලෙපනපුත්තමංසූපමවසෙන පච්චවෙක්ඛන්තො **අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං ආහාරං** ආහාරෙති **නෙව දවාය න මදාය**-පෙ-භුත්තාවී ච උදකකිච්චං කත්වා මුහුත්තං භත්තකිලමථං විනොදෙත්වා යථා පුරෙභත්තං. එවං පච්ඡාභත්තං පුරිමයාමං මජ්ඣිමයාමං පච්ඡිමයාමං ච කම්මට්ඨානං මනසිකරොති. අයං වුච්චති හරති චෙව පච්චාහරති චාති.

එවමෙතං හරණපච්චාහරණං ගතපච්චාගතවත්තන්ති වුච්චති, එතං පූරෙන්තො යදි උපනිස්සයසම්පන්නො හොති පඨමවයෙ යෙව අරහත්තං පාපුණාති, නො චෙ පඨමවයෙ පාපුණාති. අථ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති නො චෙ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති. අථ මරණසමයෙ නො චෙ මරණසමයෙ පාපුණාති. අථ දෙවපුත්තො හුත්වා නො චෙ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති. අථ පච්චෙකසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බාති. අථ බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤො හොති, සෙය්‍යථාපි ථෙරො බාහියො, මහාපඤ්ඤො හොති සෙය්‍යථාපි ථෙරො සාරිපුත්තො, අයං පන පච්චෙකබොධිසත්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකො හුත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි එතං ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ උප්පජ්ජි තතො ච චවිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි, කුසලා ඉත්ථියො තදහෙව ගබ්භගහණං ජානන්ති සා ච තාසං අඤ්ඤතරා, තස්මා එසාපි තං ගබ්භපතිට්ඨානං රඤ්ඤො නිවෙදෙසි ධම්මතා එසා යං පුඤ්ඤවන්තෙ සත්තෙ ගබ්භෙ උප්පන්නෙ මාතුගාමො ගබ්භපරිහාරං ලභති. තස්මා රාජා තස්සා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. සා තතොප්පභුති නාච්චුණ්හං කිඤ්චි අජ්ඣොහරිතුං ලභති නාතිසීතං නාතිඅම්බිලං නාතිලොණං නාතිකටුකං නාතිතිත්තකං අච්චුණ්හෙ හි මාතරා අජ්ඣොහටෙ ගබ්භස්ස ලොහකුම්භිවාසො විය හොති, අතිසීතෙ ලොකන්තරිකවාසො විය අච්චම්බිලලොණකටුකතිත්තකෙසු භුත්තෙසු සත්ථෙන ඵාලෙත්වා අම්බිලාදීහි සිත්තානි විය දාරකස්ස[2] අඞ්ගානි තිබ්බවෙදනානි හොන්ති අතිචඞ්කමනට්ඨානනිසජ්ජසයනතොපි නං නිවාරෙන්ති කුච්ඡිගතස්ස සඤ්චලනදුක්ඛං මා අහොසීති මුදුකත්ථරණත්ථරිතාය භූමියා චඞ්කමණාදීනි කාතුං ලභති. වණ්ණගන්ධාදිසම්පන්නං සාදු සප්පායං අන්නපානං භුඤ්ජිතුං ලභති පරිග්ගහෙත්වාව නං චඞ්කමාපෙන්ති නිසීදාපෙන්ති වුට්ඨාපෙන්ති, සා එවං පරිහරියමානා ගබ්භපරිපාකකාලෙ පසූතිඝරං පවිසිත්වා පච්චූසසමයෙ පුත්තං විජායි චම්පකතෙලමද්දිතං මනොසිලාපිණ්ඩසදිසං ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණූපෙතං, තතො නං පඤ්චමදිවසෙ අලඞ්කතපටියත්තං රඤ්ඤො

1. සු: අ: ධුතඞ්ගං.
2. ගබ්භසෙය්‍යකස්ස. ප: ජො:

දසෙසුං රාජා තුට්ඨො ජ සට්ඨියා ධාතීහි උපට්ඨාපෙසි. සො සබ්බසම්පත්තීහි වඩ්ඪියමානො න චිරස්සෙව විඤ්ඤුතං පාපුණි. සොළසවස්සුද්දෙසිකං තං රාජා රජ්ජෙන අභිසිඤ්චි විවිධනාටකෙහි ච උපට්ඨාපෙසි අභිසිත්තො රාජපුත්තො රජ්ජං කරොන්තො සකලජම්බුදීපෙ වීසතියා නගරසහස්සෙසු බ්‍රහ්මදත්තොති පාකටනාමධෙය්‍යො අහොසි, ජම්බුදීපෙ හි පුබ්බෙ චතුරාසීතිනගරසහස්සානි අහෙසුං, තානි පරිහායන්තානි සට්ඨි අහෙසුං තතො පරිහායන්තානි චත්තාළීසං සබ්බපරිහායනකාලෙ පන වීසති හොන්ති, අයඤ්ච බ්‍රහ්මදත්තො සබ්බපරිහායනකාලෙ උප්පජ්ජි තෙනස්ස වීසති නගරසහස්සානි වීසති පාසාදසහස්සානි වීසති හත්ථිසහස්සානි වීසති අස්සසහස්සානි වීසතිරථසහස්සානි වීසති පත්තිසහස්සානි වීසති ඉත්ථිසහස්සානි ඔරොධා ච නාටකිත්ථියො ච වීසති අමච්චසහස්සානි අහෙසුං,සො මහාරජ්ජං කාරයමානොයෙව කසිණපරිකම්මං කත්වා පඤ්ච අභිඤ්ඤායො අට්ඨසමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙසි යස්මා පන අභිසිත්තරඤ්ඤා නාම අවස්සං අධිකරණ විනිච්ඡයෙ නිසීදිතබ්බං තස්මා එකදිවසං පගෙව භුඤ්ජිත්වා විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසීදි. තත්ථ උච්චාසද්දමහාසද්දං අකංසු.සො අයං සද්දො සමාපත්තියා උපක්කිලෙසොති පාසාදතලං අභිරූහිත්වා සමාපත්තිංඅප්පෙමීති නිසින්නොනාසක්ඛි අප්පෙතුං රජ්ජවික්ඛෙපෙන සමාපත්තිපරිහීණා තතො චින්තෙසි කිං රජ්ජං වරං උදාහු සමණධම්මොති? තතො රජ්ජසුඛං පරිත්තං අනෙකාදීනවං, සමණධම්මසුඛං පන විපුලං අනෙකානිසංසං උත්තමපුරිසෙහි සෙවිතන්ති ඤත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි, ඉමං රජ්ජං ධම්මෙන සමෙන අනුසාස මා ඛො අධම්මං කාරෙසීති සබ්බං තස්ස නීය්‍යාදෙත්වා පාසාදං අභිරූහිත්වා සමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙසි න කොචි උපසඞ්කමිතුං ලභති. අඤ්ඤත්‍ර මුඛධොවනදන්තකට්ඨදායකභත්තනීහාරකෙහි, තතො අද්ධමාසමත්තෙ වීතික්කන්තෙ මහෙසි පුච්ඡි, රාජා උය්‍යානගමනබලදස්සනනාටකාදිසු කත්ථචි න දිස්සති කුහිං ගතොති තස්සා තමත්ථං ආරොචෙසුං සා අමච්චස්ස පාහෙසි රජ්ජෙ පටිච්ඡිතෙ අහම්පි පටිච්ඡිතා හොමි එතු මයා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙතූති, සො උභො කණ්ණෙ ථකෙත්වා අස්සවණීය මෙතන්ති පටික්ඛිපි සා පුනපි ද්වත්තික්ඛත්තුං පෙසෙත්වා අනිච්ඡමානං තජ්ජාපෙසි යදි න කරොසි ඨානාපි තෙ චාවෙමි ජීවිතාපි වොරොපෙමීති සො භීතො මාතුගාමො නාම දළ්හනිච්ඡයො කදාචි එවම්පි කාරාපෙය්‍යාති එකදිවසං රහො ගන්ත්වා තාය සද්ධිං සිරිසයනෙ සංවාසං කප්පෙසි සා පුඤ්ඤවතී සුඛසම්ඵස්සා සො තස්සා ඵස්සරාගෙන රත්තො තත්ථ අභික්ඛණං සඞ්කිතසඞ්කිතොව අගමාසි. අනුක්කමෙන අත්තනො ඝරසාමිකො විය නිබ්බිසඞ්කො පවිසිතු මාරද්ධො තතො රාජමනුස්සා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං රාජා නසද්දහති දුතියම්පි තතියම්පි ආරොචෙසුං තතො නිලීනො සයමෙව දිස්වා සබ්බාමච්චෙ සන්නිපාතා පෙත්වා ආරොචෙසි. තෙ අයං රාජාපරාධිකො හත්ථච්ඡෙදං අරහති පාදච්ඡෙදං අරහති සූලෙ උත්තාසනං අරහතීති තාව සබ්බකම්මකරණානි නිද්දිසිංසු රාජා එතස්ස වධබන්ධනතාළනෙ මය්හං විහිංසා උප්පජ්ජෙය්‍ය ජීවිතා වොරොපණෙ පාණාතිපාතො භවෙය්‍ය ධනහරණෙ අදින්නාදානං අලං

එවරූපෙහි කම්මෙහි ඉමං මම රජ්ජා නික්කඩ්ඪථාති ආහ, අමච්චා තං නිබ්බිසයං අකංසු, සො අත්තනො ධනසාරඤ්ච පුත්තදාරඤ්ච ගහෙත්වා පරවිසයං අගමාසි. තත්ථරාජා සුත්වා කිං ආගතොසීති පුච්ඡි, දෙව ඉච්ඡාමි තං උපට්ඨාතුන්ති, සො තං සම්පටිච්ඡි අමච්චො කතිපාහච්චයෙන ලද්ධවිස්සාසො තං රාජානං එතදවොච. මහාරාජ අමක්ඛිකමධුං පස්සාමි තං ඛාදන්තො නත්ථීති, රාජා කම්පි එතං උප්පණ්ඩෙතු කාමො හසතීති නසුණාති සො අන්තරං ලභිත්වා පුනපි සුට්ඨුතරං වණ්ණෙත්වා ආරොචෙසි පුච්ඡි, බාරාණසී රජ්ජං දෙවාති, රාජා කිං මං නෙත්වා මාරාපෙතුකාමො රාජා කිං එතනත්ථිසීති ආහ, සො මා එවං දෙව අවච යදි න සද්දහසි මනුස්සෙ පෙසෙහීති සො මනුස්සෙ පෙසෙසි තෙ ගන්ත්වා ගොපුරං ඛනිත්වා රඤ්ඤො සයනඝරෙ උට්ඨහිංසු රාජා දිස්වා කිස්ස ආගත්ථාති පුච්ඡි චොරා මයං මහාරාජාති රාජා තෙසං ධනං දාපෙත්වා මා පුන එව මකත්ථාති ඔවදිත්වා විස්සජ්ජෙසි තෙ ආගන්ත්වා තස්සරඤ්ඤො ආරොචෙසුං සො පුනපි ද්වත්තික්ඛත්තුං තථෙව වීමංසිත්වා සීලවා රාජා න තිකෙඛාති චතුරඞ්ගිණිං සෙනං සන්නය්හිත්වා සීමන්තරෙ එකං නගරං උපගම්ම තත්ථ අමච්චස්ස පාහෙසි, නගරං වා මෙ දෙහි යුද්ධං වාති සො බ්‍රහ්මදත්තස්ස තමත්ථං ආරොචාපෙසි, ආණාපෙතු දෙවො කිං යුජ්ඣාමි නගරං දෙමීති රාජා න යුජ්ඣිතබ්බං නගරං දත්වා ඉධාගච්ඡාති පෙසෙසි, සො තථා අකාසි පටිරාජාපි තං නගරං ගහෙත්වා අවසෙසෙසු නගරෙසුපි තථෙව දූතං පෙසෙසි තෙපි අමච්චා තථෙව බ්‍රහ්මදත්තස්ස පෙසෙත්වා තෙන නයුජ්ඣිතබ්බං ඉධා ගන්තබ්බන්ති වුත්තා බාරාණසිං අගමංසු තතො අමච්චා බ්‍රහ්මදත්තං ආහංසු මහාරාජ තෙන සහ යුජ්ඣාමාති රාජා මම පාණාති පාතො භවිස්සතීති වාරෙසි අමච්චා මයං මහාරාජ තං ජීවගාහං ගහෙත්වා ඉධෙව ආනෙස්සාමාති බහූහි උපායෙහි රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා එහි මහාරාජාති ගන්තුං ආරද්ධා රාජා සචෙ සත්තමාරණපපහරණවිලුම්පනකම්මං න කරොථ ආගච්ඡාමීති අමච්චා පන දෙව කරොම භයං දස්සෙත්වා පලාපෙමාති චතුරඞ්ගිණිං සෙනං සන්නය්හිත්වා ඝටෙසු දීපෙ පක්ඛිපිත්වා රත්තිං ගච්ඡිංසු පටිරාජා තං දිවසං බාරාණසි සමීපෙ නගරං ගහෙත්වා ඉදානි කින්ති රත්තිං සන්නාහං මොචාපෙත්වා පමත්තො නිද්දං ඔක්කමි සද්ධිං බලකායෙන, තතො අමච්චා බාරාණසිරාජානං ගහෙත්වා පටිරඤ්ඤො ඛන්ධාවාරං ගන්ත්වා සබ්බඝටෙහි දීපෙ නීහරාපෙත්වා එකප්පජ්ජෝතාය සෙනාය සද්දං අකංසු, පටිරඤ්ඤො අමච්චො මහාබලං දිස්වා භීතො අත්තනො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා උට්ඨෙහි අමක්ඛිකමධුං ඛාදාහීති මහාසද්දං අකාසි. තථා දුතියොපි තතියොපි පටිරාජා තෙන සද්දෙන පටිබුජ්ඣිත්වා භයං සන්තාසං ආපජ්ජි උක්කුට්ඨිසතානි පවත්තිංසු සො පරවචනං සද්දහිත්වා අමිත්තහත්ථං පත්තොම්හීති සබ්බරත්තිං තං තං විප්පලපිත්වා දුතියදිවසෙ ධම්මිකො රාජා උපරොධං නකරෙය්‍ය ගන්ත්වා ඛමාපෙමීති චින්තෙත්වා රාජානං උපසංකමිත්වා ජන්නුකෙහි පතිට්ඨහිත්වා ඛම මහාරාජ මය්හං අපරාධන්ති ආහ, රාජා තං ඔවදිත්වා උට්ඨෙහි ඛමාමීති ආහ, සො රඤ්ඤා එවං වුත්තමත්තෙයෙව පරමස්සා

සම්පත්තො අහොසි බාරාණසිරඤ්ඤො සමීපෙයෙව ජනපදෙ රජ්ජං ලභි තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සහායකා අහෙසුං, අථ බ්‍රහ්මදත්තො දෙවපි සෙනා සම්මොදමානා එකතො ඨිතා දිස්වා මමෙවෙකස්ස චිත්තානුරක්ඛණාය. අස්මිං මහජනකායෙ ඛුද්දකමක්ඛිකාලෙහනමත්තම්පි ලොහිතබින්දුං නුප්පන්නං අහො සාධු අහො සුට්ඨු **සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තු අවෙරා හොන්තු අබ්‍යාපජ්ඣා හොන්තූ**ති මෙත්තජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං සච්ඡිකත්වා සයම්භුතං පාපුණි. තං මග්ගසුඛෙන ඵලසුඛෙන සුඛිතං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නං අමච්චා පණිපාතං කත්වා ආහංසු යානකාලො මහාරාජ විජිතබලකායස්ස සක්කාරො කාතබ්බො පරාජිතබලකායස්ස භත්තපරිබ්බයො දාතබ්බොති සො ආහ, නාහං භණෙ රාජා පච්චෙකබුද්ධො නාමාහන්ති කිං දෙවො භණති, න එදිසා පච්චෙකබුද්ධා හොන්තීති කීදිසා භණෙ පච්චෙකබුද්ධාති, පච්චෙකබුද්ධා නාම ද්වඞ්ගුලකෙසමස්සු අට්ඨපරික්ඛාරයුත්තා භවන්තීති සො දක්ඛිණහත්ථෙන සීසං පරාමසි තාව දෙවගිහි ලිඞ්ගං අන්තරධායි පබ්බජිතවෙසො පාතුරහොසි ද්වඞ්ගුල කෙසමස්සු අට්ඨපරික්ඛාරසමන්නාගතො වස්සසතිකත්ථෙරසදිසො අහොසි සො චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පදුමපුප්ඵෙ නිසීදි අමච්චා වන්දිත්වා කිං භන්තෙ කම්මට්ඨානං කථං අධිගතොසීති පුච්ඡිංසු, සො යතො අස්ස මෙත්තජ්ඣානං කම්මට්ඨානං අහොසි, තඤ්ච විපස්සනං විපස්සිත්වා අධිගතො තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො උදානගාථඤ්ච ව්‍යාකරණගාථඤ්ච ඉමඤ්ඤෙව ගාථං අභාසි.

මණිගුහාරජතගුහාති තත්ථ මණිගුහාද්වාරෙ මඤ්ජූසකො නාම රුක්ඛො යොජනං උබ්බෙධෙන යොජනං විත්ථාරෙන සො යත්තකානි උදකෙ වා ථලෙ වා පුප්ඵිතබ්බානි පුප්ඵානි පුප්ඵන්ති තානිසබ්බානි පුප්ඵති විසෙසෙන පච්චෙක බුද්ධාගමනදිවසෙ තස්ස පුරතො සබ්බරතනමාලො හොති තත්ථ සම්මජ්ජනකවාතො කචවරං ඡඩ්ඩෙති සමකරණවාතො සබ්බරතනමයං වාලුකං සමං කරොති සිඤ්චනකවාතො අනොතත්තදහතො උදකං ආනෙත්වා තත්ථ සිඤ්චති සුගන්ධකරණවාතො හිමවන්තතො සබ්බෙසං සුගන්ධරුක්ඛානං ගන්ධෙ ආනෙති ඔචිණකවාතො පුප්ඵානි ඔචිනිත්වා පාතෙති සන්ථරණකවාතො සබ්බත්ථ සන්ථරති, සදා පඤ්ඤත්තානෙව චෙත්ථ ආසනානි හොන්ති යෙසු පච්චෙකබුද්ධුප්පාදදිවසෙ උපොසථදිවසෙ ච සබ්බපච්චෙකබුද්ධා සන්නිපතිත්වා නිසීදන්ති[1] අයං තත්ථ පකති, අයං පච්චෙකබුද්ධො තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදති තතො සචෙ තස්මිං කාලෙ අඤ්ඤෙපි පච්චෙකබුද්ධා සංවිජ්ජන්ති තෙපි තඞ්ඛණඤ්ඤෙව සන්නිපතිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසීදන්ති නිසීදිත්වා ච කිඤ්චිදෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨහන්ති තතො සඞ්ඝත්ථෙරො අධුනාගතපච්චෙක බුද්ධං සබ්බෙසං අනුමොදනත්ථාය කථ මධිගතන්ති එවං කම්මට්ඨානං පුච්ඡති තදාපි සො තමෙව අත්තනො,

1. සු: අ: අථ සම්පත්ති අභිසම්බුද්ධපච්චෙකසම්බුද්ධො.

උදානව්‍යාකරණගාථං භාසති. පුනපි භගවා ආයස්මතා ආනන්දෙන පුට්ඨො තමෙව ගාථං භාසති ආනන්දෙපි සඞ්ගීතියං අභාසි එව මෙකෙකා ගාථා පච්චෙකබොධිඅභිසම්බුද්ධට්ඨානෙ මඤ්ජූසකමාලෙ ආනන්දෙන පුච්ඡිතකාලෙ සඞ්ගීතියන්ති චතුක්ඛත්තුං භාසිතා හොතීති.

පඨම ගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

2.

සංසග්ගජාතස්සාති ගාථාය කා උප්පත්ති? අයම්පි පච්චෙකබොධි සත්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ වීසතිවස්සසහස්සානි පුරිම නයෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො අනෙත කසිනපරිකම්මං කත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා ලක්ඛණ සම්මසනං කත්වා අරියධම්මං[1] අනධිගම්ම බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති සො තතො චුතො බාරාණසීරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි උප්පජ්ජිත්වා පුරිමනයෙනෙව වඩ්ඪමානො යතොප්පභූති අයං ඉත්ථී අයං පුරිසොති විසෙසං අඤ්ඤාසි තදුපාදාය ධාතීනං හත්ථෙසු නරමති උච්ඡාදන නහාපනමණ්ඩනාදිමත්තම්පි නසාදියති තං පුරිසා එව පොසෙන්ති ථඤ්ඤපායනකාලෙ ධාතියො කඤ්චුකං පවිසිත්වා පුරිසවෙසෙන ථඤ්ඤං පායෙන්ති. සො ඉත්ථීනං ගන්ධං ඝායිත්වා සද්දං වා සුණිත්වා රොදති විඤ්ඤුතප්පත්තොපි ඉත්ථියො පස්සිතුං න ඉච්ඡති තෙන තං අනිත්ථි ගන්ධොත්වෙව සඤ්ජානිංසු, තස්මිං සොළසවස්සුද්දෙසිකෙ ජාතෙ රාජා කුලවංසං ඨපෙස්සාමීති නානාකුලෙහි තස්ස අනුරූපා කඤ්ඤායො ආනෙත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි කුමාරං රමාපෙහීති. අමච්චො උපායෙන තං රමාපෙතුකාමො තස්ස අවිදූරෙ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපිත්වා නාටකානි පයොජාපෙසි, අමච්චො කුමාරො ගීතවාදිතසද්දං සුත්වා කස්සෙසො සද්දොති ආහ, තවෙසො දෙව නාටකිත්ථීනං සද්දො, පුඤ්ඤවන්තානං ඊදිසානි නාටකානි හොන්ති අභිරම දෙව මහාපුඤ්ඤොසි ත්වන්ති ආහ, කුමාරො අමච්චං දණ්ඩෙන තාළාපෙත්වා නික්කඩ්ඪාපෙසි සො රඤ්ඤො ආරොචෙසි,- රාජා කුමාරස්ස මාතරා සහ ගන්ත්වා කුමාරං ඛමාපෙත්වා පුන අමච්චං ආණාපෙසි කුමාරො තෙහි අති[2]නිප්පීළියමානො සුවණ්ණකාරෙ පක්කොසාපෙත්වා සෙට්ඨසුවණ්ණං දත්වා සුන්දරං ඉත්ථිරූපං කරොථාති තෙ ආණාපෙසි විස්සකම්මුනා නිම්මිතසදිසං සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතං ඉත්ථිරූපං කරිත්වා දස්සෙසුං කුමාරො දිස්වා විම්හයෙන සීසං චාලෙත්වා මාතාපිතූනං පෙසෙසි; යදි ඊදිසිං ඉත්ථිං ලභාමි ගණ්හිස්සාමීති මාතාපිතරො අම්හාකං පුත්තො මහාපුඤ්ඤො අවස්සං තෙන සහ කතපුඤ්ඤා කාචි දාරිකා ලොකෙ උප්පන්නා භවිස්සතීති තං සුවණ්ණරූපං රථං ආරොපෙත්වා අමච්චානං අප්පෙසුං ගච්ඡථ ඊදිසිං දාරිකං ගවෙසථාති තෙ තං ගහෙත්වා සොළසමහාජනපදෙ විචරන්තා තං තං ගාමං පත්වා උදකතිත්ථාදීසු යත්ථ යත්ථ ජනසමූහං

---

1. සු: අ: අරියමග්ගං. 2. සු අ. අති.

පස්සන්ති තත්ථ තත්ථ දෙවතා විය සුවණ්ණරූපං ඨපෙත්වා නා නා
පුප්ඵවත්ථාලඞ්කාරෙහි පූජං කත්වා විතානං බන්ධිත්වා එකමන්තං
තිට්ඨන්ති යදි කෙනචි එවරූපා දිට්ඨපුබ්බා අභවිස්සා[1] සො කථං
සමුට්ඨාපෙස්සතීති, එතෙනුපායෙන අඤ්ඤත්‍ර මද්දරට්ඨා සබ්බජනපදෙ
ආහිණ්ඩිත්වා තං බුද්ධකරට්ඨන්ති ච අමඤ්ඤමානා තත්ථ පඨමං
අගන්ත්වා නිවත්තිංසු තතො නෙසං එතදහොසි මද්දරට්ඨම්පි තාව
ගච්ඡාම මා නො බාරාණසිං පවිට්ඨාපි රාජා පුන පෙසෙසීති මද්දරට්ඨ
සාගලනගරං අගමංසු, සාගලනගරෙ ච මද්දවො නාම රාජා තස්ස
ධීතා සොළසවස්සුද්දෙසිකා අභිරූපා අහොසි[2], තස්සා වණ්ණදාසියො
න්හානොදකත්ථාය තිත්ථං ගච්ඡන්ති තත්ථ අමච්චෙහි ඨපිතං තං සුවණ්ණ
රූපං දූරතොව දිස්වා අම්හෙ උදකස්ස පෙසෙත්වා රාජපුත්තී සයමෙව
ආගතාති භණන්තියො සමීපං ගන්ත්වා නායං සාමිනී අම්හාකං සාමිනී
ඉතො අභිරූපතරාති. ආහංසු, අමච්චා තං සුත්වා රාජානං උපසං
කමිත්වා අනුරූපෙන නයෙන දාරිකං යාචිංසු සොපි අදාසි, තෙ බාරා
ණසීරඤ්ඤො පාහෙසුං, ලද්ධා දෙව කුමාරිකා සාමං ආගච්ඡති උදාහු
අම්හෙව ආනෙමාති, සො ච මයි ගච්ඡන්තෙ ජනපදපීළා භවිස්සති
තුම්හෙව නං ආනෙථාති පෙසෙසි, අමච්චා දාරිකං ගහෙත්වා නගරා
නික්ඛමිත්වා කුමාරස්ස පාහෙසුං; ලද්ධා සුවණ්ණරූපසාදිසී කුමාරිකාති
කුමාරො සුත්වාව රාගෙන අභිභූතො පඨමජ්ඣානා පරිහායි; සො දූතප
රම්පරා පෙසෙසි සීඝං අනෙථ සීඝං අනෙථාති, තෙ සබ්බත්ථ එකරත්තිවා
සෙනෙව බාරාණසිං පත්වා බහි නගරෙ ඨිතා රඤ්ඤො පෙසෙසුං; අජ්ජෙව
පවිසිතබ්බං නොති, රාජා සෙට්ඨකුලා ආනීතා දාරිකා මඞ්ගලකිරියං
කත්වා මහාසක්කාරෙන පවෙසෙස්සාම උය්‍යානං තාව නං නෙථාති ආහ
තෙ තථා අකංසු සා අච්චන්තසුඛුමාල කුමාරිකා යානුග්ඝාටෙන
උබ්බාළ්හා අද්ධානපරිස්සමෙන උප්පන්නවාතරොගා මිලාතමාලා විය
හුත්වා රත්තිභාගෙ කාලමකාසි, අමච්චා සක්කාරා පරිභට්ඨම්හාති පරි
දෙවිංසු රාජා ච නාගරා ච කුලවංසො විනට්ඨොති පරිදෙවිංසු සකල
නගරං මහාකොලාහලං අහොසි, කුමාරස්ස සුතමත්තෙනෙව මහාසො
කො උදපාදි තතො කුමාරො සොකස්ස මූලං ඛණිතු මාරද්ධො සො
එවං චින්තෙසි අයං සොකො නාම න අජාතස්ස පන හොති තස්මා
ජාතිං පටිච්ච සොකොති ජාති පන කිං පටිච්චාති තතො භවං පටිච්ච
ජාතීති එවං පුබ්බභාවනානුභාවෙන යොනිසො මනසිකරොන්තො අනු
ලොම පටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං දිස්වා පුන සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො
තත්ථෙව නිසින්නො පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි අමච්චා තං මග්ගඵල
සුඛෙන සුඛිතං සන්තින්ද්‍රියං සන්තමානසං නිසින්නං දිස්වා පණිපාතං
කත්වා ආහංසු, මා සොචි දෙව මහන්තො ජම්බුදීපො අඤ්ඤං තතො සුන්ද
රතරං කඤ්ඤං ආනෙස්සාමාති සො ආහ නසොචාමි නිස්සොකො
පච්චෙකබුද්ධො අහන්ති ඉතොපරං සබ්බං වුත්තපුරිමගාථාසදිසමෙව
ඨපෙත්වා ගාථාවණ්ණනං; ගාථාවණ්ණනායං පන එවං වෙදිතබ්බා.

---

1. සු. අ. භවිස්සති. 2. සු. අ. හොති.

සංසග්ගජාතස්සාති ජාතසංසග්ගස්ස දස්සනසවණකායසමුල්ලපන සම්භොගවසෙන පඤ්චවිධො සංසග්ගො. තත්ථ අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වා චක්ඛුවිඤ්ඤාණවීථිවසෙන උප්පන්නරාගො දස්සන සංසග්ගො නාම, තත්ථ සීහළදීපෙ කාළදීඝවාපිගාමං පිණ්ඩාය චරන්තං කල්‍යාණි විහාරවාසී දීඝභාණකං දහරභික්ඛුං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තං කෙනචි උපායෙන තං අලභිත්වා කාලං කතා කුටුම්බියධීතා තස්සා නිවාසනචොළකණ්ඩං දිස්වා එවරූපං වත්ථධාරිණියා සද්ධිං සංවාසං නාලභිත්ති ඵාලිතහදයො කාලං කතො සො එව දහරො ච නිදස්සනං, පරෙහි පන කථියමානං රූපාදිසම්පත්තිං අත්තනා වා හසිතලපිතාදි සද්දං සුත්වා සොතවිඤ්ඤාණවීථිවසෙන උප්පන්නරාගො සවණසංසග්ගො නාම, තත්‍රාපි ගිරිගාමවාසී කම්මාරධීතාය පඤ්චහි කුමාරිකාහි සද්ධිං පදුමසරං ගන්ත්වා නහාත්වා මාලං ආරොපෙත්වා උච්චාසද්දෙන ගායන්තියා සද්දං සුත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො කාමරාගෙන විසෙසා පරිහායිත්වා බ්‍යසනප්පත්තො පඤ්චග්ගලලෙණවාසී තිස්සදහරො නිදස්සනං, අඤ්ඤමඤ්ඤං අඞ්ගමඞ්ගපරාමසනෙන උප්පන්නරාගො කායසංසග්ගො නාම: ධම්මභාසනදහරභික්ඛු ච රාජධීතා චෙත්ථ නිදස්සනං මහාවිහාරෙ කිර දහරභික්ඛු ධම්මං භාසති තත්ථ මහාජනො ආගතො රාජාපි[1] අග්ගමහෙසියා රාජධීතාය ච සද්ධිං අගමාසි තතො රාජධීතාය තස්ස රූපඤ්ච සරඤ්ච ආගම්ම බලවරාගො උප්පන්නො තස්ස දහරස්සාපි, තං දිස්වා රාජා සල්ලක්ඛෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපා පෙසි, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පරාමසිත්වා ආලිඞ්ගිංසු පුන සාණිපාකාරං අපනෙත්වා පස්සන්තා චෙපි කාලකතෙයෙව අද්දසංසූති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපනසමුල්ලපනවසෙන උප්පන්නරාගො පන සමුල්ලපනසංසග්ගො නාම, භික්ඛු භික්ඛුනීහි සද්ධිං පරිභොගකරණෙ උප්පණ්ණරාගො සම්භොග සංසග්ගො නාම, ද්විසුපිච එතෙසු පාරාජිකප්පත්තා භික්ඛු ච භික්ඛුණී ච නිදස්සනං මරිචවට්ටි නාම මහාවිහාරමහෙ කිර දුට්ඨගාමණී අභයො මහාරාජා මහාදානං පටියා දෙත්වා උභතො සංඝං පරිවිසති තත්ථ උණ්හයාගුයා දින්නාය සංඝනවකසාමණෙරී අනාධාරකස්ස සංඝනවකස්ස සාමණෙරස්ස දන්තවලයං දත්වා සමුල්ලපන මකාසි, තෙ උභොපි උපසම්පජ්ජිත්වා සට්ඨිවස්සා හුත්වා පරතීරං ගතා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමුල්ලපනෙන පුබ්බසඤ්ඤං පටි ලභිත්වා තාවදෙව සඤ්ජාතසිනෙහා සික්ඛාපදං වීතික්කමිත්වා පාරාජිකා අහෙසුං, එවං පඤ්චවිධෙ සංසග්ගෙ යෙන කෙනචි සංසග්ගෙන ජාතසංසග්ගස්ස භවති සිනෙහො පුරිම රාගපච්චයො බලවරාගො උප්පජ්ජති තතො **සෙනහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොතීති** තමෙව සිනෙහං අනුගච්ඡන්තං සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකං සොකපරිදෙවාදිනානප්පකාරකං ඉදං දුක්ඛං පහොති භවති ජායති, අපරෙ ආරම්මණෙ චිත්තස්ස වොස්සග්ගො සංසග්ගොති භණන්ති තතො සිනෙහො සිනෙහ දුක්ඛන්ති එවමත්ථප්පභෙදං ඉමං අඩ්ඪගාථං වත්වා සො පච්චෙකබුද්ධො ආහ.

1. සු. අ. අගමාසි සද්ධිං අනෙන පුරෙන.

ස්වාහං යමිදං[1] **සිනෙහන්වයං** සොකාදිදුක්ඛං **පහොති**, තමෙව සිනෙහං අනුගතස්ස දුක්ඛස්ස මූලං ඛණන්තො පච්චෙකබොධිං[2] අධිගතොති. එවං වුත්තෙ අමච්චා ආහංසුඃ අම්හෙහි’දානි භන්තෙ කිං කත්තබ්බන්ති?. තතො සො ආහඃ තුම්හෙ වා අඤ්ඤතරෙ[3] වා යො ඉමම්හා දුක්ඛා මුඤ්චිතුකාමො සො සබ්බොපි **ආදීනවං සිනෙහජං පෙක්ඛමානො එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති**. එත්ථ ච යං තං **“සිනෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොතී”**ති වුත්තං,[4] තදෙව සන්ධාය **ආදීනවං සිනෙහජං පෙක්ඛමානො**ති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වා යථාවුත්තෙන සංසග්ගෙන සංසග්ගජාතස්ස භවති සිනෙහො, සිනෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති, එවං[5] යථාභූතං ආදීනවං සිනෙහජං පෙක්ඛමානො අධිගතොති එවං සම්බන්ධිත්වා චතුත්ථපාදො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව උදානවසෙන[6] වුත්තොති වෙදිතබ්බො. තතො පරං සබ්බං පුරිමගාථායවුත්තසදිසමෙවාති.

සංසග්ගගාථාවණ්ණනා.[7]

---

2. 3.

මිත්තෙ සුහජ්ජෙති කා උප්පත්ති?, අයං පච්චෙකබොධිසත්තො පුරිමගාථායං වුත්තනයෙනෙව උප්පජ්ජිත්වා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙන්තො පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා ‘කිං සමණධම්මො වරං[8]? රජ්ජං වර’න්ති වීමංසිත්වා[9] අමච්චානං[10] රජ්ජං නීයාතෙත්වා සමණධම්මං අකාසි.[11] අමච්චා ‘ධම්මෙන සමෙන කරොථා’ති වුත්තාපි ලඤ්ජං ගහෙත්වා අධම්මෙන කරොන්ති. තෙ ලඤ්ජං ගහෙත්වා සාමිකෙ පරාජයන්තා එකදා අඤ්ඤතරං රාජවල්ලභං පරාජෙසුං. සො රඤ්ඤො භත්තහාරකෙහි[12] සද්ධිං පවිසිත්වා සබ්බං ආරොචෙසි. රාජා දුතියදිවසෙ සයං විනිච්ඡයට්ඨානං අගමාසි. තතො මහාජනකායා[13] ‘අමච්චා දෙවසාමිකෙ අස්සාමිකෙ කරොන්තී’ති උච්චාසද්දං[14] කරොන්තා මහායුද්ධං විය අකංසු. අථ රාජා විනිච්ඡයට්ඨානා වුට්ඨාය පාසාදං අභිරූහිත්වා සමාපත්තිං අප්පෙතුං නිසින්නො තෙන සද්දෙන වික්ඛිත්තචිත්තො න සක්කොති අප්පෙතුං. සො-කිං මෙ රජ්ජෙන?, සමණධම්මො වරන්ති රජ්ජසුඛං[15] පහාය පුන සමාපත්තිං නිබ්බත්තෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සිත්වා පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. කම්මට්ඨානඤ්ච පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ මෙත්තායන[16] වසෙන **මිත්තා**; සුහදයභාවෙන **සුහජ්ජා**; කෙචි එකන්තහිතකාමතාය මිත්තාව හොන්ති න සුහජ්ජා. කෙචි ආගමනගමනට්ඨාන[17] නිසජ්ජාසමුල්ලාපාදිසු හදයසුඛවසෙන සුඛ

---

1. II. අපිදං.
2. සු. පච්චෙකසම්බොධිං.
3. සු. අඤ්ඤෙ වා.
4. සු. වුත්තං හොති.
5. I. එතං.
6. I & II. සිනෙහ.
7. I&II කථා.
8. I & II. වරො
9. සු. චතුණ්ණං.
10. සු. භන්තෙ.
11. සු. කරොති.
12. I & II. කාරකෙහි.
13. I. ජනකායො චෙව තො
14. සු. මහාසද්දං.
15. සු. රජ්ජසුඛසක්කං.
16. I. මිත්තායන.
17. I & II. ආගමම.

ජනෙන්ත[1] සුහජ්ජාව හොන්ති න මිත්තා. කෙචි තදුභයවසෙන සුහජ්ජා චෙව මිත්තා ච. තෙ දුවිධා හොන්ති: අගාරියා ච අනගාරියා ච. තත්ථ අගාරියා තිවිධා හොන්ති: උපකාර සමානසුඛදුක්ඛා අනුකම්පකාති. අනගාරියා විසෙසෙන අත්ථක්ඛායිනො එව.[2] තෙ හි චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා හොන්ති. යථාහ: "චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත ඨානෙහි උපකාරො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො: පමත්තං රක්ඛති, පමත්තස්ස සාපතෙය්‍යං රක්ඛති, භීතස්ස සරණං හොති, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු තද්දිගුණං භොගං අනුප්පාදෙති"[3] තථා- "චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත ඨානෙහි සමානසුඛදුක්ඛො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො: ගුය්හමස්ස ආචික්ඛති, ගුය්හමස්ස පරිගූහති[4] ආපදාසු න විජහති, ජීවිතම්පිස්ස අත්ථාය පරිච්චත්තං හොති," තථා- 'චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත ඨානෙහි අනුකම්පකො මිත්තො සුහදො වෙදිතබ්බො: අභවෙනස්ස[5] න නන්දති, භවෙනස්ස නන්දති, අවණ්ණං භණමානං නිවාරෙති, වණ්ණං භණමානං පසංසති" තථා- "චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත ඨානෙහි අත්ථක්ඛායී මිත්තො සුහදො[6] වෙදිතබ්බො: පාපා නිවාරෙති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙති, අස්සුතං සාවෙති, සග්ගස්ස මග්ගං ආචික්ඛතී"ති.[a] තෙසවි'ධ[7] අගාරියා[8] අධිප්පෙතා අත්ථතො පන සබ්බෙපි යුජ්ජන්ති. තෙ **මිත්තෙ සුහජ්ජෙ**. **අනුකම්පමානොති** අනුද්දයමානො, තෙසං සුඛං උපසංහරිතුකාමො;[9] **හාපෙති අත්ථන්ති** දිට්ඨධම්මික-සම්පරායික-පරමත්ථවසෙන තිවිධං, තථා අත්තත්ථ-පරත්ථ-උභයත්ථවසෙනාපි තිවිධං අත්ථං ලද්ධ[10] විනාසනෙන අලද්ධානුප්පාදෙනාති ද්විධාපි හාපෙති[11] විනාසෙති; **පටිබද්ධචිත්තොති** 'අහං ඉමං විනා න ජීවාමි, එස මෙ ගති එස මෙ පරායණ'න්ති එවං අත්තානං නීචෙ ඨානෙ ඨපෙන්තොපි පටිබද්ධචිත්තො හොති, 'ඉමෙ මං විනා න ජීවන්ති' අහං තෙසං ගති,[12] අහං තෙසං පරායණ'න්ති එවං අත්තානං උච්චෙ ඨානෙ ඨපෙන්තොපි පටිබද්ධචිත්තො හොති, ඉධ පන එවං පටිබද්ධචිත්තො අධිප්පෙතො. **එතං භයන්ති** එතං අත්ථහාපනභයං, අත්තනො සමාපත්තිහානිං සන්ධායාහ:[13] **සන්ථවෙති** තිවිධො සන්ථවො: තණ්හා-දිට්ඨි-මිත්තසන්ථවවසෙන, තත්ථ අට්ඨසතප්පභෙදාපි තණ්හා තණ්හාසන්ථවො, ද්වාසට්ඨිප්පභෙදාපි දිට්ඨි දිට්ඨිසන්ථවො, පටිබද්ධචිත්තතාය මිත්තානුකම්පනා මිත්තසන්ථවො, තෙසු මිත්තසන්ථවො ඉධ අධිප්පෙතො. තෙනස්'ස සමාපත්ති පරිහීණා. තෙනාහ: "එතං භයං සන්ථවෙ පෙක්ඛමානො අහං අධිගතො"ති. සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.[14]

මිත්තසුහජ්ජ ගාථාවණ්ණනා.

1. I. II & IV. ජෙනන්ත.
2. I & I. එවං.
3. I & II. අනුප්පාදෙති.
4. I & II. පරිගුය්හති.
5. I & II. භවෙනස්ස.
6. I & II සුහදයො.
7. I & II. තස්මා ඉධ.
8. II. අනගාරියා.
9. අත්‍ර "දුක්ඛං අපහරිතුකාමො"ති වාපරො පාඨො [සුත්තනිපාතට්ඨකථායං දිස්සතෙ.
10. I. ලද්ධං.
11. I & II. භාවෙති.
12. ගතිං.
13. සු. සන්ධාය භණති
14. සු. වෙදිතබ්බං.

a. දී. නි. සිඟාලොවාදසුත්ත

2. 4.

වංසො විසාලොති කා උප්පත්ති?, පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ තයො පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නා, තතො චවිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසීරාජකුලෙ නිබ්බත්තො, ඉතරෙ ච පච්චන්තරාජකුලෙසු. තෙ උභොපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබුද්ධා හුත්වා නන්දමූලපබ්භාරෙ වසන්තා එකදිවසං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය 'මයං කිං කම්මං කත්වා ඉමං ලොකුත්තරසුඛං අනුප්පත්තා'ති ආවජ්ජෙත්වා පච්චවෙක්ඛමානා කස්සප බුද්ධකාලෙ අත්තනො අත්තනො චරියං අද්දසංසු. තතො 'තතියො කුහි'න්ති ආවජ්ජෙන්තා බාරාණසීරජ්ජං කාරෙන්තං දිස්වා තස්ස ගුණෙ සරිත්වා සො පකතියාව අප්පිච්ඡතාදිගුණසමන්නාගතො අහොසි[1] අම්හාකං යෙව ඔවාදකො වත්තා වචනක්ඛමො පාපගරහී, හන්ද නං ආරම්මණං දස්සෙත්වා ආරොචෙමාති[2] ඔකාසං ගවෙසන්තා තං එකදිවසං සබ්බාලඞ්කාර[3] විභූසිතං උය්‍යානං ගච්ඡන්තං දිස්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා උය්‍යානද්වාරෙ වෙළුගුම්බමූලෙ අට්ඨංසු. මහාජනො අතිත්තො[4] රාජදස්සනෙන රාජානං උල්ලොකෙසි.[5] තතො රාජා අත්ථි නු ඛො කොචි[6] මම දස්සනෙ බ්‍යාපාරං න කරොතීති ඔලොකෙන්තො පච්චෙක බුද්ධෙ අද්දක්ඛි. සහ දස්සනෙනෙව චස්ස තෙසු සිනෙහො උප්පජ්ජි. සො හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ සන්තෙන ආචාරෙන[7] උපසඞ්කමිත්වා භන්තෙ 'කිංනාමා[8] තුම්හෙ'ති පුච්ඡි. තෙ 'මයං මහාරාජ අසජ්ජමානා නාමා'ති ආහංසු. භන්තෙ 'අසජ්ජමානා'ති එතස්ස කො අත්ථොති. 'අලග්ගනත්ථො මහාරාජාති. තතො වෙළුගුම්බං දස්සෙත්වා[9] ආහංසු: සෙය්‍යථාපි මහාරාජ ඉමං වෙළුගුම්බං සබ්බසො මූලක්ඛන්ධසාඛානුසාඛං සංසිබ්බිත්වා ඨිතං අසිහත්ථො පුරිසො මූලෙ ඡෙත්වා ආවිඤ්ඡන්තො[10] න සක්කුණෙය්‍ය උද්ධරිතුං, එවමෙව ත්වං අන්තො ච බහි ච ජටාය ජටිතො ආසත්තවිසත්තො තත්ථ විලග්ගො. සෙය්‍යථාපි වා පනස්ස වෙමජ්ඣෙ ජාතොපි[11] අයං වංසකළීරො අසඤ්ජාතසාඛත්තා කෙනචි අලග්ගො ඨිතො[12] සක්කා ච පන අග්ගෙ[13] වා මූලෙ වා ඡෙත්වා උද්ධරිතුං, එවමෙව මයං කත්ථචි අසජ්ජමානා සබ්බා දිසා ගච්ඡාමාති. තාවදෙව චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා පස්සතො එව රඤ්ඤො ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමංසු. තතො රාජා චින්තෙසි; "කදා නු ඛො අහම්පි එවං අසජ්ජමානො භවෙය්‍ය'න්ති. තත්ථෙව ඨිතො[14] විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනයෙනෙව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

---

1. I & II. හොති.
2. සු. මොචෙම.
3. සබ්බාකාර.
4. I & II. අත්තනො
5. සු. උල්ලොකෙති
6. සු. අබ්‍යාවටොති.
7. සු. උපචාරෙන තෙ.
8. I & II. කිංනාම.
9. සු. දස්සෙන්තා
10. I & II. ආවිඤ්ජිත්වා.
11. මජ්ඣගතොපි.
12. I & II. පතිතො.
13. I. අග්ගෙන.
14. සු. නිසීදිත්වා.

තත්ථ **වංසොති** වෙළු; **විසාලොති** විත්ථිණ්ණො; වකාරො අවධාරණත්ථො, එව කාරො වා අයං, සන්ධිවසෙන එත්ථ එකාරො නට්ඨො[1] තස්ස පරපදෙන සම්බන්ධො, තං පච්ඡා යොජෙස්සාම. **යථාති** පටිභාගෙ; **විසත්තොති** ලග්ගො ජටිතො සංසිබ්බිතො; **පුත්තෙසු දාරෙසු චාති** පුත්තධීතුභරියාසු; **යා අපෙක්ඛාති** යා තණ්හා යො[2] සිනෙහො; **වංසකළීරොව අසජ්ජමානොති** වංසකළීරො විය අලග්ගමානො; කිං වුත්තං හොති? යථා වංසො විසාලො විසත්තො එව හොති, පුත්තෙසු දාරෙසු ච යා අපෙක්ඛා, සාපි එවං තානි වත්ථූනි සිබ්බෙත්වා ඨිතත්තා විසත්තා, එවං සවාහං තාය අපෙක්ඛාය අපෙක්ඛවා විසාලො වංසො විය විසත්තොති එවං අපෙක්ඛාය ආදීනවං දිස්වා තං අපෙක්ඛං මග්ගඤාණෙන ඡින්දන්තො අයං වංසකළීරොව රූපාදිසු වා දිට්ඨාදිසු[3] වා කාමභවාදිසු[4] වා තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන අසජ්ජමානො පච්චෙකබොධිං අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

වංසකළීරගාථාවණ්ණනා.

---

2. 5.

"**මිගො අරඤ්ඤම්හි**"ති කා උප්පත්ති? එකො කිර **භික්ඛු කස්සපස්ස** භගවතො සාසනෙ යොගාවචරො කාලං කත්වා බාරාණසියං සෙට්ඨිකුලෙ උප්පන්නො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො අහොසි. සො[5] පාරදාරිකො හුත්වා කාලං කතො නිරයෙ නිබ්බත්තො, තත්ථ පච්චිත්වා[6] පක්කාවසෙසෙන සෙට්ඨිභරියාය කුච්ඡිම්හි ඉත්ථී හුත්වා පටිසන්ධිං ගණ්හි. නිරයා ආගතානං සත්තානං ගත්තානි උණ්හානි හොන්ති. තෙන සෙට්ඨිභරියා ඩය්හමානෙන උදරෙන කිච්ඡෙන කසිරෙන තං ගබ්භං ධාරෙත්වා කාලෙන දාරිකං විජායි. සා ජාතදිවසතොප්පභුති මාතාපිතූනං සෙසබන්ධුපරිජනානඤ්ච දෙස්සා අහොසි. වයප්පත්තා ච යම්හි කුලෙ දින්නා තත්ථාපි සාමිකසස්සුසසුරානං දෙස්සාව අහොසි අප්පියා අමනාපා. අථ නක්ඛත්තෙ[7] ඝොසිතෙ සෙට්ඨිපුත්තො තාය සද්ධිං කීළිතුං අනිච්ඡන්තො වෙසිං ආනෙත්වා කීළති. සා තං දාසීනං සන්තිකා සුත්වා[8] සෙට්ඨිපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා නානප්පකාරෙහි අනුනයිත්වා ච ආහ: අය්‍යපුත්ත ඉත්ථී නාම සචෙපි දසන්නං රාජූනං කණිට්ඨා හොති, චක්කවත්තිනො වා ධීතා, තථාපි සාමිකස්ස පෙසනකරා හොති. සාමිකෙ[9] අනාලපන්තෙ සූලං[10] ආරොපිතා විය දුක්ඛං පටිසංවෙදෙති. සචෙ අහං අනුග්ගහාරහා,[11] අනුග්ගහෙතබ්බා: නො චෙ විස්සජ්ජෙතබ්බා,

---

1. I එව කාරො දන්ඨෙබ්බං.
2. I සඤ්ඤු න සො.
3. I & II. ඉට්ඨාදිසු.
4. සු: ලාභාදිසු.
5. සු. සො සුභගො අහොසි. තතො
6. I. පචිත්වා.
7. I. අප නක්ඛත්තෙන.
8. II. සුත්වා.
9. I & II. සාමිකෙන
10. සු. සූලෙ.
11. I පරිග්ගහා

අත්තනො ඤාතිකුලං ගමිස්සාමීති. සෙට්ඨිපුත්තො–හොතු, භද්දෙ මා සොචි, කීළනසජ්ජා හොහි[1] නක්ඛත්තං කීළිස්සාමාති ආහ. සෙට්ඨිධීතා තාවත්තකෙන සල්ලාපමත්තෙන උස්සාහජාතා 'ස්වෙ නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී'ති බහුං ඛජ්ජභොජ්ජං පටියාදෙසි. සෙට්ඨිපුත්තො දුතියදිවසෙ අනාරොචෙත්වාව කීළනට්ඨානං ගතො. සා 'ඉදානි පෙසෙස්සති, ඉදානි පෙසෙස්සතී'ති මග්ගං ඔලොකෙන්තී නිසින්නා උස්සූරං දිස්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි. තෙ පච්චාගන්ත්වා සෙට්ඨිපුත්තො ගතොති ආරොචෙසුං. සා සබ්බං තං පටියාදිතං ආදාය මහායානං අභිරුහිත්වා උය්‍යානං ගන්තුං ආරද්ධා. අථ **නන්දමූලක**පබ්භාරෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො සත්තමෙ දිවසෙ නිරොධා වුට්ඨාය නාගලතාදන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා අනොතත්තදහෙ මුඛං ධොවිත්වා 'කත්ථ අජ්ජ භික්ඛං චරිස්සාමී'ති ආවජ්ජෙන්තො තං සෙට්ඨිධීතරං දිස්වා මයි ඉමිස්සා සද්ධාකාරං කාරෙත්වා[2] තං කම්මං පරික්ඛයං ගමෙස්සතීති[3] ඤත්වා පබ්භාරසමීපෙ සට්ඨියොජනමනොසිලාතලෙ ඨත්වා පත්තචීවරමාදාය අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්සා පටිපථෙ ඔරුය්හ බාරාණසිං අභිමුඛො අගමාසි. තං දිස්වාව දාසියො සෙට්ඨිධීතාය ආරොචෙසුං. සා යානා ඔරුය්හ සක්කච්චං වන්දිත්වා පත්තං සබ්බරසසම්පන්නෙන[4] ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පූරෙත්වා පදුමපුප්ඵෙන පටිච්ඡාදෙත්වා හෙට්ඨාපි පදුමපුප්ඵං කත්වා පුප්ඵකලාපකං හත්ථෙන ගහෙත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා වන්දිත්වා පුප්ඵකලාපහත්ථා පත්ථනං අකාසි: 'භන්තෙ යථා ඉදං පුප්ඵං, එවාහං යත්ථ යත්ථ උප්පජ්ජාමි,[5] තත්ථ තත්ථ මහාජනස්ස පියා භවෙය්‍යං මනාපා'ති. එවං පත්ථෙත්වා දුතියම්පි පත්ථෙසි: 'භන්තෙ දුක්ඛො ගබ්භවාසො, තං අනුපගම්ම පදුමපුප්ඵෙ එව පටිසන්ධි භවෙය්‍යා'ති. තතියම්පි පත්ථෙසි: 'භන්තෙ ජෙගුච්ඡො[6] මාතුගාමො, චක්කවත්තිධීතාපි පරවසං ගච්ඡති, තස්මා අහං ඉත්ථිභාවං අනුපගම්ම පුරිසො භවෙය්‍ය'න්ති. චතුත්ථම්පි පත්ථෙසි: 'භන්තෙ ඉමං සංසාරදුක්ඛං අතික්කම්ම පරියොසානෙ තුම්හෙහි පත්තං අමතං පාපුණෙය්‍ය'න්ති. එවං චත්තාරො පණිධී කත්වා තං පදුමපුප්ඵකලාපං පූජෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා 'පුප්ඵසදිසො එව මෙ[7] ගන්ධො ච වණ්ණො ච හොතූ'ති ඉමං පඤ්චමං පණිධිං අකාසි. තතො පච්චෙකබුද්ධො පත්තඤ්ච පුප්ඵකලාපඤ්ච ගහෙත්වා ආකාසෙ ඨත්වා–

"ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං ඛිප්පමෙව සමිජ්ඣතු,
සබ්බෙ පූරෙන්තු චිත්තසංකප්පා චන්දො පණ්ණරසී[8] යථා"ති

ඉමාය ගාථාය සෙට්ඨිධීතාය අනුමොදනං කත්වා සෙට්ඨිධීතා මං ගච්ඡන්තං පස්සතූති අධිට්ඨහිත්වා ආකාසෙන නන්දමූලපබ්භාරං අගමාසි. සෙට්ඨිධීතාය තං පස්සන්තියා මහතී පීති උප්පජ්ජි. භවන්තරෙ

1. I & II. හොති.
2. සු. කාරං කත්වා
3. ගමිස්සතීති-සබ්බත්ථ.
4. I & II. සබ්බරසසම්පන්නෙන.
5. සු. උප්පජ්ජිස්සාමි.
6. සු. ජිගුච්ඡනීයො.
7. I & II. එවමෙව.
8. සු. පණ්ණරසො.

කතං අකුසලකම්මං අනොකාසතාය පරික්ඛීණං, විඤ්ඤම්බිලධොතතම්බ ලොහභාජනමිව සුද්ධා ජාතා, තාවදෙවස්සා පතිකුලෙ ච සබ්බො ජනො තුට්ඨො 'කිං කරොමා'ති පියවචනානි ච පණ්ණාකාරානි ච පෙසෙසි. සාමිකොපි මනුස්සෙ පෙසෙසි: 'සෙට්ඨිධීතරං සීඝං[1] අනෙථ, අහං විස්සරිත්වා උය්‍යානං ආගතො'ති. තතොප්පභුති ච තං උරෙ විලිත්තචන්දනං විය ආමුත්ත[2] මුත්තාහාරං විය පුප්ඵමාලා විය ච පියායන්තො පරිහරි. සා තත්ථ යාවතායුකං ඉස්සරියභොගයුත්තා සුඛං අනුභවිත්වා කාලං කත්වා පුරිසභාවෙන දෙවලොකෙ පදුමපුප්ඵෙ උප්පජ්ජි. සො දෙවපුත්තො ගච්ඡන්තොපි පදුමපුප්ඵගබ්භෙ එව ගච්ඡති, තිට්ඨන්තොපි-නිසීදන්තොපි-සයන්තොපි පදුමපුප්ඵගබ්භෙ[3] එව සයති. **මහාපදුමදෙවපුත්තො**ති ච නං වොහරිංසු[4]. එවං සො තෙන ඉද්ධානුභාවෙන අනුලොමපටිලොමං ඡදෙවලොකෙ එව සංසරති.

තෙන ච සමයෙන බාරාණසීරඤ්ඤො වීසති ඉත්ථිසහස්සානි හොන්ති. තාසු එකාපි පුත්තං න ලභති. අමච්චා රාජානං විඤ්ඤාපෙසුං: 'දෙව කුලවංසානුපාලකො පුත්තො ඉච්ඡිතබ්බො. අත්‍රජෙ අවිජ්ජමානෙ ඛෙත්තජොපි කුලවංසධරො හොතීතිපි ඉච්ඡිතබ්බො'ති. අථ රාජා ඨපෙත්වා මහෙසිං අවසෙසා නාටකිත්ථියො[5] සත්තාහං ධම්මනාටකං කරොථාති යථාකාමං බහි චරාපෙසි. තථාපි පුත්තං නාලත්ථ පුන අමච්චා ආහංසු: 'මහාරාජ මහෙසී නාම පුඤ්ඤෙන පඤ්ඤාය ච සබ්බඉත්ථීනං අග්ගා, අප්පෙවනාම දෙවො මහෙසියා කුච්ඡිස්මිං පුත්තං ලභෙය්‍යා'ති.[6] රාජා මහෙසියා තමත්ථං ආරොචෙසි. සා ආහ: 'මහාරාජ ඉත්ථී නාම සීලවතී සච්චවාදිනී පුත්තං ලභෙය්‍ය, හිරොත්තප්පරහිතාය කුතො පුත්තො'ති. සා පාසාදං අභිරූහිත්වා පඤ්ච සීලානි සමාදියිත්වා පුනප්පුනං ආවජ්ජති. සීලවතියා රාජධීතාය පඤ්චසීලානි ආවජ්ජෙන්තියා පුත්තපත්ථනාචිත්තෙන උප්පන්නමත්තෙන සක්කස්ස ආසනං සන්තප්පි.[7] සක්කො ආවජ්ජෙන්තො එතමත්ථං විදිත්වා සීලවතියා රාජධීතාය පුත්තවරං[8] දෙමීති ආකාසෙනාගන්ත්වා දෙවියා සම්මුඛෙ ඨිතො-කිං වරෙසි[9] දෙවීති? පුත්තං මහාරාජාති. 'දම්මි තෙ දෙවි පුත්තං, මා චින්තයී'ති වත්වා දෙවලොකං ගන්ත්වා-අත්ථි නුඛො එත්ථ ඛීණායුකොති ආවජ්ජන්තො අයං **මහාපදුමො** උපරිදෙවලොකං ගන්තුකාමො චවිස්සතී'ති[10] ඤත්වා තස්ස විමානං ගන්ත්වා-'තාත මහාපදුම මනුස්සලොකං ගච්ඡාහී'ති යාචි.

සො 'මා එවං මහාරාජ භණ, ජෙගුච්ඡො මනුස්සලොකො'ති, තාත ත්වං මනුස්සලොකෙ පුඤ්ඤං කත්වා ඉධූපපන්නො, තත්ථෙව ඨත්වා පාරමියො පූරෙතබ්බා, ගච්ඡ තාතාති. දුක්ඛො මහාරාජ ගබ්භාවාසො, න සක්කොමි

1. සු. සීඝසීඝං.
2. 1. ආවුත.
3. I & II. පදුමපුප්ඵෙහෙව.
4. I. වචනං-සු. තස්ස නාමං අකංසු
5. I. & II. ඉත්ථියො,
6. I ලභෙය්‍යාසි.
7. I & III. අථෙඩකම්පි.
8. සු. වරපුත්තං-II. පුත්තං වරං.
9. I & III. වදෙසි. [චවතීති.
10. දෙවලොකෙ උප්පජ්ජිතුං ඉතො

තත්ථ වසිතුන්ති. තාත තෙ ගබ්භාවාසො නත්ථි, තථාපි ත්වං කම්මමකාසි යථා පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තිස්සසි, ගච්ඡ තාතාති පුනප්පුනං වුච්චමානො අධිවාසෙසි. සො දෙවලොකා චවිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ සිලාපට්ට පොක්ඛරණියං පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තො. තඤ්ච රත්තිං පච්චූසසමයෙ මහෙසී සුපිනන්තෙන වීසතිඉත්ථිසහස්සපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා පොක්ඛරණියං පදුමගබ්භෙ පුත්තං ලද්ධා විය අහොසි. සා පභාතාය රත්තියා සීලානි රක්ඛමානා තත්ථ ගන්ත්වා එකං පදුමපුප්ඵං අද්දස. තං නෙව තීරෙ හොති න ගම්භීරෙ. සහදස්සනෙනෙව චස්සා තත්ථ පුත්තසිනෙහො උප්පජ්ජි. සා සයං එව ඔතරිත්වා[1] තං පුප්ඵං අග්ගහෙසි. පුප්ඵෙ ගහිතමත්තෙ යෙව පත්තානි විකසිංසු. තත්ථ සුවණ්ණපටිමං විය දාරකං අද්දස. දිස්වා 'පුත්තො මෙ ලද්ධො'ති සද්දං නිච්ඡාරෙසි. මහාජනො සාධුකාරසහස්සානි පවත්තෙසි. රඤ්ඤො පෙසෙසි. රාජා සුත්වා කත්ථ ලද්ධොති පුච්ඡිත්වා ලද්ධොකාසං ච සුත්වා උය්‍යානඤ්ච පොක්ඛරණී ච පදුමඤ්ච අම්හාකංයෙව. තස්මා අම්හාකං ඛෙත්තෙ ජාතත්තා ඛෙත්තජො නාමායං පුත්තොති වත්වා නගරං පවෙසෙත්වා වීසතිසහස්සඉත්ථියො ධාතිකිච්චං කාරෙසි. යා .යා කුමාරස්ස විඤ්ඤාපෙත්වා පණීතං පණීතං[2] ඛාදනීයං ඛාදාපෙති, සා සහස්සං ලභති. සකලබාරණසී චලිතා, සබ්බො ජනො කුමාරස්ස පණ්ණාකාරසහස්සානි පෙසෙසි. කුමාරො තං තං අතිනෙත්වා ඉමං ඛාද, ඉමං භුඤ්ජාති වුච්චමානො භොජනෙන උබ්බාළ්හො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා ගොපුරද්වාරං ගන්ත්වා ලාඛාගුළකෙන කීළති.

තදා අඤ්ඤතරො පච්චෙකබුද්ධො බාරාණසිං නිස්සාය ඉසිපතනෙ වසති. සො කාලස්සෙව වුට්ඨාය සෙනාසනවත්ත-සරීරපරිකම්ම-මනසිකාරාදීනි සබ්බකිච්චානි කත්වා පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො-අජ්ජ කත්ථ භික්ඛං ගහෙස්සාමීති ආවජ්ජෙන්තො කුමාරකස්ස සම්පත්තිං දිස්වා-'එස පුබ්බෙ කිං කම්මං කරී'ති වීමංසන්තො මාදිසස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා චතස්සො පත්ථනා පත්ථෙසි. තස්ස[3] තිස්සො සිද්ධා. එකා තාව න සිද්ධා[4]. තස්ස[5] උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙස්සාමී'ති[6] භික්ඛාචාරවසෙන කුමාරස්ස සන්තිකං අගමාසි. කුමාරො තං දිස්වා-සමණ සමණ මා ඉධ ආගඤ්ඡි, ඉමෙ හි තම්පි ඉදං ඛාද, ඉදං භුඤ්ජාති වදෙය්‍යුන්ති[7] ආහ. සො එකවචනෙනෙව තතො නිවත්තිත්වා අත්තනො සෙනාසනං ආගමාසි[8] කුමාරො පරිජනං ආහ: අයං සමණො මයා වුත්තමත්තෙයෙව නිවත්තො,[9] කුද්ධො නුඛො මමාති? සො-තෙහි 'පබ්බජිතා නාම න කොධපරායණා හොන්ති, පරෙන පසන්නමනෙන යං දින්නං තෙන යාපෙන්තී'ති වුච්චමානොපි රුට්ඨො[10] එව මමා 'යං සමණො, ඛමාපෙස්සාමි තන්ති මාතාපිතූනං ආරොචෙත්වා හත්ථිං අභිරූ

1. සු. සාමං එව පවිසිත්වා,
2. සු. රුචිංඤත්වා පණීතපණීතං.
3. සු: තත්ථ.
4. II. සිජ්ඣති.
5. I & II තත්ථ.
6. සු. දස්සෙමි.
7. සු. ඛාදෙය්‍යුන්ති.
8. සු. පාවිසි.
9. I. න නිවත්තො.
10. II & IV දුට්ඨො එවරූපො නාම.

හුත්වා මහතා රාජානුභාවෙන ඉසිපතනං ගන්ත්වා මිගයූථං දිස්වා පුච්ඡි: කිංනාමා එතෙති. එතෙ සාමි මිගා නාමාති. එතෙසං ඉමං ඛාදථ, ඉමං භුඤ්ජථ, ඉමං සායථාති වත්වා පටිජග්ගන්තා අත්ථි නත්ථීති?. න සාමි, යත්ථ තිණොදකං සුලභං තත්ථ වසන්තීති. කුමාරො–යථා ඉමෙ අරක්ඛියමානාව යත්ථ ඉච්ඡන්ති තත්ථ වසන්ති, කදා නු ඛො අහම්පි එවං වසෙය්‍යන්ති එතං ආරම්මණං අග්ගහෙසි. පච්චෙකබුද්ධොපි තස්ස ආගමනං ඤත්වා සෙනාසනමග්ගඤ්ච චංකමණඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කත්වා එකවිතික්ඛිත්තුං චඞ්කමිත්වා පදනික්ඛෙපං දස්සෙත්වා නික්ඛමණපදනික්ඛෙපං අදස්සෙත්වා අඤ්ඤත්‍ර අගමාසි. කුමාරො තත්ථ ගන්ත්වා තං පදෙසං සම්මජ්ජිතං[1] මට්ඨං කතං දිස්වා වසති මඤ්ඤෙ එත්ථ සො පච්චෙකබුද්ධොති පරිජනෙන භාසිතං සුත්වා ආහ: පාතොපි සො සමණො රුක්ඛො,[2] ඉදානි හත්ථිඅස්සාදීහි අත්තනො ඔකාසං අක්කන්තං දිස්වා සුට්ඨුතරං රුස්සෙය්‍ය,[3] ඉධෙව තුම්හෙ තිට්ඨථාති හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ එකකොව සෙනාසනං පවිට්ඨො වත්තසීසෙන සුසම්මට්ඨොකාසෙ පදනික්ඛෙපං දිස්වා නායං[4] සමණො එත්ථ චඞ්කමන්තො වෙජ්ජාදිකම්මං[5] චින්තෙසි, අද්ධායං අත්තනො හිතමෙව චින්තෙසි මඤ්ඤෙති පසන්නමානසො චඞ්කමං අභිරුහිත්වා දූරීකතපුථුවිතක්කො ගන්ත්වා පාසාණඵලකෙ නිසීදිත්වා සඤ්ජාත(පීතිපාමොජ්ජො) එකකො හුත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිඤාණං අධිගන්ත්වා පුරිමනයෙනෙව පුරොහිතෙන කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ගගනතලෙ නිසින්නො ඉමං ගාථමභාසි.

තත්ථ **මිගොති** මෙ මිගා: තිණමිගො පසදමිගොති ච, අපි ච සබ්බෙසං ආරඤ්ඤිකචතුප්පදානං එතං අධිවචනං. ඉධ පන[6] පසදමිගො අධිප්පෙතොති වදන්ති. **අරඤ්ඤම්හීති** ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසං අරඤ්ඤං, ඉධ පන උය්‍යානං අධිප්පෙතං, තස්මා උය්‍යානම්හීති වුත්තං හොති. **අබද්ධො**[7]ති රජ්ජුබන්ධනාදීහි අබද්ධො; එතෙන විස්සත්ථචරියං දීපෙති. **යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරායාති** යෙන යෙන දිසාභාගෙන ගන්තුමිච්ඡති, තෙන තෙන දිසාභාගෙන ගොචරත්ථං ගච්ඡති; වුත්තම්පි චෙතං භගවතා: "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤෙ පවනෙ චරමානො විස්සත්ථො[8] ගච්ඡති විස්සත්ථො තිට්ඨති විස්සත්ථො නිසීදති විස්සත්ථො සෙය්‍යං කප්පෙති.[9] තං කිස්ස හෙතු? අනාපාථගතො භික්ඛවෙ ලුද්දස්ස. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි-පෙ-පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අන්ධමකාසි මාරං, අපදං වධිත්වා මාරචක්ඛුං[10] අදස්සනං ගතො පාපිමතො"ති[a] විත්ථාරො. **සෙරිතන්ති**

1. සු, I & II. සම්මජ්ජිත්වා.
2. I. දුස්සති.
3. I & IV. දූසෙය්‍ය.
4. I & III. සොදනායං.
5. සු: වණිජ්ජාදිකම්මං.
6. I & II. අපිච.
7. I & IV. අබන්ධො.
8. I & III. විසත්ථො.
9. I & III. සයති.
10. සු. I & II. මාරස්ස චක්ඛුං.
a. ම: නි-අරියපරියෙසන සුත්ත.

සච්ඡන්දවුත්තිතං අපරායත්තකතං වා;[1] ඉදං වුත්තං හොති: *යථා මිගො අරඤ්ඤම්හි අබද්ධො[2] යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය, කදා නුඛො අහම්පි තණ්හාබන්ධනං ඡින්දිත්වා එවං ගච්ඡෙය්‍යන්ති **විඤ්ඤූ පණ්ඩිතො නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො එකො චරෙ**ති.

මිගොඅරඤ්ඤගාථාවණ්ණනා.

---

2. 6.

ආමන්තනා හොතීති කා උප්පත්ති?, බාරාණසීරඤ්ඤො කිර මහාඋපට්ඨානසමයෙ අමච්චා උපසඞ්කමිංසු. තෙසු එකො අමච්චො 'දෙව සොතබ්බං අත්ථී'ති එකමන්තං ගමනං යාචි. සො උට්ඨායා'සනා අගමාසි. පුන එකො මහාඋපට්ඨානෙ නිසින්නං යාචි, එකො හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නං, එකො අස්සපිට්ඨියං නිසින්නං, එකො සුවණ්ණරථෙ නිසින්නං, එකො සිවිකාය නිසීදිත්වා උය්‍යානං ගච්ඡන්තං[3] යාචි. රාජා තතො ඔරුහිත්වා අගමාසි. අපරො ජනපදචාරිකං ගච්ඡන්තං යාචි. තස්සපි වචනං සුත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ එකමන්තං අගමාසි. එවං සො තෙහි නිබ්බින්නො හුත්වා පබ්බජි. අමච්චා ඉස්සරියෙන වඩ්ඪන්ති. තෙසු එකො ගන්ත්වා රාජානං ආහ: අසුකං නාම මහාරාජ ජනපදං මය්හං දෙහීති. රාජා 'නං ඉත්ථන්නාමො භුඤ්ජතී'ති භණති. සො රඤ්ඤො වචනං අනාදියිත්වා 'ගච්ඡාමහං තං[4] ජනපදං ගහෙත්වා භුඤ්ජාමී'ති තත්ථ ගන්ත්වා කලහං කත්වා පුන උභොපි රඤ්ඤො සන්තිකං ආගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං[5] දොසං ආරොපෙන්ති.[6] රාජා 'න සක්කා ඉමෙ තොසෙතු'න්ති තෙසං ලොභෙ ආදීනවං දිස්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. සො පුරිමනයෙන ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තස්සත්ථො: **සහායමජ්ඣෙ** ඨිතස්ස දිවාසෙය්‍යසඞ්ඛාතෙ **වාසෙ** ච මහාඋපට්ඨානසඞ්ඛාතෙ **ඨානෙ** ච උය්‍යානගමනසඞ්ඛාතෙ **ගමනෙ** ච ජනපදචාරිකාසඞ්ඛාතාය **චාරිකාය** ච-ඉදං මෙ සුණ, ඉදං මෙ දෙහීති ආදිනා නයෙන තථා තථා **ආමන්තනා හොති**, තස්මා අහං තත්ථ නිබ්බිජ්ජිත්වා[7] යා'යං අරියජනසෙවිතා අනෙකානිසංසා එකන්තසුඛා, එවං සන්තෙපි ලොභාභිභූතෙහි සබ්බකාපුරිසෙහි අනභිපත්ථිතා පබ්බජ්ජා, තං **අනභිජ්ඣිතං,** පරෙසං අවසවත්තනෙන ධම්ම[8] පුග්ගලවසෙන **සෙරිතඤ්ච පෙක්ඛමානො** විපස්සනං ආරභිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබොධිං අධිගතොස්මීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආමන්තනාගාථාවණ්ණනා.

---

1. සුඃ නිඃ අපරායත්තභාවං.
2. I & II. අබන්ධො.
3. සුඃ නිඃ දිස්වා.
4. I & III. ගච්ඡන්තො මහන්තං.
5. සුඃ නිඃ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස.
6. I II & සුඃ නිඃ ආරොචෙන්ති.
7. I & IV. නිපජ්ජිත්වා
8. I. සබ්බ.

* සුත්තනිපාතට්ඨකථායං පන අපරෙ පාඨාප්‍යත්‍ර දිස්සන්ති.

2. 7.

ඛිඩ්ඩාරතීති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර එකපුත්තකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. **තස්ස** එකපුත්තකො[1] පියො හොති මනාපො පාණසමො. රාජා සබ්බිරියාපථෙසු පුත්තකං ගහෙත්වාව වත්තති. එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො[2] තං ඨපෙත්වා ගතො. කුමාරො තං දිවසං උප්පන්නෙන ව්‍යාධිනා මතො. අමච්චා 'පුත්තසිනෙහෙන රඤ්ඤො හදයම්පි ඵලෙය්‍යා'ති අනාරොචෙත්වා තං ඣාපෙසුං. රාජා උය්‍යානෙ සුරාමදෙන මත්තො පුත්තං නෙව සරි. තථා දුතියදිවසෙපි නහානභොජනවෙලාසු. අථ භුත්තාවී නිසින්නො සරිත්වා පුත්තං මෙ ආනෙථාති ආහ. **තස්ස** අනුරූපෙනෙව විධානෙන තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. තතො සොකාභිභූතො නිසින්නො එවං යොනිසො මනසාකාසි: "ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතී"ති. එවං අනුක්කමෙන පටිච්චසමුප්පාදං සම්මසන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. සෙසං සංසග්ගගාථාවණ්ණනාය වුත්තසදිසමෙව ඨපෙත්වා ගාථාපදත්ථවණ්ණනං.

අත්ථවණ්ණනා[3] පන: **ඛිඩ්ඩා**ති කීළනා; සා දුවිධා හොති: කායිකා ච වාචසිකා ච. කායිකා නාම "හත්ථීහිපි කීළන්ති අස්සෙහිපි ධනූහිපි ථරූහිපී"ති එවමාදි, වාචසිකා "ගීතං සිලොකභණනං මුඛභෙරී"ති එවමාදි. **රතී**ති පඤ්චකාමගුණරති; **විපුල**න්ති යාව අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච ඨානෙන සකලත්තභාව[4]බ්‍යාපකං; සෙසං පාකටමෙව. අනුසන්ධියොජනාපි චෙත්ථ සංසග්ගගාථාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. තතො පරඤ්ච සබ්බං.

ඛිඩ්ඩාරති ගාථාවණ්ණනා.

---

2. 8.

චාතුද්දිසොති කා උප්පත්ති?, පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පඤ්ච පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා[5]. තතො චවිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසීරාජා අහොසි, සෙසා පකතිරාජානො. තෙ චත්තාරොපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබුද්ධා හුත්වා නන්දමූලපබ්භාරෙ වසන්තා එකදිවසං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය වංසකළීරගාථායං වුත්තනයෙනෙව අත්තනො කම්මඤ්ච සහායඤ්ච ආවජ්ජෙත්වා ඤත්වා බාරාණසීරඤ්ඤො උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙතුං ඔකාසං ගවෙසන්ති. සො ච රාජා තික්ඛත්තුං රත්තියා උබ්බිජ්ජති. භීතො විස්සරං කරොති. මහාතලෙ ධාවති. පුරොහිතෙන කාලස්සෙව වුට්ඨාය සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡිතොපි 'කුතො මෙ ආචරිය සුඛ'න්ති සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. පුරොහිතොපි අයං රොගො[6] න සක්කා යෙන කෙනචි උද්ධවිරෙචනාදිනා භෙසජ්ජ

1. සු: නි: අහොසි.
2. I & III. උපගච්ඡන්තො.
3. සු: නි: අත්ථවණ්ණනායං.
4. III. සකලත්තභාවෙ
5. සු: නි: උප්පන්නා.
6. I II & III. අරොගො.

කම්මෙන විනෙතුං, මය්හං පන ඛාදනුපායො උප්පන්නොති චින්තෙත්වා රජ්ජහානි ජීවිතන්තරායාදීනං පුබ්බනිමිත්තං එතං මහාරාජාති රාජානං සුට්ඨුතරං උබ්බෙජෙත්වා තස්ස වූපසමත්ථං එත්තකෙ ච එත්තකෙ ච හත්ථිඅස්සරථාදයො හිරඤ්ඤසුවණ්ණඤ්ච දක්ඛිණං දත්වා යඤ්ඤං යජිතබ්බන්ති යඤ්ඤයජනෙ සමාදපෙසි.

තතො පච්චෙකබුද්ධා අනෙකානි පාණසහස්සානි යඤ්ඤත්ථාය සම්පිණ්ඩියමානානි දිස්වා එතස්මිං කම්මෙ කතෙ දුබ්බොධනෙය්‍යො භවිස්සති[1] 'හන්ද නං පටිගච්චෙව ගන්ත්වා පෙක්ඛාමාති වංසකළීරගාථාය වුත්තනයෙනෙව ආගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරමානා රාජඞ්ගණෙ පටිපාටියා[2] අගමංසු. රාජා සීහපඤ්ජරෙ ඨිතො රාජඞ්ගණං ඔලොකයමානො තෙ අද්දක්ඛි, සහ දස්සනෙනෙව චස්ස සිනෙහො උප්පජ්ජි. තතො තෙ පක්කොසාපෙත්වා ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා සක්කච්චං භොජෙත්වා කතභත්තකිච්චෙ 'කෙ තුම්හෙ'ති පුච්ඡි. මයං මහාරාජ **චාතුද්දිසා** නාමාති. ඉමස්ස කො අත්ථොති?, චතූසු දිසාසු කත්ථචි කුතො භයං වා චිත්තුත්‍රාසො වා අම්හාකං නත්ථි මහාරාජාති. භන්තෙ තුම්හාකං තං භයං කිං කාරණං න හොතීති? මයං මහාරාජ මෙත්තං භාවෙම, කරුණං භාවෙම, මුදිතං භාවෙම, උපෙක්ඛං භාවෙම, තෙන නො තං භයං න හොතීති වත්වා උට්ඨායාසනා අත්තනො වසනට්ඨානං[3] අගමංසු. තතො රාජා චින්තෙසි: ඉමෙ සමණා මෙත්තාදිභාවනාය භයං න හොතීති භණන්ති. බ්‍රාහ්මණා පන අනෙකසහස්සපාණවධං වණ්ණයන්ති. කෙසං නුඛො වචනං සච්චන්ති?, අථස්ස එතදහොසි: සමණා සුද්ධෙන අසුද්ධං ධොවන්ති. බ්‍රාහ්මණා පන අසුද්ධෙන අසුද්ධං. න සක්කා ඛො පන අසුද්ධෙන අසුද්ධං ධොවිතුං. පබ්බජිතානං එව වචනං සච්චන්ති. සො 'සබ්බෙ සත්තා සුඛී හොන්තු'ති ආදිනා නයෙන මෙත්තාදයො චත්තාරොපි බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා හිතඵරණෙන ච තෙන[4] අමච්චෙ ආණාපෙසි: සබ්බෙ පාණෙ මුඤ්චථ, සීතානි පානීයානි පිවන්තු, හරිතානි තිණානි ඛාදන්තු, සීතො ච වාතො තෙසං උපවායතූති. තෙ තථා අකංසු. තතො රාජා කල්‍යාණමිත්තානං වචනෙන පාපකම්මතො මුත්තොම්හීති තත්ථෙව නිසින්නො විපස්සිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි, අමච්චෙහි ච භොජනවෙලායං භුඤ්ජ මහාරාජ කාලොති වුත්තෙ නා'හං රාජාති පුරිමනයෙනෙව සබ්බං වත්වා ඉමං උදානබ්‍යාකරණගාථං අභාසි.

තත්ථ-**චාතුද්දිසොති** චතූසු දිසාසු යථාසුඛවිහාරී, "එකං දිසං ඵරිත්වා විහරතී"ති[a] ආදිනා වා නයෙන බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාය ඵරිතා චතස්සො දිසා අස්ස සන්තීතිපි=චාතුද්දිසො; තාසු චතූසු දිසාසු කත්ථචි සත්තෙ වා සංඛාරෙ වා භයෙන න පටිහඤ්ඤතී'ති=**අප්පටිඝො; සන්තුස්සමානොති** ද්වාදසවිධස්ස සන්තොසස්ස වසෙන සන්තුස්සකො ච; **ඉතරීතරෙනාති**

1, සු: නි: හොති. 2. සු: නි: පාළියා. 3. සු: නි: වසතිං. 4. සු: නි: හිතඵරණචිත්තෙන.
a. තිකඞ්ගුත්තර-මහාවග්ග,

උච්චාවචෙන පච්චයෙන; **පරිස්සයානං සහිතා අච්ඡම්භීති** එත්ථ පරිසහන්ති කායචිත්තානි පරිහාපෙන්ති වා තෙසං සම්පත්තිං තානි වා පටිච්ච සයන්තීති=**පරිස්සයා;** බාහිරානං සීහබ්‍යග්ඝාදීනං අබ්භන්තරානඤ්ච කාමච්ඡන්දාදීනං කායචිත්තුපද්දවානං **එතං** අධිවචනං; තෙ පරිස්සයෙ අධිවාසනඛන්තියා ච විරියාදීහි ධම්මෙහි ච සහතීති=**පරිස්සයානං සහිතා;** ථද්ධ[1]භාවකරභයාභාවෙන **අච්ඡම්භී;** කිං වුත්තං හොති? යථා තෙ චත්තාරො සමණා, එවං ඉතරීතරෙන පච්චයෙන සන්තුස්සමානො, එත්ථ පටිපත්තිපදට්ඨානෙ සන්තොසෙ ඨිතො චතූසු දිසාසු මෙත්තාදිභාවනාය චාතුද්දිසො සත්තසංඛාරෙසු පටිහනනකභයාභාවෙන අප්පටිඝො ච හොති, සො චාතුද්දිසත්තා වුත්තප්පකාරානං පරිස්සයානං සහිතා අප්පටිඝත්තා අච්ඡම්භී ච හොතීති එවං පටිපත්තිගුණං දිස්වා යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති. අථවා තෙ සමණා විය සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන වුත්තනයෙන චාතුද්දිසො හොතීති ඤත්වා එවං චාතුද්දිසභාවං පත්ථයන්තො යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා අධිගතොම්හි, තස්මා අඤ්ඤෙපි ඊදිසං ඨානං පත්ථයමානො චාතුද්දිසතාය පරිස්සයානං සහිතා අප්පටිඝතාය ච අච්ඡම්භී හුත්වා **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති.** සෙසං වුත්තනයමෙව.

චාතුද්දිසගාථාවණ්ණනා.

---

2. 9.

දුස්සඞ්ගහාති කා උප්පත්ති?, බාරාණසිරඤ්ඤො කිර අග්ගමහෙසී කාලමකාසි. තතො වීතිවත්තෙසු සොකදිවසෙසු[2] එකදිවසං අමච්චා-රාජූනං නාම තෙසු තෙසු කිච්චෙසු අග්ගමහෙසී අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බා, සාධු දෙවො අඤ්ඤම්පි දෙවිං ආනෙතූති යාචිංසු. රාජා තෙන හි භණෙ ජානාථාති ආහ. තෙ පරියෙසන්තා සාමන්තරජ්ජෙ රාජා මතො තස්ස දෙවී රජ්ජං අනුසාසති, සා ච ගබ්භිනී අහොසි,[3] අමච්චා අයං රඤ්ඤො අනුරූපාති ඤත්වා තං යාචිංසු. සා ගබ්භිනී නාම මනුස්සානං අමනාපා හොති, සචෙ ආගමෙථ යාව විජායාමි, එවං සාධු,[4] නො චෙ අඤ්ඤං පරියෙසථාති ආහ. තෙ එතමත්ථං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා[5] ගබ්භිනීපි හොතු, ආනෙථාති ආහ. තෙ ආනෙසුං. රාජා තං අභිසිඤ්චිත්වා සබ්බං මහෙසියා භොගං අදාසි, තස්සා පරිජනඤ්ච නානාවිධෙහි පණ්ණාකාරෙහි සංගණ්හාති. සා කාලෙන පුත්තං විජායි. තම්පි රාජා අත්තනො පුත්තං විය සබ්බිරියාපථෙසු අංකෙ ච උරෙ ච කත්වා[6] විහරති. තදා දෙවියා පරිජනා චින්තෙසුංඃ රාජා අතිවිය සංගණ්හාති කුමාරං, අවිස්සාසනීයානි රාජහදයානි,[7] හන්ද නං පරිභින්දිස්සාමාති. තතො කුමාරං ආහංසුඃ ත්වං තාත

1. සුඃ නිඃ අථඩ.
2. I & III සොකෙසු
3. සුඃ නිඃ හොති.
4. සුඃ නි; හොතු.
5. I. II & III, රඤ්ඤො.
6. I & II. නෙත්වා.
7. I. II, III & IV. සංගණ්හාති කුමාරෙ අතිව විස්සාසං කරොති.

අම්හාකං රඤ්ඤො පුත්තො, න ඉමස්ස රඤ්ඤො පුත්තො, මා එත්ථ විස්සාසං ආපජ්ජීති. අථ කුමාරො එහි පුත්තාති රඤ්ඤා වුච්චමානොපි භයේන[1] ආකඞ්ඛියමානොපි පුබ්බෙ විය රාජානං න අල්ලීයති. රාජා කිං කාරණන්ති වීමංසන්තො තං පවත්තිං ඤත්වා[2] එතෙ මයා සඞ්ගහීතාපි පටිකූලවත්තිනො එවාති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිතො. රාජා පබ්බජිතොති අමච්චපරිජනාපි බහූ පබ්බජිංසු. සපරිජනො රාජා පබ්බජිතොති මනුස්සා පණීතෙ පච්චයෙ උපනෙන්ති. රාජා පණීතෙ පච්චයෙ යථාවුඩ්ඪං දාපෙසි. තත්ථ යෙ සුන්දරං ලභන්ති, තෙ තුස්සන්ති, ඉතරෙ උජ්ඣායන්ති: මයං පරිවෙණාදීනි සම්මජ්ජන්තා සබ්බකිච්චානි ච කරොන්තා ලූඛභත්තං ජිණ්ණවත්ථඤ්ච ලභාමාති. සො තං ඤත්වා ඉමෙ[3] යථාවුඩ්ඪං දීයමානාපි[4] උජ්ඣායන්ති, අහො දුස්සඞ්ගහා පරිසාති පත්තචීවරමාදාය එකොව අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තත්ථ ආගතෙහි ච කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථමභාසි. සා අත්ථතො පාකටා එව.

අයං පන යොජනා: **දුස්සඞ්ගහා පබ්බජිතාපි එකෙ** යෙ අසන්තොසාභිභූතා; තථා විධා එව[5] වා **අථො ගහට්ඨා ඝරමාවසන්තා,** එතාහං දුස්සඞ්ගහභාවං ජිගුච්ඡන්තො[6] විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

දුස්සඞ්ගහ ගාථා වණ්ණනා.

---

2. 10.

ඔරොපයිත්වාති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර චාතුමාසිකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා ගිම්හානං පඨමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො. තත්ථ රමණීයෙ භූමිභාගෙ නීලඝනපත්තසඤ්ඡන්නං කොවිළාරරුක්ඛං දිස්වා කොවිළාරමූලෙ මම සයනං පඤ්ඤපෙථාති වත්වා උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායණ්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙසි. පුන ගිම්හානං මජ්ඣිමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො. තදා කොවිළාරො පුප්ඵිතො හොති. තදාපි තථෙව අකාසි. පුන ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ ගතො. තදා කොවිළාරො සංඡින්නපත්තො සුක්ඛරුක්ඛො විය අහොසි.[7] තදාපි රාජා අදිස්වාව තං රුක්ඛං පුබ්බපරිචයෙන තත්ථෙව සෙය්‍යං ආණාපෙසි. අමච්චා ජානන්තාපි රඤ්ඤො ආණත්තියා[8] තත්ථ සයනං පඤ්ඤපෙසුං. සො උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායණ්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙන්තො තං රුක්ඛං දිස්වා අයං පුබ්බෙ සඤ්ඡන්නපත්තො මණිමයො විය අභිරූපදස්සනො අහොසි, තතො මණිවණ්ණසාඛන්තරෙ ඨපිතපවාළඞ්කුරසදිසෙහි පුප්ඵෙහි

1. සු: නි: භයෙන ගහෙත්වා.
2. සු: නි: අථ.
3. සු: නි: අපරෙ.
4. සු: නි: දීයමානෙපි.
5. I & II. එවං.
6. I & II. දිස්වා ගච්ඡන්තො.
7. I & II, හොති.
8. සු: නි: ආණත්ති තත්ථෙව,

සස්සිරිකවරදස්සනො අහොසි. මුත්තජාලසදිසවාලිකාකිණ්ණො චස්ස හෙට්ඨා භූමිභාගො බන්ධනාපමුත්තපුප්ඵසඤ්ඡන්නො රත්තකම්බලසන්ථතො විය අහොසි. සො නාම අජ්ජ සුක්ඛරුක්ඛො විය සාඛාමත්තාව සෙසො ඨිතො, අහො ජරාය උපහතොව හඞෙගාති[1] විනෙත්වා අනුප්පාදිතත්තම්පි තාව ජරාය හඤ්ඤති, කිමඞ්ග පන උප්පාදිතත්තාති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තදනුසාරෙනෙව සබ්බසංඛාරෙ දුක්ඛතො අනත්තතො ච විපස්සන්තො අහො වතා'හම්පි සංසීන[2] පත්තො කොවිළාරො විය අපගතගිහිබ්‍යඤ්ජනො භවෙය්‍යන්ති පත්ථයමානො අනුපුබ්බෙන තස්මිං සයනතලෙ දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නො යෙව විපස්සිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තතො ගමනකාලෙ අමච්චෙහි 'කාලො දෙව ගන්තු'න්ති වුත්තෙ න'හං රාජාති ආදීනි වත්වා පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ-**ඔරොපයිත්වා**ති අපනෙත්වා; **ගිහිබ්‍යඤ්ජනානී**ති කෙසමස්සු ඔදාතවත්ථාලඞ්කාරමාලාගන්ධවිලෙපනපුත්තදාරදාසිදාසාදීනි; එතානි හි ගිහීභාවං බ්‍යඤ්ජයන්ති, තස්මා **ගිහිබ්‍යඤ්ජනානී**ති වුච්චන්ති. **සංසීන**[3] **පත්තො**ති පතිතපත්තො; **ඡෙත්වානා**ති මග්ගඤාණෙන ඡින්දිත්වා; **වීරො**ති මග්ගවිරියෙන සමන්නාගතො; **ගිහිබන්ධනානී**ති කාමබන්ධනානි; කාමා හි ගිහීනං බන්ධනානි. අයං තාව පදත්ථො.

අයං පන අධිප්පායො: අහො වතාහම්පි ඔරොපයිත්වා ගිහීබ්‍යජනානි සංසීන[3] පත්තො යථා කොවිළාරො භවෙය්‍යන්ති එවං චින්තයමානො විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කොවිළාර ගාථා වණ්ණනා

පඨමවග්ගො.

---

2. 11. 12.

සචෙ ලභෙථාති කා උප්පත්ති?, පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ වෙ පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසංවස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නා. තතො චවිත්වා ජෙට්ඨකො බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො, කණිට්ඨො පුරොහිතස්ස පුත්තො අහොසි. තෙ එකදිවසං යෙව පටිසන්ධිං ගහෙත්වා එකදිවසමෙව මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා සහපංසුකීළකා[4] සහායකා අහෙසුං. පුරොහිතපුත්තො පඤ්ඤවා අහොසි. සො රාජපුත්තං ආහ: සම්ම ත්වං තව පිතුනො අච්චයෙන රජ්ජං ලභිස්සසි, අහං පුරොහිතට්ඨානං. සුසික්ඛිතෙන ච සුඛං රජ්ජං අනුසාසිතුං සක්කා, එහි සිප්පං උග්ගණ්හිස්සාමා'ති. තතො උභොපි යඤ්ඤොපවීත කණ්ඨා[5] හුත්වා ගාම

1. සුඃ නිඃ වරකොවිළාරොති. 3. 1 &III සඤ්ජන්න.
2. I & III. සඤ්ජන්න. 4, I II & III, කීළිතා, 5. I & II. යඤ්ඤොපචිතකම්මා.

නිගාමාදිසු භික්ඛං චරමානා පච්චන්තජනපදගාමං ගතා. තඤ්ච ගාමං පඤ්ච පච්චෙකබුද්ධා භික්ඛාචාරවෙලාය පවිසන්ති.[1] තත්ථ මනුස්සා පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා උස්සාහජාතා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා පණීතං ඛාදනීයං භොජනීයං උපනාමෙන්ති මානෙන්ති පූජෙන්ති. තෙසං එතද හොසි: අම්හෙහි සදිසා උච්චාකුලීනා නාම නත්ථි. අථ ච[2] පනිමෙ මනුස්සා යදි ඉච්ඡන්ති අම්හාකං භික්ඛං දෙන්ති, යදි න ඉච්ඡන්ති න දෙන්ති. ඉමෙසං පන පබ්බජිතානං එවරූපං සක්කාරං කරොන්ති. අද්ධා එතෙ කිඤ්චි සිප්පං ජානන්ති. හන්ද මයං සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හාමාති. තෙ මනුස්සෙසු පටික්කන්තෙසු ඔකාසං ලභිත්වා භන්තෙ තුම්හෙ සිප්පං ජානාථ, තං අම්හෙපි සික්ඛාපෙථාති යාචිංසු. පච්චෙකබුද්ධා 'න සක්කා අපබ්බජිතෙන සික්ඛිතු'න්ති ආහංසු. තෙ පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජිංසු. තතො තෙසං පච්චෙකබුද්ධා එවං වො නිවාසෙතබ්බං, එවං පාරුපිතබ්බ'න්ති ආදිනා නයෙන ආභිසමාචාරිකං ආචික්ඛිත්වා ඉමස්ස සිප්පස්ස එකීභාවාභිරති නිප්ඵත්ති, තස්මා එකෙනෙව නිසීදිතබ්බං, එකෙන චඞ්කමිතබ්බං, එකෙන ඨාතබ්බං, එකෙන සයිතබ්බන්ති පාටියෙක්කං පණ්ණසාලං අදංසු. තතො තෙ අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිසීදිංසු. පුරොහිත පුත්තො නිසින්නකාලතොප්පභුති චිත්තසමාධානං ලද්ධා ඣානං පිලභි. රාජපුත්තො මුහුත්තෙනෙව උක්කණ්ඨිතො තස්ස සන්තිකං ආගතො. සො තං දිස්වා කිං සම්මාති පුච්ඡි. උක්කණ්ඨිතොම්හීති ආහ. තෙන හි ඉධ නිසීදාති. සො තත්ථ මුහුත්තං නිසීදිත්වා ආහ: ඉමස්ස කිර සම්ම සිප්පස්ස එකීභාවාභිරති නිප්ඵත්තීති. පුරොහිතපුත්තො- එවං සම්ම, තෙන හි ත්වං අත්තනො නිසින්නොකාසං එව ගච්ඡ, උග්ගණ්හිස්සාමි ඉමස්ස සිප්පස්ස නිප්ඵත්ති'න්ති ආහ. සො ගන්ත්වා පුනපි මුහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො පුරිමනයෙනෙව තික්ඛත්තුං ආගතො. තතො තං පුරොහිතපුත්තො තථෙව උය්‍යොජෙත්වා තස්මිං ගතෙ චින්තෙසි: අයං අත්තනො කම්මඤ්ච හාපෙති මමං ච ඉධා'භික්ඛණං ආගච්ඡන්තොති[3] සො පණ්ණසාලතො නික්ඛම්ම අරඤ්ඤං පවිට්ඨො, ඉතරො අත්තනො පණ්ණසාලාය නිසින්නො පුනපි මුහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා ඉතො චිතො ච මග්ගන්තොපි තං අදිස්වා චින්තෙසි: යො ගහට්ඨකාලෙ පණ්ණාකාරං ආදාය ආගතොපි මං දට්ඨුං නාලභි.[4] සො'දානි මයි ආගතෙ දස්සනම්පි අදාතුකාමො අපක්කමි. අහො රෙ චිත්ත[5] න ලජ්ජසි යං මං චතුක්ඛත්තුං ඉධා'නෙසි, න සොදානි තෙ වසෙ වත්තිස්සාමි, අඤ්ඤදත්ථු තං යෙව මම වසෙ වත්තාපෙස්සාමීති අත්තනො සෙනාසනං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. ඉතරොපි විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා තත්ථෙව අගමාසි, තෙ උභොපි මනොසිලා තලෙ නිසීදිත්වා පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං ඉමා උදානගාථායො අභාසිංසු.

1. I II & IV. පවිසිංසු. 3. I & II. ආගච්ඡති.
2. I & II. අපිච. 4. සු: කි: නාලභති 5. I. චිත්ත.

තත්‍ථ **නිපකන්ති** පකතිනිපුණං[1] පණ්ඩිතං කසිණපරිකම්මාදිකුසලං; **සාධුවිහාරින්ති** අප්පණාවිහාරෙන වා උපචාරෙන වා සමන්නාගතං; **ධීරන්ති** ධිතිසම්පන්නං; තත්‍ථ නිපකත්තෙන ධිතිසම්පදා වුත්තා. ඉධ පන ධිතිසම්පන්නමෙවාති[2] අත්‍ථො. **ධිතීති**[3] අසිථිලපරක්කමතා; "කාමං තචො ච නහාරු ච"ති[a] එවං පවත්තවිරියස්සෙතං අධිවචනං. අපිච ධික්කතපාපොතිපි ධීරො. **රාජාව රට්ඨං විජිතං පහායාති** යථා[4] පති[5]රාජා විජිතං රට්ඨං අනත්‍ථාවහන්ති ඤත්‍වා රජ්ජං පහාය එකො චරති, එවං බාලසහායං පහාය එකො චරෙ; අථවා **රාජාව රට්ඨන්ති** යථා සුතසොමො රාජා රට්ඨං විජිතං පහාය එකො චරි, යථා ච මහාජනකො රාජා, එවං එකො චරෙති අයම්පි තස්ස අත්‍ථො. සෙසං වුත්තානුසාරෙන සක්කා ජානිතුන්ති න විත්‍ථාරිතං.

සහාය ගාථා වණ්ණනා.

---

2. 13.

අද්ධා පසංසාමාති ඉමිස්සා ගාථාය යාව ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ පච්චෙකබුද්ධානං නිසජ්ජා, තාව චාතුද්දිසගාථාය උප්පත්තිසදිසායෙව උප්පත්ති. අයං පන විසෙසො: යථා සො රාජා රත්තියා තික්ඛත්තුං උබ්බිජ්ජි, න තථා අයං, නෙවස්ස යඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො අහොසි. සො ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු පච්චෙකබුද්ධෙ නිසීදාපෙත්‍වා 'කෙ තුම්හෙ'ති පුච්ඡි. මයං මහාරාජ අනවජ්ජභොජිනො නාමාති. භන්තෙ 'අනවජ්ජභොජිනො'ති ඉමස්ස කො අත්‍ථොති?, සුන්දරං වා අසුන්දරං වා ලද්ධා නිබ්බිකාරා භුඤ්ජාම[6] මහාරාජාති. තං සුත්‍වා රඤ්ඤො එතදහොසි: යන්නූනාහං ඉමෙ උපපරික්ඛෙය්‍යං ඊදිසා[7] වා නො වාති. තං දිවසං කණාජකෙන බිලඞ්ගදුතියෙන පරිවිසි. තං පච්චෙකබුද්ධා අමතං විය නිබ්බිකාරා භුඤ්ජිංසු. රාජා 'ඉමෙ පටිඤ්ඤාතත්තා එකදිවසං නිබ්බිකාරා හොන්ති, පුන සෙව ජානිස්සාමී'ති ස්වාතනායපි නිමන්තෙසි. දුතිය දිවසෙපි තථෙව පරිභුඤ්ජිංසු. අථ රාජා සුන්දරං දත්‍වා වීමංසිස්සාමීති පුනපි නිමන්තෙත්‍වා වෙ දිවසෙ මහාසක්කාරං කත්‍වා පණීතෙන අතිවිචිත්‍රෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසි. තෙපි තථෙව නිබ්බිකාරා පරිභුඤ්ජිත්‍වා රඤ්ඤො මඞ්ගලං වත්‍වා පක්කමිංසු. රාජා අචිරපක්කන්තෙසු තෙසු අනවජ්ජභොජිනො එතෙ, 'අහො වතා'හම්පි අනවජ්ජභොජී භවෙය්‍ය'න්ති චින්තෙත්‍වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජ්ජං සමාදාය විපස්සනං ආරභිත්‍වා පච්චෙකබුද්ධො හුත්‍වා මඤ්ජුසකරුක්ඛමූලෙ පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ අත්තනො ආරම්මණං විභාවෙන්තො ඉමං ගාථමභාසි.

---

1. පකතිනිපකං.
2. I & II. සම්පදාසෙවාති.
3. සු: නි: ධිති නාම.
4. I. & III. තථා.
5. I II & IV. පකති,
6. I III & භුඤ්ජාම්හ.
7. I. එදිසා.
a. දුකඞ්ගුත්තර-පඨමවග්ග.

සා පදත්ථතො උත්තානා[1] එව. කෙවලං පන **සහායසම්පද**න්ති එත්ථ අසෙඛෙහි සීලාදික්ඛන්ධෙහි සමන්නාගතා සහායා එව සහායසම්පදන්ති වෙදිතබ්බා.

අයං පනෙත්ථ යොජනා: යා අයං වුත්තා සහායසම්පදා තං සහායසම්පදං **අද්ධා පසංසාම** එකංසෙනෙව ථොමෙමාති වුත්තං හොති. කථං? **සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සහායා**ති, කස්මා? අත්තනා හි සීලාදීහි සෙට්ඨෙ සෙවමානස්ස සීලාදයො ධම්මා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති උප්පන්නා ච වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණන්ති, සමෙ සෙවමානස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤං සමධාරණෙන[2] කුක්කුච්චස්ස විනොදනෙන ච ලද්ධා න පරිහායන්ති, එතෙ පන සහායකෙ සෙට්ඨෙ ච සමෙ ච **අලද්ධා** කුහනාදිමිච්ඡාජීවං පහාය ධම්මෙන සමෙන උප්පන්නං භොජනං **භුඤ්ජන්තො** තත්ථ ච පටිඝානුනයං අනුප්පාදෙන්තො **අනවජ්ජභොජී** හුත්වා අත්ථකාමො කුලපුත්තො **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො,** අහම්පි එවං චරන්තො ඉමං සම්පත්තිං අධිගතොම්හීති.

අද්ධාපසංසා[3] ගාථා වණ්ණනා.

---

2. 14.

දිස්වා සුවණ්ණස්සාති කා උප්පත්ති?, අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසී රාජා ගිම්හසමයෙ දිවාසෙය්‍යං උපගතො අහොසි. සන්තිකෙ චස්ස වණ්ණදාසී ගොසීසචන්දනං[4] පිංසති. තස්සා එකබාහාය එකං සුවණ්ණවලයං, එකබාහාය ද්වෙ. තානි සඞ්ඝට්ටන්ති. ඉතරං න සඞ්ඝට්ටති. රාජා තං දිස්වා එවමෙව ගණවාසෙ සඞ්ඝට්ටනා, එකවාසෙ අසඞ්ඝට්ටනාති චින්තෙන්තො පුනප්පුනං තං දාසිං ඔලොකෙසි[5]. තෙන ච සමයෙන සබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතා දෙවී තං බීජයන්තී ඨිතා හොති. සා 'වණ්ණදාසියා පටිබද්ධචිත්තො මඤ්ඤෙ රාජා'ති චින්තෙත්වා තං දාසිං උට්ඨාපෙත්වා සයමෙව පිංසිතුමාරද්ධා. අථස්සා ච උභොසු බාහාසු අනෙකෙ සුවණ්ණවලයා, තෙ සඞ්ඝට්ටන්තා මහාසද්දං ජනයිංසු. රාජා අතිසුට්ඨුතරං නිබ්බින්නො දක්ඛිණපස්සෙන නිපන්නොයෙව විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තං අනුත්තරසුඛෙන සුඛිතං නිපන්නං චන්දනහත්ථා දෙවී උපසඞ්කමිත්වා 'ආලිම්පාමි මහාරාජා'ති ආහ. සො 'අපෙහි මා ආලිම්පෙසී'ති[6] ආහ, සා-කිං[7] මහාරාජාති?, නාහං රාජාති. එවමෙතෙසං කථාසල්ලාපං සුත්වා අමච්චා උපසඞ්කමිංසු. තෙහිපි මහාරාජවාදෙන ආලපිතො-නාහං භණෙ රාජාති ආහ. සෙසං පඨමගාථාය වුත්තසදිසමෙව.

1. I & II. වුත්තං.
2. IV. සාධාරණෙන.
3. සු: නි: අනවජ්ජභොජී.
4. I & II. චන්දනං.
5. සු: නි: ඔලොකයමානො චින්තෙති.
6. IV. අලිම්පති.
7. සු. නි, කිස්ස.

අයං පන ගාථාවණ්ණනා: තත්ථ **දිස්වා**ති ඔලොකෙත්වා; **සුවණ්ණස්සා**ති කඤ්චනස්ස; "වලයානී"ති පාඨසෙසො, සාවසෙසපාඨො[1] හි අයං අත්ථො. **පභස්සරානී**ති පභාසන සීලානි; ජුතිමන්තානීති වුත්තං හොති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව[2], අයං පන යොජනා : දිස්වා **භුජස්මිං** සුවණ්ණස්ස වලයානි ගණවාසෙ සති සඞ්ඝට්ටනානි එකවාසෙ අසඞ්ඝට්ටනානීති එවං චින්තෙත්වා[3] විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොම්හීති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍ය[4]මෙවාති

සුවණ්ණවලයගාථාවණ්ණනා.

---

2. 15.

එවං දුතියෙනාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා දහරොව පබ්බජිතුකාමො අමච්චෙ ආණාපෙසි: 'දෙවිං ගහෙත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමී'ති. අමච්චා– මහාරාජ, අරාජකං[5] රජ්ජං අම්හෙහි න සක්කා රක්ඛිතුං, සාමන්තරාජානො[6] ආගම්ම විලුම්පිස්සන්ති, යාව එකොපි පුත්තො උප්පජ්ජති[7] තාව ආගමෙහීති සඤ්ඤාපෙසුං. මුදුචිත්තො රාජා අධිවාසෙසි. අථ දෙවී ගබ්භං ගණ්හි. රාජා පුන තෙ ආණාපෙසි: දෙවී ගබ්භිනී, පුත්තං ජාතං[8] රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමීති. අමච්චා–දුජ්ජානං මහාරාජ එතං, යං දෙවී පුත්තං වා විජායිස්සති ධීතරං වා, විජායනකාලං තාව ආගමෙහීති පුනපි රාජානං සඤ්ඤාපෙසුං. අථ සා පුත්තං විජායි. තදාපි රාජා තථෙව අමච්චෙ ආණාපෙසි. පුනපි රාජානං–ආගමෙහි මහාරාජ යාව පටිබලො හොතීති බහූහි[9] කාරණෙහි සඤ්ඤාපෙසුං. තතො කුමාරෙ පටිබලෙ ජාතෙ අමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා පටිබලො'දානි අයං, රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා පටිපජ්ජථාති අමච්චානං ඔකාසං අදත්වා අන්තරාපණතො කාසායවත්ථාදයො පබ්බජ්ජා[10]පරික්ඛාරෙ ආහරාපෙත්වා අන්තෙපුරෙයෙව පබ්බජිත්වා[11] **මහාජනකො** විය නික්ඛමිත්වා ගතො. සබ්බපරිජනො නානප්පකාරං පරිදෙවමානො රාජානං අනුබන්ධි. රාජා යාව අත්තනො රජ්ජසීමා තාව ගන්ත්වා කත්තරදණ්ඩෙන ලෙඛං කඩ්ඪිත්වා[12] අයං ලෙඛා න අතික්කමිතබ්බාති ආහ. මහාජනො ලෙඛාය සීසං කත්වා භූමියං නිපන්නො පරිදෙවමානො තුය්හංදානි තාත රඤ්ඤො ආණා කිං කරිස්සතීති කුමාරං ලෙඛං අතික්කමාපෙසි. කුමාරො තාත තාතාති ධාවිත්වා රාජානං සම්පාපුණි. රාජා කුමාරං දිස්වා එතං මහාජනං පරිහරන්තො රජ්ජං කාරෙසිං, කිංදානි එකං දාරකං පරිහරිතුං න සක්ඛිස්ස'න්ති කුමාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨො, තත්ථ පුබ්බ පච්චෙකබුද්ධෙහි වසිත

---

1. I & II. සො සාවසෙසපදත්ථො.
2. I &II. උත්තානපදත්ථමෙව.
3. සු: නි: චින්තෙන්තො.
4. සු: නි: වුත්තනය.
5. II. අරාජිකං.
6. සු: නි: සාමන්තා.
7. I. උප්පජ්ජි.
8. I & II. විජාතං.
9. I. II & IV. වහූහි
10. සු: නි: සබ්බ:
11. සු: නි: නික්ඛමි.
12. සු: නි: කත්වා.

පණ්ණසාලං දිස්වා වාසං කප්පෙසි සද්ධිං පුත්තෙන. තතො කුමාරො වරසයනාදීසු කතපරිචයො තිණසන්ථරකෙ වා රජ්ජුමඤ්චකෙ වා[1] සයමානො රොදති, සීතවාතාදීහි ඵුට්ඨො සමානො 'සීතං තාත, උණ්හං තාත, මකසා[2] තාත බාධන්ති[3] ජිඝච්ඡිතොම්හි තාත, පිපාසිතොම්හි තාතා'ති වදති. රාජා තං සඤ්ඤාපෙන්තොයෙව රත්තිං වීතිනාමෙති. දිවාපිස්ස පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තං උපනාමෙති. කුමාරො[4] මිස්සකභත්තකං කඞ්ගුවරකමුග්ගාදිබහුලං අච්ඡාදෙන්තම්පි ජිඝච්ඡාවසෙන භුඤ්ජමානො කතිපාහෙසෙව උණ්හෙ ඨපිතපදුමං විය මිලායි. රාජා[5] පන පටිසඞ්ඛාන බලෙන නිබ්බිකාරො එව භුඤ්ජති. තතො සො කුමාරං සඤ්ඤාපෙන්තො ආහ: නගරෙ තාත පණීතාහාරො ලබ්භති, තත්ථ ගච්ඡාමාති. ආම තාතාති. තතො තං පුරක්ඛත්වා ආගතමග්ගෙනෙව නිවත්ති. කුමාරමාතාපි දෙවී 'නදානි රාජා කුමාරං ගණ්හිත්වා අරඤ්ඤෙ[6] චිරං වසිස්සති, කතිපාහෙනෙව නිවත්තිස්සතී'ති චින්තෙත්වා රඤ්ඤා කත්තරදණ්ඩෙන ලිඛිතට්ඨානෙයෙව ගුත්තිං[7] කාරාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. තතො රාජා තස්සා වසතියා[8] අවිදූරෙ ඨත්වා 'එත්ථ තෙ තාත මාතා නිසින්නා, ගච්ඡාහී'ති පෙසෙසි. යාව සො තං ඨානං පාපුණාති තාව උදික්ඛන්තො අට්ඨාසි--මා හෙව නං කොචි[9] විහෙඨෙය්‍යාති. කුමාරො මාතු සන්තිකං ධාවන්තො අගමාසි. ආරක්ඛකපුරිසා කුමාරං ආගච්ඡන්තං දිස්වා දෙවියා ආරොචෙසුං.[10] දෙවී වීසතිනාටකිත්ථිසහස්සපරිවුතා පච්චුග්ගන්ත්වා පටිග්ගහෙසි. රඤ්ඤො ච පවත්තිං පුච්ඡි. අථ පච්ඡතො ආගච්ඡතීති සුත්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි. රාජාපි තාවදෙව සකවසනට්ඨානං අගමාසි මනුස්සා රාජානං අදිස්වා නිවත්තිංසු. තතො දෙවී නිරාසා හුත්වා පුත්තං ගහෙත්වා නගරං ගන්ත්වා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. රාජාපි අත්තනො වසනට්ඨානෙ නිසින්නො විපස්සිත්වා පච්චෙකබොධිං පත්වා මඤ්ජූසකරුක්ඛමූලෙ පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමං උදානගාථං අභාසි.

සා පදත්ථතො උත්තානා එව. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො: ය්වායං එතෙන දුතියෙන කුමාරෙන සීතුණ්හාදීනි නිවෙදෙන්තෙන සහ වාසෙන තං සඤ්ඤාපෙන්තස්ස මම **වාචාභිලාපො** තස්මිං සිනෙහවසෙන **අභිසජ්ජනා** ච ජාතා, සචාහං ඉමං න පරිච්චජාමි තතො ආයතිම්පි තථෙව හොති යථා ඉදානි, **එවං දුතියෙන සහ මමස්ස වාචාභිලාපො අභිසජ්ජනා වා** උභයමෙතං අන්තරායකරං විසෙසාධිගමස්සාති **එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො** තං ඡඩ්ඩෙත්වා යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආයතිභයගාථාවණ්ණනා.

---

1. I දණ්ඩකෙ.
2. සු: නි: මක්ඛිකා.
3. I & IV. වායන්ති.
4. සු: නි: තං හොති.
5. සු: නි: පච්චෙකබොධිසත්තො.
6. මඤ්ඤෙ.
7. I & III. වතිං
8. I. වතියා.
9. I & III කඤ්චි.
10. I & III ආරොචෙසි.

2. 16.

කාමා හි චිත්‍රාති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර සෙට්ඨිපුත්තො දහරොව සෙට්ඨිට්ඨානං ලභි. තස්ස තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකා තයො පාසාදා අහෙසුං.[1] සො සබ්බසම්පත්තීහි දෙවකුමාරො විය පරිචාරෙති. අථ සො දහරොව සමානො පබ්බජිස්සාමීති මාතාපිතරො ආපුච්ඡි. තෙ නිවාරෙන්ති. සො තථෙව නිබන්ධති. පුනපි නං මාතාපිතරො 'තාත ත්වං සුඛුමාලො, දුක්කරා පබ්බජ්ජා, ඛුරධාරාය උපරි චඞ්කමණසදිසා'ති නානප්පකාරෙහි නිවාරෙන්ති. සො තථෙව නිබන්ධති. තෙ චින්තෙසුං:- 'සචායං පබ්බජති අම්හාකං දොමනස්සං හොති, සචෙ නං නිවාරෙම, එතස්ස දොමනස්සං හොති, අපිච අම්හාකං දොමනස්සං හොතු මා ච එතස්සා'ති අනුජානිංසු. තතො සො සබ්බං පරිජනං පරිදෙවමානං[2] අනාදියිත්වා ඉසිපතනං ගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකෙ පබ්බජි. තස්ස උළාරසෙනාසනං න පාපුණාති. මඤ්චකෙ තට්ටිකං අත්ථරිත්වා සයි. සො වරසයනෙ කතපරිචයො සබ්බරත්තිං දුක්ඛිතො අහොසි. පභාතෙපි සරීරපරිකම්මං කත්වා පත්තචීවරමාදාය පච්චෙකබුද්ධෙහි සද්ධිං පිණ්ඩාය පාවිසි. තත්ථ වුඩ්ඪා අග්ගාසනඤ්ච අග්ගපිණ්ඩඤ්ච ලභන්ති. නවකා යංකිඤ්චිදෙව ආසනං ලූඛභොජනං ච. සො තෙන ලූඛභොජනෙනපි අතිදුක්ඛිතො අහොසි. සො කතිපාහෙනෙව කිසො දුබ්බණ්ණො හුත්වා නිබ්බිජ්ජි[3] යථා තං අපරිපාකගතෙ[4] සමණධම්මෙ.[5] තතො මාතාපිතූනං දූතං පෙසෙත්වා උප්පබ්බජි. සො කතිපාහස්සෙව බලං ගාහාපෙත්වා පුනපි පබ්බජිතුකාමො අහොසි. සො දුතියම්පි පබ්බජිත්වා පුනපි උප්පබ්බජිත්වා තතියවාරෙ පබ්බජිත්වා සම්මා පටිපන්නො විපස්සිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං වත්වා පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමමෙව ව්‍යාකරණගාථම්පි අභාසි.

තත්ථ **කාමාති** වෙ කාමා: වත්ථුකාමො ච කිලෙසකාමො ච, තත්ථ වත්ථුකාමො නාම මනාපියරූපාදි ආරම්මණධම්මා.[6] කිලෙසකාමො නාම ඡන්දාදයො සබ්බෙපි රාගප්පභෙදා, ඉධ පන වත්ථුකාමො අධිප්පෙතො. රූපාදිඅනෙකප්පකාරවසෙන **චිත්‍රා**; ලොකස්සාදවසෙන **මධුරා**; බාලපුථුජ්ජනානං මනං රමාපෙන්තීති=**මනොරමා**; **විරූප[7]රූපෙනාති** විවිධෙන[8]රූපෙන; අනෙකෙන සභාවෙනාති වුත්තං හොති. තෙ හි රූපාදිවසෙන චිත්‍රා, රූපාදිසුපි නීලාදිවසෙන විවිධරූපා, එවං තෙන තෙන විරූපරූපෙන තථා තථා අස්සාදං දස්සෙත්වා **මථෙන්ති චිත්තං** පබ්බජ්ජාය අභිරමිතුං න දෙන්තීති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. නිගමනම්පි ද්වීහි තීහි වා පදෙහි යොජෙත්වා පුරිමගාථාසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කාමගාථාවණ්ණනා.

---

1. I & IV. හොන්ති.
2. සුඃ නිඃ පරිදෙවසමානං.
3. II & III. නිපජ්ජ්.
4. I1. ගතො.
5. II. සමණධම්මා.
6. සුඃ නිඃ රූපාදයො ධම්මා.
7. සුඃ නිඃ විරූපෙන.
8. සුඃ නිඃ නෙකවිධෙන

2. 17.

ඊතී චාති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර රඤ්ඤො ගණ්ඩො උදපාදි. බාළ්හා වෙදනා වත්තන්ති.[1] වෙජ්ජා සත්ථකම්මෙන විනා ඵාසු න හොතීති භණන්ති. රාජා තෙසං අභයං දත්වා සත්ථකම්මං කාරාපෙසි. තෙ තං ඵාලෙත්වා පුබ්බලොහිතං නීහරිත්වා නිබ්බෙදනං කත්වා වණෙ පිලොතිකං[2] බන්ධිංසු. ආහාරාචාරෙසු ච නං සම්මා ඔවදිංසු. රාජා ලූඛභොජනෙන කිසසරීරො අහොසි. ගණ්ඩො චස්ස මිලායි. සො ඵාසුකසඤ්ඤී හුත්වා සිනිද්ධාහාරං භුඤ්ජි. තෙන සඤ්ජාතබලො විසයෙ ච පටිසෙවි, තස්ස ගණ්ඩො පුන පුරිමසභාවමෙව සම්පාපුණි. එවං යාව තික්ඛත්තුං සත්ථකම්මං කාරාපෙත්වා වෙජ්ජෙහි පරිවජ්ජිතො නිබ්බිජ්ජිත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා සත්තහි වස්සෙහි පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි.

තත්ථ එතීති=**ඊති,** ආගන්තුකානං අකුසලභාගියානං ව්‍යසනහෙතූනං එතං අධිවචනං, තස්මා කාමගුණාපි එතෙ[3] අනෙකව්‍යසනාවහට්ඨෙන අනත්ථානං[4] සන්නිපාතට්ඨෙන ඊති, ගණ්ඩොපි අසුචිං පග්ඝරති, උද්ධුමාතපරිපක්කපරිභින්නො හොති. තස්මා එතෙ කිලෙසාසුචිපග්ඝරණතො උප්පාදජරාභඞ්ගෙහි උද්ධුමාතපරිපක්කපරිභින්නභාවතො ච **ගණ්ඩො,** උපද්දවතීති=**උපද්දවො,** අනත්ථං ජනෙන්තො අභිභවති අජ්ඣොත්ථරතීති අත්ථො. රාජදණ්ඩාදීනමෙතං අධිවචනං. තස්මා කාමගුණාපෙතෙ අවිදිතනිබ්බානත්ථාවහහෙතුතාය සබ්බුපද්දවනත්ථාවහවත්ථුතාය ච උපද්දවො, යස්මා පන එතෙ කිලෙසාතුරභාවං ජනෙන්තා සීලසඞ්ඛාතආරොග්‍යවිලොපං උප්පාදෙන්තා පාකතිකමෙව ආරොග්‍යං විලුම්පන්ති, තස්මා ඉමිනා ආරොග්‍යවිලුම්පනට්ඨෙන **රොගො,** අබ්භන්තරමනුප්පවිට්ඨට්ඨෙන පන අන්තොතුදනට්ඨෙන[5] ච දුන්නීහරණීයට්ඨෙන ච **සල්ලං,** දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකභයාවහනතො **භයං,** මෙ එතන්ති=**මෙ'තං,** සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. නිගමනම්පි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ඊතිගාථාවණ්ණනා.

---

2. 18.

සීතඤ්චාති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර සීතාලුකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ තිණකුටිකාය විහරති. තස්මිං ච පදෙසෙ සීතෙ සීතං උණ්හෙ උණ්හමෙව හොති අබ්භොකාසත්තා පදෙසස්ස. ගොචරගාමෙ භික්ඛා යාවදත්ථං[6] න ලබ්භති. පානීයම්පි දුල්ලභං. වාතාතපඩංසමකසසිරිංසපාපි බාධෙන්ති. තස්ස එතදහොසි: ඉතො අඩ්ඪයොජනමත්තෙ සම්පන්නො පදෙසො, තත්ථ

---

1. I & II. වඩ්ඪන්ති.
2. සු: නි: වණං පළිවෙඨන.
3. I & III. එතෙන.
4. I. නිබ්බානත්ථාගම.
5. සු: නි: තොදකට්ඨෙන.
6. සු: නි: යාවදත්ථාය.

සබ්බෙපි එතෙ පරිස්සයා නත්ථි, යන්නූනා ‘හං තත්ථ ගවෙසෙය්‍යං ඵාසුකං විහරන්තෙන සක්කා සුඛ[1]මධිගන්තුන්ති. තස්ස පුන අහොසි : පබ්බජිතා නාම න පච්චයගිද්ධා[2] හොන්ති. එවරූපඤ්ච චිත්තං අත්තනො වසෙ වත්තාපෙන්ති, න චිත්තස්ස වසෙ වත්තන්ති, නාහං ගමිස්සාමීති එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා න අගමාසි. එවං යාවතතියකං උප්පන්නං චිත්තං පච්චවෙක්ඛිත්වා නිවත්තෙසි. තතො තත්ථෙව සත්ත වස්සානි වසිත්වා සම්මා පටිපජ්ජමානො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි.

තත්ථ **සීතං චා**ති සීතං දුවිධං: අබ්භන්තර ධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච බාහිරධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච; තථා **උණ්හමපි; ඩංසා**ති පිඞ්ගලමක්ඛිකා; **සිරිංසපා**ති යෙ කෙචි දීඝජාතිකා සරිත්වා[3] ගච්ඡන්ති; සෙසං පාකටමෙව. නිගමනම්පි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

සීතාලුකගාථාවණ්ණනා.

---

2. 19.

නාගොවාති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා වීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා කාලංකතො නිරයෙ වීසතිවස්සානි එව පච්චිත්වා[4] හිමවන්තපදෙසෙ හත්ථියොනියං උප්පජ්ජිත්වා සුජාතක්ඛන්ධො පදුමවණ්ණසකලසරීරො උළාරො යූථපති මහානාගො අහොසි. තස්ස ඔභග්ගොභග්ගං සාඛාභඞ්ගං හත්ථිච්ඡාපාව ඛාදන්ති. ඔගාහෙපි නං හත්ථිනියො කද්දමෙන ලිම්පන්ති. සබ්බං පාලිලෙය්‍යකනාගස්සෙව අහොසි. සො යූථා නිබ්බිජ්ජිත්වා පක්කාමි. තතො නං පදානුසාරෙන යූථං අනුබන්ධි. යාව තතියං පක්කන්තෙනාපි අනුබන්ධොව. තතො චින්තෙසි: ඉදානි මය්හං නත්තුකො බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙති, යන්නූනාහං අත්තනො පුරිමජාතියා උය්‍යානං ගවෙසෙය්‍යං, තත්‍ර මං සො රක්ඛිස්සතීති. තතො රත්තියං නිද්දූපගතෙ යූථෙ යූථං පහාය තමෙව උය්‍යානං පාවිසි. උය්‍යානපාලො දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා හත්ථිං ගහෙස්සාමීති සෙනාය පරිවාරෙසි. හත්ථී රාජානමෙව අභිමුඛො ගච්ඡති. රාජා මං අභිමුඛො එතීති ඛුරප්පං සන්නය්හිත්වා අට්ඨාසි. තතො හත්ථී විජ්ඣෙය්‍යාපි[5] මං එසොති මානුසිකාය වාචාය ‘බ්‍රහ්මදත්ත මා මං විජ්ඣි,[6] අහං තෙ අය්‍යකො’ති ආහ. රාජා කිං භණසීති සබ්බං පුච්ඡි. හත්ථීපි රජ්ජෙ ච නරකෙ ච හත්ථියොනියඤ්ච පවත්තිං සබ්බං ආරොචෙසි. රාජා—සුන්දරං, මා භායි, මා ච කඤ්චි හිංසෙසීති[7] හත්ථිනො වට්ටඤ්ච ආරක්ඛකෙ ච හත්ථිභණ්ඩෙ[8] ච උපට්ඨපෙසි. අථෙකදිවසං රාජා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො අයං වීසතිවස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා[9] නිරයෙ පච්චිත්වා පක්කාවසෙසෙන ච තිරච්ඡානයොනියං උප්පන්නො, තත්ථාපි ගණසංවාසසංඝට්ටනං අසහන්තො ඉධාගතො, අහො[10]

1. සුː නිː විසෙස.
2. සුː නිː පච්චයවසිකා.
3. I & III. සරන්තා.
4. I. පචිත්වා.
5. I&II. විජ්ඣෙය්‍යාසි.
6. I. විජ්ඣ.
7. I&II. හිංසාපෙහීති.
8. I&II. හත්ථිබන්ධෙ.
9. සු. නිː කත්වා-10 I. අහොසි.

දුක්ඛො ච ගණසංවාසො, එකීභාවො එව පන සුඛොති චින්තෙත්වා තථෙව විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තං ලොකුත්තර සුඛෙන සුඛිතං අමච්චා උපසඞ්කමිත්වා පණිපාතං කත්වා යානකාලො මහාරාජාති ආහංසු. තතො නාහං රාජාති වත්වා පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථමභාසි.

සා පදත්ථතො පාකටා එව. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායයොජනා: සා ච ඛො යුත්තිවසෙන, න අනුස්සවවසෙන. යථා අයං හත්ථී මනුස්සකන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගච්ඡතීති වා සරීරමහන්තතාය වා **නාගො**; එවං කුදස්සු නාමාහම්පි අරියකන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගමනෙන ආගු[1] අකරණෙන පුන ඉත්ථත්තං අනාගමනෙන ච ගුණසරීරමහන්තතාය වා **නාගො** භවෙය්‍යං, යථා චෙස **යූථානි** විවජ්ජෙත්වා එකචරියාසුඛෙන **යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො**, කුදස්සු නාමාහම්පි එවං ගණං විවජ්ජෙත්වා එකත්තවිහාර[2] සුඛෙන ඣානසුඛෙන යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ, අත්තනො යථා යථා සුඛං තථා තථා යත්තකං වා ඉච්ඡාමි තත්තකං අරඤ්ඤෙ නිවාසං **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො**, එකො චරෙය්‍යන්ති අත්ථො. යථා චෙස සුසණ්ඨිතක්ඛන්ධතාය **සඤ්ජාතක්ඛන්ධො**, කුදස්සු නාමාහම්පි එවං අසෙක්ඛසීලක්ඛන්ධමහන්තතාය සඤ්ජාතක්ඛන්ධො භවෙය්‍යං, යථා චෙස පදුමසදිසගත්තතාය වා පදුමකුලෙ උප්පන්නතාය වා **පදුමී**,[3] කුදස්සු නාමාහම්පි එවං පදුමසදිසබොජ්ඣඞ්ගමහන්තතාය[4] වා අරියජාති පදුමෙ උප්පන්නතාය වා පදුමී[3] භවෙය්‍යං, යථා චෙස ථාමබලාදීහි **උළාරො**, කුදස්සු නාමාහම්පි එවං පරිසුද්ධකාය සමාචාරතාදීහි සීලසමාධිනිබ්බෙධිකපඤ්ඤාදීහි වා උළාරො භවෙය්‍යන්ති එවං චින්තෙන්තො විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති.

නාගගාථාවණ්ණනා.

---

2. 20.

අට්ඨානතන්ති කා උප්පත්ති?, බාරාණසිරඤ්ඤො කිර පුත්තො දහරො එව සමානො පබ්බජිතුකාමො මාතාපිතරො ආමන්තෙසි[5]. මාතාපිතරො නං වාරෙන්ති. සො නිවාරියමානොපි නිබන්ධතියෙව–පබ්බජිස්සාමීති. තතො පුබ්බෙ වුත්තං සෙට්ඨිපුත්තං විය සබ්බං වත්වා අනුජානිංසු. පබ්බජිත්වා ච උය්‍යානෙ යෙව වසිතබ්බන්ති පටිජානාපෙසුං. සො තථා අකාසි. තස්ස මාතා පාතොව වීසතිසහස්සනාටකිත්ථිපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා පුත්තං යාගුං පායෙත්වා අන්තරා ඛජ්ජකාදීනි ච ඛාදාපෙත්වා යාව මජ්ඣන්හිකසමයා තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා නගරං පවිසති[6]

1. සුඃ නිඃ ආගුං
2. සුඃ නිඃ එකත්තාභිරති
3. I & II. පදුමං
4. I & III. පදුමසදිස උජුකතාය.
5. සුඃ නිඃ ආරොචෙසි.
6. I. පාවිසි.

පිතාපි මජ්ඣන්තිකෙ ආගන්ත්වා තං භොජෙත්වා අත්තනාපි භුඤ්ජිත්වා දිවසං තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා සායණ්හසමයං පටිජග්ගනක[1] පුරිසෙ ඨපෙත්වා නගරං පවිසති. සො එවං රත්තින්දිවං අවිවිත්තො විහරති.

තෙන ඛො පන සමයෙන ආදිච්චබන්ධු නාම පච්චෙකබුද්ධො නන්දමූලකපබ්භාරෙ විහරති. සො ආවජ්ජෙන්තො තං අද්දස: අයං කුමාරො පබ්බජිතුං අසක්ඛි, ජටං ඡින්දිතුං න සක්කොතීති. තතො පරං ආවජ්ජි–අත්තනො ධම්මතාය නිබ්බිජ්ජිස්සති නොති[2]? අථ ධම්මතාය නිබ්බින්දන්තෙන[3] අචිරං භවිස්සතීති ඤත්වා තදාරම්මණං දස්සෙස්සාමීති පුරිමනයෙනෙව මනොසිලාතලතො ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ අට්ඨාසි. රාජපරිසා දිස්වා පච්චෙකබුද්ධො ආගතො මහාරාජාති ආරොචෙසි. රාජා ඉදානි මෙ පුත්තො පච්චෙකබුද්ධෙන සද්ධිං අනුක්කණ්ඨිතො වසිස්සතීති පමුදිතමනො හුත්වා පච්චෙකබුද්ධං සක්කච්චං උපට්ඨහිත්වා තත්ථෙව වාසං යාචිත්වා පණ්ණසාලාදිවාවිහාරචඞ්කමාදි සබ්බං කාරෙත්වා වාසෙසි. සො තත්ථ වසන්තො එකදිවසං ඔකාසං ලභිත්වා කුමාරං පුච්ඡි: කො'සි ත්ව'න්ති? අහං පබ්බජිතොති. පබ්බජිතා නාම ඊදිසා න හොන්තීති. අථ භන්තෙ කීදිසා හොන්ති? කිං මය්හං අනනුච්ඡවිකන්ති වුත්තෙ ත්වං අත්තනො අනනුච්ඡවිකං න පෙක්ඛසි, නනු තෙ මාතා වීසතිසහස්සිත්ථීහි සද්ධිං පුබ්බණ්හසමයෙ ආගච්ඡන්තී උය්‍යානං අවිවිත්තං කරොති.[4] පිතා ච මහතා බලකායෙන සායණ්හසමයෙ, ජග්ගනක[5] පුරිසා සකලරත්තිං, පබ්බජිතා නාම තව සදිසා න හොන්තීති. ඊදිසා පන හොන්තීති තත්ථ ඨිතස්සෙව ඉද්ධියා හිමවන්තෙ අඤ්ඤතරං විහාරං දස්සෙසි. සො තත්ථ පච්චෙකබුද්ධෙ ආලම්බනබාහං නිස්සාය ඨිතෙ ච චඞ්කමන්තෙ ච රජනකම්මසූචිකම්මාදීනි කරොන්තෙ ච දිස්වා ආහ: තුම්හෙ ඉධ නාගච්ඡථ, පබ්බජ්ජා නාම තුම්හෙහි අනුඤ්ඤාතාති?. ආම පබ්බජ්ජා අනුඤ්ඤාතා, පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සමණා නාම අත්තනො නිස්සරණං කාතුං පරෙසඤ්ච ඉච්ඡිතං පත්ථිතං[6] පදෙසං ගන්තුං ලභන්ති, එත්තකංව වට්ටතීති වත්වා ආකාසෙ ඨත්වා:–

"අට්ඨානතං සංගණිකාරතස්ස
යං ඵස්සයෙ සාමයිකං විමුත්ති"න්ති

ඉමං උපඩ්ඪගාථං වත්වා දිස්සමානොයෙව ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. එවං ගතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ සො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. ආරක්ඛකපුරිසොපි සයිතො, කුමාරො ඉදානි කුහිං ගමිස්සතීති පමත්තො නිද්දං ඔක්කමි. සො තස්ස පමත්තභාවං ඤත්වා පත්තචීවරමාදාය අරඤ්ඤං පාවිසි. තත්‍ර ච ඨිතො විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා පච්චෙකබුද්ධට්ඨානං ගතො තත්‍ර ච කථමධිගතන්ති පුච්ඡිතො ආදිච්චබන්ධුනා වුත්තං උපඩ්ඪගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා අභාසි.

1. I II & IV. ජාගරක.
2. I & II. නුඛො.
3. I. නිබ්බින්දන්තො.
4. I. අකාසි.
5. I & II. ජාගරක.
6. I & II කාතුං.

තස්සත්ථො: **අට්ඨානන්ත**න්ති අට්ඨානං තං; අකාරණං තන්ති වුත්තං හොති. අනුනාසිකලොපං කත්වා, "අරියසච්චාන දස්සන"න්ති[a] ආදීසු විය. **සඞ්ගණිකාරතස්සා**ති ගණාභිරතස්ස; **ය**න්ති කාරණවචනමෙතං; "යං හිරීයති හිරීයිතබ්බෙනා"ති[b] ආදීසු විය. **ඵස්සයෙ**ති අධිගච්ඡෙ; **සාමයිකං විමුත්ති**න්ති ලොකියසමාපත්තිං; සා හි අප්පිතප්පිත[1] සමයෙ එව පච්චනීකෙහි විමුච්චනතො සාමයිකා විමුත්තීති වුච්චති. තං සාමයිකං විමුත්තිං අට්ඨානං තං න තං කාරණං විජ්ජති සඞ්ගණිකාරතස්ස යෙන කාරණෙන විමුත්තිං ඵස්සයෙ ඉති එතං **ආදිච්චබන්ධුස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස වචො නිසම්ම** සඞ්ගණිකාරතිං පහාය යොනිසො පටිපජ්ජන්තො අධිගතොම්හීති ආහ. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

අට්ඨානගාථාවණ්ණනා.

දුතියවග්ගො.

---

2. 21.

දිට්ඨිවිසූකානීති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසීරාජා රහොගතො චින්තෙසි: යථා සීතාදීනං පටිඝාතකානි උණ්හාදීනි අත්ථි, අත්ථි නු ඛො එවං වට්ටපටිඝාතකං විවට්ටං නොති. සො අමච්චෙ පුච්ඡි- විවට්ටං ජානාථාති. තෙ "ජානාම මහාරාජා"ති ආහංසු. රාජා කිං තන්ති? තතො "අන්තවා ලොකො"ති[c] ආදිනා නයෙන සස්සතුච්ඡෙදං කථෙසුං. රාජා ඉමෙ න ජානන්ති. සබ්බෙපිමෙ දිට්ඨිගතිකාති සයමෙව තෙසං විලොමතඤ්ච අයුත්තතඤ්ච දිස්වා වට්ටපටිඝාතකං විවට්ටං අත්ථි තං ගවෙසිතබ්බන්ති චින්තෙත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. ඉමඤ්ච උදානගාථං අභාසි, පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ව්‍යාකරණගාථඤ්ච.

තස්සත්ථො: **දිට්ඨිවිසූකානී**ති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි, තානි හි මග්ගසම්මාදිට්ඨියා විරුද්ධට්ඨෙන විජ්ඣනට්ඨෙන[2] විලොමනට්ඨෙන ච විසූකානීති, දිට්ඨී එව වා විසූකානීති=**දිට්ඨිවිසූකානි. උපාතිවත්තො**ති දස්සනමග්ගෙන අතික්කන්තො. **පත්තො නියාම**න්ති අවිනිපාතධම්මතාය සම්බොධිපරායණතාය ච නියතභාවං අධිගතො; සම්මත්තනියාමසඞ්ඛාතං වා පඨමමග්ගන්ති; එත්තාවතා පඨමමග්ගකිච්චනිප්ඵත්ති ච තස්ස පටිලාභො ච වුත්තො. ඉදානි **පටිලද්ධමග්ගො**ති ඉමිනා සෙසමග්ගපටිලාභං දස්සෙති. **උප්පන්නඤාණොම්හී**ති උප්පන්නපච්චෙකබොධිඤාණො අම්හි; එතෙන ඵලං දස්සෙති. **අනඤ්ඤනෙය්යො**ති අඤ්ඤෙහි ඉදං සච්චන්ති අනෙතබ්බො, එතෙන සයම්භුතං දස්සෙති. පත්තෙ වා පච්චෙකබොධිඤාණෙ

---

a ඛුද්දකපාඨ-මඞ්ගලසුත්ත.
b ධම්මසඞ්ගණී.
c. දීඝනිකාය-බ්‍රහ්මජාලසුත්ත
1. I. අවසම්වධා අප්පිත.
2. සු: නි: විරුජ්ඣනට්ඨෙන.

අඤ්ඤනෙය්‍යතාය අභාවා සයංවසිතං, විපස්සනාය[1] දිට්ඨිවිසූකානි උපාතිවත්තො, ආදිමග්ගෙන නියාමං පත්තො, සෙසෙහි පටිලද්ධමග්ගො, ඵලඤාණෙන උප්පන්නඤාණො, තං සබ්බං අත්තනාව අධිගතොති අනඤ්ඤනෙය්‍යොති. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

දිට්ඨිවිසූකගාථාවණ්ණනා.

---

2. 22.

නිල්ලොලුපොති කා උප්පත්ති?. බාරාණසිරඤ්ඤො කිර සූදො අන්තරභත්තං පචිත්වා උපනාමෙසි මනුඤ්ඤදස්සනං සාදුරසං අප්පෙව නාම මෙ රාජා ධනමනුප්පදෙය්‍යා’ති. තං රඤ්ඤො ගන්ධෙනෙව භොත්තුකම්‍යතං ජනෙසි[2] මුඛෙ ඛෙළං උප්පාදෙන්තං.[3] පඨමකබළෙ පන මුඛෙ පක්ඛිත්තමත්තෙ සත්ත රසහරණිසහස්සානි අමතෙනෙව ඵුසිතානි අහෙසුං. සූදො “ඉදානි මෙ දස්සතී”ති චින්තෙසි. රාජාපි “සක්කාරාරහො සූදො”ති චින්තෙසි. රසං සායිත්වා පන සක්කරොන්තං මං ලොකො උපවදෙය්‍ය: අයං රාජා රසගරුකො’ති. තථා ච පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡෙය්‍යාති න කිඤ්චි අභණි. එවං යාව භොජනපරියොසානං, තාව සූදො “ඉදානි දස්සති ඉදානි දස්සතී”ති චින්තෙසි. රාජාපි අවණ්ණභයෙන න කිඤ්චි අභණි. තතො සූදො “නත්ථි මඤ්ඤෙ ඉමස්ස රඤ්ඤො ජිව්හාවිඤ්ඤාණ”න්ති දුතියදිවසෙ අසාදුරසං[4] උපනාමෙසි. රාජා භුඤ්ජන්තො තජ්ජන නිග්ගහාරහො[5] වත අජ්ජ සූදොති ජානන්තොපි පුබ්බෙ විය පච්චවෙක්ඛිත්වා අවණ්ණභයෙන න කිඤ්චි අභණි. තතො සූදො රාජා නෙව සුන්දරං නා ‘සුන්දරං ජානාතීති චින්තෙත්වා සබ්බං පරිබ්බයං අත්තනා ගහෙත්වා කිඤ්චිදෙව පචිත්වා රඤ්ඤො දෙති. රාජා “අහො ධනලොභො, අහං නාම වීසති නගර[6] සහස්සානි භුඤ්ජන්තො ඉමස්ස ලොභෙන භත්තමත්තම්පි න ලභාමී”ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **නිල්ලොලුපොති** අලොලුපො; යො හි රසතණ්හාභිභූතො හොති, සො භුසං ලුබ්භති[7] පුනප්පුනං ච ලුබ්භති[7] තෙන[8] ලොලුපොති වුච්චති. තස්මා එස තං පටික්ඛිපන්තො නිල්ලොලුපොති ආහ. **නික්කුහොති** එත්ථ කිඤ්චාපි යස්ස තිවිධං කුහනවත්ථු නත්ථි, සො නික්කුහො හොති වුච්චති; ඉමිස්සා පන ගාථාය මනුඤ්ඤභොජනාදිසු විම්හයමනාපජ්ජන්තො නික්කුහොති අයමධිප්පායො. **නිප්පිපාසොති** එත්ථ පාතුමිච්ඡා පිපාසා, තස්සා අභාවෙන නිප්පිපාසො; සාදුරසලොභෙන භොත්තුකාමතාවිරහිතොති අත්ථො. **නිම්මක්ඛොති** එත්ථ පරගුණවිනාසන

---

1. I & II. සමථ. 3. I. උප්පාදෙති 5. I & III. තජ්ජනීයාරහො,
2. II & III. ජනෙති 4 සුඃ නිඃ අසාදුවන්තං 6. I. II. IV & V. [illegible].
7. I & II ලුප්පති. 8. II. සො.

ලක්ඛණො මක්ඛො, තස්ස අභාවෙන නිම්මක්ඛො; අත්තනො ගහට්ඨ[1] කාලෙ සුද්දස්ස ගුණමක්ඛණභාවං සන්ධායාහ. **නිද්ධන්තකසාවමොහො** ති එත්ථ රාගාදයො තයො කායදුච්චරිතාදීනි තීණීති ඡ ධම්මා යථාසම්භවං අප්පසන්නට්ඨෙන සකභාවං[2] විජහාපෙත්වා පරභාව ගණ්හාපනට්ඨෙන කසටට්ඨෙන ච "කසාවා"ති වෙදිතබ්බා. යථාහ: "තත්ථ කතමෙ තයො කසාවා? රාග[3] කසාවො දොසකසාවො මොහකසාවො ඉමෙ තයො කසාවා. තත්ථ කතමෙ අපරෙපි තයො කසාවා? කාය[4] කසාවො වචී[5] කසාවො මනො[6] කසාවො"ති[a]. තෙසු මොහං ඨපෙත්වා පඤ්චන්නං කසාවානං තෙසං ච සබ්බෙසං මූලභූතස්ස මොහස්ස නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො, තිණ්ණං එව වා කායවචීමනො කසාවානං මොහස්ස ච නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො, ඉතරෙසු නිල්ලොලුපතාදීහි රාගකසාවස්ස නිම්මක්ඛතාය දොසකසාවස්ස නිද්ධන්තභාවො සිද්ධො එව. **නිරාසයො**ති[7] නිත්තණ්හො. **සබ්බලොකෙ භවිත්වා**ති[8] සකලලොකෙ, තීසු භවෙසු වා ද්වාදසසු වා ආයතනෙසු භවවිභව තණ්හාවිරහිතො හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අථවා තයො පාදෙ වත්වා "එකො චරෙ"ති එවම්පි වා එකො චරිතුං සක්කුණෙය්‍යාති එවමෙත්ථ සම්බන්ධො කාතබ්බොති.

නිල්ලොලුපගාථා වණ්ණනා.

---

2. 23.

පාපං සහායන්ති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා මහතා රාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො මනුස්සෙ කොට්ඨාගාරතො පුරාණධඤ්ඤාදීනි බහිද්ධා නීහරන්තෙ දිස්වා 'කිං භණෙ ඉද'න්ති? අමච්චෙ පුච්ඡි. අමච්චා–ඉදානි මහාරාජ නවධඤ්ඤානි නිප්ඵජ්ජිස්සන්ති, තෙසං ඔකාසං කාතුං ඉමෙ මනුස්සා පුරාණධඤ්ඤාදීනි ඡඩ්ඩෙන්තීති ආහංසු. රාජා 'කිං භණෙ ඉත්ථාගාරබලකායාදීනං වට්ටං පරිපුණ්ණ'න්ති? ආහ ආම මහාරාජ පරිපුණ්ණන්ති. තෙන හි භණෙ දානසාලා කාරෙථ, දානං[9] දස්සාම, මා ඉමානි ධඤ්ඤානි අනුපකාරානි විනස්සන්තූති. තතො නං අඤ්ඤතරො දිට්ඨිගතිකො අමච්චො "නත්ථි දින්න"න්ති[b] ආරබ්භ යාව "බාලෙ ච පණ්ඩිතෙ[10] ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්තී"ති[11] වත්වා නිවාරෙසි. රාජා දුතියම්පි තතියම්පි කොට්ඨාගාරං විලුම්පන්තෙ දිස්වා තථෙව ආණාපෙසි. තතියම්පි නං මහාරාජ "දත්තුපඤ්ඤත්තං යදිදං දාන"න්ති[b] ආදීනි වත්වා නිවාරෙසි. සො 'අරෙ අහං අත්තනො සන්තකම්පි න ලභාමි දාතුං, කිං ඉමෙහි

---

1. I. ගිහි.
2. II & III. සභාවං.
3. I, II & IV. ලොභ.
4. I. & IV. කායදුච්චරිත.
5. I & IV. වචීදුච්චරිත.
6. I & IV. මනොදුච්චරිත.
7. II & IV. නිරාසංසො.
8. I. සබ්බලොකෙ'ති.
9. : හි : දානානි.
10. සු: හි: බාලෙ ච පණ්ඩිතො.
11. සු : හි : කරිස්සන්ති.

a. විභඞ්ගපාළි & ඛුද්දකවත්ථු විභඞ්ග. b. දීඝනිකාය-සාමඤ්ඤඵල සුත්ත.

පාපසහායෙසී'ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තඤ්ච පාපසහායං ගරහන්තො ඉමං උදාන ගාථං අභාසි.

තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථො: ය්වා'යං දසවත්ථුකාය පාපදිට්ඨියා සමන්නාගතත්තා පාපො, පරෙසම්පි අනත්ථං දස්සෙතීති=අනත්ථදස්සී, කායදුච්චරිතාදිම්හි ච විසමෙ නිවිට්ඨො, තං අත්ථ[1]කාමො කුලපුත්තො **පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ අනත්ථදස්සිං විසමෙ නිවිට්ඨං. සයං න සෙවෙ**ති අත්තනො වසෙන තං න සෙවෙය්‍ය, යදි පන පරස්ස වසො හොති, කිං සක්කා කාතුන්ති වුත්තං හොති. **පසුත**න්ති පසත්තං[2] දිට්ඨිවසෙන තත්ථ තත්ථ ලග්ගන්ති[3] අත්ථො. **පමත්ත**න්ති කාමගුණෙසු වොස්සට්ඨචිත්තං, කුසලභාවනාරහිතං වා තං එවරූපං සහායං න සෙවෙ න භජෙ න පයිරුපාසෙ අඤ්ඤදත්ථු **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො**ති.

පාපසහායගාථාවණ්ණනා.

---

2. 24.

බහුස්සුතන්ති කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ අට්ඨ පච්චෙකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නාති ආදි සබ්බං අනවජ්ජභොජීගාථාය වුත්තසදිසමෙව. අයම්පන විසෙසො: පච්චෙකබුද්ධෙ නිසීදාපෙත්වා රාජා ආහ: කෙ තුම්හෙ?ති. තෙ ආහංසු: මයං මහාරාජ බහුස්සුතා නාමාති. රාජා–අහං සුතබ්‍රහ්මදත්තො නාම, සුතෙන තිත්තිං න ගච්ඡාමි, හන්ද තෙසං සන්තිකෙ විචිත්‍රනයං ධම්මදෙසනං සොස්සාමීති අත්තමනො දක්ඛිණොදකං දත්වා පරිවිසිත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ සඞ්ඝත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ නිසීදිත්වා ධම්මකථං භන්තෙ කරොථාති ආහ. සො සුඛිතො හොතු මහාරාජ, රාගක්ඛයො හොතූති වත්වා උට්ඨිතො. රජා–අයං න බහුස්සුතො, දුතියො බහුස්සුතො භවිස්සති, සෙවදානි විචිත්‍රධම්මදෙසනං සොස්සාමීති ස්වාතනාය නිමන්තෙසි. එවං යාව සබ්බෙසං පටිපාටි ගච්ඡති තාව නිමන්තෙසි. තෙ සබ්බෙපි දොසක්ඛයො හොතු මොහක්ඛයො හොතු ගතික්ඛයො හොතු භවක්ඛයො හොතු වට්ටක්ඛයො උපධික්ඛයො තණ්හක්ඛයො හොතූති එවං එකං එකං පදං විසෙසෙත්වා සෙසං පඨමසදිසමෙව වත්වා උට්ඨහිංසු. තතො රාජා ඉමෙ බහුස්සුතා මයන්ති භණන්ති. න ච තෙසං විචිත්‍රකථා, කිමෙතෙහි වුත්තන්ති තෙසං වචනත්ථං උපපරික්ඛිතුමාරද්ධො. අථ රාගක්ඛයො හොතූති උපපරික්ඛන්තො රාගෙ ඛීණෙ දොසොපි[4] මොහොපි අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙපි කිලෙසා ඛීණා හොන්තීති ඤත්වා අත්තමනො අහොසි. නිප්පරියායබහුස්සුතා ඉමෙ සමණා, යථාපි හි පුරිසෙන මහාපථවිං වා ආකාසං වා අඞ්ගුලියා නිද්දිසන්තෙන න අඞ්ගුලිමත්තොව පදෙසො නිද්දිට්ඨො හොති, අපිච ඛො

---

1. I & V. අත්ත. 2. I. පසවන. 3. I & III. ඛානවටා.
4. සුඃ නිඃ ලොභොපි දොසොපි.

පන සකලපථවී[1] ආකාසා එව නිද්දිට්ඨා හොන්ති. එවං ඉමෙහි එකමෙකං අත්ථං නිද්දිසන්තෙහි අපරිමාණා අත්ථා නිද්දිට්ඨා හොන්තීති. තතො සො කුදස්සු නාමාහමපි එවං බහුස්සුතො භවිස්සාමීති තථාරූපං බහුස්සුතභාවං පත්ථෙන්තො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථමභාසි.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො: **බහුස්සුතන්ති** දුවිධො බහුස්සුතො-තීසු පිටකෙසු අත්ථතො නිච්චලො[2] පරියත්තිබහුස්සුතො ච, මග්ගඵලවිජ්ජාභිඤ්ඤානං පටිවිද්ධත්තා පටිවෙධබහුස්සුතො ච, ආගතාගමො[3] **ධම්මධරො,** උළාරෙහි කායවචීමනොකම්මෙහි සමන්නාගතො **උළාරො,** යුත්තපටිභාණො ච මුත්තපටිභාණො ච යුත්තමුත්තපටිභාණො ච **පටිභාණවා,** පරියත්තිපරිපුච්ඡාධිගමවසෙන වා තිවිධො[4] පටිභාණවා වෙදිතබ්බො. යස්ස හි පරියත්ති පටිභාති සො පරියත්තිපටිභාණවා, යස්ස අත්ථඤ්ච ඤාණඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච ඨානාඨානඤ්ච පරිපුච්ඡන්තස්ස පරිපුච්ඡා පටිභාති සො පරිපුච්ඡාපටිභාණවා, යස්ස[5] මග්ගාදයො පටිවිද්ධා හොන්ති සො අධිගම[6] පටිභාණවා, තං එවරූපං **බහුස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ මිත්තං උළාරං පටිභාණවන්තං,** තතො තස්සානුභාවෙන අත්තත්ථපරත්ථඋභයත්ථභෙදතො වා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථභෙදතො වා අනෙකප්පකාරානි **අඤ්ඤාය අත්ථානි** තතො "අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන"න්ති[a] ආදීසු කඞ්ඛාඨානීයෙසු **විනෙය්‍ය කඞ්ඛං** විචිකිච්ඡං විනෙත්වා විනාසෙත්වා එවං කතසබ්බකිච්චො **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති.**

බහුස්සුතගාථාවණ්ණනා.

---

2. 25.

කිඩ්ඩං රතින්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර විභූසක බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා පාතොව යාගුං වා භත්තං වා භුඤ්ජිත්වා නානාවිධවිභූසනෙහි අත්තානං විභූසාපෙත්වා මහාආදාසෙ සකලසරීරං දිස්වා යං න ඉච්ඡති තං අපනෙත්වා අඤ්ඤෙන අඤ්ඤෙන විභූසනෙන විභූසාපෙති. තස්ස එකදිවසං එවං කරොන්තස්ස භත්තවෙලා මජ්ඣන්හිකසමයො පත්තො, විප්පකතවිභූසිතොව[7] දුස්සපට්ටෙන සීසං වෙඨෙත්වා භුඤ්ජිත්වා දිවාසෙය්‍යං උපගඤ්ඡි පුනපි උට්ඨහිත්වා තථෙව කරොන්තො සූරියො ඔගතො. එවං දුතියදිවසෙපි තතියදිවසෙපි. අථස්ස එවං මණ්ඩනප්පසුතස්ස පිට්ඨිරොගො උදපාදි. තස්ස එතදහොසි: අහො රෙ අහං සබ්බථාමෙන විභූසෙන්තොපි ඉමස්මිං කප්පකෙ විභූසනෙ අසන්තුට්ඨො ලොභං උප්පාදෙසිං, ලොභො ච

---

1. සු: නි: පථවි
2. I. නිච්චලො.
3. සු: නි: තථා.
4. සු: නි: තිධා.
5. සු: නි: යෙන
6. සු: න්: පටිවෙධ.
7. සු: නි: අථ අවිභූසිතාව.

a මජ්ඣිමනිකාය-සබ්බාසව සුත්ත.

නාමෙස අපායගමනීයො ධම්මො, හන්දාහං ලොභං නිග්ගණ්හාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථමභාසි.

තත්ථ **ඛිඩ්ඩා** ච රතී ච පුබ්බෙ වුත්තාව; **කාමසුඛ**න්ති වත්ථුකාමසුඛං; වත්ථුකාමාපි හි සුඛස්ස විසයාදිභාවෙන සුඛන්ති වුච්චන්ති යථාහ "අත්ථි රූපං සුඛං සුඛානුපතිත"න්ති a එවමෙතං **ඛිඩ්ඩං රතිං කාමසුඛඤ්ච** ඉමස්මිං ඔකාසෙ **ලොකෙ අනලංකරිත්වා** අලන්ති අකත්වා එතං තප්පකන්ති වා සාරභූතන්ති වා එවං අග්ගහෙත්වා; **අනපෙක්ඛමානො**ති තෙන අනලංකරණෙන අනපෙක්ඛනසීලො අපිහාලුකො නිත්තණ්හො; **විභූසණට්ඨානා විරතො සච්චවාදී එකො චරෙ**ති තත්ථ විභූසා දුවිධා: අගාරිකවිභූසා ච අනගාරිකවිභූසා ච, සාටක වෙඨනමාලාගන්ධාදිවිභූසා අගාරිකවිභූසා නාම, පත්තමණ්ඩනාදිවිභූසා අනගාරිකවිභූසා, විභූසා එව විභූසණට්ඨානං,තස්මා විභූසණට්ඨානා තිවිධායපි විරතියා විරතො. අවිතථවචනතො සච්චවාදීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

විභූසණට්ඨාන ගාථාවණ්ණනා

---

2. 26.

පුත්තඤ්ච දාරන්ති කා උප්පත්ති?, බාරාණසීරඤ්ඤො කිර පුත්තො දහරකාලෙයෙව අභිසිත්තො රජ්ජං කාරෙසි.[1] සො පඨමගාථාය වුත්ත පච්චෙකබොධිසත්තො විය රජ්ජසිරිං අනුභවන්තො එකදිවසං චින්තෙසි: අහං රජ්ජං කාරෙන්තො බහූනං දුක්ඛං කරොමි, කිං මෙ එකස්ස හත්ථාය ඉමිනා පාපෙන හන්ද සුඛමුප්පාදෙමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **ධනානී**ති මුත්තාමණිවෙළුරියසඞ්ඛසිලාපවාළරජතජාතරූපාදීනි රතනානි; **ධඤ්ඤානී**ති සාලිවීහියවකඞ්ගුගොධූමවරකකුද්‍රූසකප්පභෙදානි සත්ත සෙසාපරණ්ණානි ච, **බන්ධවානී**ති ඤාතිබන්ධු ගොත්තබන්ධු මිත්තබන්ධු සිප්පබන්ධු වසෙන චතුබ්බිධ බන්ධවෙ, **යථොධිකානී**ති සකසකඔධිවසෙන ඨිතානියෙව; සෙසං වුත්තනයමෙව.

පුත්තදාරගාථාවණ්ණනා.

---

2. 27.

සඞ්ගො එසොති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර පාදලොලබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො පාතොව යාගුං වා භත්තං වා භුඤ්ජිත්වා තීසු පාසාදෙසු තිවිධානි නාටකානි පස්සති. තිවිධා නාම නාටකා[2] පුබ්බරාජතො ආගතං අනන්තර[3] රාජතො ආගතං අත්තනො

---

1. සු: නි: කාරෙති. 2. සු: නි: තිවිධනාටකානීති. 3. I අනන්තර.

a. ධම්මසඞ්ගණී.

කාලෙ උට්ඨිතන්ති. සො එකදිවසං පාතොව දහරනාටකපාසාදං ගතො. නාටකිත්ථියො රාජානං රමාපෙස්සාමාති සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස අච්ඡරායො විය අතිමනොහරං නච්චගීතවාදිතං පයොජෙසුං. රාජා අනච්ඡරියමෙතං දහරානන්ති අසන්තුට්ඨො හුත්වා මජ්ඣිමනාටකපාසාදං ගතො, තාපි නාටකිත්ථියො තථෙව අකංසු. සො තත්ථපි තථෙව අසන්තුට්ඨො හුත්වා මහල්ලක[1] නාටකපාසාදං ගතො, තාපි තථෙව අකංසු. රාජා තෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ අතීතානං තාසං මහල්ලකභාවෙන අට්ඨිකීළනසදිසං නච්චං දිස්වා ගීතම්පි අමධුරං සුත්වා පුන දෙව දහරනාටකපාසාදං පුන මජ්ඣිමනාටකපාසාදන්ති එවම්පි විචරිත්වා කත්ථචි අසන්තුට්ඨො චින්තෙසි: ඉමා නාටකිත්ථියො සක්කං දෙවානමින්දං අච්ඡරායො විය මං රමාපෙතුකාමා[2] සබ්බත්ථාමෙන නච්චගීතවාදිතං පයොජෙසුං, ස්වාහං කත්ථචි අසන්තුට්ඨො ලොභං වඩ්ඪෙමි, ලොභො ච නාමෙස අපායගමනීයො ධම්මො, හන්දාහං ලොභං නිග්ගණ්හාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තස්සත්ථො: **සඞ්ගො එසො**ති අත්තනො උපභොගං නිද්දිසති, සො හි සජ්ජන්ති තත්ථ පාණිනො කද්දමපවිට්ඨො විය හත්ථීති[3] සඞ්ගො; **පරිත්තමෙත්ථ සොඛ්‍ය**න්ති එත්ථ පඤ්චකාමගුණූපභොගකාලෙ විපරීතසඤ්ඤාය උප්පාදෙතබ්බතො කාමාවචරධම්මපරියාපන්නත්තා වා ලාමකට්ඨෙන සොඛ්‍යං පරිත්තං, විජ්ජුප්පභාය ඔභාසිතනච්චදස්සනසුඛං විය ඉත්තරං[4] තාවකාලිකන්ති වුත්තං හොති. **අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙත්ථ භිය්‍යො**ති එත්ථ ච යො'යං "යං ඛො භික්ඛවෙ ඉමෙ පඤ්චකාමගුණෙ පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං කාමානං අස්සාදො"ති[අ] වුත්තො සො, යමිදං "කො ච භික්ඛවෙ කාමානං ආදීනවො?, ඉධ භික්ඛවෙ කුලපුත්තො යෙන සිප්පට්ඨානෙන ජීවිකං කප්පෙති යදි මුද්දාය යදි ගණනාය"ති[අ] එවමාදිනා නයෙනෙත්ථ දුක්ඛං වුත්තං, තං උපනිධාය අප්පො උදකබින්දුමත්තො හොති, අථ ඛො දුක්ඛමෙව භිය්‍යො බහු චතූසු සමුද්දෙසු උදකසදිසං හොති. තෙන වුත්තං: **අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙත්ථ භිය්‍යො**ති. **ගළො**[5] **එසො**ති අස්සාදං දස්සෙත්වා ආකඩ්ඪනවසෙන බලිසො එසොති[6] යදිදං පඤ්චකාමගුණා; **ඉති ඤත්වා මුතිමා**[7]ති එවං ජානිත්වා බුද්ධිමා පණ්ඩිතො පුරිසො සබ්බමෙතං පහාය **එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො**ති.

සඞ්ගගාථාවණ්ණනා.

---

2. 28

සන්දාලයිත්වාති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර අනිවත්තබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො සඞ්ගාමං ඔතිණ්ණො අජිනිත්වා[8] අඤ්ඤං වා කිච්චං ආරද්ධො අනිට්ඨපෙත්වා න නිවත්තති, තස්මා නං

---

1. සු: නි: මහා. 3. සු: නි: හත්ථිච්ඡාති. 5. I. කණ්ඨො. 7. I. මතිමා.
2. I. රමිතුකාමා 4. I. ඉතරං. 6. I & II. විස. 8. සු: නි: අවිජිත්වා.
අ. මජ්ඣිමනිකාය-මහාදුක්ඛක්ඛන්ධසුත්ත.

එවං සඤ්ජානිංසු. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන දවඩාහො උට්ඨාසි. සො අග්ගි සුක්ඛානි චෙව හරිතානි ච තිණාදීනි දහන්තො අනිවත්තමානො එව ගච්ඡති. රාජා තං දිස්වා තප්පටිභාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි: යථා'යං දවඩාහො, එවමෙව එකාදසවිධො අග්ගි සබ්බසත්තෙ දහන්තො අනිවත්තමානො ගච්ඡති මහාදුක්ඛං උප්පාදෙන්තො. කුදස්සු නාමා'හම්පි ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිවත්තනත්ථං අයං අග්ගි විය අරියමග්ගඤාණග්ගිනා කිලෙසෙ දහන්තො අනිවත්තමානො ගච්ඡෙය්‍යන්ති. තතො මුහුත්තං ගන්ත්වා කෙවට්ටෙ අද්දස නදියං මච්ඡෙ ගණ්හන්තෙ තෙසං ජාලන්තරෙ පවිට්ඨො එකො මහාමච්ඡො ජාලං භෙත්වා පලායි, තෙ මච්ඡො ජාලං භෙත්වා ගතො'ති සද්දමකංසු. රාජා තම්පි වචනං සුත්වා තප්පටිභාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි: කුදස්සු නාමා'හම්පි අරියමග්ගඤාණෙන තණ්හාදිට්ඨිජාලං භෙත්වා අසජ්ජමානො ගච්ඡෙය්‍ය'න්ති. සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. ඉමඤ්ච උදානගාථමභාසි.

තස්සා දුතියපදෙ **ජාල**න්ති සුත්තමයං වුච්චති, අම්බූති උදකං තත්ථ චරතීති=අම්බුචාරී, මච්ඡස්සෙතං අධිවචනං, සලිලෙ අම්බුචාරී=**සලිලම්බුචාරී**, තස්මිං නදීසලිලෙ **ජාලං භෙත්වා** ගත අම්බුචාරී[1] ඉවාති වුත්තං හොති. තතියපාදෙ **දඩ්ඪ**න්ති දඩ්ඪට්ඨානං වුච්චති, යථා **අග්ගි** දඩ්ඪට්ඨානං පුන න නිවත්තති න තත්ථ භිය්‍යො ආගච්ඡති, එවං මග්ගඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං කාමගුණට්ඨානං **අනිවත්තමානො** තත්ථ භිය්‍යො අනාගච්ඡන්තොති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සන්දාලගාථාවණ්ණනා.

---

2. 29.

ඔක්ඛිත්තචක්ඛූති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර චක්ඛුලොලබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා පාදලොලබ්‍රහ්මදත්තො විය නාටකදස්සනං අනුයුත්තො හොති. අයං පන විසෙසො: සො අසන්තුට්ඨො තත්ථ තත්ථ ගච්ඡති, අයං තං තං නාටකං දිස්වා අතීව අභිනන්දිත්වා අභිනන්දිත්වා නාටකදස්සනපරිවත්තනෙන[2] දස්සනෙ තණ්හං වඩ්ඪෙන්තො විචරති. සො කිර නාටකදස්සනත්ථං ආගතං අඤ්ඤතරං කුටුම්බිකභරියං දිස්වා රාගං උප්පාදෙසි. තතො සංවෙගං ආපජ්ජිත්වා අරෙ අහං ඉමං තණ්හං වඩ්ඪෙන්තො අපායපරිපූරකො භවිස්සාමි හන්ද නං නිග්ගණ්හාමීති පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පුරිමපටිපත්තිං ගරහන්තො තප්පටිපක්ඛගුණදීපකං ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **ඔක්ඛිත්තචක්ඛූ**ති හෙට්ඨා ඛිත්තචක්ඛු, සත්ත ගීවට්ඨිකානි පටිපාටියා ඨපෙත්වා පරිවජ්ජනා පහාතබ්බදස්සනත්ථං යුගමත්තං පෙක්ඛමානොති වුත්තං හොති, න හනුකට්ඨිනා හදයට්ඨිං සඞ්ඝට්ටෙන්තො,

---

1. සු: හි: ගතං අම්බුචාරිං, 2. සු: හි: පරිවත්තදස්සනෙන,

එවං හි ඔක්ඛිත්තචක්ඛුතා න සමණසාරුප්පා හොති. **න ච පාදලොලොති** එකස්ස දුතියො, විනනං තතියොති එවං ගණමජ්ඣං පවිසිතුකාමතාය කණ්ඩූයමානපාදො විය අභවන්තො[1] දීඝචාරික අනිවත්ත[2] චාරිකවිරතො, **ගුත්තින්ද්‍රියොති** ඡසු ඉන්ද්‍රියෙසු ඉධ මනින්ද්‍රියස්ස විසුං[3] වුත්තත්තා වුත්තාවසෙසවසෙන[4] ගොපිතින්ද්‍රියො; **රක්ඛිතමානසානොති** මානසං එව=මානසානං, තං රක්ඛිතමස්සාති=රක්ඛිතමානසානො; යථා කිලෙසෙහි න විලුප්පති[5] එවං රක්ඛිතචිත්තොති වුත්තං හොති. **අනවස්සුතොති** ඉමාය පටිපත්තියා තෙසු තෙසු ආරම්මණෙසු කිලෙසඅන්වාස්සව[6]විරහිතො; **අපරිඩය්හමානොති** කිලෙසග්ගීහි අපරිඩය්හමානො, බහිද්ධා වා අනවස්සුතො අජ්ඣත්තං අපරිඩය්හමානො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ඔක්ඛිත්තචක්ඛුගාථාවණ්ණනා

---

3. 30.

භාරයිත්වාති කා උප්පත්ති?, බාරාණසියං කිර අඤ්ඤොපි චාතුමාසිකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා චතුත්ථමාසෙ චතුත්ථමාසෙ උය්‍යානකීළං[7] ගච්ඡති. සො එකදිවසං ගිම්හානං මජ්ඣිමෙ මාසෙ උය්‍යානං පවිසන්තො උය්‍යානද්වාරෙ පත්තසඤ්ඡන්නං පුප්ඵාලඞ්කතසාඛාවිටපං පාරිච්ඡත්තකකොවිළාරං දිස්වා එකං පුප්ඵං ගහෙත්වා උය්‍යානං පාවිසි. තතො රඤ්ඤා අග්ගපුප්ඵං ගහිතන්ති අඤ්ඤතරොපි අමච්චො හත්ථික්ඛන්ධෙ ඨිතො එකමෙව පුප්ඵං අග්ගහෙසි. එතෙනෙව උපායෙන සබ්බො බලකායො අග්ගහෙසි. පුප්ඵං අනාසාදෙන්තා[8] පත්තම්පි ගණ්හිංසු. සො රුක්ඛො නිප්පත්තපුප්ඵො ඛන්ධමත්තොව අහොසි. රාජා සායන්හසමයෙ උය්‍යානා නික්ඛමන්තො තං දිස්වා කිං කතො අයං රුක්ඛො? මමාගමනවෙලාය මණිවණ්ණසාඛන්තරෙසු පවාළසදිසපුප්ඵාලඞ්කතො අහොසි, ඉදානි නිප්පත්තපුප්ඵො ජාතො'ති චින්තෙන්තො තස්සෙව අවිදූරෙ අපුප්ඵිතරුක්ඛං සඤ්ඡන්නපලාසං අද්දස. දිස්වා චස්ස එතදහොසි: අයං රුක්ඛො සම්පන්නපුප්ඵහරිතසාඛත්තා බහුජනස්ස ලොභනීයො අහොසි, තෙන මුහුත්තස්සෙව[9] ව්‍යසනං පත්තො, අයං පනඤ්ඤො අලොභනීයත්තා තථෙව ඨිතො, ඉදඤ්චාපි රජ්ජං පුප්ඵිතරුක්ඛො විය ලොභනීයං, භික්ඛුභාවො පන අපුප්ඵිතරුක්ඛො විය අලොභනීයො. තස්මා යාව ඉදම්පි අයං රුක්ඛො විය න විලුප්පති[5] තාව අයං අඤ්ඤො සඤ්ඡන්නපත්තො යථා පාරිච්ඡත්තො එවං කාසාවෙන සඤ්ඡන්නො හුත්වා පබ්බජෙය්‍යන්ති සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

---

1. සී. IV. අභිධාවන්තො.
2. සු. නි. අනවත්ත.
3. සී. I. ඉධ විසුං.
4. සී. I & II. වුත්තාවුත්තවසෙන.
5. සී. I. විළුම්පති.
6. සී. I. කිලෙසානිඅන්වාස්ස.
7. සුඃ නිඃ උය්‍යානකීළනං.
8. සී. II. පුප්ඵානි අනාසාදෙන්තා.
9. සී. I. මුහුත්තං යෙව.

තත්ථ **කාසායවත්ථො අභිනික්ඛමිත්වා**ති ඉමස්ස පාදස්ස[1] ගෙහා අභිනික්ඛමිත්වා කාසායවත්ථනිවත්ථො[2] හුත්වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති[3] න විත්ථාරිතං.

පාරිච්ඡත්තකගාථාවණ්ණනා.

තතියවග්ගො.

---

4. 31.

රසෙසූති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා උය්‍යානෙ අමච්චපුත්තෙහි පරිවුතො 'සිලාපට්ටපොක්ඛරණියං කීළති. තස්ස සූදො සබ්බමංසානං රසං ගහෙත්වා අතීව සුසඞ්ඛතං අමතකප්පං අන්තරභත්තං පචිත්වා උපනාමෙසි. සො තත්ථ ගෙධමාපන්නො කස්සචි කිඤ්චි අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජි. උදකං කීළිතො ච අතිවිකාලෙ[4] නික්ඛන්තො සීඝසීඝං භුඤ්ජි. යෙහි සද්ධිං පුබ්බෙ භුඤ්ජති, න තෙසං කඤ්චි[5] සරි. අථ පච්ඡා පටිසඞ්ඛං උප්පාදෙත්වා 'අහො මයා පාපකං කතං[6] ය්‍වා'හං රසතණ්හාභිභූතො සබ්බං ජනං විස්සරිත්වා එකොව භුඤ්ජිං. හන්ද තං රසතණ්හං නිග්ගණ්හාමී'ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පුරිමපටිපත්තිං ගරහන්තො තප්පටිපක්ඛගුණදීපකං ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **රසෙසූ**ති අම්බිලමධුරතිත්තකටුකලොණඛාරිකකසායාදිභෙදෙසු සායනීයෙසු; **ගෙධං අකර**න්ති ගිද්ධිං අකරොන්තො, තණ්හං අනුප්පාදෙන්තොති වුත්තං හොති; **අලොලො**ති ඉදං සායිස්සාමි ඉදං සායිස්සාමීති එවං රසවිසෙසෙසු අනාකුලො; **අනඤ්ඤපොසී**ති පොසෙතබ්බකසද්ධිවිහාරිකාදිවිරහිතො, කායසන්ධාරණමත්තෙන සන්තුට්ඨොති වුත්තං හොති. යථා වා පුබ්බෙ උය්‍යානෙ රසෙසු ගෙධකරණසීලො[7] අඤ්ඤපොසී[8] ආසිං එවං අහුත්වා, යාය තණ්හාය ලොලො හුත්වා රසෙසු ගෙධං කරොති, තං තණ්හං හිත්වා ආයතිං තණ්හාමූලකස්ස අඤ්ඤස්ස අත්තභාවස්ස අනිබ්බත්තාපනෙන[9] අනඤ්ඤපොසීති වුත්තං හොති.[10] අථවා අත්ථභඤ්ජනකට්ඨෙන කිලෙසා අඤ්ඤෙති වුච්චන්ති, තෙසං අපොසනෙන අනඤ්ඤපොසීති අයමෙත්ථ අත්ථො; **සපදානචාරී**ති අවොක්කම්මචාරී අනුපුබ්බචාරී; ඝරපටිපාටිං අඡඩ්ඩෙත්වා අඩ්ඪකුලඤ්ච දලිද්දකුලඤ්ච නිරන්තරං පිණ්ඩාය පවිසමානොති අත්ථො. **කුලෙ කුලෙ අප්පටිබද්ධචිත්තො**ති ඛත්තියකුලාදීසු යත්ථ කත්ථචි කිලෙසවසෙන අලග්ගචිත්තො; චන්දූපමො නිච්චනවකො හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

රසගෙධගාථාවණ්ණනා.

---

1. සී. I & II. ගහට්ඨස්ස. 4. සී. I&II. කීළන්තො අතිවිරකාලෙ. 7. සී. I. ලොලො
2. සු. නි. කාසායවත්ථො. 5. සී. I&II. කිඤ්චි. 8. සු. නි. අනඤ්ඤපොසි.
3. සී. I. ඤාතුන්ති. 6. සී. I&II. මහාපාපං. 9. සු. නි. අනිබ්බත්තනෙන
10. සු. නි. දස්සෙති.

4. 32.

පහාය පඤ්චාවරණානීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා පඨමජ්ඣානලාභී අහොසි. සො ඣානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **පඤ්චාවරණානී**ති නීවරණානි එව, තානි උරගසුත්තෙ අත්ථතො වුත්තානි, තානි පන යස්මා අබ්භාදයො විය චන්දසුරියෙ[1] චෙතො ආවරන්ති, තස්මා **ආවරණානි චෙතසො**ති වුත්තානි, තානි උපචාරෙන වා අප්පනාය වා **පහාය** විජහිත්වාති අත්ථො; **උපක්කිලෙසෙ**ති උපගම්ම චිත්තං විබාධෙන්තෙ අකුසලධම්මෙ; වත්ථොපමාදීසු වුත්තෙ අභිජ්ඣාදයො වා; **බ්‍යපනුජ්ජා**ති පනුදිත්වා විපස්සනාමග්ගෙන පජහිත්වාති අත්ථො; **සබ්බෙ**ති අනවසෙසෙ; එවං සමථවිපස්සනාසම්පන්නො පඨමමග්ගෙන දිට්ඨිනිස්සයස්ස පහීනත්තා **අනිස්සිතො** සෙසමග්ගෙහි ඡෙත්වා තෙධාතුකං ස්නෙහදොසං, තණ්හාරාගන්ති වුත්තං හොති, සිනෙහො එව හි ගුණපටිපක්ඛතො සිනෙහදොසොති වුත්තො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආවරණගාථාවණ්ණනා.

---

4. 33.

විපිට්ඨි කත්වානාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා චතුත්ථජ්ඣානලාභී අහොසි. සොපි ච ඣානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **විපිට්ඨි කත්වානා**ති විපිට්ඨිතො කත්වා, ඡඩ්ඩෙත්වා ජහිත්වාති අත්ථො; **සුඛඤ්ච දුක්ඛ**න්ති කායිකං සාතාසාතං; **සොමනස්සදොමනස්ස**න්ති චෙතසිකං සාතාසාතං; **උපෙක්ඛ**න්ති චතුත්ථජ්ඣානුපෙක්ඛං; **සමථ**න්ති චතුත්ථජ්ඣානසමාධිමෙව[2]; **විසුද්ධ**න්ති පඤ්චනීවරණවිතක්කවිචාරපීතිසුඛසඞ්ඛාතෙහි නවහි පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තත්තා අතිසුද්ධං; නිද්ධන්තසුවණ්ණමිව විගතූපක්කිලෙසන්ති අත්ථො.

අයං පන යොජනා: විපිට්ඨි කත්වාන සුඛඤ්ච දුක්ඛඤ්ච **පුබ්බෙව** පඨමජ්ඣානූපචාරෙ[3]යෙව දුක්ඛං, තතියජ්ඣානූපචාරෙයෙව සුඛන්ති අධිප්පායො, පුන ආදිතො වුත්තං චකාරං පරතො නෙත්වා සොමනස්සදොමනස්සං[4]ච විපිට්ඨි කත්වාන පුබ්බෙවාති අධිකාරො. තෙන සොමනස්සං චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ, දොමනස්සං ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙයෙවාති දීපෙති. එතානි හි එතෙසං පරියායතො පහානට්ඨානානි, නිප්පරියායතො පන දුක්ඛස්ස පඨමජ්ඣානං, දොමනස්සස්ස දුතියජ්ඣානං, සුඛස්ස තතියජ්ඣානං, සොමනස්සස්ස චතුත්ථජ්ඣානං පහානට්ඨානං, යථාහ: "පඨ

1. සී. I & II. චන්දසූරියං.
2. සී. II. සමථමෙව.
3. සී. I. උපචාරභූමියං.
4. සු: නි: සොමනස්සං.

මජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣතී"ති ආදිකං සබ්බං අට්ඨසාලිනියා ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං වුත්තං. යතො[1] **පුබ්බෙවාති** තීසු පඨමජ්ඣානාදීසු දුක්ඛදොමනස්ස සුඛානි විපිටසි කත්වා එත්ථෙව[2] චතුත්ථජ්ඣානෙ, සොමනස්සං විපිටසි කත්වා ඉමාය පටිපදාය **ලද්ධානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං** එකො චරෙති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

විපිටසිගාථාවණ්ණනා.

---

4. 34.

ආරද්ධවිරියොති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර පච්චන්තරාජා සහස්සයොධබලකායො රජ්ජෙන ඛුද්දකො පඤ්ඤාය මහන්තො අහොසි. සො එකදිවසං–කිඤ්චාපි අහං ඛුද්දකො රජ්ජෙන පඤ්ඤාය පන මහා, පඤ්ඤවතා ච පන සක්කා[3] සකලජම්බුදීපං ගහෙතුන්ති චින්තෙත්වා සාමන්තරඤ්ඤො දූතං පාහෙසි: 'සත්තදිවසබ්භන්තරෙ මෙ රජ්ජං වා දෙතු යුද්ධං වා'ති. තතො සො අත්තනො අමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා[4] ආහ: 'මයා තුම්හෙ අනාපුච්ඡායෙව සාහසං කම්මං කතං, අමුකස්ස රඤ්ඤො එවං පෙසිතං, කිං කාතබ්බ'න්ති. තෙ ආහංසු: සක්කා මහාරාජ සො දූතො නිවත්තෙතුන්ති. න සක්කා ගතො භවිස්සතීති. යදි එවං විනාසිතම්හා තයා, තෙන හි දුක්ඛං[5] අඤ්ඤස්ස සත්ථෙන මරිතුං, හන්ද මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා මරාම, අත්තානං පහරිත්වා මරාම, උබ්බන්ධාම, විසං ඛාදාමා'ති එවං තෙසු එකමෙකො මරණමෙව සංවණ්ණෙති. තතො රාජා–කිං මෙ ඉමෙහි, අත්ථි භණෙ මය්හං යොධාති ආහ. අථ අහං මහාරාජ යොධො, අහං මහාරාජ යොධොති යොධසහස්සං උට්ඨාසි. රාජා එතෙ උපපරික්ඛිස්සාමීති මහන්තං[6] චිතකං සජ්ජාපෙත්වා ආහ: "මයා භණෙ ඉදං නාම සාහසං කතං, තමෙම අමච්චා පටික්කොසන්ති, ස්වාහං චිතකං පවිසිස්සාමි, කො මයා සද්ධිං පවිසිස්සති, කෙන මය්හං ජීවිතං පරිච්චත්ත"න්ති. එවං වුත්තෙ පඤ්ච සතා යොධා උට්ඨහිංසු: "මයං මහාරාජ පවිසිස්සාමා"ති. තතො රාජා ඉතරෙ පඤ්ච සතෙ ආහ: "තුම්හෙ දානි තාතා කිං කරිස්සථා"ති. තෙ ආහංසු: 'නා'යං මහාරාජ පුරිසකාරො ඉත්ථිචරියා එසා, අපිච මහාරාජෙන පටිරඤ්ඤො දූතො පෙසිතො, තෙ මයං තෙන රඤ්ඤා සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා මරිස්සාමා"ති. තතො පරිච්චත්තං තුම්හෙහි මම ජීවිතන්ති චතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා තෙන යොධසහස්සෙන[7] පරිවුතො ගන්ත්වා රජ්ජසීමාය නිසීදි. සොපි පටිරාජා තං පවත්තිං සුත්වා අරෙ සො ඛුද්දකරාජා මම දාසස්සාපි නප්පහොතීති වත්වා[8] සබ්බං බලකායං ආදාය යුජ්ඣිතුං නික්ඛමි. ඛුද්දකරාජා තං අබ්භුය්යාතං දිස්වා බලකායං ආහ: තාතා තුම්හෙ න බහුකා, සබ්බෙ සම්පිණ්ඩිත්වා

---

1. සී. I. යථා.
2. සු. හි, එවමෙත්ථ.
3. සී. II. සක්කාමී.
4. සී. I & II. සමොධානෙත්වා.
5. සු. හි. දුක්ඛස්ස.
6. සු. හි. මහන්තං.
7. සී. I. තෙන සහස්සෙන.
8. සු. හි. රුස්සිත්වා.

අසිචම්මං ගහෙත්වා සීසං ඉමස්ස රඤ්ඤො පුරතො උජුකං එව ගච්ඡථාති. තෙ තථා අකංසු. අථස්ස සා සෙනා ද්විධා භින්දිත්වා[1] අන්තරමදාසි. සො තං[2] රාජානං ජීවගාහං ගහෙත්වා අත්තනො රඤ්ඤො 'තං මාරෙස්සාමී'ති ආගච්ඡන්තස්ස අදංසු. පතිරාජා තං අභයං යාචි. රාජා තස්ස අභයං දත්වා සපථං කාරාපෙත්වා අත්තනො වසෙ[3] කත්වා තෙන සහ අඤ්ඤං රාජානං අබ්භුග්ගන්ත්වා තස්ස රජ්ජසීමාය ඨත්වා පෙසෙසි: 'රජ්ජං වා මෙ දෙතු, යුද්ධං වා'ති. සො අහං එකයුද්ධම්පි න සහාමීති රජ්ජං නිය්‍යාතෙසි. එතෙනෙව උපායෙන සබ්බෙ රාජානො ගහෙත්වා අන්තෙ බාරාණසීරාජානම්පි අග්ගහෙසි. සො එකසතරාජපරිවුතො සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං අනුසාසන්තො චින්තෙසි: "අහං පුබ්බෙ ඛුද්දකො අහොසිං, සොම්හි දානි අත්තනො ඤාණසම්පත්තියා සකලජම්බුදීපස්ස ඉස්සරො රාජා ජාතො, තං ඛො පන මෙ ඤාණං ලොකියං[4] විරියසම්පයුත්තං නෙව නිබ්බිදාය න විරාගාය සංවත්තති, යන්නූනාහං ඉමිනා ඤාණෙන ලොකුත්තරධම්මං ගවෙසෙය්‍ය"න්ති. තතො බාරාණසීරඤ්ඤො රජ්ජං දත්වා පුත්තදාරඤ්ච සකජනපදමෙව පෙසෙත්වා සබ්බං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො විරියසම්පත්තිං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ ආරද්ධං විරියං අස්සාති=**ආරද්ධවිරියො**; එතෙන අත්තනො මහාවිරියතං[5] දස්සෙති[6]. පරමත්ථො වුච්චති නිබ්බානං, පරමත්ථස්ස පත්ති=පරමත්ථපත්ති, තස්සා **පරමත්ථපත්තියා**; එතෙන විරියාරම්භෙන පත්තබ්බං ඵලං දස්සෙති. **අලීනචිත්තොති** එතෙන විරියූපත්ථද්ධානං[7] චිත්තචෙතසිකානං අලීනතං දස්සෙති; **අකුසීතවුත්තීති** එතෙන ඨානචඞ්කමාදීසු කායස්ස අනවසීදනං දස්සෙති. **දළ්හනික්කමොති** එතෙන "කාමං තචො ච නහරු චා"ති[a] එවං පවත්තං පදහනවිරියං දස්සෙති, යං තං අනුපුබ්බසික්ඛාදීසු පදහන්තො කායෙන චෙව පරමත්ථසච්චං[8] සච්ඡිකරොතීති වුච්චති. අථ වා එතෙන මග්ගසම්පයුත්තං විරියං දස්සෙති[9] තම්පි[10] දළ්හඤ්ච භාවනාපාරිපූරිං ගතත්තා, නික්කමො ච සබ්බසො පටිපක්ඛා නික්ඛන්තත්තා, තස්මා තංසමඞ්ගී පුග්ගලොපි-දළ්හො නික්කමො අස්සාති=**දළ්හනික්කමොති** වුච්චති. **ථාමබලූපපන්නොති** මග්ගක්ඛණෙ කායථාමෙන ඤාණබලෙන ච උපපන්නො, අථ වා ථාමභූතෙන බලෙන උපපන්නොති ථාමබලූපපන්නො ථිරං[11] ඤාණබලමුපපන්නොති වුත්තං හොති. එතෙන තස්ස විරියස්ස විපස්සනාඤාණපයොගං දීපෙන්තො යොනිසො පදහන[12]භාවං සාධෙති. පුබ්බභාගමජ්ඣිමඋක්කට්ඨවිරියවසෙන තයොපි පාදා[13] යොජෙතබ්බා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආරද්ධවිරියගාථාවණ්ණනා.

1. සී. I & III. භිජ්ජිත්වා.
2. සී. IV. තෙසං.
3. සු: නි: මනුස්සං.
4. සී. II. ලොකියං.
5. සු: නි: විරියාරම්භං ආදිවිරියං.
6. සී. I. දස්සසි.
7. සු: නි: විරියූපත්ථම්භානං.
8. සු: නි: පරමසච්චං.
9. සී. I. දස්සෙතු.
10. සු: නි: තංහි.
11. සී. I. ථිර,
12. සී. II. යොගපදහන
13. සී. II&IV. තයොවා

a. දුකඞ්ගුත්තර-පඨමවග්ග.

4. 35.

පටිසල්ලාණන්ති කා උප්පත්ති? ඉමිස්සා ගාථාය ආවරණගාථාය විය[1] උප්පත්ති. නත්ථි කොචි විසෙසො.

අත්ථවණ්ණනායං පනස්සා-**පටිසල්ලාණ**න්ති තෙහි තෙහි සත්තසඞ්ඛාරෙහි පටිනිවත්තිත්වා සල්ලාණං එකමන්තසෙවිතා එකීභාවො, කායවිවෙකොති අත්ථො; **ඣාන**න්ති පච්චනීකජ්ඣාපනතො ආරම්මණලක්ඛණූපනිජ්ඣානතො ච චිත්තවිවෙකො වුච්චති, තත්ථ අට්ඨ සමාපත්තියො නීවරණාදිපච්චනීකජ්ඣාපනතො කසිණාදිආරම්මණූපනිජ්ඣානතො ච ඣානන්ති වුච්චති, විපස්සනාමග්ගඵලානි සත්තසඤ්ඤාදිපච්චනීකජ්ඣාපනතො ලක්ඛණූපනිජ්ඣානතො ච ඣානන්ති වුච්චති. ඉධ පන ආරම්මණූපනිජ්ඣානමෙව අධිප්පෙතං. එවමෙතං පටිසල්ලාණඤ්ච ඣානඤ්ච **අරිඤ්චමානො** අජහමානො අනිස්සජ්ජමානො; **ධම්මෙසූ**ති විපස්සනූපගෙසු පඤ්චක්ඛන්ධාදිධම්මෙසු; **නිච්ච**න්ති සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං; **අනුධම්මචාරී**ති තෙ ධම්මෙ ආරබ්භ පවත්තනෙන අනුගතං විපස්සනාධම්මං චරමානො, අථවා ධම්මෙසූති එත්ථ **ධම්මා**ති නව ලොකුත්තරධම්මා, තෙසං ධම්මානං අනුලොමො ධම්මොති=අනුධම්මො, විපස්සනායෙතං අධිවචනං. තත්ථ "ධම්මානං නිච්චං අනුධම්මචාරී"ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං විභත්තිබ්‍යත්තයෙන 'ධම්මෙසූ'ති වුත්තං සියා. **ආදීනවං සම්මසිතා භවෙසූ**ති තාය අනුධම්මචාරිතා[2]සඞ්ඛාතාය විපස්සනාය අනිච්චාකාරාදිදොසං තීසු භවෙසු සමනුපස්සන්තො එවං[3] ඉමාය කායචිත්තවිවෙකසිඛාප්පත්ත[4]විපස්සනාසඞ්ඛාතාය පටිපදාය අධිගතොති වත්තබ්බො, **එකො චරෙ**ති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

පටිසල්ලාණගාථාවණ්ණනා

---

4. 36.

තණ්හක්ඛයන්ති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා මහතා[5] රාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති. තස්ස සරීරසොභාය ආවජ්ජිතහදයා සත්තා[6] පුරතො ගච්ඡන්තාපි නිවත්තිත්වා තමෙව උල්ලොකෙන්ති, පච්ඡතො ගච්ඡන්තාපි, උභොහි පස්සෙහි ගච්ඡන්තාපි. පකතියා එව හි බුද්ධදස්සනෙ පුණ්ණචන්ද-සමුද්ද-රාජදස්සනෙ ච අතිත්තො ලොකො. අඤ්ඤතරා කුටුම්බියභරියාපි උපරිපාසාදගතා සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා අමච්චං ආණාපෙසි: ජානාහි තාව භණෙ අයං ඉත්ථී සස්සාමිකා වා අස්සාමිකා වාති. සො ඤත්වා සස්සාමිකා දෙවාති ආරොචෙසි. අථ රාජා චින්තෙසි: 'ඉමා වීසතිසහස්සනාටකිත්ථියො

---

1. සී. I & III. ආවරණගාථාසදිසාඑව.
2. සී. II & III. අනුධම්මචාරී.
3. සී. IV. එව.
4. සී I & II සිඛාප්පත්තාය.
5. සී I. මහච්ච
6. සී. II. ආවජ්ජිත හදයප්පත්තා.

දෙවච්ඡරායො විය මං එව එකං අභිරමෙන්ති. සො . දුතා'හං එත්ථාපි අභිසිත්වා පරස්ස ඉත්ථියා තණ්හං උප්පාදෙසිං. සා උප්පන්නා අපායමෙව ආකඩ්ඪිස්සතීති තණ්හාය ආදීනවං දිස්වා හන්ද නං නිග්ගණ්හාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **තණ්හක්ඛය**න්ති නිබ්බානං, එවං දිට්ඨාදීනවාය වා තණ්හාය අප්පවත්තිං; **අප්පමත්තො**ති සාතච්චකාරී සක්කච්චකාරී; **අනෙළමූගො**ති අලාලාමුඛො, අථවා අනෙලො ච අමූගො ච, පණ්ඩිතො ව්‍යත්තොති වුත්තං හොති. හිතසුඛසම්පාපකං සුතමස්ස අත්ථීති=**සුතවා**; ආගමසම්පන්නොති වුත්තං හොති. **සතිමා**ති චිරකතාදීනං අනුස්සරිතා; **සඞ්ඛාතධම්මො**ති ධම්මූපපරික්ඛාය පරිඤ්ඤාතධම්මො; **නියතො**ති අරියමග්ගෙන නියතභාවං පත්තො;[2] **පධානවා**ති සම්මප්පධානවිරියසම්පන්නො; උප්පටිපාටියා එස පාදෙ[3] යොජෙතබ්බො, එවමෙතෙහි අප්පමාදාදීහි සමන්නාගතො නියාමසම්පාපකෙන පධානෙන පධානවා, තෙන පධානෙන පත්තනියාමත්තා[4] නියතො, තතො අරහත්තප්පත්තියා සඞ්ඛාතධම්මො, අරහා හි පුන සඞ්ඛාතබ්බාභාවතො සඞ්ඛාතධම්මොති වුච්චති. යථාහ: “යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මාසෙ යෙ ච සෙඛා පුථූ ඉධා”ති[a]. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

තණ්හක්ඛයගාථාවණ්ණනා.

---

4. 37.

සීහොවාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරස්ස කිර බාරාණසිරඤ්ඤො දූරෙ උය්‍යානං හොති. සො පාතොව උට්ඨාය උය්‍යානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ යානා ඔරුය්හ උදකට්ඨානං උපගතො මුඛං[5] ධොවිස්සාමීති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සීහී පොතකං ජනිත්වා[6] ගොචරාය ගතා. රාජපුරිසො තං දිස්වා සීහපොතකො දෙවාති ආරොචෙසි. රාජා සීහො කිර කස්සචි න භායතීති තං උපපරික්ඛිතුං භෙරිආදීනි ආකොටාපෙසි. සීහපොතකො තං සද්දං සුත්වා තථෙව සයි. අථ යාව තතියං ආකොටාපෙසි. සො තතියවාරෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා සබ්බං පරිසං ඔලොකෙත්වා තථෙව සයි. අථ රාජා යාවස්ස මාතා නාගච්ඡති[7] තාව ගච්ඡාමාති වත්වා ගච්ඡන්තො චින්තෙසි: තදහු[8] ජාතොපි සීහපොතකො න සන්තසති න භායති, කුදාස්සු නාමාහමපි තණ්හාදිට්ඨිපරිත්තාසං ඡඩ්ඩෙත්වා[9] න සන්තසෙය්‍යං න භායෙය්‍යන්ති. සො තං ආරම්මණං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො පුන කෙවට්ටෙහි මච්ඡෙ ගහෙත්වා සාඛාසු බන්ධිත්වා පසාරිතෙ ජාලෙ වාතං අසඞ්ගං යෙව ගච්ඡමානං දිස්වා තම්පි නිමිත්තං අග්ගහෙසි: කුදාස්සු නාමාහමපි

---

1. සී. I&II. තණ්හාය එව. 4. සී. I. II&IV. නියාමතො. 7. සී. I. II&IV. නාගච්ඡි.
2. සු. නි. නියාමප්පත්තො. 5. සී I. මුඛං. 8. සු. නි. තං දිවසං.
3 සී. III. පාඨො. 6. සී. I & III. සීහපොතකං ජනෙත්වා.
a. සුත්තනිපාත-පාරායණවග්ග. 9. සී. I. II & IV. ජෙත්වා.

තණ්හාදිට්ඨිමොහජාලං ඵාලෙත්වා එවං අසජ්ජමානො ගවෙජ්ස්‍යන්ති. අථ උය්‍යානං ගන්ත්වා සිලාපට්ටපොක්ඛරණියා තීරෙ නිසින්නො වාතබ්භාහතානි පදුමානි ඔනමිත්වා උදකං ඵුසිත්වා වාතවිගමෙ පුන යථාඨානෙ ඨිතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි දිස්වා තම්පි නිමිත්තං අග්ගහෙසි: කුදස්සු නාමාහම්පි යථා එතානි උදකෙ ජාතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි එවං ලොකෙ ජාතො ලොකෙන අනුපලිත්තො තිට්ඨෙය්‍යන්ති. සො පුනප්පුනං යථා සීහො වාතො පදුමානි එවං අසන්තසන්තෙන අසජ්ජමානෙන අනුපලිත්තෙන භවිතබ්බන්ති චින්තෙත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **සීහොති** චත්තාරො සීහා: තිණසීහො පණ්ඩුසීහො කාළසීහො කෙසරසීහොති, තෙසං කෙසරසීහො අග්ගමක්ඛායති, සො ඉධ අධිප්පෙතො; **වාතො** පුරත්ථිමාදිවසෙන අනෙකවිධො, **පදුමං** රත්තසෙතාදිවසෙන, තෙසු යො කොචි වාතො යං කිඤ්චි පදුමං ච වට්ටතියෙව. තත්ථ යස්මා[1] සන්තාසො නාම අත්තසිනෙහෙන හොති[2], අත්තසිනෙහො ච නාම තණ්හාලෙපො, සොපි දිට්ඨිසම්පයුත්තෙන වා දිට්ඨිවිප්පයුත්තෙන වා ලොභෙන හොති. සො පි ච තණ්හායෙව, සජ්ජනං පන තත්ථ උපපරික්ඛාදිවිරහිතස්ස මොහෙන හොති. මොහො ච අවිජ්ජා, තත්ථ යස්මා සන්තාසො අත්තසිනෙහෙන හොති, අත්තසිනෙහො ච නාම අවිජ්ජාය, සමථෙන තණ්හාය පහානං හොති, විපස්සනාය අවිජ්ජාය, තස්මා සමථෙන අත්තසිනෙහං පහාය **සීහොව සද්දෙසු** අනිච්චදුක්ඛාදීසු **අසන්තසන්තො** විපස්සනාය මොහං පහාය **වාතොව ජාලම්හි** ඛන්ධා[3]යතනාදීසු **අසජ්ජමානො** සමථෙනෙව ලොභං ලොභසම්පයුත්තත්තා එව[4] දිට්ඨිඤ්ච පහාය **පදුමංව තොයෙන** සබ්බභවභොගලොභෙන **අලිප්පමානො**[5] එත්ථ සමථස්ස සීලං පදට්ඨානං සමථො සමාධිස්ස සමාධි විපස්සනායාති[6] එවං තෙසු ද්වීසු[7] ධම්මෙසු සිද්ධෙසු තයො ඛන්ධා සිද්ධාව හොන්ති. තත්ථ සීලක්ඛන්ධෙන සුරතො[8] හොති. සො සීහොව සද්දෙසු ආඝාතවත්ථූසු කුජ්ඣිතු[9]කාමතාය න සන්තසති. පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන පටිවිද්ධසභාවො වාතොව ජාලම්හි ඛන්ධාදිධම්මභෙදෙ න සජ්ජති, සමාධික්ඛන්ධෙන වීත[10]රාගො පදුමංව තොයෙන රාගෙන න ලිප්පති. එවං සමථවිපස්සනාහි සීලසමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධෙහි ච යථාසම්භවං තණ්හාවිජ්ජානං තිණ්ණඤ්ච අකුසලමූලානං[11] පහාණවසෙන අසන්තසන්තො අසජ්ජමානො ච අලිප්පමානො ච වෙදිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සීහාදි[12]ගාථාවණ්ණනා.

---

1. සී. I. II & IV. යථා.
2. සී. II & III අත්තසිනෙහොති.
3. සී. I. II. III & IV. චක්ඛා.
4. සී. I. ලොභසම්පයුත්තං.
5. සී. I & IV. ලොභෙනඅලිම්පමානො.
6. සු: නි: විපස්සනාපඤ්ඤාති.
7. සී. I. තීසු.
8. සී. I. සූරෙ.
9. සු: නි: අකුජ්ඣිතු.
10. සී. I. විවට.
11. සී. II. අකුසලානං.
12. සු: නි: අසන්තසන්ත.

2. 38.

සීහො යථාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසීරාජා පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං ගාමානුගාමිමග්ගං ඡඩ්ඩෙත්වා උජුං අටවිමග්ගං ගහෙත්වා මහතියා සෙනාය ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරස්මිං පබ්බතපාදෙ සීහො බාලසූරියාතපං තපමානො නිපන්නො හොති. තං දිස්වා රාජපුරිසා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සීහො කිර න සන්තසතීති භෙරිපණවාදිසද්දං කාරාපෙසි. සීහො තථෙව[1] නිපජ්ජි. දුතියම්පි කාරාපෙසි. සීහො තථෙව නිපජ්ජි. තතියම්පි කාරාපෙසි. තදා සීහො මමාපි පටිසත්තු අත්ථීති චතූහි පාදෙහි සුප්පතිට්ඨිතං පතිට්ඨහිත්වා සීහනාදං නදි. තං සුත්වා හත්ථාරොහාදයො හත්ථිආදීහි ඔරොහිත්වා තිණගහනානි පවිට්ඨා. හත්ථිඅස්සගණා දිසාවිදිසාසු පලාතා. රඤ්ඤො හත්ථීපි රාජානං ගහෙත්වා වනගහනානි නිප්පොථයමානො පලායි. රාජා තං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො රුක්ඛසාඛාය ඔලම්බිත්වා පථවිං පත්වා[2] එකපදිකමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පච්චෙකබුද්ධානං වසනට්ඨානං පාපුණි. තත්ථ පච්චෙකබුද්ධෙ පුච්ඡි: අපි භන්තෙ සද්දමස්සුත්ථාති? ආම මහාරාජාති. කස්ස සද්දං භන්තෙති? පඨමං භෙරිසඞ්ඛාදීනං, පච්ඡා සීහස්සාති. න භායිත්ථ භන්තෙති? න මයං මහාරාජ කස්සචි සද්දස්ස භායාමාති. සක්කා පන භන්තෙ මය්හම්පි එදිසං කාතුන්ති? සක්කා මහාරාජ, සචෙ පබ්බජසීති. පබ්බජාමි භන්තෙති. තතො නං පබ්බාජෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙසුං. සොපි පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ සහනා ච හනනා ච සීඝජවත්තා ච **සීහො**, කෙසරසීහොව ඉධ අධිප්පෙතො. දාඨාබලමස්ස අත්ථීති=**දාඨාබලී**; 'පසය්හ අභිභුය්‍යා'ති උභයං චාරීසද්දෙන සහ යොජෙතබ්බං **පසය්හචාරී අභිභුය්‍යචාරීති**. තත්ථ පසය්හ[3] නිග්ගහෙත්වා පග්ගහෙත්වා[4] චරණෙන **පසය්හචාරී**, අභිභවිත්වා සන්තාසෙත්වා වසීකත්වා චරණෙන **අභිභුය්‍යචාරී**, ස්වායං කායබලෙන පසය්හචාරී, තෙජසා අභිභුය්‍යචාරී; තත්ථ සචෙ කොචි වදෙය්‍ය: කිං පසය්හ කිං අභිභුය්‍ය චාරීති? තතො **මිගාන**න්ති සාමිවචනං උපයොගත්ථෙ[5] කත්වා "මිගෙ පසය්හ අභිභුය්‍ය චාරී"ති පටිවත්තබ්බං. **පන්තානී**ති දූරානි; **සෙනාසනානී**ති වසනට්ඨානානි; සෙසං වුත්තනයෙනෙව සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතං.

දාඨාබලිගාථාවණ්ණනා.

---

2. 39.

මෙත්තං උපෙක්ඛන්ති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර රාජා මෙත්තාදිඣානලාභී අහොසි, සො ඣානසුඛන්තරායො රජ්ජන්ති ඣානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථමභාසි.

1. සී II. තත්ථෙව. 3. සී I II & III. නිග්ගය්හ. 5. සු. නි. අ. උපයොගවචනං.
2. සී I & II. පතිත්වා 4. සී. II. පජ්ජහෙත්වා. සු. නි. අ. පවාහෙත්වා.

තත්ථ 'සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා භවන්තූ'ති ආදිනා නයෙන හිතසුඛූපනයනකාමතා **මෙත්තා**; 'අහො වත ඉමම්හා දුක්ඛා විමුච්චෙය්‍යු'න්ති[1] ආදිනා නයෙන අහිතදුක්ඛාපනයනකාමතා **කරුණා**; 'මොදන්ති වත භොන්තො සත්තා මොදන්ති සාධු සුට්ඨූ'ති ආදිනා නයෙන හිතසුඛාවිප්පයොගකාමතා **මුදිතා**; 'පඤ්ඤායිස්සන්ති සකෙන කම්මෙනා'ති සුඛදුක්ඛජ්ඣුපෙක්ඛනතා **උපෙක්ඛා**, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන උප්පටිපාටියා මෙත්තං වත්වා උපෙක්ඛා වුත්තා මුදිතා ච පච්ඡා. **විමුත්ති**න්ති චතස්සොපි එතා අත්තනො පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තත්තා විමුත්තියො. තෙන වුත්තං :

"මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුත්තිං
ආසෙවමානො මුදිතඤ්ච කාලෙ"ති.

තත්ථ **ආසෙවමානො**ති තිස්සො තිකචතුක්කජ්ඣානවසෙන භාවයමානො, උපෙක්ඛං චතුත්ථජ්ඣානවසෙන භාවයමානො; **කාලෙ**ති මෙත්තං ආසෙවිත්වා තතො වුට්ඨාය[2] කරුණං තතො වුට්ඨාය මුදිතං, තතො ඉතරං තතො වා නිප්පීතිකජ්ඣානතො වුට්ඨාය උපෙක්ඛං ආසෙවමානොව 'කාලෙ ආසෙවමානො'ති වුච්චති; ආසෙවිතුං වා ඵාසුකාලෙ; **සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො**ති දසසු දිසාසු සබ්බෙන සත්තලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො, මෙත්තාදීනං හි භාවිතත්තා සත්තා අප්පටිකූලා හොන්ති, සත්තෙසු ච විරොධිභූතො පටිඝො වූපසම්මති. තෙන වුත්තං: "සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො"ති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරෙන පන මෙත්තාදිකථා **අට්ඨසාලිනියා** ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං වුත්තා. සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

අප්පමඤ්ඤගාථාවණ්ණනා.

2. 40.

රාගඤ්ච දොසඤ්චාති කා උප්පත්ති? රාජගහං කිර නිස්සාය **මාතඞ්ගො** නාම පච්චෙකබුද්ධො විහරති සබ්බපච්ඡිමො පච්චෙකබුද්ධානං. අථ අම්හාකං බොධිසත්තෙ උප්පන්නෙ දෙවතායො බොධිසත්තස්ස පූජනත්ථාය ආගච්ඡන්තියො තං දිස්වා 'මාරිස මාරිස බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො'ති භණිංසු. සො නිරොධා වුට්ඨහන්තො තං සුත්වා අත්තනො ජීවිතක්ඛයං දිස්වා-හිමවන්තෙ **මහාපපාතො** නාම පබ්බතො පච්චෙකබුද්ධානං පරිනිබ්බාණට්ඨානං, තත්ථ අකාසෙන ගන්ත්වා පුබ්බෙ පරිනිබ්බුතපච්චෙකබුද්ධස්ස අට්ඨිසඞ්ඛාටං පපාතෙ පක්ඛිපිත්වා සිලාතලෙ නිසීදිත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **රාගදොසමොහා** උරගසුත්තෙ[a] වුත්තාව; **සංයොජනානී**ති දස සංයොජනානි; තානි ච තෙන තෙන මග්ගෙන **සන්දාලයිත්වා**; **අසන්තසං ජීවිතසඞ්ඛයම්හී**ති ජීවිතසඞ්ඛයො වුච්චති චුතිචිත්තස්ස පරිභෙදො,

1. සී I & II. මුච්චෙය්‍යන්ති. 2. සී I & II. පට්ඨාය.

a. සුත්තමෙතං සුත්තනිපාතෙ ආගතං.

තස්මිං ච ජීවිතසඞ්ඛයෙ ජීවිතනිකන්තියා පහීණත්තා අසන්තසන්ති. එත්තාවතා **සොපාදිසෙසං නිබ්බාණධාතුං** අත්තනො දස්සෙත්වා ගාථා පරියොසානෙ **අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා** පරිනිබ්බායීති.

ජීවිතසඞ්ඛයගාථාවණ්ණනා.

---

2. 41.

භජන්තීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා ආදිගාථාය වුත්තප්පකාරමෙව ඵීතං රජ්ජං සමනුසාසති. තස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි දුක්ඛා වෙදනා පවත්තන්ති. වීසතිසහස්සිත්ථියො තං පරිවාරෙත්වා හත්ථපාදසම්බාහනාදීනි කරොන්ති. අමච්චා-“නදානායං රාජා ජීවිස්සති, හන්ද මයං අත්තනො සරණං ගවෙසාමා”ති චින්තෙත්වා අඤ්ඤතරස්ස රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා උපට්ඨානං යාචිංසු. තෙ තත්ථ උපට්ඨහන්තියෙව න කිඤ්චි ලභන්ති. රාජා ආබාධා වුට්ඨහිත්වා පුච්ඡි: ‘‘ඉත්ථන්නාමො ච ඉත්ථන්නාමො ච කුහින්ති’ තතො තං පවත්තිං සුත්වා සීසං චාලෙත්වා තුණ්හී අහොසි. තෙපි අමච්චා රාජා වුට්ඨිතොති සුත්වා තත්ථ කිඤ්චි අලභමානා පරමෙන පාරිජුඤ්ඤෙන පීළිතා පුනදෙව ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. තෙන ච රඤ්ඤා කුහිං තාතා තුම්හෙ ගතාති වුත්තා ආහංසු: දෙවං දුබ්බලං දිස්වා ආජීවිකාභයෙන මයං අසුකං නාම ජනපදං ගතාති. රාජා සීසං චාලෙත්වා චින්තෙසි: යන්නූනාහං තමෙවාබාධං දස්සෙස්සං, කිං පුනපි එවං කරෙය්‍යුං, නොති? සො පුබ්බෙ සාභාවිකරොගෙන ඵුට්ඨො විය බාළ්හං[1] වෙදනං දස්සෙන්තො ගිලානාලයං අකාසි. ඉත්ථියො සංපරිවාරෙත්වා පුබ්බසදිසමෙව සබ්බං අකංසු. තෙපි අමච්චා තථෙව පුන බහුතරං ජනං ගහෙත්වා පක්කමිංසු. එවං රාජා යාවතතියං සබ්බං පුබ්බසදිසං අකාසි. තෙපි තථෙව පක්කමිංසු. තතො චතුත්ථම්පි තෙ ආගතෙ දිස්වා රාජා ‘‘අහො ඉමෙ දුක්කරං අකංසු, යෙ මං ව්‍යාධිතං පහාය අනපෙක්ඛා පක්කමිංසූ’’ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථමභාසි.

තත්ථ **භජන්තීති** සරීරෙන අල්ලීයන්ති පයිරුපාසන්ති; **සෙවන්තීති** අඤ්ජලිකම්මාදීහි කිංකාරපටිස්සාවිතාය ච පරිචරන්ති; කාරණං අත්ථො එතෙසන්ති=**කාරණත්ථා**; භජනාය සෙවනාය ච නාඤ්ඤං කාරණමත්ථි, අත්ථො එව නෙසං කාරණං, අත්ථහෙතු සෙවන්තීති වුත්තං හොති. **නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා**ති ඉතො කිඤ්චි ලච්ඡාමාති එවං අත්ථපටිලාභකාරණෙන නික්කාරණා. කෙවලං

“උපකාරො ච යො මිත්තො යො ච මිත්තො සුඛෙ දුඛෙ,
අත්ථක්ඛායී ච යො මිත්තො යො ච මිත්තා'නුකම්පකො”ති [a]

---

1. ස්‍යා. ගාළ්හං. [a] සිගාලොවාද සුත්ත.

එවං වුත්තෙන අරියෙන මිත්තභාවෙන සමන්නාගතා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා; **අත්තට්ඨපඤ්ඤා**ති අත්තනි ඨිතා එතෙසං පඤ්ඤා, අත්තානමෙව ඔලොකෙන්ති, න අඤ්ඤන්ති අත්ථො. **අත්තත්ථපඤ්ඤා**ති වා පාඨො. අත්තනො අත්ථමෙව ඔලොකෙන්ති න පරත්ථන්ති අත්ථො. **දිට්ඨට්ඨපඤ්ඤා**ති අයම්පි කිර පොරාණපාඨො. තත්ථ සම්පති දිට්ඨෙයෙව අත්ථෙ එතෙසං පඤ්ඤා න ආයතිං අත්ථෙ; දිට්ඨධම්මිකත්ථං යෙව ඔලොකෙන්ති න සම්පරායිකත්ථන්ති වුත්තං හොති. **අසුචී**ති අසුචිනා අනරියෙන කායවචීමනොකම්මෙන සමන්නාගතා; **ඛග්ගවිසාණකප්පා**ති ඛග්ගෙන රුක්ඛාදයො ඡින්දන්තො විය සකසිඞ්ගෙන පබ්බතාදයො චුණ්ණවිචුණ්ණං කුරුමානො විචරතීති=ඛග්ගවිසාණො, විසසදිසා ආණාති=විසාණා, ඛග්ගං වියාති ඛග්ගං, ඛග්ගං විසාණං යස්ස මිගස්ස සොයං මිගො ඛග්ගවිසාණො, තස්ස ඛග්ගවිසාණස්ස කප්පො=ඛග්ගවිසාණකප්පා, ඛග්ගවිසාණසදිසො පච්චෙකබුද්ධො එකො අදුතියො අසහායො චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති අත්ථො.

විසුද්ධසීලාති විසෙසෙන සුද්ධසීලා චතුපාරිසුද්ධියා සුද්ධසීලා; **සුවිසුද්ධපඤ්ඤා**ති සුට්ඨුවිසුද්ධපඤ්ඤා රාගාදිවිරහිතත්තා පරිසුද්ධමග්ගඵලපටිසම්භිදාදිපඤ්ඤා; **සමාහිතා**ති සංසුට්ඨු ආහිතා සන්තිකෙ ඨපිතචිත්තා; **ජාගරියානුයුත්තා**ති ජාගරණං= ජාගරො, නිද්දාතික්කමොති අත්ථො. ජාගරස්ස භාවො=ජාගරියං, ජාගරියෙ අනුයුත්තා= ජාගරියානුයුත්තා; **විපස්සකා**ති අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති විසෙසෙන පස්සනසීලා; විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා විහරන්තීති අත්ථො. **ධම්මවිසෙසදස්සී**ති දසකුසලධම්මානං චතුසච්චධම්මස්ස නවලොකුත්තරධම්මස්ස වා විසෙසෙන පස්සනසීලා; **මග්ගඞ්ගබොජ්ඣඞ්ගගතෙ**ති සම්මාදිට්ඨාදීහි මග්ගඞ්ගෙහි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදීහි බොජ්ඣඞ්ගෙහි ගතෙ සම්පයුත්තෙ අරියධම්මෙ; **විජඤ්ඤා**ති[1] විසෙසෙන ජඤ්ඤා, ජානන්තාති අත්ථො.

සුඤ්ඤතාප්පණිහිතඤ්චානිමිත්තන්ති අනත්තානුපස්සනාවසෙන සුඤ්ඤතවිමොක්ඛඤ්ච දුක්ඛානුපස්සනාවසෙන අප්පණිහිතවිමොක්ඛඤ්ච අනිච්චානුපස්සනාවසෙන අනිමිත්තවිමොක්ඛඤ්ච; **ආසෙවයිත්වා**ති වඩ්ඪෙත්වා; **යෙ** කතසම්භාරා **ධීර**ජනා බුද්ධසාසනම්හි **සාවකත්තං** සාවකභාවං **න වජන්ති** න පාපුණන්ති, තෙ **ධීරා** කතසම්භාරා **සයම්භූ** සයමෙව භූතා **පච්චෙකජිනා** පච්චෙකබුද්ධා භවන්ති.

කිම්භූතා? **මහන්තධම්මා** පූරිතමහාසම්භාරා; **බහුධම්මකායා** අනෙකධම්මසභාව සරීරා; පුනරපි කිම්භූතා? **චිත්තිස්සරා** චිත්තෙකග්ගකා ච; භාවනාසම්පන්නාති අත්ථො. **සබ්බදුක්ඛොඝතිණ්ණා** සකලසංසාරඔඝං තිණ්ණා අතික්කන්තා; **උදග්ගචිත්තා** කොධූපනාහාදිකිලෙසවිරහිතත්තා සොමනස්සචිත්තා; සන්තුට්ඨචිත්තාති අත්ථො. **පරමත්ථදස්සී** පඤ්චක්ඛන්ධ

1. පා. විසඤ්ඤා.

වාදසායතනචත්තිංසාකාරසච්චපටිච්චසමුප්පාදාදිවසෙන පරමත්ථං දස්සනසීලා; අචලාභීතට්ඨෙන **සීහොපමා**[1] සීහසදිසාති අත්ථො. **ඛග්ගවිසාණකප්පා** ඛග්ගවිසාණමිගසිඞ්ගසදිසා; ගණසඞ්ගණිකාභාවෙනාති අත්ථො.

සන්තින්ද්‍රියාති චක්ඛුන්ද්‍රියාදීනං සකලාරම්මණා[2]ප්පවත්තනතො සන්තකභාවින්ද්‍රියා; **සන්තමනාති** සන්තචිත්තා; නික්කිලෙසභාවෙන සන්තසභාවචිත්තකප්පාති අත්ථො. **සමාධීති** සුට්ඨු එකග්ගචිත්තා; **පච්චන්තසත්තෙසු පතිප්පචාරාති** පච්චන්තජනපදෙසු සත්තෙසු දයාකරුණාදිපතිචරණසීලා; **දීපා පරත්ථ ඉධ විජ්ජලන්තාති** සකලලොකානුග්ගහකරණෙ ච පරලොකෙ ච ඉධ ලොකෙ ච විජ්ජලන්තා දීපා; දීපසදිසාති අත්ථො. **පච්චෙකබුද්ධා සතතං හිතා මෙති** ඉමෙ පච්චෙකබුද්ධා සතතං සබ්බකාලං සකලලොකහිතාය පටිපන්නාති අත්ථො.

පහීනසබ්බාවරණා ජනින්දාති තෙ පච්චෙකබුද්ධා ජනානං ඉන්දා උත්තමා කාමච්ඡන්දනීවරණාදීනං සබ්බෙසං පඤ්චාවරණානං පහීනත්තා පහීනසබ්බාවරණා; **සතකඤ්චනාභාති** රත්තසුවණ්ණජම්බොනදසුවණ්ණපභාසදිසආභාවන්තොති අත්ථො. **නිස්සංසයං ලොකසුදක්ඛිණෙය්‍යාති** එකන්තෙන ලොකස්ස සුදක්ඛිණාය අග්ගදානස්ස පටිග්ගහෙතුං අරහා යුත්තා; නික්කිලෙසත්තා සත්තානං දාන[3]පටිග්ගහණාරහාති අත්ථො. **පච්චෙකබුද්ධා සතතප්පිතා**[4] **මෙති** ඉමෙ පච්චෙකඤාණාධිගමා බුද්ධා සතතං නිච්චකාලං අප්පිතා සුහිතා පරිපුණ්ණා; සත්තාහං නිරාහාරාපි නිරොධසමාපත්තිඵලසමාපත්තිවසෙන පරිපුණ්ණාති අත්ථො. **පති** පාටියෙක්කං[5] විසුං සම්මාසම්බුද්ධතොති විසදිසා අඤ්ඤසාධාරණා බුද්ධා **පච්චෙකබුද්ධා**; අථවා

"උපසග්ගා නිපාතා ච පච්චයා ච ඉමෙ තයො,
නෙකෙ නෙකත්ථවිසයා ඉති නෙරුත්තිකාබ්‍රුවු"න්ති

වුත්තත්තා පති පධානො[6] හුත්වා සාමිභූතො අනෙකෙසං දායකානං අප්පමත්තකම්පි ආහාරං පටිග්ගහෙත්වා සග්ගමොක්ඛස්ස පාපුණනතො; තථා හි අන්නභාරස්ස භත්තභාගං පටිග්ගහෙත්වා පස්සන්තස්සෙව භුඤ්ජිත්වා දෙවතාහි සාධුකාරං දාපෙත්වා තදහෙව තං දුග්ගතං සෙට්ඨිට්ඨානං පාපෙත්වා කොටිසඞ්ඛධනුප්පාදනෙන ච, ඛදිරඞ්ගාරජාතකෙ මාරෙන නිම්මිත ඛදිරඞ්ගාරකූපොපරිවුට්ඨිතපදුමකිඤ්ජක්ඛං මද්දිත්වා බොධිසත්තෙනාභිදින්නං පිණ්ඩපාතං පටිග්ගහෙත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසඞ්ගමනෙන සොමනස්සුප්පාදනෙන ච, පදුමවතීඅග්ගමහෙසිපුත්තානං මහාජනකරඤ්ඤො දෙවියා ආරාධනෙන ගන්ධමාදනතො ආකාසෙන ආගම්ම දානපටිග්ගහණෙන මහාජනකබොධිසත්තස්ස ච දෙවියා ච සොමනස්සුප්පාදනෙන ච, තථා අබ්බුදුප්පාදෙ ඡාතකභයෙ සකලජම්බුදීපෙ උප්පන්නෙ

1. පා. සීහොයථා. 3. සී. I & II සන්තරපාණ. 4. පං. සතතමප්පිතා
2. සී. I. සකලසඞ්ඛාරම්මණ-සී. II. සකලසඞ්ඛාරම්මණ. 5. එකෙකා-කත්ථචි.
6. සී. I & II. පධානො.

බාරාණසීසෙට්ඨිනො ජාතකභයං පටිච්ච පූරෙත්වා රක්ඛිතෙ සයස්ස කොට්ඨාගාරෙ වීහිරාසිං[1] ඛෙපෙත්වා භූමියං නිඛාතධඤ්ඤානි ච චාටිසහස්සෙසු පූරිතධඤ්ඤානි ච ඛෙපෙත්වා සකලපාසාදභිත්තීසු මත්තිකාහි මද්දිත්වා ලිම්පිතධඤ්ඤානි ච ඛෙපෙත්වා තදා නාළිමත්තමෙවාවසිට්ඨං ඉදං භුඤ්ජිත්වා අජ්ජ මරිස්සාමාති චිත්තං උප්පාදෙත්වා සයන්තස්ස ගන්ධමාදනතො එකො පච්චෙකබුද්ධො ආගන්ත්වා ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. සෙට්ඨි තං දිස්වා පසාදං උප්පාදෙත්වා ජීවිතං පරිච්චජමානො පච්චෙකබුද්ධස්ස පත්තෙ ඔකිරි. පච්චෙකබුද්ධො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන පස්සන්තස්සෙව සෙට්ඨිස්ස පඤ්චපච්චෙකබුද්ධසතෙහි සහ පරිභුඤ්ජි. තදා භත්තපචිතඋක්ඛලිං පිදහිත්වා ඨපෙසුං. නිද්දමොක්කන්තස්ස සෙට්ඨිනො ජාතතෙන උප්පන්නෙන සො වුට්ඨහිත්වා භරියං ආහ: "භද්දෙ ඛුධාමකභත්තමත්තං ඔලොකෙහී"ති. සුසික්ඛිතා සා 'සබ්බං දින්නං නනු'ති අවත්වා උක්ඛලියා පිධානං විවරි. උක්ඛලි තඛ්ඛණෙ සුමනපුප්ඵමකුලසදිසස්ස සුගන්ධසාලිභත්තස්ස පූරිතා අහොසි. සා ච සෙට්ඨී ච සන්තුට්ඨා සයඤ්ච සකලගෙහවාසිනො ච සකලනගරවාසිනො ච භුඤ්ජිංසු. දබ්බියා ගහිතගහිතට්ඨානං පුන පූරිතං. සකලසෙට්ඨිසහස්සකොට්ඨාගාරෙසු සුගන්ධසාලියො පූරෙසුං. සකලජම්බුදීපවාසිනො සෙට්ඨිස්ස ගෙහතොයෙව ධඤ්ඤබීජානි ගහෙත්වා සුඛිතා ජාතා. එවමාදීසු අනෙකසත්තනිකායෙසු සුඛොත්තරණපරිපාලනසග්ගමොක්ඛපාපුණනෙසු පති සාමිභූතො බුද්ධොති පච්චෙකබුද්ධො.

පච්චෙකබුද්ධානං සුභාසිතානීති පච්චෙකබුද්ධෙහි ඔවාදානුසාසනවසෙන සුට්ඨු භාසිතානි කථිතානි වචනානි; **චරන්ති ලොකම්හි සදෙවකම්හී**ති දෙවලොකසහිතෙ සත්තලොකෙ චරන්ති, පවත්තන්තීති අත්ථො. **සුත්වා තථා යෙ න කරොන්ති බාලා**ති තථාරූපං පච්චෙකබුද්ධානං සුභාසිතවචනං යෙ බාලජනා න කරොන්ති, තෙ බාලා **දුක්ඛෙසු** සංසාරදුක්ඛෙසු **පුනප්පුනං** උප්පත්තිවසෙන ගමන්ති **චරන්ති** පවත්තන්ති ධාවන්තීති අත්ථො. **පච්චෙකබුද්ධානං සුභාසිතා**ති සුට්ඨු භාසිතානි චතුරපායතො මුඤ්චනත්ථාය භාසිතානි වචනානි; කිම්භූතානි? **සවන්තං** පග්ඝරන්තං **ඛුද්දං මධුං** ඉව මධුරවචනානීති අත්ථො. යෙ **පටිපන්ති යුත්තා** පණ්ඩිතජනාපි පටිපත්තීසු වුත්තානුසාරෙන පවත්තන්තා තථාරූපං මධුරවචනං සුත්වා වචනකරා භවන්ති, තෙ පණ්ඩිතජනා **සච්චදසා** චතුසච්චදස්සිනො **සපඤ්ඤා,** පඤ්ඤාසහිතා **භවන්තී**ති අත්ථො. තෙ තථාරූපං මධුරවචනං සුත්වා යෙව පණ්ඩිතාව ජනා සමථවිපස්සනාසඞ්ඛාතාසු පටිපත්තීසු යුත්තා පටිපන්නා තෙ පණ්ඩිතජනා සපඤ්ඤා සුන්දරපඤ්ඤා, සච්චදස්සිනො භවන්තීති සම්බන්ධො;

පච්චෙකබුද්ධෙහි ජිනෙහි වුත්තාති කිලෙසෙ ජිනන්ති ජිනිංසූති ජිනා; තෙහි ජිනෙහි පච්චෙකබුද්ධෙහි වුත්තා භාසිතා කථිතා **ගාථා උළාරා** ඔජවන්තා පාකටා සන්ති පවත්තන්ති. **තා** කථා **සක්‍යසීහෙන**

1. සී. II. වීහයො.

සක්‍යරාජවංසසීහෙන ගොතමෙන තථාගතෙන **අභිනික්ඛමිත්වා** බුද්ධ භූතෙන **නරුත්තමෙන** නරානං උත්තමෙන සෙට්ඨෙන **පකාසිතා** පාකටීකතා දෙසිතාති සම්බන්ධො. කිමත්ථන්ති ආහ:- **ධම්මවිජාන නත්ථන්**ති නවලොකුත්තරධම්මං විසෙසෙන ඤාපනත්ථන්ති අත්ථො.

ලොකානුකම්පාය ඉමානි තෙසන්ති ලොකානුකම්පකාය ලොකස්ස අනුකම්පං පටිච්ච ඉමානි වචනානි ඉමා ගාථායො තෙසං **පච්චෙක බුද්ධානං විකුබ්බිතානි** විසෙසෙන කිංතකුබ්බිතානි භාසිතානීති අත්ථො. **සංවෙගාසඞ්ගමතිවඩ්ඪනත්ථ**න්ති පණ්ඩිතානං සංවෙගවඩ්ඪනත්ථඤ්ච අසඞ්ගවඩ්ඪනත්ථං එකීභාවවඩ්ඪනත්ථඤ්ච මතිවඩ්ඪනත්ථං පඤ්ඤාවඩ්ඪ නත්ථඤ්ච **සයම්භුසීහෙන** අනාචරියකෙන හුත්වා සයමෙව භූතෙන ජාතෙන පටිවිද්ධෙන සීහෙන අභීතෙන ගොතමෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන ඉමානි වචනානි **පකාසිතානි** ඉමා ගාථායො පකාසිතා විවරිතා උත්තානී කතාති අත්ථො. **ඉතී**ති පරිසමත්තෙ නිපාතො.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදානට්ඨකථාය
පච්චෙකබුද්ධාපදානසංවණ්ණනා
සමත්තා.

3.

තදනන්තරං ථෙරාපදානසඞ්ගහගාථායො සංවණ්ණෙතුං-**අථ ථෙරා පදානං සුණාථා**ති ආහ. අපදානසද්දත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. එත්ථ ථෙරසද්දො පනායං කාලථිර පඤ්ඤත්ති නාමධෙය්‍යජෙට්ඨාදිසු අනෙකෙසු අත්ථෙසු වත්තති. තථා හි "ථෙරොවස්සිකානී[1] පූතීනි චුණ්ණකජාතානී"ති ආදීසු කාලෙ. ථෙරොවස්සිකානි චිරකාලං ඔවස්සිකානීති අත්ථො. "ථෙරොපි තාව මහා" ඉච්චාදීසු ථිරෙ.[2] ථිරසීලාති අත්ථො. "ථෙරකො ආයස්මා මහල්ලකො"ති ආදීසු පඤ්ඤත්තියං ලොකපඤ්ඤත්තිමත්තෙනාති අත්ථො. "චුන්දත්ථෙරො ඵුස්සත්ථෙරො"ති ආදීසු නාමධෙය්‍යෙ. එවං කතනාමොති අත්ථො. "ථෙරො වායං කුමාරො මම පුත්තාසු"ති ආදීසු ජෙට්ඨෙ. ජෙට්ඨො කුමාරොති අත්ථො. ඉධ පනායං කාලෙ ච ථිරෙ ච වත්තති. තස්මා චිරකාලං ඨිතොති ථෙරා. ධීරතරසීලාචාරාදීහි යුත්තා වා ථෙරොති වුච්චති. ථෙරො ච ථෙරො චෙති ථෙරා. ථෙරානං අපදානං කාරණං ථෙරාපදානං. තං **ථෙරා පදානං සුණාථා**ති සම්බන්ධො.

3. 1.

හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ ලම්බකො නාම පබ්බතොති ආදි ආයස්මතො **සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස** අපදානං. තස්සායස්මතො **මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙ රස්ස**ච වත්ථු එවං වෙදිතබ්බං:-

---

1. ඉතො අඤ්ඤෙසු බහූසු පාළිඅට්ඨකථාගන්ථෙසු පාඨොයං "තෙරො වස්සිකානී"ති දිස්සති. සතිපට්ඨානසුත්ත-තදට්ඨකථාසු දට්ඨබ්බො.
2. ථෙරො පිතාමහා වා පදීපසාතනකාරාදීසු ථෙරො.-ඉති බහූසු.

අතීතෙ කිර ඉතො සතසහස්සකප්පාධිකෙ එකාසංඛෙය්‍යමත්ථකෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නාමෙන **සරදමාණවො** නාම අහොසි. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නාමෙන **සිරිවඩ්ඪ**කුටුම්බිකො[1] නාම අහොසි. තෙ උභොපි සහපංසුකීළිතසහායා අහෙසුං. තෙසු සරදමාණවො පිතු අච්චයෙන කුලසන්තකධනං පටිපජ්ජිත්වා එකදිවසං රහොගතො චින්තෙසි: ඉමෙසං සත්තානං මරණං නාම එකන්තිකං, තස්මා මයා එකං පබ්බජ්ජං උපගන්ත්වා විමොක්ඛමග්ගො ගවෙසිතබ්බොති. සහායකං උපසඞ්කමිත්වා 'සම්ම, අහං පබ්බජිතුකාමො, කිං ත්වං පබ්බජිතුං සක්ඛිස්සසී'ති වත්වා තෙන න සක්ඛිස්සාමීති වුත්තෙ හොතු අහමෙව පබ්බජිස්සාමීති රතනකොට්ඨාගාරානි විවරාපෙත්වා කපණද්ධිකාදීනං දත්වා පබ්බතපාදං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි. තස්ස පබ්බජිතස්ස අනුපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා චතුසත්තතිසහස්සමත්තා බ්‍රාහ්මණපුත්තා අහෙසුං. සො පඤ්ච අභිඤ්ඤායො අට්ඨ ච සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා තෙසම්පි ජටිලානං කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛි. තෙ සබ්බෙපි පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ ච සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙසුං. තෙන සමයෙන **අනොමදස්සී** නාම සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො සත්තෙ සංසාරමහොඝතො තාරෙන්තො එකදිවසං සරදතාපසස්ස ච අන්තෙවාසිකානඤ්ච සඞ්ගහං කත්තුකාමො එකො අදුතියො පත්තචීවරමාදාය ආකාසෙන ගන්ත්වා බුද්ධභාවං මෙ ජානාතූති තාපසස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසතො ඔතරිත්වා පථවියං පතිට්ඨාසි. සරදතාපසො සත්ථු සරීරෙ මහාපුරිසලක්ඛණානි උපධාරෙත්වා සබ්බඤ්ඤු බුද්ධොයෙවායන්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. සරදතාපසො සත්ථු සන්තිකෙ එකමන්තං නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ තස්ස අන්තෙවාසිකා චතුසත්තතිසහස්සමත්තා ජටිලා පණීතපණීතානි ඔජවන්තානි ඵලානි ගහෙත්වා ආගතා සත්ථාරං දිස්වා සඤ්ජාතපසාදා අත්තනො ආචරියස්ස සත්ථු ච නිසින්නාකාරං ඔලොකෙත්වා–ආචරිය මයං පුබ්බෙ තුම්හෙහි මහන්තතරො කොචි නත්ථීති මඤ්ඤාම, අයං පන පුරිසො තුම්හෙහි මහන්තතරො මඤ්ඤෙති ආහංසු. කිං වදෙථ තාතා? සාසපෙන සද්ධිං අට්ඨසට්ඨියොජනසතසහස්සුබ්බෙධං සිනෙරුං සමං කාතුං ඉච්ඡථ? සබ්බඤ්ඤු බුද්ධෙන මා මං තුල්‍යමකරිත්ථාති. අථ තෙ තාපසා ආචරියස්ස වචනං සුත්වා යාව මහා වතායං පුරිසුත්තමොති සබ්බෙව පාදෙසු නිපතිත්වා සත්ථාරං වන්දිංසු. අථ තෙ ආචරියො ආහ: තාතා සත්ථු අනුච්ඡවිකො නො දෙය්‍යධම්මො නත්ථි. සත්ථා ච භික්ඛාචාරවෙලාය ඉධාගතො. හන්ද මයං දෙය්‍යධම්මං යථාබලං දස්සාම. තුම්හෙහි යං යං පණීතං ඵලාඵලං ආභතං, තං තං ආහරථාති ආහරාපෙත්වා හත්ථෙ ධොවිත්වා සයං තථාගතස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථාරා ඵලාඵලෙ පටිග්ගහිතමත්තෙ දෙවතා දිබ්බොජං

3. කුටිම්බිකො.

පක්ඛිපිංසු. තාපසො උදකම්පි සයමෙව පරිස්සාවෙත්වා අදාසි. තතො භොජනකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා සත්ථරි නිසින්නෙ සබ්බෙ අන්තෙවාසිකෙ පක්කොසාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ සාරාණීයකථං කරොන්තො නිසීදි. සත්ථා "ද්වෙ අග්ගසාවකා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං ආගච්ඡන්තූ"ති චින්තෙසි. තාවදෙව සතසහස්සඛීණාසවපරිවාරා අග්ගසාවකා ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. තතො සරදතාපසො අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි: 'තාතා! සත්ථු භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච පුප්ඵාසනෙන පූජා කාතබ්බා, තස්මා පුප්ඵානි ආහරථා'ති. තෙ තාවදෙව ඉද්ධියා වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරිත්වා බුද්ධස්ස යොජනප්පමාණං පුප්ඵාසනං පඤ්ඤපෙසුං. උභින්නං අග්ගසාවකානං තිගාවුතං, සෙසභික්ඛූනං අඩ්ඪගාවුතාදිභෙදං සඞ්ඝනවකස්ස උසභමත්තං පඤ්ඤපෙසුං. එවං පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු සරදතාපසො තථාගතස්ස පුරතො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ 'භන්තෙ මය්හං අනුග්ගහත්ථාය ඉමං පුප්ඵාසනං අභිරුහථා'ති ආහ. නිසීදි භගවා පුප්ඵාසනෙ. සත්ථරි නිසින්නෙ ද්වෙ අග්ගසාවකා සෙසභික්ඛූ ච අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදිංසු. සත්ථා 'තෙසං මහප්ඵලං හොතූ'ති නිරොධං සමාපජ්ජි. සත්ථු සමාපන්නභාවං ඤත්වා භික්ඛූපි නිරොධං සමාපජ්ජිංසු. තාපසො සත්තාහං නිරන්තරං සත්ථු පුප්ඵච්ඡත්තං ධාරෙන්තො අට්ඨාසි. ඉතරෙ වන[1]මූලඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සෙසකාලෙ අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨංසු.

සත්ථා සත්තාහස්ස අච්චයෙන නිරොධතො වුට්ඨහිත්වා අග්ගසාවකං **නිසභත්ථෙරං** ආමන්තෙසි: 'තාපසානං පුප්ඵාසනානුමොදනං කරොහී'ති. ථෙරො සාවකපාරමීඤාණෙ ඨත්වා තෙසං පුප්ඵාසනානුමොදනං අකාසි. තස්ස දෙසනාවසානෙ සත්ථා දුතියං අග්ගසාවකං **අනොමත්ථෙරං** ආමන්තෙසි: 'ත්වම්පි ඉමෙසං ධම්මං දෙසෙහී'ති. සොපි තෙපිටකං බුද්ධවචනං සම්මසිත්වා තෙසං ධම්මං කථෙසි. ද්වින්නම්පි දෙසනාය ධම්මාභිසමයො නාහොසි. අථ සත්ථා බුද්ධවිසයෙ ඨත්වා ධම්මදෙසනං ආරභි. දෙසනාවසානෙ ඨපෙත්වා සරදතාපසං අවසෙසා සබ්බෙපි චතුසත්තතිසහස්සජටිලා අරහත්තං පාපුණිංසු. සත්ථා "එථ භික්ඛවො"ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙ තාවදෙව අන්තරහිතතාපසවෙසා අට්ඨපරික්ඛාරධරා සට්ඨිවස්සත්ථෙරා විය අහෙසුං.

සරදතාපසො පන "අහො වතාහම්පි අයං **නිසභත්ථෙරො** විය අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාවකො භවෙය්‍ය"න්ති දෙසනාකාලෙ උප්පන්නපරිවිතක්කතාය අඤ්ඤවිහිතො හුත්වා මග්ගඵලානි පටිවිජ්ඣිතුං නාසක්ඛි. අථ සත්ථාරං වන්දිත්වා තථා පණිධානං අකාසි. සත්ථා අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා "ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකං එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං අතික්කමිත්වා **ගොතමස්ස** නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගසාවකො **සාරිපුත්තො** නාම භවිස්සතී"ති ව්‍යාකරිත්වා ධම්මකථං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො ආකාසං පක්ඛන්දි.

---

1 සී. I. II & III පන.

සරදතාපසො සහායස්ස **සිරිවඩ්ඪස්ස** සන්තිකං ගන්ත්වා “සම්ම! මයා **අනොමදස්සිස්ස** භගවතො පාදමූලෙ අනාගතෙ උප්පජ්ජනකස්ස **ගොතම**සම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගසාවකට්ඨානං පත්ථිතං, ත්වම්පි තස්ස දුතියසාවකට්ඨානං පත්ථෙහී”ති. **සිරිවඩ්ඪො** තං උපදෙසං සුත්වා අත්තනො නිවෙසනද්වාරෙ අට්ඨකරීසමත්තං ඨානං සමතලං කාරෙත්වා ලාජපඤ්චමානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා නීලුප්පලච්ඡදනං මණ්ඩපං කාරෙත්වා බුද්ධාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා භික්ඛූනම්පි ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා මහන්තං සක්කාරසම්මානං සජ්ජෙත්වා **සරදතාපසෙන** සත්ථාරං නිමන්තාපෙත්වා සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං මහාරහෙහි වත්ථෙහි අච්ඡාදෙත්වා දුතියසාවකභාවාය පණිධානං අකාසි. සත්ථා තස්ස අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනං දිස්වා වුත්තනයෙන ව්‍යාකරිත්වා භත්තානුමොදනං කත්වා පක්කාමි. **සිරිවඩ්ඪො** හට්ඨපහට්ඨො යාවජීවං කුසලකම්මං කත්වා දුතියචිත්තවාරෙ කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. සරදතාපසො චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. තතො පට්ඨාය තෙසං උභින්නම්පි අන්තරා කම්මං න කථිතං. අම්හාකං පන භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව **සරදතාපසො** **රාජගහස්ස** අවිදූරෙ **උපතිස්ස**ගාමෙ **රූපසාරියා** බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තංදිවසමෙවස්ස සහායොපි **රාජගහස්සෙව** අවිදූරෙ **කොලිත**ගාමෙ **මොග්ගලියා** බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. කස්මා **මොග්ගල්ලානො**? **මොග්ගලියා** බ්‍රාහ්මණියා පුත්තොති=**මොග්ගල්ලානො**. **මොග්ගලි**ගොත්තෙන ජාතොති වා= **මොග්ගල්ලානො**. අථවා මාතුකුමාරිකාකාලෙ තස්සා මාතාපිතූහි වුත්තං‘මා උග්ගිලි,මා උග්ගිලී’ති වචනමුපාදාය **මුග්ගිලී**ති නාමං. තස්සා **මුග්ගිලියා** පුත්තොති= **මොග්ගල්ලානො**. අථවා සොතාපත්තිමග්ගාදිමග්ගස්ස ලාභෙ ආදානෙ පටිවිජ්ඣනෙ අලං සමත්ථොති=**මොග්ගල්ලානො**ති. තානි කිර ද්වෙ කුලානි යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ආබද්ධසහායානෙව. තෙසං ද්වින්නං එකදිවසමෙව ගබ්භපරිහාරමදංසු. දසමාසච්චයෙන ජාතානම්පි තෙසං ඡසට්ඨි ධාතියො පට්ඨපෙසුං.

නාමග්ගහණදිවසෙ **රූපසාරී**බ්‍රාහ්මණියා පුත්තස්ස **උපතිස්ස**ගාමෙ ජෙට්ඨකුලස්ස පුත්තත්තා **උපතිස්සො**ති නාමං කරිංසු. ඉතරස්ස **කොලිත**ගාමෙ ජෙට්ඨකුලස්ස පුත්තත්තා **කොලිතො**ති නාමං කරිංසු. තෙ උභොපි මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪන්තා වුද්ධිමන්වාය සබ්බසිප්පානං පාරං අගමංසු. අථෙකදිවසං තෙ රාජගහෙ ගිරග්ගසමජ්ජං පස්සන්තා මහාජනං සන්නිපතිතං දිස්වා **ඤාණස්ස** පරිපාකං ගතත්තා යොනිසො උම්මුජ්ජන්තා ‘සබ්බෙපි ඔරං වස්සසතාව මච්චුමුඛං පවිසන්තී’ති සංවෙගං පටිලභිත්වා “අම්හෙහි මොක්ඛධම්මො පරියෙසිතබ්බො, තං ච පරියෙසන්තෙහි එකා පබ්බජ්ජා ලද්ධුං වට්ටතී”ති නිච්ඡයං කත්වා පඤ්චමාණවකසතෙහි සද්ධිං **සඤ්ජයස්ස** පරිබ්බාජකස්ස

සන්තිකෙ පබ්බජිංසු.[1] තෙසං පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සඤ්ජයො
ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො අහොසි. තෙ කතිපාහෙනෙව සබ්බං
සඤ්ජයස්ස සමයං පරිමජ්ජිත්වා තත්ථ සාරං අදිස්වා තතොපි
නිබ්බිජ්ජිත්වා තත්ථ තත්ථ පණ්ඩිතසම්මතෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ පඤ්හං
පුච්ඡන්ති. තෙ තෙහි පුට්ඨා න සම්පාදෙන්ති, අඤ්ඤදත්ථු තෙයෙව
තෙසං පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්ති. එවං තෙ මොක්ඛං පරියෙසන්තා
කතිකං අකංසු: "අම්හෙසු යො පඨමං අමතං අධිගච්ඡති, සො ඉත
රස්ස ආරොචෙතූ"ති. තෙන ච සමයෙන අම්හාකං සත්ථා පරමාභි
සම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන **උරුවෙල**
කස්සපාදිකෙ සහස්සජටිලෙ දමෙත්වා **රාජගහෙ** විහරන්තො එකදිවසං
උපතිස්සො පරිබ්බාජකො පරිබ්බාජකාරාමං ගච්ඡන්තො ආයස්මන්තං
අස්සජිත්ථෙරං රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරමානං[2] දිස්වා 'න මයා එවරූපො
ආකප්පසම්පන්නො පබ්බජිතො දිට්ඨපුබ්බො, සන්තධම්මං නාම එත්ථ
භවිතබ්බ'න්ති සඤ්ජාතපසාදො පඤ්හං පුච්ඡිතුං ආයස්මන්තං
උදික්ඛන්තො පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි. ථෙරොපි ලද්ධපිණ්ඩ
පාතො පරිභුඤ්ජිතුං පතිරූපං අවකාසං ගතො. පරිබ්බාජකො
අත්තනො පරිබ්බාජකපීඨං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. භත්තකිච්චපරියො
සානෙ චස්ස අත්තනො කුණ්ඩිකාය උදකං අදාසි. එවං සො ආචරිය
වත්තං කත්වා කතභත්තකිච්චෙන ථෙරෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා
"කො වා තෙ සත්ථා? කස්ස වා ත්වං ධම්මං රොචෙසී?"ති පුච්ඡි. ථෙරො
සම්මාසම්බුද්ධං අපදිසි. පුන තෙන "කිංවාදී පනායස්මතො
සත්ථා?"ති පුට්ඨො 'ඉමස්ස සාසනස්ස ගම්භීරතං දස්සෙස්සාමී'ති
අත්තනො නවකභාවං පවෙදෙත්වා සඞ්ඛෙපවසෙන චස්ස සාසනධම්මං
කථෙන්තො "**යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා**"ති ගාථමාහ. පරිබ්බාජකො
පඨමපදද්වයමෙව සුත්වා සහස්සනයසම්පන්නෙ සොතාපත්තිමග්ගඵලෙ
පතිට්ඨහි. ඉතරං පදද්වයං සොතාපන්නකාලෙ නිට්ඨාසි. ගාථාපරියො
සානෙ පන සො සොතාපන්නො හුත්වා උපරිවිසෙසෙ අප්ප
වත්තන්තෙ 'භවිස්සති එත්ථ කාරණ'න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා ථෙරං ආහ:
"මා භන්තෙ උපරි ධම්මදෙසනං වඩ්ඪයිත්ථ, එත්තකමෙව අලං, කහං
අම්හාකං සත්ථා වසතී?"ති. 'වෙළුවනෙ'ති. "භන්තෙ! තුම්හෙ
පුරතො ගච්ඡථ, අහං මය්හං සහායස්ස කතපටිඤ්ඤං මොචෙත්වා
තං ගහෙත්වා ආගමිස්සාමී"ති පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පදක්ඛිණං
කත්වා ථෙරං උය්යොජෙත්වා පරිබ්බාජකාරාමං අගමාසි. **කොලිත**
පරිබ්බාජකො තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා 'මුඛවණ්ණො න අඤ්ඤ
දිවසෙසු විය, අද්ධා'නෙන අමතං අධිගතං භවිස්සතී'ති තෙනෙවස්ස
විසෙසාධිගමං සංභාවෙත්වා අමතාධිගමං පුච්ඡි. සො'පිස්ස
'ආවුසො! අමතමධිගත'න්ති පටිජානිත්වා තමෙව ගාථං අභාසි. ගාථා
පරියොසානෙ **කොලිතො** සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිත්වා ආහ:
'කහං නො සත්ථා?'ති. 'වෙළුවනෙ'ති. 'තෙන හි ආවුසො ආයාම,

---

1. සී. I & III පබ්බජජිංසු. 2. සී. II & III චරන්තං.

සත්ථාරං පස්සිස්සාමා’ති. **උපතිස්සො** සබ්බකාලම්පි ආචරියපූජකොව. තස්මා සඤ්චයස්ස සත්ථු ගුණෙ පකාසෙත්වා තම්පි සත්ථු සන්තිකං නෙතුකාමො අහොසි. ලාභාසාපකතො අන්තෙවාසිකවාසං අනිච්ඡන්තො “න සක්කොමි චාටි හුත්වා උදකසිඤ්චනං හොතු”න්ති පටික්ඛිපි. තෙ අනෙකෙහි කාරණෙහි තං සඤ්ඤාපෙතුං අසක්කොන්තා අත්තනො ඔවාදෙ වත්තමානෙහි අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙහි අන්තෙවාසිකෙහි සද්ධිං වෙළුවනං අගමංසු. සත්ථා තෙ දූරතොව ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා ‘එතං මෙ සාවකයුගං භවිස්සති අග්ගං භද්දයුග’න්ති වත්වා තෙසං පරිසාය චරියවසෙන ධම්මං දෙසෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා එහිභික්ඛුභාවෙන උපසම්පදං අදාසි. යථා තෙසං එවං අග්ගසාවකානම්පි ඉද්ධිමයපත්තචීවරං ආගතමෙව, උපරිමග්ගත්තයකිච්චං පන න නිට්ඨාසි. කස්මා? සාවකපාරමීඤාණස්ස මහන්තතාය. තෙසු ආයස්මා **මහාමොග්ගල්ලානො** පබ්බජිතතො සත්තමෙ දිවසෙ **මගධරට්ඨෙ කල්ලවාල**ගාමෙ සමණධම්මං කරොන්තො ථිනමිද්ධෙ ඔක්කමන්තෙ සත්ථාරා සංවෙජිතො ථිනමිද්ධං විනොදෙත්වා ධාතුකම්මට්ඨානං සුණන්තො එව උපරිමග්ගත්තයං අධිගතො සාවකපාරමීඤාණස්ස මත්ථකම්පාපුණි. ආයස්මා **සාරිපුත්තො** පබ්බජ්ජාය අඩ්ඪමාසං අතික්කමිත්වා සත්ථාරා සද්ධිං **රාජගහෙ සූකරඛත**ලෙණෙ විහරන්තො අත්තනො භාගිනෙය්‍යස්ස **දීඝනඛ**පරිබ්බාජකස්ස වෙදනාපරිග්ගහසුත්තන්තෙ දෙසියමානෙ දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා පරස්ස වඩ්ඪිතං භත්තං භුඤ්ජන්තො විය සාවකපාරමීඤාණස්ස මත්ථකං පාපුණි. ඉති ද්වින්නං අග්ගසාවකානං සත්ථු සමීපෙ එව සාවකපාරමීඤාණං මත්ථකප්පත්තං. එවං පත්තසාවකපාරමීඤාණො ආයස්මා සාරිපුත්තො ‘කෙන කම්මෙන අයං සම්පත්ති ලද්ධා’ති ආවජ්ජන්තො තං ඤත්වා පීතිසොමනස්සවසෙන උදානං උදානෙන්තො “හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ”ති ආදිමාහ: තෙන වුත්තං :-

“හිමවන්තස්ස අවිදූරෙ ලම්පකො නාම පබ්බතො,
අස්සමො සුකතො මය්හං පණ්ණසාලා සුමාපිතා.”

තත්ථ **හිමවන්තස්සා**ති හිමො අස්ස අත්ථීති=හිමවා, තස්ස හිමවන්තස්ස; **අවිදූරෙ** සමීපෙ; හිමාලයපටිබද්ධවනෙති අත්ථො. **ලම්පකො නාම පබ්බතො**ති එවංනාමකො පංසුමිස්සකපබ්බතො; **අස්සමො සුකතො මය්හ**න්ති තස්මිං ලම්පකෙ පබ්බතෙ මය්හං මමත්ථාය කතො අස්සමො අරඤ්ඤාවාසො, ආසමන්තතො සමොති= අස්සමො; නත්ථි පවිට්ඨානං සමො පරිස්සමො එත්ථාති වා=අස්සමො; සො ඉත්ථම්භූතො අරඤ්ඤාවාසො සුට්ඨු කතො රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානකුටිමණ්ඩපාදිවසෙන සුන්දරෙනාකාරෙන කතොති අත්ථො. **පණ්ණසාලා**ති උසීරබබ්බජාදීහි පණ්ණෙහි ඡාදිතා නිවසනපණ්ණසාලාති අත්ථො.

“උත්තානකූලා නදිකා සුපතිත්ථා මනොරමා,
සුසුද්ධපුලිනාකිණ්ණා අවිදූරෙ මමස්සමං.”

සුසුද්ධපුලිනාකිණ්ණාති සුද්ධධවලමුත්තජාලසදිසවාලුකාකිණ්ණා, ගහනීභූතාති අත්ථො. සා ඉත්ථම්භූතා **නදිකා** ඛුද්දනදී; **මමස්සමං** මය්හං අස්සමස්ස; **අවිදූරෙ** සමීපෙ; අහොසීති අත්ථො. ‘අස්සම’න්ති ච සත්තම්‍යත්ථෙ උපයොගවචනන්ති වෙදිතබ්බං.

“අසක්ඛරා අපබ්භාරා සාදු අප්පටිගන්ධිකා,
සන්දති නදිකා තත්ථ සොභයන්තී මමස්සමං.”

තත්ථ **අසක්ඛරා**ති පුලිනාකිණ්ණාති වුත්තත්තා අසක්ඛරා සක්ඛරවිරහිතා; **අපබ්භාරා**ති පබ්භාරවිරහිතා, අගම්භීරකූලාති අත්ථො; **සාදු අප්පටිගන්ධිකා**ති සාදුරසොදකා දුග්ගන්ධරහිතා මය්හං අස්සමපදං සොභෙන්තී; **නදිකා** ඛුද්දකනදී; **සන්දති** පවත්තතීති අත්ථො.

“කුම්භීලමකරා චෙත්ථ සුංසුමාරා ච කච්ඡපා,
සන්දති නදිකා තත්ථ සොභයන්තී මමස්සමං.”

තත්ථ **කුම්භීල**මච්ඡා **මකර**මච්ඡා ච **සුංසුමාර**චණ්ඩමච්ඡා ච **කච්ඡප**මච්ඡා ච; **එත්ථ** එතිස්සං නදියං; කීළන්තා අහෙසුන්ති සම්බන්ධො. **මමස්සමං සොභයන්තී නදිකා** ඛුද්දිකා නදී; **සන්දති** පවත්තතීති සම්බන්ධො.

“පාඨීනා පාවුසා මච්ඡා වලජා මුඤ්ජරොහිතා,
වග්ගුලා පපතායන්තා සොභයන්ති මමස්සමං.”

පාඨීනමච්ඡා ච **පාවුස**මච්ඡා ච **වලජ**මච්ඡා ච **මුඤ්ජ**මච්ඡා ච **රොහිත**මච්ඡා ච **වග්ගුල**මච්ඡා ච එතෙ සබ්බෙ මච්ඡජාතිකා ඉතො චිතො ච **පපතායන්තා** නදියා සද්ධිං පවත්තන්තා මම **අස්සමපදං සොභයන්තී**ති අත්ථො.

“උභොකූලෙසු නදියා පුප්ඵිනො ඵලිනො දුමා,
උභතො අභිසම්පන්නා සොභයන්ති මමස්සමං.”

තත්ථ **උභොකූලෙසූ**ති තස්සා **නදියා** උභොසු පස්සෙසු ධුවපුප්ඵිනො ධුවඵලිනො රුක්ඛා **උභතො අභිසම්පන්නා** නදියා උභොතීරෙ හෙට්ඨා ඔනමන්තා මම **අස්සමං සොභයන්තී**ති අත්ථො.

“අම්බා සාලා ච තිලකා පාටලී සින්දුවාරකා,
දිබ්බා ගන්ධා සම්පවන්ති පුප්ඵිතා මම අස්සමෙ.”

තත්ථ **අම්බා**ති මධුපිණ්ඩිඅම්බා ච **සාල**රුක්ඛා ච **තිලක**රුක්ඛා ච **පාටලි**රුක්ඛා ච **සින්දුවාරක**රුක්ඛා ච එතෙ රුක්ඛා නිච්චකාලං **පුප්ඵිතා** පුප්ඵන්තා **දිබ්බගන්ධා** ඉව මම **අස්සමෙසු** ගන්ධා **සම්පවන්ති** සමන්තතො පවායන්තීති අත්ථො.

“චම්පකා සලලා නීපා නාගපුන්නාගකෙතකා,
දිබ්බගන්ධා සම්පවන්ති පුප්ඵිතා මම අස්සමෙ.”

තත්ථ **චම්පක**රුක්ඛා ච **සලල**රුක්ඛා ච සුවණ්ණවණ්ණසදිසපුප්ඵා **නීප**රුක්ඛා ච **නාග**රුක්ඛා ච **පුන්නාග**රුක්ඛා ච සුගන්ධයන්තා **කෙතක**රුක්ඛා ච එතෙ සබ්බෙ රුක්ඛා **දිබ්බගන්ධා** ඉව **මම අස්සමෙ පුප්ඵිතා** ඵුල්ලිතා **සම්පවන්ති** සුගන්ධං සුට්ඨු පවායන්තීති අත්ථො.

“අධිමුත්තා අසොකා ච භගිනිමාලා ච පුප්ඵිතා,
අඞ්කොලා බිම්බිජාලා ච පුප්ඵිතා මම අස්සමෙ.”

තත්ථ පුප්ඵිතා **අධිමුත්තක**රුක්ඛා ච පුප්ඵිතා **අසොක**රුක්ඛා ච පුප්ඵිතා **භගිනිමාලා** ච පුප්ඵිතා **අඞ්කොලා** ච පුප්ඵිතා **බිම්බිජාලා** ච එතෙ රුක්ඛා මම **අස්සමෙ** ඵුල්ලිතා සොභයන්තීති සම්බන්ධො

“කෙතකා කදලී චෙව ගොධුකා තිණසූලිකා,
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා සොභයන්ති මමස්සමං.”

තත්ථ **කෙතකා**ති සුගන්ධ**කෙතක**ගච්ඡා ච **කදලි**රුක්ඛා ච **ගොධුක**රුක්ඛා ච **තිණසූලික**ගච්ඡා ච එතෙ සබ්බෙ රුක්ඛජාතිකා **දිබ්බගන්ධං** පවායමානා මම **අස්සමං** සකලං **සොභයන්තීති** අත්ථො.

“කණිකාරා කණ්ණිකා ච අසනා අජ්ජුනා බහූ,
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා සොභයන්ති මමස්සමං.”

එත්ථ **කණිකාරාදයො** රුක්ඛා මම **අස්සමං** සකලං **සොභයන්ති දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා**ති සම්බන්ධො.

“පුන්නාගා ගිරිපුන්නාගා කොවිලාරා ච පුප්ඵිතා,
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා සොභයන්ති මමස්සමං.”

පුන්නාගාදයො රුක්ඛා දිබ්බගන්ධං පවායමානා **මමස්සමපදං සොභයන්තීති** අත්ථො.

“උද්දාලකා ච කුටජා කදම්බා වකුලා බහූ,
දිබ්බගන්ධං සම්පවන්තා සොභයන්ති මමස්සමං.”

උද්දාලකාදයො රුක්ඛා **දිබ්බගන්ධං** වායමානා **මමස්සමං සොභයන්තීති** සම්බන්ධො.

“ආලකා ඉසිමුග්ගා ච කදලී මාතුරඞ්ගියො,
ගන්ධොදකෙන සංවද්ධා[1] ඵලානි ධාරයන්ති තෙ.”

තත්ථ එතෙ **ආලකාදයො** ගච්ඡා චන්දනාදිසුගන්ධ**ගන්ධොදකෙන** වඩ්ඪිතා[2] සුණ්ණව**ඵලානි** ධාරෙන්තා මම **අස්සමං සොභයන්තීති** අත්ථො.

අඤ්ඤෙ පුප්ඵන්ති පදුමා අඤ්ඤෙ ජායන්ති කෙසරී
අඤ්ඤෙ ඔපුප්ඵා පදුමා තළාකෙ පුප්ඵිතා තදා.”

1, සී. I, සංවඩ්ඪා. 2. සී. I· වාසිතා.

තත්ථ **අඤ්ඤෙ පුප්ඵන්ති පදුමාති** මම අස්සමස්ස අවිදූරෙ **තළාකෙ** අඤ්ඤෙ එකච්චෙ පදුමා පුප්ඵන්ති, එකච්චෙ කෙසරී පදුමා **ජායන්ති** නිබ්බත්තන්ති, එකච්චෙ **පදුමා ඔපුප්ඵා** විගලිතපත්තකෙසරාති අත්ථො.

"ගබ්භං ගණ්හන්ති පදුමා නිද්ධාවන්ති මුළාලියො,
සිඝාපිපත්තමාකිණ්ණා සොභෙන්ති තළාකෙ තදා."

තත්ථ **ගබ්භං ගණ්හන්ති පදුමාති** තදා තාපසෙන[1] හුත්වා මම වසනසමයෙ එකච්චෙ පදුමා තළාකබ්භන්තරෙ මකුලපුප්ඵාදයො ගණ්හන්ති, **මුළාලියො** පදුමමූලා **නිද්ධාවන්ති** ඉතො කද්දමබ්භන්තරතො හත්ථිදන්තා විය ගච්ඡන්තීති අත්ථො. පවත්තපුප්ඵමාකිණ්ණා ගහනීභූතා සිඝාපියො සොභයන්තීති අත්ථො.

"නයිතා අප්පගන්ධී ච උත්තලී බන්ධුජීවකා,
දිබ්බං ගන්ධං සම්පවන්ති පුප්ඵිතා තළාකෙ තදා."

තදා මම වසනසමයෙ තළාකස්ස සමීපෙ **නයිතා** ගච්ඡා අප්පගන්ධී ච ගච්ඡා **උත්තලී** නාම ගච්ඡා ච **බන්ධුජීවිකා** ච එතෙ සබ්බෙගච්ඡා **පුප්ඵිතා** පුප්ඵධාරිතා සුගන්ධවාහකා තළාකං සොභයන්තීති අත්ථො.

"පාඨීනා පාවුසා මච්ඡා වලජා මුඤ්ජරොහිතා,
මකරා මගගුරා චෙව වසන්ති තළාකෙ තදා."

තදා මම වසනසමයෙ නිබද්ධා පාඨීනාදයො මච්ඡා **තළාකෙ වසන්තීති** සම්බන්ධො.

"කුම්භීලා සුංසුමාරා ච තන්තිගාහා ච රක්ඛසා,
ඔගුහා අජගරා ච වසන්ති තළාකෙ තදා."

තදා මම වසනසමයෙ මම අස්සමසමීපෙ තළාකෙ එතෙ **කුම්භීලාදයො** මච්ඡා නිබද්ධා නිරුපද්දවා **වසන්තීති** සම්බන්ධො.

"පාරෙවතා රවිහංසා චක්කවාකා නදීචරා,
කොකිලා සුකසාළිකා උපජීවන්ති තං සරං."

තත්ථ මම අස්සමසමීපෙ සරං නිස්සාය **පාරෙවතා** පක්ඛී ච **රවිහංසා** පක්ඛී ච **නදීචරණකා චක්කවාක**පක්ඛී ච **කොකිලා** පක්ඛී ච සුකා පක්ඛී ච සාළිකාපක්ඛී ච **තං සරං උපනිස්සාය ජීවන්තීති** සම්බන්ධො.

"කුකුත්ථකා කුළීරකා වනෙ පොක්ඛරසාතකා,
දෙන්දිභා සුවපොතා ච උපජීවන්ති තං සරං."

තත්ථ **කුකුත්ථකාති** එවංනාමිකා පක්ඛී ච **කුළීරකාති** එවංනාමිකා පක්ඛී ච **වනෙ පොක්ඛරසාතකා** කාළපක්ඛී ච **දෙන්දිභා** පක්ඛී ච **සුවපොතකා** පක්ඛී ච එතෙ සබ්බෙ පක්ඛිනො **තං** මම අස්සමසමීපෙ **සරං නිස්සාය වසන්තීති** සම්බන්ධො.

---

1. තාපසො.

"හංසා කොඤ්චා මයූරා ච කොකිලා තම්බචූළකා,
පම්පකා ජීවඤ්ජීවා ච උපජීවන්ති තං සරං."

සබ්බෙ එතෙ **හංසාදයො** පක්ඛිනො **තං සරං උපනිස්සාය ජීවන්ති** ජීවිතං පාලෙන්තීති අත්ථො.

"කොසිකා පොට්ඨසීසා ච කුරරා සෙනකා බහූ,
මහාකාලා ච සකුනා උපජීවන්ති තං සරං."

තත්ථ **කොසිකා** ච පක්ඛී **පොට්ඨසීසා** ච පක්ඛී **කුරරා** ච පක්ඛී **සෙනකා** ච පක්ඛී **මහාකාලා** ච පක්ඛී ඵලෙ බහුපක්ඛිනො **තං සරං** තස්ස සරස්ස සමීපෙ **ජීවන්ති** ජීවිතං කප්පෙන්තීති අත්ථො.

"පසදා ච වරාහා ච බකාරොදණ්ඩකා බහූ,
රොහිච්ඡා සුකපොතා ච උපජීවන්ති තං සරං."

තත්ථ **පසදාදයො** එතෙ මිගා; **තං සරං** තස්මිං සරසමීපෙ; භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං. ජීවිතං 'පරිපාලෙන්ති විහරන්තීති අත්ථො.

"සීහා ව්‍යග්ඝා ච දීපී ච අච්ඡකා ච තරච්ඡකා,
තිධාපපභින්නාමාතඞ්ගා උපජීවන්ති තං සරං."

එතෙ **සීහාදයො** චතුප්පදා සරසමීපෙ උපද්දවරහිතා **ජීවන්තීති** සම්බන්ධො.

"කින්නරා වානරා චෙව අථොපි වනකම්මිකා,
චෙතා ච ලුද්දකා චෙව උපජීවන්ති තං සරං."

එත්ථ එතෙ එවංනාමිකා **කින්නරාදයො** සත්තා තස්මිං සරසමීපෙ වසන්තීති අත්ථො.

"තින්දුකානි පියාලානි මධුකෙකා සුමාරයො
ධුවං ඵලානි ධාරෙන්ති අවිදූරෙ මමස්සමං."

එතෙ **තින්දුකාදයො** රුක්ඛා **ධුවං** හෙමන්තගිම්හවස්සානසඞ්ඛාතෙ කාලත්තයෙ **මමස්සමතො** අවිදූරෙ ඨානෙ මධුර**ඵලානි ධාරෙන්තීති** සම්බන්ධො.

"කොසුම්භා සලලා නීපා සාරඵලසමායුතා,
ධුවං ඵලානි ධාරෙන්තා අවිදූරෙ මමස්සමං."

තත්ථ එතෙ **කොසුම්භාදයො** රුක්ඛා සාරඵලා මධුරඵලා උත්තම ඵලා **සමායුතා** සං සුට්ඨු ආයුතා සමඞ්ගීභූතා නිච්චං ඵලධාරිනො මම **අස්සමසමීපෙ** සොභන්තීති අත්ථො.

"හරීතකා ආමලකා අම්බා ජම්බු විභීතකා,
කොලා භල්ලාතකා බෙලා ඵලානි ධාරයන්ති තෙ."

හරීතකාදයො රුක්ඛා මම **අස්සම**සමීපෙ ජාතා නිච්චං **ඵලානි ධාරයන්තීති** සම්බන්ධො.

“ආලුවා ච කලම්බා ච බිල්ලාතක්කොලකානි ච,
ජීවකා සරකා චෙව බහුකා මම අස්සමෙ.”

එතෙ **ආලුවාද**යො ඉමෙ මූලඵලා බුද්ධ මධුරසා **මම අස්සමසමීපෙ** බහූ සන්තීති සම්බන්ධො.

“අස්සමස්සාවිදූරම්හි තළාකාපි සුනිම්මිතා,
අච්ඡොදකා සීතජලා සුපතිත්ථා මනොරමා.

තත්ථ **අස්සමස්සාවිදූරම්හි** අස්සමස්ස සමීපෙ **සුනිම්මිතා** සුට්ඨු ආරොහණඔරොහණක්කමං කත්වා නිම්මිතා **අච්ඡොදකා** විප්පසන්නොදකා **සීතජලා** සීතොදකා **සුපතිත්ථා** සුන්දරතිත්ථා **මනොරමා** සොමනස්සකරා **තළාකා** ආසුං අහෙසුන්ති අත්ථො.

“පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නා පුණ්ඩරීකසමායුතා,
මණ්ඩාලකෙහි සඤ්ඡන්නා දිබ්බගන්ධා පවායති.”

පදුමෙහි ච උප්පලෙහි ච සඤ්ඡන්නා පරිපුණ්ණා **පුණ්ඩරීකෙහි සමායුතා** සමඞ්ගිතො **මණ්ඩාලකෙහි සඤ්ඡන්නා** ගහනීභූතා තළාකා **දිබ්බගන්ධා** උපවායති සමන්තතො වායන්තීති අත්ථො.

“එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නෙ පුප්ඵිතෙ ඵලිතෙ වනෙ,
සුකතෙ අස්සමෙ රම්මෙ විහරාමි අහං තදා.”

තත්ථ **එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නෙති** සබ්බෙහි නතිකාදිඅවයවෙහි සම්පන්නෙ පරිපුණ්ණෙ පුප්ඵඵලරුක්ඛෙහි ගහනීභූතෙ **වනෙ**. **සුකතෙ** රමණීයෙ **අස්සමෙ** අරඤ්ඤවාසෙ **තදා** තාපසභූතකාලෙ **අහං විහරාමීති** අත්ථො. එත්තාවතා අස්සමසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො සීලාදිගුණසම්පත්තිං දස්සෙන්තො:-

“සීලවා වතසම්පන්නො ඣායී ඣානරතො සදා,
පඤ්චාභිඤ්ඤාබලප්පත්තො සුරුචි නාම තාපසො”ති

ආදිමාහ.

තත්ථ **සීලවාති** ඣානසම්පයුත්තචතුපාරිසුද්ධිසීලසදිසෙහි පඤ්චහි සීලෙහි සම්පන්නොති අත්ථො. **වතසම්පන්නොති** ඉතො පට්ඨාය ඝරවාසං පඤ්චකාමගුණෙ වා න සෙවිස්සාමීති වතසම්පදාය සම්පන්නො. **ඣායීති** ලක්ඛණූපනිජ්ඣානආරම්මණූපනිජ්ඣානෙහි ඣායනසීලො **ඣානරතොති** එතෙසු ඣානෙසු රතො අල්ලීනො සදා සම්පන්නො. **පඤ්චාභිඤ්ඤාබලප්පත්තොති** ඉද්ධිවිධදිබ්බසොතපරචිත්තවිජානනපුබ්බෙනිවාසානුස්සතිදිබ්බචක්ඛුසඞ්ඛාතානි පඤ්චහි අභිඤ්ඤාහි

විසෙසෙන පඤ්ඤාහි බලං සම්පන්නො පරිපුණ්ණොති අත්ථො. නාමෙන **සුරුචි නාම තාපසො** හුත්වා විහරාමීති සම්බන්ධො. එත්තකෙන අත්තනො ගුණසම්පත්තිං දස්සෙත්වා පරිසසම්පත්තිං දස්සෙන්තො:

"චතුවීසසහස්සානි සිස්සා මය්හං උපට්ඨහුං,
සබ්බෙ මං බ්‍රාහ්මණා එතෙ ජාතිමන්තා යසස්සිනො"ති

ආහ.

තත්ථ **එතෙ සබ්බෙ චතුවීසතිසහස්සා බ්‍රාහ්මණා මය්හං සිස්සා ජාතිමන්තා** ජාතිසම්පන්නා **යසස්සිනො** පරිවාරසම්පන්නා මං **උපට්ඨහුන්ති** සම්බන්ධො.

"ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච සනිඝණ්ඩුසකෙටුභෙ,
පදකා වෙය්‍යාකරණා සධම්මෙ පාරමිං ගතා."

තත්ථ **ලක්ඛණෙති** ලක්ඛණසත්ථෙ; සබ්බලොකියානං ඉත්ථිපුරිසානං "ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතා දුක්ඛිතා භවන්ති. ඉමෙහි සුඛිතා භවන්ති"ති ලක්ඛණජානනා, තප්පකාසකො ගන්ථො ලක්ඛණං; තස්මිං ලක්ඛණෙ. **ඉතිහාසෙති** 'ඉතීහ ආස, ඉතීහ ආසා'ති වුත්තවචනපටිදීපකෙ ගන්ථෙ. ලක්ඛණෙ ච ඉතිහාසෙ ච **පාරමිං** පරියොසානං **ගතාති** සම්බන්ධො. රුක්ඛපබ්බතාදීනං නාමප්පකාසකං ගන්ථං නිඝණ්ඩූති වුච්චති. කෙටුභෙති කිරියාකප්පවිකප්පානං කවීනං උපකාරකො ගන්ථො. නිඝණ්ඩුයා සහ වත්තතීති= සනිඝණ්ඩු. කෙටුභෙන සහ වත්තතීති= සකෙටුභං. තස්මිං **සනිඝණ්ඩුසකෙටුභෙ** වෙදත්තයෙ පාරමිං ගතාති සම්බන්ධො. **පදකාති** නාමපදසමාස තද්ධිතාඛ්‍යාතකිතකාදිපදෙසු ඡෙකා; **වෙය්‍යාකරණාති** චන්දපාණිනීය කලාපාදිබ්‍යාකරණෙ ඡෙකා; **සධම්මෙ පාරමිං ගතාති** අත්තනො ධම්මෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ වෙදත්තයෙ පාරමිං පරියොසානං ගතා පත්තාතිඅත්ථො.

"උප්පාතෙසු[1] නිමිත්තෙසු ලක්ඛණෙසු ච කොවිදා,
පඨබ්‍යා භූම්‍යන්තළික්ඛෙ මම සිස්සා සුසික්ඛිතා."

තත්ථ උක්කාපාතභූමිකම්පාදිකෙසු **උප්පාතෙසු** ච **නිමිත්තෙසු** සුභනිමිත්තාසුභනිමිත්තෙසු ච ඉත්ථිලක්ඛණපුරිසලක්ඛණමහාපුරිස **ලක්ඛණෙසු** ච **කොවිදා** ඡෙකා **පඨබ්‍යා** ච භූමියා සකලලොකෙ ච **අන්තළික්ඛෙ** ආකාසෙ චාති සබ්බත්ථ **මම සිස්සා සුසික්ඛිතා**.

"අප්පිච්ඡා නිපකා එතෙ අප්පාහාරා අලොලුපා,
ලාභාලාභෙන සන්තුට්ඨා පරිවාරෙන්ති මං සදා."

තත්ථ **අප්පිච්ඡාති** අප්පකෙනපි යාපෙන්තා; **නිපකාති** නෙපක්කසඞ්ඛාතාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතා; **අප්පාහාරාති** එකාහාරා එකභත්තිකාති අත්ථො. **අලොලුපාති** ලොලුපතණ්හාය අප්පවත්තනකා; **ලාභාලාභෙනාති** ලාභෙන අලාභෙන ච; **සන්තුට්ඨා** සොමනස්සා; එතෙ මම සිස්සා සදා නිච්චකාලං **පරිවාරෙන්ති** උපට්ඨහන්තීති අත්ථො.

1. සී. I. II. III. IV. උප්පාදෙසු.

"ඣායී ඣානරතා ධීරා සන්තචිත්තා සමාහිතා,
ආකිඤ්චඤ්ඤං පත්ථයන්තා පරිවාරෙන්ති මං සදා."

තත්ථ **ඣායීති** ලක්ඛණූපනිජ්ඣානආරම්මණූපනිජ්ඣානෙහි සමන්නාගතා ඣායනසීලා වා; **ඣානරතාති** තෙසු ච ඣානෙසු රතා අල්ලීනා; **ධීරාති** ධිතිසම්පන්නා; **සන්තචිත්තාති** වූපසන්තමනා; **සමාහිතාති** එකග්ගචිත්තා; **ආකිඤ්චඤ්ඤන්ති** නිප්පලිබොධභාවං; **පත්ථයන්තාති** ඉච්ඡන්තා; ඉත්ථම්භූතා මෙ සිස්සා **සදා මං පරිවාරෙන්තීති** සම්බන්ධො.

"අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තා පෙත්තිකෙ ගොචරෙ රතා,
අන්තලික්ඛචරා ධීරා පරිවාරෙන්ති මං සදා."

තත්ථ **අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තාති** පඤ්චසු අභිඤ්ඤාසු පාරමිං පරියොසානං පත්තා පූරිතාති අත්ථො. **පෙත්තිකෙ ගොචරෙ රතාති** බුද්ධානුඤ්ඤාතාය අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධෙ ආහාරෙ රතාති අත්ථො. **අන්තලික්ඛචරාති** අන්තලික්ඛෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තා ආගච්ඡන්තා වාති අත්ථො. **ධීරාති** වීරභූතා; සීහව්‍යග්ඝාදිපරිස්සයෙ අච්ඡම්භිතසභාවාති අත්ථො. එවම්භූතා මම තාපසා **සදා මං පරිවාරෙන්තීති** අත්ථො.

"සංවුතා ඡසු ද්වාරෙසු අනෙජා රක්ඛිතින්ද්‍රියා,
අසංසට්ඨා ච තෙ ධීරා මම සිස්සා දුරාසදා."

තත්ථ චක්ඛාදිසු **ඡසු ද්වාරෙසු** රූපාදිසු ඡසු ආරම්මණෙසු **සංවුතා** පිහිතා පටිච්ඡන්නා රක්ඛිතගොපිතද්වාරාති අත්ථො. **අනෙජා** නිත්තණ්හා; **රක්ඛිතින්ද්‍රියා** ගොපිතචක්ඛාදිඉන්ද්‍රියා; **අසංසට්ඨා** ඤාතීහි ගහට්ඨෙහි අමිස්සීභූතාති අත්ථො. **දුරාසදාති** දුට්ඨු ආසදා ආසාදෙතුං ඝට්ටෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා අයොග්ගාති අත්ථො.

"පල්ලඞ්කෙන නිසජ්ජාය ඨානචඞ්කමණෙන ච,
වීතිනාමෙන්ති තෙ රත්තිං මම සිස්සා දුරාසදා."

මම සිස්සා පල්ලඞ්කෙන ඌරුබද්ධාසනෙන සෙය්‍යං විහාය **නිසජ්ජාය** ච **ඨානෙන චඞ්කමණෙන** ච සකල**රත්තිං** විසෙසෙන **අතිනාමෙන්ති** අතික්කාමෙන්තීති සම්බන්ධො.

"රජ්ජනීයෙ න රජ්ජන්ති දුස්සනීයෙ න දුස්සරෙ,
මොහනීයෙ න මුය්හන්ති මම සිස්සා දුරාසදා."

තෙ ඉත්ථම්භූතා මම **සිස්සා** තාපසා **රජ්ජනීයෙ** රජ්ජිතබ්බෙ වත්ථුස්මිං **න රජ්ජන්ති** රාගං න උප්පාදෙන්ති. **දුස්සනීයෙ** දුස්සිතබ්බෙ දොසං උප්පාදෙතුං යුත්තෙන වත්ථුම්හි **න දුස්සරෙ** දොසං න කරොන්ති. **මොහනීයෙ** මොහිතුං යුත්තෙන වත්ථුම්හි **න මුය්හන්ති** මොහං න කරොන්ති, පඤ්ඤාසම්පයුත්තා භවන්තීති අත්ථො.

"ඉද්ධිං වීමංසමානා තෙ වත්තන්ති නිච්චකාලිකං,
පථවිං තෙ පකම්පෙන්ති සාරම්භෙන දුරාසදා."

තෙ මම සිස්සා "එකොපි හුත්වා බහුධා හොති බහුධා හුත්වා එකොපි හොතී"ති ආදිකං ඉද්ධිවිකුබ්බණං **නිච්චකාලිකං වීමංසමානා වත්තන්තීති** සම්බන්ධො. තෙ මම සිස්සා ආකාසෙපි උදකෙපි පථවිං නිම්මිණිත්වා ඉරියාපථං පකප්පෙන්තීති අත්ථො. **සාරම්භෙන** යුගග්ගාහෙන **කලහකරණෙන** න ආසාදෙතබ්බාති අත්ථො.

"කීළමානා ච තෙ සිස්සා කීළන්ති ඣානකීළිතං,
ජම්බුතො ඵලමානෙන්ති මම සිස්සා දුරාසදා."

තෙ මම **සිස්සා** යදි **කීළමානා** පඨමජ්ඣානාදිඣානකීළං කීළන්ති ලළන්ති රමන්තීති අත්ථො. **ජම්බුතො ඵලමානෙන්තීති** හිමවන්තම්හි සතයොජනුබ්බෙධජම්බුරුක්ඛතො ඝටප්පමාණං ජම්බුඵලං ඉද්ධියා ගන්ත්වා ආනෙන්තීති අත්ථො.

"අඤ්ඤෙ ගච්ඡන්ති ගොයානං අඤ්ඤෙ පුබ්බවිදෙහකං,
අඤ්ඤෙ ච උත්තරකුරුං එසනාය දුරාසදා."

තෙසං මම සිස්සානං අන්තරෙ **අඤ්ඤෙ** එකච්චෙ **ගොයානං** අපරගොයානං දීපං **ගච්ඡන්ති**. එකච්චෙ **පුබ්බවිදෙහකං** දීපං ගච්ඡන්ති. එකච්චෙ **උත්තරකුරුං** දීපං ගච්ඡන්ති. තෙ **දුරාසදා** එතෙසු ඨානෙසු **එසනාය** ගවෙසනාය පච්චයපරියෙසනාය ගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො.

"පුරතො ඛාරිං පෙසෙන්ති පච්ඡතො ච වජන්ති තෙ,
චතුබ්බීසසහස්සෙහි ඡාදිතං හොති අම්බරං."

තෙ මම සිස්සා ආකාසෙන ගච්ඡමානා ඛාරිකාය පරික්ඛාරභාරිතං කාජං **පුරතො පෙසෙන්ති**. පඨමං අභිමුඛං ච නං පෙසෙත්වා සයං **තස්ස පච්ඡතො** ගච්ඡන්තීති අත්ථො. එවං ගච්ඡමානෙහි **චතුබ්බීසසහස්සෙහි** තාපසෙහි **අම්බරං** ආකාසතලං **ඡාදිතං** පටිච්ඡන්නං **හොතීති** සම්බන්ධො.

"අග්ගිපාකී අනග්ගී ච දන්තොදුක්ඛලිකා පිච,
අස්මෙන කොට්ටිතං කෙචි පවත්තඵලභොජනා."

තත්‍ථ කෙචි එකච්චෙ මම සිස්සා **අග්ගිපාකී** ඵලාඵලපණ්ණාදයො පචිත්වා ඛාදන්ති. එකච්චෙ **අනග්ගී** අපචිත්වා ආමකමෙව ඛාදන්ති. එකච්චෙ **දන්තෙනෙව** තචං උප්පාටෙත්වා ඛාදන්ති. එකච්චෙ **උදුක්ඛලිකා** උදුක්ඛලෙහි කොට්ටෙත්වා ඛාදන්ති. එකච්චෙ **අස්මෙන කොට්ටිතං** පාසාණෙන කොට්ටෙත්වා ඛාදන්ති. එකච්චෙ සයංපතිතඵලාහාරාති සම්බන්ධො.

"උදකොරොහණා කෙචි සායං පාතො සුචිං රතා,
තොයාභිසෙකචරණා මම සිස්සා දුරාසදා."

දුරාසදා මම සිස්සා කෙචි සුචිං රතා සුද්ධිකාමා **සායං පාතො** ච **උදකොරොහණා** උදකප්පවෙසකාති අත්ථො. කෙචි **තොයාභිසෙක චරණා** උදකෙන අත්තනි අභිසෙචනකරාති අත්ථො.

"පරූළ්හකච්ඡනඛලොමා පඞ්කදන්තා රජස්සිරා,
ගන්ධිතා සීලගන්ධෙන මම සිස්සා දුරාසදා."

තත්ථ තෙ **දුරාසදා මම සිස්සා** කච්ඡෙසු උභයකච්ඡෙසු ච හත්ථපාදෙසු ච පරූළ්හා සඤ්ජාතා, දීඝකච්ඡනඛලොමාති අත්ථො. ඛුර කම්මරහිතත්තා අමණ්ඩිතා අපසාධිතාති අධිප්පායො. **පඞ්කදන්තාති** ඉට්ඨකචුණ්ණඛිරපාසාණචුණ්ණාදීහි ධොවනමකතත්තා මලග්ගහිත දන්තාති අත්ථො. **රජස්සිරාති** තෙලමක්ඛණාදිරහිතත්තා ධූලීහි මක්ඛිත සීසාති අත්ථො. **ගන්ධිතා සීලගන්ධෙනාති** ඣානසමාධිසමාපත්තීහි සම්පයුත්ත සීලෙන සමද්ධභූතත්තා ලොකියසීලගන්ධෙන සබ්බත්ථ සුගන්ධභූතාති අත්ථො. **මම සිස්සා දුරාසදාති** ඉමෙහි වුත්තප්පකාර ගුණෙහි සමන්නාගතත්තා ආසාදෙතුං ඝට්ටෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා මම සිස්සාති සම්බන්ධො.

පාතොව සන්නිපතිත්වාති සබ්බත්ථතො පච්චයො පාතරාස කාලෙයෙව මම සන්තිකෙ රාසිභූතාති අත්ථො. **උග්ගතාපනා** පාකටතපා පත්ථටතපා **ජටිලා** ජටාධාරිනො තාපසා **ලාභාලාභං පකිත්තෙන්තා** ඛුද්දකෙ ච මහන්තෙ ච ලාභාලාභෙ පාකටෙ කත්වා **තදා** තස්මිං කාලෙ **අම්බරෙ** ආකාසතලෙ **ගච්ඡන්තීති** සම්බන්ධො.

පුන තෙසංයෙව ගුණෙ පකාසෙන්තො "එතෙසං පක්කමන්තා න"න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ ආකාසෙ වා ථලෙ වා **පක්කමන්තානං** ගච්ඡන්තානං **එතෙසං** තාපසානං වාකචීරජනිතො **මහාසද්දො පවත්තතීති** අත්ථො. **මුදිතා හොන්ති දෙවතාති** එවං මහාසද්දං පවත්තෙත්වා ගච්ඡන්තං **අජිනචම්මසද්දෙන** සන්තුට්ඨා 'සාධු! සාධු! අය්‍යා'ති සොමනස්සජාතා දෙවතා මුදිතා සන්තුට්ඨා හොන්තීති සම්බන්ධො.

දිසො දිසන්ති තෙ ඉසයො **අන්තලික්ඛචරා** ආකාසචාරිනො දක්ඛිණාදිදිසානුදිසං **පක්කමන්ති** ගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො. **සකබලෙනුපත්ථද්ධාති** අත්තනො සරීරබලෙන වා ඣානබලෙන වා සමන්නාගතා; **සදිච්ඡකං** යත්ථ යත්ථ ගන්තුකාමා, තත්ථ තත්ථෙව **ගච්ඡන්තීති** සම්බන්ධො.

පුන තෙසමෙවානුභාවං පකාසෙන්තො "පථවිකම්පකා එතෙ"ති ආදිමාහ.

තදා **එතෙ** සබ්බත්ථ ඉච්ඡාචාරා පථවිකම්පකා මෙදිනී සඤ්චලන ජාතිකා **නභචාරිනො** ආකාසචාරිනො; **උග්ගතෙජාති** උග්ගතතෙජා පත්ථටතෙජා; **දුප්පසහාති** පසය්හ අභිභවිත්වා පවත්තිතුං අසක්කු

ණෙය්‍යාති=දුප්පසහා. **සාගරොව අක්ඛොභියා**ති අක්ඛොභියො අනාලුළිතො සාගරො ඉව සමුද්දො විය අක්ඛොභියා කම්පෙතුං අසක්කුණෙය්‍යා හොන්තීති සම්බන්ධො.

ඨානචඞ්කමිනො කෙචීති තෙසං මම සිස්සානං අන්තරෙ එකච්චෙ ඉසයො ඨානිරියාපථචඞ්කමණිරියාපථසම්පන්නා. එකච්චෙ ඉසයො **නෙසජ්ජිකා** නිසජ්ජිරියාපථසම්පන්නා. එකච්චෙ ඉසයො **පවත්තභොජනා** සයංපතිතපණ්ණාහාරා. එවරූපෙහි ගුණෙහි යුත්තත්තා **දුරාසදා**ති සම්බන්ධො.

තෙ සබ්බෙ ථොමෙන්තො "**මෙත්තාවිහාරිකා**ත්‍යාදිමාහ.

තත්ථ අපරිමාණෙසු චක්කවාළෙසු අපරිමාණා සත්තා සුඛී හොන්තූති ආදිනා සිනෙහලක්ඛණාය මෙත්තාය ඵරිත්වා විහරන්ති අත්තභාවං පවත්තෙන්තීති= **මෙත්තාවිහාරිකා; එතෙ** මම සිස්සාති අත්ථො. සබ්බෙ තෙ ඉසයො **සබ්බපාණීනං** සබ්බෙසං සත්තානං **හිතෙසී** හිතගවෙසකා **අනත්තුක්කංසකා** අත්තානං න උක්කංසකා අමානිනො **කස්සචි** කඤ්චි පුග්ගලං **න වම්භයන්ති** නීචං කත්වා න මඤ්ඤන්තීති අත්ථො.

තෙ මම සිස්සා සීලසමාධිසමාපත්තිගුණයුත්තත්තා **සීහරාජා ඉව අසම්භීතා** නිබ්භයා **ගජරාජා ඉව** හත්ථිරාජා විය **ථාමවා** සරීරබලඤාණබලසම්පන්නා. **ව්‍යග්ඝරාජා ඉව දුරාසදා** සඞ්ඝට්ටෙතුම සක්කුණෙය්‍යා. **මම අන්තිකෙ ආගච්ඡන්තී**ති සම්බන්ධො. තතො අත්තනො ආනුභාවං සන්දස්සනලෙසෙන පකාසෙන්තො **විජ්ජාධරා**ති ආදිමාහ.

තත්ථ මන්තසජ්ඣායාදි**විජ්ජාධරා** ච, රුක්ඛපබ්බතාදිසු වසන්තියො **භුම්මදෙවතා** ච භුම්මට්ඨථලට්ඨා **නාගා** ච **ගන්ධබ්බ**දෙවා ච චණ්ඩා **රක්ඛසා** ච **කුම්භණ්ඩ**දෙවා ච **දානව**දෙවා ච ඉච්ඡිතිච්ඡිතනිම්මාණසමත්ථා **ගරුළා** ච **තං සරං උපජීවන්තී**ති සම්බන්ධො. තස්මිං සරෙ සරසමීපෙ වසන්තීති අත්ථො.

පුනපි තෙසංයෙව අත්තනො සිස්සතාපසානං ගුණවණ්ණෙන්තො **තෙ ජටා ඛාරිභාරිකා**ති ආදි මාහ.

තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව. **ඛාරිභාර**න්ති උදඤ්චනකමණ්ඩලු ආදිතාපසපරික්ඛාරභාරං.

පුනපි අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්තො **උප්පාතෙ සුපිනෙ චාපී**ති ආදිමාහ. තත්ථ බ්‍රාහ්මණසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං ගතත්තා නක්ඛත්තපාඨෙ ච ඡෙකත්තා 'ඉමස්ස රාජකුමාරස්ස උප්පන්නනක්ඛත්තං සුභං, අසුභ'න්ති උප්පාතලක්ඛණෙ ච සුපිනෙ ච, පවත්තිං පුච්ඡිතෙන 'ඉදං සුපිනං සුභං ඉදං අසුභ'න්ති සුපිනනිප්ඵත්තිකථනෙ ච, සබ්බෙසං ඉත්ථි

පුරිසානං හත්ථපාදලක්ඛණකථනෙ ච සුට්ඨු සික්ඛිතො සකලජම්බුදීපෙ පවත්තමානං මන්තපදං ලක්ඛණමන්තකොට්ඨාසං සබ්බං අහං තදා මම තාපසකාලෙ ධාරෙමීති සම්බන්ධො.

අත්තනො බ්‍යාකරණං බුද්ධගුණපුබ්බඞ්ගමං පකාසෙන්තො "**අනොමදස්සී**"ති ආදිමාහ.

තත්ථ න ඔමකන්ති=අනොමං. අනොමං මංසචක්ඛුදිබ්බචක්ඛුසමන්තචක්ඛුධම්මචක්ඛුබුද්ධචක්ඛූහි සබ්බසත්තානං පස්සනං දස්සනං යස්ස භගවතො=සො භගවා **අනොමදස්සී**. භාග්‍යවන්තතාදීහි කාරණෙහි **භගවා**; ලොකස්ස ජෙට්ඨසෙට්ඨත්තා **ලොකජෙට්ඨො**. උසභො නිසභො ආසභොති තයො ගවජෙට්ඨා. තත්ථ ගවසතජෙට්ඨකො උසභො. ගවසහස්සජෙට්ඨො නිසභො. ගවසතසහස්සජෙට්ඨො ආසභො. නරානං ආසභො පටිවිද්ධසබ්බධම්මො සම්බුද්ධො. **විවෙකකාමො** එකීභාවං ඉච්ඡන්තො **හිමවන්තං** හිමාලයපබ්බතං **උපාගමි**න්ති සම්බන්ධො. **අජ්ඣොගහෙත්වා හිමවන්ත**න්ති හිමවන්තසමීපං ඔගාහෙත්වා; පවිසිත්වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

ජලිතං ජලමානං **ඉන්දීවර**පුප්ඵං ඉව **හුතාසනං** හොමස්ස ආසකං **ආදිත්තං** ආභායුත්තං අග්ගික්ඛන්ධං ඉව **ගගනෙ** ආකාසෙ ජොතමානං **විජ්ජු** ඉව **සුඵුල්ලං සාලරාජං ඉව** නිසින්නං **ලොකනායකං අද්දසන්ති** සම්බන්ධො.

දෙවානං දෙවො= දෙවදෙවො; තං **දෙවදෙවං**. **දිස්වාන ලක්ඛණං** ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසම්පන්නකායං භගවන්තං ථොමෙන්තො තාපසො **තුවං සත්ථා**ති ආදිමාහ. තත්ථ භන්තෙ **සබ්බඤ්ඤු**! ත්වං සදෙවකස්ස ලොකස්ස සත්ථා ආචරියො. උත්තමට්ඨෙන ත්වමෙව **කෙතු** උච්චො. සකලලොකෙ පකාසනට්ඨෙන ත්වමෙව **ධජො**. ලොකත්තයෙ උග්ගතත්තා ත්වමෙව **යූපො** උස්සාපිතථම්භසදිසො. පාණීනං සබ්බසත්තානං ත්වමෙව **පරායණො**. උත්තමපතිට්ඨානං, ත්වමෙව **පතිට්ඨා** පතිට්ඨට්ඨානං. ලොකස්ස මොහන්ධකාරවිධමනතො ත්වමෙව **දීපො** විය **දිපදුත්තමො** දිපදානං උත්තමො සෙට්ඨොති සම්බන්ධො.

පුන භගවන්තමෙව ථොමෙන්තො **සක්කා සමුද්දෙ උදක**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ චතුරසීතියොජනසහස්සගම්භීරෙ **සමුද්දෙ උදකං ආළ්හකෙන පමෙතුං** මිනිතුං **සක්කා** භවෙය්‍ය, භන්තෙ **සබ්බඤ්ඤු! තව ඤාණං** එත්තකං පමාණන්ති **පමෙතවෙ** මිනිතුං **නත්වෙව සක්කා**ති අත්ථො.

තුලමණ්ඩලෙ තුලාපඤ්ජරෙ **ඨපෙත්වා පථවිං** මෙදිනිං **ධාරෙතුං** සක්කා. භන්තෙ **සබ්බඤ්ඤු! තව ඤාණං** ධාරෙතුං **න තු එව සක්කා**ති සම්බන්ධො.

භන්තෙ **සබ්බඤ්ඤු! ආකාසං**[1] සකලන්තලික්ඛං **රජ්ජුයා** වා අඞ්ගුලෙන වා **මිනිතුං සක්කා** භවෙය්‍ය, **තව** පන **ඤාණං** ඤාණාකාසං **න තු එව පමෙතවෙ**, මිනිතුං න **සක්කා**ති අත්ථො.

මහාසමුද්දෙ උදකන්ති චතුරසීතියොජනසහස්සගම්භීරෙ **අබිලං උදකඤ්ච** චතුනහුතාධිකවියොජනසතසහස්සබහලං **අබිලං පථවිඤ්ච ජඞ්ඝෙ** ජඞ්ඝෙය්‍ය අතික්කමෙය්‍ය සමං කරෙය්‍ය, **බුද්ධස්ස ඤාණං උපාදය** ගහෙත්වා තුලෙය්‍ය සමංකරෙය්‍ය, **උපමාතො** උපමාවසෙන **න යුජ්ජරෙ** න යොජෙය්‍ය; ඤාණමෙව අධිකන්ති අත්ථො. **චක්ඛුම** පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමන්ත; ආලපනමෙතං. සහ දෙවෙහි පවත්තස්ස ලොකස්ස; භුම්මත්ථෙ සාමිවචනං. සදෙවකෙ ලොකස්මිං අනන්තරෙ **යෙසං** යත්තකානං සත්තානං **චිත්තං පවත්තන්ති** එතෙ යත්තකා සචිත්තකා සත්තා **තව ඤාණම්හි අන්තොජාලගතා** ඤාණජාලස්මිං අන්තො පවිට්ඨාති සම්බන්ධො. ඤාණජාලෙන සබ්බසත්තෙ පස්සසීති අත්ථො.

භන්තෙ **සබ්බඤ්ඤු**! සබ්බධම්මඤ්ඤු; ත්වං **යෙන ඤාණෙන** චතුමග්ගසම්පයුත්තෙන සකලං **උත්තමං බොධිං** නිබ්බාණං **පත්තො** අධිගතො අසි, **මද්දසීති** තෙන ඤාණෙන **පරතිත්ථියෙ** අඤ්ඤතිත්ථියෙ මද්දසි අභිභවසීති සම්බන්ධො.

තෙන තාපසෙන ථොමිතාකාරං පකාසෙන්තා ධම්මසඞ්ගාහකා ථෙරා **ඉමා ගාථා ථවිත්වානා**ති ආහංසු.

තත්ථ **ඉමා ගාථා**ති ඉමාහි එත්තකාහි ගාථාහි; **ථවිත්වාන** ථොමනං කත්වාන; නාමෙන **සුරුචි** නාම තාපසො. සෙසට්ඨකථාසු පන **සරද**මාණවොති ආගතො. අට්ඨකථාගතතො පාඨො එව පමාණං. අථවා සුන්දරා රුචි අජ්ඣාසයො නිබ්බාණාලයො අස්සාති–**සුරුචි**. සරති ගච්ඡති ඉන්ද්‍රියදමනාය පවත්තතීති=**සරදො**. ඉති වයම්පි **තස්සෙව** නාමං.

පමෙතවෙ පමාණං කාතුං එව න සක්කාති සම්බන්ධො. **සුඛුමච්ඡිකෙන** සුඛුමච්ඡිද්දෙන **ජාලෙන** යො සකලමහාසමුද්දෙ **උදකං පරික්ඛිපෙ** සමන්තතො පරික්ඛෙපං කරෙය්‍ය, එවං පරික්ඛිත්තෙ **යෙ කෙචි පාණා උදකෙ** ජාතා සබ්බෙ තෙ **අන්තොජාලගතා සියුං** භවෙය්‍යුන්ති අත්ථො.

තමුපමෙය්‍යං දස්සෙන්තො **තථෙව හීති** ආදිමාහ. තත්ථ යථා උදකජා පාණා අන්තොජාලගතා හොන්ති, **තථෙව මහාවීර**! මහාබොධිඅධිගමාය විරියකර! **යෙ කෙචි පුථු** අනෙකා **තිත්ථියා** මිච්ඡාතිත්ථකරා **දිට්ඨිගහනපක්ඛන්තා** දිට්ඨිසංඛාතගහනං පවිට්ඨා **පරාමාසෙන** සභාවතො පරතො ආමසනලක්ඛණාය දිට්ඨියා **මොහිතා** පිහිතා සන්ති. **තව සුද්ධෙන** නික්කිලෙසෙන **ඤාණෙන අනාවරණ**

1. ආකාසෙ.

දස්සිතා සබ්බධම්මානං ආවරණරහිතදස්සනසීලෙන **එතෙ සබ්බෙ** තිත්ථියා **අන්තොජාලගතා** ඤාණජාලස්සන්තො පවෙසිතා; තථෙවාති සම්බන්ධො. **ඤාණං තෙ නාතිවත්තරෙති** තව ඤාණං තෙ තිත්ථියා නාතික්කමන්තීති අත්ථො. එවං වුත්තථොමනාවසානෙ භගවතො අත්තනො බ්‍යාකරණාරම්භං දස්සෙතුං **භගවා තම්හි සමයෙති** ආදිමාහ. තත්ථ යස්මිං සමයෙ තාපසො භගවන්තං ථොමෙසි තස්මිං ථොමනාය පරියොසානකාලෙ සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තපරිවාරතාය **මහායසො අනොමදස්සී** භගවා කිලෙසමාරාදීනං ජිතත්තා **ජිනො සමාධිම්හා** අප්පිතසමාධිතො **වුට්ඨහිත්වා** සකලජම්බුදීපං දිබ්බචක්ඛුනා **ඔලොකසීති** සම්බන්ධො.

තස්ස අනොමදස්සිස්ස භගවතො **මුනිනො** මොනසඞ්ඛාතෙන ඤාණෙන සමන්නාගතස්ස **නිසභො නාම සාවකො සන්තචිත්තෙහි** වූපසන්තකිලෙසමානසෙහි **තාදිහි** ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවත්තා තාදීහි **ඛීණාසවෙහි සුද්ධෙහි** පරිසුද්ධකායකම්මාදියුත්තෙහි **ඡළභිඤ්ඤෙහි තාදිහි** අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පනසභාවෙහි **සතසහස්සෙහි පරිවුතො** බුද්ධස්ස චිත්තං **අඤ්ඤාය** ජානිත්වා **ලොකනායකං උපෙසි** තාවදෙව සමීපං අගමාසීති සම්බන්ධො. තෙ තථා ආගතා සමානා **තත්ථ** භගවතො සමීපෙ **අන්තලික්ඛෙ** ආකාසෙ **ඨිතා** භගවන්තං **පදක්ඛිණං අකංසු. තෙ** සබ්බෙ **පඤ්ජලිකා** නමස්සමානා ආකාසතො බුද්ධසන්තිකෙ **ඔතරුං** ඔරොහිංසූති සම්බන්ධො.

පුන ව්‍යාකරණදානස්ස පුබ්බභාගකාරණං පකාසෙන්තො **සිතං පාතුකරීති** ආදිමාහ. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

යො මං පුප්ඵෙනාති යො තාපසො මයි චිත්තං පසාදෙත්වා අනෙකපුප්ඵෙන මං පූජෙසි; **ඤාණඤ්ච** මෙ **අනු** පුනප්පුනං **ථවි** ථොමෙසි; **තමහන්ති** තං තාපසං අහං **කිත්තයිස්සාමි** පාකටං කරිස්සාමි. **මම භාසතො** භාසන්තස්ස මම වචනං **සුණාථ** සවණවිසයං කරොථ; මනසි කරොථ. **පච්ඡිමෙ භවසම්පත්තෙති** ව්‍යාකරණං දදමානො භගවා ආහ. තත්ථ පච්ඡිමෙ පරියොසානභූතෙ භවෙ සම්පත්තෙ සති **මනුස්සත්තං** මනුස්සජාතිං **ගමිස්සති** මනුස්සලොකෙ උප්පජ්ජිස්සතීති අත්ථො. රූපසාරධනසාරවයසාරකුලසාරකෙසසාරපුඤ්ඤසාරාදීහි සාරෙහි සාරවන්තතාය **සාරී නාම බ්‍රාහ්මණී කුච්ඡිනා ධාරයිස්සති.** බ්‍යාකරණමූලමාරභති **අප්පමෙය්‍යො ඉතො කප්පෙති.** එත්ථ චින්තනං අග්ගසාවකානං එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමී පූරෙතබ්බා. තථාපි ගාථාබන්ධසුඛත්තං අනන්තරකප්පානි උපාදාය එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **සාරිපුත්තොති නාමෙන හෙස්සති අග්ගසාවකොති** ව්‍යාකරණමදාසි. බ්‍යාකරණං දත්වා තං ථොමෙන්තො සො භගවා **අයං භාගීරථීති** ආදිමාහ. ගඞ්ගා යමුනා සරභූ මහී අචිරවතීති ඉමාසං පඤ්චන්නං ගඞ්ගානං අන්තරෙ අයං භාගීරථී නාම පඨමමහාගඞ්ගා **හිමවන්තප්පභාවිකා** හිමවන්තතො ආගතා අනොතත්තදහතො

පහුතා. **මහොදධිං** මහාඋදකක්ඛන්ධං **අප්පයන්ති** පාපුණන්ති **මහාසමුද්දං** මහාසාගරං **අප්පෙන්ති** උපගච්ඡන්ති යථා, **තථා එව අයං සාරිපුත්තො සඞ්ඛො තීසු විසාරදො** අත්තනො කුලෙ පවත්තමානෙසු තීසු වෙදෙසු විසාරදෙ **පඤ්ඤාය** අපක්ඛලිතඤාණෙ පතිට්ඨඤාණෙ **පාරමිං ගන්ත්වා** අත්තනො සාවකඤාණස්ස පරියොසානං ගන්ත්වා **පාණිනො** සබ්බසත්තෙ **තප්පයිස්සති** සන්තප්පෙස්සති. සුහිතභාවං කරිස්සතීති අත්ථො.

හිමවන්තං උපාදායාති හිමාලයපබ්බතං ආදිං කත්වා **මහොදධිං** මහාසමුද්දං උදකභාරං සාගරපරියොසානං කත්වා; **එත්ථන්තරෙ** එතෙසං ද්වින්නං පබ්බතසාගරානං මජ්ඣෙ **යං පුලිනං** යත්තකා වාලුකාරාසි අත්ථි **ගණනාතො අසඞ්ඛියං** සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තං. **තම්පි සක්කා අසෙසෙනාති** තං පුලිනම්පි නිස්සෙසෙන **සඞ්ඛාතුං** සක්කා භවෙය්‍ය සා **ගණනා යථා** හොතීති සම්බන්ධො. තථා **සාරිපුත්තස්ස පඤ්ඤාය අන්තො** පරියොසානං න ත්වෙව භවිස්සතීති අත්ථො. **ලක්ඛෙ**-පෙ-භවිස්සතීති **ලක්ඛෙ** ඤාණලක්ඛෙ ඤාණස්ස එකස්මිං භාගෙ **ඨපිය මානම්හි** ඨපිතෙ සති. **ගඞ්ගාය වාලුකා ඛීයෙ** පරික්ඛයං ගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. **මහාසමුද්දෙ**ති චතුරාසීතියොජනසහස්ස ගම්භීරෙ චතුමහාසාගරෙ; **ඌමියො** ගාවුතාදිභෙද තරඞ්ගරාසයො **ගණනාතො අසඞ්ඛියා** සඞ්ඛ්‍යාවිරහිතා යථා හොන්ති **තථෙව සාරිපුත්තස්ස පඤ්ඤාය අන්තො** පරියොසානං **න හෙස්සති** න භවිස්සතීති සම්බන්ධො.

සො එවං පඤ්ඤවා සාරිපුත්තො ගොතමගොත්තත්තා **ගොතමං**; සක්‍යකුලෙ ජෙට්ඨකං **සම්බුද්ධං; සක්‍යපුඞ්ගවං ආරාධයිත්වා** වත්තපටිපත්තිසීලාචාරාදීහි චිත්තාරාධනං කත්වා; **පඤ්ඤාය** සාවකඤාණස්ස; **පාරමිං** පරියොසානං **ගන්ත්වා** තස්ස භගවතො **අග්ගසාවකො හෙස්සතීති** සම්බන්ධො.

සො එවං අග්ගසාවකට්ඨානං පත්තො **සක්‍යපුත්තෙන** භගවතා ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියසභාවෙන **පවත්තිතං** පාකටං කතං **ධම්මචක්කං** සද්ධම්මං **අනුවත්තෙස්සති** අවිනාසයමානං ධාරෙස්සති **ධම්මවුට්ඨියො** ධම්මදෙසනාසඞ්ඛාතවුට්ඨියො **වස්සෙන්තො** දෙසෙන්තො පකාසෙන්තො විවරන්තො විභජන්තො උත්තානීකරොන්තො පවත්තෙස්සතීති අත්ථො.

ගොතමො සක්‍යපුඞ්ගවො භගවා **එතං සබ්බං අභිඤ්ඤාය** විසෙසඤාණෙන ජානිත්වා **භික්ඛුසඞ්ඝෙ** අරියපුග්ගලමජ්ඣෙ **නිසීදිත්වා අග්ගට්ඨානෙ** සකලපඤ්ඤාදිගුණගණාභිරාමෙ උච්චට්ඨානෙ **ඨපෙස්සතීති** සම්බන්ධො.

එවං සො ලද්ධව්‍යාකරණො සොමනස්සප්පත්තො පීතිසොමනස්ස වසෙන උදානං උදානෙන්තො **අහො මෙ සුකතං කම්ම**න්ත්‍යාදිමාහ. **තත්ථ අහොති** විම්හයත්ථෙ නිපාතො. **අනොමදස්සිස්ස** භගවතො

සඤ්ජනො ගරුතො **සුකතං** සුට්ඨු කතං සද්දහිත්වා කතං කම්මං පුඤ්ඤකොට්ඨාසං අහො විම්හයං අචින්තෙය්‍යානුභාවන්ති අත්ථො. **තස්ස** භගවතො **අහංකාරං** පුඤ්ඤසම්භාරං කත්වා **සබ්බත්ථ** සකලගුණගණෙ පාරමිං පරියොසානං **ගතො** පරමං කොටිං සම්පත්තො සො භගවා අහො විම්හයොති සම්බන්ධො.

අපරිමෙය්‍යෙති සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තකාලස්මිං; **කතං** කුසල**කම්මං** මෙ මය්හං **ඉධ** ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ **ඵලං** විපාකං **දස්සෙසි**. **සුමුත්තො** ඡෙකෙන ධනුග්ගහෙන ඛිත්තො **සරවෙගො ඉව අහං** තෙන පුඤ්ඤඵලෙන කිලෙසෙ **ඣාපයිං** ඣාපෙසින්ති අත්ථො.

අත්තනො එව කිරියං පකාසෙන්තො **අසඞ්ඛත**න්ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ **අසඞ්ඛත**න්ති න සඞ්ඛතං පච්චයෙහි සමාගම්ම න කතන්ති අත්ථො. තං අසංඛතං **නිබ්බානං** කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන **අමලං** පතිට්ඨානෙන **පදං ගවෙසන්තො** පරියෙසන්තො **සබ්බෙ තිත්ථියෙ** සකලෙ තිත්ථකරෙ දිට්ඨුප්පාදකෙ පුග්ගලෙ **විචිනං** උපපරික්ඛන්තො **තදාහං** තදා සො අහං **භවෙ** කාමභවාදිකෙ භවෙ **සංසරිං** පරිබ්භමින්ති සම්බන්ධො.

අත්තනො අධිප්පායං පකාසෙන්තො **යථාපි බ්‍යාධිතො පොසො**ති ආදිමාහ. තත්ථ **බ්‍යාධිතො**ති ව්‍යාධිනා පීළිතො; **පොසො** පුරිසො **ඔසධං පරියෙසෙය්‍ය** තථා අහං **අසඞ්ඛතං පදං නිබ්බානං ගවෙසන්තො අබ්බොච්ඡින්නං** අවිච්ඡින්නං නිරන්තරං **පඤ්ච සතං** ජාතිපඤ්චසතෙසු අත්තභාවෙසු **ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි**න්ති සම්බන්ධො.

කුතිත්ථෙ සඤ්චරිං අහන්ති ලාමකං තිත්ථං ගමනමග්ගං අහං සඤ්චරිං. **සාරත්ථිකො පොසො** සාරගවෙසී පුරිසො **කදලිං ඡෙත්වා ඵාලයෙ**ති කදලික්ඛන්ධං සචෙ ඡෙත්වා ඵාලෙය්‍ය **න තත්ථ සාරං වින්දෙය්‍යා**ති ඵාලෙත්වා ච පන තත්ථ කදලික්ඛන්ධෙ සාරං න වින්දෙය්‍ය න ලභෙය්‍ය **සො** පුරිසො **සාරෙන රිත්තකො** තුච්ඡොති සම්බන්ධො. යථා කදලික්ඛන්ධො සාරෙන රිත්තො තුච්ඡො **තථෙව** තථා එව **ලොකෙ තිත්ථියා** නානාතිත්ථියගතිකා **බහුජ්ජනා අසඞ්ඛතෙන** නිබ්බානෙන **රිත්තා** තුච්ඡාති සම්බන්ධො. **සෙ**ති නිපාතමත්තං. පච්ඡිමෙ භවෙ පරියොසාන ජාතියා **බ්‍රහ්මබන්ධු** බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතො **අහං** අහොසින්ති අත්ථො. **මහාභොගං ඡඩ්ඩයිත්වා**ති මහන්තං භොගක්ඛන්ධං ඛෙළපිණ්ඩමිව ඡඩ්ඩෙත්වා **අනගාරියං** කසිවණිජ්ජාදිකම්මවිරහිතං තාපසපබ්බජ්ජං **පබ්බජිං** පටිපජ්ජින්ති අත්ථො.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදානට්ඨකථාය
පඨමභාණවාරවණ්ණනා
සමත්තා.

අජ්ඣාසයෙනා–පෙ–**මුනිං මොනෙ සමාහිතන්ති** මොනං වුච්චති ඤාණං; තෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො මුනි; තස්මිං මොනෙ සම්මා ආහිතං ඨපිතං සමාහිතචිත්තන්ති අත්ථො. ආගුසඞ්ඛාතං පාපං න කරොතීති=නාගො; **අස්සජි**ත්ථෙරො. තං **මහානාගං** සුවුට්ඨු ඵුල්ලං විකසිතං **පදුමං යථා** විරොචමානන්ති අත්ථො. **දිස්වා මෙ**–පෙ–**පූජයිත්වා අමතං පද**න්ති උත්තානත්ථමෙව.

වීථින්තරෙති[1] වීථිඅන්තරෙ; **අනුපත්තන්තං** සම්පත්තං, උපගතං තං ථෙරං **උපගන්ත්වාන** සමීපං ගන්ත්වා. **අහං පූජයි**න්ති සම්බන්ධො. **කීදිසන්තෙ මහාවීරාති** සකලධිතිපුරිස! සාසනෙ අරහන්තානමන්තරෙ පඨමං ධම්මචක්කප්පවත්තනෙ අරහත්තං පත්ත මහාවීර! **අනුජාත!** පරිවාරබහුලතාය **මහායස! තෙ** තව **බුද්ධස්ස** කීදිසං **සාසනං ධම්මං** දෙසනාසඞ්ඛාතං සාසනන්ති සම්බන්ධො. **භො** භද්දමුඛ! **මෙ** මය්හං සාධු භද්දකං **සාසනං කථයස්සු** කථෙහීති අත්ථො.

සො කථිතාකාරං දස්සෙන්තො "සො මෙ පුට්ඨො"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **සොති අස්සජි**ත්ථෙරො; **මෙ** මයා **පුට්ඨො** සාසනං කීදිසන්ති කථිතො **සබ්බං සාසනං** අත්ථගම්භීරතාය **ගම්භීරං** දෙසනාධම්මපටිවෙධගම්භීරතාය ගම්භීරං; පරමත්ථසච්චවිභාවිතාදිවසෙන **නිපුණං පදං** නිබ්බානං **තණ්හාසල්ලස්ස හන්තාරං** විනාසකරං සබ්බස්ස සංසාරදුක්ඛස්ස **අපනූදනං** ඛෙපනකරං ධම්මන්ති සම්බන්ධො.

තෙන කථිතාකාරං දස්සෙන්තො "යෙ ධම්මා"ති ආදිමාහ.

හෙතුප්පභවා හෙතුතො කාරණතො උප්පන්නා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා **යෙ ධම්මා** යෙ සප්පච්චයා සඞ්ඛාරධම්මා සන්ති සංවිජ්ජන්ති උපලබ්භන්තීති සම්බන්ධො. **තෙසං** ධම්මානං **හෙතුං** කාරණං **තථාගතො ආහ** කථෙසි. **තෙසඤ්ච යො නිරොධොති** තෙසං හෙතුධම්මානං යො නිරොධො නිරුජ්ඣනසභාවො; **එවංවාදී මහාසමණොති** සීලසමාධිපඤ්ඤාදිගුණපරිවාරමහන්තතාය සමිතපාපත්තා විද්ධංසිතපාපත්තා ච මහාසමණො. භගවා එවංවාදී හෙතුවූපසමනාදිවදනසීලො, කථෙතීති අත්ථො.

තතො වුත්තධම්මං සුත්වා අත්තනා පච්චක්ඛකතප්පකාරං **දස්ස**න්තො 'සොහ'න්ති ආදිමාහ. තං උත්තානමෙව.

එසෙව ධම්මො යදි තාවදෙවාති සචෙපි ඉතො උත්තරිං නත්ථි එත්තකමෙව, ඉදං සොතාපත්තිඵලමෙව පත්තබ්බං, තථා එසො එව ධම්මොති අත්ථො. **පච්චබ්‍යත්ථ** පටිවිද්ධත්ථ තුම්හෙ **අසොකං පදං** නිබ්බානං; අම්හෙහි නාම ඉදං පදං **බහූහි කප්පනහුතෙහි අදිට්ඨ**මෙව **අබ්භතීතං. ය්වාහං ධම්මං ගවෙසන්තොති** යො අහං ධම්මං

1. සී. I. II. III. වීථන්තරෙ,

සන්තිපදං ගවෙසන්තො පරියෙසන්තො **කුතිත්ථං** නින්දිතබ්බතිත්ථං **සඤ්චරිං** පරිබ්භමින්ති අත්ථො. **සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තොති** සො පරියෙසිතබ්බො අත්ථො මයා අනුප්පත්තො සම්පත්තො. ඉදානි පන මෙ මය්හං **නාපසමජ්ජිතුං** අප්පමත්තෙන භවිතුං කාලොති අත්ථො.

අහං අස්සජිනා ථෙරෙන **තොසිතො** කතසොමනස්සො අචලං නිච්චලං නිබ්බාණපදං **පත්වාන** පාපුණිත්වා **සහායකං කොලිතමාණවං ගවෙසන්තො** පරියෙසන්තො අස්සමපදං **අගමාසි**න්ති අත්ථො.

දූරතොව මමං දිස්වාති අස්සමපදතො දූරතොව ආගච්ඡන්තං මමං දිස්වා; **සුසික්ඛිතො මෙ සහායො** ඨානනිසජ්ජාදිඉරියාපථෙහි සම්පන්නො සමඞ්ගීභූතො **ඉදං** උපරි වුච්චමානං **වචනං අබ්‍රවි** කථෙසීති අත්ථො. භො සහාය! **පසන්නමුඛනෙත්තොසි** පසන්නෙහි සොභනෙහි දද්දල්ලමානෙහි මුඛනෙත්තෙහි සමන්නාගතො අසි. **මුනිභාවො ඉව තෙ දිස්සති** පඤ්ඤායති. ඉත්ථම්භූතො ත්වං **අමතාධිගතො** අමතං නිබ්බාණං අධිගතො අසි. **කච්චි අච්චුතං නිබ්බාණං පදං** අධිගතො අසි කච්චි? පුච්ඡාමීති අත්ථො.

සුභානුරූපො ආයාසීති සුභස්ස පසන්නවණ්ණස්ස අනුරූපො හුත්වා ආයාසි ආගච්ඡසි? **ආනෙඤ්ජකාරිතො වියා**ති තොමරාදීහි කාරිතානෙඤ්ජො හත්ථී විය **දන්තොව** තීහි මාසෙහි සුසික්ඛිතො ඉව. බාහිතපාපත්තා **බ්‍රාහ්මණ! දන්තදමථො** සික්ඛිතසික්ඛො නිබ්බාණපදෙ **උපසන්තො** අසීති පුච්ඡි.

තෙන පුට්ඨො "අමතං මයා"ති ආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව.

අපරිසොසිතසඞ්කප්පොති අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස අග්ගසාවකො භවෙය්‍යන්ති පත්ථනාය කොටිං අප්පත්තසඞ්කප්පොති අත්ථො. **කුතිත්ථෙ** අගන්තබ්බමග්ගෙ **අහං සඤ්චරිං** පරිබ්භමිං. භන්තෙ ගොතම! ලොකජෙට්ඨ! **තව දස්සනං ආගම්ම** පත්වා **මම සඞ්කප්පො** මය්හං පත්ථනා[1] පූරිතො අරහත්තමග්ගාධිගමෙන සාවකපාරමීඤාණස්ස පාපුණනෙන පරිපුණ්ණොති අධිප්පායො.

පථවියං පතිට්ඨායාති පථවියං නිඛාතත්තා **සමයෙ** හෙමන්තකාලෙ **පුප්ඵන්ති** විකසන්ති **දිබ්බගන්ධා** සුගන්ධා සුවඩ්ඪු පවන්ති පවායන්ති. **සබ්බපාණිනං** සබ්බෙ දෙවමනුස්සෙ **තොසෙන්ති** සොමනස්සයුත්තෙ කරොන්ති. යථා **තථෙවාහං මහාවීරා**ති මහාවිරියවන්ත! සක්‍යකුලප්පසුත! මහාපරිවාර! **තෙ** තව **සාසනෙ පතිට්ඨාය** අහං පතිට්ඨහිත්වා **පුප්ඵිතුං** අරහත්තමග්ගඤාණෙන විකසිතුං **සමයං කාලං එසාමි** ගවෙසාමි තථෙවාති සම්බන්ධො. **විමුත්තිපුප්ඵ**න්ති සබ්බකිලෙසෙහි විමුඤ්චනතො විමොචනතො වා විමුත්ති, අරහත්තඵලවිමුත්තිසඞ්ඛාතං පුප්ඵං=විමුත්තිපුප්ඵං **එසන්තො** ගවෙසන්තො;

---

1. සී. I. II. III. වත්තනා.

තඤ්ච ඛො **භවසංසාරමොචනං** කාමභවාදිභවෙසු සංසරණං ගමනං භවසංසාරං. තතො මොචනං= භවසංසාරමොචනං. **විමුත්තිපුප්ඵලාභෙනා**ති විමුච්චනං විමුච්චන්ති වා කතසම්භාරා එතායාති=විමුත්ති; අග්ගඵලං. පුප්ඵන්ති විකසන්ති වෙනෙය්‍යා එතෙනාති= පුප්ඵං; විමුත්ති එව පුප්ඵං=විමුත්තිපුප්ඵං; ලභනං= **ලාභො**; විමුත්තිපුප්ඵස්ස ලාභො=විමුත්තිපුප්ඵලාභො; තෙන-විමුත්තිපුප්ඵලාභෙන,අධිගමෙන; **සබ්බපාණීනං** සබ්බසත්තෙ **තොසෙමි** සොමනස්සං පාපෙමීති අත්ථො.

යාවතා බුද්ධඛෙත්තම්හීති ආදීසු **චක්ඛුම!** පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමන්ත! යත්තකෙ ඨානෙ රතනසුත්තාදීනං පරිත්තානං ආණා ආනුභාවො පවත්තති තත්තකෙ සතසහස්සකොටිචක්කවාළසඞ්ඛාතෙ බුද්ධඛෙත්තෙ; **ඨපෙත්වාන මහාමුනිං** සම්මාසම්බුද්ධං වජ්ජෙත්වා අවසෙසෙසු සත්තෙසු අඤ්ඤො කොචි **තව පුත්තස්ස** තුය්හං පුත්තෙන මයා **පඤ්ඤාය සදිසො** සමො **නත්ථී**ති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

පටිපන්නාති චතුමග්ගසමඞ්ගිනො ච **ඵලට්ඨා** අරහත්තඵලෙ ඨිතා ච **සෙක්ඛඵලසමඞ්ගිනො** හෙට්ඨිමෙහි තීහි ඵලෙහි සමන්නාගතා ච එතෙ අට්ඨ අරියා භික්ඛූ **උත්තමත්ථං** නිබ්බාණං **ආසිංසකා**[1] ගවෙසකා තං පඤ්ඤවන්තං **පරිවාරෙන්ති සදා** සබ්බකාලං සෙවන්ති භජන්ති පයිරුපාසන්තීති අත්ථො.

කායවෙදනාචිත්තධම්මානුපස්සනාසඞ්ඛාතානං චතුන්නං සතිපට්ඨානානං කුසලා ඡෙකා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදීනං සත්තන්නං සම්බොජ්ඣඞ්ගානං භාවනාය වඩ්ඪනාය **රතා** අල්ලීනා.

උළුරාජාව තාරකාරාජා ඉව ච **සොභසි**. රුක්ඛපබ්බතරතනසත්තාදයො ධාරෙතීති=ධරණී; ධරණියං රුහා සඤ්ජාතා වඩ්ඪිතා වාති=ධරණීරුහා, රුක්ඛා පථවියං පතිට්ඨාය **රුහන්ති** වඩ්ඪන්ති වුද්ධිං විරූළ්හිං ආපජ්ජන්ති. **වෙපුල්ලතං** විපුලභාවං පරිපූරභාවං **පාපුනන්ති**. **තෙ** රුක්ඛා කමෙන **ඵලං දස්සයන්ති** ඵලධාරිනො හොන්ති.

පුනපි භගවන්තමෙව ථොමෙන්තො "සින්ධු සරස්සතී"ති ආදිමාහ.

තත්ථ සින්ධු (වාරි) නාම ගඞ්ගා ච **සරස්සතී** නාම ගඞ්ගා ච **නන්දිය** ගඞ්ගා ච **චන්දභාගී** ගඞ්ගා ච **ගඞ්ගා** නාම ගඞ්ගා ච **යමුනා** ගඞ්ගා ච **සරභූ** ගඞ්ගා ච **මහී** නාම ගඞ්ගා ච **සන්දමානානං** ගච්ඡන්තීනං **එතාසං** ගඞ්ගානං **සාගරොව** සමුද්දො එව **සම්පටිච්ඡති** පටිග්ගණ්හාති ධාරෙති තථා එතා සබ්බා ගඞ්ගා **පුරිමං නාමං සින්ධුවාරිගඞ්ගාත්‍යාදිකං** පුරිමං නාමපඤ්ඤත්තිවොහාරං **ජහන්ති** ඡඩ්ඩෙන්ති **සාගරොත්වෙව** සාගරො ඉති එව **ඤායති** පාකටො භවති යථා, **තථෙව** තථා එව **ඉමෙ චතුබ්බණ්ණා** ඛත්තියබ්‍රාහ්මණවෙස්සසුද්දසඞ්ඛාතා චත්තාරො කුලා

1. සී. I. ආසිසකා.

සන්තිකෙ තව සකාසෙ සමීපෙ **පබ්බජිත්වා** පත්තකාසායචීවරධාරිනො පරිචරන්තා **පුරිමං නාමං** ඛත්තියාදිනාමධෙය්‍යපඤ්ඤත්තිවොහාරං **ජහන්ති** වජ්ජන්ති; **බුද්ධපුත්තා**ති බුද්ධස්ස ඔරසාති **ඤසරෙ** පාකටා භවෙය්‍යුං.

චන්දො චන්දමණ්ඩලො අබ්භා මහිකා රජො ධූමො රාහූති පඤ්චහි උපක්කිලෙසෙහි විරහිතත්තා **විමලො** විගතමලො නිම්මලො **ආකාසධාතුයා** ආකාසගබ්භෙ **ගච්ඡං** ගච්ඡන්තො **සබ්බෙ** තාරකාසමූහෙ **ආභාය** මද්දමානො **ලොකෙ අතිරොචති** දද්දල්ලති[1] යථා **තථෙව** තථා ඒව, **ත්වං**-පෙ-**උදකෙ ජාතා** උදකෙ සංවඩ්ඪා **කුමුදා මන්දාලකා** බහූ සංඛ්‍යාතික්කන්තා **තොයෙන** උදකෙන **කද්දමකලලෙන** ච **උපලිම්පන්ති** අල්ලීයන්ති යථා **තථෙව බහුකා සත්තා** අපරිමාණා සත්තා **ලොකෙ ජාතා** සංවඩ්ඪා රාගෙන ච දොසෙන ච **අට්ටිතා** බාධිතා විරූහරෙ විරූහන්ති; **කද්දමෙ**[2] **කුමුදං යථා** විරූහති සඤ්ජායති **කෙසරීති පදුමං**. **රම්මකෙ මාසෙ**ති කත්තිකමාසෙ "කොමුදියා චතුමාසිනියා"ති වුත්තත්තා. **වාරිජා** පදුමපුප්ඵාදයො බහූ පුප්ඵා **පුප්ඵන්ති** විකසන්ති **තං මාසං** තං කත්තිකමාසං **නාතිවත්තන්ති** වාරිජාති සම්බන්ධො.

සමයො පුප්ඵනාය සොති කත්තිකමාසො පුප්ඵනාය විකසනාය සමයො කාලොති අත්ථො. යථාපුප්ඵන්ති **තථෙව ත්වං සක්‍යපුත්ත** පුප්ඵිතො විකසිතො අසි. **පුප්ඵිතා තෙ විමුත්තියා**ති තෙ තුය්හං සිස්සා කතසම්භාරා භික්ඛූ විමුත්තියා අරහත්තඵලඤාණෙන පුප්ඵිතා විකසිතා **යථා වාරිජං පදුමං** පුප්ඵනසමයං නාතික්කමති තථා තෙ **සාසනං** ඔවාදානුසාසනිං **නාතිවත්තන්ති** නාතික්කමන්තීති සම්බන්ධො.

යථාපි සෙලො හිමවාති හිමවා නාම සෙලමයපබ්බතො **සබ්බපාණීනං** සබ්බෙසං ව්‍යාධිතානං සත්තානං **ඔසධො** ඔසධවන්තො සබ්බ**නාගානං** සබ්බ**අසුරානං** සබ්බ**දෙවානඤ්ච** **ආලයො** අගාරභූතො යථා **තථෙව ත්වං මහාවීර!** සබ්බපාණීනං ජරාව්‍යාධිමරණාදීහි පමොචනතො **ඔසධො විය** යථා සො හිමවා නාගාදීනං ආලයො තථා **තෙවිජ්ජාය ඡළභිඤ්ඤාය** ච **ඉද්ධියා** ච **පාරමිං** පරියොසානං **ගතා** පත්තා ත්වං නිස්සාය වසන්තීති සම්බන්ධො. හෙට්ඨා වා උපරි වා උපමොපමෙය්‍යවසෙන ගාථානං සම්බන්ධනයො සුවිඤ්ඤෙය්‍යොව.

ආසයානුසයං ඤත්වාති එත්ථ ආසයොති අජ්ඣාසයො චරියා. අනුසයොති ථාමගතකිලෙසො. අයං රාගචරිතො අයං දොසචරිතො අයං මොහචරිතොති ආදිනා ආසයඤ්ච අනුසයං කිලෙසපවත්තිං ච ජානිත්වාති අත්ථො. **ඉන්ද්‍රියානං බලාබල**න්ති සද්ධින්ද්‍රියාදීනං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං "තික්ඛින්ද්‍රියො මුදින්ද්‍රියො ස්වාකාරො ද්වාකාරො සුවිඤ්ඤාපයො දුවිඤ්ඤාපයො"ති එවං බලාබලං ජානිත්වා; **භබ්බාභබ්බෙ**

1. සී. I. II. III. දද්දළ්හති. 2. සී. I. II. III. කාථමෙ.

විදිත්වානාති "මයා දෙසිතං ධම්මං පටිවිජ්ඣිතුං අයං පුග්ගලො අභබ්බො"ති විදිත්වා පච්චක්ඛං කත්වා "භබ්බො සමත්ථො අයං පුග්ගලො"ති ඤත්වා භන්තෙ සබ්බඤ්ඤු! ත්වං චාතුද්දීපිකමහාමෙඝො විය ධම්මදෙසනාසීහනාදෙන අභීතනාදෙන **ගජ්ජසි,** සකලචක්කවාළං එකනින්නාදං කරොසි.

චක්කවාළපරියන්තාති සමන්තා චක්කවාළගබ්භං පූරෙත්වා **පරිසා නිසින්නා භවෙය්‍ය** තෙ එවං නිසින්නා නානාදිට්ඨී අනෙකදස්සනගාහිනො විවදමානා වෙළහකජ්ජනා විවදන්ති තං තෙසං **විමතිච්ඡෙදනාය** දුබ්බුද්ධිච්ඡින්දනත්ථාය **සබ්බෙසං** සත්තානං **චිත්තමඤ්ඤාය** චිත්තාචාරං ඤත්වා **ඔපම්මකුසලො** උපමාඋපමෙය්‍යෙසු දක්ඛො ත්වං **මුනි එකං පඤ්හං කථෙන්තොව** එකෙනෙව පඤ්හකථනෙන සකලචක්කවාළගබ්භෙ නිසින්නානං පාණීනං **විමතිං** සංසයං **ඡින්දසි** නික්කඞ්ඛං කරොසීති අත්ථො.

උපදිසසදිසෙහෙවාති එත්ථ උදකස්ස උපරි දිස්සන්තීති පාකටා හොන්තීති උපදිසා, සෙවාලා. උපදිසෙහි සදිසාති=උපදිසසදිසා, මනුස්සා. යථා හි උපදිසා සෙවාලා උදකං අදිස්සමානං කත්වා තස්සූපරි පත්ථරිත්වා ඨිතා හොන්ති තථා **වසුධා** පඨවී තෙහි උපදිසසදිසෙහි එව මනුස්සෙහි නිරන්තරං පත්ථරිත්වා ඨිතෙහි **පූරිතා භවෙය්‍ය. තෙ සබ්බෙව** පඨවිං පූරෙත්වා ඨිතා මනුස්සා **පඤ්ජලිකා** සිරසි අඤ්ජලිම්පග්ගහිතා **කිත්තෙය්‍යුං ලොකනායකං** ලොකනායකස්ස බුද්ධස්ස ගුණං කථෙය්‍යුං.

තෙ සබ්බෙ දෙවමනුස්සා **කප්පං වා** සකලකප්පං කිත්තයන්තා ගුණං කථෙන්තාපි **නානාවණ්ණෙහි** නානප්පකාරෙහි ගුණෙහි **කිත්තයුං** කථෙය්‍යුං තථාපි තෙ සබ්බෙ **පරිමෙතුං** ගුණප්පමාණං කථෙතුං **න පප්පෙය්‍යුං** න සම්පාපුණෙය්‍යුං න සක්කුණෙය්‍යුං. **අප්පමෙය්‍යො තථාගතො** සම්මාසම්බුද්ධො අපරිමෙය්‍යො ගුණාතිරෙකො; එතෙන ගුණමහන්තත්තං දීපෙති.

සකෙන ථාමෙන අත්තනො බලෙන හෙට්ඨා උපමාඋපමෙය්‍ය වසෙන **ජිනො** ජිතකිලෙසො බුද්ධො මයා **කිත්තිතො** ථොමිතො **යථා** අහොසි. **එවමෙව** සබ්බෙ දෙවමනුස්සා **කප්පකොටිං** කප්පකොටිසතෙපි **කිත්තයන්තා** පකිත්තෙය්‍යුං කථෙය්‍යුං.

පුනපි ගුණානං අප්පමාණත්තං දීපෙතුං "**සචෙ හි කොචි දෙවො** වා"ති ආදිමාහ.

පූරිතං පරිකඩ්ඪෙය්‍යාති මහාසමුද්දෙ පූරිතං උදකං සමන්තතො ආකඩ්ඪෙය්‍ය **සො** පුග්ගලො **විඝාතංව** දුක්ඛමෙව **ලභෙය්‍ය** පාපුණෙය්‍යාති අත්ථො.

වත්තෙමි ජිනසාසනන්ති ජිනෙන භාසිතං සකලපිටකං පිටකත්තයං වත්තෙමි පවත්තෙමි රක්ඛාමීති අත්ථො. **ධම්මදෙසනාපතීති** ධම්මෙන පඤ්ඤාය භගවතො චතුපරිසසඞ්ඛාතාය පරිසාය පති

පධානොති ධම්මසෙනාපති **සක්‍යපුත්තස්ස** භගවතො **සාසනෙ අජ්ජ** ඉමස්මිං වත්තමානකාලෙ චක්කවත්තිරඤ්ඤො ජෙට්ඨපුත්තො විය සකලං බුද්ධසාසනං පාලෙමීති අත්ථො.

අත්තනො සංසාරපරිබ්භමං[1] දස්සෙන්තො "යො කොචි මනුජො භාර"න්ති ආදිමාහ.

යො කොචි මනුජො මානුසො **භාරං** සීසභාරං **මත්ථකෙ** සීසෙ ඨපෙත්වා **ධාරෙය්‍ය** වහෙය්‍ය **සදා** සබ්බකාලං සො මනුජො තෙන **භාරෙන දුක්ඛිතො** පීළිතො අභිභූතො **අස්ස** භවෙය්‍ය **හි** සච්චං **භාරෙහි** භාරිතභාරො **භරිතො** අතීවභාරිතො **තථා** තෙන පකාරෙන **අහං** රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඞ්ඛාතෙහි **තීහි අග්ගීහි ඩය්හමානො ගිරිං උද්ධරිතො යථා** මහාමෙරුපබ්බතං උද්ධරිත්වා උක්ඛිපිත්වා සීසෙ ඨපිතො **භවභාරෙන** භවසංසාරුප්පත්තිභාරෙන භරිතො දුක්ඛිතො **භවෙසු සංසරිං** පරිබ්භමින්ති සම්බන්ධො.

ඔරොපිතො ච මෙ භාරොති ඉදානි පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සො භවභාරො මෙ මයා ඔරොපිතො නික්ඛිත්තො භවා **උග්ඝාටිතා මයා**ති සබ්බෙ නව භවා මයා විද්ධංසිතා **සක්‍යපුත්තස්ස** භගවතො **සාසනෙ** යං **කරණීයං** කත්තබ්බං මග්ගපටිපාටියා කිලෙසවිද්ධංසනකම්මං[2] අත්ථි, තං සබ්බං මයා කතන්ති අත්ථො.

පුන අත්තනො විසෙසං දස්සෙන්තො "යාවතා බුද්ධඛෙත්තම්හී"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **යාවතා** යත්තකෙ දසසහස්සචක්කවාළසඞ්ඛාතෙ බුද්ධඛෙත්තෙ **සක්‍යපුඞ්ගවං** සක්‍යකුලජෙට්ඨකං භගවන්තං **ඨපෙත්වා** අවසෙසෙසු සත්තෙසු කොචිපි පඤ්ඤාය මයා සමො නත්ථීති දීපෙති. තෙනාහ:- **අහං අග්ගොම්හි පඤ්ඤාය සදිසො මෙ න විජ්ජතී**ති.

පුන අත්තනො ආනුභාවං පකාසෙන්තො "සමාධිම්හී"ත්‍යාදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ඣානවිමොක්ඛඛිප්පලාභීති පඨමජ්ඣානාදීනං ඣානානං ලොකතො විමුච්චනතො විමොක්ඛන්ති සඞ්ඛං ගතානං අට්ඨන්නං ලොකුත්තරවිමොක්ඛානඤ්ච ඛිප්පලාභී; සීඝං පාපුණාමීති අත්ථො.

එවං මහානුභාවස්සාපි අත්තනො සබ්‍රහ්මචාරීසු ගාරවබහුමානතං පකාසෙන්තො "උද්ධටවිසො වා"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **උද්ධටවිසො** උප්පාටිතඝොරවිසො **සප්පො ඡින්නවිසාණො** ඡින්දිතසිඞ්ගො **උසභො ඉව** අහං ඉදානි **නික්ඛිත්තමානදප්පො** ජඩ්ඩිතගොත්තමදාදිමානදප්පො **ගණං** සඞ්ඝස්ස සන්තිකං **ගරුගාරවෙන** ආදරබහුමානෙන **උපෙමි** උපගච්ඡාමි.

---

1. පරිබ්භජං-බහුසු. 2. කිලෙසවිද්ධංනකිලෙසකම්මං-කත්ථචි.

ඉදානි අත්තනො පඤ්ඤාය මහන්තත්තං පකාසෙන්තො "යදි රූපිනී"ත්‍යාදිමාහ.

එවරූපා මෙ මහතී පඤ්ඤා අරූපිනී සමානා යදි රූපිනී භවෙය්‍ය, තදා මෙ මම **පඤ්ඤා වසුපතීනං**[1] පථවිස්සරානං රාජූනං **සමෙය්‍ය,** සමා භවෙය්‍යාති අධිප්පායො. එවං අත්තනො පඤ්ඤාය මහන්තභාවං දස්සෙත්වා තතො පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන පුබ්බෙ කම්මං සරිත්වා **අනොමදස්සිස්සා**ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ **අනොමදස්සිස්ස භගවතො** මයා කතාය **ඤාණථොමනාය ඵලං** එවං මම පඤ්ඤාමහන්තතාති අත්ථො.

පවත්තිතං ධම්මචක්කන්ති එත්ථ 'චක්ක'සද්දො පනායං 'චතුචක්කයාන'න්ති ආදිසු වාහනෙ වත්තති; "පවත්තිතෙ ච පන භගවතා ධම්මචක්කෙ"ති ආදිසු දෙසනායං; "චක්කං වත්තය සබ්බපාණින"න්ති ආදිසු දානමයපුඤ්ඤකිරියාය; "චක්කං වත්තෙන්ති අහොරත්ත"න්ති ආදිසු ඉරියාපථෙ; "ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස චක්කං භමති මත්ථකෙ"ති ආදිසු උරචක්කෙ; "රජචක්කවත්තී, චක්කානුභාවෙන වත්තනකො"ති ආදිසු රතනචක්කෙ;[2] ඉධ පනායං දෙසනායං. **තාදිනා** තාදිගුණසමන්නාගතෙන **සක්‍යපුත්තෙන** ගොතමසම්බුද්ධෙන **පවත්තිතං** දෙසිතං පිටකත්තයසඞ්ඛාතං **ධම්මචක්කං අහං** සම්මා අවිපරීතෙන අනුවත්තෙමි අනුගන්ත්වා වත්තෙමි දෙසෙමි දෙසනං කරොමි. ඉදං අනුවත්තනං දෙසිතස්ස අනුගන්ත්වා පච්ඡා දෙසනං පුරිමබුද්ධානං කතාය **ඤාණථොමනාය ඵල**න්ති සම්බන්ධො.

තතො සප්පුරිසූපනිස්සයෙන යොනිසොමනසිකාරාදිපුඤ්ඤඵලං දස්සෙන්තො "මා මෙ කදාචි පාපිච්ඡො"ත්‍යාදිමාහ.

තත්ථ **පාපිච්ඡො** ලාමකාය ඉච්ඡාය සමන්නාගතො පාපචාරී පුග්ගලො ච ඨානනිසජ්ජාදීසු වත්තපටිවත්තකරණෙ **කුසීතො ච** ඣානසමාධිමග්ගභාවනාසු **හීනවීරියො ච** ගන්ථධුරවිරහිතත්තා **අප්පස්සුතො ච** ආචරියුපජ්ඣායාදිසු ආචාරවිරහිතත්තා **අනාචාරො ච** පුග්ගලො **කදාචි** කාලෙ **කත්ථචි** ඨානෙ මෙ මයා සහ **සමෙතො** සමාගතො **මා ආහු** මා භවතූති සම්බන්ධො.

බහුස්සුතොති පරියත්තිපටිවෙධවසෙන දුවිධො බහුස්සුතො ච පුග්ගලො; **මෙධාවී**ති මෙධාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො ච; **සීලෙසු සුසමාහිතො**ති චතුපාරිසුද්ධිසීලමග්ගසම්පයුත්තසීලඅට්ඨඞ්ගුපොසථසීලාදිසු සුට්ඨු ආහිතො ඨපිතචිත්තො ච; **චෙතොසමථානුයුත්තො**ති චිත්තස්ස එකීභාවමනුයුත්තො ච පුග්ගලො; **අපි මුද්ධනි තිට්ඨතූ**ති එවරූපො පුග්ගලො මය්හං මුද්ධනි සිරසි අපි තිට්ඨතූති අත්ථො.

අත්තනො ලද්ධඵලානිසංසං වත්වා තත්ථඤ්ඤෙ නියොජෙන්තො "තං වො වදාමි භද්දන්තෙ"ති ආදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

1. වසුමතීනං සමෙය්‍ය - පාළි. 2. රතනජතෙන - බහුසු.

සමහන්ති යං **අස්සජිත්ථෙරං** අහං **පඨමං** ආදිම්හි **දිස්වා සොතා**පත්තිමග්ගපටිලාභෙන සක්කායදිට්ඨාදීනං කිලෙසානං පහීණත්තා **විමලො** මලරහිතො **අහු** අහොසි, **සො අස්සජිත්ථෙරො මෙ** මය්හං **ආචරියො** ලොකුත්තරධම්මසික්ඛාපකො **අහු**. අහං තස්ස සවණාය අනුසාසනෙන අජ්ජ ධම්මසෙනාපතී අහු **සබ්බත්ථ** සබ්බෙසු ගුණෙසු **පාරමිප්පත්තො** පරියොසානං පත්තො **අනාසවො** නික්කිලෙසො **විහරාමි**.

අත්තනො ආචරියෙ ගාරවං දස්සෙන්තො "යො මෙ ආචරියො"ති ආදිමාහ.

යො **අස්සජි** නාම ථෙරො සත්ථුසාවකො **මෙ** මය්හං **ආචරියො ආසි** අහොසි, සො ථෙරො **යස්සං දිසායං** යස්මිං දිසාභාගෙ **වසති අහං** තං දිසාභාගං **උස්සීසම්හි** සීසූපරිභාගෙ **කරොමී**ති සම්බන්ධො.

තතො අත්තනො ඨානන්තරප්පත්තභාවං දස්සෙන්තො "මම කම්ම"න්ති ආදිමාහ.

ගොතමො භගවා **සක්‍යපුඞ්ගවො** සක්‍යකුලකෙතු සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන **මම** පුබ්බෙ කත**කම්මං සරිත්වාන** ඤත්වා භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසින්නො **අග්ගට්ඨානෙ** අග්ගසාවකට්ඨානෙ **මං ඨපෙසී**ති සම්බන්ධො. අත්ථපටිසම්භිදා ධම්මපටිසම්භිදා නිරුත්තිපටිසම්භිදා පටිභානපටිසම්භිදාති ඉමා **චතස්සො** පටිසම්භිදා ච; තාසං භෙදො **පටිසම්භිදාමග්ගෙ** වුත්තොයෙව. චතුමග්ගචතුඵලවසෙන වා රූපාරූපජ්ඣානවසෙන වා අට්ඨවිමොක්ඛා සංසාරවිමුච්චනධම්මා ච ඉද්ධිවිධාදයො ච ඡ අභිඤ්ඤායො ච සච්ඡිකතා පච්චක්ඛකතා බුද්ධ**ස්ස අනුසාසන**න්ති ඔවාදසඞ්ඛාතං සාසනං **කතං** අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන නිප්ඵාදිතන්ති අත්ථො. **ඉත්ථං සුද**න්ති එත්ථ **ඉත්ථ**න්ති නිදස්සනත්ථෙ නිපාතො; ඉමිනා පකාරෙනාති අත්ථො. තෙන සකලසාරිපුත්තාපදානං නිදස්සෙති. **සුද**න්ති පදපූරණෙ නිපාතො. **ආයස්මා**ති ගරුගාරවාධිවචනං. **සාරිපුත්තො**ති මාතුනාමවසෙන කතනාමධෙය්‍යො ථෙරො; **ඉමා ගාථා**ති ඉමා සකලසාරිපුත්තත්ථෙරාපදානගාථායො **අභාසි** කථෙසි. **ඉති**සද්දො පරිසමාපනත්ථෙ නිපාතො. සකලං සාරිපුත්තාපදානං නිට්ඨිතන්ති අත්ථො.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා අපදානට්ඨකථාය
සාරිපුත්තත්ථෙරාපදානවණ්ණනා
සමත්තා.
තතියා.

---

3. 2.

අනොමදස්සි භගවාත්‍යාදිකා ආයස්මතො **මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස** අපදානං. අයඤ්ච ථෙරො පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො. 'තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **අනොමදස්සිස්ස** භගවතො කාලෙ'ති ආදි **සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස** ධම්මසෙනා

පතිතො එතුම්හි වුත්තමෙව. ථෙරො හි පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය සත්තමෙ දිවසෙ **මගධරට්ඨෙ කල්ලවාළ**ගාමකං උපනිස්සාය සමණධම්මං කරොන්තො ථිනමිද්ධෙ ඔක්කමන්තෙ සත්ථාරා "මොග්ගල්ලාන මා තුච්ඡො තව වායාමො"ති ආදිනා සංවෙජිතො ථිනමිද්ධං විනොදෙත්වා භගවතා වුච්චමානං ධාතුකම්මට්ඨානං සුණන්තො එව විපස්සනාපටිපාටියා උපරි මග්ගත්තයං අධිගන්ත්වා අග්ගඵලක්ඛණෙ සාවකඤ්ඤාණස්ස මත්ථකම්පාපුණි. එවං දුතියසාවකභාවං පත්වා ආයස්මා **මහාමොග්ගල්ලාන**ත්ථෙරො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතං අපදානං පකාසෙන්තො **අනොමදස්සී භගවාති** ආදිමාහ.

තත්ථ න ඔමකං අලාමකං දස්සනං පස්සනං අස්සාති **අනොමදස්සී**. තස්ස හි ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණපතිමණ්ඩිතසරීරත්තා සකලදිවසං සකලමාසං සකලසංවච්ඡරං සංවච්ඡරසතසහස්සම්පි පස්සන්තානං දෙවමනුස්සානං අතිත්තිකරං දස්සනන්ති, අනොමං අලාමකං නිබ්බාණදස්සනසීලොති වා= **අනොමදස්සීති** ලද්ධනාමො භාග්‍යවන්තතාදීහි කාරණෙහි **භගවා; ලොකජෙට්ඨොති** සකලසත්තලොකස්ස ජෙට්ඨො පධානො; ආසභසදිසත්තා ආසභො නරානං ආසභො=**නරාසභො**; සො ලොකජෙට්ඨො නරාසභො **අනොමදස්සී** භගවා **දෙවසඞ්ඝපුරක්ඛතො** දෙවසමූහෙහි පරිවාරිතො **හිමවන්තම්හි විහාසීති** සම්බන්ධො. යදා දුතියසාවකභාවාය දුතියවාරෙ පත්ථනං අකාසි, තදා **නාමෙන වරුණො නාම අහං නාගරාජා** හුත්වා නිබ්බත්තො අහොසින්ති අත්ථො. තෙන වුත්තං "**වරුණො නාම නාමෙන නාගරාජා අහන්තදා**"ති. **කාමරූපීති** යදිච්ඡිතං කාමං නිම්මාණසීලො;[1] **විකුබ්බාමීති** විවිධං ඉද්ධිවිකුබ්බණං කරොමි; **මහොදධි නිවාසහන්ති** මඤ්ජෙරිකා නාගා භූමිගතා නාගා පබ්බතට්ඨා නාගා ගඞ්ගාවෙහෙය්‍යා නාගා සාමුද්දිකා නාගාති ඉමෙසං නාගානං අන්තරෙ සාමුද්දිකනාගො අහං මහොදධිම්හි සමුද්දෙ නිවසිං වාසං කප්පෙසින්ති අත්ථො.

සඞ්ගණියං ගණං හිත්වාති නිච්චපරිවාරභූතං සකපරිවාරං නාගසමූහං හිත්වා විනා කත්වා[2]; **තූරියං පට්ඨපෙසහන්ති** අහං තූරියං පට්ඨපෙසිං; වජ්ජාපෙසින්ති අත්ථො. **සම්බුද්ධං පරිවාරෙත්වාති අනොමදස්සී**සම්බුද්ධං සමන්තතො සෙවමානා; **අච්ඡරා** නාගමාණවිකා **වාදෙසුං** දිබ්බවාදෙහි ගීතවාක්‍යාදීහි වාදෙසුං ලද්ධානුරූපතො වජ්ජෙසුං **තදා**ති අත්ථො.

වජ්ජමානෙසු තූරියෙසු මනුස්සනාගතූරියෙසු පඤ්චඞ්ගිකෙසු වජ්ජමානෙසු **දෙවා තූරියානි වජ්ජයුන්ති** චාතුම්මහාරාජිකා දෙවා දිබ්බතූරියානි වජ්ජයිංසු; වාදෙසුන්ති අත්ථො. **උභින්නං සද්දං සුත්වානාති** උභින්නං දෙවමනුස්සානං භෙරිසද්දං සුත්වා තිලොකගරු

1. නිබ්බාණසීලො. 2. හුත්වා.

සමානොපි බුද්ධො **සම්පබුජ්ඣථ** ජානාති සුණාතීති අත්ථො. **නිමන්තයිත්වා සම්බුද්ධ**න්ති සසාවකසඞ්ඝං සම්බුද්ධං සවාතනාය **නිමන්තෙත්වා** පවාරෙත්වා; **සකභවන**න්ති අත්තනො නාගභවනං **උපාගමිං**. ගන්ත්වා ච **ආසනං පඤ්ඤපෙත්වාන**ාති රත්තිට්ඨාන දිවාට්ඨානකුටි මණ්ඩප සයනනිසීදනට්ඨානානි පඤ්ඤපෙත්වා; සජ්ජෙත්වාති අත්ථො. **කාල මාරොචයිං අහ**න්ති එවං කතපුබ්බවිධානො අහං “කාලො **භන්තෙ නිට්ඨිතං භත්ත**”න්ති කාලං ආරොචයිං විඤ්ඤාපෙසිං.

ඛීණාසවසහස්සෙහීති තදා සො භගවා අරහන්තසහස්සෙහි **පරිවුතො ලොකනායකො සබ්බා දිසා ඔභාසෙන්තො මෙ භවනං උපාගමි** සම්පත්තොති අත්ථො.

අත්තනො භවනං පවිට්ඨං භගවන්තං භොජාපනාකාරං **දස්සෙන්තො “උපවිට්ඨං මහාවීර”**න්ති ආදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ඔක්කාකකුලසම්භවොති ඔක්කාකරඤ්ඤො පරම්පරාගතරාජ**කුලෙ උප්පන්නො සකලජම්බුදීපෙ** පාකටරාජකුලෙ උප්පන්නො වා **ගොත්තෙන** ගොත්තවසෙන **ගොතමො** නාම **සත්ථා** මනුස්සලොකෙ **භවිස්සති**.

සො පච්ඡා පබ්බජිත්වානාති සො නාගරාජා පච්ඡා පච්ඡිමභවෙ **කුසලමූලෙන** පුඤ්ඤසම්භාරෙන **චොදිතො** උය්‍යොජිතො සාසනෙ **පබ්බජිත්වා ගොතමස්ස භගවතො දුතියො** අග්ගසාවකො **හෙස්සතී**ති ව්‍යාකරණමකාසි.

ආරද්ධවිරියොති ඨානනිසජ්ජාදිසු ඉරියාපථෙසු විරියවා; **පහිතත්තො**ති නිබ්බානෙ පෙසිතචිත්තො; **ඉද්ධියා පාරමිං ගතො**ති “**එතදග්ගං** භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ඉද්ධිමන්තානං යදිදං මොග්ගල්ලානො”ති අධිට්ඨානිද්ධිවිකුබ්බණිද්ධිකම්මවිපාකිද්ධිආදිසු පාරමිං පරියොසානං ගතො පත්තො; **සබ්බාසවෙ**ති ආ සමන්තතො සවන්තෙ පවත්තන්තෙ ආසවාති ලද්ධනාමෙ කාමභවදිට්ඨිඅවිජ්ජාධම්මෙ සබ්බෙ **පරිඤ්ඤාය** සමන්තතො අඤ්ඤාය ජානිත්වා පජහිත්වා **අනාසවො** නික්කිලෙසො **නිබ්බායිස්සති** කිලෙසඛන්ධපරිනිබ්බාණෙන නිබ්බායිස්සතීති සම්බන්ධො.

එවං ථෙරො අත්තනො පුඤ්ඤවසෙන ලද්ධව්‍යාකරණත්තං වත්වා පුන පාපචරියං පකාසෙන්තො “පාපමිත්තොපනිස්සයා”ති ආදිමාහ. තත්ථ **පාපමිත්තෙන** පාපකෙ ලාමකෙ මිත්තෙ උපනිස්සාය නිස්සයෙ කත්වා, තෙහි සංසග්ගා හුත්වාති අත්ථො. තත්‍රායමානුපුබ්බී කථා:-

එකස්මිං සමයෙ තිත්ථියා සන්නිපතිත්වා මන්තයුං: “ජානාථාවුසො කෙන කාරණෙන සමණස්ස **ගොතමස්ස** ලාභසක්කාරො මහා හුත්වා නිබ්බත්තො?”ති. “න ජානාමා”ති. “තුම්හෙ පන ජානාථ?”ති. “ආම ජානාම. **මොග්ගල්ලානං** නාම එකං භික්ඛුං නිස්සාය උප්පන්නො.

සො හි දෙවලොකං ගනත්වා දෙවතාහි කතකම්මං පුච්ඡිත්වා ආගනත්වා මනුස්සානං කථෙති[1]: "ඉදං නාම කත්වා එවරූපං සම්පත්තිං ලභන්තී"ති. නිරයෙ නිබ්බත්තානම්පි කම්මං පුච්ඡිත්වා ආගනත්වා මනුස්සානං කථෙති[1]: "ඉදං නාම කත්වා එවරූපං දුක්ඛං අනුභවන්තී"ති. මනුස්සා තස්ස කථං සුත්වා මහන්තං ලාභසක්කාරං අභිහරන්ති. සචෙ තං මාරෙතුං සක්ඛිස්සාම, සො ලාභසක්කාරො අම්හාකං නිබ්බත්තිස්සති. අත්ථෙසො උපායො"ති. සබ්බෙ එකච්ඡන්දා හුත්වා "යං කිඤ්චි කත්වා තං මාරෙස්සාමා"ති අත්තනො උපට්ඨාකෙ සමාදපෙත්වා කහාපණසහස්සං ලභිත්වා පුරිසඝාතකෙ චොරෙ පක්කොසාපෙත්වා "**මොග්ගල්ලාන**ත්ථෙරො නාම සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකො කාළසිලායං වසති. තුම්හෙ තත්ථ ගනත්වා තං මාරෙථා"ති තෙසං තං සහස්සං අදංසු. චොරා ධනලොභෙන සම්පටිච්ඡිත්වා 'ථෙරං මාරෙස්සාමා'ති ගනත්වා තස්ස වසනට්ඨානං පරිවාරෙසුං. ථෙරො තෙහි පරික්ඛිත්තභාවං ඤත්වා කුඤ්චිකච්ඡිද්දෙන නික්ඛමිත්වා පක්කාමි. චොරා තං දිවසං ථෙරං අදිස්වා පුනෙකදිවසං ගනත්වා තස්ස වසනට්ඨානං පරික්ඛිපිංසු. ථෙරො තං ඤත්වා කණ්ණිකාමණ්ඩලං භින්දිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. එවං තෙ පඨමමාසෙපි මජ්ඣිමමාසෙපි ථෙරං ගහෙතුං නාසක්ඛිංසු. පච්ඡිමමාසෙ පන සම්පත්තෙ ථෙරො අත්තනා කතකම්මස්ස ආකඩ්ඪනභාවං ඤත්වා න අපක්කමි. චොරා තං පහරන්තා තණ්ඩුලකමත්තානි අට්ඨීනි කරොන්තා භින්දිංසු. අථ නං මතොති සඤ්ඤාය එකස්මිං ගුම්බපිට්ඨෙ ඛිපිත්වා පක්කමිංසු. ථෙරො "සත්ථාරං පස්සිත්වා වන්දිත්වාව පරිනිබ්බායිස්සාමී"ති අත්තභාවං ඣානවෙඨනෙන වෙඨෙත්වා ආකාසෙන සත්ථුසන්තිකං ගනත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා "භන්තෙ පරිනිබ්බායිස්සාමී"ති ආහ. 'පරිනිබ්බායිස්සසි මොග්ගල්ලානා?'ති. 'ආම භන්තෙ'ති. 'කත්ථ ගනත්වා පරිනිබ්බායිස්සසී?'ති. "කාළසිලාපදෙසං භන්තෙ"ති. 'තෙන හි මොග්ගල්ලාන මය්හං ධම්මං කථෙත්වා යාහි. තාදිසස්ස හි මෙ සාවකස්ස ඉදානි දස්සනං නත්ථී'ති සො 'එවං කරිස්සාමි භන්තෙ'ති සත්ථාරං වන්දිත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරො විය පරිනිබ්බාණදිවසෙ නානප්පකාරඉද්ධියො කත්වා ධම්මං කථෙත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා කාළසිලාපදෙසං ගනත්වා පරිනිබ්බායි. "ථෙරං කිර චොරා මාරෙසු"න්ති අයං කථා සකලජම්බුදීපෙ පත්ථරි. රාජා අජාතසත්තු චොරෙ පරියෙසනත්ථාය චරපුරිසෙ පයොජෙසි. තෙසු චොරෙසු සුරාපානෙ සුරං පිත්වා මත්තෙසු එකො එකස්ස පිට්ඨිං පහරිත්වා පාතෙසි. සො තං සන්තජ්ජෙන්තො 'අම්භො දුබ්බිනීත! කස්මා මෙ පිට්ඨිං පහරිත්වා පාතෙසි? කිං පන අරෙ දුට්ඨචොර! තයා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො පඨමං පහතො?"ති ආහ. 'කිං පන ත්වං මයා පඨමං පහතභාවං න ජානාසී?"ති එවං තෙසං "මයා පහතො. මයා පහතො"ති වදන්තානං සුත්වා තෙ චරපුරිසා සබ්බෙ තෙ චොරෙ ගහෙත්වා රඤ්ඤො

1. කථෙසි - කඑවී.

ආරොචෙසුං. රාජා තෙ චොරෙ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි "තුම්හෙහි ථෙරො මාරිතො?"ති. 'ආම දෙවා'ති. 'කෙහි තුම්හෙ උය්‍යොජිතා?'ති. 'නග්ගසමණෙහි දෙවා'ති. රාජා පඤ්චසතෙ නග්ගසමණෙ ගාහාපෙත්වා පඤ්චසතෙහි චොරෙහි සද්ධිං රාජඞ්ගණෙ නාභිප්පමාණෙසු ආවාටෙසු නිඛනාපෙත්වා පලාලෙහි පටිච්ඡාදාපෙත්වා අග්ගිං දාපෙසි. අථ නෙසං ඣාමභාවං ජානිත්වා අයනඞ්ගලෙහි කසාපෙත්වා සබ්බෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කාරාපෙසි. තදා භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං: "මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො අත්තනො අනනුරූපං මරණං පත්තො"ති. සත්ථා ආගන්ත්වා "කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නා"ති පුච්ඡිත්වා "ඉමාය නාම භන්තෙ"ති වුත්තෙ "මොග්ගල්ලානස්ස භික්ඛවෙ ඉමස්සෙව අත්තභාවස්ස අනනුරූපං මරණං, පුබ්බෙ පන තෙන කතකම්මස්ස අනුරූපමෙවා"ති වත්වා "කිං පනස්ස භන්තෙ පුබ්බකම්මං කත?"න්ති පුට්ඨො තං විත්ථාරෙත්වා කථෙසි.

අතීතෙ භික්ඛවෙ බාරාණසියං එකො කුලපුත්තො සයමෙව කොට්ටනපචනාදීනි කරොන්තො මාතාපිතරො පටිජග්ගි. අථස්ස මාතාපිතරො "තාත! ත්වං එකකොව ගෙහෙ ච අරඤ්ඤෙ ච කම්මං කරොන්තො කිලමසි. එකං තෙ කුමාරිකං ආනෙමා"ති වත්වා "අම්ම තාත යාව තුම්හෙ ජීවිස්සථ, තාව වො සහත්ථා උපට්ඨහිස්සාමී"ති තෙන පටික්ඛිත්තාපි පුනප්පුනං යාචිත්වා කුමාරිකං ආනෙසුං. සා කතිපාහමෙව උපට්ඨහිත්වා පච්ඡා තෙසං දස්සනම්පි අනිච්ඡන්තී "න සක්කා තව මාතාපිතූහි සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසිතු"න්ති උජ්ඣායිත්වා තස්මිං අත්තනො කථං අගණ්හන්තෙ තස්ස බහි ගතකාලෙ මකචි ඛණ්ඩානි ච යාගුඵෙණකෙ ච ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ ආකිරිත්වා තෙනාගන්ත්වා "කිං ඉද"න්ති පුට්ඨා "ඉමෙසං මහල්ලකඅන්ධානං එතං කම්මං. සබ්බං ගෙහං කිලිට්ඨං කරොන්තා විචරන්ති. න සක්කා එතෙහි සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසිතු"න්ති. එවං තාය පුනප්පුනං කථියමානාය එවරූපොපි පූරිතපාරමී සත්තො මාතාපිතූහි සද්ධිං භින්දි. සො ' හොතු, ජානිස්සාමි නෙසං කත්තබ්බ"න්ති තෙ භොජෙත්වා "අම්ම තාත අසුකට්ඨානෙ නාම තුම්හාකං ඤාතකා ආගමනං පච්චාසිංසන්ති. තත්ථ ගමිස්සාමා"ති තෙ යානකං ආරොපෙත්වා ආදාය ගච්ඡන්තො අටවිමජ්ඣප්පත්තකාලෙ "තාත රස්මියො ගණ්හථ. ගොණා දණ්ඩසඤ්ඤාය ගමිස්සන්ති. ඉමස්මිං ඨානෙ චොරා වසන්ති. අහං ඔතරිත්වා චරාමී"ති පිතුහත්ථෙ රස්මියො දත්වා ඔතරිත්වා ගච්ඡන්තො සද්දං පරිවත්තෙත්වා චොරානං උට්ඨිතසද්දමකාසි. මාතාපිතරො සද්දං සුත්වා "චොරා උට්ඨිතා"ති සඤ්ඤාය "තාත! චොරා උට්ඨිතා. මහල්ලකා මයං. ත්වං අත්තානමෙව රක්ඛාහී"ති ආහංසු. සො මාතාපිතරො විරවන්තෙපි චොරසද්දං කරොන්තො කොට්ටෙත්වා මාරෙත්වා අටවියං ඛිපිත්වා පච්චාගමි.

සත්ථා ඉමං තස්ස පුබ්බකම්මං කථෙත්වා “භික්ඛවෙ මොග්ගල්ලානො එත්තකං කම්මං කත්වා අනෙකවස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තාව පක්කාවසෙසෙන ච අත්තභාවසතෙ එවමෙව කොට්ටෙත්වා සඤ්චුණ්ණො මරණප්පත්තො. එවං මොග්ගල්ලානෙන අත්තනො කම්මානුරූපමෙව මරණං ලද්ධං. පඤ්චහි චොරසතෙහි සද්ධිං පඤ්ච තිත්ථියසතානිපි මමපුත්තං අප්පදුට්ඨං පදූසෙත්වා අනුරූපමෙව මරණං ලභිංසු. අප්පදුට්ඨස්ස හි පදුස්සන්තො දසහි කාරණෙහි අනයබ්‍යසනං පාපුණාති යෙවා”ති වත්වා අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථායො අභාසි.

“යො දණ්ඩෙන අදණ්ඩෙසු අප්පදුට්ඨෙසු දුස්සති,
දසන්නමඤ්ඤතරං ඨානං ඛිප්පමෙව නිගච්ඡති.

වෙදනං ඵරුසං ජිනිං සරීරස්ස ච භෙදනං,
ගරුකං වාපි ආබාධං චිත්තක්ඛෙපංව පාපුණෙ.

රාජතො වා උපස්සග්ගං අබ්භක්ඛානඤ්ච දාරුණං,
පරික්ඛයංව ඤාතීනං භොගානඤ්ච පභඞ්ගුරං.

අථවස්ස අගාරානි අග්ගි දහති පාවකො,
කායස්ස භෙදා දුප්පඤ්ඤො නිරයං සොපපජ්ජතී”ති.

පවිවෙකමනුයුත්තොති පකාරෙන විවෙකං එකීභාවං අනුයුත්තො යොජිතො යුත්තපයුත්තො; **සමාධිභාවනාරතො**ති පඨමජ්ඣානාදි භාවනාය රතො අල්ලීනො ච; **සබ්බාසවෙ** සකලකිලෙසෙ **පරිඤ්ඤාය** ජානිත්වා පජහිත්වා **අනාසවො** නික්කිලෙසො **විහරාමී**ති සම්බන්ධො.

ඉදානි අත්තනො පුඤ්ඤසම්භාරවසෙන පුබ්බචරිතස්ස ඵලං දස්සෙන්තො “ධරණිම්පි සුගම්භීර”න්ති ආදිමාහ. **ඉද්ධියා පාරමිං ගතො**ති විකුබ්බනඉද්ධියා පරියොසානං ගතො පත්තො.

අස්මිමානන්ති අහමස්මි පඤ්ඤාසීලසමාධිසම්පන්නොති ආදි අස්මිමානං, **න පස්සාමි** න දක්ඛාමීති අත්ථො. තදෙව දීපෙන්තො “මානො මය්හං න විජ්ජතී”ති ආහ.

සාමණෙරෙ උපාදායාති සාමණෙරෙ ආදිං කත්වා සකලෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙ, **ගරුචිත්තං** ගාරවචිත්තං ආදරබහුමානං **අහං කරොමී**ති අත්ථො.

අපරිමෙය්‍යෙ ඉතො කප්පෙති ඉතො අම්හාකං උප්පන්නකප්පතො අනන්තරකප්පාදීහි අපරිමෙය්‍යෙ එකඅසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යස්ස උපරි සතසහස්සකප්පමත්ථකෙති අත්ථො. **යං කම්මං අභිනීහරි**න්ති අග්ගසාවකභාවප්පදං පුඤ්ඤසම්පත්තිං පූරෙසිං. **තාහං භූමිං අනුප්පත්තො**ති අහං තං සාවකභූමිං අනුප්පත්තො, **ආසවක්ඛය**සඞ්ඛාතං **නිබ්බානං පත්තො අස්මි** අම්හීති අත්ථො. තත්ථ අත්ථපටිසම්භිදාදයො චතස්සො පටිසම්භිදා සොතාපත්තිමග්ගාදයො අට්ඨ විමොක්ඛා ඉද්ධිවිධාදයො

ඡ අභිඤ්ඤායො මෙ මයා **සච්ඡිකතා** පච්චක්ඛකතා. **බුද්ධස්ස** භගවතො ඔවාදානුසාසනිසඞ්ඛාතං **සාසනං** මයා කතං සීලපටිපත්තිනිප්ඵාදනවසෙන පරියොසිතන්ති අත්ථො. **ඉත්ථ**න්ති ඉමිනා පකාරෙන, හෙට්ඨා වුත්තක්කමෙන; එවං සො එකස්සෙව **අනොමදස්සිබුද්ධස්ස** සන්තිකෙ තික්ඛත්තුං ව්‍යාකරණං ලභි. කථං? හෙට්ඨා වුත්තනයෙන සෙට්ඨි හුත්වා තස්ස භගවතො සන්තිකෙ ලද්ධව්‍යාකරණො තතො චුතො සාමුද්දිකෙ නාගභවනෙ නිබ්බත්තො තස්සෙව භගවතො දීඝායුකභාවෙන උපහාරං කත්වා නිමන්තෙත්වා භොජෙත්වා මහාපූජං අකාසි. තදාපි භගවා ව්‍යාකරණං කථෙසි. **සුද**න්ති පදපූරණෙ නිපාතො. **ආයස්මා**ති පියවචනං ගරුගාරවාධිවචනං. **මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො** ඉමා අපදානගාථායො **අභාසිත්ථ** කථෙසි. **ඉතී**ති පරිසමාපනත්ථෙ නිපාතො.

ඉති විසුද්ධජනවිලාසිනියා
අපදානට්ඨකථාය මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස අපදානවණ්ණනා
සමත්තා.

---

3. 3.

පදුමුත්තරභගවතොත්‍යාදිකා ආයස්මතො **මහාකස්සපත්ථෙර**ස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි පුඤ්ඤසම්භාරානි උපචිනන්තො **පදුමුත්තර** භගවතො කාලෙ **හංසවතී**නගරෙ **වෙදෙහො** නාම අසීතිකොටිවිභවො කුටුම්බිකො අහොසි. සො බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සඞ්ඝමාමකො උපාසකො හුත්වා විහරන්තො එකස්මිං උපොසථදිවසෙ පාතොව සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය ගන්ධපුප්ඵාදීනි ගහෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්මිං සමයෙ සත්ථා **නිසභ**ත්ථෙරං නාම තතියසාවකං "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ධුතවාදානං යදිදං **නිසභො**"ති එතදග්ගෙ ඨපෙසි.

උපාසකො තං සුත්වා පසන්නො ධම්මකථාවසානෙ මහාජනෙ උට්ඨාය ගතෙ සත්ථාරං වන්දිත්වා "ස්වෙ භන්තෙ මය්හං භික්ඛං අධිවාසෙථා"ති නිමන්තෙසි. "මහා ඛො උපාසක භික්ඛුසඞ්ඝො"ති. "කිත්තකො භන්තෙ"ති. "අට්ඨසට්ඨි භික්ඛුසතසහස්ස"න්ති. "භන්තෙ එකසාමණෙරම්පි විහාරෙ අසෙසෙත්වා මය්හං භික්ඛං ගණ්හථා"ති. සත්ථා අධිවාසෙසි. උපාසකො සත්ථු අධිවාසනං ඤත්වා ගෙහං ගන්ත්වා මහාදානං සජ්ජෙත්වා[1] පුනදිවසෙ සත්ථු කාලං ආරොචාපෙසි. සත්ථා පත්තචීවරමාදාය භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො උපාසකස්ස ඝරං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නො දක්ඛිණොදකාවසානෙ යාගුආදීනි සම්පටිච්ඡන්තො භත්තවිස්සග්ගං අකාසි. උපාසකොපි සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදි.

1. සජ්ජෙත්වා - සබ්බත්ථ.

තස්මිං අන්තරෙ **මහානිසභ**ත්ථෙරො පිණ්ඩාය චරන්තො තමෙව වීථිං පටිපජ්ජි. උපාසකො දිස්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා ථෙරං වන්දිත්වා "පත්තං භන්තෙ දෙථා"ති ආහ. ථෙරො පත්තං අදාසි. "භන්තෙ ඉධෙව පවිසථ. සත්ථාපි ගෙහෙ නිසින්නො"ති. න වට්ටිස්සති උපාසකාති. සො ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා පිණ්ඩපාතස්ස පූරෙත්වා අදාසි. තතො ථෙරං අනුගන්ත්වා නිවත්තෙන්තො සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදිත්වා එවමාහ: "**මහානිසභ**ත්ථෙරො 'භන්තෙ සත්ථාපි ගෙහෙ නිසින්නො'ති වුත්තෙපි පවිසිතුං න ඉච්ඡි. අත්ථි නු ඛො එතස්ස තුම්හාකං ගුණෙහි අධිකා ගුණා?"ති. බුද්ධානඤ්ච වණ්ණමච්ඡෙරං නාම නත්ථි. තස්මා සත්ථා එවමාහ: "උපාසක මයං භික්ඛං ආගමයමානා ගෙහෙ නිසීදාම. සො භික්ඛු එවං න නිසීදිත්වා භික්ඛං උදික්ඛති. මයං ගාමන්තසෙනාසනෙ වසාම. සො අරඤ්ඤෙයෙව වසති. මයං ඡන්නෙ වසාම. සො අබ්භොකාසෙයෙව වසතී"ති. භගවා අයඤ්ච අයඤ්ච තස්ස ගුණොති මහාසමුද්දං පූරයමානො විය තස්ස ගුණං කථෙසි.

උපාසකොපි පකතියා ජලමානදීපො තෙලෙන ආසිත්තො විය සුට්ඨුතරං පසන්නො හුත්වා චින්තෙසි: "කිං මය්හං අඤ්ඤාය සම්පත්තියා? යන්නූනාහං අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ ධුතවාදානං අග්ගභාවත්ථාය පත්ථනං කරිස්සාමී"ති. සො පුනපි සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා තෙනෙව නියාමෙන සත්ත දිවසානි මහාදානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ බුද්ධපමුඛස්ස මහාභික්ඛුසඞ්ඝස්ස චීවරානි දත්වා සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා එවමාහ: "යං මෙ භන්තෙ සත්ත දිවසෙ දානං දෙන්තස්ස මෙත්තං කායකම්මං මෙත්තං වචීකම්මං මෙත්තං මනොකම්මං පච්චුපට්ඨිතං, ඉමිනාහං න අඤ්ඤං දෙවසම්පත්තිං වා සක්කමාරබ්‍රහ්මසම්පත්තිං වා පත්ථෙමි. ඉදං පන මෙ කම්මං අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සන්තිකෙ **මහානිසභ**ත්ථෙරෙන පත්තට්ඨානන්තරං පාපුණනත්ථාය ධුතඞ්ගධරානං අග්ගභාවස්ස අධිකාරො හොතූ"ති. සත්ථා "මහන්තං ඨානං ඉමිනා පත්ථිතං. සමිජ්ඣිස්සති? නො"ති ඔලොකෙන්තො සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා ආහ: "මනාපං තෙ ඨානං පත්ථිතං. අනාගතෙ සතසහස්සකප්පාවසානෙ **ගොතමො** නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති. තස්ස ත්වං තතියසාවකො **මහාකස්සප**ත්ථෙරො නාම භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. තං සුත්වා උපාසකො "බුද්ධානං ද්වෙ කථා නාම නත්ථී"ති පුනදිවසෙ පත්තබ්බං විය තං සම්පත්තිං අමඤ්ඤිත්ථ. සො යාවතායුකං දානං දත්වා සීලං සමාදාය රක්ඛිත්වා නානප්පකාරං පුඤ්ඤකම්මං[1] කත්වා කාලං කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්ති.

තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තිං අනුභවන්තො ඉතො එකනවුතිකප්පෙ **විපස්සි**සම්මාසම්බුද්ධෙ **බන්ධුමතී**නගරං උපනිස්සාය **ඛෙමෙ මිගදායෙ** විහරන්තෙ දෙවලොකා චවිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං

---

1. පුඤ්ඤකාරං.

පරිජිණ්ණෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්මිං ච කාලෙ විපස්සී භගවා සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ ධම්මං කථෙසි. මහන්තං කොලාහලං අහොසි. සකලජම්බුදීපෙ දෙවතා “සත්ථා ධම්මං කථෙස්සතී”ති ආරොචෙසුං.

බ්‍රාහ්මණො තං සාසනං අස්සොසි. තස්ස නිවාසනසාටකො එකොයෙව. තථා බ්‍රාහ්මණියා. පාරුපනං පන ද්වින්නම්පි එකමෙව. සො සකලනගරෙ එකසාටකබ්‍රාහ්මණොති පඤ්ඤායි. සො බ්‍රාහ්මණො කෙනචිදෙව කිච්චෙන බ්‍රාහ්මණානං සන්නිපාතෙ සති බ්‍රාහ්මණිං ගෙහෙ ඨපෙත්වා සයං තං වත්ථං පාරුපිත්වා ගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණීනං සන්නිපාතෙ සති සයං ගෙහෙ අච්ඡති. බ්‍රාහ්මණී තං වත්ථං පාරුපිත්වා ගච්ඡති.

තස්මිං පන දිවසෙ සො බ්‍රාහ්මණිං ආහ: “හොති! කිං ත්වං රත්තිං ධම්මං සුණිස්සසි? උදාහු දිවා?”ති. “සාමි! අහං මාතුගාමො. රත්තිං සොතුං න සක්කොමි. දිවා සොස්සාමී”ති. තං බ්‍රාහ්මණං ගෙහෙ ඨපෙත්වා වත්ථං පාරුපිත්වා උපාසිකාහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා ධම්මං සුත්වා උපාසිකාහි සද්ධිං අගමාසි.

අථ බ්‍රාහ්මණො තං ගෙහෙ ඨපෙත්වා තං වත්ථං පාරුපිත්වා විහාරං ගතො. තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා පරිසමජ්ඣෙ අලඞ්කතධම්මාසනෙ නිසින්නො චිත්තබීජනිං ගහෙත්වා ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තො විය සිනෙරුං මත්ථං කත්වා[1] සාගරං නිම්මථෙන්තො[2] විය ච ධම්මකථං කථෙසි. බ්‍රාහ්මණස්ස පරිසපරියන්තෙ නිසින්නස්ස ධම්මං සුණන්තස්ස පඨමයාමෙයෙව සකලසරීරං පූරයමානා පඤ්චවණ්ණා පීති උප්පජ්ජි. සො “පාරුතවත්ථං සංහරිත්වා දසබලස්ස දස්සාමී”ති චින්තෙසි. අථස්ස ආදීනවසහස්සං දස්සයමානං[3] මච්ඡෙරං උප්පජ්ජි. ‘බ්‍රාහ්මණියා ච තුය්හඤ්ච එකමෙව වත්ථං, අඤ්ඤං කිඤ්චි පාරුපනං නාම නත්ථි. අපාරුපිත්වා බහි විචරිතුං න සක්කාති, සබ්බථාපි අදාතුකාමො අහොසි. අථස්ස නික්ඛන්තෙ පඨමෙ යාමෙ මජ්ඣිමෙ යාමෙපි තථෙව පීති උප්පජ්ජි. සො තථෙව චින්තෙත්වා තථෙව අදාතුකාමො අහොසි. අථස්ස මජ්ඣිමයාමෙ නික්ඛන්තෙ පච්ඡිමයාමෙපි තථෙව පීති උප්පජ්ජි. සො “මරණං වා හොතු අමරණං[4] වා. පච්ඡාපි ජානිස්සාමී”ති තදා සො මච්ඡෙරං ජිනිත්වා[5] වත්ථං සංහරිත්වා සත්ථු පාදමූලෙ ඨපෙසි. තතො වාමහත්ථං ආභුජිත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන අප්ඵොටෙත්වා ‘ජිතම්මෙ. ජිතම්මෙ’ති තික්ඛත්තුං නදි.

තස්මිං සමයෙ බන්ධුමා රාජා ධම්මාසනස්ස පච්ඡතො අන්තොසාණියං නිසින්නො ධම්මං සුණාති. රඤ්ඤො ච නාම ‘ජිතං මෙ’ති සද්දො අමනාපො හොති. රාජා පුරිසං ආණාපෙසි. “ගච්ඡ භණෙ! එතං පුච්ඡ. කිං සො වදතී”ති. බ්‍රාහ්මණො තෙන ගන්ත්වා පුච්ඡිතො “අවසෙසා හත්ථියානාදීනි අරුය්හ අසිචම්මාදීනි ගහෙත්වා පරසෙනං ජිනන්ති. න තං අච්ඡරියං. අහං පන පච්ඡතො ආගච්ඡන්තස්ස

1. මණ්ඩෙත්වා.
2. නිම්බෙච්චෙන්තො.
3. මද්දයමානං.
4. තරණං වා හොතු මරණං-මනොරථපූරණී.
5. ජානිත්වා

කූටගොණස්ස මුග්ගරෙන සීසං භින්දිත්වා පලාපෙන්තො විය මච්ඡෙරචිත්තං ජිනිත්වා පාරුතවත්ථං දසබලස්ස අදාසිං. තං මෙ ජිතමච්ඡෙරං අච්ඡරිය”න්ති ආහ.

සො ගන්ත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා “අම්හෙහි භණෙ! දසබලස්ස අනුරූපං න ජානාම. බ්‍රාහ්මණො ජානාතී”ති තස්ස පසීදිත්වා වත්ථයුගං පෙසෙසි. තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි: “රාජා මය්හං තුණ්හීනිසින්නස්ස පඨමං කිඤ්චි අදත්වා සත්ථු ගුණෙ කථෙන්තස්ස අදාසි. සත්ථු ගුණෙ පටිච්ච ඉදං උප්පන්නං, සත්ථුස්සෙව අනුච්ඡවික”න්ති තම්පි වත්ථයුගං දසබලස්ස අදාසි. රාජා “කිං බ්‍රාහ්මණෙන කත”න්ති පුච්ඡිත්වා “තම්පි තෙන වත්ථයුගං තථාගතස්සෙව දින්න”න්ති සුත්වා අඤ්ඤානිපි ද්වෙ යුගානි පෙසෙසි. සො තානිපි සත්ථු අදාසි. පුන රාජා අඤ්ඤානි පි චත්තාරීති එවං වඩ්ඪෙත්වා යාව ද්වත්තිංස වත්ථයුගානි පෙසෙසි.

අථ බ්‍රාහ්මණො “ඉදං වඩ්ඪෙත්වා වඩ්ඪෙත්වා ගණ්හණං විය හොතී”ති අත්තනො අත්ථාය එකං බ්‍රාහ්මණියා එකන්ති ද්වෙ වත්ථයුගානි ගහෙත්වා තිංස යුගානි තථාගතස්සෙව අදාසි. තතො පට්ඨාය ච සො සත්ථු විස්සාසිකො ජාතො. අථ තං රාජා එකදිවසං සීතසමයෙ සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තං දිස්වා සතසහස්සග්ඝනකං අත්තනො පාරුතං රත්තකම්බලං දත්වා ආහ: “ඉතො පට්ඨාය ඉමං පාරුපිත්වා ධම්මං සුණාහී”ති. සො “කිං මෙ ඉමිනා කම්බලෙන ඉමස්මිං පූතිකායෙ උපනීතෙනා”ති චින්තෙත්වා අන්තො ගන්ධකුටියං තථාගතස්ස මඤ්චස්ස උපරි විතානං කත්වා අගමාසි.

අථෙකදිවසං රාජා පාතොව විහාරං ගන්ත්වා අන්තොගන්ධකුටියං සත්ථුසන්තිකෙ නිසීදි. තස්මිඤ්ච සමයෙ ඡබ්බණ්ණා බුද්ධරංසියො කම්බලෙ පටිහඤ්ඤන්ති. කම්බලො අතිවිය විරොචිත්ථ. රාජා උල්ලොකෙන්තො සඤ්ජානිත්වා ආහ: “අම්හාකං භන්තෙ එස කම්බලො. අම්හෙහි **එකසාටක**බ්‍රාහ්මණස්ස දින්නො”ති. “තුම්හෙහි මහාරාජ! බ්‍රාහ්මණො පූජිතො. බ්‍රාහ්මණෙන මයං පූජිතා”ති. රාජා “බ්‍රාහ්මණො යුත්තං අඤ්ඤාසි. න මය”න්ති පසීදිත්වා යං මනුස්සානං උපකරණභූතං, සබ්බං තං අට්ඨට්ඨකං කත්වා **සබ්බට්ඨකං** නාම දානං දත්වා පුරොහිතට්ඨානෙ ඨපෙසි. සොපි “අට්ඨට්ඨකං නාම චතුසට්ඨි හොතී”ති චතුසට්ඨි සලාකභත්තානි උපට්ඨපෙත්වා යාවජීවං දානං දත්වා සීලං රක්ඛිත්වා තතො චුතො සග්ගෙ නිබ්බත්ති.

පුන තතො චුතො ඉමස්මිං කප්පෙ භගවතො **කොණාගමන**ස්ස භගවතො **කස්සප**ස්ස චාති ද්වින්නං අන්තරෙ **බාරාණසියං** කුටුම්බියකුලෙ නිබ්බත්තො වුද්ධිමන්වාය ඝරාවාසං වසන්තො එකදිවසං අරඤ්ඤෙ ජඞ්ඝාවිහාරං විචරි. තස්මිඤ්ච සමයෙ **පච්චෙකබුද්ධො**

නදීතීරෙ චීවරකම්මං කරොන්තො අනුවාතෙ අප්පහොන්තෙ සංහරිත්වා ඨපෙතුමාරද්ධො. සො තං දිස්වා "කස්මා භන්තෙ! සංහරිත්වා ඨපෙථා?"ති ආහ. "අනුවාතො නප්පහොතී"ති. "ඉමිනා භන්තෙ! කරොථා"ති උත්තරසාටකං දත්වා "නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මෙ කාචි හානි මා හොතූ"ති පත්ථනං අකාසි.

ඝරෙපිස්ස භගිනියා සද්ධිං භරියාය කලහං කරොන්තියා පච්චෙකබුද්ධො පිණ්ඩාය පාවිසි. අථස්ස භගිනී පච්චෙකබුද්ධස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා තස්ස භරියං සන්ධාය එවරූපං බාලං යොජනසතෙ පරිවජ්ජෙය්‍යන්ති පත්ථනං පට්ඨපෙසි. සා ගෙහඞ්ගණෙ ඨිතා සුත්වා ඉමාය දින්නභත්තං එස මා භුඤ්ජතූ"ති පත්තං ගහෙත්වා භත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා කලලං පූරෙත්වා අදාසි. ඉතරා දිස්වා "බාලෙ මං තාව අක්කොස වා පහර වා. එවරූපස්ස පන වෙ අසංඛෙය්‍යානි පූරිතපාරමිස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස පත්තතො භත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා කලලං දාතුං න යුත්ත"න්ති ආහ. අථස්ස භරියාය පටිසඞ්ඛානං උප්පජ්ජි. සා "තිට්ඨථ භන්තෙ"ති කලලං ඡඩ්ඩෙත්වා පත්තං ධොවිත්වා ගන්ධචුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙත්වා පණීතභත්තස්ස චතුමධුරස්ස ච පූරෙත්වා උපරි ආසිත්තෙන පදුමගබ්භවණ්ණෙන සප්පිනා විජ්ජොතමානං පත්තං පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා "යථා අයං පිණ්ඩපාතො ඔභාසජාතො, එවං ඔභාසජාතං මෙ සරීරං හොතූ"ති පත්ථනං අකාසි. පච්චෙකබුද්ධො අනුමොදිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තෙ ජයම්පතිකා යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතා සග්ගෙ නිබ්බත්තිංසු.[1] පුන තතො චවිත්වා උපාසකො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ බාරාණසියං අසීතිකොටිවිභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්ති. ඉතරාපි තාදිසස්සෙව සෙට්ඨිනො ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස වයප්පත්තස්ස තමෙව සෙට්ඨිධීතරං ආනයිංසු. තස්සා පුබ්බෙ අනිට්ඨවිපාකදායකස්ස පාපකම්මස්ස ආනුභාවෙන පතිකුලං පවිට්ඨමත්තාය උම්මාරන්තරතො[2] පට්ඨාය සකලං ගෙහං උග්ඝාටිතවච්චකූපො විය දුග්ගන්ධං ජාතං. කුමාරො "කස්සායං ගන්ධො"ති පුච්ඡිත්වා "සෙට්ඨිකඤ්ඤාය"ති සුත්වා "නීහරථ නීහරථා"ති තස්සා යෙව කුලඝරං පෙසෙසි. සා තෙනෙව නීහාරෙන සත්තසු ඨානෙසු පටිනිවත්ති.

තෙන සමයෙන කස්සපදසබලො පරිනිබ්බායි. තස්ස සතසහස්සග්ඝනිකාහි සුවණ්ණිට්ඨකාහි යොජනුබ්බෙධං චෙතියං ආරභිංසු. තස්මිං චෙතියෙ කයිරමානෙ සා සෙට්ඨිධීතා චින්තෙසි: "අහං සත්තසු ඨානෙසු පටිනිවත්තා. කිං මෙ ජීවිතෙනා?"ති අත්තනො ආභරණභණ්ඩං භඤ්ජාපෙත්වා සුවණ්ණිට්ඨකං කාරෙසි රතනායතං විදත්ථිවිත්ථතං චතුරඞ්ගුලුබ්බෙධං. තතො හරිතාලමනොසිලාපිණ්ඩං ගහෙත්වා අට්ඨ උප්පලපුප්ඵහත්ථකෙ ආදාය චෙතියකරණට්ඨානං ගතා. තස්මිං ඛණෙ එකා ඉට්ඨකාපන්ති පරික්ඛිපිත්වා ආගච්ඡමානා ඝට

1. නිබ්බත්තිත්වා. 2. උම්මාරතො.

නිට්ඨකාය ඌනා හොති. සෙට්ඨිධීතා වඩ්ඪකිං ආහ: “ඉමං මෙ ඉට්ඨකං එත්ථ ඨපෙථා”ති. “අම්ම ! භද්දකෙ කාලෙ ආගතාසි. සයමෙව ඨපෙහී”ති. සා ආරුය්හ තෙලෙන හරිතාලමනොසිලාපිණ්ඩං යොජෙත්වා තෙන බන්ධෙන ඉට්ඨකං පතිට්ඨපෙත්වා උපරි අට්ඨහි උප්පලපුප්ඵහත්ථකෙහි පූජං කත්වා වන්දිත්වා “නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මෙ කායතො චන්දනගන්ධො වායතු. මුඛතො උප්පලගන්ධො”ති පත්ථනං කත්වා චෙතියං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ගෙහං අගමාසි.

තස්මිං යෙව ඛණෙ යස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස පඨමං ගෙහං නීතා, තස්ස තං ආරබ්භ සති උදපාදි. නගරෙපි නක්ඛත්තං සඞ්ඝුට්ඨං හොති. සො උපට්ඨාකෙ ආහ: “තදා ඉධ ආනීතා සෙට්ඨිධීතා කුහිං?”ති. “කුලගෙහෙ සාමී”ති. “ආනෙථ නං, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී”ති. තෙ ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා ඨිතා “කිං තාතා ආගතා?”ති තාය පුට්ඨා තස්සා තං පවත්තිං ආචික්ඛිංසු. “තාත මයා ආභරණභණ්ඩෙන චෙතියං පූජිතං. ආභරණං මෙ නත්ථී”ති. තෙ ගන්ත්වා සෙට්ඨිපුත්තස්ස ආරොචෙසුං. “ආනෙථ නං, පිළන්ධනං ලභිස්සතී”ති. තෙ තං ආනයිංසු. තස්සා සහගෙහප්පවෙසනෙන සකලගෙහං චන්දනගන්ධො චෙව උප්පලගන්ධො ච වායි. සෙට්ඨිපුත්තො තං පුච්ඡි: “භද්දෙ ! තව සරීරතො පඨමං දුග්ගන්ධො වායි. ඉදානි පන තෙ සරීරතො චන්දනගන්ධො මුඛතො උප්පලගන්ධො වායති. කිමෙත”න්ති. සා ආදිතො පට්ඨාය අත්තනා කතකම්මං අරොචෙසි. සෙට්ඨිපුත්තො “නිය්යානිකං වත බුද්ධසාසන”න්ති පසීදිත්වා යොජනිකං සුවණ්ණචෙතියං කම්බලකඤ්චුකෙන පටිච්ඡාදෙත්වා තත්ථ තත්ථ රථචක්කප්පමාණෙහි සුවණ්ණපදුමෙහි අලඞ්කරි. තෙසං ද්වාදසහත්ථා ඔලම්බකා හොන්ති.

සො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා පුන තතො චවිත්වා බාරාණසිතො යොජනමත්තෙ ඨානෙ අඤ්ඤතරස්මිං අමච්චකුලෙ නිබ්බත්ති. භරියා පනස්ස දෙවලොකතො චවිත්වා රාජකුලෙ ජෙට්ඨරාජධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙසු වයප්පත්තෙසු කුමාරස්ස වසනගාමෙ නක්ඛත්තං සඞ්ඝුට්ඨං. සො මාතරං ආහ: “අම්ම ! සාටකං මෙ දෙහි. නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී”ති. සා ධොතවත්ථං නීහරිත්වා අදාසි “අම්ම ! ථූලමිද”න්ති ආහ. සා අඤ්ඤං නීහරිත්වා අදාසි. සො තම්පි පටික්ඛිපි. අථ නං මාතා ආහ: “තාත, යාදිසෙ ගෙහෙ මයං ජාතා,[1] නත්ථි නො ඉතො සුඛුමතරස්ස පටිලාභාය පුඤ්ඤ”න්ති. “තෙන හි ලභනට්ඨානං ගච්ඡාමි අම්මා”ති. “පුත්ත ! අහං අජ්ජෙව තුය්හං බාරාණසිනගරෙ රජ්ජපටිලාභම්පි ඉච්ඡාමී”ති. සො මාතරං වන්දිත්වා “ගච්ඡාමි, අම්මා”ති ආහ. “ගච්ඡ තාතා”ති. සො පන පුඤ්ඤනියාමෙන නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා උය්‍යානෙ මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ සසීසං පාරුපිත්වා නිපජ්ජි.

1. සඤ්ජාතා. සයං ජාතා.

සො ච බාරාණසිරඤ්ඤො කාලං කතස්ස සත්තමො දිවසො හොති. අමච්චා රඤ්ඤො සරීරකිච්චං කත්වා රාජඞ්ගණෙ නිසීදිත්වා මන්තයිංසු: "රඤ්ඤො එකා ධීතාව අත්ථි. පුත්තො නත්ථි. අරාජකං රජ්ජං නස්සිස්සති. කො රාජා භවිතුං අරහතී?"ති. "ත්වං හොහි. ත්වං හොහී"ති. පුරොහිතො ආහ: "බහුං ඔලොකෙතුං න වට්ටති. පුස්සරථං[1] විස්සජ්ජෙස්සාමා"ති. තෙ කුමුදවණ්ණෙ චත්තාරො සින්ධවෙ යොජෙත්වා පඤ්චවිධරාජකකුධභණ්ඩං සෙතච්ඡත්තඤ්ච තස්මිං ඨපෙත්වා රථං විස්සජ්ජෙත්වා පච්ඡතො තුරියානි පග්ගණ්හාපෙසුං. රථො පාචීනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උය්‍යානාභිමුඛො අගමාසි. "පරිචයෙන උය්‍යානාභිමුඛො ගච්ඡති. නිවත්තෙමා"ති කෙචි ආහංසු. පුරොහිතො "මා නිවත්තයිත්ථා"ති ආහ. රථො ගන්ත්වා කුමාරං පදක්ඛිණං කත්වා ආරොහනසජ්ජො[2] හුත්වා අට්ඨාසි. පුරොහිතොපි පාරුපනකණ්ණං අපනෙත්වා පාදතලානි ඔලොකෙන්තො "තිට්ඨතු අයං දීපො, ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු එස රජ්ජං කාරෙතුං යුත්තො"ති වත්වා "තුරියානි පග්ගණ්හථා"ති තික්ඛත්තුං තුරියානි පග්ගණ්හාපෙසි. අථ කුමාරො මුඛං විවරිත්වා ඔලොකෙන්තො "කෙන කම්මෙන[3] ආගතත්ථා?"ති ආහ. "දෙව! තුම්හාකං රජ්ජං පාපුණාතී"ති. "රාජා වො කහං?"ති "දෙවත්තං ගතො සාමී"ති. "කති දිවසා අතික්කන්තා?"ති. "අජ්ජ සත්තමො දිවසො"ති. "පුත්තො වා ධීතා වා නත්ථී?"ති. "ධීතා අත්ථි දෙව! පුත්තො නත්ථී"ති. "තෙන හි කාරෙස්සාමි රජ්ජ"න්ති.

තෙ තාවදෙව අභිසෙකමණ්ඩපං කාරෙත්වා රාජධීතරං සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා උය්‍යානං ආනෙත්වා කුමාරස්ස අභිසෙකං අකංසු. අථස්ස කතාභිසෙකස්ස සතසහස්සග්ඝනිකං වත්ථං උපනයිංසු. "සො කිමිදං තාතා?"ති ආහ. "නිවාසනවත්ථං දෙවා"ති. "නනු තාතා ථූල"න්ති. "මනුස්සානං පරිභොගවත්ථෙසු ඉතො සුඛුමතරං නත්ථි දෙවා"ති. "තුම්හාකං රාජා එවරූපං නිවාසෙසී"ති. "ආම දෙවා"ති. "න මඤ්ඤෙ පුඤ්ඤවා තුම්හාකං රාජාති. සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආහරථ. ලභිස්සාමි වත්ථ"න්ති සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආහරාපෙත්වා උට්ඨාය හත්ථෙ ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙන උදකං ගහෙත්වා පුරත්ථිමායං දිසායං අබ්භුක්කිරි. ඝනපථවිං භින්දිත්වා අට්ඨ කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. පුන උදකං ගහෙත්වා දක්ඛිණපච්ඡිමඋත්තරදිසායන්ති එවං චතූසු දිසාසු අබ්භුක්කිරි. සබ්බදිසාසු අට්ඨ අට්ඨකං කත්වා ද්වත්තිංස කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. සො එකං දිබ්බදුස්සං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා "නන්දිස්සරඤ්ඤො විජිතෙ සුත්තකන්තිකා ඉත්ථියො මා සුත්තං කන්තන්තූති එවං භෙරිං චරාපෙථා"ති වත්වා ඡත්තං උස්සාපෙත්වා අලඞ්කතපටියත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පවිසිත්වා පාසාදං අභිරුය්හ මහාසම්පත්තිං අනුභවි.

---

1. ඵුස්සරථං. 2. ආරුහනසජ්ජො. 3. කාරණෙන.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ දෙවී රඤ්ඤො සම්පත්තිං දිස්වා "අහො වත තපස්සී"ති කාරුඤ්ඤාකාරං දස්සෙසි. "කිමිදං දෙවි?"ති පුට්ඨා "අතිව මහතී දෙව එත සම්පත්ති. අතීතෙ බුද්ධානං සද්දහිත්වා කතකල්‍යාණස්ස ඵලං, ඉදානි අනාගතස්ස පච්චයං පුඤ්ඤං න කරොථා"ති ආහ. "කස්ස දස්සාම? සීලවන්තා නත්ථී"ති. "අසුඤ්ඤො දෙව! ජම්බුදීපො අරහන්තෙහි. තුම්හෙ දෙව! දානං සජ්ජෙථ. අහං අරහන්තෙ ලභාමී"ති ආහ. පුන දිවසෙ රාජා පාචීනද්වාරෙ දානං සජ්ජාපෙසි. දෙවී පාතොව උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය උපරි පාසාදෙ පුරත්ථාභිමුඛා උරෙන නිපජ්ජිත්වා "සචෙ එතිස්සා දිසාය අරහන්තො අත්ථි. සෙව ආගන්ත්වා අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හන්තූ"ති ආහ. තස්සං දිසායං අරහන්තො නාහෙසුං. සක්කාරං පන යාචකානං අදංසු. පුන දිවසෙ දක්ඛිණද්වාරෙ සජ්ජෙත්වා තථෙව දක්ඛිණෙය්‍යං නාලත්ථ. පුන දිවසෙපි පච්ඡිමද්වාරෙ තථෙව.

උත්තරද්වාරෙ සජ්ජිතදිවසෙ පන දෙවියා[1] තථෙව නිමන්තෙන්තියා හිමවන්තෙ වසන්තානං **පදුමවතියා** පුත්තානං පඤ්චසතානං පච්චෙකබුද්ධානං ජෙට්ඨකො **මහාපදුම**පච්චෙකබුද්ධො භාතිකෙ ආමන්තෙසි: "මාරිසා! **නන්දියරාජා** තුම්හෙ නිමන්තෙති. අධිවාසෙථ තස්සා"ති. තෙ අධිවාසෙත්වා **අනොතත්ත**දහෙ මුඛං ධොවිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා උත්තරද්වාරෙ ඔතරිංසු. මනුස්සා දිස්වා ගන්ත්වා "පඤ්චසතා දෙව පච්චෙකබුද්ධා ආගතා"ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සද්ධිං දෙවියා ගන්ත්වා වන්දිත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ පාසාදං ආරොපෙත්වා තත්‍ර තෙසං දානං දත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ රාජා සඞ්ඝත්ථෙරස්ස දෙවී සඞ්ඝනවකස්ස පාදමූලෙ නිපතිත්වා "අය්‍යා භන්තෙ පච්චයෙහි න කිලමිස්සන්ති. මයඤ්ච පුඤ්ඤෙන න පරිහායිස්සාම. අම්හාකං යාවජීවං ඉධ නිවාසාය පටිඤ්ඤං දෙථා"ති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා උය්‍යානෙ පඤ්ච පණ්ණසාලාසතානි පඤ්ච චඞ්කමණසතානීති සබ්බාකාරෙන නිවාසනට්ඨානානි සම්පාදෙත්වා තත්ථ වසාපෙසුං. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ රඤ්ඤො පච්චන්තො කුපිතො. රාජා "අහං පච්චන්තං වූපසමෙතුං ගච්ඡාමි. ත්වං පච්චෙකබුද්ධෙසු මා පමජ්ජා"ති දෙවිං ඔවදිත්වා ගතො. තස්මිං අනාගතෙයෙව පච්චෙකබුද්ධානං ආයුසංඛාරා ඛීණා. **මහාපදුම** පච්චෙකබුද්ධො තියාමරත්තිං ඣානකීළං කීළිත්වා අරුණුග්ගමන සමයෙ ආලම්බනඵලකං ආලම්බිත්වා ඨිතකොව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායි. එතෙන උපායෙන සෙසාපීති සබ්බෙව පරිනිබ්බුතා.

පුන දිවසෙ දෙවී පච්චෙකබුද්ධානං නිසීදනට්ඨානානි සජ්ජෙත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා ධූමං වාසෙත්වා තෙසං ආගමනං ඔලොකෙන්තී නිසින්නා ආගමනං අදිස්වා පුරිසෙ පෙසෙසි: "ගච්ඡ තාතා. ජානාථ කිං අය්‍යානං අඵාසුක"න්ති.[2] තෙ ගන්ත්වා **මහාපදුමස්ස** පණ්ණසාලාය

1. දෙවී. 2. කඤ්චි අඵාසුකං.

වාරං විවරිත්වා තත්ථ තං අපස්සන්තා චඞ්කමණං ගන්ත්වා ආලම්බනඵලකං නිස්සාය ඨිතං දිස්වා වන්දිත්වා "කාලො භන්තෙ"ති ආහංසු. පරිනිබ්බුතසරීරං කිං කථෙස්සති? තෙ "නිද්දායති මඤ්ඤෙ"ති වත්වා පිට්ඨිපාදං හත්ථෙන පරාමසිත්වා පාදානං සීතලතාය චෙව ථද්ධතාය ච පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා දුතියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තථෙව ඤත්වා පුන තතියස්සාති එවං සබ්බෙසම්පි පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා රාජකුලං අගමිංසු. "කහං තාතා පච්චෙකබුද්ධා?"ති පුට්ඨා "පරිනිබ්බුතා, දෙවී"ති ආහංසු. දෙවී කන්දන්තී රොදන්තී නික්ඛමිත්වා නාගරෙහි සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සාධුකීළිතං කාරෙත්වා පච්චෙකබුද්ධානං සරීරකිච්චං කාරෙත්වා ධාතුයො ගාහාපෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසි. රාජා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා ආගතො පච්චුග්ගමනං ආගතං දෙවිං පුච්ඡි: "කිං භද්දෙ! ත්වං පච්චෙකබුද්ධෙසු නප්පමජ්ජසි. නීරොගා ච අය්‍යා?"ති. "පරිනිබ්බුතා දෙවා"ති. තං සුත්වා රාජා චින්තෙසි: "එවරූපානම්පි පණ්ඩිතානං මරණං උප්පජ්ජති. අම්හාකං කුතො මොක්ඛො?"ති. සො නගරං අපවිසිත්වා උය්‍යානමෙව ගන්ත්වා ජෙට්ඨපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා තස්ස රජ්ජං පටියාදෙත්වා සයං සමණපබ්බජ්ජං පබ්බජි. දෙවීපි "රඤ්ඤෙ පබ්බජිතෙ අහං කිං කරිස්සාමී?"ති තත්ථෙව උය්‍යානෙ පබ්බජි. ද්වෙපි ඣානං භාවෙත්වා තතො චුතා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු.

තෙසු තත්ථ වසන්තෙසු අම්හාකං සත්ථා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං පාපුණි. සත්ථරි තත්ථ පටිවසන්තෙ අයං **පිප්පලි**මාණවො **මගධ**රට්ඨෙ **මහාතිත්ථ**බ්‍රාහ්මණගාමෙ **කපිල**බ්‍රාහ්මණස්ස භරියාය කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තො. අයං භද්දා **කාපිලානී** මද්දරට්ඨෙ **සාගල**නගරෙ **කොසියගොත්ත**බ්‍රාහ්මණස්ස භරියාය කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තා. තෙසං අනුක්කමෙන වඩ්ඪමානානං **පිප්පලි**මාණවස්ස වීසතිමෙ **භද්දාය** සොළසමෙ වස්සෙ සම්පත්තෙ මාතාපිතරො පුත්තං ඔලොකෙත්වා "තාත ත්වං වයප්පත්තො. කුලවංසං පතිට්ඨපෙතුං යුත්තො"ති අතිවිය නිප්පීළයිංසු. මාණවො ආහ: "මය්හං සොතපථෙ එවරූපං කථං මා කථයිත්ථ. අහං යාව තුම්හෙ ධරථ, තාව පටිජග්ගිස්සාමි. තුම්හාකං පච්ඡතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමී"ති. තෙ කතිපාහං අතික්කමිත්වා පුන කථයිංසු. සොපි පුන පටික්ඛිපි. තතො පට්ඨාය මාතා නිරන්තරං කථෙතියෙව. මාණවො "මාතරං සඤ්ඤාපෙස්සාමී"ති රත්තසුවණ්ණස්ස[1] නික්ඛසහස්සං දත්වා සුවණ්ණකාරෙහි ඉත්ථිරූපං කාරෙත්වා තස්ස මජ්ජනඝට්ටනාදිකම්මපරියොසානෙ තං රත්තවත්ථං නිවාසාපෙත්වා සුවණ්ණසඤ්ජනෙහි පුප්ඵෙහි චෙව නානාලඞ්කාරෙහි ච අලඞ්කාරාපෙත්වා "අම්ම එවරූපං ආරම්මණං ලභන්තො ගෙහෙ වසිස්සාමි. අලභන්තො න වසිස්සාමී"ති. පණ්ඩිතා බ්‍රාහ්මණී චින්තෙසි "මය්හං පුත්තො පුඤ්ඤවා දින්නදානො කතාභිනීහාරො පුබ්බෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො න එකකොව අකාසි. අද්ධා එතෙන සහ කතපුඤ්ඤා සුවණ්ණරූපපටිභාගා භවිස්සතී"ති. අථ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා සබ්බභොගෙහි සන්තප්පෙත්වා සුවණ්ණ

1. රත්තසුවණ්ණස්ස.

රූපං රථෙ ආරොපෙත්වා “ගච්ඡථ තාතා, යත්ථ අම්හෙහි ජාතිගොත්තභොගාදිසමානකුලෙ එවරූපං දාරිකං පස්සථ; තත්ථ ඉදමෙව සුවණ්ණරූපං සච්චාකාරං කත්වා එථා”ති උය්‍යොජෙසි. තෙ “අම්හාකං එතං කම්ම”න්ති නික්ඛමිත්වා “කත්ථ ලභිස්සාම ? මද්දරට්ඨං නාම ඉත්ථාකරෙ.[1] මද්දරට්ඨං ගමිස්සාමා”ති මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරං අගමංසු. තත්ථ තං සුවණ්ණරූපං නහානතිත්ථෙ ඨපෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු.

අථ භද්දායපි ධාතී භද්දං නහාපෙත්වා අලංකරිත්වා සයං නහායිතුං උදකතිත්ථං ගන්ත්වා තං සුවණ්ණරූපං දිස්වා “කිස්සායං[2] අවිනීතා ඉධාගන්ත්වා ඨිතාසී”ති පිට්ඨිපස්සෙ පහරිත්වා සුවණ්ණරූපකං ඤත්වා “අයං ධීතා මෙති සඤ්ඤං උප්පාදෙසිං. අයං පන අය්‍යධීතාය නිවාසනපටිග්ගාහිකායපි අසදිසා”ති ආහ. අථ නං තෙ බ්‍රාහ්මණා “එවරූපා කිර තෙ සාමිධීතා”ති පුච්ඡිංසු. සා “ඉමාය සුවණ්ණපටිමාය සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන මය්හං අය්‍යධීතා අභිරූපතරා. තථා හි අප්පදීපෙපි ද්වාදසහත්ථෙ ගබ්භෙ නිසින්නා සරීරොභාසෙන තමං විධමතී”ති ආහ. “තෙන හි තස්සා මාතාපිතූනං සන්තිකං ගච්ඡාමා”ති සුවණ්ණරූපකං රථෙ ආරොපෙත්වා තං ධාතිං අනුගන්ත්වා **කොසිය**ගොත්තස්ස ඝරද්වාරෙ ඨත්වා ආගමනං ආරොචයිංසු. බ්‍රාහ්මණො පටිසන්ථාරං කත්වා “කුතො ආගතත්ථා ?”ති පුච්ඡිතෙ “**මගධරට්ඨෙ මහාතිත්ථ**ගාමෙ **කපිල**බ්‍රාහ්මණස්ස ඝරතො ඉමිනා නාම කාරණෙන ආගතම්හා”ති ආහංසු. “සාධු තාතා, අම්හෙහි සමජාතිගොත්තවිභවො සො බ්‍රාහ්මණො. දස්සාම දාරික”න්ති පණ්ණාකාරං ගණ්හි. තෙ කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස සාසනං පහිණිංසු “ලද්ධා තො භද්දා නාම දාරිකා. කත්තබ්බං ජානාථා”ති.

තං සාසනං සුත්වා **පිප්ඵලි**මාණවස්ස ආරොචයිංසු: “ලද්ධා දාරිකා”ති. පිප්ඵලිමාණවො “අහං ‘න ලභිස්සන්තී’ති චින්තෙසිං. ඉමෙ ලද්ධාති පෙසෙන්ති. අනත්ථිකො හුත්වා පණ්ණං පෙසෙස්සාමී”ති රහොගතො පණ්ණං ලිඛි: “භද්දා අත්තනො ජාතිගොත්තභොගානුරූපං පතිං ලභතු. අහං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමි. මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනී අහොසී”ති. භද්දාපි “අසුකස්ස කිර මං දාතුකාමා”ති ඤත්වා රහොගතා පණ්ණං ලිඛි: “අය්‍යපුත්තො අත්තනො ජාතිගොත්තභොගානුරූපං දාරිකං ලභතු. අහං පබ්බජිස්සාමි. මා පච්ඡා විප්පටිසාරී භවාහී”ති.

ද්වෙපි පණ්ණානි අන්තරාමග්ගෙ සමාගච්ඡිංසු. ‘ඉදං කස්ස පණ්ණ’න්ති? ‘පිප්ඵලිමාණවෙන භද්දාය පහිත’න්ති. ‘ඉදං කස්සා’ති? ‘භද්දාය පිප්ඵලිමාණවස්ස පහිත’න්ති වුත්තෙ තෙ ද්වෙපි වාචෙත්වා “පස්සථ දාරකානං කම්ම”න්ති ඵාලෙත්වා අරඤ්ඤෙ ඡඩ්ඩෙත්වා අඤ්ඤං තංසමානං පණ්ණං ලිඛිත්වා ඉතො එත්තො ච පෙසෙසුං. ඉති කුමාරස්ස ච කුමාරිකාය ච සදිසං පණ්ණං ලොකස්සාදහිතමෙවාති අනිච්ඡමානානම්පි තෙසං චිත්තං සමාගමො අහොසි.

---

1. ඉත්ථාගාරෙ. 2. කිං සවාසං.

තං දිවසමෙව පිප්ඵලිමාණවොපි එකං පුප්ඵදාමං ගන්ථාපෙසි භද්දාපි. තානි සයනමජ්ඣෙ ඨපෙත්වා උභොපි භුත්තසායමාසා සයනං ආරුහිතුං ආරභිංසු. තෙසු මාණවො දක්ඛිණපස්සෙන සයනං ආරුහි. භද්දා වාමපස්සෙන. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සරීරසම්ඵස්සභයෙන සකලරත්තිං නිද්දං අනොක්කමන්තාව වීතිනාමෙසුං. දිවා පන හසිතමත්තම්පි නාකංසු. තෙ ලොකාමිසෙන අසංසට්ඨා යාව මාතාපිතරො ධරන්ති, තාව කුටුම්බං අවිචාරෙත්වා තෙසු කාලංකතෙසු විචාරයිංසු. මහතී මාණවස්ස සම්පත්ති. එකදිවසං සරීරං උබ්බට්ටෙත්වා ඡඩ්ඩිතබ්බං සුවණ්ණචුණ්ණං එව මගධනාළියා ද්වාදසනාළිමත්තං ලද්ධුං වට්ටති. යන්තබද්ධානි සට්ඨි මහාතළාකානි. කම්මන්තො ද්වාදසයොජනිකො. අනුරාධපුරප්පමාණා චුද්දස ගාමා. චුද්දස හත්ථානිකානි. චුද්දස අස්සානීකානි. චුද්දස රථානීකානි.

සො එකදිවසං අලඞ්කතඅස්සං ආරුය්හ මහාජනපරිවුතො කම්මන්තට්ඨානං ගන්ත්වා ඛෙත්තකොටියං ඨිතො නඞ්ගලෙහි ඡින්නට්ඨානතො කාකාදයො සකුණා ගණ්ඩුප්පාදාදිකෙ පාණකෙ උද්ධරිත්වා ඛාදන්තෙ දිස්වා "තාතා! ඉමෙ කිං ඛාදන්තී"ති පුච්ඡි. "ගණ්ඩුප්පාදෙ අය්‍යා"ති. "එතෙහි කතපාපං කස්ස හොතී"ති. "තුම්හාකං අය්‍යා"ති. සො චින්තෙසි: "සචෙ එතෙහි කතපාපං මය්හං හොති, කිං මෙ කරිස්සති[1] සත්තාසීතිකොටිධනං? ද්වාදසයොජනකම්මන්තො කිං කරිස්සති?[1] කිං යන්තබද්ධානි තළාකානි? කිං චුද්දස ගාමානි? සබ්බමෙතං භද්දාය කාපිලානියා නිය්‍යාදෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සාමී"ති.

භද්දාපි කාපිලානී තස්මිං ඛණෙ අන්තරවත්ථුස්මිං තයො තිලකුම්භෙ පත්ථරිත්වා ධාතීහි පරිවුතා නිසින්නා කාකෙ තිලපාණකෙ ඛාදමානෙ දිස්වා "අම්මා කිං ඉමෙ ඛාදන්තී"ති පුච්ඡි. "පාණකෙ අය්‍යෙ"ති. "අකුසලං කස්ස හොතී?"ති. "තුම්හාකං අය්‍යෙ"ති. සා චින්තෙසි. "මය්හං චතුහත්ථවත්ථං නාළිකොදනමත්තඤ්ච ලද්ධුං වට්ටති. යදි පනෙතං එතෙහි කතං අකුසලං මය්හං හොති, භවසහස්සෙනපි වට්ටතො සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කා, අය්‍යපුත්තෙ ආගතමත්තෙයෙව සබ්බං තස්ස නිය්‍යාදෙත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සාමී"ති.

මාණවො ආගන්ත්වා පාසාදං ආරුය්හ මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදි. අථස්ස චක්කවත්තිනො අනුච්ඡවිකං භොජනං උපනයිංසු. ද්වෙපි භුඤ්ජිත්වා පරිජනෙ නික්ඛන්තෙ රහොගතා ඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදිංසු. තතො මාණවො භද්දං ආහ "භද්දෙ ඉමං ඝරං ආගච්ඡන්තී කිත්තකං ධනං ආහරී?"ති. "පඤ්චපණ්ණාස සකටසහස්සානි අය්‍යා"ති. "සබ්බං එතං, යා ච ඉමස්මිං ඝරෙ සත්තාසීතිකොටියො යන්තබද්ධානි සට්ඨි තළාකානීති එවමාදිභෙදා සම්පත්ති අත්ථි, තං සබ්බං තුය්හංයෙව නිය්‍යාදෙමී"ති. "තුම්හෙ පන කුහිං ගච්ඡථ අය්‍යා?"ති. "අහං

1. කරිස්සාමි.

පබ්බජිස්සාමී"ති. "අය්‍ය! අහම්පි තුම්හාකං ආගමනං ඔලොකයමානා නිසින්නා, අහං පබ්බජිස්සාමී"ති. තෙ "අම්හාකං ආදිත්තපණ්ණකුටි විය තයො භවා උපට්ඨහන්ති. පබ්බජිස්සාමා"ති වත්වා අන්තරාපණතො කසායරසපීතානි චීවරානි මත්තිකාපත්තෙ ච ආහරාපෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං කෙසෙ ඔහාරෙත්වා "යෙ ලොකෙ අරහන්තො අත්ථි, තෙ උද්දිස්ස අම්හාකං පබ්බජ්ජා"ති පබ්බජිත්වා ථවිකාසු පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා අංසෙ ලග්ගෙත්වා පාසාදතො ඔතරිංසු. ගෙහෙ දාසෙසු කම්මකරෙසු වා න කොචි සඤ්ජානි.

අථ තෙ බ්‍රාහ්මණගාමතො නික්ඛමිත්වා දාසගාමද්වාරෙන ගච්ඡන්තෙ ආකප්පකුත්තවසෙන දාසගාමවාසිනො සඤ්ජානිංසු. තෙ රොදන්තා පාදෙසු පතිත්වා "කිං අම්හෙ අනාථෙ කරොථ අය්‍යා"ති ආහංසු. "මයං භණෙ තයො භවා ආදිත්තපණ්ණසාලා වියාති පබ්බජිම්හ. තුම්හෙසු එකෙකං භුජිස්සං කරොම, වස්සසතම්පි නප්පහොති. තුම්හෙ ච තුම්හාකං සීසං ධොවිත්වා භුජිස්සා හුත්වා ජීවථා"ති වත්වා තෙසං රොදන්තානංයෙව පක්කමිංසු. මාණවො පුරතො ගච්ඡන්තො නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො චින්තෙසි: අයං **භද්දා කාපිලානී** සකලජම්බුදීපග්ඝණිකා ඉත්ථී මය්හං පච්ඡතො ආගච්ඡති. ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං කොචිදෙව එවං චින්තෙය්‍ය, 'ඉමෙ පබ්බජිතාපි විනා භවිතුං න සක්කොන්ති. අනනුච්ඡවිකං කරොන්තී'ති එවං කොචි පාපකෙන මනං පදූසෙත්වා අපායපූරකො භවෙය්‍ය. ඉමං මෙ පහාය ගන්තුං වට්ටතී"ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො ද්වෙධාපථං දිස්වා තස්ස මත්ථකෙ අට්ඨාසි. භද්දා ආගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ආහ:- "භද්දෙ තාදිසිං ඉත්ථිං මම පච්ඡතො ආගච්ඡන්තිං දිස්වා ඉමෙ පබ්බජිතාපි විනා භවිතුං න සක්කොන්තීති අම්හෙසු පදුට්ඨචිත්තො මහාජනො අපායපූරකො භවෙය්‍ය, ඉමස්මිං ඨානෙ ද්වෙධාපථො, ත්වං එකං ගණ්හ. අහමෙකෙන ගමිස්සාමී"ති. "ආම අය්‍ය, මාතුගාමො පබ්බජිතානං පලිබොධො පබ්බජිත්වාපි විනා න භවන්තී"ති අම්හාකං දොසං දස්සෙය්‍යු"න්ති තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතුසු ඨානෙසු පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ "සතසහස්සකප්පප්පමාණෙ අද්ධානෙ කතො මිත්තසන්ථවො අජ්ජ භිජ්ජති. තුම්හෙව දක්ඛිණා නාම. තුම්හාකං දක්ඛිණමග්ගො වට්ටති. මයං මාතුගාමා වාමජාතිකා. අම්හාකං වාමමග්ගො වට්ටතී"ති වදිත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි.

තෙසං ද්වෙධාභූතකාලෙ අහං චක්කවාළසිනෙරුපබ්බතාදයො ධාරෙතුං සක්කොන්තීපි තුම්හාකං ගුණෙ ධාරෙතුං න සක්කොමීති වදන්තී විය විරවමානා අකම්පිත්ථ. ආකාසෙ අසනිසද්දො විය පවත්ති. චක්කවාළපබ්බතො උන්නදි. සම්මාසම්බුද්ධොපි **වෙළුවන** මහාවිහාරෙ ගන්ධකුටියං නිසින්නො පඨවිකම්පනසද්දං සුත්වා කිස්ස නු ඛො පඨවී කම්පතීති ආවජ්ජෙන්තො "**පිප්ඵලිමාණවො භද්දා කාපිලානී** ච

මං උද්දිස්ස අප්පමෙය්‍යං සම්පත්තිං පහාය පබ්බජිතො. තෙසං වියොගට්ඨානෙ උට්ඨිතානං ගුණබලෙන අයං පථවිකම්පො ජාතො. මයාපි එතෙසං සඞ්ගහං කාතුං වට්ටතී”ති ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම සයමෙව පත්තචීවරමාදාය අසීතිමහාථෙරෙසු කඤ්චි අනාපුච්ඡා තිගාවුතමග්ගං පච්චුග්ගමනං කත්වා **රාජගහස්ස** ච **නාළන්දාය** ච අන්තරෙ **බහුපුත්තනිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ** පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. නිසීදන්තො පන අඤ්ඤතරපංසුකූලිකො විය අනිසීදිත්වා බුද්ධවෙසං ගහෙත්වා අසීතිහත්ථා බුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තොව නිසීදි. ඉති තස්මිං ඛණෙ පණ්ණච්ඡත්තසකටචක්කකූටාගාරාදිප්පමාණා බුද්ධරංසියො ඉතො චිතො ච විප්ඵන්දන්තියො විධාවන්තියො චන්දසහස්සසුරියසහස්සඋග්ගමනකාලං විය කුරුමානා තං වනන්තරං එකොභාසං අකංසු. ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසිරියා සමුජ්ජලතාරාගණෙන විය ගගනං සුපුප්ඵිතකමලකුවලයෙන විය සලිලං වනන්තරං විරොචිත්ථ. නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස ඛන්ධො පකතියා සෙතො හොති. පත්තානි නීලානි. පක්කානි රත්තානි. තස්මිං පන දිවසෙ සබ්බො නිග්‍රොධො සුවණ්ණවණ්ණොව අහොසි. **මහාකස්සපත්ථෙරො** තං දිස්වා “අයං අම්හාකං සත්ථා භවිස්සති. ඉමං අහං **උද්දිස්ස පබ්බජිතො**”ති දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය ඔනතො ගන්ත්වා තීසු ඨානෙසු වන්දිත්වා “සත්ථා මෙ භන්තෙ භගවා සාවකො හමස්මී”ති ආහ.

අථ නං භගවා ආහ: “**කස්සප** සචෙ ත්වං ඉමං නිපච්චාකාරං මහාපථවියා කරෙය්‍යාසි, සාපි ධාරෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය. තථාගතස්ස පන එවං ගුණමහන්තතං ජානාථ.[1] තයා කතො නිපච්චාකාරො මය්හං ලොමම්පි චාලෙතුං න සක්කොති. නිසීද **කස්සප** දායජ්ජං තෙ දස්සාමී”ති. **අථස්ස** භගවා තීහි ඔවාදෙහි උපසම්පදං අදාසි. දත්වා ච **බහුපුත්තකනිග්‍රොධමූලතො** නික්ඛමිත්වා ථෙරං පච්ඡාසමණං කත්වා මග්ගං පටිපජ්ජි. සත්ථු සරීරං ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණවිචිත්තං. **මහාකස්සපස්ස** සත්තමහාපුරිසලක්ඛණපතිමණ්ඩිතං. සො කඤ්චනනාවාය පච්ඡාබද්ධො විය සත්ථාරං පදානුපදිකං අනුගච්ඡති. සත්ථා ථොකං මග්ගං ගන්ත්වා මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසජ්ජාකාරං දස්සෙසි. ථෙරො “සත්ථා නිසීදිතුකාමො”ති ඤත්වා අත්තනො පටපිලොතිකං සඞ්ඝාටිං චතුග්ගුණං කත්වා පඤ්ඤපෙසි. සත්ථා තත්ථ නිසීදිත්වා හත්ථෙන චීවරං පරිමජ්ජන්තො “මුදුකා ඛො ත්‍යායං **කස්සප**! පටපිලොතිකා සඞ්ඝාටී”ති ආහ. සො සත්ථා මෙ සඞ්ඝාටියා මුදුභාවං කථෙසි. පාරුපිතුකාමො භවිස්සතී”ති ඤත්වා “පාරුපතු භන්තෙ භගවා සඞ්ඝාටි”න්ති ආහ. “කිං ත්වං පාරුපිස්සසි **කස්සපා**?”ති. “තුම්හාකං නිවාසනං ලභන්තො පාරුපිස්සාමි භන්තෙ”ති. “කිං පන ත්වං කස්සප ඉමං පරිභොගජිණ්ණං පංසුකූලං ධාරෙතුං සක්ඛිස්සසි? මයා හි ඉමස්ස පංසුකූලස්ස ගහිතදිවසෙ උදකපරියන්තං කත්වා මහාපථවී කම්පි. ඉමං බුද්ධපරිභොගං ජිණ්ණචීවරං

1. ජානතා-මනොරථපූරණී.

නාම න සක්කා පරිත්තගුණෙන ධාරෙතුං. පටිබලෙනෙවිදං පටිපත්තිපූරණසමත්ථෙන ජාතිපංසුකූලිකෙන ධාරෙතුං වට්ටතී"ති වත්වා ථෙරෙන සද්ධිං චීවරං පරිවත්තෙසි. එවං චීවරං පරිවත්තෙත්වා ථෙරස්ස චීවරං භගවා පාරුපි. සත්ථු චීවරං ථෙරො. තස්මිං ඛණෙ අචෙතනාපි අයං මහාපථවී "දුක්කරං භන්තෙ අකත්ථ අත්තනො පාරුතචීවරං සාවකෙන පරිවත්තිතපුබ්බං නාම නාහොසි. අහං තුම්හාකං ගුණං ධාරෙතුං න සක්කොමී"ති වදන්තී විය උදකපරියන්තං කත්වා කම්පි. ථෙරොපි "ලද්ධං මෙ බුද්ධානං පරිභොගචීවරං. කිං දානි උත්තරිං කත්තබ්බ"න්ති උන්නතිං අකත්වා සත්ථු සන්තිකෙයෙව තෙරස ධුතගුණෙ සමාදාය සත්තදිවසමත්තං පුථුජ්ජනො අහොසි. අට්ඨමෙ දිවසෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි.

අථ නං සත්ථා "කස්සපො භික්ඛවෙ චන්දූපමො කුලානි උපසඞ්කමති. අපකස්ස කායං අපකස්සෙව චිත්තං නිච්චනවො කුලෙසු අප්පගබ්භො"ති එවමාදිනා පසංසිත්වා අපරභාගෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ධුතවාදානං යදිදං **මහාකස්සපො**"ති ධුතවාදානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. එවං භගවතා එතදග්ගට්ඨානෙ ඨපිතො ආයස්මා මහාකස්සපො මහාසාවකභාවං පත්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො "පදුමුත්තරස්ස භගවතො"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **පදුමුත්තරස්සා**ති තස්ස කිර භගවතො මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තකාලතො පට්ඨාය පාදානං නික්ඛෙපනසමයෙ අක්කන්තක්කන්තපාදෙ සතසහස්සපත්තපදුමා පථවිං භින්දිත්වා උට්ඨහිංසු. තස්මාස්ස තං නාමං අහොසි. සකලසත්තනිකායෙසු එකෙකෙන[1] සත සතපුඤ්ඤෙ කතෙ තස්ස පුඤ්ඤස්ස සතගුණ[2]පුඤ්ඤානං කතත්තා **භගවතො**ති අත්ථො. **ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො**ති සත්තලොකස්ස පධානභූතස්ස, ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අකම්පියභාවං පත්තත්තා තාදිනො; **නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හී**ති සත්තලොකස්ස පටිසරණභූතෙ භගවති ඛන්ධපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතෙ; අදස්සනං ගතෙති අත්ථො. **පූජං කුබ්බන්ති සත්ථුනො**ති සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාසනතො සත්ථාති ලද්ධනාමස්ස භගවතො සාධුකීළං කීළන්තා පූජං කරොන්තීති සම්බන්ධො.

අග්ගිං චිනන්ති[3] ජනතාති ජනසමූහා ආළාහනට්ඨාය අග්ගිං චිනන්තා රාසිං කරොන්තා ආමොදිතපමොදිතා සන්තුට්ඨා පකාරෙන පමොදිතා සන්තුට්ඨා පූජං කරොන්තීති සම්බන්ධො.

තෙසු සංවෙගජාතෙසූති තෙසු ජනසමූහෙසු සංවෙගප්පත්තෙසු උත්‍රාසං ලභන්තෙසු මෙ මය්හං පීති හාසො **උදපජ්ජථ** පාතුභවීති අත්ථො. **ඤාතිමිත්තෙ සමානෙත්වා**ති බන්ධුසභායෙ සමානෙත්වා රාසිං කත්වා මහාවීරෙ භගවා **පරිනිබ්බුතො** අදස්සනං අගමාසීති **ඉදං වචනං අබ්රුවිං** කථෙසින්ති සම්බන්ධො. **හන්ද පූජං කරොමසෙ**ති

1. එතෙසු. 2. තද්දිගුණ. 3. උදග්ගචිත්තා-පාළි.

හන්දාති වචස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො; තෙන කාරණෙන මයං සමාගතා පූජං කරොමාති අත්ථො. **ඉති** නිපාතො. **සාධූති තෙ පටිස්සුත්වාති** තෙ මම ඤාතිමිත්තා සාධු ඉති සුන්දරං භද්දකං ඉති පටිසුණිත්වා මම වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා, **මෙ** මය්හං **භිය්‍යො** අතිරෙකං **හාසං** පීතිං **ජනිංසු** උප්පාදෙසුන්ති අත්ථො.

තතො අත්තනා කතපුඤ්ඤසඤ්චයං දස්සෙන්තො **බුද්ධම්හි ලොකනාථම්හීති** ආදිමාහ. සතං හත්ථානං[1] උග්ගතං උබ්බිද්ධන්ති සතහත්ථ **සමුග්ගතං**[2] විමානං විත්ථතං නභසි ආකාසෙ උග්ගතං **අග්ඝියං සුකතං** සුන්දරාකාරෙන කතං **කත්වා** කාරෙත්වා ච **පුඤ්ඤසඤ්චයං** පුඤ්ඤරාසිං **ඛාහාසිං** අකාසින්ති සම්බන්ධො. **කත්වාන අග්ඝියං තත්ථාති** තස්මිං චෙතියපූජට්ඨානෙ **තාලපන්තීහි** තාලපාළීහි **චිත්තිතං** සොභිතං අග්ඝියං සුකතං සුන්දරාකාරෙන කතං **කත්වාන** කාරෙත්වා ච **සකං චිත්තං** අත්තනො චිත්තං **පසාදෙත්වා චෙතියං පූජයුත්තමන්ති** උත්තමං බුද්ධධාතුනිධාපිතං චෙතියං පූජයින්ති සම්බන්ධො.

තස්ස චෙතියස්ස මහිමං **දස්සෙන්තො** "අග්ගික්ඛන්ධොවා"ති ආදිමාහ. තත්ථ **අග්ගික්ඛන්ධොවාති** ආකාසෙ ජලමානො අග්ගික්ඛන්ධොව අග්ගිරාසි ඉව තං චෙතියං සත්තහි රතනෙහි **ජලති, ඵුල්ලිතො** විකසිතපුප්ඵො සාලරුක්ඛරාජා ඉව **ආකාසෙ ඉන්දලට්ඨීව** ඉන්දධනු ඉව ච චතුසු දිසාසු **ඔභාසති** විජ්ජොතතීති සම්බන්ධො. **තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වාති** තස්මිං ජොතමානධාතුගබ්භම්හි **චිත්තං** මනං **පසාදෙත්වා** සොමනස්සං කත්වා තෙන චිත්තප්පසාදෙන බහුං අනෙකප්පකාරං **කුසලං** පුඤ්ඤං කත්වා ධාතුගබ්භෙ ච සාසනෙ ච එත්තකානි පුඤ්ඤානි මයා කතානීති එවං **පුඤ්ඤකම්මං සරිත්වා** කාලං කත්වා **තිදසං** තාවතිංසභවනං සුත්තප්පබුද්ධො විය **අහං උපපජ්ජිං** ජාතොති සම්බන්ධො.

අත්තනො උප්පන්නදෙවලොකෙ ලද්ධසම්පත්තිං **දස්සෙන්තො** "**සහස්සයුත්ත**"න්ති ආදිමාහ. තත්ථ **හයවාහිං** සින්ධවසහස්සයොජිතං දිබ්බරථං **අධිට්ඨිතො** සත්තහි භූමෙහි සංසුට්ඨුඋග්ගතං උබ්බිද්ධං උච්චං මය්හං භවනං විමානං අහොසීති අත්ථො. තස්මිං විමානෙ **සබ්බසොවණ්ණමයා** සකලසොවණ්ණමයානි **කූටාගාරසහස්සානි** අහුං අහෙසුන්ති අත්ථො. **සකතෙජෙන** අත්තනො ආනුභාවෙන **සබ්බා දස දිසා පභාසයං** ඔභාසෙන්තො **ජල**න්ති විජ්ජොතන්තීති සම්බන්ධො. තස්මිං මය්හං පාතුභූතවිමානෙ **අඤ්ඤෙපි නිය්‍යූහා** පමුඛසාලායො **සන්ති** විජ්ජන්ති භූතා **ලොහිතඞ්කමයා** රතනමණිමයා සදා **තෙපි** නිය්‍යූහා චතුරො දිසා **ආභාය** පභාය **ජොතෙන්තීති** සම්බන්ධො. **සබ්බෙ දෙවෙ** සකලජදෙවලොකෙ දෙවෙ **අභිභොමි** අභිභවාමි; **කස්ස** ඵලන්ති චෙ? මයා කතස්ස **පුඤ්ඤකම්මස්ස ඉදං ඵල**න්ති අත්ථො.

1. හත්ථං. 2. සහිහත්ථසතං.

තතො මනුස්සසම්පත්තිං දස්සෙන්තො "**සට්ඨිකප්පසහස්සම්හී**"ති ආදිමාහ. **තත්ථ** ඉතො කප්පතො හෙට්ඨා සට්ඨිසහස්සකප්පමත්ථකෙ **චාතුරන්තො** චතුමහාදීපවන්තො **විජිතාවී** සබ්බං පච්චත්ථිකං විජිතවන්තො අහං **උට්ඨියො** නාම චක්කවත්තී රාජා **පථවිං ආවසිං** රජ්ජං කාරෙසින්ති සම්බන්ධො. **තත්ථෙව භද්දකෙ කප්පෙති** පඤ්චබුද්ධපටිමණ්ඩිතත්තා **භද්දකෙ** නාම **කප්පෙ තිංසක්ඛත්තුං** තිංසජාතියා, **චතුදීපම්හි ඉස්සරො** පධානො චක්කරතනාදීහි සත්තහි රතනෙහි සම්පන්නො සමඞ්ගීභූතො **සකකම්මාභිරද්ධො** අත්තනො කම්මෙ දස රාජධම්මෙ අභිරද්ධො අල්ලීනො **චක්කවත්තීරාජා අහම්හි** අහොසින්ති සම්බන්ධො. අත්තනො චක්කවත්තිකාලෙ අනුභූතසම්පත්තිං **දස්සෙන්තො** "තත්ථාපි භවනං මය්හ"න්ති ආදිමාහ. **තත්ථ** තස්මිං චක්කවත්තිරජ්ජම්හි **මය්හං භවනං** මම පාසාදං **ඉන්දලට්ඨිව උග්ගතං** ආකාසෙ සිතවිජ්ජොතමානා විජ්ජුලතා ඉව උග්ගතං සත්තභූමකාදිභෙදෙහි උච්චං. **ආයාමතො** දීඝතො උච්චතො ච **චතුවීසතියොජනං** විත්ථාරතො **ද්වාදස** යොජනං අහොසීති සම්බන්ධො. සබ්බෙසං ජනාතං මතං අල්ලීනභාවෙන **රම්මකං නාම නගරං** අහොසීති අත්ථො. **දළ්හෙහි** ද්වාදසහත්ථෙහි වා තිංසහත්ථෙහි වා උබ්බෙධෙහි **පාකාරතොරණෙහි** සම්පන්නන්ති දස්සෙති. **තදඩ්ඪකං** තතො අඩ්ඪකං තියඩ්ඪසතයොජනන්ති අත්ථො. **පක්ඛිත්තාපණවීසතී**ති[1] වීසතිආපණපක්ඛිත්තං, නිරන්තර වීථිපරිච්ඡෙදන්ති අත්ථො. **බ්‍රහ්මඤ්ඤකුලසම්භූතො**ති බ්‍රහ්මකුලෙ සුජාතො. සෙසං වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

මහාකස්සපත්ථෙරාපදානවණ්ණනා
සමත්තා.

3-4.

"සුමෙධං භගවන්තාහ"න්ති ආදිකං ආයස්මතො **අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස** අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුටුම්බිකකුලෙ නිබ්බත්ති. වයප්පත්තො එකදිවසං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරා එකං භික්ඛුං දිබ්බචක්ඛුකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සයම්පි තං ඨානං පත්ථෙත්වා සතසහස්සභික්ඛුපරිවාරස්ස භගවතො සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච උත්තමානි වත්ථානි දත්වා පණිධානං අකාසි. සත්ථාපිස්ස අනන්තරායෙන සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා "අනාගතෙ **ගොතමස්ස** සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ දිබ්බචක්ඛුකානං අග්ගො භවිස්සතී"ති ව්‍යාකාසි. සොපි තත්ථ පුඤ්ඤානි කරොන්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ සත්තයොජනිකෙ කනකථූපෙ බහුකංසපාතියො දීපරුක්ඛෙහි දීපකපල්ලිකාහි ච "දිබ්බචක්ඛුඤාණස්ස පච්චයො හොතූ"ති උළාරං දීපපූජං අකාසි.

---

1. පණ්ණුවීසතී - පාළි.

එවං යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ **බාරාණසියං** කුටුම්බිකගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ නිට්ඨිතෙ යොජනිකෙ කනකථූපෙ බහු කංසපාතියො සප්පිමණ්ඩස්ස පූරෙත්වා මජ්ඣෙ ච එකෙකං ගුළපිණ්ඩං ඨපෙත්වා මුඛවට්ටියා මුඛවට්ටිං ඵුසාපෙන්තො චෙතියං පරික්ඛිපාපෙසි. අත්තනා ගහිතකංසපාතිං සප්පිමණ්ඩස්ස පූරෙත්වා සහස්සවට්ටියො ජාලාපෙත්වා සීසෙ ඨපෙත්වා සබ්බරත්තිං චෙතියං අනුපරියාසි.

එවං තස්මිංපි අත්තභාවෙ යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ **බාරාණසියං**යෙව දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්ති. **අන්නභාරො තිස්ස** නාමං අහොසි. සො **සුමන**සෙට්ඨිස්ස නාම ගෙහෙ කම්මං කරොන්තො ජීවති. එකදිවසං සො **උපරිට්ඨං** නාම පච්චෙකබුද්ධං නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨාය **ගන්ධමාදන**පබ්බතතො ආකාසෙනෙව ආගන්ත්වා බාරාණසීනගරද්වාරෙ ඔතරිත්වා චීවරං පාරුපිත්වා නගරෙ පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පත්තං ගහෙත්වා අත්තනො අත්ථාය ඨපිතං භත්තවඩ්ඪිතං පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස දාතුකාමො ආරභි. භරියාපිස්ස අත්තනො භාගභත්තඤ්ච පක්ඛිපි. සො තං නෙත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. පච්චෙකබුද්ධො තං ගහෙත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. තං දිවසං සුමනසෙට්ඨිස්ස ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවතා "අහො දානං පරමදානං උපරිට්ඨෙ සුප්පතිට්ඨිත"න්ති මහාසද්දෙන අනුමොදිතං සුත්වා සුමනසෙට්ඨි එවං දෙවතාය අනුමොදිතුං ඉදමෙව උත්තමං දානන්ති චින්තෙත්වා පත්තිං යාචි. **අන්නභාරො** පන තස්ස පත්තිං අදාසි. තෙන පසන්නචිත්තො සුමනසෙට්ඨි තස්ස සහස්සං දත්වා "ඉතො පට්ඨාය තුය්හං සහත්ථෙන කම්මකරණකිච්චං නත්ථි. පතිරූපං ගෙහං කත්වා නිච්චං වසාහී"ති ආහ. යස්මා නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨිතස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස දින්නපිණ්ඩපාතො තං දිවසමෙව උළාරවිපාකො හොති. තස්මා සුමනසෙට්ඨි රඤ්ඤො සන්තිකං ගච්ඡන්තො තං ගහෙත්වා අගමාසි. රාජා පන තං ආදරවසෙන ඔලොකෙසි. සෙට්ඨි "මහාරාජ, අයං ඔලොකෙතබ්බයුත්තොයෙවා"ති වත්වා තදා තෙන කතකම්මං අත්තනාපිස්ස සහස්සදින්නභාවඤ්ච කථෙසි. තං සුත්වා රාජා තස්ස තුස්සිත්වා සහස්සං දත්වා "අසුකස්මිං ඨානෙ ගෙහං කත්වා වසාහී"ති ගෙහට්ඨානමස්ස ආණාපෙසි. තස්ස තං ඨානං සොධාපෙන්තස්ස මහන්තා නිධිකුම්භියො උට්ඨහිංසු. සො තං දිස්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා සබ්බං ධනං උද්ධරාපෙත්වා රාසිකතං දිස්වා "එත්තකං ධනං ඉමස්මිං නගරෙ කස්ස ගෙහෙ අත්ථි?"ති. "න කස්සචි දෙවා"ති. "තෙන හි අයං **අන්නභාරො** ඉමස්මිං නගරෙ මහාධනසෙට්ඨි නාම හොතූ"ති තං දිවසමෙව තස්ස සෙට්ඨිච්ඡත්තං

1. පත්තියාචති.

උස්සාපෙසි. සො සෙට්ඨි හුත්වා යාවජීවං කල්‍යාණකම්මං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො දීඝරත්තං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්හාකං භගවතො උප්පජ්ජනකාලෙ **කපිලවත්ථු**නගරෙ **සුක්කොදනසක්කස්ස** ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි.

තස්ස ජාතස්ස **අනුරුද්ධො**ති නාමං අකංසු. සො **මහානාම සක්කස්ස** කනිට්ඨභාතා භගවතො චූළපිතු පුත්තො පරමසුඛුමාලො මහාපුඤ්ඤො අහොසි. සුවණ්ණපාතියංයෙව චස්ස භත්තං උප්පජ්ජි. අථස්ස මාතා එකදිවසං මම පුත්තො නත්ථී'ති පදං න ජානාති. තං ජානාපෙස්සාමී'ති චින්තෙත්වා එකං සුවණ්ණපාතිං තුච්ඡකංයෙව අඤ්ඤාය සුවණ්ණපාතියා පිදහිත්වා තස්ස පෙසෙසි. අන්තරාමග්ගෙ දෙවතා තං දිබ්බපූවෙහි පූරෙසුං. එවං මහාපුඤ්ඤො තිණ්ණං උතූනං අනුච්ඡවිකෙසු තීසු පාසාදෙසු අලංකතනාටකිත්ථීහි පරිවුතො දෙවො විය මහාසම්පත්තිං අනුභවි.

අම්හාකම්පි බොධිසත්තො තස්මිං සමයෙ තුසිතපුරා චවිත්වා **සුද්ධොදන**මහාරාජස්ස අග්ගමහෙසියා **කුච්ඡිම්හි** නිබ්බත්තිත්වා අනුක්කමෙන වුද්ධිප්පත්තො එකූනතිංස වස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසිත්වා මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන පටිවිද්ධසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණො බොධිමණ්ඩෙ සත්ත සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා **ඉසිපතනෙ** මිගදායෙ ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා ලොකානුග්ගහං කරොන්තො රාජගහං ගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහාසි. තදා **සුද්ධොදන**මහාරාජා "පුත්තො කිර මෙ රාජගහං අනුප්පත්තො. ගච්ඡථ භණෙ. මම පුත්තං ආනෙථා"ති සහස්සසහස්සපරිවාරෙ දස අමච්චෙ පෙසෙසි. තෙ සබ්බෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිංසු. තෙසු උදායිත්ථෙරෙන චාරිකාගමනං ආයාචිතො භගවා වීසතිසහස්සඛීණාසවපරිවුතො රාජගහතො නික්ඛමිත්වා කපිලවත්ථුපුරං ගන්ත්වා ඤාතිසමාගමෙ අනෙකානි පාටිහාරියානි දස්සෙත්වා පාටිහාරියවිචිත්තං ධම්මදෙසනං කත්වා මහාජනං අමතපානං පායෙත්වා දුතියදිවසෙ පත්තචීවරමාදාය නගරද්වාරෙ ඨත්වා "කින්නුඛො කුලනගරං ආගතානං සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණ"න්ති ආවජ්ජමානො සපදානං පිණ්ඩාය චරණං ආචිණ්ණන්ති ඤත්වා සපදානං පිණ්ඩාය චරති. රාජා පුත්තො තෙ පිණ්ඩාය චරතී'ති සුත්වා තුරිතතුරිතො ආගන්ත්වා අන්තරවීථියං ධම්මං සුත්වා අත්තනො නිවෙසනං පවෙසෙත්වා මහන්තං සක්කාරසම්මානං අකාසි. භගවා තත්ථ කත්තබ්බං ඤාතිසඞ්ගහං කත්වා **රාහුල**කුමාරං පබ්බාජෙත්වා නචිරස්සෙව කපිලවත්ථුනගරතො **මල්ල**රට්ඨෙ චාරිකං චරමානො **අනුපියම්බ**වනං පාපුණි.

තස්මිං සමයෙ සුද්ධොදනමහාරාජා සාකියගණං සන්නිපාතෙත්වා ආහ: "සචෙ මම පුත්තො අගාරං අජ්ඣාවසිස්ස, රාජා අභවිස්ස චක්කවත්තී සත්තරතනසම්පන්නො ඛත්තියගණපරිවාරො. නත්තාපි මෙ රාහුලකුමාරො ඛත්තියගණෙන සද්ධිං තං පරිවාරෙත්වා අගමිස්ස.

තුම්හෙපි එතමත්ථං ජානාථ. ඉදානි පන මම පුත්තො බුද්ධො ජාතො. ඛත්තියා'වාස්ස පරිවාරා හොන්තු. තුම්හෙ එකෙකකුලතො එකෙකං දාරකං දෙථා''ති. එවං වුත්තෙ එකප්පහාරෙනෙව වෙ අසීති* සහස්ස ඛත්තිය කුමාරා පබ්බජිංසු. තස්මිං සමයෙ මහානාමො සක්කො කුටුම්බසාමිකො. සො අත්තනො කනිට්ඨං අනුරුද්ධ සක්කං උපසංකමිත්වා එතදවොච: "එතරහි තාත අනුරුද්ධ අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා සක්‍යකුමාරා භගවන්තං පබ්බජිතං අනුපබ්බජන්ති. අම්හාකං කුලා නත්ථි කොචි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො. තෙන හි ත්වං වා පබ්බජාහි. අහං වා පබ්බජිස්සාමී''ති. තං සුත්වා අනුරුද්ධො ඝරාවාසෙ රුචිං අකත්වා අත්තසත්තමො අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජි.

තස්ස පබ්බජ්ජානුක්කමො සඞ්ඝභෙදක්ඛන්ධකෙ ආගතොයෙව. එවං අනුපියං ගන්ත්වා පබ්බජි. තෙසු තස්මිංයෙව අන්තොවස්සෙ භද්දියත්ථෙරො අරහත්තං පාපුණි. අනුරුද්ධත්ථෙරො දිබ්බචක්ඛුං නිබ්බත්තෙසි. දෙවදත්තො අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙසි. ආනන්දත්ථෙරො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. භගුත්ථෙරො ච කිම්බිලත්ථෙරො ච පච්ඡා අරහත්තං පාපුණිංසු. තෙසං සබ්බෙසම්පි ථෙරානං අත්තනො අත්තනො ආගතට්ඨානෙසු පුබ්බපත්ථනාභිනීහාරො ආවිභවිස්සති. අයං අනුරුද්ධත්ථෙරො ධම්මසෙනාපතිස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා චෙතියරට්ඨෙ පාචීනවංසදායං ගන්ත්වා සමණධම්මං කරොන්තො සත්ත මහාපුරිසවිතක්කෙ විතක්කෙසි. අට්ඨමෙ කිලමති. සත්ථා "අනුරුද්ධො අට්ඨමෙ මහාපුරිසවිතක්කෙ කිලමතී''ති ඤත්වා "තස්ස සංකප්පං පූරෙස්සාමී''ති තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො අට්ඨමං මහාපුරිසවිතක්කං පූරෙත්වා චතුපච්චයසන්තොසභාවනාරාම පතිමණ්ඩිතමහාඅරියවංසපටිපදං කථෙත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා භෙසකළාවනමෙව ගතො. ථෙරො තථාගතෙ ගතමත්තෙයෙව තෙවිජ්ජො මහාඛීණාසවො හුත්වා "සත්ථා මය්හං මනං ජානිත්වා ආගන්ත්වා අට්ඨමං මහාපුරිසවිතක්කං පූරෙත්වා අදාසි. සො ච මෙ මනොරථො මත්ථකප්පත්තො''ති බුද්ධානං ධම්මදෙසනං අත්තනො ච පටිවෙධධම්මං ආරබ්භ ඉමා උදානගාථා අභාසි:-

"මය්හං සඞ්කප්පමඤ්ඤාය සත්ථා ලොකෙ අනුත්තරො
මනොමයෙන කායෙන ඉද්ධියා උපසංකමි.

යථා මෙ අහු සඞ්කප්පො තතො උත්තරි දෙසයි.
නිප්පපඤ්චරතො බුද්ධො නිප්පපඤ්චං අදෙසයි.

තස්සාහං ධම්මමඤ්ඤාය විහාසිං සාසනෙ රතො
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති.

* මනොරථපූරණී ආදිසු පන 'වෙ අසීති'ති පදං න දිස්සති,

අථ නං අපරභාගෙ සත්ථා **ජෙතවනමහාවිහාරෙ විහරන්තො** "දිබ්බචක්ඛුකානං භික්ඛූනං අනුරුද්ධො **අග්ගො**"ති අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. එවං සො භගවතො සන්තිකා දිබ්බචක්ඛුකානං අග්ගට්ඨානං ලභිත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො **සුමෙධං භගවන්තාහ**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ සුන්දරා උපට්ඨානපඤ්ඤා මග්ගඵලපඤ්ඤා විපස්සනාපඤ්ඤා චතුපටිසම්භිදාති සඞ්ඛාතා මෙධා යස්ස භගවතො, සො සුමෙධො; තං **සුමෙධං**; භාග්‍යසම්පන්නත්තා **භගවන්තං**; **ලොකස්ස ජෙට්ඨං සෙට්ඨං** පධානභූතං සංසාරතො[1] **පඨමං** නිග්ගතං නරානං ආසභං **පුරෙවාරිං වූපකට්ඨං** විවෙකීභූතං ගණසඞ්ගණිකාරාමතො අපගතං **විහරන්තං** අහං **අද්දස**න්ති සම්බන්ධො.

සබ්බධම්මානං සයමෙව බුද්ධත්තා **සම්බුද්ධං, උපගන්ත්වාන**සමීපං ගන්ත්වාති අත්ථො. **අඤ්ජලිම්පග්ගහෙත්වානා**ති දසඞ්ගුලිපුටං මුද්ධනි කත්වාති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව

දිවා රත්තිඤ්ච පස්සාමීති තදා දෙවලොකෙ ච මනුස්සලොකෙ ච උප්පන්නකාලෙ මංසචක්ඛුනා සමන්තතො යොජනං පස්සාමීති අත්ථො. **සහස්සලොකං ඤාණෙනා**ති පඤ්ඤාචක්ඛුනා සහස්සචක්කවාළං පස්සාමීති අත්ථො. **සත්ථු සාසනෙ**ති ඉදානි **ගොතමස්ස** භගවතො සාසනෙ; **දීපදානස්ස** දීපපූජාය **ඉදං ඵලං** ඉමිනා ඵලෙන **දිබ්බචක්ඛුං අනුප්පත්තො** පටිලද්ධො. උප්පාදෙසින්ති අත්ථො.

අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස අපදානට්ඨකථා.

---

3. 5.

අජ්ඣායකො මන්තධරෝති ආදිකං ආයස්මතො **පුණ්ණස්ස මන්තාණිපුත්තත්ථෙරස්ස** අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව **හංසවතී**නගරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො. අපරභාගෙ **පදුමුත්තර**භගවති උප්පජ්ජිත්වා බොධනෙය්‍යානං ධම්මං දෙසෙන්තෙ හෙට්ඨා වුත්තනයෙන මහාජනෙන සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ නිසීදිත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා "මයාපි අනාගතෙ එවරූපෙන භවිතුං වට්ටතී"ති චින්තෙත්වා දෙසනාවසානෙ උට්ඨිතාය පරිසාය සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා නිමන්තෙත්වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන මහාසක්කාරං කත්වා භගවන්තං එවමාහ: "භන්තෙ අහං ඉමිනා අධිකාරෙන න අඤ්ඤං සම්පත්තිං පත්ථෙමි. යථා පනෙසො භික්ඛු සත්තමදිවසමත්ථකෙ තුම්හෙහි ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපිතො.

---

1. සඞ්ඛාරතො.

එවං අහම්පි අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ ධම්මකථිකානං අග්ගො භවෙය්‍ය''න්ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා අනාගතං ඔලොකෙත්වා තස්ස පත්ථනාය සමිජ්ඣනභාවං දිස්වා "අනාගතෙ කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ **ගොතමො** නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති. තස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා එවං ධම්මකථිකානං අග්ගො භවිස්සසී''ති ව්‍යාකාසි. සො යාවතායුකං කල්‍යාණකම්මං කත්වා තතො චුතො කප්පසතසහස්සං පුඤ්ඤසම්භාරං සම්භරන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ **කපිලවත්ථු**නගරස්ස අවිදූරෙ **දොණවත්ථු**නාමකෙ බ්‍රාහ්මණගාමෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාරකුලෙ **අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස** භාගිනෙය්‍යො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස **පුණ්ණො**ති නාමං අකංසු. සො සත්ථරි අභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන **රාජගහං** උපනිස්සාය විහරන්තෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා ලද්ධූපසම්පදො පධානමනුයුඤ්ජන්තො සබ්බං පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකං ආපාදෙත්වා දසබලස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමීති ගච්ඡන්තො මාතුලත්ථෙරෙන සද්ධිං සත්ථුසන්තිකං ආගන්ත්වා කපිලවත්ථුසාමන්තායෙව ඔහීයිත්වා යොනිසොමනසිකාරෙ කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

තස්ස පන පුණ්ණත්ථෙරස්ස සන්තිකා පබ්බජිතා කුලපුත්තා පඤ්චසතා අහෙසුං. ථෙරො තෙ දසකථාවත්ථූහි ඔවදි. තෙපි සබ්බෙ දසකථාවත්ථූහි ඔවදිතා තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා අරහත්තං පාපුණිත්වා අත්තනො පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකප්පත්තං ඤත්වා උපජ්ඣායං උපසඞ්කමිත්වා ආහංසු: 'භන්තෙ මයං පබ්බජ්ජාකිච්චස්ස මත්ථකං පත්තා, දසන්නං කථාවත්ථූනං ලාභිනො. සමයො දානි නො දසබලං පස්සිතු'න්ති. ථෙරො තෙසං වචනං සුත්වා චින්තෙසි: "මය්හං දසකථාවත්ථුලාභිතං සත්ථා ජානාති. අහං ධම්මං දෙසෙන්තො දසකථාවත්ථූනි අමුඤ්චිත්වාව දෙසෙමි. මයි ගච්ඡන්තෙ සබ්බෙපිමෙ භික්ඛූ මං පරිවාරෙත්වා ගච්ඡිස්සන්ති. එවං මෙ ගණෙන සද්ධිං ගමනං අයුත්තං දසබලං පස්සිතුං. ඉමෙ තාව දසබලං පස්සිතුං ගච්ඡන්තූ''ති. අථ තෙ "එවමාවුසො, තුම්හෙ පුරතො ගන්ත්වා දසබලං පස්සථ. මම වචනෙන තථාගතස්ස පාදෙ වන්දථ. අහම්පි තුම්හාකං ගතමග්ගෙනාගච්ඡිස්සාමී''ති. තෙපි සබ්බෙ දසබලස්ස ජාතිභූමිරට්ඨවාසිනො සබ්බෙ ඛීණාසවා සබ්බෙ දසකථාවත්ථුලාභිනො උපජ්ඣායස්ස ඔවාදං අභිනන්දිත්වා අනුපුබ්බෙන චාරිකං චරන්තා සට්ඨියොජනමග්ගං අතික්කම්ම **රාජගහෙ වෙළුවන**මහාවිහාරං ගන්ත්වා දසබලස්ස පාදෙ වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. ආචිණ්ණං ඛො පනෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං ආගන්තුකෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං පටිසම්මොදිතුන්ති භගවා තෙහි සද්ධිං "කච්චි භික්ඛවෙ ඛමනීය''න්ති ආදිනා නයෙන මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා "කුතො ච තුම්හෙ භික්ඛවෙ ආගතත්ථා''ති පුච්ඡිත්වා පුන තෙහි "ජාතිභූමිතො''ති වුත්තෙ "කො නු ඛො භික්ඛවෙ ජාතිභූමකානං

භික්ඛූනං සබ්‍රහ්මචාරීනං එවං සම්භාවිතො අත්තනා ච අප්පිච්ඡො අප්පිච්ඡකථඤ්ච භික්ඛූනං කත්තා"ති දසකථාවත්ථුලාභිං භික්ඛුං පුච්ඡි. තෙපි "පුණ්ණො නාම භන්තෙ ආයස්මා මන්තානිපුත්තො"ති ආරොචයිංසු.

තෙසං කථං සුත්වා ආයස්මා සාරිපුත්තො ථෙරං දස්සනකාමො අහොසි. අථ සත්ථා රාජගහතො සාවත්ථිං අගමාසි. පුණ්ණත්ථෙරොපි දසබලස්ස තත්ථ ආගතභාවං සුත්වා "සත්ථාරං පස්සිස්සාමී"ති ගන්ත්වා අන්තොගන්ධකුටියංයෙව තථාගතං සම්පාපුණි. සත්ථා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. ථෙරො ධම්මං සුත්වා දසබලං වන්දිත්වා පටිසල්ලානත්ථාය අන්ධවනං ගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ **දිවාවිහාරං** නිසීදි. සාරිපුත්තත්ථෙරොපි තස්ස ගමනං සුත්වා සීසානුලොකිකො ගන්ත්වා ඔකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා තස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං තං උපසඞ්කමිත්වා ථෙරෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා තං විසුද්ධික්කමං පුච්ඡි. සොපිස්ස පුච්ඡිතපුච්ඡිතං ව්‍යාකරොන්තො රථවිනීතූපමාය අතිවිය චිත්තං ආරාධෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සුභාසිතං සමනුමොදිංසු. අථ නං සත්ථා අපරභාගෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මජ්ඣෙ නිසින්නො ථෙරං "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං ධම්මකථිකානං යදිදං පුණ්ණො"ති එතදග්ගෙ ඨපෙසි. සො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සවසෙන පුබ්බචරිතාපදානං විභාවෙන්තො "අජ්ඣායකො"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **අජ්ඣායකො**ති අනෙකබ්‍රාහ්මණානං වාචෙතා සික්ඛාපෙතා. **මන්තධරො**ති මන්තානං ධාරෙතාති අත්ථො. වෙදසඞ්ඛාතස්ස චතුත්ථවෙදස්ස සජ්ඣායනසවණදානානං වසෙන ධාරෙතාති වුත්තං හොති. **තිණ්ණං වෙදාන**න්ති ඉරුබ්බෙදයජුබ්බෙදසාමවෙදසඞ්ඛාතානං තිණ්ණං වෙදානං ඤාණෙන ධාරෙතබ්බත්තා වෙදෙති ලද්ධනාමෙසු තීසු වෙදගන්ථෙසු පාරං පරියොසානං ගතොති අත්ථො. **පුරක්ඛතොම්හි සිස්සෙහී**ති මම නිච්චං පරිවාරභූතෙහි සිස්සෙහි පරිවුතො අහං අම්හි. **උපගච්ඡිං නරුත්තම**න්ති නරානං උත්තමං භගවන්තං උපසඞ්කමිං; සමීපං ගතොති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. **අභිධම්මනයඤ්ඤූහ**න්ති අහං තදා තස්ස බුද්ධස්ස කාලෙ අභිධම්මනයකොවිදොති අත්ථො. **කථාවත්ථුවිසුද්ධියා**ති **කථාවත්ථුප්පකරණෙ** විසුද්ධියා ඡෙකො අප්පිච්ඡකථාසන්තුට්ඨිකථාදීසු දසසු කථාවත්ථූසු වා ඡෙකො තාය කථාවත්ථුවිසුද්ධියා **සබ්බෙසම්පි** ජනානං පණ්ඩිතානං **විඤ්ඤාපෙත්වාන** බොධෙත්වාන **අනාසවො** නික්කිලෙසො **විහරාමි** වාසං කප්පෙමි **ඉතො පඤ්චසතෙ කප්පෙ**ති ඉතො පඤ්චබුද්ධපතිමණ්ඩිතතො භද්දකප්පතො පඤ්චසතෙ කප්පෙ **සුප්පකාසකා** සුට්ඨු පාකටචක්කරතනාදිසත්තහි රතනෙහි සම්පන්නා ජම්බුදීපාදිචතුදීපම්හි **ඉස්සරා** පධානා චතුරො චත්තාරො චක්කවත්තිරාජානො අහෙසුන්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

පුණ්ණස්ස මන්තාණිපුත්තත්ථෙරස්ස අපදානට්ඨකථා.

3. 6.

"නගරෙ හංසවතියා"ති ආදිකා ආයස්මතො **උපාලි**ත්ථෙරස්ස අපදානං. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො **පදුමුත්තරස්ස** භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ විභවසම්පන්නෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මකථං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සත්ථු අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි. සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කප්පකගෙහෙ නිබ්බත්තො. "**උපාලි**"ති තස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො අනුරුද්ධාදීනං ඡන්නං ඛත්තියානං පියසහායො හුත්වා තථාගතෙ **අනුපියම්බ**වනෙ විහරන්තෙ පබ්බජ්ජාය නික්ඛමන්තෙහි ඛත්තියෙහි සද්ධිං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. තස්ස පබ්බජ්ජාවිධානං පාළියං ආගතමෙව. සො පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නො හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා "මය්හං භන්තෙ අරඤ්ඤෙ වාසං අනුජානථා"ති ආහ. "භික්ඛු, අරඤ්ඤෙ වසන්තස්ස එකමෙව ධුරං වඩ්ඪිස්සති. මය්හං පන සන්තිකෙ වසන්තස්ස විපස්සනාධුරඤ්ච ගන්ථධුරඤ්ච පරිපූරෙස්සතී"ති. සො සත්ථු වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. සත්ථාපි තං සයමෙව සකලං විනයපිටකං උග්ගණ්හාපෙසි.

සො අපරභාගෙ භාරුකච්ඡවත්ථුං අජ්ජුකවත්ථුං කුමාරකස්සපවත්ථුන්ති ඉමානි තීණි වත්ථූනි විනිච්ඡිනි. සත්ථා එකෙකස්මිං විනිච්ඡයෙ සාධුකාරං දත්වා තයො විනිච්ඡයෙ අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ථෙරං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. එවං සො එතදග්ගට්ඨානං පත්වා අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා සොමනස්සප්පත්තො තං පුබ්බචරිතාපදානං පකාසෙන්තො "**නගරෙ හංසවතියා**"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **හංසවතියා**ති හංසාවට්ටාකාරෙන වති පාකාරපරික්ඛෙපො යස්මිං නගරෙ, තං නගරං හංසවතී; අථවා අනෙකසඞ්ඛා හංසා තළාකපොක්ඛරණීසරපල්ලලාදීසු නිවසන්තා ඉතොචිතො ච ධාවමානා වසන්ති එත්ථාති හංසවතී,. තස්සා හංසවතීයා; **සුජාතො නාම බ්‍රාහ්මණො** සුට්ඨු ජාතොති **සුජාතො**; "අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො"ති වචනතො අගරහිතො හුත්වා ජාතොති අත්ථො. **අසීතිකොටි නිචයො**ති අසීතිකොටිධනරාසිකො; **පහූතධනධඤ්ඤවා** අසඞ්ඛෙය්‍යධනධඤ්ඤවා බ්‍රාහ්මණො සුජාතො නාම අහොසීති සම්බන්ධො.

පුනපි තස්සෙව මහන්තභාවං දස්සෙන්තො "අජ්ඣායකො"ති ආදිමාහ. තත්ථ **අජ්ඣායකො**ති පරෙසං වෙදත්තයාදිං වාචෙතා. **මන්තධරො**ති මන්තා වුච්චන්ති පඤ්ඤා; අථබ්බණවෙදබ්‍යාකරණාදිජානනපඤ්ඤවාති අත්ථො. **තිණ්ණං වෙදාන පාරගූ**ති ඉරුබ්බෙදයජුබ්බෙදසාමවෙදසඞ්ඛාතානං තිණ්ණං වෙදානං පරියොසානං පත්තොති අත්ථො. **ලක්ඛණෙ**ති ලක්ඛණසත්ථෙ; බුද්ධපච්චෙකබුද්ධචක්කවත්ති

ඉත්ථිපුරිසානං හත්ථපාදාදීසු දිස්සමානලක්ඛණප්පකාසකගන්ථෙ චාති අත්ථො. **ඉතිහාසෙති** "ඉතීහ ආස, ඉති ආස ආසා"ති පොරාණකථාප්පකාසකෙ ගන්ථෙ; **සධම්මෙති** සකධම්මෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ; **පාරමිං ගතො** පරියොසානං කොටිං ගතො පත්තොති **අත්ථො**.

පරිබ්බාජාති නිගණ්ඨසාවකා, තෙ **සබ්බෙ** නානාදිට්ඨිකා **තදා මහියා** පඨවිතලෙ චරන්තීති සම්බන්ධො. **යාව** යත්තකං කාලං ජිනො **නුප්පජ්ජති, තාව** තත්තකං කාලං "**බුද්ධොති වචනං නත්ථී**"ති අත්ථො. **අච්චයෙන අහොරත්තාන**න්ති අහො ච රත්ති ච අහොරත්තං, බහුන්නං සංවච්ඡරානං අතික්කමෙනාති අත්ථො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව. **මන්තාණිපුත්තො**ති මන්තාණිනාමාය කප්පකධීතුයා **පුත්තො** මාසපුණ්ණතාය දිවසපුණ්ණතාය ලද්ධනාමොති අත්ථො. **තස්ස සත්ථුස්ස** සාවකො **හෙස්සති** භවිස්සතීති සම්බන්ධො.

එවං කිත්තයි සො බුද්ධොති සො පදුමුත්තරො භගවා එවං ඉමිනා පකාරෙන **සුනන්දං** සුන්දරාකාරෙන සොමනස්සදායකං **කිත්තයි**; ව්‍යාකරණමදාසීති අත්ථො. **සබ්බං ජනං** සකලජනසමූහං **හාසයන්තො** සොමනස්සිතං කරොන්තො **සකං** බලං අත්තනො බලං **දස්සයන්තො** පාකටං කරොන්තොති සම්බන්ධො. තතො අනන්තරං අත්තනො ආනුභාවං අඤ්ඤාපදෙසෙන දස්සෙන්තො **කතඤ්ජලී**ති ආදිමාහ. **තදා** තස්මිං බුද්ධුප්පාදතො පුරිමකාලෙ සුනන්දං තාපසං **කතඤ්ජලීපුටා** සබ්බෙ **ජනා නමස්සන්තී**ති සම්බන්ධො. **බුද්ධෙ කාරං කරිත්වානා**ති එවං සො සබ්බජනපූජිතොපි සමානො "පූජිතොම්හී"ති මානං අකත්වා බුද්ධසාසනෙ අධිකං කිච්චං කත්වා අත්තනො **ගතිං සොධයි**; පරිසුද්ධමකාසීති අත්ථො. **සුත්වාන මුනිනො වච**න්ති තස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස වාචං; ගාථාබන්ධසුඛත්ථං ආකාරස්ස රස්සං කත්වා "වච"න්ති වුත්තං. "අනාගතම්හි අද්ධානෙ ගොතමො නාම නාමෙන සත්ථා ලොකෙ භවිස්සතී"ති ඉමං මුනිනො වචනං සුත්වා **යථා** යෙන පකාරෙන **ගොතමං** භගවන්තං පස්සාමි තෙන පකාරෙන **කාරං** අධිකං කිච්චං පුඤ්ඤසම්භාරං **කස්සාමි** කරිස්සාමීති මෙ මය්හං **සඞ්කප්පො** චෙතනා මනසිකාරො **අහු** අහොසීති සම්බන්ධො. **එවාහං චින්තයිත්වානා**ති 'අධිකාරං කරිස්සාමී'ති එවං චින්තෙත්වා, **කිරියං චින්තයිං මමා**ති මයා **කීදිසං** පුඤ්ඤං කත්තබ්බං නු ඛොති **කිරියං** කත්තබ්බකිච්චං චින්තයින්ති අත්ථො. **ක්‍යාහං කම්මං ආචරාමී**ති අහං කීදිසං පුඤ්ඤකම්මං ආචරාමි පූරෙමි නු ඛොති අත්ථො. **පුඤ්ඤඛෙත්තෙන අනුත්තරෙ**ති උත්තරවිරහිතෙ සකලපුඤ්ඤස්ස භාජනභූතෙ රතනත්තයෙති අත්ථො. **අයඤ්ච පාඨිකො භික්ඛූ**ති අයං භික්ඛු සරභඤ්ඤවසෙන ගන්ථපාඨපඨනතො වාචනතො පාඨිකොති ලද්ධනාමො භික්ඛු බුද්ධසාසනෙ සබ්බෙසං පාඨීනං පාඨකවාචකානං **අන්තරෙ විනයෙ ච අග්ගනික්ඛිත්තකො** අග්ගො ඉති ඨපිතො; **තං ඨානං** තෙන භික්ඛුනා පත්ථිතං ඨානන්තරං **අහං** පත්ථයිං; පත්ථෙසින්ති අත්ථො.

තතො පරං අත්තනො පුඤ්ඤකරණූපායං **දස්සෙන්තො ඉදං මෙ අමිතං භොග**න්ති ආදිමාහ. මෙ මය්හං **අමිතං** පමාණවිරහිතං භොගරාසිං **අක්ඛොභං** ඛොභෙතුං අසක්කුණෙය්‍යං **සාගරූපමං** සාගරසදිසං **තෙන භොගෙන** තාදිසෙන ධනෙන **බුද්ධස්ස ආරාමං මාපයි**න්ති සම්බන්ධො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා සම්බුද්ධො තෙන සුට්ඨු **මාපිතං** කාරිතං **සඞ්ඝාරාමං** පටිග්ගහෙත්වා තස්සාරාමස්සානිසංසදීපකං **ඉදං වචනං අබ්‍රුවි** කථෙසීති සම්බන්ධො. කථං? "යො සො"ති. **යො** සඞ්ඝාරාමදායකො තාපසො **සුමාපිතං** කුටිලෙණමණ්ඩපපාසාදහම්මියපාකාරාදිනා සුට්ඨු සජ්ජිතං සඞ්ඝාරාමං **සඞ්ඝස්ස**[1] **පාදාසි** පකාරෙන සොමනස්සසම්පයුත්තචිත්තෙන අදාසි, තමහං **කිත්තයිස්සාමී**ති තං තාපසං අහං පාකටං කරිස්සාමි දෙසිස්සාමි උත්තානං කරිස්සාමීති අත්ථො. **සුණාථ මම භාසතො**ති භාසන්තස්ස මය්හං වචනං සුණාථ; ඔහිතසොතා අවික්ඛිත්තචිත්තා මනසි කරොථාති අත්ථො.

තෙන දින්නාරාමස්ස ඵලං දස්සෙන්තො **හත්ථී අස්සා රථා පත්තී**ති ආදිමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යං. **සඞ්ඝාරාමස්සිදං ඵල**න්ති ඉදං ආයති අනුභවිතබ්බසම්පත්තිසඞ්ඛාතං ඉට්ඨඵලං සඞ්ඝාරාමදානස්ස ඵලං විපාකන්ති අත්ථො. **ඡළාසීති** ඡ අසීති **සහස්සානි සමලඞ්කතා** සුට්ඨු අලඞ්කතා සජ්ජිතා **නාරියො** ඉත්ථියො, **විචිත්තවත්ථාභරණා**ති විචිත්තෙහි අනෙකරූපෙහි වත්ථෙහි ආභරණෙහි ච සමන්නාගතා; **ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා**ති ඔලම්බිතමුත්තාහාරමණිඛචිතකණ්ණාති අත්ථො. තාසං ඉත්ථීනං රූපසොභාතිසයං වණ්ණෙන්තො **ආළාරපම්හා**ති ආදිමාහ. තත්ථ **ආළාරා**නි මහන්තානි අක්ඛීනි ගුළසදිසානි යාසං ඉත්ථීනං තා ආළාරපම්හා, භමරානමිව මන්දලොචනාති අත්ථො. **හසුලා** හාසපකතිලීලාවිලාසාති අත්ථො. **සුසඤ්ඤා**ති සුන්දරසඤ්ඤිතබ්බසරීරාවයවා; **තනුමජ්ඣිමා**ති ඛුද්දකඋදරපදෙසා; සෙසං උත්තානමෙව.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදොති තස්ස ගොතමස්ස භගවතො ධම්මෙසු දායාදො ධම්මකොට්ඨාසභාගී; **ඔරසො**ති උරසි ජාතො; සිථිලධනිතාදිදසවිධබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං කණ්ඨතාලුඔට්ඨාදී පඤ්ච ඨානෙ ඝට්ටෙත්වා දෙසිතධම්මදෙසනං සුත්වා සොතාපත්තිමග්ගාදිමග්ග පටිපාටියා සබ්බකිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා අරහත්තෙන සීහභාවෙන උරසි ජාතපුත්තොති අත්ථො. **ධම්මනිම්මිතො**ති ධම්මෙන සමෙන අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන නිම්මිතො පාකටො භවිස්සතීති අත්ථො. **උපාලි නාම නාමෙනා**ති කිඤ්චාපි සො මාතු නාමෙන මන්තාණිපුත්තනාමො, අනුරුද්ධාදීහි පන සහ ගන්ත්වා පබ්බජිතත්තා ඛත්තියානං උප සමීපෙ අල්ලීනො යුත්තො කායචිත්තෙහි සමඞ්ගිභූතොති **උපාලි**ති නාමෙන

1. බුද්ධස්ස-පාළි.

සත්ථු සාවකො හෙස්සති භවිස්සතීති අත්ථො. **විනයෙ පාරමිං පත්වාති**[1] විනයපිටකෙ කොටිං පරියොසානං පත්වා පාපුණිත්වා; **ඨානාඨානෙ ච කොවිදොති** කාරණාකාරණෙ ච දක්ඛො ඡෙකොති අත්ථො. **ජිනසාසනං ධාරයන්තො**[2] ජිනෙන වුත්තානුසාසනිං ජිනස්ස පිටකත්තයං වාචනසවණචින්තනධාරණාදිවසෙන ධාරෙන්තො; සල්ලක්ඛෙන්තොති අත්ථො. **විහරිස්සත්‍යනාසවොති** නික්කිලෙසො චතූහි ඉරියාපථෙහි අපරිපතන්තං අත්තභාවං හරිස්සති පවත්තෙස්සතීති අත්ථො. **අපරිමෙය්‍යුපාදායාති** අනෙකසතසහස්සෙ ආදිං කත්වා; **පස්සාමි තව සාසනන්ති** ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ විනයධරානං අග්ගො භවෙය්‍යන්ති තුය්හං සාසනං පස්සාමි ඉච්ඡාමීති අත්ථො. **සො මෙ අත්ථොති** සො එතදග්ගට්ඨානන්තරසඞ්ඛාතො අත්ථො **මෙ** මයා අනුප්පත්තොති අත්ථො. **සබ්බසංයොජනක්ඛයොති** සබ්බෙසං සංයොජනානං ඛයො මයා අනුප්පත්තොති සම්බන්ධො. නිබ්බානං අධිගතන්ති අත්ථො. **රාජදණ්ඩෙන තජ්ජිතො** පීළිතො **සූලාවුතො** සූලෙ ආවුතො ආවුණිතො **පොසො** පුරිසො **සූලෙ සාතං** මධුරසුඛං අවින්දන්තො[3] අනනුභවන්තො **පරිමුත්තිංව** පරිමොචනමෙව **ඉච්ඡති** යථාති සම්බන්ධො. **මහාවීර** වීරානමුත්තමෙ වීරුත්තම! අහං භවදණ්ඩෙන ජාතිදණ්ඩෙන **තජ්ජිතො** පීළිතො කම්මසූලාවුතො කුසලාකුසලකම්මසූලස්මිං ආවුතො සන්තො සංවිජ්ජමානො පිපාසාවෙදනාය පිපාසාතුරභාවෙන **අට්ටිතො** අභිභූතො දුක්ඛාපිතො **භවෙ සාතං** සංසාරෙ මධුරසුඛං **න වින්දාමි** න ලභාමි.

රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඞ්ඛාතෙහි නරකග්ගිකප්පවුට්ඨානග්ගිදුක්ඛග්ගිසඞ්ඛාතෙහි වා **තීහි අග්ගීහි ඩය්හමානො** පරිමුත්තිං පරිමුච්චනූපායං **ගවෙසාමි** පරියෙසාමි, තථෙවාති සම්බන්ධො. යථා රාජදණ්ඩං ඉතො ගතො පත්තො පරිමුත්තිං ගවෙසති, තථා අහං භවදණ්ඩප්පත්තො පරිමුත්තිං ගවෙසාමීති සම්බන්ධො. පුන සංසාරතො මොචනං උපමොපමෙය්‍යවසෙන දස්සෙන්තො **යථා විසාදොති** ආදිමාහ. තත්ථ විසෙන සප්පවිසෙන ආ සමන්තතො දංසීයිත්ථ, දට්ඨො හොතීති විසාදො; සප්පදට්ඨොති අත්ථො. අථවා විසං හලාහලවිසං අදති ගිලතීති විසාදො; විසඛාදකොති අත්ථො. යො පුරිසො විසාදො තෙන තාදිසෙන **විසෙන පරිපීළිතො** තස්ස විසස්ස **ඝාතාය** විනාසාය **උපායනං** උපායභූතං **අගදං** ඔසධං **ගවෙසෙය්‍ය** පරියෙසෙය්‍ය, තං ගවෙසමානො **විසඝාතකං** විසනාසකං **අගදං** ඔසධං **පස්සෙය්‍ය** දක්ඛෙය්‍ය, සො තං අත්තනා දිට්ඨං ඔසධං **පිවිත්වා විසම්හා** විසතො **පරිමුත්තියා** පරිමොචනකාරණා **සුඛී අස්ස** භවෙය්‍ය, යථාති සම්බන්ධො. **තථෙවාහන්ති යථා** යෙන පකාරෙන **සො** නරො **විසහතො** සවිසෙන සප්පෙන දට්ඨො විසඛාදකො වා ඔසධං පිවිත්වා සුඛී භවෙය්‍ය, **තථෙව තෙන** පකාරෙන අහං **අවිජ්ජාය** මොහෙන

---

1. පත්තො-පාළි. 2. ජොතයන්තො-පාළි. 3. අපිණන්තො.

සං සුට්ඨු **පීළිතො සද්ධම්මාගදමෙසහ**න්ති අහං සද්ධම්මසඞ්ඛාතං ඔසධං **එසං** පරියෙසන්තොති අත්ථො. **ධම්මොසධං ගවෙසන්තො**ති සංසාරදුක්ඛවිසස්ස විනාසාය ධම්මොසධං ගවෙසන්තො; **අද්දක්ඛිං සක්‍යසාසන**න්ති සක්‍යප්පභවස්ස ගොතමස්ස සාසනං අද්දක්ඛින්ති අත්ථො. **අග්ගං සබ්බොසධාන**න්ති සබ්බෙසං ඔසධානං අන්තරෙ තං සක්‍යසාසනසඞ්ඛාතං ධම්මොසධං අග්ගං උත්තමන්ති අත්ථො. **සබ්බසල්ලවිනොදන**න්ති රාගසල්ලාදීනං සබ්බෙසං සල්ලානං විනොදනං වූපසමකරං **ධම්මොසධං** ධම්මසඞ්ඛාතං ඔසධං **පිවිත්වා සබ්බං විසං** සකලසංසාරදුක්ඛවිසං **සමූහනිං**[1] නාසෙසින්ති සම්බන්ධො. **අජරාමර**න්ති තං දුක්ඛවිසං සමූහනිත්වා **අජරං** ජරාවිරහිතං **අමරං** මරණවිරහිතං **සීතිභූතං** රාගපරිළාහාදිවිරහිතත්තා සීතලභූතං නිබ්බාණං අහං **ඵස්සයිං** පච්චක්ඛමකාසින්ති සම්බන්ධො.

පුනපි කිලෙසතමස්ස උපමං දස්සෙන්තො **යථා භූතට්ටිතො**ති ආදිමාහ. තත්ථ **යථා** යෙන පකාරෙන භූතට්ටිතො **භූතෙන** යක්ඛෙන **අට්ටිතො** පීළිතො **පොසො** පුරිසො **භූතගාහෙන** යක්ඛගාහෙන **පීළිතො** දුක්ඛිතො **භූතස්මා** යක්ඛගාහතො **පරිමුත්තියා** මොචනත්ථාය **භූතවෙජ්ජං ගවෙසෙය්‍ය**, තං **ගවෙසමානො** ච භූතවිජ්ජාය සුට්ඨු **කොවිදං** ඡෙකං **භූතවෙජ්ජං** පස්සෙය්‍ය, සො භූතවෙජ්ජො **තස්ස** යක්ඛගහිතස්ස පුරිසස්ස ආවෙසභූතං **විහනෙය්‍ය** විනාසෙය්‍ය, **සමූලඤ්ච** මූලෙන සහ ආයතිං අනාවෙසකං[2] කත්වා **විනාසයෙ** විද්ධංසෙය්‍යාති සම්බන්ධො. **මහාවීර** වීරුත්තම, **තමගාහෙන** කිලෙසන්ධකාරගාහෙන පීළිතො අහං **තථෙව** තෙන පකාරෙනෙව **තමතො** කිලෙසන්ධකාරතො **පරිමුත්තියා** මොචනත්ථාය **ඤාණාලොකං** පඤ්ඤාආලොකං ගවෙසාම්පි සම්බන්ධො. අථ තදනන්තරං **කිලෙසතමසොධනං** කිලෙසන්ධකාරනාසනං **සක්‍යමුනිං අද්දස**න්ති අත්ථො. සො සක්‍යමුනි මෙ මය්හං **තමං** අන්ධකාරං කිලෙසතිමිරං **භූතවෙජ්ජොව භූතිකං** යක්ඛගහිතං ඉව **විනොදෙසි** දූරීඅකාසීති සම්බන්ධො.

සො අහං එවං විමුත්තො **සංසාරසොතං** සංසාරපවාහං **සං** සුට්ඨු **ඡින්දිං** ඡෙදයිං. **තණ්හාසොතං** තණ්හාමහොඝං **නිවාරයිං** නිරවසෙසං අප්පවත්තිමකාසින්ති අත්ථො. **භවං උග්ඝාතයිං සබ්බ**න්ති කාමභවාදිකං සබ්බං නවභවං උග්ඝාටයිං, විනාසෙසින්තිඅත්ථො. **මූලතො** විනාසෙන්තො භූතවෙජ්ජො ඉව මූලතො **උග්ඝාටයි**න්ති සම්බන්ධො. තතො නිබ්බාණපරියෙසනාය උපමං **දස්සෙන්තො යථා**ති ආදිමාහ. **තත්ථ** ගරුං භාරියං නාගං ගිලතීති **ගරුළො**; ගරුං වා නාගං ලාති ආදදාතීති **ගරුළො**; ගරුළරාජා **අත්තනො භක්ඛං** සකගොචරං **පන්නගං** පකාරෙන පරභත්ථං න ගච්ඡතීති පන්නගොති ලද්ධනාමං නාගං ගණ්හනත්ථාය ඔපතති අවපතති, **සමන්තා** සමන්තතො **යොජනසතං** සතයොජනප්පමාණං **මහාසරං** මහාසමුද්දං අත්තනො

1. සමූහතං-පාළි. 2. අනාසවකං.

පක්ඛවාතෙහි **වික්ඛොභෙති** ආලොළෙති, යථාති සම්බන්ධො. **සො සුපණ්ණො විහඞ්ගමො** වෙහාසගමො වෙහාසගමනසීලො **පන්නගං නාගං ගහෙත්වා** අධොසීසං ඔලම්බෙත්වා **විහෙඨයං** තත්ථ තත්ථ විවිධෙන හෙඨනෙන හෙඨෙන්තො **ආදාය** දළ්හං ගහෙත්වා **යෙන කාමං** යත්ථ ගන්තුකාමො, තත්ථ **පක්කමති** ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. භන්තෙ **මහාවීර** යථා **ගරුළො බලී** බලවා පන්නගං ගහෙත්වා පක්කමති, **තථා** එව අහං **අසඞ්ඛතං** පච්චයෙහි අකතං නිබ්බානං **ගවෙසන්තො** පටිපත්තිපූරණවසෙන පරියෙසන්තො **දොසෙ** සකල දියඩ්ඪකිලෙසසහස්සෙ **වික්ඛාලයිං**[1] විසෙසෙන සමුච්ඡෙදප්පහානෙන සොධෙසිං; **අහන්ති** සම්බන්ධො. යථා ගරුළො පන්නගං ගහෙත්වා භුඤ්ජිත්වා විහරති, තථා අහං ධම්මවරං උත්තමධම්මං **දිස්වා** පස්සිං.[2] එවං **සන්තිපදං** නිබ්බානපදං **අනුත්තරං** උත්තරිවිරහිතං මග්ගඵලෙහි **ආදාය** ගහෙත්වා වළඤ්ජෙත්වා විහරාමීති සම්බන්ධො.

ඉදානි නිබ්බානස්ස දුල්ලභභාවං දස්සෙන්තො **ආසාවතී නාම ලතාති** ආදිමාහ. තත්ථ සබ්බසං දෙවානං ආසා ඉච්ඡා එතිස්සං ලතායං අත්ථීති **ආසාවතී** නාම ලතා **චිත්තලතාවනෙ** අනෙකවිචිත්තාහි ලතාහි ගහනීභූතෙ වනෙ උය්‍යානෙ **ජාතා** නිබ්බත්තාති අත්ථො. **තස්සා** ලතාය **වස්සසහස්සෙන** වස්සසහස්සච්චයෙන **එකං ඵලං නිබ්බත්තතෙ** එකං ඵලං ගණ්හාති. **තං දෙවාති** තං ආසාවතීලතං තාවදූරඵලං තත්තකං චිරකාලං අතික්කමිත්වා ඵලං ගණ්හන්තං සන්තං විජ්ජමානං **දෙවා** තාවතිංසදෙවතා **පයිරුපාසන්ති** භජන්ති. **අයං ආසාවතී නාම ලතුත්තමා** ලතානං අන්තරෙ උත්තමලතා එවං දෙවානං පියා අහොසීති සම්බන්ධො. **සතසහස්සුපාදායාති** සතසහස්ස සංවච්ඡරං ආදිං කත්වා; **තාහං පරිචරෙ මුනීන්ති** මොනං වුච්චති ඤාණං, භන්තෙ මුනි ඤාණවන්ත සබ්බඤ්ඤු අහං **තං** භවන්තං **පරිචරෙ** පයිරුපාසාමි. **සායංපාතං නමස්සාමීති** සායණ්හසමයඤ්ච පුබ්බණ්හසමයඤ්චාති ද්වික්ඛත්තුං නමස්සාමි, පණාමං කරොමි. යථා **දෙවා තාව**තිංසා දෙවා විය ආසාවතීලතං සායං පාතඤ්ච පයිරුපාසන්තීති සම්බන්ධො. **අවඤ්ඣා පාරිචරියාති** යස්මා බුද්ධදස්සනහෙතු නිබ්බානප්පත්ති අහොසි, තස්මා බුද්ධපාරිචරියා වත්තපටිපත්තිකිරියා **අවඤ්ඣා** අතුච්ඡා **නමස්සනා** පණාමකිරියා ච **අමොඝා** අතුච්ඡා. තථා හි **දූරාගතං** දූරතො සංසාරද්ධානතො ආගතම්පි මං සන්තං සංවිජ්ජමානං **ඛණො'යං** අයං බුද්ධුප්පාදක්ඛණො **න විරාධයි** නාතික්කමීති, මං අතික්කමිත්වා න ගතොති අත්ථො. බුද්ධදස්සනහෙතු නිබ්බානප්පත්තො අහං ආයති උප්පජ්ජනකභවෙ මමං පටිසන්ධිං **විචිනන්තො** උපපරික්ඛන්තො න පස්සාමීති සම්බන්ධො. **නිරූපධී** ඛන්ධූපධි කිලෙසූපධීහි විරහිතො **විප්පමුත්තො** සබ්බකිලෙසෙහි විනාභූතො **උපසන්තො** කිලෙසපරිළාහාභාවෙන සන්තමානසො **චරාමි**, අහන්ති

1. වික්ඛම්භයිං-පාළි. 2. පස්සන්තො.

සම්බන්ධො. පුන අත්තනො බුද්ධදස්සනාය උපමං දස්සෙන්තො **යථාපි පදුමං නාමා**ති ආදිමාහ. **සූරියරංසෙන** සූරියරංසිසම්ඵස්සෙන යථා **පදුමං** නාම. අපි **පුප්ඵති** විකසති, **මහාවීර** වීරුත්තම අහං තථා එව **බුද්ධරංසෙන** බුද්ධෙන භගවතො දෙසිතධම්මරංසිප්පභාවෙන පුප්ඵි**තො**ති අත්ථො.

පුන බුද්ධදස්සනෙන නිබ්බානදස්සනං දීපෙන්තො "යථා බලාකා"ති ආදිමාහ. තත්ථ **බලාකායොනිම්හි** බකජාතියං **සදා** සබ්බස්මිං කාලෙ **පුමා** පුරිසො යථා **න විජ්ජති**. පුමෙ අවිජ්ජමානෙ කථං බකානං ගබ්භගහණං හොතීති චෙ? **මෙඝෙසු ගජ්ජමානෙසු** සද්දං කරොන්තෙසු මෙඝගජ්ජනං සුත්වා තා බකිනියො සදා සබ්බකාලෙ **ගබ්භං ගණ්හන්ති** අණ්ඩං ධාරෙන්තීති අත්ථො. **යාව** යත්තකං කාලං **මෙඝො න ගජ්ජති** මෙඝො සද්දං න කරොති, **තාව** තත්තකං කාලං චිරං චිරකාලෙන ගබ්භං අණ්ඩං ධාරෙන්ති, **යදා** යස්මිං කාලෙ මෙඝො පවස්සති, පකාරෙන ගජ්ජිත්වා වස්සති, වුට්ඨිධාරා පග්ඝරති, **තදා** තස්මිං කාලෙ **භාරතො** ගබ්භධාරණතො **පරිමුච්චන්ති** අණ්ඩං පාතෙන්තීති අත්ථො. තතො පරං උපමෙය්‍යසම්පදං දස්සෙන්තො **පදුමුත්තරබුද්ධස්සා**ති ආදිමාහ. **පදුමුත්තරස්ස බුද්ධස්ස ධම්මමෙඝෙන** වොහාර පරමත්ථදෙසනාසඞ්ඛාතමෙඝෙන **ගජ්ජතො** ගජ්ජන්තස්ස දෙසෙන්තස්ස **ධම්මමෙඝස්ස සද්දෙන** ඝොසානුසාරෙන අහං **තදා ධම්මගබ්භං** විවට්ටූපනිස්සයං දානසීලාදිපුඤ්ඤසම්භාරගබ්භං **අගණ්හිං** ගහෙසිං, තථාති සම්බන්ධො.

සතසහස්සුපාදාය කප්පසතසහස්සමාදිකං කත්වා **පුඤ්ඤගබ්භං** දානසීලාදිපුඤ්ඤසම්භාරං **අහං ධාරෙමි** පූරෙමි, **යාව ධම්මමෙඝො** ධම්මදෙසනා න **ගජ්ජති** බුද්ධෙන න දෙසීයති, **තාව** අහං **භාරතො** සංසාරගබ්භභාරතො **නප්පමුච්චාමි** න මොචෙමි, න විසුං භවාමීති සම්බන්ධො. භන්තෙ **සක්‍යමුනි** සක්‍යවංසභව **යදා** යස්මිං කාලෙ **සුද්ධොදනමහාරාජස්ස** තව පිතු **රම්මෙ** රමණීයෙ **කාපිලවත්ථවෙ** කපිලවත්ථුනාමකෙ නගරෙ **තුවං** ධම්මමෙඝෙන **ගජ්ජසි** ඝොසෙසි, **තදා** තස්මිං කාලෙ අහං **භාරතො** සංසාරගබ්භභාරතො **පරිමුඤ්චිං** මුත්තො **අහොසින්ති** සම්බන්ධො. තතො පරං අත්තනා අධිගතෙ මග්ගඵලෙ දස්සෙන්තො **සුඤ්ඤත**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ අත්තනියාදීනං අභාවතො **සුඤ්ඤතං** විමොක්ඛඤ්ච රාගදොසමොහසබ්බකිලෙස නිමිත්තානං අභාවතො **අනිමිත්තං** විමොක්ඛඤ්ච තණ්හාපණිධිස්ස අභාවතො **අප්පණිහිතං** විමොක්ඛඤ්ච අරියමග්ගං අධිගච්ඡිං භාවෙසින්ති සම්බන්ධො. **චතුරො ච ඵලෙ සබ්බෙ**ති චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි සබ්බානි සච්ඡිඅකාසින්ති අත්ථො. **ධම්මෙවං විජටෙසහ**න්ති අහං එවං සබ්බධම්මවිජටාගහනං විජටයිං විද්ධංසෙසින්ති අත්ථො.

දුතියභාණවාරවණ්ණනා.

තතො පරං අත්තනාධිගතවිසෙසමෙව **දස්සෙන්තො අපරිමෙය්‍යුපාදායාති** ආදිමාහ. **තත්ථ** න පරිමෙය්‍යාති-අපරිමෙය්‍යා; සංවච්ඡරගණනවසෙන පමෙතුං අසක්කුණෙය්‍යාති **අත්ථො**. තං අපරිමෙය්‍යකප්පං **උපාදාය** ආදිං කත්වා **තව සාසනං** ‘අනාගතෙ ගොතමස්ස භගවතො සාසනෙ විනයධරානං අග්ගො භවෙය්‍ය’න්ති එවං **පත්ථෙමි**, අතීතත්ථෙ වත්තමානවචනං. පත්ථෙසින්ති අත්ථො. **සො මෙ අත්ථොති** සො පත්ථනාසඞ්ඛාතො අත්ථො මෙ මයා **අනුප්පත්තො** නිප්ඵාදිතොති අත්ථො. **අනුත්තරං සන්තිපදං** නිබ්බාණමනුප්පත්තං අධිගතන්ති සම්බන්ධො. සො අහං අධිගතත්තා **විනයෙ** විනයපිටකෙ **පාරමිප්පත්තො** පරියොසානං පත්තො. යථාපි **පාටිතො ඉසීති** යථා පදුමුත්තරස්ස භගවතො සාසනෙ විනයධරානං අග්ගො ඉසි භික්ඛු පාටිතො පාකටො අහොසි, තථෙවාහන්ති අත්ථො. **න මෙ සමසමො අත්ථීති** විනයධරවත්ථාය මෙ මයා **සමසමො** සමානො අඤ්ඤො න අත්ථීති අත්ථො. සාසනං ඔවාදානුසාසනිසඞ්ඛාතං සාසනං ධාරෙමි පූරෙමීති අත්ථො. පුනපි අත්තනො විසෙසං **දස්සෙන්තො විනයෙ ඛන්ධකෙ චාපීති** ආදිමාහ. **තත්ථ විනයෙති** උභතොවිභඞ්ග; **ඛන්ධකෙති** මහාවග්ගචූළවග්ගෙ; **තිකච්ඡෙදෙති** තිකසඞ්ඝාදිසෙසතිකපාචිත්තියාදිකෙ ච; **පඤ්චමෙති** පරිවාරෙ ච, **එත්ථ** එතස්මිං සකලෙ විනයපිටකෙ මය්හං **විමති** වෙළහකං **නත්ථි** න සංවිජ්ජති. **අක්ඛරෙති** විනයපිටකපරියාපන්නෙ අකාරාදිකෙ අක්ඛරෙ; **බ්‍යඤ්ජනෙති** කකාරාදිකෙ බ්‍යඤ්ජනෙ වා මෙ විමති සංසයො නත්ථීති සම්බන්ධො. **නිග්ගහෙ පටිකම්මෙ චාති** පාපභික්ඛූනං නිග්ගහෙ ච සාපත්තිකානං භික්ඛූනං පරිවාසදානාදිකෙ පටිකම්මෙ ච, **ඨානාඨානෙ** ච කාරණෙ ච අකාරණෙ ච **කොවිදො** ඡෙකො’ති අත්ථො. **ඔසාරණෙ** ච තජ්ජනීයාදිකම්මස්ස පටිප්පස්සද්ධිවසෙන ඔසාරණෙ පවෙසනෙ ච **වුට්ඨාපනෙ** ච ආපත්තිතො වුට්ඨාපනෙ නිරාපත්තිකරණෙ ඡෙකොති සම්බන්ධො. **සබ්බත්ථ පාරමිං ගතොති** සබ්බස්මිං විනයකම්මෙ පරියොසානං පත්තො දක්ඛො ඡෙකොති අත්ථො. **විනයෙ ඛන්ධකෙ චාපීති** වුත්තප්පකාරෙ විනයෙ ච ඛන්ධකෙ ච පදං යුත්තපදං **නික්ඛිපිත්වා** පට්ඨපෙත්වා **උභතො විනිවෙඨෙත්වාති** විනයතො ඛන්ධකතො චාති උභයතො නිබ්බෙඨෙත්වා විජටෙත්වා නයං ආහරිත්වා **රසතො** කිච්චතො **ඔසාරෙය්‍යං** ඔසාරණං කරෙමීති අත්ථො. **නිරුත්තියා ච කුසලොති** රුක්ඛො පටො කුම්භො මාලා චිත්තන්ති ආදිසු වොහාරෙසු ඡෙකො, **අත්ථානත්ථෙ ච කොවිදොති** අත්ථෙ වඩ්ඪියං අනත්ථෙ හානියං ච කොවිදො දක්ඛොති අත්ථො. **අනඤ්ඤාතං මයා නත්ථීති** විනයපිටකෙ වා සකලෙ වා පිටකත්තයෙ මයා අනඤ්ඤාතං අවිදිතං අඤ්ඤාතං[1] කිඤ්චි නත්ථීති අත්ථො. **එකග්ගො සත්ථුසාසනෙති** බුද්ධසාසනෙ අහමෙව එකො විනයධරානං අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමොති අත්ථො. **රූපදක්ඛෙ අහං අජ්ජාති** අජ්ජ

1. අපාකටං.

එතරහි කාලෙ **සක්‍යපුත්තස්ස** භගවතො **සාසනෙ** කාලෙ පාවචනෙ අහං **රූපදක්ඛො** රූපදස්සනෙ විනයවිනිච්ඡයදස්සනෙ **සබ්බං කඞ්ඛං** සකලං සංසයං විනොදෙමීති සම්බන්ධො. **ඡින්දාමි සබ්බසංසයන්ති** 'අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන'න්ති ආදිකං කාලත්තයං ආරබ්භ උප්පන්නං සබ්බං සොළසවිධං කඞ්ඛං **ඡින්දාමි** වූපසමෙමි සබ්බසො විද්ධංසෙමීති අත්ථො. **පදං අනුපදඤ්චාපීති** පදං පුබ්බපදඤ්ච අනුපදං පරපදඤ්ච **අක්ඛරං** එකෙකමක්ඛරඤ්ච **බ්‍යඤ්ජනං** සිථිලධනිතාදි දසවිධං බ්‍යඤ්ජනවිධානඤ්ච; **නිදානෙ චෙති** "තෙන සමයෙනා"ති ආදිකෙ නිදානෙ; **පරියොසානෙති** නිගමනෙ ච; **සබ්බත්ථ කොවිදොති** සබ්බෙසුපි ඨානෙසු ඡෙකොති අත්ථො.

තතො පරං භගවතොයෙව ගුණෙ පකාසෙන්තො **යථාපි රාජා බලවාති** ආදිමාහ. තත්ථ යථා **බලවා** ථාමබලසම්පන්නො සෙනාබලසම්පන්නො වා **රාජා පරං** පරසෙනං පටිරාජූනං සෙනං **නිග්ගණ්හිත්වා** නිස්සෙසතො ගහෙත්වා පලාපෙත්වා වා **තාපෙය්‍ය** සන්තාපෙය්‍ය දුක්ඛාපෙය්‍ය **විජිනිත්වාන සඞ්ගාමන්ති** සඞ්ගාමං පරසෙනාය සමාගමං යුද්ධං විජිනිත්වා විසෙසෙන ජිනිත්වා ජයං පත්වා; **නගරං තත්ථ මාපයෙති** තත්ථ තස්මිං ජිතට්ඨානෙ නගරං පාසාදහම්මියාදිවිභූසිතං වසනට්ඨානං **මාපයෙ** කාරාපෙය්‍යාති අත්ථො. **පාකාරපරිඛඤ්චාපීති** තත්ථ මාපිතනගරෙ පාකාරං සුධාධවලඉට්ඨකාමයපාකාරඤ්ච; කාරයෙති සම්බන්ධො. **පරිඛඤ්චාපි** කද්දමපරිඛං උදකපරිඛං සුක්ඛපරිඛඤ්ච අපි කාරයෙ. **එසිකං ද්වාරකොට්ඨකන්ති** නගරසොභනත්ථං උස්සාපිතඑසිකාථම්භඤ්ච මහන්තං කොට්ඨකඤ්ච චතුභූමකාදිද්වාරකොට්ඨකඤ්ච කාරයෙ. **අට්ටාලකෙ ච විවිධෙති** චතුභූමකාදිභෙදෙ අතිඋච්චඅට්ටාලකෙ ච විවිධෙ නානප්පකාරෙ බහූ කාරාපෙය්‍යාති සම්බන්ධො. **සිඞ්ඝාටකං චච්චරඤ්චාති** න කෙවලං පාකාරාදයො කාරයෙ, සිඞ්ඝාටකං චතුමග්ගසන්ධිං ච චච්චරං අන්තරවීථිඤ්ච කාරයෙති සම්බන්ධො. **සුවිභත්තන්තරාපණං** සුට්ඨු විභත්තං විභාගතො කොට්ඨාසවන්තං අන්තරාපණං අනෙකාපණසහස්සං කාරාපෙය්‍යාති අත්ථො. **කාරපෙය්‍ය සභං තත්ථාති** තස්මිං මාපිතනගරෙ සභං ධම්මාධිකරණසාලං කාරාපයෙ, **අත්ථානත්ථවිනිච්ඡයං** වජ්ජං ච අවජ්ජං ච විනිච්ඡයකරණත්ථං විනිච්ඡයසාලං කාරයෙති සම්බන්ධො.

නිග්ගාහත්ථං අමිත්තානන්ති පටිරාජූනං පටිබාහනත්ථං; **ඡිද්දාඡිද්දං ච ජානිතුන්ති** දොසඤ්ච අදොසඤ්ච ජානිතුං; **රක්ඛාය බලකායස්සාති** හත්ථිඅස්සරථපත්තිසඞ්ඛාතස්ස බලකායස්ස සෙනාසමූහස්ස ආරක්ඛණත්ථාය සො නගරසාමිකො රාජා **සෙනාපච්චං** සෙනාපතිං සෙනානායකං මහාමත්තං **ඨපෙති** ඨානන්තරෙ පතිට්ඨාපෙතීති අත්ථො. **ආරක්ඛණත්ථාය භණ්ඩස්සාති** ජාතරූපරජතමුත්තාමණිආදි රාජභණ්ඩස්ස ආරක්ඛණත්ථාය සමන්තතො ගොපනත්ථාය මෙ මය්හං භණ්ඩං **මා නස්සීති නිධානකුසලං** රක්ඛණෙ කුසලං ඡෙකං **නරං**

පුරිසං **භණ්ඩරක්ඛං** රක්ඛන්තං සො රාජා භණ්ඩාගාරෙ **ඨපෙතීති** සම්බන්ධො. **මමත්තා හොති යො රඤ්ඤො**ති **යො** පණ්ඩිතො රඤ්ඤො **මමත්තා** මාමකො පක්ඛපාතො හොති; **වුද්ධිං ය'ස්ස ච ඉච්ඡතීති** අස්ස රඤ්ඤො වුද්ධිං විරූළ්හිං යො ඉච්ඡති කාමෙති, **තස්ස** ඉත්ථම්භූතස්ස පණ්ඩිතස්ස රාජා **අධිකරණං** විනිච්ඡයාධිපච්චං **දෙති; මිත්තස්ස** මිත්තභාවස්ස **පටිපජ්ජිතු**න්ති සම්බන්ධො. **උප්පාතෙසූ**ති උක්කාපාතදිසාඩාහාදිඋප්පාතෙසු ච; **නිමිත්තෙසූ**ති මූසිකච්ඡින්නාදීසු 'ඉදං නිමිත්තං සුභං, ඉදං නිමිත්තං අසුභ'න්ති එවං නිමිත්තජානනසත්ථෙසු ච; **ලක්ඛණෙ චා**ති ඉත්ථිපුරිසානං හත්ථපාදලක්ඛණජානනසත්ථෙසු ච, **කොවිදං** ඡෙකං **අජ්ඣායකං** අනෙකෙසං සිස්සානං ව්‍යාකරණවාචකං **මන්තධරං** වෙදත්තයසඞ්ඛාතමන්තධාරකං **පණ්ඩිතං** සො රාජා **පොරොහිච්චෙ** පුරොහිතට්ඨානන්තරෙ **ඨපෙතීති** සම්බන්ධො.

එතෙහඞ්ගෙහි සම්පන්නොති එතෙහි වුත්තප්පකාරෙහි අඞ්ගෙහි අවයවෙහි සම්පන්නො සමඞ්ගිභූතො සො රාජා **ඛත්තියොති පවුච්චති** කථීයතීති සම්බන්ධො. **සදා රක්ඛන්ති රාජාන**න්ති, එතෙ සෙනාපත්‍යාදයො අමච්චා සදා සබ්බකාලං තං රාජානං රක්ඛන්ති ගොපෙන්ති. කිමිව? **චක්කවාකොව දුක්ඛිතං** දුක්ඛප්පත්තං සකං ඤාතිං රක්ඛන්තො චක්කවාකො පක්ඛී ඉවාති අත්ථො. **තථෙව ත්වං මහාවීරා**ති වීරුත්තම යථා සො රාජා සෙනාපත්‍යාදිඅඞ්ගසම්පන්නො නගරවාරං ඨපෙත්වා පටිවසති, තථෙව තුවං **හතාමිත්තො** නිහතපච්චත්ථිකො **ඛත්තියො** ඉව **සදෙවකස්ස ලොකස්ස** සහ දෙවෙහි පවත්තමානස්ස ලොකස්ස **ධම්මරාජා** ධම්මෙන සමෙන රාජා දසපාරමිතාධම්මපරිපූරණෙන රාජභූතත්තා ධම්මරාජා ඉති **පවුච්චති** කථීයතීති සම්බන්ධො.

තිත්ථියෙ නීහරිත්වානාති ධම්මරාජභාවෙන පටිපක්ඛභූතෙ සකලතිත්ථියෙ නීහරිත්වා නිස්සෙසෙන හරිත්වා නිබ්බිසෙවනං කත්වා **සසෙනකං මාරඤ්චාපි** සෙනාය සහ වසවත්තිමාරම්පි නීහරිත්වා; **තමන්ධකාරං විධමිත්වා**ති තමසඞ්ඛාතං මොහන්ධකාරං විධමිත්වා විද්ධංසෙත්වා **ධම්මනගරං** සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මසඞ්ඛාතං ඛන්ධායතනධාතුපටිච්චසමුප්පාදබලබොජ්ඣඞ්ගගම්භීරනයසමන්තපට්ඨානධම්මසඞ්ඛාතං වා නගරං **අමාපයී** නිම්මිණි පතිට්ඨාපෙසීති අත්ථො.

සීලං පාකාරිකං කත්වාති තස්මිං පතිට්ඨාපිතෙ ධම්මනගරෙ චතුපාරිසුද්ධිසීලං පාකාරං; **ඤාණං තෙ ද්වාරකොට්ඨක**න්ති තෙ තුය්හං දීපඞ්කරපාදමූලතො පභුති සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණකාරණා සද්දහනසද්ධාඋස්සාපිතඅලඞ්කාරථම්භොති අත්ථො. **ද්වාරපාලො ච සංවරො**ති තෙ තුය්හං ඡද්වාරිකසංවරො රක්ඛාවරණගුත්ති ද්වාරපාලො ද්වාරරක්ඛකොති අත්ථො. **සතිපට්ඨානමට්ටාල**න්ති තෙ තුය්හං චතුසතිපට්ඨානං අට්ටාලමණ්ඩලවජ්ජදනං, **පඤ්ඤා තෙ චච්චරං මුනෙ**ති

භණන්ත මුනෙ ලක්ඛණවන්ත තෙ තුය්හං පාටිහාරියාදි අනෙකවිධං **ලක්ඛණං වච්චරං** මග්ගසමොධානං, නගරවීථීති අත්ථො. **ඉද්ධිපාදඤ්ච සිඞ්ඝාටකන්ති** තුය්හං ඡන්දවිරියචිත්තවීමංසාසඞ්ඛාතා චත්තාරො ඉද්ධිපාද සිඞ්ඝාටං චතුමග්ගසන්ධි, **ධම්මවීථිසුමාපිතා**ති සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මසඞ්ඛාතාය වීථියා සුට්ඨු මාපිතං සජ්ජිතං තං ධම්මනගරන්ති අත්ථො. **සුත්තන්තං අභිධම්මං** චාති තව තුය්හං එත්ථ ධම්මනගරෙ තුය්හං සුත්තන්තං අභිධම්මං විනයං ච **කෙවලං** සකලං සුත්තගෙය්‍යාදිකං **නවඞ්ගං බුද්ධවචනං**. **ධම්මසභා** ධම්මාධිකරණසාලාති අත්ථො. **සුඤ්ඤතං අනිමිත්තඤ්චා**ති අනත්තානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධං සුඤ්ඤතවිහාරඤ්ච අනිච්චානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධං අනිමිත්තවිහාරඤ්ච; **විහාරඤ්චප්පණිහිත**න්ති දුක්ඛානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධං අප්පණිහිතං විහාරඤ්ච, **අනෙජඤ්චා**ති අචලං අකම්පිතං චතුසාමඤ්ඤඵලසඞ්ඛාතං අනෙජවිහාරඤ්ච; **නිරොධො චා**ති සබ්බදුක්ඛනිරොධං නිබ්බාණඤ්ච, **එසා ධම්මකුටී තවා**ති එසා සබ්බනවලොකුත්තරධම්මසඞ්ඛාතා තව තුය්හං ධම්මකුටි වසනගෙහන්ති අත්ථො. **පඤ්ඤාය අග්ගො නික්ඛිත්තො**ති පඤ්ඤාවසෙන පඤ්ඤවන්තානං අග්ගො ඉති භගවතා නික්ඛිත්තො ඨපිතො ථෙරො **පටිභානෙ ච** පඤ්ඤාය කත්තබ්බකිච්චෙව යුත්තපටිභානෙ වා කොවිදො **ඡෙකො නාමෙන සාරිපුත්තො**ති පාකටො තව තුය්හං ධම්මසෙනාපති තයා දෙසිතස්ස පිටකත්තයධම්මසමූහස්ස ධාරණතො පතිපධානො හුත්වා සෙනාකිච්චං කරොතීති අත්ථො. **චුතූපපාතකුසලො**ති **භණන්ත** මුනි චුතූපපාතෙ චුතියා උපපත්තියා ච කුසලො ඡෙකො, **ඉද්ධියා පාරමිං ගතො**ති "එකොපි හුත්වා බහුධා හොති බහුධාපි හුත්වා එකො හොතී"ති ආදිනා වුත්තාය ඉද්ධිප්පභෙදාය පාරමිං පරියොසානං ගතො පත්තො නාමෙන **කොලිතො** නාම මොග්ගල්ලානථෙරො පොරොහිච්චං තව තුය්හං **පුරොහිතො**ති සම්බන්ධො. **පොරාණකවංසධරො**ති භණන්ත මුනෙ ලක්ඛණවන්ත පොරාණස්ස වංසස්ස ධාරකො පරම්පරාජනකො වා **උග්ගතෙජො** පාකටතෙජො **දුරාසදො** ආසාදෙතුං ඝට්ටෙතුං දුක්ඛො අසක්කුණෙය්‍යොති අත්ථො. **ධුතවාදී ගුණෙනාග්ගො** තෙචීවරිකඞ්ගාදීනි තෙරස ධුතඞ්ගානි වදති ඔවදතීති ධුතවාදී, ගුණෙන ධුතඞ්ගගුණෙන අග්ගො සෙට්ඨො **මහාකස්සප**ථෙරො තව තුය්හං අක්ඛදස්සො වොහාරකරණෙ පධානොති අත්ථො. **බහුස්සුතො ධම්මධරො**ති භණන්ත මුනෙ බහූනං චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානං සුගහිතත්තා භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝතො ච උග්ගහිතත්තා බහුස්සුතො **ධම්මධරො**ති අනෙකෙසං ඡසතසහස්සසඞ්ඛ්‍යානං ආගමධම්මානං සතිපට්ඨානාදීනඤ්ච පරමත්ථධම්මානං ධාරණතො ධම්මධරො **ආනන්දො**. **සබ්බපාඨී ච සාසනෙ**ති බුද්ධසාසනෙ සබ්බෙසං පාඨීනං පඨන්තානං අජ්ඣායන්තානං භික්ඛූනං අග්ගො සෙට්ඨොති සබ්බපාඨිනාමෙන ආනන්දො නාම ථෙරො, **ධම්මාරක්ඛො තවා**ති තව තුය්හං ධම්මස්ස පිටකත්තයධම්මභණ්ඩස්ස ආරක්ඛො රක්ඛකො පාලකො ධම්මභණ්ඩාගාරිකොති අත්ථො. **එතෙ**

සබ්බෙ අතික්කම්ම මාති භගවා භාග්‍යවා සම්මාසම්බුද්ධො එතෙ සාරිපුත්තාදයො මහානුභාවෙපි ථෙරෙ අතික්කම්ම වජ්ජෙත්වා මමං යො **පඤ්ඤපෙසි** පමාණං අකාසීති අත්ථො. **විනිච්ඡයං මෙ පාදාසී**ති විනයඤ්ඤූහි පණ්ඩිතෙහි දෙසිතං පකාසිතං විනයවිනිච්ඡයං දොසවිචාරණං මෙ මය්හං භගවා පාදාසි පකාරෙන අදාසි, මය්හමෙව භාරං අකාසීති සම්බන්ධො. **සො කොචි විනයෙ පඤ්හ**න්ති යො කොචි භික්ඛු බුද්ධසාවකො විනයනිස්සිතං **පඤ්හං මං පුච්ඡති, තත්ථ** තස්මිං පුච්ඡිතපඤ්හෙ මෙ මය්හං **චින්තනා** විමති සඞ්කා නත්ථි. **තඤ්ඤෙවත්ථං** එවං පුච්ඡිතං අත්ථං අහං කථෙමීති සම්බන්ධො. **යාවතා බුද්ධඛෙත්තම්හී**ති යාවතා යත්තකෙ ඨානෙ බුද්ධස්ස ආණාඛෙත්තං, **මහාමුනිං** සම්මාසම්බුද්ධං ඨපෙත්වා **විනයෙ** විනයපිටකෙ විනයවිනිච්ඡයකරණෙ වා **මාදිසො** මයා සදිසො නත්ථි, අහමෙව අග්ගො **භියො** මමාධිකො **කුතො භවිස්සතී**ති සම්බන්ධො. **භික්ඛුසඞ්ඝෙ නිසීදිත්වා** භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣෙ නිසින්නො **ගොතමො** භගවා **එවං ගජ්ජති** සීහනාදං කරොති. කථං? **විනයෙ** උභතොවිභඞ්ගෙ **ඛන්ධකෙසු** මහාවග්ගචූළවග්ගෙසු, **ච** සද්දෙන පරිවාරෙ ච **උපාලිස්ස** උපාලිනා **සමො** සදිසො නත්ථීති එවං ගජ්ජති. **යාවතා**ති යත්තකං **බුද්ධභණිතං** බුද්ධෙන දෙසිතං සුත්තගෙය්‍යාදි නවඞ්ග **සත්ථුසාසනං** සත්ථුනා පකාසිතං සබ්බං **විනයොගධං** විනයෙ අන්තො පවිට්ඨං විනයමූලකං ඉච්චෙවං **පස්සිනො** පස්සන්තස්ස; **මම කම්මං සරිත්වානා**ති ගොතමො **සක්‍යපුඞ්ගවො** සක්‍යවංසප්පධානො **මම කම්මං** මය්හං පුබ්බපත්ථනාකම්මං අතීතංසඤාණෙන **සරිත්වාන** පච්චක්ඛතො ඤත්වා භික්ඛුසඞ්ඝමජ්ඣගතො "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයධරානං යදිදං උපාලී"ති මං එතදග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසීති සම්බන්ධො.

සතසහස්සුපාදායාති සතසහස්සකප්ප ආදිං කත්වා යං **ඉමං ඨානං අපත්ථෙසිං** පත්ථෙසිං, **සො මෙ අත්ථො** මෙ මයා **අනුප්පත්තො** අධිගතො පටිලද්ධො; **විනයෙ පාරමිං ගතො** කොටිප්පත්තොති අත්ථො. **සක්‍යානං** සක්‍යවංසරාජූනං **නන්දිජනනො** සොමනස්සකාරකො අහං **පුරෙ** පුබ්බෙ **කප්පකො** ආසිං අහොසින්ති, **තං ජාතිං** කුලං තං යොනිං **විජහිත්වාන** විසෙසෙන ජහිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා **මහෙසිනො** සම්මාසම්බුද්ධස්ස **පුත්තො ජාතො** සක්‍යපුත්තොති සඞ්ඛ්‍යං ගතො, සාසනධාරණතොති අත්ථො.

තතො පරං අනන්තරතො දසකුලෙ නිබ්බත්තනාපාදනං දස්සෙන්තො **ඉතො දුතියකෙ කප්පෙ**ති ආහ. තත්ථ **ඉතො** භද්දකප්පතො හෙට්ඨා **දුතියෙ කප්පෙ** නාමෙන **අඤ්ජසො නාම ඛත්තියො** එකො රාජා **අනන්තතෙජො** සඞ්ඛ්‍යාතික්කන්තතෙජො **අමිතයසො** පමාණාතික්කන්තපරිවාරො **මහද්ධනො** අනෙකකොටිසතසහස්සධනවා **භූමිපාලො** පථවිපාලකො රක්ඛකො අහොසීති සම්බන්ධො. **තස්ස රඤ්ඤො**ති තස්ස තාදිසස්ස රාජිනො **පුත්තො** අහං **චන්දනො නාම ඛත්තියො** ඛත්තියකුමාරො අහොසින්ති

සම්බන්ධො. සො අහං **ජාතිමදෙන යසමදෙන** ච **භොගමදෙන** ච **උපත්ථද්ධො** උපත්ථම්භිතො, උන්නතොති අත්ථො. **නාගසතසහස්සානීති** සතසහස්සා හත්ථිනො **මාතඞ්ගා** මාතඞ්ගකුලෙ ජාතා **තිධාපභින්නා** අක්ඛිකණ්ණකොසසම්බාධෙහි තීහි ඨානෙහි පභින්නා මදගලිතා **සබ්බාලඞ්කාරභූසිතා** සබ්බෙහි හත්ථාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතා **සදා** සබ්බකාලං මං පරිවාරෙන්තීති සම්බන්ධො. **සබලෙහි පරිතොහන්ති තදා** තස්මිං කාලෙ අහං **සබලෙහි** අත්තනො සෙනාබලෙහි **පරිතො** පරිවාරිතො **උය්‍යානං ගන්තුකාමො** ඉච්ඡන්තො **සිරිකං** නාම **නාගං හත්ථිං ආරුය්හ** අභිරුහිත්වා නගරතො නික්ඛමින්ති සම්බන්ධො. **චරණෙන ච සම්පන්නොති** සීලසංවරාදිපණ්ණරසචරණධම්මෙන සමන්නාගතො **ගුත්තද්වාරො** පිහිතචක්ඛාදිද්වාරො. **සුසංවුතො** සුට්ඨු රක්ඛිතකායචිත්තො **දෙවලො නාම සම්බුද්ධො** පච්චෙකසම්බුද්ධො මම මය්හං **පුරතො** සම්මුඛෙ **ආගච්ඡි** පාපුණීති අත්ථො. **පෙසෙත්වා සිරිකං නාගන්ති** තං ආගතං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා අහං **සිරිකං** නාම **නාගං** අභිමුඛං **පෙසෙත්වා** බුද්ධං **ආසාදයිං** ඝට්ටෙසිං, පදුස්සෙසින්ති අත්ථො. **තතො සඤ්ජාතකොපො සොති** තතො තස්මා මයා අතීව පීළෙත්වා පෙසිතත්තා සො හත්ථිනාගො මයි සඤ්ජාතකොපො **පදං** අත්තනො පාදං **නුද්ධරතෙ** න උද්ධරති, නිච්චලොව හොතීති අත්ථො. **නාගං රුට්ඨමනං දිස්වාති** රුට්ඨමනං කුද්ධචිත්තං නාගං දිස්වා අහං **බුද්ධෙ** පච්චෙකබුද්ධෙ **කොපං අකාසිං** දොසං උප්පාදෙසින්ති අත්ථො. **විහෙසයිත්වා සම්බුද්ධන්ති** දෙවලං පච්චෙකසම්බුද්ධං විහෙසයිත්වා විහෙඨෙත්වා අහං උය්‍යානං අගමාසින්ති සම්බන්ධො.

සාතං තත්ථ න වින්දාමීති තස්මිං ආසාදනෙ සාතං න වින්දාමි ආසාදනනිමිත්තං මධුරං සුඛං න ලභාමීති අත්ථො. **සිරො පජ්ජලිතො යථාති** සිරෙ මම සීසං පජ්ජලිතො යථා පජ්ජලමානං විය හොතීති අත්ථො. **පරිළාහෙන ඩය්හාමීති** පච්චෙකබුද්ධෙ කොපස්ස කතත්තා පච්ඡානුතාපපරිළාහෙන ඩය්හාමි උණ්හචිත්තො හොමීති අත්ථො. **සසාගරන්තාති** තෙනෙව පාපකම්මබලෙන සසාගරන්තා සාගරපරියොසානා සකලමහාපථවී **මෙ** මය්හං **ආදිත්තා** විය ජාලිතා විය **හොති** ඛායතීති අත්ථො. **පිතු සන්තිකුපාගම්මාති** එවං භයෙ උප්පන්නෙ අහං අත්තනො පිතුරඤ්ඤො සන්තිකං **උපාගම්ම** උපාගන්ත්වා **ඉදං වචනං අබ්‍රුවිං** කථෙසින්ති අත්ථො. **ආසීවිසංව කුපිතන්ති** ආසීවිසං සප්පං කුපිතං කුද්ධං **ඉව ච** ජලමානං **අග්ගික්ඛන්ධං ඉව ච මත්තං** තිධාපභින්නං **දන්තිං** දන්තවන්තං **කුඤ්ජරං** උත්තමං හත්ථිං **ඉව ච ආගතං** යං පච්චෙකබුද්ධං **සයම්භුං** සයමෙව බුද්ධභූතං අහං අසාදයිං ඝට්ටෙසින්ති සම්බන්ධො.

ආසාදිතො මයා බුද්ධොති සො පච්චෙකබුද්ධො මයා ආසාදිතො ඝට්ටිතො. **ඝොරො** අඤ්ඤෙහි ඝට්ටෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා ඝොරො **උග්ගතපො** පාකටතපො **ජිනො** පඤ්චමාරෙ ජිතවා එවං ගුණසම්පන්නො පච්චෙකබුද්ධො මයා ඝට්ටිතොති අත්ථො. **පුරා සබ්බෙ විනස්සාමාති** තස්මිං පච්චෙකබුද්ධෙ කතඅනාදරෙන සබ්බෙ මයං

විනස්සාම විවිධෙනාකාරෙන නස්සාම භස්මා විය භවාමාති අත්ථො. **ඛමාපෙස්සාම තං මුනින්ති** තං පච්චෙකබුද්ධං මුනිං යාව න විනස්සාම, තාව ඛමාපෙස්සාමාති සම්බන්ධො. **නො ච තං නිජ්ඣපෙස්සාමාති අන්තදන්තං** දන්තචිත්තං **සමාහිතං** එකග්ගචිත්තං **තං** පච්චෙකබුද්ධං **නො ච නිජ්ඣපෙස්සාම** ඛමාපෙස්සාම, **ඔරෙන සත්තදිවසා** සත්තදිවසතො ඔරභාගෙ සත්තදිවසෙ අනතික්කමිත්වා **සම්පුණ්ණං රට්ඨං** මෙ සබ්බං **විධමිස්සති** විනස්සිස්සති.

සුමෙධලො කොසියො චාති එතෙ සුමෙධලාදයො චත්තාරො රාජානො **ඉසයො ආසාදයිත්වා** ඝට්ටෙත්වා අනාදරං කත්වා **සරට්ඨකා** සහ රට්ඨජනපදවාසීහි **දුග්ගතා** විනාසං ගතාති අත්ථො. **කුප්පන්ති ඉසයොති** යදා යස්මිං කාලෙ **සඤ්ඤතා** කායසඤ්ඤමාදීහි සඤ්ඤතා සන්තා **බ්‍රහ්මචාරිනො** උත්තමචාරිනො සෙට්ඨචාරිනො ඉසයො **කුප්පන්ති** දොමනස්සා භවන්ති, තදා **සසාගරං සපබ්බතං සදෙවකං ලොකං** විනාසෙන්තීති සම්බන්ධො.

තියොජනසහස්සම්හීති තෙසං ඉසීනං ආනුභාවං ඤත්වා තෙ ඛමාපෙතුං **අච්චයං** අපරාධං **දෙසනත්ථාය** පකාසනත්ථාය තියොජනසහස්සප්පමාණෙ පදෙසෙ **පුරිසෙ සන්නිපාතයින්ති** සම්බන්ධො. **ඛමතුං** පච්චෙකබුද්ධං **උපසඞ්කමිං** සමීපං අගමාසින්ති අත්ථො. **අල්ලවත්ථාති** මයා සද්ධිං රාසිභූතා සබ්බෙ ජනා **අල්ලවත්ථා** උදකෙන තින්තවත්ථඋත්තරාසඞ්ගා **අල්ලසිරා** තින්තකෙසා **පඤ්ජලීකතා** මුද්ධනි කතඤ්ජලිපුටා **බුද්ධස්ස** පච්චෙකමුනිනො **පාදෙ** පාදසමීපෙ **නිපතිත්වා** නිපජ්ජිත්වා **ඉදං වචනමබ්‍රවුන්ති** "ඛමස්සු මහාවීරා"ති ආදිකං වචනං **අබ්‍රවුං** කථෙසුන්ති අත්ථො. **මහාවීර** වීරුත්තම භන්තෙ පච්චෙකබුද්ධ **මයා** තුම්හෙසු අඤ්ඤාණෙන කතං අපරාධං **ඛමස්සු ඛමං** විනොදෙහි, **මා** මනසි **කරොහීති** අත්ථො. **ජනො** ජනසමූහො තං භගවන්තං **අභි** විසෙසෙන **යාචති. පරිළාහං** දොසමොහෙහි කතචිත්තපරිළාහං **අම්හාකං විනොදෙහි** තනුං කරොහි. **නො** අම්හාකං **රට්ඨං** සකල රට්ඨජනපදවාසිනො **මා විනාසය** මා විනාසෙහීති අත්ථො. **සදෙවමානුසා සබ්බෙති** සබ්බෙ මානුසා **සදෙවා සදානවා** පහාරාදාදීහි **අසුරෙහි** සහ සරක්ඛසා **අයොමයෙන කූටෙන** මහාමුග්ගරෙන **සදා** සබ්බකාලං **මෙ සිරං** මය්හං මත්ථකං භින්දෙය්‍යුං පදාලෙය්‍යුං.

ඉතො පරං බුද්ධානං ඛමිතභාවඤ්ච පකාසෙන්තො **උදකෙ අග්ගි න සණ්ඨාතීති** ආදිමාහ. තත්ථ යථා උදකෙ අග්ගි න සණ්ඨාති න රූහති, යථා **බීජං සෙලෙ** සෙලමයෙ පබ්බතෙ න විරූහති, යථා **අගදෙ** ඔසධෙ **කිමි** පාණකො **න සණ්ඨාති**, තථා **කොපො** චිත්තප්පකොපො දුම්මනතා **බුද්ධෙ** පටිබුද්ධසච්චෙ බුද්ධෙ **න ජායති** න උප්පජ්ජතීති අත්ථො. පුන විසුද්ධානං ආනුභාවඤ්ච පකාසෙන්තො **යථාපි භූමීති** ආදිමාහ. තත්ථ යථාපි **භූමි** පථවී **අචලා** නිච්චලා, තථා බුද්ධා අචලාති අත්ථො. යථා **සාගරො** මහාසමුද්දො **අප්පමෙය්‍යො** පමෙතුං පමාණං ගහෙතුං අසක්කුණෙය්‍යො, **තථා** බුද්ධා අප්ප

මෙය්‍යාති අත්ථො. යථා **ආකාසො** අප්පුට්ඨාකාසො **අනන්තකො** පරියොසානරහිතො, **එවං** තථා **බුද්ධො අබොධියො** බොධෙතුං ආලොලෙතුං අසක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො. තතො පරං පච්චෙක බුද්ධස්ස ධම්මනච්චනං **දස්සෙන්තො සදා ඛන්තා මහාවීරා**ති ආදිමාහ. **තත්ථ මහාවීරා** උත්තමවිරියවන්තො බුද්ධා **තපස්සිනො** පාපානං **තපනතො තපො**ති ලද්ධනාමෙන විරියෙන සමන්නාගතා ඛන්තා ච ඛන්තියා ච සම්පන්නා **ඛමිතා ච** පරෙසං අපරාධං ඛමිතා සහිතා **සදා** සබ්බකාලං **භවන්තී**ති සම්බන්ධො. **ඛන්තානං ඛමිතානඤ්චා**ති තෙසං බුද්ධානං ඛන්තානං ඛන්තියා යුත්තානං ඛමිතානං පරාපරාධඛමිතානං සහිතානඤ්ච **ගමනං ඡන්දාදීහි** අගතිගමනං **න විජ්ජතී**ති අත්ථො.

ඉති ඉදං වචනං වත්වාන සම්බුද්ධො පච්චෙකසම්බුද්ධො **පරිළාහං** සන්තානං උප්පන්නදුක්ඛං **විනොදයං** විනොදයන්තො **මහාජනස්ස පුරතො** සන්නිපතිතස්ස සරාජකස්ස මහතො ජනකායස්ස සම්මුඛතො **සදා** තස්මිං කාලෙ **නභං** ආකාසං **අබ්භුග්ගමි** උග්ගච්ඡීති අත්ථො. තෙන **සංවෙගමනහං ධීරා**ති ධීර ධිතිසම්පන්න අහං **තෙන කම්මෙන** පච්චෙක බුද්ධෙ **කතෙන** අනාදරකම්මෙන ඉමස්මිං පච්ඡිමත්තභාවෙ හීනත්තං ලාමකභාවං රජ්ජූනං කප්පකරණජාතිං අජ්ඣුපාගතො සම්පත්තොති අත්ථො. **සමතික්කම්ම තං ජාති**න්ති තං පරායත්තජාතිං සුට්ඨු අතික්කම්ම අතික්කමිත්වා, **පාවිසිං අභයං පුර**න්ති භයරහිතං නිබ්බාණපුරං නිබ්බාණ මහානගරං **පාවිසිං** පවිට්ඨො ආසින්ති අත්ථො. **තදාපි මං මහාවීරා**ති වීරුත්තම **තදාපි තස්මිං** පච්චෙකබුද්ධස්ස ආසාදනසමයෙ අපි සයම්භූ පච්චෙකබුද්ධො ආසාදනහෙතු උප්පන්නං කායචිත්තදරථං විනොදෙසි දූරීඅකාසි. **ඩය්හමානං** තතො එව පච්ඡානුතාපෙන කුක්කුච්චෙන ඩය්හමානං සන්තපන්තං මං **සුසණ්ඨිතං** දෙසං දෙසෙන්තො දස්සෙන්තො සුට්ඨු සණ්ඨිතං දිස්වා **ඛමාපයි තං** අපරාධං අධිවාසෙසීති සම්බන්ධො. **අජ්ජාපි මං මහාවීරා**ති වීරුත්තම අජ්ජාපි තුය්හං සමාගමකාලෙ අපි **තීහග්ගීහි** රාගග්ගිදොසග්ගිමොහග්ගිසඞ්ඛාතෙහි වා නිරයග්ගිපෙතග්ගිසංසාරග්ගිසඞ්ඛාතෙහි වා තීහි අග්ගීහි **ඩය්හමානං** දුක්ඛමනුභවන්තං මං භගවා **සීතිභාවං** දොමනස්සවිනාසෙන සන්තකායචිත්තසඞ්ඛාතං සීතිභාවං නිබ්බාණමෙව වා **අපාපයි** සම්පාපෙසි. **තයො අග්ගී** වුත්තප්පකාරෙ **තෙ** තයො අග්ගී නිබ්බාපෙසි වූපසමෙසීති සම්බන්ධො.

එවං අත්තනො හීනාපදානං භගවතො දස්සෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤෙසම්පි **තස්ස සවණෙ** නියොජෙත්වා ඔවදන්තො **යෙසං සොතාවධානත්ථී**ති ආදිමාහ. **තත්ථ යෙසං** තුම්හාකං **සොතාවධානං** සොතස්ස අවධානං ඨපනං **අත්ථි විජ්ජති යෙ** තුම්හෙ **භාසතො** භාසන්තස්ස මම වචනං **සුණාථ** මනසි කරොථ. **අත්ථං තුම්හං පවක්ඛාමී**ති **යථා** යෙන පකාරෙන **මම** මයා **දිට්ඨං පදං** නිබ්බාණං **තථා** තෙන පකාරෙන නිබ්බාණසඞ්ඛාතං පරමත්ථං තුම්හාකං පවක්ඛාමීති සම්බන්ධො. **තං දස්සෙන්තො සයම්භූ තං විමානෙත්වා**ති ආදිමාහ. තත්ථ **සයම්භූතං** සයමෙව භූතං

අරියාය ජාතියා ජාතං, **සන්තචිත්තං** සමාහිතං පච්චෙකබුද්ධං **විමානෙත්වා** අනාදරං කත්වා තෙන කම්මෙන කතෙන අකුසලෙන **අජ්ජ** ඉමස්මිං වත්තමානකාලෙ අහං **නීචයොනියං** පරායත්තජාතියං කප්පකජාතියං **ජාතො** නිබ්බත්තො අම්හි භවාමි. **මා වො ඛණං විරාධෙථාති** බුද්ධුප්පාදක්ඛණං **වො** තුම්හෙ **මා විරාධෙථ** අඵලං මා කරෙථ. **ඛි** සච්චං, **ඛණාතීතා** බුද්ධුප්පාදක්ඛණං අතීතා අතික්කන්තා සත්තා **සොචරෙ** සොචන්ති ‘මයං අලක්ඛිකා දුම්මෙධා භවාමා’ති එවං සොචන්තීති අත්ථො. **සදත්ථෙ** අත්තනො අත්ථෙ වුඩ්ඪියං **වායමෙය්‍යාථ** විරියං කරෙථ. **වො** තුම්හෙහි **බුද්ධුප්පාදක්ඛණො** සමයො **පටිපාදිතො** නිප්ඵාදිතො පත්තොති **අත්ථො.**

තතො පරං සංසාරගතානං ආදීනවං උපමාඋපමෙය්‍යවසෙන දස්සෙන්තො **එකච්චානඤ්ච වමන**න්ති ආදිමාහ. **එකච්චානං** කෙසඤ්චි පුග්ගලානං **වමනං** උද්ධං උග්ගාරණං **එකච්චානං විරෙචනං** අධොපග්ඝරණං **එකච්චානං හලාහලං** විසං මුච්ඡාකරණවිසං එකච්චානං පුග්ගලානං ඔසධං රක්ඛණූපායං භගවා එවං පටිපාටියා අක්ඛාසීති සම්බන්ධො. **වමනං පටිපන්නාන**න්ති **පටිපන්නානං** මග්ගසමඞ්ගීනං **වමනං** සංසාරජහනං සංසාරමොචනං භගවා අක්ඛාසීති සම්බන්ධො. **ඵලට්ඨානං** ඵලෙ ඨිතානං **විරෙචනං** සංසාරපග්ඝරණං අක්ඛාසි. **ඵලලාභීනං** ඵලං ලභිත්වා ඨිතානං නිබ්බානඔසධං අක්ඛාසි. **ගවෙසීනං** මනුස්සදෙවනිබ්බානසම්පත්තිං ගවෙසීනං පරියෙසන්තානං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තභූතං සඞ්ඝං අක්ඛාසීති සම්බන්ධො. **සාසනෙන විරුද්ධාන**න්ති සාසනස්ස පටිපක්ඛානං හලාහලං කුතූහලං පාපකුසලං අක්ඛාසීති සම්බන්ධො. **යථා ආසීවිසොති** අස්සද්ධානං කතපාපානං පුග්ගලානං සංසාරෙ **දුක්ඛා**වහනතො ආසීවිසසදිසං, යථා ආසීවිසො දිට්ඨමත්තෙන **භස්මකර**ණතො **දිට්ඨවිසො** සප්පො අත්තනා දට්ඨං නරං **බ්‍යාපෙති** ධංසති **දුක්ඛා**පෙති **තථා නරං** තං අස්සද්ධං කතපාපං නරං හලාහලවිසං එවං බ්‍යාපෙති චතූස්වපායෙසු ධංසති සොසෙතීති සම්බන්ධො. **සකිං පීතං හලාහල**න්ති විසං හලාහලං පීතං **සකිං** එකවාරං ජීවිතං **උපරුන්ධති** නාසෙති **සාසනෙන** සාසනම්හි **විරජ්ඣිත්වා** අපරද්ධං කත්වා පුග්ගලො **කප්පකොටිම්පි** කොටිසඞ්ඛෙ කප්පෙපි නිජ්ඣායතීති අත්ථො. එවං අස්සද්ධානං පුග්ගලානං ඵලවිපාකං **දස්සෙත්වා** ඉදානි බුද්ධානං ආනුභාවං දස්සෙන්තො **ඛන්තියාති** ආදිමාහ. තත්ථ යො බුද්ධො වමනාදීනි අක්ඛාසි සො බුද්ධො **ඛන්තියා** ඛමනෙන ච **අවිහිංසාය** සත්තානං අවිහිංසනෙන ච **මෙත්තචිත්තවතාය** ච මෙත්තචිත්තවන්තභාවෙන ච **සදෙවකං** සහ දෙවෙහි වත්තමානං ලොකං තාරෙති අතික්කමාපෙති, නිබ්බාපෙති, තස්මා කාරණා බුද්ධා වො තුම්හෙහි අවිරාධියා විරජ්ඣිතුං න සක්කුණෙය්‍යා බුද්ධසාසනෙ පටිපජ්ජථාති අත්ථො. ලාභෙ චාලාභෙ ච **න සජ්ජන්ති** න භජන්ති න ලග්ගන්ති. **සම්මානනෙ** ආදරකරණෙ ච **විමානනෙ** අනාදරකරණෙ ච **අචලා** පථවිසදිසා භවන්ති. තස්මා කාරණා තෙ බුද්ධා තුම්හෙහි **න විරාධියා** න විරාධෙතබ්බා විරජ්ඣිතුං අසක්කු

ණෙය්‍යාති අත්ථො. බුද්ධානං මජ්ඣත්තං දස්සෙන්තො **දෙවදත්තෙති** ආදිමාහ. තත්ථ වධකාවධකෙසු සබ්බෙසු සත්තෙසු **සමකො** සමමානසො මුනි බුද්ධමුනීති අත්ථො. **එතෙසං පටිඝං නත්ථීති** එතෙසු බුද්ධානං පටිඝං චණ්ඩික්කං දොසචිත්තතං නත්ථි න සංවිජ්ජති, **රාගොමෙසං න විජ්ජතීති** ඉමෙසං බුද්ධානං රාගොපි රඤ්ජනං අල්ලීයනං **න විජ්ජති** න උපලබ්භති. තස්මා කාරණා වධකස්ස ච ඔරසස්ස චාති සබ්බෙසං **සමකො** සමචිත්තො බුද්ධො හොතීති සම්බන්ධො. පුනාපි බුද්ධානංයෙව ආනුභාවං දස්සෙන්තො "**පන්ථෙ දිස්වාන කාසාව**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ **මීළ්හමක්ඛිතං** ගූථසම්මිස්සං **කාසාවං** කසාවෙන රජිතං චීවරං **ඉසිද්ධජං** අරියානං ධජං පරික්ඛාරං **පන්ථෙ** මග්ගෙ ඡඩ්ඩිතං දිස්වා පස්සිත්වා **අඤ්ජලිං කත්වා** දසඞ්ගුලිසමොධානං අඤ්ජලිපුටං සිරසි කත්වා **සිරසා** සීසෙන **වන්දිතබ්බං ඉසිද්ධජං** අරහද්ධජං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං දීපං චීවරං නමස්සිතබ්බං මානෙතබ්බං පූජෙතබ්බන්ති අත්ථො. **අබ්භතීතාති** අභි අත්ථං ගතා නිබ්බුතා යෙ ච බුද්ධා **වත්තමානා** ඉදානි ජාතා ච **යෙ බුද්ධා අනාගතා** අජාතා අභූතා අනිබ්බත්තා අපාතුභූතා ච යෙ බුද්ධා **ධජෙනානෙන සුජ්ඣන්තීති අනෙන ඉසිද්ධජෙන** චීවරෙන **එතෙ** බුද්ධා **සුජ්ඣන්ති** විසුද්ධා භවන්ති සොභන්ති. **තස්මා** තෙන කාරණෙන **එතෙ** බුද්ධා **නමස්සියා** නමස්සිතබ්බාති අත්ථො. "එතං නමස්සිය"න්තිපි පාඨො., තස්ස-එතං ඉසිද්ධජං නමස්සිතබ්බන්ති අත්ථො. තතො පරං අත්තනො ගුණං දස්සෙන්තො "**සත්ථුකප්ප**"න්ති ආදිමාහ. තත්ථ **සත්ථුකප්පං** බුද්ධසදිසං **සුවිනයං** සුන්දරවිනයං සුන්දරාකාරෙන චාරිත්තයදමනං **හදයෙන** චිත්තෙන **අහං ධාරෙමි** සවණධාරණාදිනා පච්චවෙක්ඛාමීති අත්ථො. **විනයං** විනයපිටකං **නමස්සමානො** වන්දමානො විනයෙ ආදරං කුරුමානො **විහරිස්සාමි සබ්බදා** සබ්බස්මිං කාලෙ වාසං කප්පෙමීති අත්ථො. **විනයො ආසයො මය්හ**න්ති විනයපිටකං මය්හං ඔකාසභූතං සවණධාරණමනසිකරණඋග්ගහපරිපුච්ඡාපවත්තනවසෙන ඔකාසභූතං ගෙහභූතන්ති අත්ථො. **විනයො ඨානචඞ්කම**න්ති විනයො මය්හං සවණාදිකිච්චකරණෙන ඨිතට්ඨානඤ්ච චඞ්කමණට්ඨානඤ්ච; **කප්පෙමි විනයෙ වාස**න්ති විනයපිටකෙ විනයතන්තියා විනයධාරණපවත්තනවසෙන **වාසං** සයනං **කප්පෙමි** කරොමි. **විනයො මය්හං ගොචරොති** විනයපිටකං මය්හං **ගොචරො** ආහාරො භොජනං, නිච්චධාරණමනසිකාරවසෙනාති අත්ථො. **විනයෙ පාරමිප්පත්තොති** සකලවිනයපිටකෙ **පාරමිං** පරියොසානං **පත්තො; සමථෙ චාපි කොවිදොති** පාරාජිකාදිසත්තාපත්තික්ඛන්ධානං **සමථෙ** වූපසමෙ ච **කොවිදො** ඡෙකො අධිකරණසමථෙ වා.

විවාදං අනුවාදඤ්ච ආපත්තාධිකරණං තථා
කිච්චාධිකරණඤ්චෙව චතුරාධිකරණා මතාති

වුත්තාධිකරණෙසු ච,

සම්මුඛා සතිවිනයො අමූළ්හපටිඤ්ඤාකරණං
යෙභුය්‍යා තස්ස පාපිය්‍යා තිණවත්ථාරකො තථාති

එවං වුත්තෙසුපි සන්තෙසු අධිකරණසමථෙසු **අතිකොවිදො ඡෙකොති** අත්ථො. **උපාලි තං මහාවීරාති** භන්තෙ මහාවීර චතුසු අසඞ්ඛෙය්‍යෙසු කප්පසතසහස්සෙසු සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණාධිගමාය විරියවන්ත **සත්ථුනො** දෙවමනුස්සානං අනුසාසකස්ස **තං** තව **පාදෙ** පාදයුගං උපාලිභික්ඛු **වන්දති** පණාමං කරොතීති අත්ථො. **සො අහං පබ්බජිත්වා සම්බුද්ධං නමස්සමානො** පණාමං කුරුමානො **ධම්මස්ස ච** තෙන භගවතා **දෙසිතස්ස** නවලොකුත්තරධම්මස්ස **සුධම්මතං** සුන්දරභාවං ජානිත්වා ධම්මඤ්ච නමස්සමානො ගාමතො ගාමං පුරතො පුරං නගරතො නගරං **විචරිස්සාමීති** සම්බන්ධො. **කිලෙසා ඣාපිතා මය්හන්ති** මයා පටිවිද්ධඅරහත්තමග්ගඤාණෙන මය්හං චිත්තසන්තානගතා සබ්බෙ දියඩ්ඪසහස්සසඞ්ඛා **කිලෙසා ඣාපිතා** සොසිතා විද්ධංසිතා **භවා සබ්බෙ සමූහතාති** කාමභවාදයො සබ්බෙ නව භවා මයා **සමූහතා** සංසුට්ඨු උග්ඝාතා ඛෙපිතා විද්ධංසිතා; **සබ්බාසවා පරික්ඛීණාති** කාමාසවො භවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවොති සබ්බෙ චත්තාරො ආසවා **පරික්ඛීණා** පරිසමන්තතො ඛයං පාපිතා. **ඉදානි** ඉමස්මිං අරහත්තප්පත්තකාලෙ **පුනබ්භවො** පුනුප්පත්ති සඞ්ඛාතො භවො භවනං ජාති නත්ථීති අත්ථො. උත්තරිං සොමනස්සවසෙන උදානං උදානෙන්තො **ස්වාගතන්ති** ආදිමාහ. **තත්ථ බුද්ධසෙට්ඨස්ස** උත්තමබුද්ධස්ස **සන්තිකෙ** සමාගමෙ එකනගරෙ වා මම ආගමනං **ස්වාගතං** සුට්ඨු ආගමනං සුන්දරාගමනං වත **එකන්තෙන ආසි** අහොසීති සම්බන්ධො. **තිස්සො විජ්ජාති** පුබ්බෙනිවාසදිබ්බචක්ඛුආසවක්ඛයවිජ්ජා **අනුප්පත්තා** සම්පත්තා, පච්චක්ඛං කතාති අත්ථො. **කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති** බුද්ධෙන භගවතා **දෙසිතං** අනුසිට්ඨිං සාසනං **කතං** නිප්ඵාදිතං වත්තපටිපත්තිං පූරෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා අරහත්තමග්ගඤාණාධිගමෙන සම්පාදිතන්ති අත්ථො. **පටිසම්භිදා චතස්සොති** අත්ථපටිසම්භිදාදයො චතස්සො පඤ්ඤායො **සච්ඡිකතා** පච්චක්ඛං කතා; **විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙති** චත්තාරි මග්ගඤාණානි චත්තාරි ඵලඤාණානීති ඉමෙ අට්ඨ විමොක්ඛා සංසාරතො මුඤ්චනූපායා සච්ඡිකතාති සම්බන්ධො. **ඡළභිඤ්ඤා** සච්ඡිකතාති සම්බන්ධො.

ඉද්ධිවිධං දිබ්බසොතං චෙතොපරියඤාණකං,
පුබ්බෙනිවාසඤාණඤ්ච දිබ්බචක්ඛාසවක්ඛයන්ති

ඉමා ඡ අභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා පච්චක්ඛං කතා. ඉමෙසං ඤාණානං සච්ඡිකරණං බුද්ධස්ස සාසනං කතන්ති අත්ථො. **ඉත්ථන්ති** ඉමිනා හෙට්ඨා වුත්තප්පකාරෙන; **සුදන්ති** පදපූරණමත්තෙ නිපාතො; **ආයස්මා උපාලිත්ථෙරොති** පියසීලාදිගුණයුත්තො සාවකො **ඉමා** පුබ්බචරිතාපදානදීපිකා **ගාථායො අභාසිත්ථ** කථයිත්ථාති අත්ථො.

ඉති උපාලිත්ථෙරස්ස අපදානට්ඨකථා

සමත්තා.

TRIPITAKA PUBLICATIONS.

Vol. No.	NAME OF BOOK.	EDITED BY
1.	Petavatthu Aṭṭhakathā,	Siri Dhammārāmatissa Nāyaka Thero & Acarya Pandit Māpalagama Chandajóty Thero
	Second Edition	Weliwitiye Pandit Sórata Thero
2.	Thera-Gāthaṭṭhakathā 1st Part,	Súriyagoda Sumangala Thero & Webod Sangharatana Thero
3.	Therí-Gāthaṭṭhakathā,	BihalpolaSiri DewarakkhitaNāyakaTher
4.	Dígha Nikāyaṭṭhakathā 1st Part,	Heyyantuduwe Dhammakitti Siri Dewa mitta Nāyaka Thero
5.	Dhammapadaṭṭhakathā 1st Part,	K. Siri Sumangala Ratanasāra Nāyak Thero
6.	Udānaṭṭhakathā, Second Edition	Bihalpola Siri DewarakkhitaNāyakaTher Weliwitiye Pandit Sórata Thero & Pand Palannoruwe Vimaladhamma Thero
7.	Suttanipātaṭṭhakathā,	Súriyagoda Sumangala Thero & Māpal gama Chandajóty Thero
8.	Visuddhimaggaṭṭhakathā,	Pamunuwe Buddhadatta Thero
9.	Nettippakaraṇaṭṭhakathā,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyak Thero
10	Mahāniddesaṭṭhakathā,	Boruggamuwe Acarya Siri Rewata Ther
11.	Khuddakapāṭhaṭṭhakathā,	Acarya Pandit Welipitiye Dewanand Nāyaka Thero
12	Buddhavamsaṭṭhakathā,	Pandit Yagirala Paññānanda Nāyal Thero
13.	Dhammapadaṭṭhakathā 2nd Part,.	K. Siri Sumangala Ratanasāra Nāyal Thero
14	Cúlaniddesaṭṭhakathā,	Boruggamuwe Acarya Siri Rewata The
15.	Anguttara Nikāyaṭṭhakathā, 1st Part,	Dhammakitti Siri DhammānandaNāyal Thero
16.	Samyuttanikāyaṭṭhakathā 1st Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāya Thero
17.	Vimānavatthu Aṭṭhakathā,	Madugalle Siri Siddhattha NāyakaThe & Acarya Morontuduwe Dhammānan Nāyaka Thero

(TRIPITAKA PUBLICATIONS.)

Vol. No.	NAME OF BOOK.	EDITED BY
18	Thera-Gāthaṭṭhakathā, 2nd Part,	Rerukāné Ariyañāna Theró
19.	DíghaNikāyaṭṭhakathā 2nd Part,	Boruggamuwe Acarya Siri Rewata Thero
20.	Jātakaṭṭhakathā 1st Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
21.	Paṭisambhidā Maggaṭṭhakathā,	Mangala Dhammakitti Siri Jinaratana Nāyaka Thero, M. Siri AnomadassiNāyaka Thero & Weliwitiye Pandit Sórata Thero
22.	Samyutta Nikāyaṭṭhakathā 2nd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
23.	Itivuttakaṭṭhakathā,	Acarya Morontuduwe Dhammānanda Nāyaka Thero
24.	Jātakaṭṭhakathā 2nd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero.
25.	Sutta Sangahaṭṭha kathā,	Acarya Baddegama Siri Piyaratana Thero.
26.	Cariyāpiṭakaṭṭhakathā,	Acarya Kukulnāpe Siri Dewarakkhita Thero,
27.	Catubhānawāraṭṭha kathā,	Pandit Doranegoda Ñānasena Thero.
28.	Samantapāsādikā Vinayaṭṭhakathā. 1st Part,	Acarya Baddegama Siri Piyaratana Thero & Welivitiye Pandit Sorata Thero.
29.	Apadānaṭṭhakathā. 1st Part,	Welivitiye Pandit Sorata Thero.